IOAN VIOREL BOLDUREANU SIMION DĂNILĂ
CORNEL UNGUREANU

ANTOLOGIA
LITERATURII DIALECTALE BĂNĂȚENE
(poezie, proză, teatru)
1891-2011

Referenți științifici:
Prof. univ. dr. **Otilia Hedeşan**
Prof. univ. dr. **Sergiu Drincu**

Editor: **Adrian Bodnaru**
Coperta: **Diana Andrescu**
Tehnoredactare: **Rodica Nicolae**
Paginare: **Dragoş Croitoru**

ISBN: 978-973-125-339-8

© Ioan Viorel Boldureanu, Simion Dănilă, Cornel Ungureanu
© Editura Universității de Vest din Timişoara, 2011

Toate drepturile acestei ediții sunt rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială, pe orice suport, fără acordul scris al deținătorilor de copyright, este interzisă.

Editura Universității de Vest
300223 – Timişoara, Bd. V. Pârvan nr. 4,
BCUT 010 B, tel./fax: 0256/592 253
e-mail: editura@rectorat.uvt.ro
www.editura.uvt.ro

IOAN VIOREL BOLDUREANU SIMION DĂNILĂ
CORNEL UNGUREANU

ANTOLOGIA
LITERATURII DIALECTALE BĂNĂȚENE
(poezie, proză, teatru)
1891-2011

Selecție, cronologie, precizări, note şi mențiuni bio-bibliografice:
IOAN VIOREL BOLDUREANU şi CORNEL UNGUREANU
Transcrierea textelor: IOAN VIOREL BOLDUREANU
Glosar: SIMION DĂNILĂ şi IOAN VIOREL BOLDUREANU

Editura Universității de Vest
Timişoara, 2011

Această carte a apărut cu sprijinul

Consiliului Județean Timiș

și al sponsorilor:

S.C. Vrtikal Project S.R.L. Timişoara
S.C. R.O.C.I. Construct S.R.L. Giroc
Cramele Recaş S.A.
S.C. Spumotim S.A. Timişoara

Mulțumiri deosebite
Domnului **Iosif Ionel Toma**, primarul comunei Giroc

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Sigle

ASGB – Asociația Scriitorilor în Grai Bănățean
U.G.S.B. – Uniunea Scriitorilor în Grai Bănățean (Serbia)
SLAT – Societatea literar-artistică Tibiscus, Uzdin (Voivodina, Serbia)

A. Antologii şi culegeri

Ano, Ano, Logojano – *** *Ano, Ano, Logojano* (antologie a poeziei în grai bănățean, întocmită de Gabriel Țepelea), Timişoara, Editura Facla, 1974.

Bădia Mihuța – *** *Bădia Mihuța şi urmaşii lui*, Timişoara, Editura Mirton, 2001.

Bitte, *Dicționarul* – Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiş, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraş-Severin*, Reşița, Editura Timpul, 1999.

Boldureanu, *Contemporanii* – Ioan Viorel Boldureanu, Simion Dănilă, Cornel Ungureanu, *Antologia literaturii dialectale bănățene. „Gura Satului" la Radio Timişoara 20 de ani Contemporanii*, Timişoara, Editura Marineasa (Seria „Literatură dialectală"), 2010.

Când urducați – *** *Când urducați drâmbon în bucfarie*. O panoramă a poeziei în grai bănățean din Voivodina, Uzdin, Editura Tibiscus (fără an).

Caiet cultural – *Caiet cultural*. Culegere de texte în grai bănățean (volum realizat de Răzvan Hrenoschi, Ciprian Cipu, Daniela Pepa), Timişoara, Editura Eurostampa, 2009 (ediția a doua 2010).

Dicționar al scriitorilor din Banat – *Dicționar al scriitorilor din Banat* (coord. Alexandru Ruja), Timişoara, Editura Universității de Vest, 2005.

„Gura Satului" I, II, III – *„Gura Satului" la Radio Timişoara*, vol. I, II, III, Timişoara, Editura Mirton, 1993, 1994, 1996 (volume îngrjite de Ioan Viorel Boldureanu).

La poşmândre – *** Radio Analog Caransebeş, *La poşmândre*, I-VI, Caransebeş, Editura Ionescu, Uzdin (Serbia), Editura Tibiscus, 1998-2003.

Luchescu, *Din galeria* – Gheorghe Luchescu, *Din galeria personalităților timişene*, Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1996.

Luchescu, *Lugojul* – Gheorghe Luchescu, *Lugojul, vatră cultural-folclorică*, Timişoara, Editura Marineasa, 2008.

Pătruț, *Antologia* – Ştefan Pătruț, *Antologia poeziei în grai bănățean*, Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1999.

Pătruț, *Creatorii* – Ștefan Pătruț, *Creatorii în grai bănățean, condeieri plugari din Banat, personalități care scriu despre graiul bănățean*, Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 2003.
Satira – *** *Satira şi umorul la românii din Voivodina*, Timişoara, Editura Augusta, Uzdin, Editura Tibiscus, 2001 (antologie de Vasile M. Barbu).
Turcuş, Poezie în grai bănățean, I, II – Aurel Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, vol. I, II, Timişoara, Editura Orizonturi Universitare, 2009.

B. Autori, studii

Boldureanu, 2010 – Ioan Viorel Boldureanu, *Topolovățu Mare. Monografie*, Timişoara, Editura Marineasa.
Căliman, 2010 – Ion Căliman, Ion Ghera, Georgeta Popa, *Poezia dialectală în context actual*, Lugoj, Editura Nagard (Colecția Grai bănățean, nr. 33).
Frățilă, 1993 – Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timişoara, Editura de Vest.
Gruița, Peia, 1999 – Octavian Gruița, Gavrilă Peia, *Monografia satului Şoşdea*, Timişoara, Editura Marineasa.
Maiorescu, 1967 – Titu Maiorescu, *Critice*, vol. I, II, Bucureşti, Editura pentru Literatură.
Marienescu, 1902 – Dr. Athanasie Marienescu, *Dialectul român bănățean*, Lugoj, Imprimeria Carol Traunfellner.
Păcățianu, 1899 – Dimitrie V. Păcățianu, *De pe la noi*, novelete, Bucureşti, Tipografia de arte grafice „Minerva".
Stan, Luchescu, 2009 – Constantin Tufan Stan,Gheorghe Luchescu, *Victor Vlad Delamarina şi familia sa. Contribuții bibliografice*, *Timişoara, Editura Eurostampa.*
Suciu, 1940 – I.D. Suciu, *Literatură bănățeană de la început până la Unire*, Timişoara.
Țepelea, 2005 – Gabriel Tepelea, *Plugarii-condeieri din Banat. Literatura în grai bănățean*, Timişoara, Editura Marineasa.
Vintilescu, I., 1971 — Virgil Vintilescu, *Documente literare,* vol. I, Timişoara, Editura Facla.
Ungureanu, 1999 – Cornel Ungureanu, *Introducere în viața şi opera lui Petru E. Oancea*, Reşița, Editura Modus P.H.

Notă: O serie de texte de autori contemporani (poezie şi proză) dintre cele mai bune cuprinse în această antologie am obținut de la dl. REMUS NISTORAN, redactor la Radio Timişoara, realizatorul emisiunii „GURA SATULUI" din ultimii ani.

Cornel Ungureanu

DESPRE LITERATURA DIALECTALĂ, APROAPE BICENTENAR

Despre literatura dialectală e greu să scrii azi în România fiindcă există blocaje dintre cele mai ciudate. Şi dintre cele mai semnificative. Primul dintre ele ar fi legat chiar de tradiția ei: dacă la 1 Decembrie 1918 am realizat România Mare, orice încercare de a pune în valoare statutul Provinciei ar amenința unitatea statului român. Unirea nu ne-a salvat de amenințările dure ale țărilor care au pierdut războiul. Sau care au considerat unirea românilor o imensă nedreptate făcută patriei lor. Ca atare, vor exista agresiuni directe sau indirecte, evidente sau subterane, care ar putea pune sub semnul întrebării existența statului român. Orice pagină scrisă reclamă şi o lectură specializată, şi cine putea fi pus în alertă mai repede decât serviciul special al statului, pus să vegheze? După 1 Decembrie 1918 problema unității naționale se reclama (şi) de la unitatea limbii române. Ne uimim azi că un număr de imbecili sau de funcționari k.g.b. au elaborat un dicționar moldoveano-român, că au decretat „limba moldovenească" limbă de stat, diferită de română, dar ei şi-au sprijinit demersul pe valențele unui dialect care putea fi izolat în interiorul limbii române. Unitatea limbii, valorile expresive înalte ale literaturii române țineau de politica statului, gata să-şi apere întregul. Pe de altă parte, literatura română şi-a trăit, cu intensitate, exclusivismul. Toate s-au împlinit urgent. Opțiunile decisive pentru „limba corectă", limba română „adevărată" au avut loc sub semnul luptelor împotriva latinismului, italienismului, ciunismului ş.a.m.d. Cei mari ai culturii române, de la Maiorescu la Eminescu şi de la aceştia la Caragiale, Creangă, Slavici, au fost luptători energici pentru dreapta scriere. Au fost, nu doar la modul figurat, Învățători. Anatema aruncată asupra unor cărturari de seamă ca Laurian, Massim, Aron Pumnul înseamnă operațiunea de purificare a limbii de latinisme, ciunisme ş.a.m.d. Nu e nevoie de corpuri străine în limbă. Este greu să lămurim serviciile de securitate că dialectul bănățean, în cazul nostru, poate salva un şir de cuvinte care vin din istorie, de demult, pe care limba literară le-a abandonat, le-a pierdut. Literatura dialectală păstrează, conservă, revitalizează „limba veche şi-nțeleaptă". Recuperează imagini ale comunităților rurale. Ale enclavelor. Dar într-un timp în care cultura a devenit a elitelor, într-un timp în care ritmul transformărilor culturale devine

asasin, e greu să înțelegem că mai există o literatură care păstrează cuvinte şi imagini din spațiile insulare – din enclavele conservatoare.

Există însă şi reversul acestui „dictat": orgoliul regiunilor, al marginii care se descoperă anulată de Centru funcționează cu o intensitate neobişnuită. Capitala dictează, uneori cu neobişnuită energie, dispariția diferențelor – a identității regionale. Pornind de aici, apar şi falsele valori care vor să se afirme prin „literatură dialectală". Inşii excluşi ca nonvalori din competițiile literare descoperă această rampă de lansare. De aceea sunt necesare câteva repere.

Operațiunea recuperatorie pe care o propunem se sprijină pe o tradiție culturală bine definită chiar de către cei mari ai literaturii române. Elogiile cu care Maiorescu a însoțit literatura lui Victor Vlad Delamarina pot fi un reper. „Realismul popular" numit de criticul care cunoştea bine tradițiile literaturii țărăneşti germane sau austriece e un concept bine slujit de comparatişti. Rosegger sau Anzengruber pot fi repere. Prin 1948 Gabriel Țepelea şi-a dat o teză de doctorat coordonată de G. Călinescu (reeditată de Ioan Viorel Boldureanu cu câțiva ani în urmă) care se sprijinea pe buna înțelegere a scriitorilor țărani, dar şi a literaturii dialectale din Banat. Faptul că după moartea timpurie a lui Victor Vlad Delamarina au apărut încă autori ca George Gârda sau Tata Oancea care au devenit foarte populari în Banat, celebri prin texte-cheie, recitate ani în şir, ni se pare semnificativ. Ele aparțin unui stil de a înțelege evenimentul – de a-l comenta. E recuperarea carnavalului, a timpului sărbătoresc: a barocului etnografic bănățean evocat de Blaga, pus sub semnul întrebării după Unire. Unul din lucrurile cele mai importante, demne de semnalat şi aici, este faptul că un şir de cărturari „ai vechimilor" precum Dimitrie V. Păcățian sau Coriolan Brediceanu au încercat să se exprime şi în „grai". Textele lor, rarisime azi, trebuie recuperate. Sunt documente importante de limbă, de proiect cultural şi politic. Antologia de față încearcă să recupereze o parte dintre ele – să le aşeze corect în istoria culturii române.

La fel de important ni se pare şi faptul că principalul animator al literaturii dialectale este un profesor, autor a numeroase volume teoretice, al unor cursuri importante de antropologie, de „folclor" elaborate în aceiaşi ani în care profesorul avea la televiziunile locale şi la radio emisiuni ce reabilitau rostirea dialectală din Banat. În acelaşi timp în care elabora romane ale satului bănățean, domnul Ioan Viorel Boldureanu scria şi literatură „dialectală". Nu a fost singur, a fost însoțit, cel puțin la radio, de creatori pe care această antologie îi aşază la loc de cinste.

Şi, în fine, un argument pentru susținerea acestei literaturi a fost apariția şi prezența, în ultimele decenii, a lui Marius Munteanu. Este autorul unor poezii

care „s-au întors în folclor”. A fost un excepțional animator prin prezență: avea harismă, era un actor, recitator, creator de spectacol. Punea în valoare „comedia”, sărbătorescul, dinamica literaturii „în grai”. Știa să așeze lângă el creatori, versificatori, prezențe definitorii pentru geografia literaturii. Localismul creator își descoperea, prin Marius Munteanu, un reper. Cu el putea începe o așezare în actualitate a literaturii dialectale. Și dacă a fost (este) el, de ce să nu încercăm să ne amintim de șansele ei, pornind (și) de la alte nume, implicate în conservarea acestei idei?

Ceea ce vrem să aducem în plus este dialogul privind proza și dramaturgia dialectală. Insistența cu care Blaga, de pildă, a definit barocul bănățean, atrăgea atenția asupra creativității rurale. Corurile bănățenești ilustrau un tipar al socializării, dar și o ambiție a diferențierii: țăranii români voiau să se diferențieze („să se apere de deznaționalizare”, zice Călinescu) prin coruri. Corurile grupau o elită a satelor, dar și a publicațiilor rurale – importante, după Unire. Costumele țărănești sunt impresionante prin abundența broderiei, a intenției artiste. Scriitori țărani nu scriau în dialect, ci voiau să fie scriitori ai limbii române. Își trăiau și așa orgoliul unicității. Dialogau cu presa de peste munți, cu editurile, uneori chiar cu scriitorii care îi emancipaseră. Colaborau la reviste importante, schimbau epistole cu Iorga, de pildă. Și cu ziare, reviste, publicații din Muntenia, Moldova, Ardeal. Este evident că ei optau pentru limba literară; aparțineau țării întregi, marii culturi românești și nu regiunii care își avea „limba” ei. Erau ai culturii majore și doar în răstimpuri se întorceau către rostirea dialectală. Dacă revenim la Gabriel Țepelea, o facem fiindcă el este un reper deosebit de prețios: studiind literatura dialectală a Banatului, cu „clasicii” ei, cei mai importanți din secolul al XIX-lea, s-a putut ocupa în cunoștință de cauză de scriitorii țărani ai Banalului – de personalitatea lor. Dacă poeții dialectali devin credibili, dacă accentele lor par firești, mai complicată e situația cu prozatorii, cu dramaturgii, cu scenariștii. Rolul lor este legat (și) de validarea unei expresivități necesare. Paginile pe care antologia le propune fac parte dintr-un spectacol necesar. Poate, în ceea ne privește, obligatoriu.

Importantă este, pentru orice antologie de literatură a Banatului, selecția autorilor din Serbia. Sunt mulți, unii fundamentali, cu o energie neobișnuită. Ei păstrează limba, tradiția, stilul de viață, validează vechimea; nu putem înțelege lumea/literatura care a fost fără apelul la modelele instaurate de ei. Iată de ce antologiile din ultima vreme (o semnalez cu prioritate pe cea realizată de Aurel Turcuș) păstrează, cu onoare, „documentele” lor.

CRONOLOGIE; NOTE ŞI MENŢIUNI

I. Obiectivele – implicit **scopurile** – acestei **culegeri sever selective** (pe baza unui set de criterii calitative) au determinat ca, din noianul de autori şi texte care s-au adunat spontan vreme de mai bine de 120 de ani, să cuprindem în antologia de faţă mai puţin de cincizeci de nume: **poeţi, prozatori, dramaturgi**. „Obiectivele–scopuri" ale antologiei noastre sunt:

1. Să arate, prin exemplificări, pe ce valori specifice se întemeiază şi există **literatura dialectală bănăţeană**.

2. Să fie un **îndrumător-etalon** (pe cât posibil cocludent) pentru cei interesaţi de acest fenomen, mai cu seamă pentru cei ce se simt chemaţi sau măcar atraşi de aspectele şi procesele creative ale acestui tip de literatură.

3. Să unifice, să propage şi să promoveze în **forma scrisă a textelor** (modalitate absolut trebuincioasă, fără de care niciun fel de literatură artistică nu poate exista), după criterii şi reguli adecvate şi conforme conţinutului respectivei literaturi, **caracteristicile proprii** ale ei în ceea ce priveşte redarea cât mai suplă în scris a particularităţilor de pronunţie, dar şi pe cele morfo-sintactice şi chiar de exprimare a ideilor („turnura gândului"), precum şi cerinţa de a selecta un **fond lexical** inteligibil în primul rând vorbitorilor şi cunoscătorilor graiurilor şi idiomurilor din spaţiul relativ larg al Banatului istoric (iar cu sprijinul glosarelor această literatură să fie accesibilă oricărui vorbitor de limbă română).

În aceste privinţe este nevoie de o anumită **aliniere** (desigur neimpusă arbitrar, ci liber consimţită şi asumată în cât mai bună cunoştinţă de cauză) **la un set de criterii, norme şi reguli**; această **opţiune** s-a întâmplat şi se întâmplă în cazul constituirii oricărei literaturi şi se concretizează în **unificarea ei** pe o anumită **bază dialectală** (în cazul nostru, graiuri din principalele zone ale **dialectului bănăţean însuşi** – cf. Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*, ediţia a II-a, Iaşi, 2000, p. 706; 730), bază ale cărei trăsături esenţiale şi definitorii, extrăgându-le, respectiva literatură le distilează, le rafinează, le dezvoltă creativ şi le propagă în şi prin propriul ei univers. De aici rezultă o inevitabilă uniformizare pe care literatura dialectală bănăţeană o produce în raport cu aspectele punctiforme, idiomatice din propria-i bază dialectală.

4. Un foarte important obiectiv-scop este cel **paideic**, formativ; copiii, fiind mereu primii în lungul şir al celor ce vor veni, se cuvine să aibă la

îndemână eşantioane (cât mai bune) din **textele reprezentative** (poezie, proză, teatru) care s-au creat în literatura dialectală bănăţeană de la obârşii până (deocamdată) în prezent. Rostul este esenţialmente **stimulativ** şi emulatoriu: de la satisfacerea curiozităţii de a cunoaşte (prin lectură) până la îmbierea implicării celor ce se simt chemaţi (prin recitări şi alte manifestări spectaculare) şi, mai departe, prin incitarea, „instigarea", adică prin stimularea lor spre creativitate proprie în perimetrul literaturii dialectale bănăţene.

II. Literatura dialectală bănăţeană: vecinătăţi şi disocieri

A. Plugarii-condeieri. Fenomenul (denumit astfel sau cu sintagme asemănătoare precum „scriitori ţărani" ori „poeţi ţărani") era destul de răspândit încă din prima jumătate a secolului XX în zonele rurale cu mulţi săteni ştiutori de carte. Dintre aceia, cei mai răsăriţi – **autodidacţii** – imită şi pastişează (uneori cu bune cunoştinţe şi talent, dar mai adesea cu o precară sau chiar absentă cultivare a gustului estetic şi cu o şubredă cunoaştere a limbii române) literatura şcolărească de manual, la nivel de învăţământ elementar. Mari nume ale culturii şi literaturii române (Nicolae Iorga, Lucian Blaga, George Călinescu, Camil Petrescu) sesizează şi comentează (de regulă entuziast) fenomenul într-o cuprindere mai largă ce a putut fi desemnată prin termenul **descoperirea Banatului**, aşa încât respectivul fenomen este amplu prezentat în epocă şi analizat în scrierile Corei Irineu sau ale lui Gabriel Ţepelea (cf. Ţepelea, 2005).

Schematic, fenomenul „scriitorilor ţărani" (aceştia cel mai adesea se manifestă ca „poeţi") se situează într-o diagramă a tipologiei culturii (după criteriul structural) în zona de interferenţă a **culturii constituite** („culturii culte", cărturăreşti, intelectuale – a „culturii majore") cu **cultura populară** (în înţelesul actual al acestui termen – cf. Boldureanu, *Cultura populară bănăţeană*, Timişoara, 2004).

În aceeaşi diagramă – pentru comparaţie – **literatura dialectală bănăţeană** se află în zona în care **toate cele trei paliere ale culturii** (cea „cultă"/„majoră", cea tradiţională orală/„de tip folcloric" şi cea populară) se intersectează (sau cel puţin două dintre ele – cea „cultă" şi cea „folclorică" – id., *ibid.*). În fapt, câtă vreme „literatura" condeierilor plugari, a poeţilor ţărani nu are (mai) nimic din **interioritatea** culturii tradiţionale de tip folcloric (ci doar aspectul exterior „obiectiv" – anume că poeţii-ţărani se nasc şi trăiesc în mediul rural, pe care tot „exterior" îl **propun** ca o „convenţie de cadru" în

scrierile lor), scriitorii (creatorii) de literatură dialectală se definesc **de regulă**, în marea lor majoritate, pe zona de interferență a **culturii constituite** („culte", „majore"), în care s-au format, cu cea a **culturii tradiționale rurale** de tip folcloric, pe care o „exprimă" cu „uneltele" particulare, speciale ale **artei literare** (în varianta **literaturii dialectale** – în cazul de față bănățene).

Au fost şi sunt în spațiul bănățean rare cazuri în care **scriitorii-țărani** (în directă proporție cu talentul lor şi cu conştiința de sine a unei atare înzestrări) nu-şi iau ca reper literatura cultă, ci **literatura dialectală**, pentru că, de bună seamă, li se pare, o simt mult mai apropiată, mai „compatibilă" cu talentul şi cu firea lor – ceea ce e cât se poate de adevărat.

Începutul acestei **alternative** a literaturii dialectale bănățene (ai cărei creatori şi reprezentanți tipici propriu-zişi sunt, de regulă „titrați" cel puțin cu o diplomă de bacalaureat, dar mai ales titrați şi supertitrați cu diplome şi titluri universitare) se află, destul de firav, încă la plugarii condeieri ai Banatului de munte, cum ar fi talentatul **Ion Frumosu**. Tendința devine mai vizibilă în cazul atipicului Tata Oancea – pentru a ajunge cvasi-exclusivă la contemporanii noşti, **poeții-țărani** precum Iulian P. Nichi, dar mai ales Ana Berlogea, care, deşi de indiscutabil talent poetic, nu vădesc orgoliul de a se măsura cu poeții cei adevărați ai literaturii culte; doar Tata Oancea, tentat, se credea totuşi „nițel poet"!…

Cu adevărat interesant este cazul **prozatorilor** condeieri plugari. Exemplificăm cu **Petre Petrica**, unde **opțiunea alternativă** pentru literatura dialectală conturează traiectul însuşi al unui anume mecanism. Astfel, în nuvela *Ține, Doamne, şetrele* (subintitulată „Schiță de moravuri bănățene"), el rămâne, la nivelul scriiturii aproape integral (ca exprimare) în **limba literară** (excepție – „strigăturile", pentru a obține „pitorescul" şi, poate, şi un experiment de autenticitate). Când însă Petre Petrica se autopastişează transpunând nuvela în registru dramaturgic (dezvoltând-o în piesa de teatru *Păcate*, „piesă poporală în 3 acte", atunci **componenta dialectală** devine mai evidentă (ea se simte în dosul habitudinii generalizate în epocă, rămasă apoi îndelungă vreme, de a transpune vorbirea bănățeană tam-nisam în limba literară prin simplul act al tipăririi!) (cf. Țepelea, 2005, p. 65-72; 89-93).

În cazul unui alt scriitor-țăran, **Nicolae Vucu-Secăşeanu**, situarea în spațiul literaturii dialectale bănățene a dramei *Nuntă fără voie* este probată (în ciuda faptului că piesa este tipărită în limba literară, potrivit habitudinii descrise mai sus) prin modul cum sunt **transcrise** şi **tipărite**: nume de **personaje** (Trăian), **lexic specific** (**hoară** „orătanie", **crac** de vită), **forme/particularități morfologice** (nu te **mesteca**, **o nu** ştii tu?, asta iar popa **ț-o spus-o**), precum şi

etichetarea ironică a vorbirii pretenţioase, „domneşti”, în limba literară („Ăsta iar începe **păsăreşte**… naţiune, progres… [s.n.]). La acestea se adaugă forme tranşant bănăţene – întărind aproape fără echivoc opţiunea pentru limbajul dialectal – **păoritu, păpucii vicsuiţi, praşchia** („chimir”), **cloţă** etc.

Gabriel Ţepelea însuşi menţionează în cartea citată mai sus (p. 82) faptul că în cazul lui Nicolae Vucu Secăşeanu „piesa este scrisă în dialect bănăţean”, ceea ce arată, foarte probabil, că aşa a găsit-o în manuscris. Toate acestea ne îndreptăţesc să transcriem Scenele II-IX în grafia actuală propusă pentru literatura dialectală bănăţeană, „reconstituind” în forma tipărită (reeditată) aspectul (presupus) originar, deşi, din păcate, Gabriel Ţepelea nu a sesizat şi nu a consemnat niciodată şi niciunde fenomenele particulare ce ţin de dialectul literar bănăţean, pe care noi le-am descris mai sus.

Judecând după culegerile (unele denumite – în chip nejustificat – chiar **antologii**), dar mai ales după „volumele de autor”, mult prea numeroase şi… voluminoase, apărute de vreo câteva decenii încoace („inflaţia” aceasta se vestise, încurajată fiind, încă de pe vremea ideologicei „Cântarea României”!), cantitatea de **maculatură** a ajuns să fie, în contul literaturii (mai ales al poeziei) dialectale bănăţene, de bună seamă uşor (dacă nu chiar binişor) peste media ratărilor, rebuturilor inevitabile şi inerente unei literaturi vii, oricare şi de oriunde ar fi ea. Dar în cazul literaturii dialectale bănăţene (în care pentru cei mai mulţi şi pentru cei mai puţin cunoscători se reduce la „poezie”), într-o îngrijorătoare proporţie „producţiile” sunt simple versificări, uneori jenante, duse nu de puţine ori cu hotărâre, persistent şi tenace, până la cotele de atenţionare ale penibilului; multe sunt înşiruiri şchioape de vorbe (cam nesăbuite, uneori licenţioase până la limita obscenităţii) făcute în absenţa vreunei idei sau sclipiri – ori pastişându-le pe-ale altora (şi acelea, de regulă, tot pe gustul celor îndoielnici), toţi cam fără vreo legătură cu talentul. Căci în mai toate cazurile veleitarismul este direct proporţional cu grafomania şi, implicit, cu cantitatea de maculatură şi invers proporţional cu talentul. Iar atunci când veleitarismul devine agresiv şi vindicativ, el anulează orice urmă de bună-cuviinţă.

Aşadar, şi în situaţia literaturii dialectale bănăţene distanţa dintre maculatură şi literatură este mare; şi ea, încă, tot mai creşte pe măsură ce literatura respectivă **se maturizează**, se dezvoltă, se amplifică, se diversifică. În asemenea proces complex şi care, în sine, e dezirabil apar în chip firesc şi natural anumite aspecte ale „crizei de creştere”; acestea trebuie însă aduse şi ţinute în limitele acceptabile sau măcar suportabile. De aceea, după nescrisa lege a antologiilor, şi antologia noastră este o carte în care **calitatea impune şi dictează**

cantitatea: autorii selectați sunt prezenți cu un număr de texte direct proporțional cu valoarea creației, unde calitatea impune şi dictează totul, începând cu **selecția**.

Am inclus şi unii autori doar cu o „cantitate" mică de texte – pe acelea însă le vedem deasupra limitei de jos a ceea ce este, în chip real, **literatura dialectală bănățeană**. Şi fiindcă antologia noastră trebuie să dea seama şi **cantitativ** de amploarea actuală a fenomenului numit literatura dialectală bănățeană, transcriem la sfârşitul ei **listele de autori** din „cuprinsurile" celor mai cunoscute (răspândite) culegeri ce au apărut din anii '70 ai secolului trecut până în zilele noastre.

Aşa încât, ținând seama de obiectivele arătate, de cuprinderea domeniului şi de întregul conținut al antologiei noastre (care însă nu are şi pretenția completitudinii), cartea de față poate să servească tuturor celor interesați şi ca **un prim manual de literatură dialectală bănățeană.**

Înainte de a trece la *Cronologia* propriu-zisă a literaturii dialectale bănățene, vom arăta şi a doua „vecinătate imediată" a ei: **gazetăria rurală**.

B. Gazetăria rurală din Banat

Componentă „geamănă", congeneră în cultura sătească bănățeană cu fenomenul plugarilor condeieri, în strânsă şi nemijlocită legătură cu acesta, **gazetăria rurală bănățeană** i-a frapat, nu mai puțin, pe acei mari intelectuali din Vechiul Regat care aveau să „descopere Banatul", pe care i-am amintit mai sus.

În înțelesul ei restrâns, tare, special, noțiunea de **gazetărie rurală bănățeană** se definește – legându-şi începuturile – de numele ce le purtau „fruntaşii satelor bănățene N. Vucu-Secăşeanu, Iancu Stoia, P. Blidariu şi Ion Ciucurel, țărani neaoşi, absolvenți a câtorva clase primare [care] colaborează încă de la 1906 la «Foaia Poporului Român» de la Budapesta şi apoi la «Românul» lui Vasile Goldiş" (Țepelea, 2005, p. 25).

În 1926 – arată tot acolo acelaşi autor – acest mănunchi de țărani condeieri de dinainte de Unirea cea mare, cărora li s-au alăturat fruntaşii noilor generații de săteni talentați şi activi în planul creației din cultura sătească, cu toții hotărăsc şi sprijină înființarea şi apariția „unei gazete țărăneşti scrisă de către țărani: «Cuvântul satelor»". În jurul acestei gazete se adună, precum preciza G. Țepelea în 1943, Ion Ciucurel, P. Blidariu, N. Vucu-Secăşeanu, N. Humă-Bogdan, Paul Târbățiu, Gh. Meilă, Gh. Ştefan, I. Blagoe, P. Zestrean, P. Jianu, I. Bună.

Încă mai apropiată de literatura creată de plugarii condeieri – definiți astfel pe merit de G. Țepelea drept **elitele țărăneşti** (*ibid.*), este cealaltă revistă, înființată la Comorâşte în 1928 de Paul Târbățiu, „Zorile Banatului".

Tot în acei ani se organizează în Banat **Liga Agrară**, organizație cu caracter profesional, economic dar şi cultural, în fruntea ei aflându-se plugarii grupați în jurul ziarului „Cuvântul satelor", care a apărut la Şoşdea din inițiativa lui „Ioan Ciucurel (…) împreună cu d-l prof. Nicolae Roşu, fiu de plugari" (Octavian Gruița, Gavrilă Peia, *Monografia satului Şoşdea*, Timişoara, 1999, p. 47-38).

În 1934, la 15 august, cu prilejul marii serbări prilejuite de aniversarea a 200 de ani de la colonizarea satului Comloşu Mare prin venirea masivă a oltenilor în localitate, apare revista „Suflet nou", fondată de un grup de intelectuali condus de avocatul Andrei Bălan. În prezent „Suflet nou" este cea mai longevivă publicație rurală din România cu apariție (modificată, dar neîntreruptă) – inclusiv în anii comunismului, când apărea în cel mai bun caz anual sub formă de volum (broşură) intitulat *Caiet literar artistic „Suflet nou"*.

După lunga perioadă de prigoană a slovei scrise necontrolate total în anii comunismului, din 1990 are loc o adevărată explozie a publicisticii rurale. În localități precum Făget, Giroc, Buziaş, Boldur, Uzdin (Voivodina, Serbia) au apărut în paralel chiar două sau mai multe astfel de reviste. În acest context trebuie să arătăm că de prin 2002 apare la Făget (tipărită la Lugoj) revista „Tăt Bănatu-i fruncea", publicație periodică a Asociației Scriitorilor în Grai Bănățean, iar la Uzdin – o revistă similară, intitulată „Tibiscus", publicată de SLAT.

Totuşi, chiar şi în revista „Tăt Bănatu-i fruncea" (cu apariție trimestrială sau „în număr dublu" – semestrial), legătura cu fenomenul numit **literatură dialectală bănățeană** este relativ redusă şi mijlocită (mai ales prin studii şi articole **despre** literatura aceasta şi istoria ei); în schimb, unele publicații precum revista „Banat" din Lugoj, acordă un anume spațiu tipografic (restrâns) „creației în grai", ca şi unor aspecte teoretice ale acesteia. O situație similară se constată şi în cazul revistei „Tibiscus" (ce apare la Uzdin, dar uneori se tipăreşte la Timişoara), care este cea mai cunoscută şi mai răspândită în spațiul bănățean din Voivodina, acesteia i se adaugă şi publicația periodică (cel puțin anuală) „Graiu' bănățanului", Revista poeților în grai bănățan românesc din Banatul sârbesc editată de Uniunea Scriitorilor în Grai Bănățan şi SLA „Tibiscus" din Uzdin (Serbia) cu apariție din 2005.

Dacă redacțiile unor astfel de reviste sătești s-ar hotărî să se aşeze sistematic în sprijinul fenomenului numit literatura dialectală bănățeană, atunci ar trebui ca acele publicații **explicit declarate** ca susținătoare ale „scriitorilor în

grai bănățean" (cum sunt „Tăt Bănatu-i fruncea" sau „Tibiscus") să cuprindă (în mult mai mult spațiu tipografic) **creația propriu-zisă** (pe criterii valorice) a autorilor respectivi (poezie, proză, teatru), în al doilea rând, **concomitent**, să promoveze **sistemul de redare în scris a specificității** dialectului literar bănățean (**specificitatea** şi nu particularitățile idiomatice restrânse ale cutărei sau cutărei localități!) în ceea ce priveşte atât lexicul, cât şi rostirea propriu-zisă, în sfârşit să găzduiască permanent (sau ori de câte ori se simte nevoia) articole, studii, opinii avizate, dezbateri, exemplificări, glosare în urma cărora să se **selecteze** un anume **fond lexical** al literaturii dialectale (care să se îmbogățească şi pe această cale).

III. Cronologia literaturii dialectale bănățene

1889-1891 – **Dimitrie V. Păcățianu** (1856-1900) scrie nuvele în grai bănățean, din care publică în presa bănățeană a vremii („Dreptatea") apoi le adună în volumul *De pe la noi*, nuvele („novelete"), publicat la Tipografia „Minerva", Bucureşti, 1899.

1895 – Sub pseudonimul **Florinel** (din Cârnecea – singurul indiciu biografic, pe baza căruia nu s-a putut stabili identitatea scriitorului), se publică în „Dreptatea" trei schițe având ca personaj pe **Iliă Căprariu** (nr. 26), iar în 1902 acelaşi Florinel publică, vreme de un an, o serie de schițe umoristice în „Poporul român" din Budapesta (începând cu nr. 73) despre isprăvile aceluiaşi personaj.

Subliniem că prin cei doi se poate argumenta faptul că, de la început, acest fenomen al culturii bănățene s-a născut şi s-a constituit ca **literatură** (iar nu doar ca „poezie") **dialectală**, întrucât, după cum vom arăta imediat, în acel ultim deceniu (în prima lui jumătate) al secolului al XIX-lea, în Banat, prin „încercările" lui Victor Vlad de a **localiza** anumite comedioare străine în „dialect lugojan" avem certitudinea „expresiei dramaturgice", ceea ce-l face pe G. Țepelea să afirme explicit: „Concomitent cu versurile în dialect bănățean, Delamarina scrie, deci, şi **teatru în dialect** (s.n.) (…). Este cert că Delamarina avea planuri mai vaste în privința literaturii dialectale, că era o personalitate artistică complexă, care intenționa să se realizeze în mai multe domenii" (Țepelea, 2005, p. 140-141).

1896 – Se stinge din viață, la numai 26 de ani, **Victor Vlad Delamarina** (1870-1896).

1898 – La doi ani de la moartea pretimpurie a lui Victor Vlad, **Titu Maiorescu** publică în „Convorbiri literare”, an 1898, nr. 2, p. 119 articolul comemorativ *În memoria poetului dialectal Victor Vlad (Delamarina)* – un veritabil „certificat” care atestă naşterea, venirea la viaţă a literaturii dialectale bănăţene (cf. Titu Maiorescu, *Critice*, II, p. 381-388), în sensul că literatura dialectală nu este un gen aparte al autorilor de „literatură cultă”, Maiorescu însuşi considerând „literatura dialectală ca un gen aparte” când scrie despre poeziile lui Delamarina că „sunt câteva «de valoare în sine, [dar] toate de valoare fiindcă sunt în adevăr dialectale»” (Ţepelea, 2005, p. 122).

Socotim – pentru a lămuri ideea de **valoare în sine** a poeziei (mai pe larg a literaturii) dialectale – că valoarea trebuie să existe în **mod specific** în interiorul textelor literaturii dialectale abia atunci şi doar în acele **texte de valoare în sine** – diferite de cele (mult mai numeroase) – care sunt „toate de valoare [doar] fiindcă sunt în adevăr dialectale” (preluând şi disociind formulările lui Maiorescu), disociere rămasă valabilă şi actuală. Altfel spus: valoarea estetică specifică a unui **text** creat în spaţiul literaturii dialectale bănăţene nu rezidă, nu se reduce nicidecum la faptul că respectivul text este **doar exprimat** în vorbirea locală. Aşadar, vom căuta **textele de valoare în sine**, însă **în ipostaza specifică** acestei literaturi – literatura dialectală.

1902 – **Valeriu Branişce** publică la Lugoj (Imprimeria Carol Traunfellner) volumul Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănăţeneşci. Întocmiri*.

Dr. Athanasie Marienescu tipăreşte tot acolo opusculul intitulat *Dialectul român-bănăţean*. „Studiu scris pe basa poesiilor dialectale ale lui Victor Vlad Delamarina”. Eruditul „diletant” bănăţean afirmă cu multe decenii înaintea lui Călinescu şi cu încă şi mai multe înaintea lingvistului Gheorghe Ivănescu existenţa unui **dialect român-bănăţean**, productiv şi virulent pe baza a două arii de rostire dialectală adeverite prin creaţia literară de până atunci: „graiul lugojan şi din prejur” (pentru poeziile lui Victor Vlad) şi aria de rostire cărăşană (pentru textele lui *Florinel*). Deşi cantonează analitic şi specios pe diferenţele de suprafaţă în ceea ce priveşte modalităţile în care cele două publicaţii („Dreptatea” respectiv „Poporul român”) redau în textul tipărit particularităţile rostirii dialectale din cele două arii, traiectul care duce de la rostirea dialectală „poporală” la constituirea dialectului literar român-bănăţean

este corect, după cum corect este intuită şi amplu analizată **baza lingvistică** care poate genera forme unitare valide de fixare în textul tipărit a rostirii bănăţene – problemă care rămâne de mare actualitate şi care nouă ni s-a impus după aproape un secol (adică începând cu tipărirea textelor dialectale din volumele *Gura Satului la Radio Timişoara*, 1993-1996). Faptul că volumul lui Dimitrie V. Păcăţianu, *De pe la noi*, apărut în 1899 deci cu trei ani înainte, nu a intrat în atenţia lui Marienescu se explică nu atât prin aceea că **zona de rostire** pentru Păcăţianu era în jurul comunei natale (Seliştе, judeţul Arad), ci mai ales că **textul scris** al volumului **era tipărit la Bucureşti**, unde tipografii (probabil) nu puteau avea nicio reprezentare empirică a rostirii zonale bănăţeneşti, precum aproape sigur credea Marienescu.

1902-1905 – În ziarul „Drapelul" (fondat de **Valeriu Branişce** la Lugoj în 1900) apar „toate versurile bănăţeneşti ale lui Gârda" (Ţepelea, 2005, p. 152). Căci „**George Gârda** este, alături de Victor Vlad Delamarina, cel mai popular scriitor din Banat" (*ibid.*). Cel mai important continuator al lui Victor Vlad Delamarina, George Gârda, s-a născut în 1880 la Mănăştur, lângă Făget. În legătură cu acest autor, G. Ţepelea afirmă un adevăr cu valoare de postulat: „George Gârda este, ca aproape toţi scriitorii dialectali din lume, un diletant şi un izolat de fenomenele literare ale vremii. N-a colaborat nici măcar la **Luceafărul** sau **Familia**" (*ibid.*).

1908 – George Gârda tipăreşte la Budapesta (Editura ziarului „Poporul român") volumul de versuri *Bănatu-i fruncea* (retipărit în 1921 – 28 de poezii – la Editura Cartea Românească).

1911 – Ziarul „Drapelul" (Lugoj) publică versuri în dialect scrise de **Cassian R. Munteanu** (1892-1921).

1923 – **Nicolae Vucu-Secăşanu** şi **Petre Petrica**, plugari condeieri din satele Secăşeni şi Cârnecea (judeţul Caraş), se afirmă ca dramaturgi în literatura dialectală bănăţeană prin piesele de teatru *Nărodu-n cale* şi *Nunta fără voie*, respectiv *Păcate*. Prin aceşti condeieri plugari literatura dialectală este menţinută la limita şi la nivelul respectiv (prin aceea că era destinată „spectacolului rostirii" pe scena sătească, adică în cultura rurală) până în etapa în care „poezia în grai" este reluată prin creaţiile lui **Grigore Bugărin** şi **Ioan Curea**, precum şi prin apariţia la Timişoara, spre jumătatea anilor '30, a publicaţiei „Fruncea" editată de Nicolae Ivan (1934).

1928 – G. Gârda publică două schițe: *Uica Donese*, „Semenicul", Lugoj, an I, nr. 1, publicată anterior în „Convorbiri literare" în 1914 şi *Călindariul pământului*, „Semenicul", an I, nr. 2.

1941 – G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* în paragraful intitulat *Umorul dialectal,* îi aminteşte pe Victor Vlad Delamarina şi pe G. Gârda.

1943 – Sub pretextul unei târzii replici (după 40 de ani) date poeziei lui G. Gârda *Că tăt Bănatu-i fruncea,* **Traian Rusu-Şirianu,** prin placheta *Noi ni-s capu* (Editura „Poporul român", Timişoara, 1943), încearcă să dovedească existența/posibilitatea unei poezii în grai „arădan-crişan (…) **specific Crişurilor** (s.a.)" (Țepelea, 2005, p. 213).

Adăugând şi tentația unei replici date poeziei *Ana Logojana* a lui Victor Vlad Delamarina, Traian Rusu-Şirianu, prin *Ana din Crişana*, inițiază (pornind de la G. Gârda) o variantă dovedită neviabilă de „poezie în grai" – altul decât cel bănățean; o tentativă similară, tot fără sorți de izbândă, are şi **V. Copilu-Cheatră** prin volumul *Cartea Moțului* (poeme, 1937) şi mai ales prin *Viața lângă cer* (1943) „în grai moțesc" (G. Țepelea, 2005, p. 215).

Încercări de acest fel s-au semnalat şi în alte zone ale Ardealului; de pildă Simeon Rusu publică în primul deceniu după Unire comedii şi monoloage unele în „dialect cîmpinean", cu grafie maghiară (comedia *Primărița*, Cluj, Casa de Editură Alexandru Anca, 1926).

Dincolo de respectivele eşuări, G. Țepelea subliniază că „literatura dialectală bănățeană nu se rezumă la un «caz Delamarina» (…), semnalând un început de influență şi asupra celorlalte ținuturi" (*ibid.*).

1948 – Se stinge, la Făget, avocatul de mare prestigiu George Gârda.

1948 – Gabriel Țepelea susține, la Facultatea de Litere a Universității din Bucureşti, teza de doctorat intitulată *Gheorghe Gârda şi literatura dialectală bănățeană* în fața comisiei: **Iorgu Iordan**, preşedinte, **G. Călinescu**, conducătorul ştiințific al tezei, **Tudor Vianu** şi **Umberto Cianciollo** – membri, referenți de specialitate. Teza şi susținerea au obținut distincția **Magna cum laudae**.

Acest doctorat a fost recunoscut de statul român după exact 20 de ani, în 1968. (Țepelea, 2005, p. 215).

După 1948 – Fenomenul (pseudo) literar-cultural încurajat de autoritățile regimului comunist din România este cel al „scriitorilor-țărani",

„poeți-țărani" – fenomen foarte „receptiv" la cerințele ideologiei comuniste şi ale propagandei acesteia. Descrierea amplă a fenomenului se găseşte în cartea lui Gabriel Țepelea *Însemnări de taină* (Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1997; cf. şi Gabriel Țepelea, *Plugarii condeieri din Banat. Literatura în grai bănățean*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, Ediție îngrijită şi studiu introductiv de Ioan Viorel Boldureanu).

1948-1989 – În general, orice încercare de a crea **o alternativă** la ceea ce era controversat, aprobat, impus şi promovat de regimul comunist şi ideologia partidului unic era total descurajat şi chiar reprimat; ca urmare, fiind „strâns uniți în jurul Partidului", în „națiunea socialistă unică", **literatura dialectală bănățeană** era aproape cu neputință a fi creată, dar mai ales publicată şi promovată. Totuşi în spațiul Banatului, literatura dialectală a avut în această perioadă **două momente** de afirmare – aproape incredibile, descurajate însă la nivel oficial:

1974 – Apare, la Editura Facla din Timişoara, antologia *** *Ano, Ano, Logojano*, alcătuită, prefațată şi „glosată" de Gabriel Țepelea (restrânsă, lacunară, nesistematică, convențională în ceea ce priveşte selecția autorilor şi a textelor); cuprinde exclusiv „poezia dialectală/în grai" – mai bine spus **versuri în grai bănățean**.

1984 – Tot la Editura Facla – lucru surprinzător în epocă – prin grija lui **Ion Marin Almăjan**, directorul de atunci al editurii, apare cartea de poezie în dialect literar bănățean intitulată *Cântări dă noapce bună*, autor Marius Munteanu.

Întrucât **Marius Munteanu** (1920-2005) a început să scrie **poezie dialectală** încă din 1939 (poezia *Moş Bulaicu*, „recuperată" şi publicată în volumul din 2003 – Marius Munteanu, *Poezii*, Timişoara, Editura Marineasa Colecția/Seria „Literatură dialectală" – sub titlul *Tata-moşu*, p. 26), apreciem că **talentatul poet dialectal** Marius Munteanu a fost adevăratul liant între generațiile de „scriitori în grai bănățean", opera lui poetică în dialect literar bănățean fiind atât **puntea de legătură** între literatura dialectală interbelică şi cea de după 1989, cât şi **reperul valoric** incontestabil pentru creatorii ce îi urmează, dar şi pentru publicul tot mai larg, iubitor al acestui gen de literatură (cf. Postfața *Marius Munteanu ca reper* scrisă de Cornel Ungureanu şi *Cronologia* din volumul din 2003 citat mai sus).

1991 – Din inițiativa lui **Marius Munteanu** şi a lui **Ion Micu**, redactor la Radio Timişoara (emisiunile pentru sate), ia naştere Cenaclul radiofonic

„Gura Satului" – cea mai longevivă emisiune a acestui post, dar şi cea mai amplă manifestare şi afirmare publică a literaturii dialectale bănăţene. În ordine, în cenaclu au venit următorii creatori: **Ionel Iacob-Bencei**, **Virgiliu Şchiopescu**, **Ioan Viorel Boldureanu**, **Pătru Chira**, **Ştefan Pătruţ**, **Ioan Olariu**. Această emisiune **săptămânală** (duminica dimineaţa) a intrat în 2010 în al douăzecilea an de existenţă, în formatul actual având **invitaţi** tot mai numeroşi şi tot mai valoroşi; dintre membrii propriu-zişi, întemeietori ai cenaclului, mai sunt doar trei: Ionel Iacob-Bencei, Ioan Viorel Boldureanu, Pătru Chira (*Anexe*, cuprinsul volumului *Antologia literaturii dialectale bănăţene. „Gura Satului" la Radio Timişoara 20 de ani. Contemporanii*).

1993 – Apare primul volum tipărit: *Gura Satului la Radio Timişoara* (Editura Mirton) cu o prefaţă de Cornel Ungreanu, ediţie îngrijită şi *Glosar* de Ioan Viorel Boldureanu. Volumul nu cuprinde exclusiv texte în dialectul literar bănăţean, dar are meritul de a resuscita şi a amplifica **proza** dialectală afirmând-o drept componentă de bază a acestui tip de literatură. Autorii cuprinşi în primul volum sunt: Marius Munteanu, Virgiliu Şchipescu, Ionel Iacob-Bencei, Ioan Viorel Boldureanu, Ştefan Pătruţ (colaborator).

1994 – Apare, tot la Editura Mirton, volumul al doilea *Gura Satului la Radio Timişoara*. Alături de cei patru autori se adaugă un nou „gost" (colaborator), **Pătru Chira**. Creşte proporţia de **literatură dialectală**, se întăreşte componenta de **proză**.

1996 – Apare al treilea volum, reunind toţi cei şapte membri ai cenaclului: Ioan Viorel Boldureanu, Pătru Chira, Ionel Iacob-Bencei, Marius Munteanu, Ioan Olariu, Ştefan Pătruţ, Virgiliu Şchiopescu, „*Gura Satului la Radio Timişoara*, volum antologic alcătuit şi glosar de I. V. Boldureanu, Editura Mirton, Timişoara. (Acest volum este aproape în exclusivitate alcătuit din texte de literatură dialectală). Încă de la primul volum, colecţia aceasta a beneficiat de o generoasă şi substanţială sponsorizare din partea lui **Florentin Cârpanu**; de la volumul II textele sunt precedate de *Câteva reguli şi observaţii pentru înlesnirea citirii*, iar în volumul III autorii sunt prezenţi în ordine alfabetică şi în cazul fiecărui autor textele **selectate** sunt precedate de o scurtă **notă bio-bibliografică**.

Sub inspiraţia şi influenţa directă a „Gurii Satului" apar încă două cenacluri radiofonice: **La givan** (Radio Europa Nova, Lugoj) şi **La Poşmândre** (Radio 11+, Caransebeş).

1996 – TV Analog din Timişoara iniţiază emisiunea zilnică (în primul an), apoi săptămânală, „La givan cu Uica Niţă" avându-l ca realizator (creator şi interpret) al unui lung şir de „isnoave" pe Ioan Viorel Boldureanu (emisiunea a durat aproape 10 ani, până în 2005).

1999 – Apare volumul Ştefan Pătruţ, *Antologia poeziei în grai bănăţean*, nr. 13 din colecţia „Grai bănăţan", Lugoj, Editura Dacia Europa Nova.

2001 – Apare la Uzdin (Voivodina, Serbia) volumul *Satira şi umorul la românii din Voivodina* (antologie), Editura „Tibiscus", Uzdin şi Editura „Augusta" Timişoara, unde, alături de creaţii în limba literară, sunt cuprinse şi **texte dialectale**; volumul a fost îngrijit de Vasile Barbu.

2003 – Apare volumul Ştefan Pătruţ, *Creatorii în grai bănăţean, condeierii plugari din Banat, personalităţi care scriu despre graiul bănăţean*, nr. 19 din colecţia „Grai bănăţan", Lugoj, Editura Dacia Europa Nova.

Notă: În colecţia „Grai bănăţan" a Editurii Dacia Europa Nova (azi Nagard) din Lugoj au apărut până în 2010 inclusiv peste 30 de volume. Editarea seriei continuă şi în prezent.

2003 – Primele realizări ale unui amplu **proiect de reabilitare şi relansare a literaturii dialectale bănăţene** iniţiat de criticul literar **Cornel Ungureanu** şi poetul **Marius Munteanu** sunt volumele care deschid seria „Literatura dialectală" de la Editura Marineasa, Timişoara: Ioan Viorel Boldureanu, *Niepoţî lu Moş Costa*. Comedie în grai bănăţean în două tablouri, prolog, intermezzo şi epilog (cu Dedicaţie, Precizări şi Glosar) – având rol de „avanpremieră" şi de testare, urmat, în acelaşi an, aceeaşi editură şi aceeaşi serie de remarcabilul volum al lui Marius Munteanu, *Poezii*. Postfaţă de Cornel Ungureanu, Cronologie şi glosar de Ioan Viorel Boldureanu.

2004 – Ioan Viorel Boldureanu publică volumul *Cultură populară bănăţeană*, Timişoara, Editura Mirton. Este un manual universitar, semnificativ sub două aspecte pentru literatura dialectală bănăţeană, implicit pentru antologia de faţă. Mai întâi, în paragraful 1.3.2. *Sfera culturii în societate* (paginile 11-13), autorul reperează **locul şi vecinătăţile literaturii dialectale bănăţene**, anume în zonele de interferenţă a **culturii înalte** (I în diagrama de la p. 12) cu cea **tradiţională** (II) – **Zona B** sau, mai rar, în **Zona A** (interferenţa tuturor celor trei cercuri, cele două, I şi II plus cercul III – **Cultura populară**.

În al doilea rând, în paragraful 5.3.4. *Literatura dialectală bănăţeană* (paginile 103-110), după ce disociază (prea) tranşant

acest gen de literatură de fenomenul „Condeierii țărani” (paragraful precedent, 5.3.3.3.), autorul definește pe larg conceptul de literatură dialectală bănățeană exemplificând și prezentând analitic faptele ce se circumscriu acestuia.

2005 – În masivul volum *Dicționar al scriitorilor din Banat* (coord. Alexandru Ruja) apărut la Editura Universității de Vest din Timișoara sunt amplu prezentați doi poeți creatori exclusiv în spațiul literaturii dialectale bănățene: **Victor Vlad Delamarina** și **Marius Munteanu**.

2005 – Apare, postum, placheta Marius Munteanu, *Lumea asta – nu-i a bună!* în seria „Literatură dialectală” a Editurii Marineasa, conținând poezia ocazională, de atitudine față de aspectele politico-sociale și cetățenești.

2006 – Apare placheta Pătru Chira, *Versuri*, Timișoara, Editura Marineasa, Seria „Literatură dialectală”, *Postfață* de Cornel Ungureanu, *Cronologie și glosar* de Ioan Viorel Boldureanu.

2008 – La Școala Doctorală a Facultății de Litere, Istorie și Teologie de la Universitatea de Vest din Timișoara se acceptă doctorandei Valentina Homescu Fiștea elaborarea unei teze cu tema *Literatura dialectală bănățeană în context cultural actual* (coord. științific prof. univ. dr. Ioan Viorel Boldureanu).

2009 – În acest an apare cea mai amplă culegere de poezie dialectală bănățeană: *Poezie în grai bănățean* (două volume, 701 p.), Timișoara, Editura Orizonturi Universitare, Ediție îngrijită de Aurel Turcuș. Sunt cuprinși 107 autori (prezenți exclusiv cu **versuri**: volumul I – 67 autori din Banatul românesc și volumul II – 40 de autori din Voivodina – Serbia). Anterior, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a publicat un *Caiet cultural. Culegere de texte în grai bănățean* – pentru uz intern – cuprinzând 19 autori, exclusiv versuri; în 2010, la Editura Eurostampa din Timișoara apare ediția a II-a, realizatori Răzvan Hrenoschi, Ciprian Cipu și Daniela Pepa.

2010 – Apare volumul Ioan Viorel Boldureanu, Simion Dănilă, Cornel Ungureanu *Antologia literaturii dialectale bănățene. „Gura Satului” la Radio Timișoara. 20 de ani. Contemporanii*, la Editura Marineasa, seria „Literatură dialectală”. Antologia cuprinde selecții de poezie și proză transmise la emisiunea „Gura Satului” – cenaclu radiofonic – timp de aproape două decenii. Sunt prezenți cei șapte membri ai cenaclului („Gazdele”) precum și un număr dublu de invitați (poeți și prozatori)

dintre cei mai talentaţi, care au fost în repetate rânduri prezenţi pe unde în emisiunile săptămânale ale cenaclului („Goşcii"). Structura volumului – autori şi texte – se află la Anexe.

Note: 1) Începând din anii '90 s-au constituit cenaclurile radiofonice arătate mai sus, la care se adaugă cele deja existente pe lângă casele de cultură din: Făget („George Gârda" – nu exclusiv de creaţie în limba literară); Oravița („P. Târbățiu"); Caransebeş („Nichifor Mihuța" la fel); Bocşa („Aurel Novac"); Uzdin (Voivodina, Serbia). 2). Respectivele cenacluri se exprimă public prin **volume de culegeri** (până în prezent exclusiv versuri): *Bădia Mihuța şi urmaşii săi* şi seria „La poşmândre" (Caransebeş), *Antologie de poezie în grai* (Bocşa), *Când urducaţî drâmbon în bucfarie* (Uzdin), precum şi prin câteva festivaluri-concurs de creaţie şi recitare (aproape exclusiv versuri): „Nichifor Mihuța" (Caransebeş), „Victor Vlad Delamarina" (Lugoj); „Tata Oancea" (Bocşa – cel mai longeviv festival-concurs); „Festivalul poeziei în grai" (Ohaba Mâtnic); Festivalul „George Gârda – Todor Creţu Toşa" (iniţiat de cenaclurile din Uzdin şi Făget); Festivalul de literatură română în grai bănăţean „Todor Creţu-Toşa – Petru Dimcea" (SLA „Tibiscus", Uzdin, Voivodina). 3). În anul 2000 (aprilie) a luat fiinţă la Uzdin **Uniunea Scriitorilor în Grai Bănăţean**, cuprinzând creatori şi cenacluri din Banatul românesc şi din Voivodina, preşedinte fiind ales **Ştefan Pătruţ**. Ulterior (din motive obiective – dar şi din orgolii şi chiar vanităţi), în anul 2002 s-a constituit la Făget **Asociaţia Scriitorilor în Grai Bănăţean**, preşedinte al acesteia fiind **Ştefan Pătruţ**. **Asociaţia** aceasta (cu sediul la Făget) a obţinut personalitate juridică, iar **Uniunea Scriitorilor în Grai Bănăţean** din Voivodina îl are ca preşedinte pe poetul **Vasile Barbu**, însă cele două asociaţii colaborează. 4) Reafirmăm şi în acest context ideea de a pune la Anexa în antologia noastră **pagina de titlu** şi **cuprinsul** volumelor de **culegeri de texte literare dialectale** şi **antologii** care au fost tipărite în ultimele patru decenii atât în Banatul românesc, cât şi în Voivodina (Serbia). 5. Antologia de faţă, organizată, potrivit genurilor literare, în trei părţi – **poezie, proză, teatru** – este alcătuită după criteriul cronologic, aplicat în cazul autorilor cuprinşi în fiecare dintre cele trei părţi.

PRECIZĂRI
cu privire la redarea în scris a rostirii dialectale bănăţeneşti

1. *Principiul fonetic* (redarea rostirii) este precumpănitor; potrivit acestuia este „aproximată" în scris vorbirea bănăţeană fără a se face apel la *transcrierea fonetică.* Cuvinte precum *ziuă, Dumnezeu, vezi, găseşti, grăbeşte, deal, unde, dimineaţă, Dinu* se transcriu corespunzător fonemelor întâlnite în rostirea bănăţeană astfel: *dzîuă, Dumńedzău, vedz, găsăşci, grăbeşce, geal, unge, gimińaţă, Ginu.*

2. Pentru redarea „sunetelor specifice" ale rostirii bănăţene (profitând de facilităţile tehnoredactării computerizate) sunt preluate din alfabetul fonetic doar următoarele semne: *ś, ź (śe, śi, źe, źi): śerc, śe, śeva* (cerc, ce, ceva); *śinś, śińeva* (cinci, cineva); *źer, źamăn, merź, merźe* (ger, geamăn, mergi, merge); *źińere*. Dar *ś, ź* urmate de vocalele *o, a* se redau fără semivocalele *i, e*: *śară* (ceară), *śoc* (cioc), *śocâi* (stârv), *źoc* (joc), *źană* (geană), *źamăn* (geamăn).

3. Dintre celelalte consoane palatalizate din subdialectul bănăţean (*b, p, v, f, d, t, l, r, m, n*), redăm palatalizarea lui *n* prin *ń*, sunet specific graiurilor bănăţene, ca şi tuturor limbilor romanice: *cuń* (cui), *călcâń* (călcâi), *ńauă*, *Ńelu*, *gimińaţa/gimńaţa*, *Dumńedzău*. În mod excepţional, în unele cazuri păstrăm *ń* în transcrierea unor nume *Andrăşoń, Băloń, Vorovoń*, *Mărcoń* sau localităţi *Sărăzań, Murań, Greoń*.

4. Excesul de „înmuieri" (palatalizări): *vorbi̯eşci̯e, Pi̯ersa, aproapi̯e, lovi̯esc, moti̯el, ti̯eu* (tău), *ti̯eli̯e* (tale), *ri̯euma, muieri̯e, lumi̯e* a fost înlăturat în redarea în scris. Marcăm însă întotdeauna palatalizarea lui *n* urmat de *e* sau *a,* şi *o* din limba literară: *Ńelu*, *ńam* (neam), *ńaua* (neaua), *ń-am* (ne-am), *cremeńe* (cremene), *n'-om* (ne-om = „ne vom").

5. Sunetul redat prin *dz* (perechea sonoră a lui *ţ*), ar fi trebuit să fie notat printr-un *d* cu sedilă (ca în cazul lui *ţ*), însă semnul respectiv nu figurează în fonturile utilizate în programele de scriere electronică, fapt pentru care am recurs la notarea mai sus arătată, tradiţională de altfel: *dzîuă, astădz, dzău*. De asemenea, respectivele fonturi nu permit redarea grafică a lui *ă, â, î* accentuate în unele cuvinte bisilabice sau plurisilabice; în cuvinte sau forme bănăţene (mai ales în glosar), notăm vocala accentuată: *cúmva, acoló, alvălúc* (aldămaş), *dărăbél*

(bucățică), *adúsă*, iar în cuvintele în care accentul cade pe *ă, â, î* arătăm acest lucru prin neaccentuarea celorlalte vocale, înțelegându-se astfel că *ă, â, î* sunt accentuate: *adúsă* față de *adusă* (perfect simplu, existent în vorbirea bănățenească), *adău* (taxă bisericească anuală); de asemenea *párică* (bisil.) față de *parícă* (trisil.).

6. Sunt redate fonetic singularul pentru plural (*paş*) şi pluralul pentru singular (*cojocari, pilari* „precupeț", *murari, văcari, măşcioni* („tată vitreg").

7. Semnul *î* din interiorul cuvintelor redă acest sunet care în rostirea bănățeană corespunde semnului *i* (uneori lui *e*, *ă* sau *u*) în cuvântul-pereche din limba literară: *dîn* (din), *măşînă* (maşină), *dzîuă* (ziuă), *pîn* (prin), spre deosebire de *pân',* care este „redarea bănățeană" a lui „până" din limba literară. Similar, pentru a deosebi pe *țîp* (eu țip), de *țâp* (eu arunc). Menționăm că notăm diferit cele două cuvinte, deşi DLR în ambele cazuri le notează cu *i*, ca având etimologie necunoscută; *dî* (de), *gutîn* (gutui).

Cazurile în care *i* din limba literară are în rostirea bănățeană corespondent pe *î* sunt acelea în care vocala *i* urmează după **consoanele dure**: *j* (*îngrijît*), *s* (*sîngur*), *r* (*strîgă*), *ş* (*măşînă, ieşît*), *t* (*răstîcnit*), *ț* (*supțîre*), *z* (*păzît, putrădzît*), *x* (*mălăxît*).

8. Apostroful este folosit pentru a indica absența grafică a articolului hotărât în situația substantivelor terminate în *u*: *nogeu', grâu' (*nodeul* – inexistent în limba literară – os rotund al gleznei, *grâul).* De asemenea, apostroful este uneori folosit pentru a înlătura confuzia: *da'* – dar, *'po'* – apoi, păi, *'tâmplă* – întâmplă, *'iśe* (zice), *'iś* (aici).

Notă: Fondul lexical şi particularitățile gramaticale dialectale semnificative sunt într-un proces de selectare şi sedimentare, urmând să se fixeze prin cele mai valoroase creații precum cele găzduite în seria „Literatură dialectală" a Editurii Marineasa. Celelalte particularități (cele de ordin morfo-sintactic) ale vorbirii sunt cam aceleaşi pentru graiurile din Banatul de câmpie (pustă), respectiv pentru cele ale Banatului de munte. Din punct de vedere lexical, trebuie să ținem seama de situația specială a „Banatului sârbesc"; pentru toate graiurile genitivul şi dativul sunt exprimate analitic: la marźina *dă sat* (G); dă drumu *la cai,* le-o spus *lu fece (la fece)* (D); Uneori sunt folosite imperative din infinitive lungi: *haidareț* dă *mâncareț*! (cf. Frățilă, 1993, p. 19-99).

Socotim acceptabilă redarea diferențelor de ordin fonetic între marile zone ale Banatului aşa cum se concretizează în „regimul" prepoziției *de*: *dă/dî* (pentru Banatul de câmpie), *ge/gi* (pentru Banatul de munte şi zona Făgetului), precum şi diferența *î/i* după care Banatul „se împarte" după cum bănățenii pronunță *grâu* sau *griu, rât* sau *rit.* În privința lexicului, apreciem ca normală

(fără exagerări însă!) menţinerea mai multor „variante” şi sinonime în Voivodina („Banatul sârbesc”) faţă de Banatul românesc. Dezavuăm însă apariţia şi manifestarea tendinţei similare celei existente în alte zone „de peste munţi” (Bihor, Oaş, Maramureş, pe alocuri în Ţara Moţilor), unde, prin abuz de regionalisme rare, barbarisme (preluate mai ales din maghiară), eliziuni şi prescurtări exagerate şi groteşti, se caută să se obţină o „limbă păsărească” ininteligibilă, aşadar inexpresivă şi iraţională, adică **noncomunicativă**. Prezentarea următoare e menită a-i ajuta pe scriitorii şi editorii de literatură dialectală la uniformizarea scrierii.

Prezentare succintă a principalelor sunete specifice rostirii bănăţene a căror redare grafică a fost simplificată (vezi mai sus pct. 1-8)

A, a – a: **Ana, apă, aşa, acasă** (sunet identic cu cel din limba literară).

B, b – b: **Barbu, barbă, bică, bucace, bolând, benga** (identic cu cel din limba literară);
specific – **b́**: **tăb́el**, **b́at, b́eţîc = tăbi̯el, bi̯at, bi̯eţîc**.

C, c – c: **casă, năcaz, călpac** (identic cu cel din limba literară);
specific – **ć**: **noşć** (monosilabic), provenit din palatizarea (dublă) a consoanei *t*. Aşadar vom scrie: *oamenii* **noşci**, *oamenii* **noşcí** – ambele cu valoarea morfologică identică (*oamenii* **noştri**); **noşci** este monosilabic, iar **noşcí** este bisilabic (**noş-cí**); şi, foarte rar, în unele cuvinte ca **sećcă** (tocătoare de tulpini sau rădăcinoase pentru hrana animalelor). În mod curent palatalizarea *t* + *i* sau *e* o notăm cu *ci, ce*: **cimp** (*timp*), **ceamă** (*teamă* sau *cheamă*), **cunoşci** (*cunoşti*), **ce-am** (*te-am*), respectiv **noşci** (monosilabic), **noşcí** (bisilabic), analog: **voşci – voşcí**; **secică** (bisilabic).

D, d – d: **Dumńedzău, dîn, dud, dădat** (identic cu cel din limba literară);
specific – **dz**: („perechea sonoră” a lui *ţ* – inexistent în limba literară): **dzău, dzî, grumadz** (zău, dzi, grumaz);
– *d* + *e, i* > **ge, gi** – **geal, Ginu** (*deal, Dinu*)
– **d′**: *d* urmat de un *i* consonantic, fără a produce palatalizarea propriu-zisă („completă”) a lui *d* se produce şi în neologisme: **fid′el – mod′el** etc.) = **fidi̯el, modi̯el**, însă renunţăm s-o evidenţiem în scris.

E, e – e: **Efta, estă, săşeriş, săce** (identic cu cel din limba literară, inclusiv cazul preiotărilor: **el, este** etc.)

specific – **é**: (*e* deschis spre *a/ă*, dar nu până la diftongare): **abé** (*abia*), **avé** (*avea*), **pucé** (*putea*); evidențiem fenomenul pentru a marca „accentul tonic” (în cuvinte şi forme bănățeneşti) sau pentru a diferenția sensurile unor forme omografe: **púce** (pute) față de **pucé** (putea).

F, f – f: **Franția, fără, fănfară, tăraf** (identic cu cel din limba literară);
specific – **f′** : (*f* „muiat” cu un *i* consonantic foarte scurt, care nu duce până la diftong): **f′é′e, sf′éclă = fjenje, sfjeclă** (redare grafică la care am renunțat, simplificând-o).

G, g – g: **Gaşpar, gornic, prigoană, ulog** (identic cu cel din limba literară);
specific – **g** provenit din *d* + *e, i* – **unge, ginăince, uśige, ghinamet, Ginu**;
– **g** urmat de *i* (sau *e*) se palatalizează trecând în *ź*: **źană, armig** – **arminź, aźung – aźunź, aźunźe**. În mod excepțional, notăm „hipercorect” pluralul unor substantive cu articol hotărât: fulg, fulź – fulźii şi, similar, pentru *c* + *i*: **mac, maś** – **maśii; drac, draś** – **draśii** (concesie analogiei cu formele din limba literară **macii, dracii** – după „modelul” *drăcie, drăcii, drăciile*: **drăśie, drăśii, drăśiile**); folosim aceste modalități de scriere a respectivelor sunete bănățene.

H, h – h: **Handăr, hăndrălău, mehanic** (identic cu cel din limba literară);
specific – **h** aspirat/absorbit (ca în franceză) – nu se pronunță în bănățeneşte (drept urmare nu-l notăm în scris): **Ilda** (*Hilda*), **irean** (*hrean*), **arghelă** (*herghelie*), **aranźel** (*arhanghel*), **arînź** (*heringi*), **arănit** (*hrănit*);
– **h** care apare în pronunța bănățenească fără să existe în cuvântul din limba literară: **harmig, hărmăsaŕ** (*armăsar*), **hărăpoń** (*arăboi*), **hálo!** (*alo!*).

I, i – i: **Ion, Iencuța, Irimie, inge** (unde), **inimă, fluieroń, şuieră, noştri, poveşcii** (identic cu cel din limba literară);
specific – **i** consonantic (există în bănățeneşte acolo unde *i* după consoana *t* produce palatalizarea completă a acesteia transformând-o în *ć*: *cunoşti* > **cunoşci**; în asemenea situații în sistemul propus de noi sunetul respectiv îl notăm ca mai sus; similar, vocala e, după consoana t o transformă în *ć*: *plăśintă* – **plăśince**). Vocala *i* în interiorul unor cuvinte urmată de consoana *n* se transformă de regulă în *â* (pe care, însă, o notăm în toate cazurile acestea cu *î*): **dîn, prîn** (*prin*), **vîne, vîni** (*vine*), **tînăret**;

– **i** se substituie lui **â (î)**: **vindzători, cińereţă, (h)otări**.

Î, î – î: cu aceeaşi valoare fonetică precum în limba română literară actuală:

Învăţătorḭu (Hristos), învăţătură; dar **învânăţît**;

specific – **î** din limba literară precedat de consoana **r** se transformă în **i**: *hotărî* > (h)*otări*; la fel, *â* + *n* > *i* (**vindzători, tinără** – v. mai sus).

Notă: **â** – se notează astfel în toate cazurile când există atât în cuvintele bănăţene cât şi în perechea lor din limba literară (*tânjală*), precum şi în cuvintele şi formele bănăţeneşti care nu există în limba română literară.

J, j – j: **jăg, dârjală, tânjală, jumară**, **jumere**; sau în rostirea bănăţeană în poziţie finală: **obraj, trej**. În cuvinte precum cele de mai sus, are aceeaşi valoare fonetică din limba literară;

specific – **j**, căruia îi corespund în limba literară *j* sau în unele graiuri româneşti *gi*, *ge*, se transformă în *ź*: **źoc** (*joc*), **źoi** (*joi*), **źos** (*jos*) **źană** (*geană*).

K, k – se transcrie în „echivalent” (cu valoare identică/similară celei din limba literară): **chilă, chile** (kilogram, kilograme), **chilometăr, chilometări** (kilometru), **chiblă** (jumătate de kintal, 50 de kilograme), **chindăr**, **chindări** (copil, copii), **Cántor** (Kántor), **Cana** (Kana), **Clebeş** (Kebles).

L, l – **Luna, Lunaia, luḿe, licuriś, blând, blagă, micucel** (*mititel*) – valoare identică celei din limba literară;

specific – **ľ**: **blḭeg, Blḭeźa, fľeli** (fel) – palatalizare (uşoară) produsă de un *i* (foarte scurt) consonantic; modalitate la care, simplificând, renunţăm în transcriere.

M, m – m: **Mihai**, **mama**, **mână**, **milăram** (*smântână*), **mărămi**, **popamă** (*popime*) (identic cu cel din limba literară);

specific – **ḿ** – *m* „muiat” (palatalizat) – urmat de un *i* consonantic (foarte scurt) atunci când este urmat de vocală sau diftong: **zḿeu, luḿa, niḿe = zmḭeu, lumḭa, nimḭe** (nimeni); la marcarea acestei palatalizări renunţăm.

N, n – n: **Nicolae**, **Nonu**, **Nina**, **năcuratu**, **natu** (*ins, persoană*), **nimic**, **nani**, **prăbăgăndist, săcean** (identic cu cel din limba literară);

specific – **ń** „muiat” (palatalizat), urmat de un *i* consonantic (foarte scurt) şi de *e*: **Ńelu**, **ńam** (*neam*), **ńemerit** (*nimerit*), **cuń**, **muroń** (sg) (*moroi*), **ńepot**, **ńemoşag**, **bińe** (*bine*); **vin – viń** (*vin – vii*). În asemenea cazuri, **marcăm întotdeauna** palatalizarea lui **n** (ń).

O, o – **Opŕa = Oprja**, **Oprița**, **om**, **ou**, **hoară** (*orătanie*), **osândă**, **utoș** (*ultim*), **omor, hálo**! (*alo!*), (identic cu cel din limba literară).

P, p – p: **Pătru**, **Paşci**, **pancove (colțunaşi)**, **stropi**, **şlapi** (papuci de casă), **apăraie** („inundație, zloată”), **nălap** (identic cu cel din limba literară);
specific – **p′** : p „muiat” (palatalizat), urmat de un *i* consonantic (foarte scurt): **P′emu = Pjemu** (denumire de „prolecă” din Banat), **P′ersa = Pjersa** (**P′ersîda = Pjersîda**), **p′esăc = pjesăc** (*nisip*), **śup′eli = śupjeli** *(a jumuli de pene*), **p′eńe = pjene** (*pene, flori*), **strop′ = stropj** (*stropi*) **șlap′ = șlapj** (*papuci de casă*). Simplificând, renunțăm la marcarea în scris a palatalizării lui *p*.
R, r – r: **Răvéca, răspuns, răpăuza** (*a răposa*), **năsărâmbă** (*giumbuşloc*), **dărab** (*bucată*), **bărăbăr** (*şmecher*) (cu valoarea fonetică din limba literară);
specific – *ŕ:* r „muiat” (palatalizat), urmat de un *i* consonantic (foarte scurt): **ŕață = rjață** (*rață*), **gŕeață = grjață, gŕeu = grjeu, gŕeomânt = grjeomânt** (*povară, apăsare*), **pasăŕe = pasărje** (*vrabie*), **ŕeumă = rjeumă** (reumatism) precum şi în formele morfologice specific bănățene; similar, renunțăm la marcarea grafică a palatalizării lui *r* (cu excepția indicării unor intenții stilistice, cum ar fi **săcriet**).

S, s – s: **Sâmcilii, Sofi**; **samăn** (semen), **sămăna** (a se asemăna; a însămânța), **însămnat** (cu semn din naştere, malformat; important), **apus** (identic cu cel din limba literară);
specific: **Ś, ś** – sunet „muiat” (palatalizat), urmat de un *i* consonantic (fără corespondent identic din limba literară): **muśenic** (*mucenic*), **munśi**, **munśesc** (*munci, muncesc*); **m-am muśit** (*m-am chinuit, m-am căznit*, *m-a torturat gândul, remuşcarea, setea* etc.); **atunś** (*atunci*), **ortaś** (*ortaci*), **înśepe** (*începe*); **śocâi** (*stârv*), **śoareś** (*nădragi, pantaloni*; *„cioareci”)*; **śeŕ** (*cer*), **śerşî** (*cerşi*), **Śiomviś** („Ciomvici” – toponim bănățean), **śinś** (*cinci*); **śe** (*ce*), **śapă** (*ceapă*), **śară** (*ceară*) etc. Provine din *ce*, *ci*. O situație aparte: **drăśie, drăśii**, unde, spre deosebire de

formele **ortac**, **ortaś**, **ortaśii** (formă „hipercorectă"), **drăśii** este justificată morfologic. În transcrierea pe care o propunem, folosim însă şi aceste puţine forme „hipercorecte"; de aceea menţinem în transcriere formele de redare grafică arătată mai sus (vezi şi explicaţiile de la note şi concluzii).

Ş, ş – ș: **Şcefan, Şuman, Şuşu, Şumanda** (antroponime, toponime bănăţene), **şonc** (*jambon*), **moşoń** (*soţul moaşei de neam*), **moş** (*bunic, unchieş*; *bătrân*): similar/ identic cu sunetul din limba literară.

Notă: În bănăţeneşte consoana *ş* este mai dură decât în graiurile din alte regiuni, ea neacceptând după sine vocale „palatalizante" ca *i, e* pe care le transformă în *î, ă* (**şî, Mişăl, şărpe, zgreşît**).

T, t – t: **Todor**, **tone**, **to(t)dăuna**, **nătot** (*netot*), **tăndlărai** (*talcioc*), **trăndăfir** (*trandafir*) (identic cu cel din limba literară);

specific – **t′**: *t* succedat de un *i* consonantic (foarte scurt), fără a produce palatalizarea propriu-zisă (cea din graiurile din Ardeal). Se întâlneşte relativ rar, mai ales în două situaţii: a) în forme ale pronumelui precum **ťeu = tjeu, ťei = tjei, ťea = tja**; b) în neologisme parţial sau greşit asimilate/redate de săteni: **ťeľevizor = tjeljevizor**, **anťenă = antjenă**, **ťeren = tjeren, ťemă = tjemă**; renunţăm la marcarea grafică a acestor din urmă palatalizări;

– *t + i(e)* > **ci**, **ce (în)tâneşci** (*întâlneşti*), **(în)tíńeşce** (*întâlneşte*), **ńeşce** (*nişte*), **noşć**, **noşći** (*noştri* – pronunţie monosilabică respectiv bisilabică); prin simplificare, vom scrie: **noşci** (monosilabic), **noşcí** (bisilabic).

Ţ, ţ – ț: **Ţăriź**, **Ţărigrad**, **ţălină** (humă, pământ de grădină) **anţărţ**, – identic cu cel din limba literară;

specific – **ţ** provenit din „transformarea" lui *ć (č)* în pronunţarea bănăţenească: **ţăment** (*ciment*), **Luţian** (*Lucian*) sau a lui **S** (Z) în substantive proprii (neologisme) **Ţămental** (*Simenthal*).

U, u – u: **Ursu**, **Úgeşce** (antroponime, toponime), **ugi**, **ugésc** (*rămâne, eu rămân*), **untui**, **untuit** (*a se prăpădi, a se risipi, a se volatiliza fizic*), **cuscru** – identic cu cel din limba literară;

specific: **u** – provenit din *o* sau din *ă* în rostirea bănăţenească **ustăni**, **ustănit** (*osteni, ostenit*) **plumân**, **plumâni** (*plămân, plămâni*), **rumân** (*român*);

– **u'** (marcat cu apostrof), vocală şi hiat – situaţie în care se indică absenţa articolului hotărât şi anularea diftongilor constituiţi din vocală şi semivocala *u̯*: **griu'** – grîul, **ou'** – oul, **nogeu'** – *nodeul (cuvânt specific bănăţean inexistent în limba literară).

V, v – v: **Vuţa**, **Vuiţa**, **Valeafundă** (antroponime şi toponime), **vracniţă** (*poatră spre gradină),* **voŕeţ = vorʲeţ** *(curte),* **văduv** (identic cu sunetul din cu sunetul din limba literară);

specific: – **v′** : *v* „muiat"/palatalizat), urmat de un *i* consonantic (foarte scurt) **nev́este = nevʲeste** *(neveste),* **năv́enit = năvʲenit** *(nevenit)*, **înv́eşmântat = învʲeşmântat, înv́ersunat = învʲersunat**. Un caz aparte: **vʲac = v́ac** *(veac; secol; perioadă lungă indefinită; veşnicie, eternitate* – **în cust şî-n viac**, „*în vecii vecilor*"). Palatalizarea lui *v* se întâmplă (ca şi în cazul tuturor palatalizărilor din rostirea bănăţeană) şi în neologismele preluate: **frec v́enţie**. La marcarea grafică a palatalizările lui *v*, de asemenea, renunţăm.

X – „cs": **mălăxî, mălăxît** (*extenua, extenuat*);
„gz": **egzîmént egzămént** (*examen*; var. băn. **igzămént, icsămén**): similar cu valorile fonetice din limba literară.

Z, z – z: **Zărie, zări, zori**, **zăi**, **zăit** (*a se duce vestea, a se duce buhul; vestit în bine, dar mai ales în rău*), **zăńat** (*obicei, năravi*), **zaiu** (*buhul*), cu valoare identică cu cea din limba literară.

Notă: Valorile fonetice indicate mai sus prin cuvântul **specific** sunt redate **simplificat** în transcrierea propusă de noi, precum am arătat explicit în cele mai complicate cazuri. Am dat totuşi lista alfabetică a acestor situaţii pentru a rămâne în acest fel atestarea formelor care au fost simplificate în transcrierea folosită de noi, dar mai cu seamă pentru a-i ajuta pe viitorii creatori şi editori de literatură dialectală bănăţeană să uniformizeze grafia.

Concluzii

1) Se constată că la toate semnele grafice (în legătură cu consoanele, vocalele şi celelalte foneme ale limbii române redate în sistemul propus, **pe primul loc se află valori identice sau similare** ale rostirii dialectale bănățene cu cele din limba literară;

2) am avut în vedere **variante principale** pentru sunetele specifice din (mai) toate zonele geografice mari ale **dialectului bănățean** (care, la fel, sunt **variante constatate** de noi la scriitorii antologați în prezentul volum şi, prin urmare, **deopotrivă** sunt variantele pe care le **propunem** pentru viitor, astfel încât scriitorii dialectali bănățeni să poată opta în (dublă) **cunoştință de cauză** pentru variantele **pe care le simt cele mai potrivite** prin raportare atât la **baza dialectală** (prin graiul localității/ zonei din care provin), cât şi cu **datele constitutive ale întregului** în care vor să-şi includă creația proprie, adică în **literatura dialectală bănățeană**. În paragraful de mai sus am exemplificat palatalizarea consoanelor prin două feluri de transcriere: **tăb́el = tăbi̯el, f́eńe = fi̯eni̯e, ḿeu = mi̯eu, luḿa = lumi̯a** etc.;

3) cunoaşterea şi „practicarea" literaturii dialectale bănățene (la fel ca şi a oricărei alte literaturi reale şi real-existente) **presupun** însuşirea, aplicarea, îmbunătățirea, îmbogățirea şi nuanțarea unui atare ansamblu de reguli precum cele arătate aici.

4) În consecință, **propunem**:

- să marcăm vocala *e* cu accent ascuțit în cuvinte bisilabice sau polisilabice de tipul lui **abé, pucé, prăvegé** (mai ales că în unele cazuri se pot isca nedorite confuzii: **pucé** „putea" şi **púce** „pute");
- să menținem notarea iotării lui *r* şi *n* atunci când semivocala **i** (în plan morfologic) este prezentă în **forme omofone + omografe**: **murari** (sg.) – **murari** (pl.), **muroni** (sg.) – **muroni** (pl.), iar cu articol hotărât **muronii**. Aşadar vom nota: **murari** (sg. şi pl.), **ori, măşcioni** (sg. şi pl.), iar cu articolul hotărât **măşcioniu – măşcionii**;
- să nu marcăm **palatalizările** (şi „înmuierile") îndătinate şi generale (generalizate) în pronunția bănățeană, cu excepția lui *ś*, *ź*, *ń* discutate mai sus, renunțând la modalități de redare precum: **mo ď el, dzÍ́le, cŕege** (*crede*), **umpĺe** (*umple*), **luḿe, spinaŕe** (*spinare*), **mâncaŕe, oŕ** (*ori*), **maŕe** (palatalizări ce se extind şi la neologismele pătrunse în graiul localnicilor, exemplu: **expŕes, mo ď elu, fi ď elu, t ′ eoretic** – exemple excerptate mai cu seamă din textele lui Ioța Vinca, tipice însă pentru rostirea românilor din Voivodina). Fenomenul este

prezent şi la noi, în Banatul propriu-zis: **Pŕefectură, Am′eríca, tăĺevizor, tăbĺetă, tăĺejurnalu, vighiĺenţă, haŕem**. Ca urmare, respectivele fenomene alterate (modificate) le vom transcrie simplu, ca în scrierea din limba literară;

- vom marca însă întotdeauna palatalizarea lui *n* + *e*: **mâńe, śińe, Dumńedzău, dumńavoastră, dumńata, gimńaţa, ńaua, ńepot, ńam, ń-am, mińe, śiń-o spus, propozîţîuńe**. La fel în cazul sunetelor *ś* şi *ź*.

Se constată (chiar la vorbitorii obişnuiţi, dar atenţi şi conştienţi de expresivitatea graiului bănăţean), **evitarea** palatalizărilor prea dese (exemplu *źeme*, unde *m* nu este palatalizat, deşi palatalizarea lui *m* este frecventă). De pildă în cuvântul **vreme**, vorbitorii palatalizează instinctiv (cu bun instinct) fie pe *r* (*vŕeme)*, fie pe *m* (*vrem′e*).

5. Acolo unde pronunţarea consoanei **ń** (palatalizat) este **identică sau foarte apropiată** celei din limba română literară (**ani, anii, niś, nime, grăgini, pruni, goruni**), nu am mai marcat palatalizarea consoanei **n, folosind scrierea din limba literară**.

6. În unele cuvinte cu forme specific bănăţene, deşi am socotit sunetele *ś, ź* ca nefiind „foneme unice", totuşi considerăm că prezenţa unui *i* (marcat în limba literară) poate fi semn suplimentar pentru articolul hotărât plural: **fulg-fulź**, unde pentru articularea cu articolul hotărât am scris **fulźii** (la fel pentru **nădrag, nădraź-nădraźii**). (Dacă, simplificând scrierea, tot nu mai marcăm palatalizarea altor consoane (**copil, copii, copiii**) – atunci, prin analogie, putem accepta „scrierea hipercorectă" la formele **fulź/fulźii**. De fapt, pronunţia este la N. pl. *fulź* (monosil.), dar la G/D pl. *ful-źi-lor* (trisil.) şi nu *fulź-lor* (care nu poate da o pronunţie trisilabică); de aici, N. pl. cu art. hot. ful-źii ne apare ca aceptabil.

Similar, unele verbe: *tu fuź* (prez.) *el fuźí, io fuźii* (perf. simplu).

7. În consecinţă, ori de câte ori cuvintele şi formele gramaticale care au **valori identice** atât în scrierea, cât şi în rostirea în limba literară, dar şi în folosirea lor dialectală, **le vom transcrie (reda) în dialectul literar bănăţean aşa cum se scriu după gramatica şi normele limbii române literare**: **veśin**, **veśini**, însă vom marca palatalizarea lui **n** urmat de *e*: **veśińe! śern, śerni** dar **śerńe**; **Ioańe** (voc.), **fundoańe, tălpoańe**; **ńamţ, ńemţoańe**; **io gorgon, tu gorgoni**, dar **el gorgoańe**; **io vin, tu viń** (formă verbală specific bănăţeană) şi **el vińe**; **acoń** (sg.), **cuń** (sg.), dar **acoanili, cunili** (pl.); **călcâńe** (sg.), **călcâni** (pl.); ca urmare pluralul articulat hotărât va fi: **călcânii**; **măşcioni** („tată vitreg"), **măşcioni** („taţi vitregi"), **măşcionii** („taţii vitregi").

POEZIE

VICTOR VLAD DELAMARINA
(1870-1896)

Data şi locul naşterii: 31 august 1870, localitatea Satu Mic (astăzi Victor Vlad Delamarina) de lângă Lugoj.

Şcoala/studii; profesia: Şcoala primară, urmează Şcoala evreiască din Lugoj, apoi liceul la Lugoj, unde, în urma manifestării atitudinii de patriotism, sunt pedepsiți 14 elevi români printre care şi el. Îşi continuă studiile liceale la Bucureşti, la Liceul „Sfântul Sava". Deşi este atras de teatru şi îndeosebi de pictură, mama sa, Sofia Vlad, îl dă la pregătire pentru şcoala militară, unde este admis prin concurs şi în toamna lui 1886 este elev la Liceul Militar din Craiova, de unde se transferă la liceul similar din Iaşi (1887). În 1890 se înscrie la Şcoala Militară Superioară (de doi ani) la Bucureşti. În 1891 călătoreşte pe mare cu bricul „Mircea", iar în 1892, după absolvirea şcolii militare, ia examenul de sublocotenent. După mai multe călătorii prin țară, optează pentru cariera militară în serviciul naval. Ajunge un destoinic ofițer, iar dintre preocupările artistice capătă o anume preferință pentru creația literară – însă în **exprimare dialectală** versuri pe care le trimite spre publicare în ziarul „Dreptatea" lui Valeriu Branişce – semnate cu pseudonimul „Delamarină". În primăvara lui 1895 debutează tuberculoza, care-i va aduce sfârşitul în 15 mai – anul următor – 1896.

Volume: În timpul scurtei sale vieți n-a izbutit să tipărească niciun volum; în scrierile în proză rămase, cercetătorul contemporan, profesorul Virgil Vintilescu, a identificat volumele *Cartea vieții mele* şi *O nimica toată* (V. Vintilescu – *apud* Stan, Luchescu, 2009, p. 105-113; 125-126). În 1961, Virgil Birou menționează că a văzut, în posesia avoca-tului C. Dobrin, un manuscris al lui V. Vlad Delamarina pe coperta căruia scria *Poezie* – având 11 texte (*ibid*., p. 116). În 1972, volumul *Ăl mai tare om dîn lume* (Editura Facla), în care sunt reeditate (cu excepția poeziei *Noi ni-s acasă* [!!!] poeziile din ediția princeps, Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănățeneşci – Întocmiri,* Lugoj, Imprimeria Carol Traunfellner, 1902.

Colaborări/cenacluri: „Dreptatea” (Timişoara); „Consemnul” – jurnal umoristic (Iaşi), unde colaborează cu desene şi caricaturi; „Familia” (Oradea, 1893); „Luceafărul” (Sibiu). În timpul şcolii militare, Victor Vlad este îndemnat de dascălul său de limba română să frecventeze „Junimea” şi să colaboreze la „Convorbiri literare”. Prima ediție (postumă), Lugoj, 1902.

Prezență în culegeri şi dicționare: În cazul lui Victor Vlad Delamarina – „întâiul nostru poet dialectal” – avem de-a face cu o amplă **bibliografie de referință**, din care, aici, vom aminti autorii şi titlurile cele mai importante, în perspectivă istorică, dar şi de actualitate: Titu Maiorescu, *În memoria poetului dialectal Victor Vlad (Delamarina)* (1898) în *Critice*, vol. II, Bucureşti, Editura pentru Literatură, (1967), p. 381-390; George Călinescu, *Umorul dialectal* în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Bucureşti, Editura Minerva, 1983, p. 639-640; Gabriel Țepelea, *Plugarii condeieri din Banat. Literatura în grai bănățean*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, p. 136-141; Virgil Vintilescu, *Victor Vlad Delamarina*, Timişoara, Casa Creației Populare a Regiunii Banat, 1967 (ediția a II-a, Timişoara, Editura de Vest, 2007); Constantin Tufan Stan, Ghorghe Luchescu, *Victor Vlad Delamarina şi familia sa. Contribuții bibliografice*, Timişoara, Editura Eurostampa, 2009; *** *Ano, Ano, Logojano*; Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; *** *Dicționar al scriitorilor din Banat*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*.

Notă: Gabriel Țepelea arată că în „Dreptatea” (din 1894) „vom găsi […] şi ecourile unei piese în grai local, o prelucrare a lui Delamarina care se va juca în anul următor, 1895, la Lugoj [este vorba de piesa *Pacienta*, tradusă şi localizată de Victor Vlad] (…) într-un **jargon curat bănățean** (adică grai – subl. şi nota autorului), [care] a captivat până la frenezie inimile numerosului public asistent”. (Țepelea, 2005, p. 140). După opt decenii, regizorul Dan Radu Ionescu (după cum spune legenda creată – probabil – de el însuşi) avea să traducă/ transpună în dialectul literar bănățean comedia nemțească, scrisă tot „în dialect” *Uina Sida are goşci*, jucată cu mare

succes în anii ’70 de trupa de teatru de la Casa de Cultură din Buziaş şi, la puţin timp după actorii amatori (semiprofesionişti) buzieşeni, de echipa de teatru sătesc din Topolovăţu Mare. Paternitatea lui Dan Radu Ionescu asupra acestei comedii în grai pare a fi disimulată, „mistificată” sub o aură pseudo-romantică târzie, textul original nemaiputând fi găsit. Varianta publicată în secţiunea *Teatru* a prezentei antologii a fost transcrisă după o dactilogramă existentă în arhiva Casei de Cultură din Buziaş, material pus la dispoziţie de prof. Liliana Savu-Badea, directoarea acestei instituţii.

Scrisoarea Bincii [Scrisoarea Binśii]

Biata Bincă-i plânź dă milă
Inimioara îi zdrobită,
Îi topită,
Opărită,
Fiincă, vedz, biata-i ugită
Moartă-n dor, după Trăilă.

Parta, -opregu şî brâńeţu
N-o chicesc, – îs coló-n ladă,
Stau grămadă,
Las’ să şadă.
Doamńe, numa doru-l adă,
Doru ei – Trăilă-„onveţu”

Pră la źoc n-o văd fiśorii –
Dă fiśori parcă-i ei săce?
Să să-mbece
Alce fece,
Ea nu vre să să arece
D-ăl dî la „onveţ” ei dor i-i!

Parc-o ieu visuri duşmańe
Biata Binca – párică moare,
Dar scrisoare

Vestitoare
Dă şciri pre-mbucurătoare
Cage tăman dîn cătane.

Îi căprari Trăilă-isteţu,
S-o făcut domn mare micu
Şî voinicu
Toamna i cu
Cum îi dzîśe? Ăla?! – obşicu!
'Poi?! – Ce źoś tu cu „onveţu"?

Iuce-n fugă-ncalţ-opinca.
La jîdovu cu răchie,
Ăl dă şcie
Cărţ să scrie
Hălor duş în cătănie,
Într-o clip-aźunźe Binca.

Jîdovu, dă bună samă,
Ca oricare om cu carce
Pîntr-o carce
În dăparce
Dă căşcig vre s-aibă parce
Fie batăr şî d-aramă.

Binca spuńe şî plăceşce,
Scrie jîdovu ş-adună.
Să minună
Binc-a bună,
Niś prîn cap nu îi căşună
Cât dă rău să păcăleşce.

„Scrie-i multă sînătace
Că ni-s bucuroş, în paśe,
Satu taśe,
Fiincă-i plaśe
Śe măi boambe griu' faśe
Şî c-or fi-n ăst an bucace.

Veta s-o-mpăcat cu Niță,
Sanda s-o sfăgit cu mińe,
Păi vedz bińe
Pîntru śińe;
Dar śe-m pasă?! Să s-anińe,
Dă nu-i plaśe, c-o funiță!”

Şî măi spuńe: câce toace,
Ş-ar spuńe biata fată
Ruşînată,
Îngrijată
Că spunând banii să gată
Şî daficea nu să poace.

„Porśii nu măi vreu tărâță,
Scrie c-or crescut źuncanii,
Chițoranii
Mînc’ ciurcanii;
Şî, fiincă mi-s gata banii
Îl măi țuc dă o groşîță!”

Lu Ana lu Gica

Ano, Ano!
Logojano!

Ano, Ano! Logojano!
Calś-o roata pălărie,
Că măi bińe-ț şăge țîie
Ca rumână d-omenie
La źocu dă Sânt-Ilie:
Să-ț porț conśu cum țî-i data
Şî ca nația să-ț creşci fata,
N-aduni bani tu cu lopata
Ca să-i dai la „Şvoarț” d-a gata!

Ano, Ano! Logojano!
Sări la źoc ca un vrăbece,

Nu-s ca cińe mulce fece,
Dar pă cińe tăce, tăce
Stau „ca nuca pă părece”!
Un’ ţî mărama vestită
Dî la bună-ta ugită?
Un’ ţî sucna ha-ntărită
Şî cătrânţa ha-mpupită?

Ano, Ano! Logojano!
I-uici-ce l-a lu Burugă
Câtu-i dă mândră la rugă!
Źucătorii-i vin în fugă
Şî la vorbe dulś îndrugă.
Ea în port dă păoriţă
Samănă cu o grofiţă
Dă ha măi înaltă viţă
Batăr că îi pilăriţă!

N-are „midăr”, d-are vacă
Ea cu portu ei să-mpacă,
Are bani ş-o fost săracă
Şî avere-o să-ş măi facă.
Dîn piaţ când viń-acasă
Puńe dă-mbucat pă masă,
În dolaf florinţî-i lasă
Şî dă modă niś nu-i pasă.
Ano, Ano! Logojano !

Dar tu, Ano, vai-do-mińe!
Ce chicheşci, ca nu şciu śińe,
Toţ să rid p-ascuns dă cińe
Că nimic nu-ţ şăge bińe!
Când în loc dă o măramă
Porţ pă cap făr’ să-ţ dai samă
Pălărie?! O, mamă-mamă!
Párică eşci dîn „panoramă”!
Ano, Ano! Logojano!

Logojan-agevărată
Mândră-i numa năschimbată,
Cu mărama păstă spată
Şî cu sumna ha umflată.
Nu da banii pă nimica,
Că ţî-l sărăśeşci pă Gica
Dă n-o s-aibe niś muzíca,
D-un' s-o plăcească lu Nica!
Ano, Ano! Logojano!

Pământu

Doamna vre să îş coboare
Dîntr-un măr cracă cu floare.
Şî, ca s-o aźungă lesńe,
Să tot înălţa dîn glezńe.
Cum eram baş la-ndămână
Tăman c-o lopată-n mână,
M-o śeru, cu coada lungă,
Craca-n măr să ş-o aźungă.
I-o dădui, c-altfel săraca
Cum era s-aźungă craca?!

Dar lopata pământoasă
I-o mânjît mâna frumoasă…
Apoi ţîn' ce!-o fost măi gata
Să-m arunśe-n cap lopata!
Pământu dă pă mănuşă
Párică o strânźa dă guşă.
I să strânsă fruncea creaţă,
Să cutrămură dă greaţă
Şî-n ocări şi în sudalme
Îm şî şcearsă doauă palme!

Mă, dzîc io: nu-i lumea şoadă,
Când o astfel dă năroadă
Dă pământ să greţăleşce

Să nu dzîś: „Doamńe fereşce”?
„Doamnă! Dă n-ar fi pământu
Cum ţ-ar măi aźuta Sfântu
Să ce zburdz în bogăţîie,
Lenoasă şî grăsulie!
Nu ce spurcă el cu-o pată,
Dar tu… o să-l spurś odată!”

„Ţucă-l moşu”

„Ţucă-l moşu, ţucă-l moşu”
Era vorba unui moş
Când vegea copii drăcoş
Tăt cutrierând Logoju.

Moşului i-o fost zăńatu
Să śerşască la criţari.
N-aduna el bunuri mari,
Dar îl miluia tot natu.

„Viaţa-m stă spră osândă,
Pîn’ la sută am vrun an!” –
Să jălea el la givan
Cu vorba lui bună, blândă.

Chipu lui bătrân şî dulśe,
Samănă, mă ghingeam eu,
Baş cu a’ lu Dumńedzău
Şî-m veńa să-m fac şî cruśe.

Toţ copiii-l luam cu buna,
Nu ca p-ăialaţ căliś.
„Moşu ţucă ’piii miś” –
Răspungea şî el întruna.

Dă colaś şî vrun ou roşu
Când pomana să împarce

Pră la Paşci îi făśam parce
Şî lu betu „Ţucă-l moşu”.

„Dumńedzău să ce trăiască!
Şî pă voi pă toţ d-aiś,
Moşu ţucă ’piii miś!” –
Dzîśa el, să mulţămească.
[…]
Într-o iarnă d-a cumplită
Iar veni moşu-n oraş
Gârbovit, zdrenţos, golaş,
După dzîlnica lui pită.

Fînc-o vint la noi – vedz bińe,
Baş în dzîua dă Aźun –
N-o fi moşu „Moş Creśun”?
Mă ghingeam ascuns în mińe.

Sara-n vreme dă colindă,
Când sărbătoream la pom,
Ies afar’ ş-aud un om
Spunând sluźilor dîn cindă

„Ia săriţ afară-n stradă,
Oameni buni a’ lu Cristos,
Şî vigeţ c-acoló źos
O cădzut un om grămadă!”

L-or adus omu-n căldură
Şî l-or pus la sluź pă pat.
„«Ţucă-l moşu» o-ngheţat!” –
Am strîgat io ca d-arsură.

Şî frecatu-l-or cu ńauă
Şî i-or dat să be vin fert,
Dar târdzîu şî în deşert…
Dă pă śeri cădzus-o steauă.

Şî s-o stîns moşu – fireşce!
Un bet suflet chinuit.
Pământu l-o înghiţît
Dar pómina-l măi trăieşce!…

Mă Cimíşă!

Mă Cimíşă, dragu meu,
Vrere-aş fi io-n locu teu
Numa-o vară, numa una!
Num-atunś io aş avé
Parcea mea ca parcea te.

Tu eşci drac împeliţat
Cum nu-i altu prîn Bănat
Fece fîncă ţuś întruna!
Fece-n umbra sălśilor
Cam în śuda măiśilor.

Mă Cimíşă, făt frumos,
Făt frumos şî drăgăstos,
Eşci viclean pă vreme caldă.
Cu răcoare şî cu peşci
Fecile mi le momeşci.

Mă Cimíşă, io ce şciu
Cum ce mişci c-arźintu viu,
Când s-arunc' fecile-n scaldă.

Tu trâńeşci, ele trâńesc
Şî cu cińe să iubesc.
Pân' la Săbeş ţuśi-le
Pă rând tăce mândrile
Nu ţî-i greu d-atâta miere?!

Dar tu nu ce becejăşci,
Ţuś şî fuź! Lotru măi eşci!

Dă la Săbeş la Logoj
Ce dăzmerdz dă ochi frumoş
Ţuś la fece cum să śere!

Cum ce-o făcut Dumńedzău
Baş aşa dă nătărău?
Dîn Logoj dacă ce duś
Pân' la Cimişoara ţuś,
Şî la Panśova, ştrengare,
Ce porńeşci îmbătrânit
Cătră Dunăre-ostănit.

Dunărea, ca un potop,
Mi ce-nghice ca p-un strop
Ş-apoi ce îńacă-n mare!

D-aş trăi ca cińe, mă,
N-aş crâcni; îńeśe-mă!

Sînguru păcat!

Sub lumina ha śerească,
Pă largu pământului,
În bătaia vântului,
Fire dulśe omeńască,
Graiu blând şî cumpătat
Ca în dulśile Bănat
Nu măi cred să să găsască!

Śe mândreţuri prîn câmpie!
Śe dă holge cu rod bun!
Creşce prunu lângă prun
Şî struguri frumoş în vie!
Bănăţănii-au ochi frumoş,
Ei îs vreniś, sănătoş
Şî tot natu-i d-omenie!

Cum răsună-n ghies*) pădurea
Dă glas dulśe dă śimpoi,
Ori dă fluier dî la oi!
Dar audzîtu-s-o p-aiurea
Ca săceanu lucrător
Ca-n Bănat să cânce-n cor?
Pun rămaş că: nicăurea!

Dă creginţă ş-a lui faptă
Bănăţanu ăl frumos
Todăuna îi fălos!
„Tu śe eşci?" dă-ntrăbi, ce-aşceaptă
Dă la oriśe băieţan:
„Bage, io mi-s bănăţan!!"
O fi vorba lui gireaptă…

Pângă tăce aşcea buńe,
Care îs pă la Bănat
Estă ş-un micuţ păcat,
Nu vă râgeţ – dar l-oi spuńe:
Farba şî albelile
Strîcă bănăţănile
Ca pă flori o uscăśuńe!

*) desiş

Ăl măi tare om dîn lume

Trâmbiţ, dobe, larmă, chihot,
Fluier, strîgăt, râs şî ropot…
Śe să fie? Śe să fie?
Iacă-n târg „minajărie"!
O comégie d-a cu fiară
Şî-mpreźur – lume şî ţară.

În căletcă, o măimucă
Baş ca omu mânca nucă;

Alta, blăstămată, şoadă,
Să ţîńa numa în coadă,
Ş-alcele, mâca-le-ar focu –
Nu-ş găsau o clipă locu.

Lupi, urş, mâţă, oi, cornuce,
Fel dă fel dă joavini sluce,
Chiţorani, ariś şî vulturi
Dă prîn lume, dîn ţînuturi
D-alea gâbe, d-alea rele
Feri-mă, Doamńe, dă ele!
Mulce-am văzt pă bani, vedz bińe,
Cum nu vege orişîśińe.
D-apăi l-am vădzut anume
P-„ăl măi tare om dîn lume”
Care să źuca cu leii
Şî-i băcea dă-i lua toţ zmeii!

Cui l-o dobori-n ţărână
’Iśa că-i plăceşce-n mână
O hârcie d-a d-o sută
Fără dă niśo dişpută.
Dar cum mi ce puń cu ńamţu,
Care-n ghinţ îţ rupe lanţu?

Să loveau fiśorii-n coace:
„Śińe-i? Unge-i? Care poace?”
Când d-odată – iac-amaru!
Sandu Bleźa – tăbăcaru,
Să sufulcă şî tuşăşce,
Lângă „comegianţ” s-opreşce.

Să râgea ńamţu dă Sandu,
Dară Sandu, fiśorandu,
Mi-l cuprinsă dă subsoară
Şî nu să lăsă cu „doară”!
Strânźe-l! Suśe-l! Dzî-i pră nume
Ălui măi tare dîn lume!

Gîfăia ńamțu – a sîlă,
Dar lu Bleźa nu-i fu milă…
Hopa-țupa, țupa-hopa!
Ș-o găsît ńemțoniu popa!
Țâńe-l, lasă-l! Ie-l dă mână!
Zdup cu ńamțu în țărână.

„Bravo! – Sandu să trăiască!”…
Dar când fu să îi plăcească
’Iśe ńamțu: „Abăr, frace…
Nu să pringe, că-i pă space!”
Vre: Că-i pungă şî că-i ceacă
Suta zuitată s-o facă!

„Nu ce źoś cu mińe, dragă,
Asta, vedz, în cap ț-o bagă!
N-ascult io vorbe şî glume
Când mi-s io măi tare-n lume
Ș-adă suta! – ’iśe Bleźa –
Că dă nu,-ț fac prau comégia!!!”

GEORGE GÂRDA
(1879-1948)

Data şi locul naşterii: 5 septembrie 1879, satul Mănăştiur, lângă Făget, județul Timiş.

Şcoala/studii: Şcoala elementară în satul natal, apoi Liceul Maghiar din Lugoj (cursul inferior – 4 clase), transferându-se pentru ciclul liceal la Liceul românesc „Andrei Şaguna” din Braşov. Studii superioare de drept la Universitatea din Budapesta.

Profesia/ocupația: Carieră juridică de succes ca avocat, apoi ca om politic (deputat în Parlamentul României întregite). A luptat în Primul Război (având grad de căpitan) în armata austro-ungară.

Volume: *Bănatu-i fruncea* (ediția I, Budapesta, 1908; ediția a II-a, Bucureşti, 1921; ediția a III-a, Bucureşti, Editura Paco, 1996 – sub îngrijirea lui Traian Iancu).

Colaborări/cenacluri: „Drapelul” (Lugoj, 1903-1905), „Calendarul poporului român”, Budapesta, 1904. Actualul cenaclu literar al Făgetului poartă numele de „George Gârda”.

Referințe bibliografice: G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Bucureşti, Editura Minerva, 1983, p. 640; Gabriel Țepelea, *G. Gârda şi literatura dialectală bănățeană*, Teză de doctorat, conducător G. Călinescu, Universitatea din Bucureşti, 1948; Gabriel Țepelea, *Plugarii condeieri din Banat. Literatură în grai bănățean*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, p. 151-198, studii din care aflăm că G. Gârda este autorul a două schițe: *Uica Donese* – „Convorbiri literare”, 1914, reprodusă în „Semenicul”, 1928 şi *Călindariu pământului* – „Semenicul”, nr. 2/1928 – foarte probabil „concepute” în **dialectul literar bănățean**.

Prezență în culegeri şi dicționare: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*.

Ha măi şoadă

Mulce comégii-s pă lume!
Dar ca-n Peşta n-am vădzut
Dă când mama m-o făcut!…
Măi că nu țî le pot spuńe…

Tăt şondzănii dă mirare
Dîn mână dă ńamț ieşîce,
Porc să fie hăl dă-ț mince!
Da-nchinată mince are…

I-am vădzut tăt meşceşugu!
Una m-o cădzut măi şoadă:
Că fuźea pă drum o ladă
Pă văgaş, ca şî şńelțugu?!

Doamńe, da’ merźa pogan!
Şî nu-i unsă pă la roace.
Da’ să fugă ea tăt poace
Nu-ş-cum potca-i dzîc? **Trăivan**?

Izâmbanu-nțăleg!… Merźe
Că-i cu bibol dă-l cu scoc,
Măşînistu faśe foc
Şî-i dă damf dă să prăpăge!

Dar la ladă nu-i nimica,
Num-un boactăr cu căpiță
Țîńe-n mână o rociță,
Când îl vedz, ce pringe frica.
[…]
Boactăru dîn roată suśe
Şî-ntr-un clopot țângăleşce,
Ş-apăi fuźe şî iar fuźe.

Io ghingeam c-acuş-acuş
Să îmburdă foştomoc,
Dar ea nu!… S-opreşce-n loc!
[…]
…Trăbe că-i cu spiriduş!

În dujmănie

Îs d-o vrâstă şî-s bătrâńe
Ş-or trăit dăstul dă bińe,
Dar acuma-s tăt în sfadă
Ha grămadă!
Mă mir că nu li-i ruşîńe
Că-s bătrâńe!…

Ori pă unge treśe **Uță,**
D-o-ntâlńeşce pă **Măriuță**,
Față-n față să opresc,
Să căzńesc,
Una p-alta să asmuță,
Nu să cruță.

Că Măriuță-i ră dă gură,
La căznit n-are măsură,

Când să-nśepe ea să strîźe
Mi le friźe:
Nu le scoace dîn „ruptură”
Şî „buzdură”.

„Să mă las la o venită
Care o fost tăt ortăśită;
N-are nume, n-are casă
N-are masă;
Iar dă slin îi cutropită,
Învălită.

Slută, nălăută, ńagră,
Tătă vara fu beceagă
Iar acu-ş ceme bărbatu
Dă tăt natu!
Dă śe dracu nu şî-l leagă
Dzîua-ntragă!”
[…]
Dar şî Uța îi drăcoasă,
Că şî ea mi ț-o dăscoasă:
„Vai-ş-amar dă ciń, guşato
Şî uscato!
Nu-ț vedz calea dă lenoasă,
Somnuroasă!

Şura țî-i dăscoperită,
Cămara țî-i dăslipită,
La foc oala nu țî-i pusă,
Tu dormi dusă.
Vedz cât eşci dă prăpăgită
Şî căznită?!

Doamńe feri şî d-a’ teu trai!
Bărbatu-ț faśe mălai,
Mătură şî-ț faśe focu
Motântocu!

Nișun rând în casă n-ai
Vai şî vai!

Daficea ce făloşăşci
Că ce şcim noi șiṅe eşci:
Ca şî mumă-ta potcaşă
Şî vrăjmaşă,
Tai bucace, sparź fereşci,
Băźocureşci!
[…]
Dar să nu m-aduś în foc
Că pun mâna p-un bâtoc
Şî îț dau ńeşce lovice
Stânjănice,
Dă ce fac aiś pă loc
Foştomoc!”

Tăt paore-i măi biṅe

Baś George şăge lângă foc
P-un scamn cu tri pișoare,
Iar Solomie, în târnaț,
Îndrugă la fuioare.
[…]
„Tu Solomie!” – dzîśe el –
„Io tare mi-s pă gânduri,
Că dascălu m-o dat un sfat,
M-o dat d-atâcea rânduri!

Să-l dăm pă Giță la uşcoli
Că tare îi cumince,
Să-nveță mult, să-nveță limbi,
Să meargă înăince!

Că are cap, ca dîn bufari
El dzîśe tăt d-a rostu
Şî şcie cătichisu-ntrăg
Tăman ca *Tatăl nostru*.

La izăment oraţîia
Ca apa el ţ-o spuńe
Şî grămătica ha măi grea
O dzîśe dă menuńe!

Să-l faśem domn la vun oraş
Ca să trăiască bińe
Să nu măi umble morśelit
Şî chinuit ca mińe!”
[…]
– „Planu vost ar fi frumos,
Răspunge Solomie,
Dar care domn ar fi măi bun?
Ce rog să-m spuń şî mie.”

– „D-apăi niś *dascăl* n-ar fi rău,
Că are plată bună
Şî are mare śinste-n sat,
Iar banii-i vin la lună.

Dar *popă* cred c-ar fi măi bun
C-are pământuri mulce
Şî fie moarce ori bocedz,
Lui tăt venit i-aduśe.

Ori *doftor* d-ăi cu ochilari
La care oriśe boală
Îi varsă banii-n bugilari
Cum torni păsula-n poală.

Dar îi măi mare-un *arvocat*
Că îmblă în căruţă
Şî pîntru-o vorbă la beţârc
Ie-ndată śinś băncuţă!”
[…]
„Tu eşci bărbat, tu fă śe vrei,
Grăieşce Solomie,

Dar io cu mincea-m aia-ț dzîc:
Nișuna să nu fie!

Că vedz că dascălii dă az
Cam tăț mor dă oftícă;
Și popă dă śe să îl fac
Dacă nu-l fac vlăgică?

Iar doftor d-ăia dîn șpitari
Spurcat d-atâcea boale
Nu-l fac, păzască Dumńedzău,
Să șciu că mor dă foame!

Ș-apăi dă-arvocat? Nu-l dau
Să vină și-mpăratu,
Că arvocații-s belitori
Și-i blastămă tăt natu.

Și śe să-l dau d-aiś d-acas?
Să crească-n căș străińe?
Dăcât un domn dă hăi d-ai spus
Tăt paore-i măi bińe!”

L-o luminat

Cu bufariu-n mână popa
O plecat pă drum grăbit,
Ca să spună și lu prota
Cât îi el dă năcăjît.

„Am și io creșcini ca dracu!
Să le aibă iadu parce!
Că daficea îm bat capu
Să-i învăț o țâră carce.

Ca dă naiba fug dă mińe,
La besărică nu-m vin,

Iar d-o lună şî măi bińe
Birtu źeme,-aşa-i dă plin!”

Prot-atunśa foc şî pară…
O plecat îndată-n sat
Ca să facă dă ocară
Pă poporu blăstămat.

În şcoală i-o adunat,
Multă sfadă el le-o spus:
– Dă popa n-aț ascultat,
Bată-vă Tatăl dă Sus!”
…
Audzînd aşa cuvince
Tăt poporu s-o mâhnit,
Iar un bătrân măi cumince
S-o sculat dă o grăit:

– „Dom’le prota! Să trăieşci!
Numa lucru-i cam śudat:
Noi d-ale popii poveşci
Tădăun-am ascultat.

Dar acu’ pre aspră veste
Dă pământ ń-o pregicat:
Dzîśe că pământu estă
În miścare nă-nśetat.

În pregícă el ń-o spus
Că să-ntoarśe tăt pă dos!
Atunś noi dă ’iś dă sus
Ń-om suśi cu capu-n źos?

Va să dzîcă: lumea pere!!
Atunś cu noi śe măi are?…
Noi trăim fără durere
Cu răchie şî mâncare.

Stăm la birt pă lângă mesă
Uiaga tăt astupând
Ca pământu să n-o versă
Când pă dos s-o fi-ntorcând!”

Fişoru lu chinezu
(dî la Mănăşciur)

Da-nvățat măi poace fi
Ş-a lu chinezu fişor!…
D-apăi vedz! Că nu daficea
O umblat pă la uşcol!

La el masa-n oriśe vreme
Îi tăt plină dă bufare,
Câtă unu, bată-l focu,
Îi ca la grumbuc dă mare!

Dar şî-i maistor dă scrisoarea
Ha măi fainâ dă pă lume,
Că oriśe învățătură
El în patru limbi ț-o spuńe.

Ungureşce: ca şî apa,
Iar ńemțăşce: pă d-a rostu;
Latineşce şî greśeşce:
Şcie ca şî *Tatăl nostru*.

El esplică – rățîpisuri,
Cărț venice dî la „Masă”,
Vecslă scrisă-n oriśe limbă-ț
Spuńe când ț-o procestiadză.

Îț śeceşce cărț dă marve,
Obligații şî contraturi
Şî îț spuńe dîn țăitunguri
Politícă pân-ce saturi…

Da’ măi merźe pî la Peşta
Śică numa doi ani are,
Apăi iesă dă fişcal
Şî-ş dăschige cănţălare.

Doamńe-aźută-i la aleźeri
Să încheapă ablegat
Ca pă ungurii dîn Dietă
Să mi-i źoaśe ră…gu…lat!!

Izâmbanu

Uice, Ioańe! Izâmbanu!
Mă, trăsni-l-ar Dumńedzău!
Aşa joavină-nfierată
N-am vădzut dă când mi-s eu!

Uice lampa albă-n frunce!
Uice coşu în spinare!
Uice śe dă căş în coadă,
Śe piśoare scurce are!

Uice ńemţî cum scot capu
Şî ńemţoańe cum să uită!…
Oare cum dă nu să-mburdă
Cu atâta lume multă? –

Da-i strâns păstă pept şî foale
Tăt cu fiere-ncârligace
Şî cum fuźe-alunecând
Pă piśoare-nverigace!

Pufăie pă nări întruna,
Gâfăie lung şî-nghesat,
Ş-aşa buie dă năprasnic
Ca un drac împeliţat.

Mă! Hai iuce să ń-ascungem
În pădure sus pă coastă,
Că d-apucă pă cărare,
Vai ş-amar dă pelea noastră!”

Că tăt Bănatu-i fruncea!

La târg mergând pă izâmban,
Colo p-a triia glasă,
Givăńe Stan cu Iorgovan
În limba lor d-acasă.

„Hei! Multe-avem noi în Ardeal!
Grăieşce Stan cu fală,
Bănatu vost din mal în mal
E o nimica goală!

Metropolit! Voi nu aveți
Căci e la noi acasă;
Iar catedrala să o vezi,
Ce mare-i şi frumoasă!

Avem şi oameni cultivați,
Gazete cu renume
Avem profesori, advocați
Cum nu mai sunt pe lume!”
[…]
„Nu ce-nfoia aşa pogan
Ca un tutcan dîn coadă!
– Răspunge-atunśa Iorgovan –
Că vorba țî-i prea şoadă!

Metropolit? Bińe c-aveț!
Dă asta nu ńe doare,
Dar pă vlăgica nost să-l vedz,
Că-i sfânt ca mândru soare!

Cu cătedrala dî la voi
Tu stai să-ț ieş dîn fire!
Io nu mă laud, dar hai la noi
Să vedz tu mănăstire!

Ş-audz la oameni învățaț
Cum nu măi est' pă lume!
Voi numa-n bobot îi lăudaț,
Dă śe nu-i spuń pă nume?

Mocioni! Mă! Rumân bogat!
Îl şcie, mă, tăt natu,
Îl şciu copiii dî la sat,
Îl şcie şî-mpăratu!…

Iar Bredišan îi arvocat
Dîn viță păorească,
Îi floarea noastră dîn Bănat –
Cristos să ni-l trăiască!

Şî tăt în creşcet să şăgeț
Pân' v-o durea criélu,
Voi nišodată n-o s-aveț
Țăitung ca „Dărăbelu"!

Cu mulce vă născocoriț
Dar una să o şcii tu:
Că nišcând nu înfăptuiț
Un cor ca a' lu Vidu!

Şî dac-un veac tu ci-i lăuda,
Să şcii că şî atunśa
Ca şî acu, ț-oi arăta
Că tăt Bănatu-i fruncea!"

PETRU E. OANCEA (TATA OANCEA)
(1881-1973)

Data şi locul naşterii: 29 august 1881, satul Vasiova, judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala elementară (care, în acel timp, pentru băieţi avea şase clase – învăţându-se, pe lângă limba maternă, limbile oficiale ale Imperiului Austro-Ungar: germana şi maghiara).

Profesia/ocupaţia: Original, niţel boem, de un pitoresc uneori dramatic, şi „o lecuţă poet", **Petru Encovetti Oancea** nu a avut o profesie anume, nici vreo ocupaţie stabilă, ci, după propriile mărturisiri, a fost: hamal, zilier, păstor, plugar, lemnar, măsar (tâmplar), rotar, funcţionar inferior, legător de cărţi, zeţar în tipografie, desenator, pictor, sculptor…, având o bibliotecă personală impresionantă (peste 5.000 de volume, aproape toate pierdute de-a lungul timpului). Pentru deosebitul său talent şi pricepere, a primit câteva diplome, premii şi evidenţieri de răsunet (în 1906 un premiu de rang naţional pentru sculptură, oferit de Casa Regală a României), dar şi Diploma de onoare a Judeţului Caraş pentru Sculptură în lemn (1911) şi „Meritul Cultural" clasa a IV-a (1969). (Căliman, 2010, p. 155-161; 162-167).

Volume: Poezie – *Primăvara* (Timişoara, ediţia I 1928, ediţia a II-a 1936); *Vara*, (Timişoara, 1928); *Toamna* (Timişoara, 1936); *Anotimpuri* (Poezie şi proză – antologie), Reşiţa, 1970.

Colaborări/cenacluri: Din perspectiva constituirii **literaturii dialectale bănăţene**, a studierii şi înţelegerii acesteia, Petru E. Oancea reprezintă limita superioară (în ceea ce priveşte complexitatea fenomenului) a gamei acelor „condeieri-plugari", amatori, autodidacţi, iar la capătul celălalt (al acestei limite) se situează creatori autentici dar lipsiţi de orice tendinţă veleitară de a imita/pastişa poezia cultă – precum contemporana noastră **Ana Berlogea** (n. 1962), aceasta manifestându-se poetic în spaţiul literaturii dialectale (cel puţin la modul public).

A colaborat la publicaţii locale precum: „Cuvântul satelor" (Şoşdea), „Gura lumii" (Oraviţa); „Progresul" (Oraviţa); „Orizont" (Timişoara) etc.

A editat şi a publicat – de unul singur – revista bilunară „Vasiova" (1929-1947 – Oraviţa, Bocşa, Timişoara) pe care a

difuzat-o, de asemenea, aproape tot de unul singur, pe cont propriu (cu pierderi care aveau să-l aducă în pragul ruinării) (cf. Ungureanu, 1999).

Prezență în culegeri şi dicționare: *Ano, Ano, Logojano*; Bitte, *Dicționarul*; Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural.*

La căzan

La căzan, la Mitru Rusu, povesteşce Moş Ilie
Întâmplări dă când sărvisă dzăśe ani la Cătănie:
Dă iburguri, dă formarşuri şî dă lupce cu duşmanii –
Vedz, c-atunśa-n vremea veche slujau oamenii cu anii.

„Țucă-l moşu" – faśe dânsu – îi măi bińe la căzańe
Dăcât cum era p-atunśa, la Verona, la cătańe…
Măi cu samă, 'riacă lume! când era vo bătălie…
– Aiś îş făśa o cruśe şî schipea-n sân Moş Ilie.

Păi ia spuńe măi dăparce, dzîśe Ion lu Pavel Creţu
Cum v-aţ războit cu praisu cólo unge-i Câńecreţu,
Dară źos lângă Custoza v-or bătut crunt tăliénii,
Ńe spuńa şî Moşu Paicu c-or picat rău văsiovenii.

E-he-he (înśepu moşu), iaca pân' ferbe căzanu
Să vă spun cum ńe bătură praisu ăla cu tălianu
Fîncă dîntr-o luptă d-alea am rămas pegestru-n viaţă,
Dar îi lungă, mă, poviesta, n-o găt niś pân' gimińaţă.

Ş-apoi ca să meargă bińe, vedz, să să chicească glasu,
Nicolae, ie trăgula – ş-apoi şcii tu unge-i vasu,
Traźe bárema o litră – să măi bem o ţâr' răchie
C-atunś merźe în laufşrițuri, ţucu-mi-vă moş Ilie.

Am plecat cu bătălonu cear dîn Mantova-Śetace
Şî am mers vo dzăśe dzîle prîn câmpii, oraşă, sace,
Când d-odată dîntr-o coastă puşcă tunuri d-ăle grele
Ş-omorí baş lângă mińe un căprari cu doauă stele.

Veńau plumbii baş ca ploaia – să ferească Domnu Sfântu –
Că-ntr-un śas ńe şî făcură tăman una cu pământu.
Io am fost puşcat în pulpă şî aşa şî betu Chizu,
Dar pă Ion l-or prins franțojî şî l-or dus unge-i Parizu.

Dar coló, la Câńecreţu, unge s-o bătut prusacu
Şî măi rău le-o mers l-a' noştri, şcii, tăman ca şî lu dracu,
Cum or luat-o într-o noapce or mânat-o pân-la dzîuă,
I-or pisat ńemțî p-a' noştri cum pisădz boambili-n piuă.

După asta, baş la Viena, io cu Chizu împreună
În şpitariu la „Rotcraiţu" am dzăcut tăman o lună…
Hei… să vă ferească Sfântu să aźunźeț la bătaie…
– Ia măi dă-m o țâr' răchie, măi ńepoace Nicolae!

Năcazuri dă prî la sace

Şăge betu Uica Niță pă proțapu dî la car
Şuşcăindu-să dîn suflet şî spunând cu mult amar
Lu moş Stan śe dă źeńeńe prî la el o măi venit,
Cum că-n lume-i Hanticristu şî-i greu tare dă trăit.
[…]
– „Măi tu frace, măi tu Stańe – dzîśe Niță-ngândurat –
Să nu credz că vorbesc loază, o' să credz cúmva că-s beat,
Dar să şcii că tare rău-i ş-ar fi măi biń să crepăm,
Că ş-aşa îs tăce-n tainâ orişîcât le răntunăm.
[…]
Mă, cunoşci tu pră Ion Strâmbu, hăl dă stă lângă pârău
O' şcii tu dă ś-o dat el, dă śe pacoste şî rău?
Are, betu, doauă fece, amândoauă-or fost prîn şcoli,
I-or mâncat averea toată, baş tăman ca ńeşce moli.

Un-o măritat-o,-i anu, dup-un dascăl dî la sat,
Om dă treabă şî dă śinstă şî om tare învățat.
O făcut o nuntă, frace, cu muzîcă, cu lăutari
Vo tri dzîle-or fost petreśeri ca la domni dă hăia mari,

Când după alce tri dzîle fuźe fata înăpoi
Şî să plânźe că la sace îi imală şî năroi
Şî măi bińe vre să moară dăcât să măi meargă-n sat
Şî să-i cauce betu Strâmbu, d-unge şcie, alt bărbat.

Haialaltă, ha măi mică, n-o măi făcut cheltuieli
Cu petreśeri şî cu nuntă, cu muzîś şî cu găceli,
Num-o pus mânuța, frace, pă câceva mii dă lei
Ş-o plecat, nămăritată, c-un fiśor, drăguțu ei."
[…]

Frundză verge

Frundză verge dă păsulă şî dă vardză dă curechi,
Năcăjît, plecat dă space, o plecat anu hăl vechi,
Suduit, bătut dă tăț, baş cum bat pră betu bou…
Ş-o venit un pici în locu-i, şî să ceamă Anu Nou.

Tătă lumea asta, frace, suduie pră vechiu an
Că śică el îi dă vină că ea n-are niśun ban,
C-o fost prost, n-o şciut socoată, n-o făcut în țară rând
Şî-n tăt locu unge-o mers, s-o purtat ca un bolând.

Hă-hă-hă, țucă-vă moşu! Nu-i dă vină anu-ăl vechi,
Dar ar trăbui multóra rupce surgile urechi
Śe nu vreu niścum s-asculce glasu leźii înțălept,
Ci scăp hoțu dî la moarce ş-omor omu hăl girept.

Şî ieu pita dî la văduvi, țoalili dî la orfani
Şî să poartă cu poporu tăman ca nişce duşmani.
Cu poporu care-i pusă ca să-l ducă la năroc,
Iară ei îl ieu dă space şî-l aruncă baş în foc.

Până când strîrpí-s-or ăşcia dă prîn țară dî la noi,
Să să gace hăle rele şî cumplicili ńevoi
Şî să fie prîn tăt locu lucru bun, sîmțît, curat
Să să bucure rumânu dă mălaiu căşcigat.

Şî măi bună sara, paori…

Şî mai bună sara, paori şî voi mîndre păoriță,
Śe mai faśeț? Dați cu lucru', cum să stă la găzdăriță.
Dumńedzău să vă de bińe şî năroc mult la tăt paşu,
Vă pofcesc la tăț dîn suflet, io, Moş Cremeńe dobaşu.

Hă-hă-hă, îi mult d-atunśa, dă când n-am măi scris la foaie
Şî n-am măi umblat prîn lume, prîn imală şî prîn ploaie,
Num-am stat aşa în tainî ca un urs iarna-n butoară,
Tot ghingind că astădz-mâńe, m-o veni apa la moară.

Da' cum zmău să vină apă; fîncă să vă spun năcazu:
Estă apă, cu gireptu, ă-ă-ă, numa mi s-o strîcat iazu.
Cure tătă pră dă lături şî nu merźe în ierugă,
Ca să-ntoarcă roata morii şî să-ş de apí-n borugă.

Ş-api, dă, vedz urş dă ăia śică-ş sug iarna dîn labe,
Ca să aibă dă mâncare, povesteau vo doauă babe.
A, da' io dîn śe ńevoie să măi sug, să caut mâncare?
Trăbui să le las tăce şî să ieu straița-n spinare.
[…]
Ş-api-acu', ţucă-vă moşu! iac-aşa, tăman ca dada,
Am plecat dîn casă-n casă cu colinda, cu spovada,
Agic-am plecat cu straița, că în ea-i năgejge-acuma,
Nu măi merźe măi dăparce niś cu râsu, niś cu gluma.

Fîncă trăbă, mă, coleşă şî mălai şî-o ţîr' pogaśe,
Că fîncă fără dă aşcea nu să poace nimic faśe.
Dacă nu estă „călealî", atunś moare, creapă omu,
Niś măşîna nu măi merźe dacă îi lipsăşce ştromu.
[…]
C-am rugat pă Moş Creśunu să îm de śeva şî mie,
Numa-n tain-am dat rugarea, că m-o şcers dîn păscălie,
Ori că niś n-o fi primit-o, ori c-o fi perdut rubríca,
Dar dăstul că pîn-acuma n-am primit, audz, nimica.

Poace fi că niś în śeriuri, unge şăge Moş Creśunu,
N-o măi fi nimic răzărvă – o fi loat-o tătă vrunu,
Fînc-a loa nu-i lucru mare, ba-i uşor păstă măsură,
Că dă haia-n ţara noastă tăt să ia şî tăt… să fură!

Şî aşa mă-mpinsă lipsa să iau astă straiţă-n space
Şî să vin la dumńavoastră ca să-m daţ śeva bucace,
Şî să-m daţ şî lei dă hăia, să plăcesc cu ei cipariu
Şî-api-atunś să vă cânt, mamă! şî condacu şî tropariu.

Şî să-m daţ, api, măi paori, după śe m-aţ dat dă toace,
Hăi dă prîn aretu nostru barem vo śindzăś dă boace,
Nu în cap, în căpăţână, niś în space – Doamńe sfince!
Da' să mi le daţ în mână să învăţ pă unii mince.

Fîncă văd că Ţăpeş-Vodă nu măi poace să învie,
Ca să facă rânduială întru astă Rumânie,
Mă, că tăce alea-n lume îş au rostu şî măsura,
Da' la noi nu să măi curmă niś jafu, niś furătura.
[…]

IOSIF ROMULUS DOBRIN
(1892-1948)

Data şi locul naşterii: 5 februarie 1892, Lugoj.

Şcoala/studii: Şcoala primară şi liceul la Lugoj, apoi studii universitare de drept la Budapesta şi la Cluj.

Profesia/ocupaţia: Funcţionar superior în administraţia oraşului Lugoj; administrator financiar al judeţului Severin (cu reşedinţa la Lugoj).

Volume: *Poezii în grai bănăţenesc*, Tipografia Corvin, Lugoj, 1933.

Colaborări/cenacluri: „Drapelul" (Lugoj); „Răsunetul" (Lugoj); „Carpaţii" (Cluj) – publică poezii, schiţe, nuvele, memorii (are o încercare de roman *Eu şî uliţa mişăilor*).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I.

Ca la noi

În târnaț la George-acasă
Stă dă vorbă ceacea Ginu:
– „Nu măi dă Dumńedzău ploaie,
Mi s-o dus, George, tăt fânu.

Niś ăl cucurudz nu faśem
Poace-aşa, ńeşce pobir
Că-i strîcată lumea asta,
D-aia, dzău, niś nu mă mir!

Ori părincili, că-i popă,
La bisărică nu vińe.
Satu-i plin az dă maiclaubări,
Ablegaț – śică-i măi bińe.

Da' şî pr-ăi dî la pucere
– Grozavi maistori dă dat sfaturi –
Le plăceşci ştaier, bemesung,
Draśe, dacă poț să-i saturi!

Când îs bani, îi fură alțî
Că tăt natu îi la valĕ.
Beț slujbaş, pensionişcii
Îs tăt rupț, o'-s gură goală.

Dacă nu-ț plăceşci porțîia
Îi măi bińe – țî să iartă,
Ba măi şcii, mâńe-poimâńe
Îț măi dau şî o colainĕ.

Pră orbeț să-l facă gazdă,
Ori pământce nu-mpărțîră?
Ş-atunś mácăr o lopată
Să îi dea nu să-ngrijîră!

Să nu credz că-s măi buni unii
Dăcât alţî la poveşci.
Ei fac leźa, o-nversadză,
Dzău, că stai şî ce cruśeşci?!

N-am măi audzît pră lume
– Poţ tu să-m tăt povestăşci! –
Io să fac la dătorie
Şî tu, mă, să m-o plăceşci?!

Prîntru c-ai avut, vedz, vina
Că ţ-ai tras şî dî la gură
Şî ce-o pus potca – la bancă
Să-ţ duś banu – ţ-o făcură:
Că sfoarţ-chinslărlii ieu banii
Adunaţ dîn greu, cu anii.
[…]
Dac-ar fi pră alce vremuri,
Śică-s turś, nu înţăleg,
Da' la ăia-i rând, mă George,
A' noşci tăt d-a-ntoarsa merg!"
– „Baş că-i dzîsa, ceaceo Gińe,
Şcii cum śică vorba vińe:
Cât îi lumea şî pământu,
Numa ca la noi – la nime!"

R. Cassian Munteanu
(1892-1921)

Data şi locul naşterii: 28 februarie 1892, satul Vermeş, judeţul Caraş-Severin.
Şcoala/studii: Şcoala primară la Vermeş, gimnaziul la Lugoj şi Oradea, liceul la Oradea şi Lugoj (nu îşi încheie studiile liceale, iar în 1911 trece în Vechiul Regat).
Volume: Câteva plachete şi volume în limba literară (*Atacul*, 1915; *Bătălia de la Mărăşeşti*, versuri şi proză, 1919; *Pribeag*, versuri, 1919;

Prin Basarabia Românească – însemnări de călătorie, 1919; *Rai şi iad* – comedie, în limba literară – 1920). Postum i s-au reeditat şi publicat volumele *Bătălia de la Mărăşeşti* (Facla, 1977), respectiv *Suflete în tranşee* (Reşiţa, 1997).

Colaborări/cenacluri: Lucrează la publicaţii ale vremii („Drapelul", Constanţa; „Foaia noastră", „Lumina nouă", „Tipografia Românească", Bucureşti; „Ramuri", Craiova. Este redactor sau iniţiază publicaţii precum: „România Nouă", „Sfatul Ţării" (Chişinău); în Bucureşti scoate o foaie intitulată „Banatul"; înfiinţează publicaţiile „Gazeta Bocşei" (Bocşa) şi „Nistrul" (Tighina). Este important să enumerăm pseudonimele sub care a publicat în presă: **Radu C. Munteanu, Roman Cassian, Roman C. Munteanu**, iniţialele **C.R.M.** şi fanteziile **pribeag, Vermeşanu**. Versuri în „grai bănăţean" a publicat în ziarul „Drapelul" (Lugoj, nr. 36, 42 şi 61/1911).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare:Această prezenţă măsoară contribuţia sa ca autor dialectal: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*.

Vicejî noştri

Un nor dă śaţă pră Bănat să lasă,
Astupă steaua care pră sîrac
L-o îngemnat la altă soarce-aleasă.

Tînjăşce Semenicu fără leac
Ş-o-ncăruntît uitându-să pră vale
Se trag ăi dă l-or bocedzat dîn veac.

Pră coasta muncelui – zdrobită cale –
Un bănăţan să străduie în sus,
Pră faţa lui brezdată-i numa jale.

Avutu tăt potopu i l-o dus,
Copiii leźa îi înstrăinadză
Şî sufletu duşmanii i-or răpus.

Tăt tânguindu-să înăinceadză
Să afle care-i rostu nost perdut,
Dar cage tăbărit fără să-l vadză…
[…]
Atunś dîn stânś porneşce-un zgomot mut,
În vârv dă munce norii să dăspică
Ş-apar vicejî noştri dîn trecut.

Ca ńeşce umbre vin dă îl răgică
Pră ăl căzdzut şî îi şopcesc pră rând,
Iar el ascultă ameţît dă fricâ.

Delamarina-l mângăie dzîcând:
„Noi ni-s acasă şî când alce feţă
Ce gorgońesc dîn cortu teu, flămând."

Şî **Niţă Popovici** îi dă poveţă
Să lucre şî, dă-i în năcaz şî hal,
Să meargă la Logoj să îl înveţă.

Atunśa **Doda** îi aduś-un cal,
Îi dă şî arme, ápoi îl aźută
Să-ncaleśe să pleśe cătră mal.

Mocioni cu meringe-l împrumută,
Îi dă şî dreptu – leźa dă pământ,
Să-ş ie năpoi moşîia lui perdută.

În urmă **Bredińanu** ca un sfânt
Îi strînźe mâna şî îl sfătuieşce:
„Dîn oriśe loc ăi fi bătut dă vânt,

Bănatu, ţara noastră, ce primeşce
Numa voinic să fii şî bun rumân!"
Sfârşînd, pră faţă-l ţucă precińeşce.
[…]

Atunś să pomeńeşce iar stăpân
Pră plaiurile lui dă sânźe crunce,
Numa năcazurile-i măi rămân.

Cu lecea pere śaţa dă pră munce
Şî alce stăle să ivesc pră rând,
Iar negura să duśe dă pră frunce.

Când pleac-acas, el n-are alta-n gând
Dăcât vicejî noştri să îi şcie
Ş-apoi să meargă-n urma lor cântând.

Târdzîu

Abé prîn străini m-am pomenit
C-am apucat pră altă cale,
Acu-i târdzîu, dar tăt mi-i jale
Că ş-asta-i dor năîmplinit.

Să port clăbăţu pră ureche,
Doream să fiu paore-n sat,
Să cânt irmósu-n strana veche…
Păcat că voi nu m-aţ lăsat!

Vedz, maică, astădz śe flăcău
Aveai dă şciomp la bătrâńeţă!
Ţ-aş strânźe satu la poveţă –
Doar popa m-ar ţîńa dă rău.

Să şcii, vrodată pră-nsărat
M-aş nimeri la şădzătoare
Ş-aş piścura vro torcătoare,
Dar las-că asta nu-i păcat!

Purtare-aş źocu-n sărbători,
Apoi pră rugă ţ-aş aduśe
O noră mândră ca o cruśe,
Să baźe boala în fiśori.

Aşa-ş trăi baş ca un sfânt
S-aźung chinez şî om dă frunce,
Când mor, tăt natu să arunśe
În groap-o mână dă pământ.

Târdzîu, târdzîu m-am dăşceptat
C-am rătăśit pră altă cale
Şî-m plânźe inima dă jale
C-atâta m-am înstrăinat.

VICHENTĂ AVRAM-FLOMOC
(1900-1953)

Data şi locul naşterii: 4 martie 1900, Toracu Mic (Voivodina, Serbia).

Şcoala/Studii: Şcoala elementară (de 6 clase) în satul natal; autodidact harnic şi selectiv, dotat cu o inteligență sclipitoare, a acumulat cunoştințe remarcabile despre meserii şi arte, ca şi despre literatură. Autentic animator al vieții culturale din zonă, este fondator al vestitei orchestre de muzică populară „Lira", fiind urmărit de autoritățile Iugoslaviei interbelice pentru ideile şi acțiunile lui.

Profesia/ocupația: Paralel cu munca de agricultor, a practicat mai multe meserii şi arte, între care cea de vopsitor de textile (**maistor fărbar**) şi cea de **fotograf** al satului.

Volume: Editura Tibiscus din Voivodina i-a publicat în 1996 volumul (placheta) de versuri *Toate viețile mele* (ediție îngrijită de Vasile Barbu).

Colaborări/cenacluri: Colaborare îndelungată, de un deceniu (1928-1937) cu poezie/versuri, cronici, snoave etc. la revista săptămânală „Nădejdea" (Vârşeț, Voivodina); în 1961, revista „Lumina" din Vârşeț îi prezintă bibliografia lucrărilor publicate în săptămânalul „Nădejdea".

Prezență în culegeri şi dicționare: *** *Când urducați*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, II; *Caiet cultural*.

Sima Boancă

Într-o dzî dă gimińață
Strîga Moriț prîn voreț
Făcând larmă pră toț sluźii
Că nu-i ciurca în coceț.

Slujnica şî sluga Mitru
Scotośit-or tot notrețu
Numa să găsască ciurca
C-o aprins Moriț vorețu.

La veśin dă gimińață
Pân' niś n-o venit purcariu,
Sima Boanc-o şî spus treaba
Dă ciurca lu gospodariu.

Într-aia vińe şî Moriț
Să să plângă cătă ei:
„Astă noapce furat şiurca!"…
Boancă dzîśe: „Mari mişăi!"

„Şci-dracu, aus Boancă,
Io nu şci cum fost furat,
Când el durmit sus la casă
Cum putut să fi luat?!

Dacă fi suit la casă
Şî țârepele fi spart
Io nu şci, io nu cu mince
Cum putut să fi furat?!

Şî dzîcând aşa jîdanu
Să miră śiń l-o fi luat,
Iară Boancă îi răspunge:
„Eh!… l-o luat vrun blăstămat!"

Toţ să rid pă supt mustaţă,
Numa Boancă ştudăreşce
„Mă… sus pă casă să furi ciurca,
Numa cu-ăla śe prindz peşce”.

Supărat, jîdanu-i dzîśe
„Eh… tu şcii… mai bińe taś!”
„Io nu şciu? Ba rămaş, Moriţ
Că-i furat cu vină-ncoaś”.

„Cum fi aia, aus Boancă,
Şiurca mea durmit la cas…”
Boancă arată şî spuńe
Vorbind ca Moriţ pă nas:

„Vină-ncoaś, ţâpat pă şiurcă,
Ş-atunş tras frumos la el,
Io ghingesc că dus la casă
Şi mâncat ca la purşel!”

„Ei, vrei, Boancă, duś la dracu!”
Răcnind dzîśe supărat:
„Când tu şcii aşa de bińe,
Numa tu putut furat!”

ION NIŢĂ SECOŞAN
(1900-1939)

Data şi locul naşterii: 16 septembrie 1900, Toracu Mare, Voivodina (Serbia).

Şcoala/studii: Şcoala elementară (de 6 clase) în localitatea natală. La 27 de ani (1926) se înscrie în cursul inferior la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, pe care îl termină în 1929.

Profesia/ocupaţia: Gospodar („liber profesionist”), gazetar harnic şi fervent colaborator la presa şi editurile vremii. Cele mai multe creaţii (poezii lirice, note de drum, însemnări, comentarii, scrisori deschise etc.) le publică în gazeta „Nădejdea” (Voivodina),

la Editura „Cartea Românească” (Timişoara), „Fruncea” şi „Funcea calendarelor” (almanah, Timişoara). La „Cartea Românească” publică texte dialogate care uşor pot fi puse în scenă de amatori (şi au fost puse de sătenii din Torac şi împrejurimi): *Divorţul, Căsnicie comedie, Ghiţă Păcurarul, Ţiganul la telefon, În sat la noi* ş.a.

Volume: Nu a reuşit să publice.

Colaborări/cenacluri: Cele mai multe versuri le-a publicat în „Nădejdea” (anii 1928-1936). Acestea sunt în grai bănăţean (cu excepţia versurilor intitulate *În amurg*, 1929, scrise în limba literară). **Pseudonime**: câteva, dar cel mai frecvent este **Ginu Papălapce**. Au rămas multe lucrări în manuscris, dar în special zece piese de teatru (scenete), unele în grai bănăţean (*Ioşca vinde iapa, Truţă răgut, Făcăleţ Găluşcă, Lucia* – piesă în 3 părţi, o piesă neterminată, tragi-comedie *Lumea mea* etc.). Au mai rămas câteva caiete-manuscris cu versuri satirice în grai bănăţean (cu glosar) şi un ultim caiet cu epigrame, aforisme, bancuri autentice din Banat (sic!).

Prezenţe în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, II.

Boancă la pătica

„Bun dă gură, om şucliat,
Glume ca la Boancă?…
N-ai găsît cât ai umblat.

Şî d-ai vrut să-l păcăleşci
– Să vedz făcătură,
Păcălitu iar tu eşci!

Într-o dzî śe-i căzdu-n gând:
Păticariului să-i facă
Poznă… şcii colea „dă rând”.

Cât ai dzîśe unu-doi,
Boancă tună-n luntru,
S-uită-n dreapta… înăpoi –

Caută-n sus, în lături… źos;
Păticariu-ntrabă:
„Ce pofteşti? mă rog frumos”.

Tăt zgâindu-să pră sus,
Boancă-ntruna caută
„– Śe io caut – mă cem că nu-s.”

Śere oriśe-ai vre şî-ț scot,
’Iśe păticariu,
„În pătică estă tot!”

„– Hai fă bińe, dacă poț,
’Iśe Boanc-a’ nostru,
Dă-m o grapă d-a cu colț…”

Fără glumă

– Fără glumă, măi veśińe,
Nu-i baş bińe:
Tot năpoi îi dăm ca racu,
Unge-aźunźem, şcie dracu !…

Şî ce lasă că nu-i bińe,
Da-i ruşîńe,
Că ni-s ńam dă viță mare
Cum nu-i altu pră supt soare!…

Tăt îi bińe, casa-i casă,
Masa-i masă
Când ai śińe să-ț ia locu,
Eşci bătut dă tot năroc u!…

Aşcea dzîśe lu Ilie
Păntălie
În coliba dî la vie;
Dau cu flaşa dă răchie.

– Dzău, perim ca şî dă śumă,
Fără glumă:
Lumea, ca năince vreme,
Dă păcat nu să măi ceme…

– Bińe, mă, nu poa-să fie –
Dă Ilie –
Dacă-i vremea păcătoasă
Şî muierea îi drăcoasă!…

Bińe dzîś, nu-i treabă bună –
Fără glumă!…
Io nu fac, niś tu, niś satu…
Vai dă noi şî… dă-mpăratu.

IOAN CUREA
(1901-1977)

Data şi locul naşterii: 30 mai 1901, satul Iertof, judeţul Caraş-Severin.
Şcoala/studii: Clasele primare în satul natal; liceul la Biserica Albă (Serbia), apoi la Braşov şi la Lugoj. Studii superioare la Universitatea din Cluj, Facultatea de Ştiinţe.
Profesia/ocupaţia: Matematician, astronom, seismolog; profesor universitar doctor docent, primul rector al Universităţii din Timişoara (1963-1971).
Volume: Beletristică nu are.
Colaborări/cenacluri: Publică versuri în grai bănăţean în revista „Semenicul" (Lugoj) în 1928.
Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruţ, *Antologia*; Bitte, *Dicţionar*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Luchescu, *Lugojul*.

Mince şî prostie

Niţă-al nostru-i domn acuma
Ş-încă domn dă hăi cu carce
Şî dîn paore, săracu,
O aźuns aşa dăparce.

N-o-nvățat ca şî coconii
Hăi dă domni, pră bani şî milă,
Śi-o munśit, că dîn opincă
Domn ce făśai tare-n sîlă.

Dar el nu să țíńe mare…
Cum îs unii domni nărodz,
El oricui dă bună dzîua
Şî vorbeşce baş cu toț!

Şî ńe spuńe apoi tăce
Câce şcie ş-o vădzut,
Însă lumea să cruśeşce
Că-s minuni dă năcredzut.

'Iś că soarili când merźe
Stă pră loc, noi ńe-nvârcim,
D-apoi asta nu să sîmce
Şî noi d-aia, vedz, nu şcim.

Stăle-apoi niś n-ar fi mulce,
Că un ńamț le-o numărat
Şî le-o scris pră tăce-n carce,
Ba şî nume le-ar fi dat.

Iară luna când îi plină
Să tăt stai şi să ce miri
'Iś-c-ar fi măi mică dăcât
Oriśe stauă dă pră śeri!

D-apoi aşcea, hai să dzîśem
Că aşa le-o fi-nvățat,
Dar să spuń că Sâncilie
N-are car – asta-i păcat!

Şî că nu trăźńeşce-n giavol
Când îs vihore şî ploi,

Când dă frică, Bată-l Cruśea
Să piceşce prîntă noi,

Ori că norii ar fi ăia
Hăi dă tună şî trăzńesc,
Că ei merg pă sus d-a rostu
Ş-unii d-alţî să śocńesc…
[…]
Baba Măra şî cu moşu
Stau culcaţ pră fân în pod
Plănuind cum faśe carcea
Dîn cumince – om nărod…

Măi, şî văst-ai, dzîśe baba
C-ăsta-ntruna ńe-ngemna
Să-nşcolăm şî noi ńepotu
Ca s-aźungă tot aşa…

Apoi deh, răspunge moşu,
Nu-i mirare, tră' să fie:
Unge-i multă mince, dragă,-i
Şî oleacă dă prostîie!

Acasă

Mi-s aproape, văd şî satu răsărind coló-ntr-o parce,
Însă drumu care-acuma dă acas mă măi dăsparce
Îi măi lung ca hăl pră care vin mereu d-atâta vreme,
Iară turnu să rigică párică-n śudă să mă ceme…

Inima o ia la fugă, ochii-nśep să lăcrămedză,
În zădari şciu pă d-a rostu tăt cum are să urmedză…
Şî cregeam că doru treśe când trec anii, însă iată
Parcă-s tăt copilu care vine-acas întâia dată.

Văd pră mama cum aşceaptă ca să vin dă prîn śa lume
Şî spunându-m pân la capăt tăt śe şcie ea, anume

Că veśina îi fuźită ş-a lu doda-i măritată
C-or peţît pră fata popii, iară Chizu are-o fată.

Apoi tata îm înşîră tăt śe m-o măi scris la vreme
Întrăbându-mă la urmă şî făcând la mama sămńe,
Dacă n-am vro veste bună, fiindcă, vedz, ar vrea să şcie
Că-s la rând cu tătă lumea ş-apăi fie ś-o să fie!

Îm arată-n urmă mândzu, grapa noauă şî grăgina,
Iară mama dă o fugă să să lauge la veśina…
În sfârşît, porńesc pră luncă rătăśind la întâmplare
Dup-un chip dă băieţandru, care-n gându meu răsare.

Iacă-l trămurând la scaldă, vânăţît dă frig şî foame
Că trăieşce dzîua-ntragă doar cu apă şî cu poame,
Iacă-l şî păzîndu-ş boii, linişcit ca omu mare,
Sau coló probind să treacă puncea râului călare

Sau mergând în Lunca Popii cu ortaśii după mure
Ori śercând dîn plopii śeia puii uliului să-i fure,
Iar gătând cu vânătoarea şî rupând chimeaşa noauă
Răsuśesc câce-o ţîgare cu tutun luat pră oauă.

Iacă-l źuńe în vacanţă, îmbrăcat mereu dă galĕ,
Cu chimeşă înflorată şî purtând cu-atâta falĕ
Băsmăluţă şî ińele: o comoară fiecare,
Că-s luace dă pră źeźet sau dîn sân dă fată mare.

Iară toamna în livadă, învălit cu śaţa sură,
Dăspărţîndu-mă dă doda pîntr-un an dă-nvăţătură
Şî schimbând apoi chimeaşa cu căputu ros la coace,
Trist oftează-n banca strâmtă – śe pripit trecură toace!
[…]
O-nsărat, copiii-n rânduri chiunind porńesc spră sat,
Io alerg la ei cu gându că-s ortac întârdzîiat,
Dar văzdându-mă micuţî spăriaţ dîn źoc s-opresc,
Înţăleg atunś că-s „domnu” şî dă mińe să sfiesc.

CONSTANTIN MIU-LERCA
(1908-1985)

Data şi locul naşterii: 15 august 1908, Cacova (azi Grădinari) judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala elementară în Cacova, liceul la Oraviţa şi Lugoj. A urmat studii superioare de drept (probabil nefinalizate), iar în cele de matematică (ştiinţe fizico-matematice) de bună seamă a obţinut o licenţă, din moment ce – până la pensionare – a funcţionat ca profesor de matematică-fizică la Liceul Agricol din Lugoj.

Profesia/ocupaţia: Profesor de matematică/fizică la Lugoj. A mai îndeplinit funcţia de redactor-şef la „Vestul" (Timişoara), redactor la „Dacia" (Timişoara) în anii '30-'40 (până la sfârşitul războiului). Marea majoritate a scrierilor lui Constantin Miu-Lerca (poezie, eseuri pe teme culturale) sunt în limba literară.

Volume: *Biblice* (poezii, 1932); *Consideraţii asupra artei ţărăneşti din Banat: Cusături şi alesături* (1936); *Colinde* (versuri, 1940); *Omul* (oratoriu, 1942); *Sus stele, jos stele* (poezii, 1971); *Unde concentrice* (versuri, 1975); *Pajuri cu două capete* (versuri, 1978); *Efemerele anotimpuri* (versuri, 1983).

Colaborări/cenacluri: „Deşteptarea" (Reşiţa); „Fruncea", „Luceafărul" (Timişoara); „Drapelul roşu", „Scrisul bănăţean", „Orizont" (Timişoara); „Progresul" (Oraviţa – debutul în 1925); „Semenicul" etc. A fost membru marcant al Cenaclului „Ioan Popovici Bănăţeanu" din Lugoj, în anii '60-'70.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Versuri de C. Miu-Lerca au fost selectate în mai multe antologii (*Lirica timişoreană* 1944-1969, antologie de N. Ţirioi); *Monumentul iubirii* (antologie, 1971); *Epigrame şi epigramişti* (1973) etc. Pentru literatura dialectală bănăţeană, este semnificativă prezenţa lui C. Miu-Lerca în: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruţ, *Antologia*; Bitte, *Dicţionarul*; Pătruţ, *Creatorii*; Luchescu, *Lugojul*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I.

La Tabla crăiască

Tie Scurtu-i după nume
Lung la vorbă, bun dă glume,
Om ca el – să-i cauț păreche.

Cu clăbățu p-o ureche
s-aşădzasă ca la clacă
şî-nśepu el să-ş dăsfacă
iară sacu cu menuni:

„– Apăi, iaca, oameni buni…
şî molacic îş răsfață
vârvorišu dă mustață
… am pățît-o c-o zmăoańe
dă muiere,-o spăiloańe,
pîntr-o gură dă trifoi…
ci mi-l încolțîră doi:
– Ai mâncat-o tu?
– Amaru… Unu ca şî voi: măgaru!…
Râsăce. Tuşî o dată.
– Mă purtă la źugecată
baba, la chińez, o vară
ş-apoi la Domnie iar.

La oraş, Mărita leźe
să făcu că nu-nțăleźe
cum mă ceamă acurat,
ba un domn m-o întrăbat
dacă-m dzîśe şî Ceşâlă.

Śe să mint? Spun „da” în sîlă,
dar că p-ăl śe-m dzîś-aşa
io-l dau dracului să-l ia!
N-o fi prăśeput pré bińe
cu proleca mea cum vińe
domnu – ba s-o mâniat

că-s aspru, şî m-o luat
l-alce întrăbări. Or scris
câț ani am, d-unge mi-s,
tata, mama… Abé gătară.
Şî mă scoasără afară.
Dă trifoi nimic. Śe-ț pasă
Tie, dzîc, şî dau spră casă.
Dar acasă – śiń' ce lasă,
că-s păndurii prî la uş
dă şălboc anume puş…
– O trecut aşa o vreme
şî iar fură să mă ceme.
Un păndur mă ia, mă duśe,
îm făcui la uş-o cruśe,
dă năroc, ş-apuc să tun.
Iar mă-ntrabă, iar le spun,
când io da, băboańa ba!
Domnii-n limba ei, ca ea…
Io că-i ceacă… Ei că-i pungă…
Io că-i gard… Ei, nu, că-i strungă…
Pân' m-or amețît dă cap.

Dau cu gura, ca să scăp:
Luminată źugecată,
Bată-l strechea să îl bată
dă măgari, că l-am fost dus
la păscut ş-o țâr' m-am pus
ca să şăd – dă ostănit.
Cum şî cât am aţîpit
să mă omoriț – nu şciu…
Mă pomen. Dau să m-aţîu
după potcă. Śe să vedz?
Stă măgariu – aşa cum şădz
dumńata, sătul, culcat –
şî spră pild-am arătat
la un domn. Niś n-am gătat
bińe vorba, că sări

domnu, şî mă măscări
fără să prăśep nimic.
Tac, ascult, mă mir şî dzîc:
– Dac-o stat măgariu-aşa,
acolo, ca dumńata,
vina lui, nu-i vina mea…

Nu mi-s om umblat în lume.
Ś-o fi înțăles, anume,
Luminata źugecată,
Dar fu foc dă mâniată.
Dzîs-or iară ś-or fost dzîs
că m-or dus şî m-or închis.
Leźe-i asta, oameni buni?!
Ş-apoi źugecaț şî voi:
Pîntr-o gură dă trifoi…

GRIGORE BUGĂRIN
(1910-1960)

Data şi locul naşterii: 21 mai 1910 (2 iunie 1909), Ohabița, județul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala primară în Ohabița, gimnaziul şi liceul la Caransebeş (Şcoala Normală).

Profesia/ocupația: Învățător, revizor şcolar, funcționar; publicist (jurnalist profesionist).

Volume: *Simfonia rustica* (Editura Fruncea, 1935); *Căutarea de seară* (Biblioteca „Luceafărul", 1936); *Căutarea dragostei* (Biblioteca „Luceafărul", 1937); *Ameaz liniştit* (Lugoj, 1939); *Cântecele mele* (Editura Litera, 1980).

Colaborări/cenacluri: Revista „Fruncea" (versuri în grai bănățean), „Fruncea calendarelor"; „Răsunetul" (Lugoj), „Vestul" (Timişoara), „Banatul" (Timişoara), „Luceafărul" (Timişoara), „Cuget clar" (Bucureşti), „Gând românesc" (Cluj), „Scrisul bănățean" (Timişoara), „Drapelul roşu" (Timişoara) etc.

Prezență în culegeri şi dicționare: *Ano, Ano, Logojano*; Luchescu, *Din galeria*; Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Luchescu, *Lugojul*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*.

Ńepoata babii Floarea [Lapce dă cocoană]

Niś năcaz ca ăsta-n lume
N-o măi fost şî n-o măi fi
Năcăjîtă m-o fi viaţa
Până când m-oi prăpăgi.

Poace asta mi-i ńepoata,
Lioarfa asta măscărită,
Cu sprânśeńe śupelice,
Śińe dracu-o măi măŕită?

Ş-are ştrimfii baş ca pelea,
Buturiţ şî dă mătasă
Şî s-o tuns ca **Bată-l cruśea**,
Nu măi stau cu ea în casă.

Şî păpuś d-ăi cu călcâńe
Nalţ aşa d-o palmă bună:
Asta nu-i în toată mincea,
Măi şciu io? O fi ńebună!

Nu să suie până-i hău'
La besărică în geal
Ş-o măi spus – Doamńe fereşce!
Că-s dîn pele dă fişcal.

O lăsat śupag dă pândză
Pîntru-o zdreanţă d-a ńemţască
Şî opregu dă tăt dragu
Şî cotrânţa rumâńască.

S-o ńemţît şî are sucńe,
Nu măi poartă mândre poale
Şî-i strânsă ca Năcuratu
Cu o cingă prăstă foale.

Niś ca slujnică n-aş lua-o
Să m-o geie dă pomană.
Îş dă pră obraz c-o dzamă
’Iś că-i lapce dă cocoană.

Śijme dă-mprumut

Tie a lu Pliontu cântă
Şî dîn frundză şî dîn gură
Şî în źoc mi să frământă
Páric-ar fi o zburătură;
Altu nu-i pr-a lui măsură
Şî nu-i mare dă stătură
Dar îi drac la strîgătură…
Să nu-i cadă lui cu toană
Vro Persîdă ori vro Ioană
C-o-mbrâglat cu Năcuratu
Şî o râge baş tăt satu!

Da îi cam sîrac – vedz bińe –
Unge-i multă făloşîie
Sîrăśia-n pod să ţîńe:
Nu-i butońu cu răchie,
Omu-i plin dă dătorie
Pră păpuś şî pră śerśele,
Pră śerśei lu vro Mărie,
Om ca oamenii să fie
Nu i-i prea uşor lu Tie.
Şî v-o spun să nu m-audă:
Dă sîrac îi… păpărudă
Şî oricât o fi dă drac,
Tot îi reśe dă sîrac…

Az îi rugă-n sat la noi,
Trec mândreţîle dă fece
Cu cotrânţ ş-opreźe noi.
Şî-s frumoasă tăce-tăce,

Dar ca Bia lu Bribeca,
Plină ca un dolobece
Nu măi cred să fie fece,
Când o vedz ce-apuc-o săce
Şî ce uiț la ea ca ponc,
Lu biet Tie i-i cu tronc
Ş-ar băga-o el în draś,
Dar făr' śijme śe ce faś?!
– „Hm… śijme" ghingeşce-aşa
Amăritu nostru Tie…
„Nu le am, dar le-oi avea!
Dacă mi-s în sîrăśie
Poace-s scos dîn țîgănie?!
Mi-s sîrac, nu mi-s spăiie,
Dar mi-s om dă omenie,
Asta tătă lumea şcie…
O să-l rog pră Moş Śerśel
Să mi le-mprumuce el.
Ş-aşa moşu s-o lăsat
Măi anțărț dă źoc în sat…"

N-o fi blidu baş cât trocu
Dar dă baț – țî să dăşchige
Ş-apoi vińe şî nărocu…
Aşa Tie calcă-n bilge,
N-are pită cu stafige,
D-are leac prîntru Persîge,
Gura dracului să strîźe
Şî cu ochii să tăt rige.
O śerut şî moşu-i dece
Śijme noi, śijme mândreață
Şî în rugă nu-i fiśor
Măi cu foc şî măi cu dor.

Când fu brâu' pră sărice
Tie plesńa dîn pinźele
Şî strîga d-ăle pârlice:

– „Śe ce uiț că n-am obiele?
Le-am fost rupt tăind nuiele
Făcând casă mândrii mele.
Astădz port śijme dă pele
Drac dă fată źoacă-n ele
Şî mă-nvață să fac rele…
– Hop, hop!”… „Hop ca dracu
Dzîsă Moş Śerśel săracu;
Măi înśet, le-ai dăscosut,
Aşcea-s śijme dă-mprumut!”…
Să-i fi dat o palmă bună,
Poace n-ar fi dzîs nimic
Betu **Tie Stînźe-lună**,
Dar aşa să făcu mic,
Supțîiat ca un limbric,
Cât o unghie dă pitic
Să-l ascundz în pipirig,
Scoarță, coajă dă ocic…
Ruga râge să să spargă
Tie… galbăn-mort pră targă,
Călca parícă pră aśe,
Bună treabă, țîn-ce draśe!

Moş Śerśel vădzu greşala,
Cum s-o-ndrepce să ghingeşce
– „Uice-l una cu imala,
Dar îl scol io voiniśeşce!
Să fiu-şciut, Doamńe fereşce,
Dă-l strânźeam în aşa cleşce…
Asta cred c-o potriveşce
Pr-a dîntâi”:
– „Dă-i şî plesńeşce
Nu îm pare rău dă ele,
Źoacă páric-ar fi a’ tăle!…”

Dar dup-atâcea ocări,
Sări ca potca! Cum să sări?!?

IULIAN P. NICHI
(1915-1993)

Data şi locul naşterii: 14 iulie 1915, satul Şiştarovăţ, judeţul Arad.

Şcoala/studii: Şcoala elementară în satul de baştină; autodidact sârguincios, convins de binefacerile luminii cărţii.

Profesia/ocupaţia: Ţăran; este unul dintre nu prea numeroşii „plugari-condeieri" sau „scriitori-ţărani" care, înzestrat fiind cu un remarcabil talent (şi cu **conştiinţa de sine** salutară), se îndreaptă nu spre a **imita exterior** (şi, de regulă, în precară cunoştinţă de cauză) marea literatură, cea cultă, ci, în chip firesc, este atras de „expresia în grai" a poeziei, adică de versurile create în spaţiul literaturii dialectale.

Volume: Nu a reuşit să-şi adune versurile într-un volum propriu.

Colaborări/cenacluri: În perioada 1937-1944 publică versuri (în grai) în „Gura Satului" (Macea, foaie volantă), calendarul „Voinţa Banatului", revista „Cuvântul satelor" (adesea sub pseudonimul **Pohârcia** şi **Şt. Bolovan**), apoi în „Aradul literar" (1983), „Ridendo" (colecţia 1986-87, Timişoara).

Deşi a scris uneori în limba literară (precum condeierii ţărani tipici), Iulian P. Nichi a fost premiat la Festivalul de la Macea (numit tot „Gura Satului", în perioada dinainte de 1989), „**pentru poezia sa dialectală**", după cum scria Ştefan Pătruţ în *Antologia poeziei în grai bănăţean* (p. 221). A fost membru al cenaclurilor „Gluma" şi „Lamura" din Arad.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I.

Pă merişce

Boii-n źuguri
Trag la pluguri
Întorcând merişcili,
Iar pă gealu ăl cu muguri
Tica-ş paşce gâşcili.

Dzî dă muncă
Şî pă luncă –

Io păzam śopor dă mei
Şî căutam cu ochii mei
Drept în ochii dumńaei…

Ochii mei
Vrăjîț d-a' ei
Înśepură să să mişce
Şî pornii cu tot cu mei
Înspră fata a cu gâşce.

Mei cu gâşce
Pă merişce
Să źucau cu tot d-a valma,
Să źucau nădându-ş sama
Că io fecii pă merişce
I-am furat dîn sân năframa.

Văsălie Birtaşu

Văsălie dî la birt
Într-o dzî s-o becejît
S-or umflat la el, săracu,
Şî piśoarili şî capu.
Mânili, la fel, umflace,
Ochii la el ca la broaşce…
Śe să facă? Hai să duśe
La un doftor să-l consulce.
Doftoru iuce îl ie
Şî-l puńe p-o cănăpé,
Îl ascultă,-l caută-ntruna
Pă la umflături cu mâna,
Stă o țâr; să măi socoace,
Să măi uită într-o carce
Apoi dzîśe: „Văsălie!
Boala te nu-i źucărie!
Dracu şcie ś-ai făcut
D-atâta ap-ai băut.

Tăt corpu ți-i plin cu apă,
Nu şciu cum o să-ț măi treacă."
Văsălie atunśa sare
La doftor cu gura mare
„– Nu vă cred! N-aveț dreptace!
Aşa śeva nu să poace!
Io vă spun – şî dacă vreț
Mă cregéț, nu mă cregéț:
Io o viață am lucrat
Tăt birtaş la noi în sat
Şî pă śinstea me vă spun
C-apă n-am băut niścum!"
„– Asta da! Io-ț dau crezare" –
Doftoru-i răspunge tare –
„Dar să şcii, măi Văsălie,
C-asta îi apa pă care
Ai pus-o tu în răchie
Ş-ai vindut-o-n prăvălie!…"

ION FRUMOSU
(1920-1986)

Data şi locul naşterii: 16 ianuarie 1920, satul Ciuchici, județul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala elementară (şapte clase) în satul natal, iar mult mai târziu – cursuri de zootehnie şi de contabilitate. Ca majoritatea „plugarilor condeieri", a „scriitorilor-țărani", Ion Frumosu a fost un harnic autodidact.

Profesia/ocupația: Până la colectivizare şi-a lucrat pământul; apoi a fost brigadier silvic şi contabil la C.A.P. Ciuchici.

Volume: *Oameni dintre apele doinelor, Povestiri din Caraş*, Timişoara, Editura Facla, 1972; *Pământ, oameni, flori*, versuri, Reşița, 1974; *Întoarcerea spre începuturi*, Timişoara, Editura Facla, 1980. În covârşitoarea majoritate a creației sale, atât în volumele „de autor", cât şi în volumele colective (începând cu cel din 1943, *Plugarii condeieri din Banat,* apoi volumul *10 poeți țărani* alcătuit de Ion Meițoiu, Bucureşti, 1973 şi

volumul colectiv *Starea de dor*, alcătuit de acelaşi, Bucureşti, 1983) sunt manifestări tipice celor ce se circumscriu fenomenului acestuia – adică sunt scrise în limba literară (intenţionat, chiar în „limba literaturii artistice") – şi nu în expresia literaturii dialectale. Ion Frumosu, fiind un creator înzestrat – tocmai de aceea – se poate exprima însă şi în spaţiul **literaturii (poeziei) dialectale**.

Colaborări/cenacluri: Revistele: „Fruncea" (Timişoara); „Luceafărul" (Timişoara); „Voinţa Banatului" (Timişoara); „Scrisul bănăţean" (Timişoara); „Orizont" (Timişoara); „Semenicul" (Reşiţa); „Cuvântul satelor" (Şoşdea). A fost membru al Cenaclului plugarilor condeieri „Paul Târbăţiu" din Judeţul Caraş-Severin.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: În calitate de **poet dialectal**, Ion Frumosu este inclus doar în culegerea alcătuită de Aurel Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, vol. I Editura Orizonturi Universitare, 2009; referiri la o atare latură a creaţiei sale pot fi întâlnite (direct, dar mai ales indirect) la Ştefan Pătruţ, *Creatorii în grai bănăţean (...)* Editura Dacia Europa Nova, 2003, precum şi la Tiberiu Chiş, *Pe urmele lui Ion Frumosu* (volum comemorativ), Reşiţa, 1996.

Dăspră visuri

Dzîc unii măi şciutori
C-atunś când visădz că zbori
Sufletu făr' să ce-ntrăbe
Pleacă pră unge nu trăbe.

Şî, îngăduit dă criél,
Ie şî mincea după el
La şpaţîr – să ce cruśeşci!
Tocma-n vânătări śereşci…

D-aia-n visuri d-aşcea-ţ pare
Că eşci soi dă zburătoare
Ca ş-un huliu, bunăoară,
Ca ş-un ştârc ori ca s-o śoară.

N-aş vigea-n d-aşcea nimic,
Dă n-aş źugeca un pic:
Suflet, mince – şciu prea bińe
Că-s tăman aşa ca mińe!

MARIUS MUNTEANU
(1920-2005)

Data şi locul naşterii: 21 august 1920, Murani, judeţul Timiş.

Şcoala/studii: Şcoala primară în satul natal; studii gimnaziale şi liceale în Timişoara, la Liceul „C. D. Loga", Şcoala Normală (finalizarea liceului şi bacalaureatului – la „C.D. Loga"). Urmează Academia Teologică Oradea-Timişoara (1940-1945), Facultatea de Ştiinţe Juridice a Universităţii din Cluj (1945-1947), de unde e exmatriculat, „pe criteriul luptei de clasă".

Profesia/ocupaţia: Profesor la Şcoala elementară din Rusca Montană (judeţul Caraş-Severin, 1948-1953). Bibliotecar la Institutul Interregional de Perfecţionare a Cadrelor Didactice din Timişoara, în paralel specializându-se, astfel încât poate fi încadrat ca profesor la Şcoala Pedagogică din Timişoara. Dar în 1958 i se desface contractul de muncă pentru că, din nou, este declarat (tot pe „criterii de clasă") ca indezirabil în munca de educaţie. Reîncadrat însă în învăţământul special, se specializează (la nivel postuniversitar) ca profesor de psihologie (defectolog) predând la Şcoala Profesională Specială nr. 2 din Timişoara, unde funcţionează până la pensionare (1980).

Volume: Marius Munteanu este, în covârşitoarea parte a creaţiei sale, **poet dialectal** în adevăratul sens al cuvântului; ca urmare, a publicat volumul *Cântări dă noapce bună* (Timişoara, Editura Facla, 1984), iar după 1989, poezia lui a prilejuit iniţierea seriei „Literatură dialectală" a Editurii Marineasa din Timişoara. Astfel a apărut volumul Marius Munteanu, *Poezii*, Timişoara, Editura Marineasa, 2003 (însoţit de un C.D. cu aproape toate poeziile în recitarea autorului) şi postum, în aceeaşi serie, „Literatură dialectală", Marius Munteanu, *Lumea asta – nu-i a bună!* (Editura Marineasa, Timişoara, 2005).

Editura Facla, în 1986 (după ce, în 1979, la aceeaşi editură, a apărut o bizară „colecţie" de şase mini-plachete de tot atâţia autori), îi publică lui Marius Munteanu o plachetă de *Parodii*.

Colaborări/cenacluri: A fost membru remarcabil al cenaclurilor timişorene „Ridendo", „Pavel Bellu"; în ianuarie 1991 a fost iniţiatorul Cenaclului radiofonic „Gura Satului" la Radio Timişoara, membru fondator şi membru de onoare al Asociaţiei Scriitorilor în Grai Bănăţean.

A făcut parte din redacţiile mai multor publicaţii timişorene: „Vestul" (1938-1945 şi la reapariţie, după 1989); „Voinţa Banatului" (1935-1940); „Cuvântul satelor" (1937-1939); „Vrerea"; „Fruncea" (la aceasta din urmă publicând adesea materiale – semnate sau nu – din întregul spectru al presei – dar nu de puţine ori şi încercări poetice).

A colaborat, zeci de ani (din 1936, anul debutului) până la sfârşitul vieţii la numeroase publicaţii (în special locale), precum: „Ţara visurilor noastre" (Timişoara); „Generaţia de mâine" (Oraviţa); „Primăvara Banatului" (Lugoj); „Izvoraşul" (Bistriţa, Mehedinţi); „Cuvântul satelor", apoi la pagina de umor (cât a existat!) din „Drapelul roşu", iar după 1989, pe lângă reapărutul cotidian din Timişoara al Partidului Naţional Ţărănesc, „Vestul" (unde a fost secretar de redacţie şi redactor şef), a avut o contribuţie deosebită la periodicul „Foaia bănăţănilor", publicaţie a Asociaţiei „Tot Banatu-i fruncea" întemeiată de revoluţionarul Ioan Savu (1991).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *Ano, Ano, Logojano*; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; *Gura Satului*, I, II, III; *Dicţionar al scriitorilor din Banat* (fiind singurul **poet dialectal** dintre creatorii contemporani care a fost selectat exclusiv pe baza calităţii excepţionale a poeziei sale lirice din spaţiul acestui tip de literatură, pentru care, precum arăta Cornel Ungureanu în *Postfaţa* la volumul *Poezii* [2003], Marius Munteanu este şi rămâne **un reper**); Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii.*

Cântec dă unu sîngur

Cucurudz muścat dă brumă,
Calu meu dăspotcovit,
Drumu ăsta unge duśe
Dă pră el ń-am rătăśit,

Dăsplăcită bace ploaia
Calu meu, dă śe ți-i greu?…
'Neş c-ai duśe-n greabăn norii
Şî pă nori un curcubeu.

Cucurudz 'ńecat în bură
Calu meu, dă śe ce frânź?
Dacă m-aş uita măi bińe
Aş vegea că şî tu plânź…

Haida, hai că-i ńagră noapcea
Unge oare ń-om ascunge:
Śińe şcie, mai aźunźem
La sălaşu dă niśunge…

Buna-bună

M-or trecut prîn călindari
Şî ani dulś şî ani amari,
Unii scurț cât o clipită,
Alțî lunź, ca-un jap dă pită.
Îs d-atunśa, poace-fi,
Tridzăşpatru, patruştri,
Śińe îi măi poace şci?
Şciu c-o fost dă Sâncilii.
Maica,
Taica, fi-iertaț,
Pră tălpoańe la târnaț
Stau chiciț şî îmbrăcaț
Să să ducă l-a' lu Drugă

Ăl cu moara pră ierugă,
La givan.

Doamńe, Doamńe, śe măi larmă,
Dăjghinatu nu-i ca-n palmă!
Spândzurați pră huțuluș,
Io, cu Tie-a' lu Cecuș,
Uridzam când ne vegeam
Când cu tălpili în śeri
Când la câńe în cińeri.
N-audzîi că Maica-bună
Boambănă că nu m-adună
Dă prîn sat.
N-audzîi io niś pră taica,
Niś la poartă când clențaica
Clențăńa, săraca, maica.
– D-az-gimńață ce-ai pornit
Ca bitanga! Ț-am pricit
Să nu treś la Tie drumu!
Ce topeşci măi rău ca fumu!
Las' că maica ce țăsală!…
Şî c-un metăr dă dârjală,
Ba măi ie şî ńeşce bruș,
Drept la noi la huțuluș.
Cum o vege, săre Tie
Prăstă loitra la cośie
Şî mă lasă sîngur, sus.
Dau să săr. Pră geala, uns!
Dacă săr,
Tăt mă sparg şî mă dăşăl!…
Şî, cum vińe, Maica bună
Țâpă bruşî miś dîn mână
Şî cu-alaltă dă să țînă
Ştreangu care mă hâțînă.
Io – dau şfung,
Măi s-o do-mpung –
Când în śeri, când în fântână;

Cum să poată Buna-bună
Să mă prindă, să mă țînă?
Moaie glasu şî mă roagă:
Dă-ce źos, că mi-s beceagă!

(Ba măi scoace dîn peptari,
Dă bomboanță, un creițari).
Mă socot: aşa-n zburace
Maica-bună nu mă bace
Şî-i măi dau un şfung pră space…

– O' eşci surd?
(Gata, gata s-o îmburd).
Buna-bună, cum o şciu,
Iuce ca arźintu viu,
Mă-nchețắńe dă pumnaş:
– Puie-n cińe dă potcaş!
Săre bumbu rupt dîn gaică,
Io, turbat ca o suvaică,
Sănătace bună, maică!
Fuga prîntră surupini,
Mă-mburic p-un gard dă spini,
Curişcapu la veśini,
Rup nădraźii-n nişce ruź
Şî săźată-mpelițắtă,
Numa fuź, şî fuź, şî fuź…

Da-n grăgină la Belei
Văd o scară cu fuşcei,
Proaptă-n cupa dă tulei.
Doamńe, cum oi fi aźuns
Până-n vârv, pră cupă, sus –
N-or credzut la câț le-am spus!
Şî mă pun p-un băonat
Dă cregeai că-i foc pră sat.
Văd d-asupra śeriu gol

Şî sub mińe – vicodol:
Marve, hoare, d-a sucala
Prîn grăgini, d-a rostogoala,
Şî sprâjnice, spăriece,
Uş trâncice dă părece,
Ba măi iesă Cecea Ion
Mânios ca un muroń:
– Mă, śe larmă ca-n bătaie
Pîntr-un crâmpot dă potaie!
Ia-mi-ț dracu târcița
C-ai picat pră mâna mea!
Înzglemen în vârv dă claie –
Sîmt în śoareś cum mă ploaie…

Dar dăşchige Buna poarta,
Supt opreg ascunge joarda:
– Lasă-l, Ioańe, să nu-l spării,
Că ieu boata şî ce perii!
Țuśe-l maica, cicilac,
Stai aşa că-ț dau colac!
Țîn-ce bińe dă tulei,
Țuśe-ț maica ochii tei!

Şî să suie Buna-bună
Sus în soare şî m-adună
Ca p-un snop dă aor scump,
Să nu pic, să nu mă rup.
Şî p-ăl măi dă sus fuşceu
Ea plânźa, plânźam şî eu…

Hei, d-atunśa Buna-bună
Şî cu Taica-s fum şî humă,
Iară eu, cum mă vegeț,
După ei, cu paşu creț,
Cautu-m steaua prîn ochieț.

Primăvara

Or źucat Ăle Frumoasă
Vińeri noapcea pîn grăgini
Ş-or aprins feşcili dă ńaua
La śireş şî la caisîni.

Albi, rotaț, cu coama spumă
Ca armiźii la cośie,
Prunii-n şîr cât țîńe satu
Ceamă fluturii-n gostie.

Leagănă pră apă salca
Chiś dă aor şî dă pliş
Şî albinili, năloagă,
Cară soare-n urginiş.

Îmbolgită-n breazdă boamba
Suie şî visadză spicu.
Cocoştârśii taie śeriu
Şî îl tocăńesc cu cicu.

Adz mă-ntorc dăsculț prîn iarba
Śe-m scălda copilăŕia
Ca să văd la cloță puii
Şî să-i prind cu pălăria…

Tata-moşu

Pitulat după musteță –
Doauă caiere dă lână,
Ochi dă sfânt, dă scoarță fruncea
Şî obrazu dă țărână.
Supt clăbățu cât porşoru
Şî-n duruțu-i dă gimie
Ńe părea că Tata-moşu-i
Picurat dîn veşńiśie…

Noi, copiii, năstăviţî –
Volbură în źuru-i roată,
Întrăbam d-o mers cu ţugu
Ş-o vădzut calea ferată.

Io, copii, ţuśe-vă moşu,
Am mers-numa cu cośia…
Dar oi merź-acuş, acuşa
Sus pră geal… cu năsălia!…

Îţ aşcern cu romoniţă

Îţ aşcern cu romoniţă
Pîntru talpa ta dă crini,
Dîn otavă-ţ fac cărarea
Dacă viń, să nu ce-nspiń,

Pîntru talpa ta dă roauă
Îţ aşcern cilim dă śară,
Dîn mătasă-ţ fac poceaca
Dacă viń, să nu ce doară,

Îţ aşcern cu caramfile
Şî cu pene dă păuni,
Talpa ta pră flori să calśe
În grăgina cu minuni.

Vină, că-ţ aşcern cu fluturi,
Călăpăr şî cârliźei,
Scutur śeriu-ntrăg dă stele
Cu parfum dîn norii mei!

Dacă viń la miedzu nopţî
Ce aşcept nu fiecum:
Îţ aprind toţ licuriśii
Să nu rătăśeşci dîn drum.

Numa umbra

Śińe-m pitulă feşcila
Şî dîn casă mă zogoańe?
Vântu scheaonă la uşă,
Ploaia plânźe pră tălpoańe.

Śińe-m mută iară śasu
Şî îm bace în ochece?
Nu-s acasă! Numa umbra
Mi-i-ngropată în părece.

Mărţîşor

Soare dulśe şî firacic
Împistreşce cu jăracic;
Alb şî roşu dîn mosoare
Năvăgeşce-o vrăjîtoare.

Străcurată prîn pergele,
Luna pringe-n coarńe stele
Şî îş smicură dîn grindă
Aoru într-o oglindă.

Ńaua nu-i, o lins-o focu.
Încolţăşce bosiocu,
Trîmură o frundză, baş
Ca feşcila la lămpaş.

În buiestru, supt pământ,
Tropocesc armiź dă vânt.
Le-o tăiat o zână frâu'
Să-nfrăţască-n breazda grâu'
[…]
Bace-o pasăre sorocu
Lângă inimă, cu ciocu
Şî dă zăbunită śe-i
Śuguleşce anii mei…

Dudu

Prăstă gard, prăstă cotarcă,
Prăstă curce, prăstă casă,
Dăjghinat să lasă dudu –
Cloță verge dă mătasă.

În frundzariu lui să scaldă
Ca-n śetârnă, la răcoare,
Golumboańa cu golumbii
Ş-alce dzăś dă zburătoare.

Mereuț şî io mă pitul
Prîntră frundză, la scuceală,
Aşceptând să vin-amiadzu
Şî copiii dî la şcoală.

Duge ńegre mânc cu pită,
Prîntră cărț măi scapă vuna,
Dă să ie dă cap şî-ş dzîśe
Că mi-s rău, săracă Buna.

Când mă sîmt sătul, şî gâşce
Lipăie supt dud, în lece,
Mă apuc şî scutur dudu,
Gâşcili să să îmbece.

Unge-o fi acuma dudu?
Poace-i punce la pârău,
Ori o fi un sămn dă groapă
Şî la Buna, copârşău.

Śe n-aş da să mă cuprindă
Dudu meu şî adz cu creanga,
Io să-l țuc, el să mă ierce
C-am umblat pre mult bitanga.

Cântec dă ńauă

Unge zăboveşce ńaua?
Poace doarme după lună,
Ori în stele-i, pitulată,
Ca-n iconi la Maica-bună.
Or fi morţ dă pre lumină
Şî arźint, săraśii fluturi,
Că îţ vine să iei śeriu
Dă peşchire şî să-l scuturi.

Când mă şuşcăi la fereastră
Tac copiii şî m-ascultă.
Pre s-or dus dămult cu sania
Anii mei cu ńauă multă!

Sara, la buniśii mei

Ca dă panjîńe, subţîre
Toarśe buna ńeşce fire.
Dîn śe lume dă mătasă
'S firili dîn caier scoasă?
Mă tăt uit cum vin, dă sus,
Radză galbeńe pră fus.
Caieru şî firu-n mână
Îs dă aor şî lumină.
Poace-fi că Maica-bună
Toarśe radzîli dă lună.
Tata moşu, dă cu vreme,
Mereuţ, le-adună-n gheme,
Leagă firu dă sucală
Şî-n suveică îi băceală.
După care, Buna-n spată
Pitula grăgina toată.

Ca pră spuma dă sopun,
Mă căznii şî io s-adun

Doauă fire, să-m rămână
Numa sara asta-n mână;
Răsîpice-n păru nins
S-or topit şî nu le-am prins.

Sara, la buniśii mei
Sîmt că-s măi bătrân ca ei…

Mărţîşor pîntru mama

Roboceşci întruna,
Mamă ostănită,
Să avem pă masă
Alduita pită,

Când spră rodu gliei
Ochii ţî s-apleacă,
Śeriu greu dă stele
Umerii-ţ îmbracă.

Fără cińe, mamă,
Nu-nfloreşce măru,
Asudând pă ţărini
Îţ albeşce păru.

Fără cińe, mamă,
Nu rogeşce prunu;
Ţ-or plecat copiii,
Nu s-o-ntors ńiśunu…

Bace-n pept un clopot,
’Gândurată mamă,
Stai ş-aşcepţ în poartă
Ca icoana-n ramă.

Mama me frumoasă,
Doru ce cutroape –

Ochi scăldaţ în lacrămi,
Iaca, mi-s aproape!…

Bat în gard cu fruncea,
Spacili-ţ îndreaptă,
Să-ţ sărut obrazu
Şî mânuţa dreaptă!

Şciu c-aşceaptă plugu,
Ruźinita coasă,
Mă îngeamnă glia
Să rămân acasă.

Rogu-ce, mă iartă,
Vedzî-mă că plâng:
N-am dăstule mânuri
Umerii să-ţ strâng…

Flori dă preţ în lume
Caut, nu pot afla,
Să-mplăcesc cunună
Pîntru Dumńata!…

Năstăvitu dă april

Când cu ploaie, când cu soare,
Ca ş-o hârghie dă copil,
Faśe numa năsărâmbe
Năstăvitu dă april.

Dă vo săptămână-ncoaśa
Bace-n poartă cu śelaina,
Cu urdzîś propceşce gardu
Şî dăzbracă mozomaina.

Da-l vădzui că-n noapcea asta
(După śeva rânduială)

Ş-o ţâpat dulama sură
Într-o baltă cu imală.

Ş-o măi dat d-a curişcapu
Prîn jâredzîli dă paie,
O suflat vo doauă ţîgle
La ştălogu lu moş Lae

Şî menuńa, uice-o-acuma:
Îi străluśe într-o mână
Soarili ca ş-o ludaie,
Scos cu vadra dîn fântână.

La vălău' plin cu aor
Le-o adus, să beie-n lece:
Şî lumină, şî căldură
Vaśili śe stau să fece.

Neşce gonź abé trezîce,
Or ieşît dîn drăgăvei
Să aşcepce źana ierbii
Şî śopoarili dă miei.

Iar să născocoară śeriu,
Îmbufnat ca un copil;
Zburdă-n ţarini a năiurlea
Năstăvitu dă april.

Galbănă, cu doauă feţă

Dă-i bineţă o'-i sudalmă,
Frundza care-m cage-n palmă
Galbănă, cu doauă feţă,
Suduie, o'-m dă bińeţă?
Śińeva m-o tăt trimece,
Ca p-o umbră, la ochece.
Năbuşîţ în ea, tăśunii

Páric-ar fi arama lunii,
Când m-apasă, când să lasă,
Cucuveaua dă mătasă,
Dî la umeri la nogeie,
Ca peśinźiśa-n tuleie.

Prăstă suflet treśe puncea
Toamna, şî-m scrijăle fruncea.

Ploaie dă mai

După geal, la Muşunoaie,
Opincit, umflându-ş lâna,
Să răgică nori dă ploaie
Parícă-s împinş cu mâna,

Să contradză ca berbeśii,
Fac comége,-ş dau d-a dura
Ba să suie, ba să lasă,
Volburând sămănătura.

Da' d-odată, dăsplăcită,
Ploaia-n fire dă răcoare
Leagă śeriu cu pământu
Pîn o mie dă mosoare.

Ca dă somot trifoişcea
Râge-n breazdă cu săcara,
Audzîm cum creşce ordzu
Şî-i ghiśim la grâu tovara,

Să iubesc în zbor golumbii,
Creanga gre dă rod să-ndoaie,
Ţarinili dau biśeţă:
„Bună gimiśaţa, ploaie!"

Câncec dă Sândzîieńe

Şapce cai cu nara hoarnă
Şî cu luna prinsă-n greabăn,
Dîn căpestre dă răcoare
Or scăpat în grâu' reavăn.

Bace-arźint o steauă-n iarba
Zdrumicată supt potcoavă,
Spiriduşî beu fântâna
Adurmită în otavă.

Un śopor dă zâńe albe,
Ca dă fum, dîn śeri să lasă,
Nănăiesc şî-n crenź anină
'Brăcământuri dă mătasă.

Şî-n ocol dă sândzîieńe
Frumoşăţa să-ş ascundă
Măi mult zboară dăcât calcă –
Hora mare şî rotundă.

Să prăumblă unu-n grâńe
Cu dulama gre dă stele;
Bace spicu miedzu nopţî
Într-un pai cu zdrăngăńele.

Lie, lie…

Lie, lie,
Śocârlie,
Steaua me-n copilărie,
Eşci năluca şî cântare
Gimińaţa pră răcoare.
Vânturi buńe
Să ce-aduńe,
Vânturi calge

Să ce scalge.
Suie-mi-ce, suie, suie,
Poarta soarelui dăşcuie,
Ieş prîn lespedz dă lumină,
Dă o radză ce anină,
Cadz dă sus, dîn śeri, şî vină,
Cuibărită-n palma me,
Hogineşce-ce şî be.
Şî iar sus, şî iar ce lasă
Zos în grâu' dă mătasă,
Cântă-i paiu, fă să-i crească,
Albă, pită-mpărăcească.
Într-o peană, la arápă,
Adă roauă şî adapă
Gimińața-n răsărit,
Spicu śe nu s-o trezit.

Opt ori şapce

Pocicnită pră hârcie
Peana stă, nu poace scrie;
Inimă, ce-ai pus a bace
Duba-n pept şî toaca-n space,
Iar tu, gură dă pămucă,
Mută eşci şî hăbăucă
Baş c-atunś când pă tăbliță
Făśam roace fără spiță
Şî-ngropat într-o scămnie,
Dîn opinś până-n bărbie,
Spăriat d-atâta noapce
Lăcrămam la *opt ori şapce*.
[…]
Gură, fă-ce rugăśuńe,
Uice, soarili apuńe,
Ce sloboage să mă duś
Câta-n vremea cu năluś,
S-o mai văd pră Doamna 'stoare

Pă amvonu ei dă soare;
Că i-aş puńe dumńaei
Răsăritu în śerśei
Şî în conśu-i dă mătasă
Curcubău dă-mpărăceasă…
O găsăsc ş-acuma toată
Vie-n carcea dă socoată.

Tata-n grâńe

Fulźeră dîn coasă tata,
Mirişcind d-a dăşălata
Pă flămând şî pă friptoare,
Cu cârśagu ars dă soare,
Holda toată pălălaie,
Ruźii zgrabălă şî taie.
Paiu-i ogârsît şî mic,
Doauă boambe la un spic…
Dîn măsaiu lui dă in
Śeriu-mpunźe ca un spin.

Fulźeră dîn coasă tata,
Mirişcind d-a dăşălata.
Pică breazda şărămpău,
Tata-i baltă şî pârău,
Supt cămeaşa lui dă sare
Pleava muścă şî nu-l doare
El, cu cucea, când şî când,
Faśe sămńe aspre-n vânt.
Nu şciu, roagă-să ori ceamă
Să-l azuce biata-m mamă
Şî să-mplântă iară-n coasă
Ca să-ş vadă chinu-acasă.

Tata-n grâńe-i cruśe vie
Alduit d-o śocârlie.

Cântec dă inimă

Dragă,-n măru dîn grăgină
Luna-i peatră şî-l dăjghină,
Ţîńe poala şî adună
Flori dă măr şî flori dă lună.

Uice, stelili śe numeri
Înfloresc la ciń' pră umeri,
În inelu dă pră mână
Şî-n răcoarea dîn fântână.

Dîn vo steauă śe-ţ măi scapă,
Calu meu sătos s-adapă
Şî-ş dripeşce umbra lui;
Śińe-l ţîńe să mă sui?

Ca dîn lumea aialaltă
Să răgică fum pră baltă,
Io mi-s fum şî calu-i fum,
Ce-aş fura şî nu şciu cum.

Moare luna, pică-n iarbă,
Creanga mărului îi oarbă,
Nu-s măi stelili şî niś
Poala te cu licuriś!

Luna

Spândzurată ca-ntr-o ramă
o nălucă dă aramă
prăstă ţărini să dăstramă.

Dîn gutîńe vre să guşce
cânii bat şî săr s-o muşce
vinţălerii dau s-o puşce.

S-ar lăsa năluca, numa
îs grăginili ca spuma
c-o picat az-noapce bruma.

Cântec dă śară

Tata moşu-i măr pră care,
Albă, stă bogăt dă floare.
Bat albinili şî-l caută
La urechi, să-i cânce-n láută.

Tata moşu-i o pădure,
Umbră cu miros dă mure.
Bat albinili şî-i cară
În clăbăț crițari dă śară.

Dă supt pececu cămeşî
Tata moşu-i grinda căşî;
Vin albinili şî-i fură
Aoru dîn băutură.

Tata moşu-i cal şî şauă,
Iarbă, prípore cu ńauă –
Prăstă umeri, cu migală,
Vremea treśe şî-l dăşală.

Tata moşu-i o poceacă
Înflorată, care pleacă
Dîncolo dă adz şî ieri,
Răsîpită poace-n śeri.

Tu eşci vis şî frig şî vânt

Uice, mi să fac pământ
Mânili śe țî le-ncing;
În durere mă-nveşmânt,
Frumoşăța să-ț cuprind.

Uice, mi să fac pământ
Ochii ostăniț dă vis;
Cu atâta greomânt,
Doamńe, oare unge mi-s?

Uice, mi să fac pământ
Budzîli cu care strig;
Prăstă mińe bace-un vânt
Şî cât, Doamńe, mi-i dă frig.

Uice, mi să fac pământ
Tălpili, d-atâta drum;
Tu eşci vis şî frig şî vânt
Şî năluca me dă fum…

Roata

Nime pră lume nu şcie
Nărocu śińe îl scrie;
El să-ntoarśe mereuț,
Ca şî roata la căruț…
(Folclor)

D-asupra dă śeriu gol
Vine roata rostogol,
Rupe poarta la ocol,
Ca năpustu-i vicodol.
Tăt dripeşce, săre, calcă,
Zboară-n crenźili la salcă,
Buie-n drum, treśe-n poceacă
Şî zdrobeşce, nu să źoacă.
(Dîn śe steauă roata pleacă?)

Şapce spiță dîn butuc
Ca năluca o tăt duc…
Roata-i surdă, roata-i oarbă,
Spulberă porşori dă iarbă,
Roata-i oarbă, roata-i surdă,

Calcă mândzu când să zburdă.
O vegem,
Parícă nu-i,
Uice-o-n nuc, ba-i în gutîi
O'-n bucfari la clasa-ntâi.

Volburată dîn năpladz,
Calcă mâńe, calcă adz,
Scrijăleşce pă obraz
Şî iar vińe şi să duśe
În morminț pă câce-o cruśe.
Măi vegem şî roata soră:
Roata-n brâu şî roata-n horă,
Roata-n śarcănu dă lună
Şî în conś la Maica-bună.

S-o băgat în apă toată
Ş-o aźuns la moară roată;
Acoló, cu alce roț,
Ea ńe maśină pă toț…

Câncec dă brumă

Altă toamnă cântă-n streşîni
Şî, dîn tălpi la subsuoară,
Ńe cutroape iară bruma,
Mă ortaś, a câta oară?!…

Ca o pasăre puşcată
A dîn urmă frundză pică,
Moare-n frigu d-astă noapce…
Ăl dă-i dus n-o măi răgică.

Florili-n źenunchi plecară
Sus în śeri, pă parcea stângă;
Umblă vântu să le-aduńe,
Să le cânce, să le plângă…

Oare śińe umblă noapcea
Şî-n cipsîia lunii bace?
Crenźili prîn băznă-ş caută
Fundzîli înlăcrămace.

La fereastra cătră steauă
S-o lăsat firang dă śaţă;
Ăl vinit cu bruma-n space
O murit az-gimińaţă…

D-a źocu…

Umbra me, tăt măi puţînă,
Măi un śas ce ţîn dă mână,
Măi un śas şî, după care –
Altă cale fiecare.
Pă o palmă dă năsîp
Tu ce culś, io mă răsîp.
Până tăţ ortaśii vin,
Hai să ńe źucăm puţîn.
Vrei să ńe źucăm d-a źocu:
Tu p-alături, io mijlocu.
Hai să ńe źucăm d-a noru:
Io mi-s cucu, tu eşci zboru.
Hai să ńe źucăm d-a fumu:
Tu eşci roata, io mi-s drumu.
Hai să ńe źucăm d-a steaua:
Tu eşci frigu, io mi-s ńaua.
Hai să ńe źucăm d-a luna:
Noapce, tu; mie? tătuna!
Vrei să ńe źucăm d-a soarcea:
Io mi-s mortu, fii tu parcea –
Să pierim, aşa, în źoc,
Io cu cińe la un loc!

Ploaia dă śenuşă

Unge-o fi plecată ploaia
Śe-m scălda copilăria?
Astădz ploaie cu śenuşă
Şî-nfloreşce sărăśia…

Că dîn śe să faśem pita
Şî colacu şî prescura,
Când la noi cresc doar cucuta,
Troscotu, rugu şî ura?

Noi daficea śerem ploaia
Dî la śeri, că tăt nu vińe
Cât la căpătâniu Ţării
Nu îs voitori dă bińe;

Săśeta-i la noi în suflet,
Spurcăśuńe în cuvince,
Dă śe oare-n ţara asta
Şî să fură şî să mince?!

Numa tuńece şî larmă,
Numa fulźere şî iască,
Doamńe, când aduś pă lume
Blânda ploaie rumâńască?

Vină ploaia-nţălepśunii,
Ploaia bińefăcătoare,
Să aducă stropi dă paśe
Şî cicnă la fiecare!

Vină ploili iertării,
Ale śinstii şî dreptăţî,
Să nu aibă doar śelaina
Preţu scump a' libertăţî…

Nișun nor a' rugășunii
Nu ń-o măi stropit odaia;
Stînźe-ț săśeta dîn suflet,
Omule, şî ceamă ploaia!

Şî în noi şî pă câmpie
Floarea norilor să crească,
Poace-n śeri o să s-audă
Suferința româńască!…

*

Stropi curaț trimece, Doamńe,
Umple văili cu ploaie
Şî să speli obrazu Țării
Dă năroi şî dă gunoaie!

VIRGILIU ŞCHIOPESCU
(1922-1997)

Data şi locul naşterii: 17 februarie 1922, oraşul Turnu Severin, județul Mehedinți; familia s-a mutat la Lugoj în 1929.

Şcoala/studii: Şcoala primară, ciclul gimnazial şi liceul la Lugoj (Liceul Comercial). Studii superioare la Academia Comercială din Bucureşti.

Profesia/ocupația: Director al sucursalelor/filialelor Băncii Naționale din Făget şi Lugoj; din 1965 se mută la Timişoara, iar cariera universitară şi-o începe câțiva ani mai târziu (1968); încă de la înființarea Facultății de Ştiințe Economice de la Universitatea din Timişoara, unde, angajat ca lector, parcurge gradele din învățământul superior: conferențiar, profesor universitar. Doctor în ştiințe economice din 1973, a fost unul dintre cei mai mari specialişti în finanțe din această parte a țării.

Volume: *D-ale şoage* (Editura Nagard, Milano, 1991 – poezie dialectală); *Epigrame şi madrigaluri* (Editura Sedona, Timişoara, 1992); *Dueluri epigramatice* (Editura Sedona, 1993); *Versuri satirice,* Editura Sedona, 1993; *Epigrame selecționate la sfârşit de mileniu* (Editura Miron, 1993).

Colaborări/cenacluri: Cenaclul „Ridendo” (satiră, umor, epigrame – Timişoara – membru fondator); Cenaclul „Gura Satului” la Radio Timişoara, membru în „formula stabilă”, consacrată, – din 1991 până la sfârşitul vieţii (1997). Se cuvine să arătăm că decenii la rând era mereu prezent (fizic mai rar însă!) la toate agapele academice ale economiştilor, ca şi în „folclorul universitar” atât prin savuroase epigrame, cât şi prin versuri (multe „în grai”) mai mult sau mai puţin licenţioase, relativ subtile, din ciclul „cu circuit închis” cunoscut sub denumirea de „D-ăle dăşuchiate” – care totuşi n-au putut vedea „lumina tiparului” nici după 1989, circulând doar în **xerocopii**.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *Ano, Ano, Logojano*; *Gura Satului* I, II, III; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii.*

Mitru-n rai

Dăspră bănăţăni să spuńe că tare măi îs făloş.
Dîntră ei, tăt logojănii ar fi ăi măi lăudăroş!

Da’-i şî ocoş logojanu! Faśe oriśe treabă-i dai!
Unu-o zăbunit odată şî pră sfinţî ăi dîn rai!

Mitru, că dă el îi vorba, când anţărţ s-o prăpăgit,
Ca un logojan d-ăl ocoş, cam aşa s-o sococit:

„Or fi-n iad muieri şî votcă, da’ tu, Mitre, du-ce-n rai,
Că în iad, la urma urmii, tot dă dracu o să dai!”

O luat doauă piţ ş-o clisă, şî la drum s-o tot pornit…
Da’ la rai bătrânu Pătru, când să între, l-o oprit!

„Stai!” i-o dzîs atunś Bătrânu, „credz c-aşa ce baź în rai?
Să vegem cam śe făcut-ai şî cam śe păcace ai!”

Ş-o dăşchis bucfariu-n care dăspră oriśe om stă scris,
O śicit ş-apoi Bătrânu lu Mitru aşa i-o dzîs:

„Scrie-aiś că ai fost chelnăr, la «Concordia»-n ocol
Şî dăgeai, cam la tăt natu, źumătace ţapu gol!

Iar acasă cu muierea, scrie-aiś că n-ai pre stat
Şî măi mult pră la căfană, pră sub masă, fost-ai beat!”

Mitru dzîśe-atunś: „Baś Petre, io ce şciu că nu eşci rău.
Lasă-mă o vorbă numa să givăn cu Dumńedzău!”

„Nu să poace!” dzîsă Moşu, măsurându-l dîn ochiri,
„Domnu-n planul lui nu are astădz dzîua dă primiri!”

„Ş-ápoi-az, cu-Adam becheriu, el îi foc dă supărat,
Că fuźit-o la grămadă, cu-ăilalţi s-o ’mestăcat!”

„Şî Preasfântu, p-oriśe cale, vre (mort-copt) să de dă el,
Da’ nu şcie cum să facă, fîncă goi îs tăţ la fel!”

Mitru-o dzîs atunś lu Pătru: „Io şî cu un miliţan,
Dă nu-l aflu-n śinś minuce, să nu-m dzîśeţ logojan!”

Cu-nvoiala lu Sâmpătru şî a Sfântului Avram,
Mitru, după śinś minuce, îl ş-adusă pră Adam!

Domnu-ăl Mare şî cu sfinţî tare s-or măi menunat,
Şî-ntrăbară tăţ pră Mitru: „Dar cum şlogu l-ai aflat?”

Mitru s-ocoşî şî dzîsă: „Şciţ pră śe l-am cunoscut?
El n-are buric ca alţî că-i făcut, şî nu-i născut!”

Supărat atunś buricu i-l făcu Sfântu Avram,
Şî o spus: „Acu, vrun ocoş să-l găsască pră Adam!”

După alce opt minuce, dîntr-o cadă dă curechi,
Mitru pră Adam îl scoasă şî-l adusă dă urechi!

Sfinţî când vădzură fapta, tare s-or măi menunat!
Cear şî Dumńedzău, Preasfântul, o rămas cam încurcat.

Tăț săriră să-l întrăbe: „Spuńe, Mitre, cum făcuş?
Ce pomeń, dzîsă Preasfântu, că lucri cu spiriduş!”

„Are-o coastă lipsă, Doamńe”, dzîsă Mitru Domnului,
„Nu țîń mince că făcut-ai pră Eva dîn coasta lui?”

Domnu îi chici şî coasta, ş-apo’ dzîsă: „Să-l găsăşci
Şî acuma, dragă Mitre, dac-aşa dă ocoş eşci!”

Şî-l țâpă p-Adam afară, gol ca-n primu lui costum,
Şî-l amestăcă cu alțî, care goi şăgeau pă drum!

Sfinții tăț rigeau în barbă, fîncă tăț or cuźetat,
Că Domnu dă astă dată pră Mitru l-o înfundat!

Dup-un śas aduśe Mitru iar la Domnu pră Adam;
Ai gângit că şlogu-i află şî pră Pătru, şî p-Avram!

Sfinții tăț, pră Mitru nostu l-or privit cam bâzgońat
Şî dzîśau că logojanu cu vrun drac o fi lucrat!

Mitru-atunś la sfinț le spusă că-n Logoj şî-n Honoriś,
În drăśii adz n-or măi crege niś copiii ăi măi miś!

Şî că nu-i niśo menuńe felu cum el o lucrat,
Că făcut-o ca la carce, iuce, tare, răspicat:

„O porîncă”, dzîsă Mitru, „io am dat tăt natului
Şî anume, că să vină natu tăt cu mama lui!

Ş-o buit atunś la mińe oriśe om cu mama lui,
Num-Adam şăgea d-o parce, ca fînd pruncu nimănui!”

Când vădzu că logojănii îs aşa oameni cuminț
Domnu luă în Rai pră Mitru şăf măi mare prăstă sfinț

Ş-o măi dat porîncă Domnu, şî în scris, şî prîn viu grai,
Că d-acu’ să lasă Pătru logojănii tăț în Rai!

Fodbálu

Doi veśini, bolândz cu şportu, rău mă cam băźocureau
Fincă nu şciu śe-i fodbálu şî-n tăt felu mă blămau.

Într-o dzî, cu Tică Popa, la fodbal ń-am dus înśet,
Źucau „vulturişcii" noşcí c-o echipă dîn Făźet.

Tică ń-o luat ţîdule şî pră clup ń-am aşădzat,
Ca să stăm şî noi ca domnii, vedz că d-aia ń-am şpezat!

Lângă mińe, Ginu Dzamă, unu gras şî tare-n mâni,
Să zgâi urât şî-m spusă: „Da' tu, mă, cu śińe ţîń?"

Io, cu frica dă bătaie, i-am răspuns lu Ginu-aşa:
„Cu śińe să ţîn, Baś Gińe? Cu-ăi dă ţîń şî dumńeta!"

Nu gătat-am bińe vorba şî-n arenă or întrat,
Ăia albi, a' noşcii roşii, ş-unu-n ńegru îmbrăcat.

Io gângii atunś în mińe: ăsta-n ńegru-i şăfu lor,
Bag sam' ăsta-i dirigheadză, cum îi Stan la noi la cor.

Am aflat şî cum îi dzîśe când Ginu s-o mâniat
Şî când, roşu ca piparca: „huo, arbitre" o strîgat.

La-nśeput, cum merźe źocu n-am pre înţăles uşor,
Dar vegeam că tăţ fiśorii dup-o loptă fug dă zor.

Şî mare îm fu mirarea că unu d-o aźunźa,
Źucătoriu d-o aźuns-o, dăgea cu piśoru-n ea.

Io l-am întrăbat pră Tică di śe ei s-omoară-aşa
Dacă, după śe prind lopta, nu o ţîn şî dau în ea!

Tică, vedz, ca ăl dă şcie, m-o spus c-ăia dîn ocol
Dau să baźe lopta-n poartă l-ăialalţ, ş-atunśa-i gol!

Când s-o-ncins măi tare źocu, unu gras s-o nărăvat,
Dîn ştăniț o scos sămânță şî în cap mi le-o țâpat!

Unu Pedi, lângă Ginu, era tare inimos:
Când a' noşci făśau o zmintă, suduia rău, mânios.

Lali, când trăźau la poartă, dăgea şî el dîn pişor,
Ca bolându: c-aşa-i şticu, că şî el era d-a' lor!

Ion, un źucător d-a' nostru, fişoru lu un căsap,
S-o-nvârcit pră lângă loptă, până i-o picat în cap.

Altu-o pus mâna pră loptă, da' arbitru-o fluierat;
M-am gângit atunś: cu mâna nu îi slobod dă źucat!

Şî când logojănii noşcí l-ăialalț gol or băgat,
Ai gângit c-ăi dîn tribună párică fras or căpătat:

Ginu să țuca cu Pedi, Ghenghel s-arunca în vânt,
Iară Lali pălăria ş-o țâpat-o dă pământ.

Io, ghingind c-aşa să faśe, dă pră loc m-am răgicat
Şî în stânga me, d-odată, o ńemțoańe am țucat!

N-am vădzut că îi cu Hanzi, omu ei, ăl dă-i căsap,
Şî mi să şupoare ńamțu, dă-m dădu tri pumni în cap.

Iar când s-o gătat fodbálu am plecat acas înśet
C-am primit şî io bătaie, şî echipa dîn Făźet.

Dar mă duc şî altă dată, că źocu l-am învățat,
Numa stau lâng-o ńemțoańe care-o fi fără bărbat…

Cu mişculanță

Io cu precenu meu Doru şî cu Sandu lu Dudău,
Ń-am givănit să ńe duśem la rugă, la Chizătău.

Cu Sandu ń-am scos țîdulă, cum stă omului frumos.
Doru, tăt cu mişculanța, o rămas în gară źos.

S-o suit în tren şî Doru, el cu Mitru lu Imbroańe,
Când strîgat-o conducteru: „Tătă lumea în văgoańe!”

Noi, cu ochii tăt pră Doru, că ńe faśe dă ocară,
C-o vădzut întrăg poporu că n-o scos țîdulă-n gară.

N-o pornit bińe măşîna, şî cu plaiu la ureche,
Iaca vińe conducteru, cu controala la bilece!

Când îl vege, îm şî dzîśe, cam cu frică, Sandu Pleşa:
„Să-l vegem acu’ pră Doru pră unge-ş scoace chimeşa!”

Noi am arătat țîdula şî o dat-o şî Imbroańe.
Doru să făśa că doarme, pitulat dup-o ńemțoańe.

Da’ şî conducteru-i lotru, gângesc c-o cam mirosat,
Şî pră Doru dă țîdulă la moment l-o întrăbat!

„N-am țîdulă”, dzîsă Doru, tăt śuśind dă pălărie,
„Da’ gângesc că niś nu-i lipsă, că io-n tren mi-s în gostie!”

„Śe gostie”, dzîsă şăfu, „noi nu dăm pomeni aiśa!
Ai vădzut tu tren în lume să ce care pră daficea?”

Doru, cătră şăfu-atunśa o răspuns cu glasu tare:
„Oriśe-ai dzîśe, io aiśa tăt mi-s gostu dumitale!”

„Că am vrut să plec la rugă pră piśoare, că nu-i greu.
Iaca-s dzăśe chilometări dîn Logoj la Chizătău!”

„Da’ şupitu-m-am aiśa, după văru-meu Imbroańe,
Când la tăț ń-ai dzîs în gară: Tătă lumea în văgoańe!”

Or râs tăț dă betu Doru, c-o plăcit o gloabă mare!
Dă umbli cu mişculanța, nu poț merźe la primblare…

Hanzi

La RENEL pră unu Hanzi măi anțărț l-or angăjat
Să îmble dîn casă-n casă – la śecit şî la-ncasat.
L-or fost învățat pră Hanzi să śecească la contor
Şî, cum mers-or chilovații, să ie bani dî la popor.
Dar cum Hanzi româńeşce n-o vorbit la el în sat
Nu baş şcie, şî dă aia să vegeț śe s-o-ntâmplat:

Când s-o dus la prima casă, o muiere-n gang şăgea
Şî, cum întră, găzdărița îl întrabă că śe vrea.
Hanzi-atunśa îi răspunge: – Io acuma musai vațut
Dumnata in asta luna chite numere facut?
Găzdărița, spăriată, îl privi dă sus în źos
Şî îi spusă, mînioasă: – Domnule, fii sărios!
– Serios, răspunsă Hanzi, de chind luna inceput
Io la fiecare scriem chite numere facut!…
– Domnule, o fi, dar asta nu-i un lucru baş frumos
Şî nu cred socoata asta să-ț aducă vrun folos.
– Abăr cum nu?! sări Hanzi, numeri trebe socotit
Fiincă dupa oriśe numer taxa musai fi platit!
– Fuź, mă ńamțule d-aiśa că-ț dau una dă ce-omor,
C-aşa taxă nu o fost-o niś pră vremea turśilor!
Ş-apoi nu ț-oi da io taxa, fîncă tu nu ai văzdut
Şî nu şcii io şî cu Vică numere câce-am făcut!…
– Ia, io ştiu, răspunsă Hanzi, pentru că io cum privit
Din şcatula dumitale ştiu chit este de platit!
Sofi-atunśa, spăriată, pră Vică-l strîgă plângând
Şî îi spuńe la ureche ś-ar avé ńamțu dă gând.
Vică să-nfoie atunśa şî lu ńamțu-i dzîs-aşa:
– Cât mi-s io gazdă aiśa, nu ce baź tu-n casa mea!!
Hanzi îş perdu rebdarea şî i-o spus lu Vică: – Bine!
Daca nu vedem şcatula, io taiem mațu la tine!
Şi sa veț atunş nevasta chind venit intunecarea
Toata toamna, toata iarna cum lucrat cu luminarea!

Vică, spăriat atunśa, către Sofi să întoarsă
Şî îi dzîsă cu glas tare, ascundzându-să în casă:
– Dă-i śe-i trăbe, mă muiere, şî să pleśe dracu ńamţu;
Pîntru ńeşce lei acólo, n-oi lasă să-m taie maţu…

Baba Lenca şî bica

Baba Lenca dî la Secaş, muierea lu Vică Motcă,
Dă tri dzîle-i cătrănită că o dat dă mare potcă:
Ea să plânźe la tăt natu cum că vaca ei a mică
Nu măi stă moment pră paśe că i s-o făcut dă bică.
Śe măi stai acas, zăludo, dzîsă către sară Vică,
Du-ce iut' la primărie, ca să ńe trimeat-o bică!
Vedz, că Lenca şî cu Vică n-or ieşît dă mult prîn sat
Dă n-or fost aflat că biśii şî armiźii s-or tăiat,
Iar śe măi anţărţ făcut-or bica şî cu harmăsariu
În Boldur, Visag şî Secaş faśe az veterinariu…
El, cu ńeşce meduţînuri şî cu o siringă mică,
Faśe śe făśa armigu şî ţîńe şî loc dă bică.
Pră moment o curs Lencuţa la primari să śară bică
Să îş stâmpere źuninca, prăcum i-o porînśit Vică.
După śe o ascultat-o, domn primari, om învăţat,
I-o dzîs: Du-ce, Leanco-acasă, că mult n-ai dă aşceptat!
Ţ-om trimece baş astară śe-i trăbe la vaca tea,
Du-ce fără grij-acasă şî nu ce măi cănuna!…
S-o dus Lenca mulţămită, dar n-o măi lucrat nimica,
Şî cu Vică laolaltă aşceptau să vină bica.
Când coló, măi către sară, bace-n poartă un domn gras
C-un biţiclu şî c-o taşcă şî cu ochilari pră nas.
– Śe năcaz ce-aduśe, maichii? dzîsă Lenca spăriată.
– Domn primari m-o dat dă şcire că aveţ un bai c-o vacă.
– Istina, da' unge-i bica? dzîsă Leanca domnului –
– Bica nu măi vińe, maico, am venit io-n locu lui!
– Domnule, nu faśe glumă, lasă-n paśe vaca noastră,
Că ce văd om dă ispravă şî… ghingesc c-ai şî ńevastă!
– Babo, lasă vorba multă, dzîsă domnu supărat,
Că mie nu mi-i dă glumă! Unge-i vaca să ţ-o gat?!

– Maichii, poace fi, ca bica tu zgogeşci să faś la fel,
Numa io mi-s bistoş, dragă, că nu poţ să-i faś viţăl!…
– Lasă, babo, vorba lungă şî nu-ţ fă grijă dăfel,
Că io-i fac văcuţî tele o mândreaţă dă viţăl!
– Domnule, fii om dă treabă, că io-ţ spun că vaca-i mare,
Şî-ţ rămân pră drum copiii dacă faś vro înśercare!
– Lasă, babo, vorba goală, că io am grijă dă mińe,
Nu mi-s io la prima vacă ş-ai să vedz c-o merźe bińe…
Baba, când vădzu că domnu musai vre să fie bică,
Să apleacă la ureche şî-ntrăbă: – Tu śe dzîś, Vică?
Śe să dzîc? Vo bolândzală o fi-n capu dumńalui,
Ori să poace că lu domnu nu-i măi plaśe doamna lui…
Ş-apoi dacă n-avem bică, hai să îl lăsăm pră el,
Marva-i tare şî el dzîśe că ńe faśe şî viţăl.
Atunś domnu-o ţâpat ţoala, la mâneś s-o sufulcat
Şî cu taşca subsuară prăstă vacă s-o băgat.
Baba Lenca iut' să-ntoarsă, îş făcu o cruśe mare
Bătu doauă-tri mătănii şî dzîsă cu glasu tare:

– Doamńe, dă când m-ai făcut,
Aşa śeva n-am vădzut:
Bică sus pră biţicletă,
În nădraź şî cu sărvietă!…

La box

Măi anţărţ am fost cu Sofi la şpaţir, în Bucureşci
Şî dă ś-am păţît acolo, să râdz să ce prăpăgeşci.

Păstă drum dă Poşta Mare, gavăt mult şăgea la rând.
Stau şî io, că vind melşpaisuri, m-am făcut socoata-n gând!

Când aźung şî văd căsîriu, în fereasta dă inox,
El îm dzîśe: „Mă, ortaśe, asta-i casa pîntru box!"

Ca să nu mă fac dă blamă, io atunśa m-am şpezat,
Cu Sofica şî cu Uica, tri ţîduli am cumpărat.

Mâńe dzî, numa cu Sofi, în sala de şport ń-am dus,
Uica n-o putut să vină, ş-o ţîdul-aveam în plus!

Io, ca omu prost atunśa, scot ţîdula ş-o tocmesc,
Da' la ś-am păţît acolo, niś nu pot să măi ghingesc!

C-or sărit ş-or dat în mińe, ca-n şofeiu cu curechi.
Unii mă trăźau dă ţoale, iară alţî dă urechi!

Unu m-o sărit în space, alţî patru bumbi m-or rupt,
Ş-unu-o tras, până o rupt-o, mâńeca dă la căput!

Pră un miliţan Sofica iuce-atunśa l-o strîgat,
Vedz, să nu i să prăpadă bunătace dă bărbat!…

Ca să scăp bárem cu viaţă, io ţîdula am ţâpat,
Ş-am fuźit cu Sofi-n sală, bucuros că ń-am scăpat!

Sala mare, d-o mîndreţă, iar înuntru mult năred.
Şî-n mijlocu sălii noaşce, ńeşce domni sus pă un pod.

Podu, cu un fel dă loitre, era tăt înconźurat,
Şî, bag sam' să nu să-mburge, cu şpogot era legat!

Domnii or sunat dîn clopot, şî luminile s-or stîns,
Numa becu dă dasupra o măi rămâńat aprins!

După śe s-o stîns lumina, or vinit atunśa doi,
Dă un metăr fiecare, dăzbrăcaţ, aproape goi!

Şî ńeşce mănuş luat-or, mari, dîn care-ar fi putut
Să îm fac-un ledăr mie o mândreaţă dă căput!

Întră ei sărit-o unu, śe-i girept, măi îmbrăcat,
I-o-mbiat să-ş deie mâna, şî pră urm-o fluierat!

După śe-o suflat în fluier, el sărit-o înăpoi,
Fîncă ai ghingit că frasu i-o-apucat pră ăia goi!

Fără nișun fel dă sfadă, fără să fi suduit,
Înșeput-or să să bată, dă ghingeai c-or bolândzît!

Și cât timp bolândzî ăia să băceau și să-mburdau,
Domnii źos, cu plaiu-n mână, pră țîdule sococeau.

După șe or tăbărit, ei în câce-un colț șăgeau,
Și pră fiecare-n parce câce unii îl frecau,

Iar ăi dă-i frecau pră space, cum să deie-i învățau;
Vedz, în loc să îi împeșe, măi tare-i îmbubițau!

Și iar o-nșeput bătaia, până când m-am pomenit
Că unu-o primit o palmă și-n pogeá s-o prăvălit.

Ăla, ăl cu fluierița, nu șciu cât o numărat,
Și apoi o spus la lume că bătaia s-o gătat.

Dî la box, mergând acasă, în miźe am cuźetat:
Că și io măi bat pă Sofi, da'numa dacă mi-s beat,

Dar așa, să faś bătaie fără nișun fel dă rost,
Fără niś să nu ce sudui, trăbă musai să fii prost!

Mâźe dzî i-am spus lu Sofi, când mâncam cu ea la prîndz:
„Or fi paorii pre ocoș, da' și domnii îs bolândz!"…

IOAN OLARIU
(1923-2005)

Data și locul nașterii: 18 iulie 1923, Ciacova, județul Timiș.
Școala/studii: Școala elementară la Ciacova, Școala de Arte și Meserii la Timișoara, apoi studii superioare de actorie la Institutul de Artă Teatrală din București (absolvite în 1949).
Profesia/ocupația: Actor profesionist la Teatrul de Stat (devenit Teatrul Național) din Timișoara (salariat până la pensionare în 1983, colaborator

în anii următori). A colaborat la spectacole populare (ca prezentator) şi la Radio Timişoara încă din 1972 (emisiuni umoristice şi de divertisment).

Volume: Nu a reuşit (deşi avea pregătit în linii mari) să publice în timpul vieții un volum de versuri în grai bănățean.

Colaborări/cenacluri: Participant consecvent (sub pseudonimul **Taica Pătru**) la Cenaclul radiofonic „Gura Satului" la Radio Timişoara vreme de aproape un deceniu şi jumătate cu versuri în care înfăți-şează aspecte hazlii (cu învățături bine disimulate în haina versificației şi a graiului bănățean). S-a manifestat exclusiv în exprimare literară dialectală.

Prezență în culegeri şi dicționare: Este prezent în volumul al III-lea (cel antologic) *Gura Satului la Radio Timişoara*, precum şi în culegerile: Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Ciorompicu (Loz în plicu)

Baba Giula într-o sară
s-o dus până la duchean
ca să ie ripelț şî drojge
şî o paclă cu duhan.

Când o dat să pleśe-acasă,
o vădzut într-o cucie
naocol pră drod încinsă
pececuță dă hârcie.

„Śe năpustu-o fi înluntru
dă-s aşa peśetluice?
Coastă doar tri lei lifetu!?
Or fi gume învălice

Śe să moflăie în gură,
niśodată nu să gată,
śic-ar întări źinźaua;
cumpăr una lu ńepoată.

„Dă-m şî mie una d-aia…,
zmău' şcie cum să-i dzîcă…,
d-a cu capsa buturită
şî-i încinsă pră cărică."

„Scoace-ț una, adă banii
şî năroc să ai, mătuşă."
O dat banii, o tras plicu
ş-o plecat baba pră uşă.

L-o dăşchis pră drum, să vadă
pră dînluntru śe să fie?
„Iaca biedă, nu-i nimica,
'i o țîdulă-ntr-o hârcie!

Au, bestraga lui dă lucru…
uită cum m-o-nśeluit?!"
Şî pră dată, mânioasă
în duchean glonț o buit.

„Bińe, Maxo, n-ai ruşîńe
să îm vindz pră bani nimica??!
Ia-ț hârciili, dă-m banii
şî să-ț ie dracu cărica!"

Cum îl drăcuisă baba,
lumea s-o astrâns grămadă,
Max îş pusă ochilarii
ş-o luat plicu să-l vadă.

N-o śicit niś tri cuvince,
îş holbasă ochii mult,
i s-o-ngălbenit obrazu
ş-o căzdut lat lângă pult!

„'I do mińe…, săriț oameni…
Max al nost s-o şloguit,

o-nśeput să strîźe baba, –
i să traźe dîn śicit!”

Max, dă źos sărind, strîgasă
zgândărind lozu în mână:
„Iaca unge stă nărocu,
Giulo,-ai căşcigat măşînă,

«Dacia» d-a rumâńască
dă o mie şî tri suce!”
Śe s-o petrecut atunśa
ea n-o priśeput pre iuce,

N-o şciut dă „loto”, „prono”,
şî dă „loz câşcigător”,
că-n hârcia învălită
să ascunge un motor!…

Când s-o dumirit şî Giula
dă nărocu śe l-o tras,
o-nśeput ea să să râdă,
d-ai ghingit că are fras

Şî strîgasă dăodată
s-o audă toţ dîn sat:
„Faśeţ fraţîlor ca mińe:
am źucat ş-am câşcigat!

Dă duminică-n opt dzîle,
dăşchigeţ tălevizoru
când îi źoaca cu fodbálu,
să vegeţ cum mân motoru!”

Dă atunś penzia toată
la „loz în plic” am źucat,
dar motor, ca baba Giula,
pân’ acu n-am căşcigat…

Şcoala dîn avlie

Cu vro doauă luni ’năince,
În voreț la Vanu Baltă,
Lâng-o „Dacia” d-a noauă
Lume gavăt adunată.

Înfoiat, ca şî ciurcanu,
Cu o cârpă moale-n mână
Ceacea Vanu şcerźe, suflă
Scamili dă pră măşînă.

Nopț şî dzîle-o stat dă strajă
Lângă ea, să o păzască
Să n-o zgrabele copiii,
Puii să n-o căcălească…

Dup-o lună-n casă zarvă,
Lumea la stobori astrânsă,
Vanu, livăd, în pat źeme
Şî Mărie-i tătă plânsă!

Priponit dă dud, pr-o rână
Ca armoníca-i motoru,
Tăblăria crâmpoțîtă
Párică-i spartă cu toporu…

Dă atunś până acuma
Vanu n-are dzîle buńe,
Că Mărie, năcăjîtă,
Şuşcăindu-să îi spuńe:

„Nu şî nu, ai vrut măşînă,
Să fii tu cu moț în sat;
Iac-acuma făloşîia
Poț s-o țâpi la fer strîcat!

Ce-ai lăudat că eşci mehanic
Iac-acuma, vedz śe ai?!
Poţ astrânźe-ntr-o cośie
Patrudzăś şî śinś dă cai!

Dă când ţ-ai luat măşînă
S-o dus tot ś-am şporuit,
C-am plăcit cu bani stoboriu
La veśin, că l-ai zdupşît!

Am chicit cuinița, şopru'
Şî fundoańa la garaj,
Că le-ai năruit cu ăla…
Cum îi dzîśe…? port-băgaj?!

D-unge bani să cumperi peatră
Şî vro doi saś dă ţăment
S-astupi zîdu, care-arată
Ca după bombărdăment?!

M-aş fi dus la Herculańe
Boala să-m tămăduiesc,
Drumu, doftorii, cfartiriu…
Cu śe fraimon să-i plăcesc?

Dacă ce duśai ca lumea
La şcoala dă şoferie,
N-am măi fi avut năcazu
Şî prăpădu dîn avlie!

Nu măi pun la sococeală
Gâsca, cloţa şî purśelu…,
Dar ce-ntrăb: Un' ţ-or fost ochii…
D-ai putut să calś căţălu?!

Ai ghingit că şoferitu
Să învaţă în avlie,
Haluit, fără inştructăr
Şî bunduzît dă răchie!?

Vină, uită-ce-n oglindă
Să ce vedz cum ce-ai pośit;
Eşci ca moima dă ludaie
Dă umflat şî vânăţît!

Budza ruptă, nasu roşu,
Falca ţ-o sprijoni în mână…,
Şî măsălili dă mince
Du-ce caută-le-n măşînă!!”

Ceacea Vanu, om cu glavă,
Şciind că îi vinovat,
S-o împeśe pră Mărie
I-o spus molcom, răspicat:

„Mă muiere,-ai gireptace,
M-o plăcut cum ai vorbit;
Am păţît-o, dar ascultă
Să vedz śe m-am sococit:

Ni-i măşîna armonícă,
Dar un maistor una-doauă,
Într-o lună mi ţ-o scoace
Clonfărită, ca şî noauă.

Pân-atunś învăţ mânatu
Şî ce duc la Herculańe,
Să îţ treacă năcăjala,
Şî boala dîn odoloańe…”

IOSIF CHIRILĂ
(1924-2005)

Data şi locul naşterii: 11 mai 1924, satul Slatina-Nera, județul Caraş-Severin (se declară „condeier-plugar"; ca urmare, scrie puține versuri în grai).

Şcoala/studii: Şcoala elementară în comuna natală; autodidact, amator (şi admirator) al poeziei mari (Eminescu, Arghezi, Blaga).

Profesia/ocupația: Țăran.

Volume: *Adiacente* (Reşița, 1997) – versuri în limba literară (de remarcabilă valoare).

Colaborări/cenacluri: A frecventat Cenaclul „Paul Târbățiu" din Oravița.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I.

Moda

(fragmente)

Śe să vedz! Vrun an să fie,
Toată lumea să aźită
că Măria a lu Foale
să mărită.

N-o gătat a unsprădzăśa
şî niś bacaloreatu
nu-i măi trăbă, c-o aźuns-o
aspru gând cu măritatu!

Alțî în pământ cu sapa
dau să-ş cauce nărocu –
aşa nu Măria noastră,
că-i frumoasă, bat-o focu!
[…]
L-o aflat pră Irimia
ăl cu casa lângă Sfat,
fost directăr, suptdirectăr
prî la bănśile dă stat.

Un om svârśov, făr' musteață,
slab şî páric-ar fi cam spân,
câta gârbovit dă şăle
şî oleacă pre bătrân…

Noauă ierni rostogolice
cum ai da cu noauă bani
dă când Irimia nostru
o-ncheiat śindzăś dă ani;

ş-o trecut aşa prîn viață
śe să vă măi povestăsc,
d-o aźuns cum dzîc a' noştri
ş-o rămas źuńe ńemțăsc.

Dar Măria a lu Foale
cu-a ei mince dă copil
l-o ales pră Irimia
fîncă are 'tomobil.

Țîn părinții – că n-o lasă,
bat cu vorba dzîua toată,
dar, cu toată sfătuiala,
ieş cu Dracu la socoată?

O cărat-o Irimia
toată vara cu măşîna,
iar prî la-nśeput dă toamnă
o venit să-i śară mâna…

Măi! – părinții ca părinții
N-ar dovrea şî n-ar doda-o,
dar nu poț cu tărtăroaica
ş-atunś omu dzîśe: Ia-o!

Sprincenă – cum căprioara
ş-o luat țoalili Măria,

o țâșnit pră uș-afară
ș-o plecat cu Irimia.

Or rămas părinț-acasă
amăriț ca orișîcare;
dzîșe omu: „Creşci pră Dracu
și-i porț grija să-l faș mare!”

NICHIFOR MIHUȚA
(1927-1982)

Data şi locul naşterii: 13 februarie 1927, satul Zerveşti, județul Caraș-Severin.

Şcoala/studii: Școala primară în satul natal, liceul la Caransebeș („Traian Doda”). Facultatea de Litere şi Filozofie (secția Filologie română) a Universității din Cluj.

Profesia/ocupația: Profesor de limba şi literatura română (la nivel de gimnaziu şi liceu): Vadu Crișului (Bihor), Jdioara, Topolovățu Mare (Timiș), Sacu (Caraș-Severin), Liceul nr. 1 Caransebeș. Culegător de folclor/folclorist amator.

Volume: *Poezii* (în limba literară): *Oglinzi paralele* (1946); *Bilete pentru imaginație* (Albatros, 1970); *Copacul cu nostalgii* (Mirton, 2002 – reeditarea poeziilor din cele două plachete).

Colaborări/cenacluri: Revistele literare şi culturale „Athenaeum” – Tg. Mureș, „Scrisul bănățean”/„Orizont” – Timişoara, „Steaua”, „Tribuna”, „Veac Nou”, „Almanahul literar”, „Folclor literar” (Universitatea din Timişoara), precum şi presa locală din Timişoara şi Reşița – „Drapelul roşu”, „Flamura”, „Semenicul”. A participat, ca membru, la Cenaclul „Tribuna Nouă” (Cluj) şi la Cenaclul „Mihai Halici” (Caransebeș). Ca autor de versuri în limba literară a apărut în numeroase culegeri (unele numite „Antologii”): *Antologia primăverii* (Carei, 1947); *Ritmuri din Țara lui Iovan Iorgovan* (Reşița, 1970); *Vibrații* (Reşița, 1971); *La cota fierbinte* (Reşița, 1972); *Poeme în dimineața oraşului* (Caransebeș, 1977), precum şi texte în culegerile de folclor ale timpului (*Flori alese din poezia populară*, 1960; *Folclor din Transilvania*, vol. II, 1962;

Banatule, mândră floare, 1964; *Folclor poetic nou*, 1965; *Ce-am în inimă şi-n gând*, 1968; *Flori din Caraş-Severin*; *Trandafir cu creanga-n apă*, 1976).

Prezență în culegeri şi dicționare: *** *Ano, Ano, Logojano*; Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*.

Plăńeta

Să strânźau,
Trăsni-i-ar Dumńedzău,
Dă să uitau
Ca la „lucru' rău"
La un moş cocoşat
Care-o venit la noi în sat
Cu o şcătulă
Dîn care scocea
O țîdulă
Pă care o rupea
Un păpăgal cu ciocu
Şî dup-aia ț-o dăgea
Ca să-ț śiceşci nărocu.

Da' mă zoitai
Zăuice-l focu!
Că trăbuia să-i dai
Lu ăla cu nărocu
Śinś lei
Pîntru ca să iei
O țîdulă
Dîn şcătulă,
D-aia ăi măi mulț stăceau
Şî numa să uitau.
Însă când unu dîntră ei
Avea groşăi
Şî lua nărocu cu śinś lei
Toț să-mpinźau

Şî întrăbau
Că śe scrie
Pă hârcie?
Până când vrunu cu glas tare
Śicea ca să audă fiecare.
Probeşce-acuma baba Veta
Să cumpere şî ea plăńeta,
Să vadă śe-o măi păcimi
Pân-o muri.
Śeru
Şî îi dădu
Plăńeta.
Baba Veta,
Care purta ochilari
Numa la dzîle mari,
Cemă la o parce
Pă un băiat cu carce
Ca să-i śicească, ardă-l focu!
Śe-i scrie nărocu.
Şî pă lângă ei, grămadă
Vin s-audă şî să vadă
Śe-i cu plăńeta
Lu baba Veta.
Copilu tuşăşce
Ş-apoi porînśeşce
Tăśere,
Ca să-i śicească lu muiere!
Şî după śe lumea tăcu,
Înśepu:
„În curând ce vei mărita
Şî vei avea casa ta,
Dar nu stai mult cu bărbatu
Că fuź şî ce duś cu altu”.
Când audzî baba Veta
Că aşa-i spuńe plăńeta,
Rupsă ţîdula
Şî plecă blăstămând pră ăl cu şcătula.

Muierea

Oamini, muierea-i muiere
Până piere.
Ia ascultă-mă pă mińe
Ca să-ț spun cum vińe
La muiere – bace-o Doamńe –
Ăl cu coarńe…
Asară veńam acasă
Dî la coasă
Şî pă drum,
Mă Ilie,
Dracu şcie
Cum
Făcui
Dă căzdzui.
Ea în loc să dzîcă, frace,
Nu-i nimica, mă bărbace,
Unge ce-ai lovit, la piśoare?
Sau să dzîcă: śe ce doare?
Lasă, nu fi năcăjît,
Finc-o ţâră ce-ai lovit,
Mi s-apucă să zbiere
– Tuńe dracu-n ea muiere! –
Unge ce ghingeşci, la dracu?
Dă era să îț rupi capu!…
Bată-ce Dumńedzău
Dă tăntălău.
Dă-ț dăgeam să duś şî oala
O spărźai – călca-ce-ar boala –
Că tu şî Niț' a lu Śocan
Vi-s buni numa dă duan,
Toț banii să-i cheltuiț
Ca să douăniț.
Cu voi ńe mâncăm cicńala
Io cu Vioala,
Călca-v-ar geala

Că voi nu vi-s oamini,
Voi vi-s joavini!
Uită-ce, măi vere,
Dîn śe înśepe sfada
Năroada
Dă muiere;
Păi Dumńedzău
Când o făcut tot śe să śere
Una o făcut-o rău:
Pă muiere!

Pă marźina źocului

Fece-albice
Şî găcice
Cum nu afli în tot locu
Or plecat să-nśapă źocu –
Bată-le nărocu!
Ăi bătrâni s-or luat alece
Pă urmă lu fece.
Acuma toată mama
Să duśe
Să baźe sama
Śińe-i suśe
Fata măi cu foc
La źoc.
Dup-aia-ntrabă pă tot natu:
Dă unge-i băiatu?
Dacă-i bogat
La ei în sat?
Dacă părinţî lui îs d-omenie
Nu strîcaţ dă beţîie?
Párică mâńe
Şî vińe dă le-o śere
Pă fata lor dă muiere.
Fecile, care dă care,
Să uită śińe are

Formă
Măi frumoasă
Ca până la urmă
Să śară s-o coasă,
Să nu fie prîntr-ăle mulce,
Să fie „în frunce!”
Iacă,
Baş
Pleacă
La lăutaş
Pătru lu Popricaş,
Ńepotu lu Rădoi,
Şî porînśeşce una dă doi.
Luă la źoc pă Ana,
Fata lu Stana
Băloi.
Şî-nśepu s-o źoaśe pă su-mână.
O muiere bătrână
Înśepu givanu:
„– Că biń-ar fi la anu
Să aibă Stana
Dî la Ana
Un ńepot
Care să stăpâńască tot.”
„– D-ar sămăna ńepotu cu moş Tie
Păpricaş
Să nu fie
Śoncaş.”
„– Ś-ar măi fi ca asta!”
Îi luă vorba Nasta.
„– N-ar fi rău să-i sameńe şî la făptură!”
Să ’mestecă a lu Friptură.
„– Şî să aźungă ca uică-su fibirău…”
„– Să ce-audă Dumńedzău!”
„– Śică s-ar fi înţăles ăi bătrâni
Ca-n doauă săptămâni
Să facă ăle buńe

Şî să-i cunuńe…”
„– Să le-aźuce Dumńedzău,
Că n-ar fi rău…”
„– Hai să dăm la vice, mă muieri,
Că treśe şî dzîua dă az ca a dă ieri.”

IOAN FĂRCAŞ
(1929)

Data şi locul naşterii: 14 august 1929, Sărăzani, judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala elementară în satul natal, Liceul Comercial în Lugoj, apoi Facultatea de Finanţe, Credit şi Contabilitate la Bucureşti.

Profesia/ocupaţia: Funcţionar financiar-contabil (la Banca de Stat – filiala Lugoj, instituţii şi întreprinderi din Lugoj şi zonă). Este expert contabil. Profesional, dar şi în preocupări spiritual-intelectuale (şah, poezie dialectală) se arată influenţat de ilustrul finanţist Virgiliu Şchiopescu (**Uica Vică**).

Volume: *La givan* (împreună cu Ştefan Pătruţ), Lugoj, Editura Europa Nova, 1995; *La tăiat dă şciompi*, Lugoj, Editura Europa Nova, 1998. Umorist, epigramist (în limba literară).

Colaborări/cenacluri: Revistele şi ziarele: „Piţigoiul”, „Papagalul”, „Urzica”, „Şopârla”, „Redeşteptarea”, „Lugojul”, „Tăt Bănatu-i frumcea”, „Renaşterea Bănăţeană” etc. „La givan” (Cenaclu radiofonic, Lugoj).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

La Cimíş

La Logoj pă zăpuşeală
Mulţ să duc să-ş facă baia
În Cimíşu ăl dă falá
Măi pogan ca la Mamaia

Niś dă mińe iad nu scapă
Ca-n dzîcala care spuńe:

Śińe dîn Cimíş be apă
Nu-l zăuită câtu-i lumea.

Şî încins supt Plopi-bălţaţ
Mulce vin să-m amincească
Dăspră vii sau d-ăi plecaţ,
Dumńedzău să-i ogińască…

Că la plajă nălipsîţ
Şî pîn apă cu coraj
An dă an erau zăpsîţ
Páricâ rupţ dîntr-un peisaj.

Îi văd dară la durac,
La vóle ori la fodbál,
La table, măi rar la şac,
Ori trânciţ ca-n litoral.

Măi încoló neşce fece
Încing picnicu d-amńedz;
Tu stai şî ce uiţ în lece
Prîntr-un cucăr clar le vedz.

Cîţva buni la învăţat
N-or stat mult să să ghingească
Şî la-ntreśere s-or luat
Fuźind spră Moara Şpăńească.

Io-n zotoni m-am aruncat
Dă căldură să mă scap;
Stând dup-aia la uscat
M-am trezît c-o loftă-n cap.

În ăst cimp coló în soare
Gavăt mult s-o adunat
Śe strîga în gura mare
Cum că unu s-o’ńecat.

Îm luai pră miń'-o ţoală
Ş-am văzdzut un om cârnit,
Aplecat cu capu-n poală
Şî la faţă-nvânăţît.

Unu-n space i s-o pus
Şî-i căra la pumni vârtos,
C-ăl'ńecat iuce i-o spus:
– Nu măi da, scăpai dă os!

Măi pă urmă am zăflat
C-ăl'ńecat îi dîn Divan:
Cu… scăldatu-i el dădat,
Însă osu… fu śolan.

George-i lotru

Nu şciu d-o avé căutare
(Io probesc, că nu-i pă bani)
Să vă spun o întîmplare
Dî la noi dîn Sărăzani.

O muiere păguboasă,
Cu bărbatu prăpăgit
Într-o vară cam ploioasă
O dat fânu la cosît.

Şî avu năcaz (să-l puşche!)
C-o ploiat aşa dă tare
Dă n-o măi putut să-l usche
Şî să-l strîngă în poşoare

Dup-o săptămână parcă
Ieşî soarili-achicitu!
Iuce fânu să-l întoarcă
Şî să-l strângă cu năimitu.

Dar daficea s-o rugat
Pîn veśini la tăt românu;
Nime nu s-o îndurat
Să-i aźuce-a strânźe fânu.

Atunś îl rugă pă George,
Dumńedzău să-l ocrocească,
Să i-l strângă şî dîn holge
Într-o clańe să-l chicească.

George-o spus c-ar trăbui
(Când śercă să îl îndoaie)
Să îl lasă măi o dzî
Da' ea nu, că iar îl ploaie.

Atunś George duplecat,
Sufulcat la mâni, că-i tare,
Ajură la strâns, cărat
Ş-o făcut o clańe mare.

Iar muierea l-o lăudat
În tăt satu pă dreptace
Şî la tăț o răpetat:
– Să-i de Domnu sînătace!

Că el săre fără glume
Să aźuce-o amărită
Care-i sîngură pră lume
Şî dă alțî ocolită.

Dup-o vreme, pă-nsărace
Când la clańe s-o uitat
Aburi ea vădzu că scoace
Ş-atunś rău s-o tulburat,

Că la tăț să jăluia;
– Bată-l Dumńedzău pă George,

Că îi lotru; trăbuia
Să-l măi lasă źos în holge!

Dă atunś în sat dîn glume
Şî cear păstă munț, la codru,
George nu să măi dă nume,
Că tăț spun că… George-i lotru!

Cu uiaga

După śe m-or cotropit
Bune, rele, źos şî-n pat,
Mă ghingesc, la păr albit,
Că dă mulce am scăpat.

Dar când beu câce-o răchie
Ori dîn vinu făr-dă apă,
Mă prind gânduri dă urgie
Că dă mińe śiń mă scapă?

Am scăpat dă lupce grele
Ş-ăi glogiț s-or dus pă front,
Am scăpat dă coce rele,
Dă colhoz şî d-unu tont

Am scăpat dă cińereță
La oraş – fuźit dă sapă
Şî mă-trăb la bătrâńeță:
Că dă mińe śiń mă scapă?

Az dă tăce mă scăpai
Că, întorş la milioańe,
Ca-n război mâncăm mălai
Suduind p-ăi cu piroańe.

Şî rămas numa cu mińe
Măi trag una-aşa pă săc,

Dar un scai dă gând mă ţíńe
Că dă mińe nu măi scăp!…

Zăuitat dă alea sfince
Tăt la pacimi vechi pofcesc
Fincă-n ţíńerea dă mince
D-ăle buńe nu găsăsc.

Cear şî dîncoló dă moarce,
Când oi fi dă źugecat,
Cu rucsacu dă păcace
Io dă mińe n-am scăpat.

Da' mă-ntorc acuma, batăr
Că o spus Poetu nost
Cum că lumea îi un teatăr…
Ş-atunś io nu mi-s ś-am fost.

Ş-uice-aşa, toţ pot s-o dreagă
Că ś-or fost nu-i dă ruşíńe,
Iar io, draga me uiagă,
Şăd pă peatră, beu dîn cińe,

Cum o dzîs şî Ion lu Prundu
Gâlgăind dîn vinu băl:
– Ţucu-ţ gura, uscu-ţ fundu,
Că dă mińe-acu' mă spăl!

TODOR CREŢU-TOŞA
(1929-1979)

Data şi locul naşterii: 1929, Uzdin (Voivodina, Serbia).
Şcoala/studii: Şcoala elementară din Uzdin, Liceul din Vîrşeţ, doi ani de facultate (drept) la Belgrad.
Profesia/ocupaţia: Redactor, Radio Novi-Sad.
Volume: În colaborare cu Ioţa Vinca, piesa de teatru în dialect literar bănăţean

Omu dîn casa pustîie (Editura Tibiscus, Uzdin, Editura „Augusta", Timişoara 1998).

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Antologia*; *Satira*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, II.

S-o dus Ion prăstă Ocean

S-o dus Ion prăstă Ocean
Cu dad-Ana ş-un ghizdan
Ca la bătaie.
L-or lăsat pră taica Laie
Fără gardu dîn grăgină –
Drum libăr la veśină.

Taica Laie – o plâns încins
Dă un dor ascuns cuprins;
Toț să duc
Şî rămâńe sîngur-cuc…
În casă va creşce iarba
Să ce źoś d-a baba-oarba.

Şî câț Ioni or măi plecat –
Ameríca sigur că s-o …ionizat;
Dîn ciobani
Iacătă-i – demnitari urbani
Pălăria pră ureche
Şî cu datina străveche…

Baba Via lu Śimpoca…

…Ş-o-ntrecut dă mult iepóca,
Fără facultăț
Dar în veś cu nouătăț,
O spus simplu – dar în termeni tari:
„Aiś púce a dulari!"

Talpa lată-n **mocasino**,
La grumadz fluturi **gambuzino**

Cu **sombrero**
Îl źoacă pră **cabalero**
Şî dad-Ana în corset
O strîns carńe – berechet.

Supt lăcăt o pus dularii,
Îs măi scumpi dăcât dinarii;
Îi un źoc
Cu dobânda pră mijloc,
Că acas la **mister Frenc**
La dricală-i spuńe **benc**.

Frace Ioańe, śe-ai făcut,
Inima nu ce-o durut?
Bace trist
Tact greoi capitalist…
Vin' ş-o curăţă dă **smog**,
Să n-o laş la ei zălog.

Pră **sofá** s-o-ncins dad-Ana
Şî îş curăţă banana
Dăsfătată,
Foamece întruchipată…
Până ieri, când fu acasă,
Mânca pruńe… vermănoasă.

IOŢA VINCA (VENTILĂ AGRARU) (1937-2010)

Data şi locul naşterii: 1937, Uzdin (Voivodina, Serbia).
Şcoala/studii: Şcoala elementară din Uzdin; autodidact.
Profesia/ocupaţia: Din tinereţe, redactor la Radio Novi Sad (redacţia în limba română); actor amator şi animator cultural.
Împreună cu Todor Creţu-Toşa şi doctorul Petru Dimcea „pune bazele literaturii în grai bănăţean" (desigur, din Voivodina – idee până la urmă finalizată prin Cenaclul „Cea

Ventilă"). Capacitatea lui creativ-organizatorică de răspândire şi propagare a unei atare forme de literatură se manifestă prin programe TV, spectacole-festival, scenete şi piese de teatru fiind autor de teatru în grai bănăţean, dar şi un foarte talentat actor.

Volume: *Omu' dân casa pustâie* (piesă de teatru în grai bănăţean, în colaborare cu Todor Creţu-Toşa), Uzdin, Editura Tibiscus, 1998.

Colaborări/cenacluri: Cenaclul propriu; Festivalul în grai bănăţean „Todor Creţu-Toşa – P. Dimcea", Uzdin; revistele „Tibiscus", „Graiul bănăţeanului", „Scărpinatu" (Voivodina, Serbia). A fost membru fondator al Uniunii Scriitorilor în Grai Bănăţean din Voivodina şi membru al ASGB.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; *Când urducaţî*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, II.

Śicma cuscrii

Un cuscru
vădzu la o cuscră a lui
un model dă śicmă noauă.
Şî cum îi un pasionat
dă foclor şî artizanat
śicma cuscrii l-o-ncântat!…

O vădzut-o astă toamnă
pră când vântu o aburat…
Slăbiśuńa vântului
sufla
şî unge nu-i dă nasu lui.

Dar mulţămită vântului,
c-o suflat la gându lui,
cuscru, aşa cam pasionat,
dă cuscra rămasă îngândurat.

Trecură dzîle, săptămâni,
trecură şî câceva luni,

dar lui dîn gând nu-i măi ieşa
śicma vădzută la cuscra.

Măi vădzu el pră mańechińe
la ducheanuri prîn vitrińe
altă śicmă – dă duzînă,
dar nu dă calitace bună.
La cuscra-i… lucru dă mână
şî páricâ pră mańechińe
niś nu stă aşa dă bińe…

I-o plăcut aşa dă mult
Când i-o arătat-o vântu
ş-o vădzut-o aşa dă fulźer
cum să dzîśe la expres.
Dar dac-o vegea măi ghes
cum s-o împăca cu gându?!

Că şî gându-i ca şî vântu:
şuieră şî viscoleşce.
Vântu stă, gându s-opreşce.
Iar gându cuscrului
s-o oprit la cuscra lui.

Dîntr-odat' găsî salvarea:
eterna dzî – aniversarea!
Când ş-ăi dîn urmă muşchetari
fac daruri la soţîi.
Śe-ar fi să s-alăture şî el
şî ca soţ şî ca fidel?

La ńevastă śeva trainic
să rămână dă păstrat:
un model ca ş-a' lu cuscra,
dă mână – artizanat.

Problema-i că modelu,
să ghingi cuscru' fidelu

să dzîcă, cum l-ai vădzut
când să poartă dădăsupt!

Dar cum gându duśe omu
dîn dorință la-ndrăznală,
plecă şî cuscru' la cuscra
śicma dă model să śară.

Şî tăt vorbind, tăt acolind
şî punând vina pră vânt
îş dăscărcă sufletălu
śerând dî la cuscră modelu.

Gâdzălată la mândrie
c-are modele frumoasă
dă mânuța ei lucrace
cu migală… migăloasă.

– Tu-ai vădzut, cuscre, modelu
dzîsă cuscra a isteață
śe-i merg ochii tăt pră față –
dar am unu măi frumos,
îi un pic măi complicat
că merg ochii doi pră față,
doi pră dos.

– Să-l văd, cuscră,
dzîsă cuscru',
pr-ăl cu ochii dă pră dos
măcăr că-i măi complicat,
dacă dzîś că-i măi frumos.
Şî tăt dându-i îndrumări
cum merg ochii-n sus şî-n źos
când pră față când pră dos,
când iei unu, când laş doi,
după źeźet cum să dai,
cum laş ochiu, cum îl iai.

Prins-un pic – teoretic –
dar în dzîu-aniversării
să dovegi şî practic:
Cuscru' nostru ăl fidel
i-o adus ńevestii dar
şî pră cuscra ca model.

Vedz cum altădată vântu
intensificând suflatu
faśe câtă-o-ncurcătură
răspângind artizanatu.

PĂTRU CHIRA
(1938)

Data şi locul naşterii: 4 iunie 1938, satul Chişoda, judeţul Timiş.

Şcoala/studii: Şcoala primară în satul natal, gimnaziul la Şcoala generală nr. 20 din Timişoara, Şcoala medie Tehnică Financiară, Şcoala Medie nr. 1 Timişoara (secţia umanistă); şcoala postliceală de contabilitate; pregătire tehnică postliceală de topografie.

Profesia/ocupaţia: Contabil, tehnician topograf.

Volume: *Femeia – eterna poveste* (epigrame), Mirton, 1997; *Chemarea pământului* (versuri în grai bănăţean), Mirton, 2004; *Romanţa unei iubiri* (lirică de dragoste), Mirton, 2006; *Cotăriţa cu duminici. Epigrame*, Waldpress, 2008; *Versuri* (Marineasa, 2006 – Seria „Literatură dialectală").

Colaborări/cenacluri: „Drapelul roşu" (Timişoara), „Orizont" (Timişoara), „Renaşterea bănăţeană" (Timişoara), „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj), „Coloana Infinitului" (Timişoara), „Urzica" (Bucureşti), „Redeşteptarea" (Lugoj) etc. Cenacluri: „Ridendo" (Timişoara); CARP (Timişoara); „Gura Satului" (Cenaclu radiofonic, Radio Timişoara).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: **** Antologia epigramei româneşti* (coordonator Giuseppe Navara), Bucureşti, 1975; *„Gura Satului"*, II, III; Pătruţ, *Antologia*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Mă ceamă pământu

Cum să-nfurie pământu
Năcăjît că paşî mei
’S-tot măi rari şî-i bace vântu,
Iar d-o vreme-s tot măi grei…

Doru mi-i dă anii cińeri
Cu śurele la opincă,
Postu aspru-n sfânta vińeri
Şî cocaia lu Băgincă,

Câni mânjîț pră bot şî labe
Vândrăşînd prîn satu-ntrăg,
Dor dă fece – astădz babe –
Śe purtau p-atunś opreg;

Dor dă Ioța, dor dă Zaga,
Dor dă Moşu Vorovoń,
Doru mi-i dă popa Aga,
Dă părincili Băloń,

Dă giéś cu cruś în space,
Cu stihare şî răpidz,
Prapuri mari şî colorace
Şî dă straița cu covriź…

Satule, frunce bătrână,
Îț cânt fala strop cu strop
Că supt breazda dă țărână
În curând o să mă-ngrop.

Iar în vremea care vińe
Io cu gându mă împăc;
Tu, pământ, mă cemi la cińe;
Stai o țâră, să mă-mbrăc !…

Bătrâńața

O venit şî bătrâńața
Ca un lotru năcemat
Şî m-o îmbrumat musteața,
Paşî s-or îngreonat.

M-am ascuns prîntră păhare,
Pră supt mesă, după pult,
Dar cum ea îi rebdătoare
M-o luat la ochi dămult

Şî m-o dat cu iscusînță
An dă an câce un sămn:
O reumă-n lopăciță,
Ghinț dă lapce, cap dă lemn.

Anii, care-or strâns cureaua,
– Nu le fie dă giochi! –
M-or făcut păru ca ńaua
Şî m-or pus zârță la ochi.

Mi-s pişoarili ca plumbu
Şî păşăsc ca o lăhuză,
Nasu-i măi roşu ca ruju
Śe-ş dau doamnili pră budză.

Să-m sporeasc-acu' năcazu
Vrâsta îm faśe prăpăd:
M-o brezdat pogan obrazu,
Dă mă spării când mă văd…

Dă mă duc la vro… veśină
Nu măi pot să mă petrec,
Că m-apucă-un źunghi la splină
Cât abé źuiesc să plec.

Bătrâńața, ard-o focu,
M-o luat tot ś-am avut:
Vesălia şî nărocu
Ş-încă… śeva śe n-am vrut!…

Dar mulțamu-Ț Țîie, Doamńe,
Că lăsatu-m-ai tăt viu
Şî, după atâcea toamńe,
Mâna dreaptă ca să scriu.

Mă fălesc cum nu să poace
Că la anii mei târdzîi
Cred că pot faśe dă toace
În afară dă copii.

Tristeț dă iarnă

Mă tăt bâzgoi afară prîn ocheț –
Toamnă târdzîie: brumă şî buragă,
Tri cățăluș să zbenguie-n voreț,
Iar mâța adurmită dzaśe ca beceagă.

Dac-ai să viń cu iarna dă subsori,
Înfofolită-n țoalili dă gheață,
Trimece toamna iernii pețîtori
Śe îm slobod sloieți dîn musteață

Ca d-un gripat tu ce fereşci dă mińe
– Hai, împreună vremea s-o mințîm –
Că dă vro lună, poace şî măi bińe,
Măi ghes plecăm şî măi puțîn venim…

Nu-i niśo frundză-n prunii dîn Giroc,
Doar câceva-n alun, la Primărie –
Şî dă tristeță-m vińe să-m dau foc…
Dar mă-ncăldzăsc c-o gură dă răchie.

Arareori vrun rătăśit cocor
Treśe zburând spră ţările măi calge;
Şî măi arareori io îţ trimet un dor
Ochii-ţ căprui în patimă să-i scalge.

Poştariu bace-n uşă dă tri ori,
Dăşchige-i că afară-i vijolie.
Pare-ncărcat dă fulź dă meteori,
Taşca i-i plină stup – dă poezie…

Şî iar mă pringe-un aspru dor dă vară
Cu crini şî nuferi – grăgini cu trăndăfiri.
Ce-aşcept să viń cu trenu ăl dă sară
Şî să śinăm o dzamă dă crumpiri.

La ghinţari

Cum măsaua a dă mince
O-nśeput să mă cam doară
Şî-n câńescu dînăince
Am o zdravănă butoară,

Mă căzńeşce nopţ d-a rându,
Dă nu pot durmi un śas
Şî-m întuńecă şî gându,
Dă ghingesc că capăt fras!

Pun pă ele miduţînuri
Şî bomboanţă pîntru cap;
Da-n zădari, să pun şî cipsă,
Dă durime nu măi scap.

M-o-nvăţat şî moş Tărhună
Śe în sat estă birtaş
Să pun dzamă d-a dă prună
Şî-m amurce mintunaş.

Măi ales pă aia spartă
Să pun dzîlnic cu măsura
Doar răchie dupla fiartă,
Clotorindu-m bińe gura.

Am făcut śe-o spus veśinu,
Dar cum gura nu-i un sac
Mi s-o scurs tăt meduțînu
Bunduzîndu-mă-n stomac.

Şî urmându-m antidotu,
Dă o vreme, fără veastă,
Amurțîi la cap cu totu,
Dar măsaua, niś poveastă…

Înspră dzîuă bat ca oaia
La ghințari să-m de răță̆ptu,
Cu o falcă cât ludaia,
Tăt lovind cu stângu-n dreptu.

După-un śas şî tri furtare
Am aźuns şî io la rând,
Amurțît dă aşceptare
Şî urlând ca un bolând.

După śe-m dăşchisă gura
O-nśeput să să cănuńe:
– Cu śe-ț speli, nene, dantura?
– Păi cu… colghet „doauă pruńe”!

– Sîmt, îm dzîsă măsălariu,
Că miroş ca alambicu.
Cască-ț bińe maxilariu
Şî ț-o scot ca şî popicu!

– Domnu doctor, nu să poace,
C-aş ugi cu mare hibă

Dacă lumea mă socoace
Gura satului a şcirbă…

– Taci, nu vezi că-i falca roză
Şî źinźaua obrincită,
Cred că ai paradontoză
Dată în trandafirită.

– Ai dreptace dumńatale
Că să-ntâmplă foarce ghes,
Dacă-m ies tri fire-n cale
Capăt fras şî zdravăn fest.

– Lasă, c-o să-ț pun o placă
Păstă-o lună-n loc dă ghinț
Şî la lume o să-i placă
Mult măi mult atunś când minț!

Căpiat ca o găină
Párică-m vińe să mă-mpuşc
Când îi spun lu-a mea veśină
– Dă-m proteza… să ce muşc!

OZN sau raina zburătoare

Cum venii acasă punce,
Veta me, dă după colț,
Mă pocni c-o rainâ-n frunce
Dă s-or ris ăi tri nepoț
Şî o luat cear suśitoriu
Țîpurind prăcum cleńetu
Páric-o fost tilivizoriu
Când ńe-arată Parlamentu.
Şî o vrut să-i dé năince,
Dar i-am dzîs: – Dragă ńevastă,
Scrie toace p-o țîdulă,
C-az recepția mi-i cam proastă.

Sau priceşce-m pră o bandă
Ca şî precenu Pătruţ,
Când mă şcii plecat în vandră
Tu să-m dzîś şî tu s-asculţ!
Mulţămit dă sococeală,
Mălăxît şî dă căldură,
Mă-mburdai prăstă dricală
Ş-adurmii cu vorba-n gură.
Io cum dorm culcat pă space
C-am durere dă slăbini,
Hârconind pă patru struńe
Dă s-auge la veśini,
Cum ţîńam gura căscată
Dă buiau muşcili-n ea,
După-un śas şî źumătace
Înśepusăm a visa:
Să făśa că în grăgină
Prăstă stratu dă grinţai
O ugit o rainâ plină
Ca un fel dă tăndărai.
Să suśa ca ringhişpilu
Ori cocaia lu Băgincă,
Când spră Goga, când spră Tilu,
Lărmuind ca o pirincă.
Ş-o ieşît o mozomainâ
C-o şcătulă śe vorbea
Ş-alţî tri, sărind dîn rainâ,
S-or şupit asupra mea.
Tăţ purtau crăştole scumpe,
Sus pă cap o lostopină,
Iar în cârcă doauă pumpe
Dî la Rusu dîn grăgină.
Şî supsoară tri sau patru
Ţăvi nouţă dă udat
Dispăruce dă o vreme
Dîn colhozu ăl dîn sat.
– Tu eşci ăl śe dai dîn gură

Pî la radio ca un prost,
Lărmuind după ţîdulă
Tătdăuna fără rost!?…
Află c-o vinit la cińe
Prăstă patru galaxii
Muşchetaru sfincei ROZE
Dîn plańeta *ROZA-TRI.*
N'-o trimes cu *noru-roşu*
Craiu nostru Cucu Bau,
Cu plivaisu infraroşu
Să ce faśem astădz prau!
Ş-am sîmţît aşa d' odată
Că n-am aer în plumâni;
Ei m-or pus o sulă-n coastă
Şî o botniţă dă câni…
Strîgă Veta ca şî zbirii:
– Scoală, Petre, dă pă priś
Şî stropeşce trandafirii
Că au pureś şî furniś!
Boldăńoş ca ăi dă ńoarcă,
Ochii mei nu au stăvală;
Am visat, dar párică-párică
Raina are-o sococeală.
Nu vă spun acuma-n taină,
Dar cu preţuri aşa faińe
N-o s-aveţ nimic în raină
Ş-o s-aźunźeţ mozomaińe!

Idilă mutată la oraş…

Mi-i dor dă cińe, dodă,
Mi-i dor dă dzîua tea;
Îm răsplăceai o odă
C-o litră dă cafea,

Mi-i dor dă alce răle,
Mi-i dor dă śe ţ-am scris,

Dă nopțîle cu stăle
Când ce cântam în vis,

Dă duna tea cu peńe
Pufoasă dă gânsac,
Dă somnu dă pă źeńe
Şî pancove cu mac;

Muşcata dîn fereastră,
Teiu săgit dă noi –
Dă sărășia noastră
Dîn dzîlili dă źoi,

Când hoinăream spră sară
Cărările dă dor,
Mi-i dor d-o primăvară,
Mi-i dor şî iară dor…

Las vremile să-ț cânce
Prîntră frânturi dă dor,
Mi-s aripile frânce
Şî nu măi pot să zbor,

Iar anii śe s-adună
În cârca mea cu spor
Ureadză noapce bună
Clipelor śe mor.

Sâmcilie la Chişoda

Sâmcilie cu votcolu
Rău hurducă prîntră nori
Şî porńeşce vicodolu
Prăstă pomi şî prăstă flori,

Nuśii îş fac plecăśuńa,
Îş bat fruncea spră pământ,

Prau'-ntuńecă comuna,
Frundză dănțuiesc în vânt,

Trîmură dă spaimă prunii
Să nu-ș peardă rodu lor.
Páric-ar fi sfârșîtu lumii,
Apa-ș taie coridor

Prăstă șanțurili plińe
Dă imală și gogleaz
Și-n potopu care vińe
Fug scăieți pră izlaz.

Tunurile îș încarcă
Sâmcilie mânios
Și pră rând sloboage plumbii
Spră pământu păcătos:

Fulźerile-acu' dăspică
Norii – și îi pun pră fugă,
Scheaon-un căță dă frică,
Urlă vântu pră ierugă,

Ploaia varsă valuri-valuri,
Cear și răsuflarea-ț taie,
Apa buie prăstă maluri,
Ie țarina la bătaie,

Iar puhoaili flămânge
Cară tăt śe prind în cale:
Dă potcașă și bolânge
Fac numa prăpăd și jale.

S-o pornit mășînghiveru
Dând cu plumbii mari dă gheață;
După śe śuruie śeriu,
Párică sânźili-ț îngheață

Când audz cum pică piatra
Tropocind pră țîgla şurii,
Zglemenit stau lângă vatră
Párică văd Muma Pădurii!

Dar d-odată curcubău'
Leagă śeriu dă pământ;
Grâu' śe-o sîmțît śe-i greu'
Îş răgică spicu frânt.

Arc dă curcubău străluśe
În colori dă vis şî dor
Şî năgejgea iar o-aduśe
'N suflecile tuturor!

Noapcea-ş traźe-nśet firangu
Pră potopu śe s-o dus;
Prăstă sat vântu, bitangu,
Bace-acuma dînspr-apus.

Mincea omului

Spuń-acuma şciința lumii cum că criélu uman
Źugecă cu opt la sută – noauă, ăla măi pogan,
Restu nu măi şciu śe faśe, poace doarme şî aşceaptă
Să să zbiduie o lume – alta – mult măi înțăleaptă…

Pân-atunśa mincea câtă-i tătă-i plină dă menuni:
Criélu îi plin dă crețuri dzîsă circumvoluțiuni.
Unili-s măi adânśice, alcili – şcersă-ndăstul,
Asta îi *tabula rasa,* iar capu-i identic nul.

Masa asta śenuşată stă ascunsă în şcătulă,
Vedz-bińe, să nu să şcie – dacă îi ori nu dăstulă –
Să n-o ploaie, să n-o ningă şî bińe să să scucească,
Caregoge mozomainâ să nu o băźocurască,

Sau, măi poţ şci, că vrăunu – nărăvos prăcum un ţap –
Să-mburică şî ce-mburdă, şî rămâń cădzut în cap!…
Dar să vedz menuńa lumii: prîn sălecţîi năturale
Cum ce pomeneşci cu mincea tumna-n lumile astrale;

Dîn criél sărind o doagă ori măi mulce, geala şcie,
Tătă-nţălepśuńa minţî să amestăcă-n prostie,
Omu mic şî omu mare, fie şloampăt ori savant,
Dîntr-odată, biologic, să prăschimbă în mutant.

Ńeuronii să-mbubiţă, dau cu capu dă păreţ,
Iar mutanţî fără voie, culmea, toţ să cred poeţ:
Stând cam prost cu ńeuronii, ori fac versuri şî le cântă,
Ori că dau în gângăveală şî-n politică s-avântă,

Iar lăutaşî,-n loc să cânce, mintunaş înśep să scrie
Dă duşmani, dăspră avere, dă ńevastă-ori dă beţîie.
Măi îs şî mutanţ dîntr-ăia care să cred dă valoare,
Ei în cap nu cad vrodată, doar ca mâţa – în piśoare;

Şî să suc cum bace vântu, că politica-i îngeamnă
Când dă stânga, când dă dreapta, când dă vară,
când dă toamnă.
…Io, vorbind dă una-alta, sîmt în cap cum ńeuronii
Mi să bicuşă întruna, năstăviţ prăcum strîgonii.

D-aia găt cu tătă graba, că numa dă asta-m pasă:
Să nu-m crepe ńeuronii şî s-aźung bińe acasă,
Că altfel, ca fiecare, pierdzând dzîlnic un proţânt,
Mă pomen mutant dîntr-ăia dă hârcon în Parlament.

Odă viermilor

O, viermi, voi fi'nţă târâtoare,
Eu v-am urât dîntodăuna,
C-aţ dămfuit în jur putoare
Ş-aţ rigicat pă culmi minśuna.

Dîn greață v-aț stropit cununa
Şî dîn năroi aț prins coloare,
Ca să răzbiț întodăuna
Prîntră năsîpuri miścătoare!

Omidz, v-aț prăschimbat în fluturi
Ca să zburaț dîn floare-n floare,
Spurcându-ńe încins rebdarea
Cu duhuri rău mirosîtoare.

Şî cu ventuză împuțîce
Ń-aț supt şî sânźe şî pucere,
Să vă-mbuibaț scârboasa burfă
Dîn lacrăme şî dîn durere.

Dar cum nu pot să pun zăbranic
Cemării Vieți dă Apoi,
O, viermii mei, tătu-i zădarnic:
Niś în mormânt nu scăp dă voi!

Dă iarnă

Sloieți stau la streşîni spândzuraț
Măi ascuțîț ca țurțurii dă săbii,
Iar după grinda roasă, în târnaț,
Tac zgribulice vro tri-patru vrăbii.

Pogan o nins, îi źer şî luńecuş,
Buraga reśe ochii mi-i furnică,
Iar mânili ascunsă în mănuş,
La fel ca gându, trîmură dă frică.

Oi fi acasă oare sau poace vândrăleşci
Ca să-ț topeşci tăişu sloieților dîn gânduri;
Cipeşce vântu ńaua zdrobind-o în fereşci
Fulg lângă fulg pră mii şî mii dă rânduri…

Mi-s paşî grei dă gheaţă şî omăt,
Grea inima śe peptu-abé-l trăsaltă,
Încă măi greu mi-i drumu îndărăt,
Iar fruncea bolţî-i ńagră şî înaltă.

Las urme-afunge în socacu nins,
Iar supt boconś amar scrâşńeşce ńaua;
Oh, śińe-o şci câtă năgejge-am strâns
Că pân' la urmă – o să-m aflu steaua.

Poşmândra morţî

Baş dă Pătru Chira

Bace Moarcea la fereastră
Măi să-m spargă şolocatu
Ş-o întrabă pă ńevastă:
„Unge ţî s-o dus bărbatu?!?

Că-l tăt caut d-o lună-ntragă
În zădari – nu-i dă găsît;
L-o ascuns în pod vo babă,
Ori pământu l-o-nghiţît!?…"

„L-ai căutat şî la căfană,
Poace doarme-n şanţ la Gropi,
Ori s-o dus prî la vro nană
Să-l dăscânce dă giochi…"

Ş-o pornit Moarcea urâtă
Să mă cauce măi dăparce
Cu spinarea gârbovită
Şî c-o coasă lungă-n space.

M-o găsît săpând grinţaiu,
Morśelit şî plin dă prau.
M-o pricit: „Gata-i cu traiu,
Spală-ce, c-am să ce iau!"

„Stăi un pic, să-m găt răchia
Care m-o ugit în vas,
Că-i păcat, bat-o pustîia,
Altorá cúmva s-o las!”

„Ia să gust!” – îm dzîsă Moarcea –
Şî i-am dat o dămiźană
Ca să-i fac şî Morţî parcea
Şî să-m fie dă pomană.

„Gust – să-nśapă vesălia!”
Baş aşa cum scrie Carcea,
Când gătat-am cu răchia
Mă-mbătai şî io, şî Moarcea…

***

Adz – dă ploaie ori dă ninźe –
Cântă dzîlili dîn laută,
Iară Moarcea bea dă stînźe…
Şî d-atunś nu mă măi caută!

Dar Moarcea s-o prăntors

Mă-ntâlnii cu Moarcea iară
Cear în câmp – la iarbă verge,
Însă ea,-ntorcându-ş capu,
Să făcu niś că mă vege.

O salut – baş ca la carce –
Ca pră hăl măi fain dîn goşci:
„Sărbus, Preafrumoasă Moarce,
O’ nu vrei să mă cunoşci?!?

Io mi-s ăl cu vesălia
Dîn grăgina cu poveşci,
Cărui i-ai băut răchia
Ş-ai zuitat să i-o plăceşci…”

Moarcea-atunś ş-o pus ochieţî
Şî-n bucfariu ei ăl gros
M-o căutat prîntră toţ clienţî,
Însă fără dă folos…

„Dzău că nu ce văd pră listă
– Şî baş asta n-ar fi bai –
Dar mă-ntrăb, că mi-s cam tristă,
Cu răchia cum măi stai?”

„Prîntru cińe-ntădăuna
Am o dămiźană-n pod,
Până iar s-o coaśe pruna
(Dă or pringe prunii rod…)

Am în taşcă o uiagă
Śe ţ-o dau iar, ca să scap,
Că io, într-o noapce-ntragă,
Băgai doauă-tri în cap!”

„Uiuiu!” – Moarcea hureadză,
Dau s-o ţuc, dar ea, sfioasă,
Ori dă frică, ori dă groază
S-o pitulat după coasă,

S-o zmâcnit ş-o luă la fugă…
„Sărbus, Moarce, śe să-ţ fac?!?
Ce pofcesc să-m viń la rugă
Dă Sâmpetru… prăst-un veac!”

Cântec dă toamnă

În amintirea lu Ceaica Marius

Dodă, nu îţ spun pă nume,
Haige să culeźem brume
C-o trecut vara în taină
Niś urâtă, niś pre faină.

Anii ni s-astrâng în păr
Tăt fuźind dă agevăr,
Paşî-s grei, spinarea frântă,
Vremea tăt măi trist ńe cântă
Cińereaţa noastr-apusă
Şî dă vântu vrâstii dusă.
Bace vântu pă pociacă,
Iar buraga ńe înńacă.
Frundză galbeńe şî moarce
Ńe dau vremea dăoparce
Ş-aduc verile în gând
Care-or perit rând pă rând,
Bat tristeţîle în poartă:
Tătu-i mort şî viaţa-i moartă;
Pră cărările zuitace
(Bruma pică, vântu bace),
Sprijonit în bâtu-ăl cârn
Vin la cińe să-ţ atârn
Cunună dă flori dă iarnă,
Sîta vremii să le śarnă.
Io mă-ntrăb (a câcea oară?)
Oare oi măi pringe-o vară
Să mă şpăţîresc cu cińe
Prîntră flori şî bolbocińe
Cum făśam noi măi dămult:
Tu să cânţ, io să ce-ascult
Şî pă umerile-ţ stâng
Lacrămi moi dă flori să strâng…

Suptscrisu

Mi-s un caregoge Chira,
Prăstă mine zburdă anii.
Banii mi-i căşcig cu *mira,*
Iar cu *lira* doar… duşmanii.

ŞTEFAN PĂTRUŢ
(1938-2003)

Data şi locul naşterii: 7 octombrie 1938, satul Ohaba-Forgaci, judeţul Timiş.

Şcoala/studii: Şcoala primară în sat; gimnaziul la Belinţ; Şcoala Pedagogică din Timişoara. Studii superioare la Facultatea de Filologie din Cluj.

Profesia/ocupaţia: Învăţător, apoi profesor de limba şi literatura română la Şcoala generală din Sinersig (judeţul Timiş); 36 de ani; director, până la pensionare (2002).

Volume: Creaţie literară aproape în întregime în spaţiul **literaturii dialectale bănăţene** (versuri în cea mai mare parte, dar şi, ocazional, proză). *Paorii* (Editura Hestia, 1992); *Când vântu nu bace* (Editura Eubeea, 1996); *Paori pogani sau bănăţan în ţoalili mele* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1998); *Aşceptăm să fiece vaca* (Editura Eubeea, 1998). Postum, *Monografia comunei Boldur* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova/ Nagard, 2006).

Colaborări/cenacluri: Cenaclul radiofonic „Gura Satului" la Radio Timişoara; a însufleţit şi condus Cenaclul „La givan" (Lugoj, TV Europa Nova) şi Cenaclul „Victor Vlad Delamarina" (Lugoj). S-a remarcat de multe ori în cenaclurile de la Caransebeş şi ca membru activ al Asociaţiei Scriitorilor în Grai Bănăţean (fondator şi preşedinte până în 2003) şi colaborator (în redacţie) al revistei „Tăt Bănatu-i fruncea" (Făget-Lugoj). A colaborat îndeaproape cu Editura Dacia Europa Nova din Lugoj, unde, în calitate de **consilier editorial**, a girat colecţia „Grai bănăţean", în care au apărut zeci de volume. Tot ca rezultat al colaborării de lungă durată a lui Ştefan Pătruţ, numeroase versuri în grai de-ale lui au apărut vreo două duzini în volumele publicate de cenaclurile: „Tata Oancea" din Bocşa (*** *Antologie de poezie în grai*, Editura Marineasa, 2003); „La poşmândre", Caransebeş (*** *La poşmândre*", vol. III, Caransebeş, 2001, vol. IV, V şi VI, Editura Tibiscus, Uzdin, Serbia şi Editura Augusta, Timişoara), dar mai ales în volumul III (cu caracter antologic) *** *Gura Satului la Radio Timişoara*, Timişoara, Editura Mirton, 1996, unde sunt cuprinşi – cu o (auto)selecţie severă a textelor – în ordine

alfabetică toți cei șapte membri propriu-ziși ai binecunoscutului cenaclu radiofonic de la Radio Timișoara, cenaclu de literatură dialectală bănățeană, care (prin cei rămași în viață) funcționează neîntrerupt din ianuarie 1991 până în prezent: **Ioan Viorel Boldureanu** (îngrijitorul volumului), **Pătru Chira, Ionel Iacob-Bencei**, **Marius Munteanu**, **Ioan Olariu**, **Ştefan Pătruț**, **Virgiliu Şchiopescu**.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pe lângă aceste prezențe, Ştefan Pătruț, apare și în volumele realizate de el însuși (*Antologia*; *Creatorii*), precum și în Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Să ai pământ…

În vara asta ruźinită
şî tătă coaptă dă căldură
să şuşcăie Moş Mitru-n şură;
„Doamńe! Párică-i făcătură
Să ai pământ şî să n-ai pită…”

Un gând îl roage, nu-i dă paśe;
îl bace bińe şî-l zogoańe,
da’ iar îi vińe pră tălpoańe
şî dzîle-amare mulce-i faśe;
„Pră noi nime nu ne sprijioańe
şî pita ń-o aduc în sîlă!…”

Moş Mitru-i tare năcâjît,
măi mult d-aşa nu să măi poace;
un an ş-o rupt becile coace
cât o fost el dă ogârsît!
„O, śe durime port în space!
şî pită am ca dîn śerşît…”

Dîn ochii lui răsăr scâncei
şî fruncea ş-o răgică sus
şî şăge-aşa pră gânduri pus

că n-are-n casă niś śinś lei…
„Mă iartă, Cristoasă Iisus,
mă iartă, că nu mi-s ca ei!…”
Cu cât mă uit la el măi bińe,
mă spării d-aşa căutătură:
dîn om cu suflet dă prescură,
sîmt cum ş-ar sări dîn ţâtâńe,
dă nu ş-ar puńe nod la gură
şî dacă anii nu l-ar ţîńe…

În finţa lui pre chinuită
dă lucru şî multă căldură
creşce-o durere śe n-o-ndură:
„Să ai pământ şî să n-ai pită!”…

Ploaia dă vară

Prîntră crenźili dă meri
pică stropi sfinţîţ dîn śeri;
caldz şi miś, cât o furnică;
śeriu-i źos, dă párică pică!

Gealu tăt îi un cilim:
la mijlóc – un câmp dă crin
ţîńe dă chică un vânt,
să nu scăpe pră pământ!…

În grăgini lume-mbufnată:
oameni şî muieri arată
tăţ cu źeźetu la śeri,
că aş-or făcut şî ieri!…

Să sloboage dîntr-un nor
– cât un caier dă fuior –
o ńegreală prăstă cale;
buie-un şărămpău pră vale!

Supt frundză dă bruscălani
doi melś numără la bani;
într-un prun cucu, săracu,
śere mărś, să-ş împle sacu!

Numa io, vaigi-dă-mińe
nu şciu număra pre bińe;
şăd propcit dă nişce pari,
c-aş da cucu pră dulari!…

Ploaia cure prîntră meri,
oamenii-s mânioş pră śeri
io pră melś, cuś, bruscălani,
că-s trântori, da' şăd pră bani!

Vińe-o toamnă

Vińe-o toamnă cimpurie:
îi grăbită, nu şciu cum,
arge lozîli dă vie
şî treoscoţălu dîn drum!

Lumea páricâ să grăbeşce,
să aźungă nu şciu unge;
soarili în nori s-ascunge
şî o şcerźe iepureşce!

Măturili prîn grăgină,
galbeńe la rădăśină
s-or strâmbat şî stau să piśe,
vremea şăge să să strîśe!

Tri căţăi pră-un ţol, tărcaţ,
śe au botu ca un dop,
n-au stăveală nišun strop
şî să zbenguie-n târnaţ.

Duśe-n şură Bobolica
târşurili dă păsulă:
„Bâlcă, tu nu faś nimica,
o' ce ţîń iar dă trăgulă?!"

„Dacă şlaufu l-ai picit
şî cu paiu m-ai prispit,
acu'-ai vre să mă şî las
să mor cu răchia-n vas?!

Io la lucru d-az năince
nu măi merg, oriśe m-ai faśe:
dacă ţîń trăgula-n mince,
lasă-mă pră mińe-n paśe!"

Şî cu trăgula în mână
lângă burea dă răchie,
Bâlcă traźe, nu să-mbie;
sîmce că-i d-aia bătrână.

Ves-că toamna cimpurie
o vinit ca-n alce dăţ,
iară boactării dîn vie
toarnă rampaşu-n cănăţ.

Io şî Gin şî Tică Liţă
ni-s la givan, fără grabă,
cum îi vreadu la Ohabă –
tornăm toamna în olviţă…

Oare nu-i nime vinovat?

Pămîntu nostru-i blăstămat,
să ste o vreme nălucrat:
nu-i împărţît, nu-i niś arat…
Oare nu-i nime vinovat?

Măi mulț or dzîs că paori nu-s,
da' şcie numa Ăl dă Sus,
puțîni câț ni-s, cât am rebdat!
Oare nu-i nime vinovat?

Zmincit-am c-am śerut pământ!?…
S-o dat o leźe – frundză-n vânt –
dă lumea-ntragă s-o mirat!
Oare nu-i nime vinovat?

Ńe strîgă mulț că ni-s străițari,
că bugilariu ń-am înflat;
dă-n holdz bucacili-s lăsace,
cear nime nu îi vinovat?

Avut-am noi cai şî trăctoare?
Oameni cu tri mâni ori piśoare,
combińe pîntru trierat?
Şî n-o fost nime vinovat?!

Nu-s bani – cred unii – ńe pridăm,
ńe strânźem tăț, ń-asociem
cum ş-altă dată s-o 'tâmplat…
Oare nu-i nime vinovat?

Pământu nostru-i pre bătrân!
El şcie śińe i-i stăpân
dîn băbăluc, cu-agivărat
şî când cu sîla ni l-or luat.
Tăt nime n-o fost vinovat?!

Pîntru-alțî noi nu măi lucrăm!
Dîn truda noastră nu măi dăm
dăcît pră bani, c-aşa-i curat.
Ş-atunś nu-i nime vinovat!

În oraş

Iarna groasă-n Cimişoara
cu flaştoru-ncărunţît
şî un źer, să-l tai cu briśu,
cum dă mult n-am pomenit!

În căputuri, cu cojoaśe,
Cu păpuś şî-n śijme ’nalce,
domni şî doamńe păşăsc creţ,
dă ghingeşci că-s la notace.

Nu-i dăşchis niśun duchean;
nu-i o gură dă răchie,
cum are omu la casă,
cum ar trăbui să fie!…

Întuneric dă gimńaţă,
musai d-aia domnii îmblă;
unu-i traźe cu pardonu
ş-ălalalt măi mult să strâmbă.

Pî la şapce – vermuială,
văicărit şî suduice
d-alea ca la uşa bronśii,
da’ párică şî măi prăjîce…

Larma creşce, să înşîră,
unii să duc, alţî scapă;
trec măşîni şî trec trăivańe,
tăce-m fac criélu apă.

Şî ghiesîmea-i tăt măi groasă:
când ce uiţ tot vin şî vin,
dă parícă nu măi au capăt –
să-i numeri, ar fi un chin!

Da' prîn tătă-nverpeleala
îm trecu pră loc mânia,
că-ntră domni şî-ntră trăivańe
unu îmblă cu coşia!

IONEL IACOB-BENCEI
(1940)

Data şi locul naşterii: 18 decembrie 1940, Bencecu de Jos, judeţul Timiş.

Şcoala/studii: Şcoala primară în satul natal, gimnaziul la Şcoala generală din Pişchia (localitatea reşedinţă de comună), liceul la „C. D. Loga" din Timişoara (curs seral). Studii postliceale de administraţie publică. Până în anul 2000 a fost funcţionar public în Administraţia Judeţului Timiş (având funcţia de inspector).

Volume: Individual, a publicat, în limba literară, 11 volume de epigrame, parodii, poezie satirică şi poeme lirice, evocări, rondeluri, fabule, cronici rimate, interviuri: *Din sertarele cenzurii* (1993); *Epigrame şi epitafuri* (1994); *De la rondel la… duel epigramatic* (1995); *Dă dor, dă jăle, dă drag* (în grai bănăţean, 1996); *Risipite prin sertare* (2004); *Epigrama iacobină de la începuturi până în… 2006* (2007); *Robii pământului* (2007); *Satirice* (2008); *La învierea de apoi a cailor* (poeme – 2009); *Traista cu amintiri* (2009), *Parodii* (2010).

Integral (sau în semnificativă parte) conţinând creaţii în spaţiul **literaturii dialectale bănăţene** (versuri şi proză), Ionel Iacob Bencei a publicat volumele: *Dă dor, dă jăle, dă drag* (poezie şi proză dialectală, poeme, parodii, pamflete, rondeluri) (Mirton, 1996); *Robii pământului* (evocări, interviuri, poezie dialectală, comentarii) (Eurostampa, 2007).

Prin statornica şi dăruitoarea lui grijă şi neostenită osârdie au fost proiectate, făurite şi s-au dezvelit în deceniile din urmă nu mai puţin de şase plăci comemorative întru pioasă aducere-aminte a celor mai îndrăgiţi epigramişti şi poeţi dialectali ai Timişoarei şi ai Banatului – înveşniciţi în memoria viitorimii.

Colaborări/cenacluri: Membru al Cenaclului de satiră şi umor „Ridendo" (preşedinte din 1996). În această calitate, a iniţiat, a răspuns

şi a îngrijit editarea unor culegeri, antologii, volume aniversare ale epigramiştilor: *Epigramişti din Banat* (2000), *Studenţimea văzută de epigramişti* (2003, împreună cu prof. univ. dr. Ştefan Buzărnescu), volum tematic ce reprezintă o premieră în materie. Fondator al Asociaţiei Umoriştilor din Banat (1990). Membru fondator (şi de onoare) al Uniunii Epigramiştilor din România; membru fondator al ASGB (2000); Membru al Uniunii Scriitorilor din România (2009); cetăţean de onoare al Comunei Pişchia (2008).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: A apărut în aproximativ 50 de culegeri şi antologii (deţine numeroase premii). În privinţa **literaturii dialectale bănăţene**, este prezent în toate cele trei volume *Gura Satului*, fiind membru fondator al acestui cenaclu radiofonic; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Ţăranii mei

Ţăranii mei, plecaţ dămult
În alce lumi, ş-acu' v-ascult
Givanu vostru înţălept:
„Să stai cârnit, să źugeś drept!"

Ţăranii mei bătuţ dă vânt,
Sudoarea voastră dîn pământ
O-aźuns pă mâni la năsătui
Śe trag ca cânii dă śocâi.

Ţăranii mei udaţ dă ploi,
Dripiţ d-atâcea vremuri noi,
Să vă lăsaţ măi mulţ lăstari
Şî cu pământ şî cu bucfari.

Ţăranii mei, brăzdaţ pă frunţ,
Dîn pustă, dî la geal sau munţ,
Puţîn îi bińe – mult îi rău,
Da' mulţămiţ la Dumńedzău!

Țăranii mei cu suflet bun,
Sătui… dă munca în comun,
Năgejgea noastră îi în voi
Să scăpe țara dă ńevoi.

Țăranii mei cu ńaua-n păr,
Sătoș dă bińe ș-agevăr,
Niś lacrămi nu aț măi avut,
Da' tot n-aț luat cu împrumut…

Țărănś ńegrice dă friptori
Când scoaceț pita dîn cuptori
Cu lacrămi coaja s-o stropiț
Și morțî să vi-i pomeniț.

Țăranii mei frumoș la chip,
Căzuț la Plevna sau la Ip,
Cu nume dă eroi și sfinț,
N-aveț niś cruśe la morminț.

Învie-i, Doamńe, doar un śas
Sau puńe-le un părăstas
C-or fost și ani la colectivă
Când n-aveau grâu niś dă colivă.

Țăranii mei cu-atîța morț
Ș-atâcea bontăniri la porț,
Vă țuc obrazu-nlăcrămat
Dîn parcea fiului plecat.

„Babă dă martie" la Benśec

Dă givan, în soba mică,
Iaca stau moș Văsălică
Și cu baba Părăschie;
Moșu „traźe" dîn răchie,
Baba toarśe

Şî să-ntoarśe
Cum stă lângă cobileț,
Fire şoadă,
Ca să vadă
Pîn fereasta cu ocheț
Dă-s la streaşînă sloieț,
Dacă ninźe, troieńeşce
După cum să pomeńeşce
C-ar fi „babili” dă răle.
Şî, ținându-să dă şăle:
– S-o pornit o țâră bură,
Păstă şură,
Cri-că dî la Miadzănoapce…
Moşu strânźe dîn măsăle:
– Ia măi taś şî tu dîn gură!
Şî s-apucă măi dăparce
Să măi beie dîn răchie,
Da’ pă babă n-o îmbie –
Că l-o prins cam tare frigu
Când o tras fân cu cârligu
Pîntru vacă,
S-o râńască păstă noapce
Ca să facă
Bani pră lapce
– Moşule, măi puńe-un lemn
În şpoiert,
C-am pus la fert
Nişce crumpi,
Ca să îi storc
Şî c-o coastă dă la porc
Avem tătă săptămâna…
– Babo, vrei să gaț cu lâna
Şî dă aia,
Mânś-o gaia!
Faś aşa dă rar mâncare…
Că m-am săturat dă crumpi!
– Țucu-ț ochii tei ăi scumpi!

Dacă gat dă tors dă şubă
Îţ măi fac şî „crumpi în dubă”
… Scormońeşce moşu focu,
Pun-un jâp şî-ş caută locu
Lângă „sfertu” dă răchie.
Săre baba Părăschie
În „păpuś”.
– Un’ ce duś?
– Pân’ aiśa la fereastră.
Vai ş-amar dă viaţa noastă,
Doamńe, cum măi „ninźe-n cruś”,
Hai să vedz śe poace-o „babă”!
Înfoiat cum îi căraba,
Dzîśe el, cu nasu roşu:
– Ei, daficea poace baba,
Dacă nu măi poace moşu!
… La Benśec, în soba mică,
N-o rămas dăcât pogeaua;
Baba şî moş Văsălică
S-or topit şî ei… ca ńaua.

Sămńe dă primăvară

Dup-o iarnă cam zăludă,
Bace soarili-n fundoańe;
Mugurii pocnesc pă creangă
Dă ghingeşci că-s pătrăoańe.

În cămară, pă o rudă,
Spândzură vo tri cârnaţ.
Mâţa, dup-atâta trudă,
Stă la soare în târnaţ.

Cloţa-ş perge, iară, puii
Prîn voreţ, că-i mână trap.
Şî purśeii, năsătuii,
S-or sculat cu noapcea-n cap.

În cinduță, p-o lădoańe,
Stă fănina prăgăcită;
Buna spală o copańe
Să frămânce pîntru pită.

Dăscălița, cu-o veśină,
Puńe madzărea cu ața;
Io o cem la gard să vină –
Să-i dau „Bună gimińața!”

Treśe-o nană pă călare
Şî îm strîgă prăstă poartă
Că-n fereşci la soba mare
O-nviat… o bâză moartă.

Să trezăşce satu iară
La vergeață şî lumină;
Mă tot şuşcăi a tovară
Pră supt prunii dîn grăgină.

Bucuros că-i gata cazna
Frigului, prăstă măsură,
Dzău că-m vińe s-o iau razna,
Pârcu, prăstă arătură…

Noapce dă vară

Sara-ş śerńe lin mărama
Prăstă satu ostănit.
Să întoarśe dă la holdă
Paorili lomuit.

Într-un dud, lângă fundoańe,
Hoarili or amuțît.
Un mârtan, sătul, gorgoańe
Pă un hârț cam mălăxît.

Uina Eva-n sumna creaţă
Taie pârcu prîn grăgini
Că s-o rătăşit o reaţă
Ungeva pă la Băciń.

Stau ştălapii-ncinş pă captă.
Uica Iepta, Igrişanu,
Cu aconiu-n mîna dreaptă,
Faśe banii cu śocanu.

Prî la şură, uica Tie
Nu şciu śe boscorogeşce.
Unźe osia la cośie
Şî dă drum să prăgăceşce.

Doauă cară-ntârdzîiace
Să scoboară dă pră coastă.
Luna cu pucere bace
Baş la mińe în fereastă.

Duc la marve nişce apă,
Pîntru noapce bag notreţ
Şî m-apuc să bat o sapă
Pră o şînă în voreţ.

Cucuveaua – vestitoare –
Pră o casă la izlaz,
Faśe gazdii o cântare
Ca să moară… dă năcaz.

Cânili, cam hăbăuc
Şî biţos, ghingeşci că-i bundă,
Ca scăpat dîn balamuc,
Sparźe linişcea afundă.

Mascurili grohoceşce
(Mi să-mpare c-o trâcnit!)

Şî socoace pră porśeşce
Cât măi are dă trăit.

În călarea dî la drum,
Teiu-i îmbrăcat în floare
Şî pumpadză un părfum
Prîn fereşci la soba mare,

Că s-auge Maica bună
Cum să suśe, iar, d-a pârcu
Şî tuşăşce, că d-o lună
Tare rău o prins-o hârcu.

Sus, pă śeriu dă mătasă,
Dă arźint străluśe luna,
Nişce stele luminoasă
Pică una câtă una…

Îm caut steaua să îi spun,
Pironit cu ochii-n śeri,
Să-m asculce gându-ăl bun
Să nu piśe nicăieri.

…Satule, izvor dă viaţă,
Adurmit supt clar dă lună,
Până mâńe gimińaţă
Ce las sîngur. Noapce bună!

Toamna

Bace vântu la „Şumanda”,
Ruźińeşce-n grabă nucu;
Dîn Benśec până-n Ivanda,
Nu să măi auge cucu.

Frundza-n vińe să răsuśe,
S-o uscat şî cucuruzu,

Benśecănii stau la cruśe
Şî aşceaptă autobuzu.

Vińe un birău şî ceamă
Lumea, iar, la Sărbători:
Şasă dzîle dă persoană
Şî tri dzîle dă trăctori.

La oloiniță să coaśe
Floarea dă oloi şî turtă;
Într-o oală baba faśe
Sarme să ce baț pă burtă.

N-o ploiat şî nu-i otavă;
Lumea scoace la morconi.
Lângă firu dă costravă,
Doarme dus un bândăoń.

Dascălii, la cănțălare,
Iară givănesc dă leafă
Şî cum treaba-i foarce mare
Or pus oala pîntru cafă.

Ion Dubaşu, şoadă mince,
Bace şî acuma-n dubă
C-o ieşît ca prăşădince
Domnu Colă lu Tutubă.

Să arată vreme bună,
Arătura poas' să-nśapă,
Da' prîn sat miroas-a prună
Dă îț lasă gura apă.

Să auge torogoata…
Cântă ungeva dă rugă.
Tata-moşu îş ia boata
Şî să duśe la ierugă.

Să tot vaită dă piśoare,
Dă nogeie şî dă space,
Tăt păzînd la peşcii care
Baş abé'nvaţă să noace.

Toamna-ş scutură parfumu
Dă gutîńe şî dă fân;
Mâţa ńagră treśe drumu
Şî un popă-ş schipe-n sân.

Slab dă tot ń-o fost căşcigu
Toamna asta, la tot natu.
Măi muiere, vińe frigu,
Hai să traźem şorlocatu!

Bace duba…

Bace duba-n Bucureşci…
Drag ţăran, pă unge eşci?
Ieş afară d-o audz!
Ori culeź la cucurudz?!

Că pre mult nu să făcu,
Da-l culeźem noi acu,
Că dă nu-l culeźem noi
Vin śopoarăli dă oi.

Bace duba în Guvern
Că ţăranu îi etern;
El care-o umblat dăsculţ
Şî i-o îmbrăcat pă mulţ.

Bace duba-n Parlament,
Toţ ţăranii dzîc: Prezent!
Bace duba śasu-ăl sfânt,
Când ţăranii iau pământ.

Bace duba-n lung şî-n lat
Că ţăranu-i ruinat;
N-are cai, n-are cośie,
Niś uiaga dă răchie.

Le-o băgat la colectiv
Să nu lucre primitiv,
Să nu sufere dă foame
Şî să scrie „telegrame”…

Bace duba-n Cimişoara
S-o audă tătă ţara
Că ńe îndreptăm spră muncă
Sus în geal şî źos în luncă.

Bace duba la Benśec
Să împrumutăm la CEC
Ca să cumpărăm măşîni
Să pucem lucra-n grăgini.

Bace duba la Murań
Că-i pământ, da’ nu-s ţărani.
Adă-i, Doamńe, înapoi
Lângă caru lor cu boi,

Lângă casa cu copii,
Lângă strugurii dîn vii,
Lângă pruni, lângă fâńaţă,
Lângă dragostea dă viaţă,

Lângă cruśa dîn hotar
Şî belşugu dîn hambar.
Dă-le, Doamńe, sănătace,
Fie mulţ, s-avem dă toace!

Aminciri
(dîntr-un trecut nu pre îndăpărtat şî un viitor apropiat)

„În grăgina lu Ion,
Statu o turnat beton…”
(Sloganul deceniului 8 al secolului XX)

În grăgina lu Ion,
Statu o turnat beton.
Ion pă loc s-o mâniat
Şî dă scris s-o apucat.
Cu răclama pă hârcie,
O plecat la primărie;
Secretariu l-o primit
Şî dăloc l-o lămurit:
Domnii dîn *nomenclatură*
I-or dat plan pîntru cultură
În cuvince ca dă plumb:
„Torni beton, predai porumb!”
Śe să facă uica Ion
În grăgina dă beton?!
Da’, mă rog, i-o fost trecut
Pîntru tot śe i-or făcut.
S-o-apucat dă o arat,
Sămănat, erbicidat,
O grăpat, o şîruit …
Śe măi, s-o tot chinuit
Să cultive pîntru stat
Cucurudz-beton armat.
S-o dus vestea-nśet-nśet
C-o să capece brevet
Că îi primu care faśe
După cum lu Laie-i plaśe.
Toamna or vinit doi boi
Dî la *Cabińetu doi,*
Cu un cucăr şî cu geanta,
Cum i-o instruit „savanta”,

Ş-o-ntrăbat: „Cât scoț mă, Ioańe?
„– Dzăśe tońe… dă betoańe!”
„– Ioańe, tu eşci cam glumeț…”
„– Da’ dă unge! Să vigeț…”
Ion i-o învitat în casă;
I-o pofcit să ste la masă,
Le-o pus litra dă răchie
Ş-o cemat pră Părăschie
O găigană să le facă,
Brândză, clisă, śeva śapă…
Cam după vo patru deț,
Năfiind niś trej, niś beț,
Aşceptau śeva mâncare
Că le-argea stomacu tare.
Gazda le-o adus un blid
Că-s domni mari „dî la partid”.
Ăla, ăl măi ameţît,
O pus mâna pă cuțît
Şî când o acins coleaşa
Tăt ş-o morśelit chimeaşa
Da’ cuțîtu nu să bagă.
Dzîśe: „– Ia ascultă, dragă,
Ce îi asta, toaşu Ion?!”
„– Mămăligă… dă beton
Fărbuită în călpac
Păcum vre *strategu* Laie”!…
(Niś cuțîtu nu o taie).
La aşa cuvince, frace,
Or dat ochii prăstă space
Ş-or luat cucăru şî geanta
Cu direcția: *săvanta.*
Cam pă la Revelion
O plecat şî uica Ion
Nu şciu un’ s-o rătăśit
C-abé anțărț o vinit…
Da’ grăgina îl aşceaptă…
Śińe şcie, poace-odată

În grăgină, dragă Ioańe,
Torni beton şî cresc banańe…

P.S. (*Dă câţva ani*)

În grăgina lu Ion
Statu n-o măi pus beton;
Foaie verge loz în plic,
Da' niś Ion n-o pus nimic…

Unge-i ńaua

Lui Marius Munteanu

Unge-i ńaua…, bat-o vina!
Oare o-nghiţît-o vântu
Sau s-o dus la rădăśina
Vieţî śe o dă pământu?

Poace s-o suit la śeri
Ş-acoló prîn luna mai
Ploaie ca dîntr-un cińeri
Buturit, s-avem mălai.

S-o ascuns în vo pădure,
În „Burău" sau pă „Ogaş"?
Primăvara o s-o fure
Dacă vińe, mintunaş.

În grăgină-nśepe buna
Să măi pună nişce straturi;
Stau pă gard, la soare, duna
Şî dricălili dîn paturi,

Bunu ferbe în voreţ,
Pră săźac, la scroafă, mandra;
Latră cânili-n coceţ –
Că i-i dor să pleśe vandra.

Dup-un geal răsăre luna;
Sara śerńe ca fănina.
Dîn târnaț ńe strîgă buna:
„Hai, copii, că-i gata śina!”

La Murań şî la Benśei,
Să întrabă cucuveaua
Stând pă cupa dă tulei:
Unge-i ńaua…? Unge-i ńaua…?

DIMITRIE ACEA
(1941)

Data şi locul naşterii: 7 martie 1941, satul Sculia, județul Timiş. În prezent locuieşte la Doclin (județul Caraş-Severin).

Şcoala/Studii: Şcoala primară în satul natal, gimnaziul la Gătaia, şcoală profesională de mecanici agricoli (Biled), liceul seral (Bocşa).

Profesia/ocupația: muncitor în fabrică (Bocşa), funcționar (Bocşa).

Volume: *Mă duşiam fălos la jioc* (Marineasa, 2001); *Mă întorc la coasă iară* (Eurostampa, 2002); *S-o sfăgit dulşia cu acra* (Marineasa, 2003); *La fata de măritat* (Marineasa, 2004); *Cu flori la preociasa* (Marineasa, 2004); *Raiu nostru dă la sat* (Marineasa, 2006); *Stă biserica-ncuniată* (Marineasa, 2007); *Ninsă-i şura mea bătrână* (Marineasa, 2007); *Răsturnat bătrânu plug* (Marineasa, 2009).

Colaborări/cenacluri: „Redeşteptarea” (Lugoj), „Confluențe” (Oravița), „Tăt Bănatu-i fruncea” (Făget), „Valea Bârzavei” (Bocşa), Cenaclul „Aurel Novac” (Bocşa), „Banat” (Lugoj). Este membru fondator al ASGB.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Creatorii*; *Caiet cultural*; Turcuş, *Poezie îm grai bănățean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Ninsă-i şura mea bătrână

Ninsă-i şura mea bătrână,
A dîn geal dă la sălaş,
Unge-am izăflat ogină
Când vińam dî la oraş.

Spartă-i uşa mea bătrână
Şî dă ploi, ca şî dă vânt,
Ş-aplecată – să dărâmă
Sprijonindu-să-n pământ.

Spartă, şura mea-i pustîńe,
Nu-i un prun pră lângă ea.
Oare-o măi veni vrun mâńe
S-o răgic la loc să stea?…

Vremea – śiń-o fi scornit-o
Şî oprire nu i-o pus?
Ńaua care vińe-acuma,-n
Câce ierni n-o vint dă sus?

Şura mea-i putrădzîtură
Şî ca mâń-o fi pământ…
Unge-s anii mei ăi cińeri
Să măi fluier şî să cânt?

N-oi măi sta supt prunii-n pârgă
Oasîli să mi le-ogin
Şî ca-n anii cińereţî
Cu bribeţî să mă-nghin…

În amurg

Pârăiaşu ăl śe taie
În livedz fâńaţa-n doauă
Îi supţîre ca o aţă
Páricâ umedzîtă-n roauă.

Numa-n el miźgură viaţă,
Peşcişori şî mormoloś –
Şî-n amurg orăcăice
Prăstă tot s-aud – dă ńorś.

Îl măi treśe-aşa-ntr-o fugă
Şî vrun şărpe rătăśit
Śe s-ascunge să nu-l vadă
Cocoştârcu-nflămândzît.

În sat

Fost-or mulce căş prîn sat
Ş-or rămas ca fără mâni
Când ăi cińeri-or plecat
Ş-or rămas num-ăi bătrâni

Tăbărâtă, coasa-n grinda
Dă la şură s-ogińa.
Śiń s-o bată s-o ascută,
Să cosască iar cu ea?

Plugu-o ruźinit supt şofru,
Câmpu-i tot sălbăciśit,
O murit dă mult săracu
Paore śe l-o-ngrijît.

Or puiat în ţărini spinii,
Duduroniu şî scăieţî.
Dă śe ni-i fi lăsat, Doamńe,
Slabi – la anii bătrâńeţî?…

Că ń-am duśe iar la holdă,
D-am avea pucere-n mâni
Şî-n piśoarili pră care
Astădz nu măi ni-s stăpâni.

Dă ’iś-coló cu reuma
D-abé ńe măi pucem duśe –
Ni-i greu tare, ca şî Ţîie
Când Ce-or răstîcńit pră cruśe…

ARCADIE CHIRŞBAUM
(1941)

Data şi locul naşterii: 27 iulie 1941, satul Briceni, judeţul Horin, Republica Moldova. De peste şase decenii trăieşte în Banat („Ţara Făgetului").

Şcoala/studii: Şcoala elementară şi liceul la Făget (judeţul Timiş); studii superioare la Institutul Pedagogic de rang universitar (devenit Universitatea din Timişoara).

Profesia/ocupaţia: profesor (câţiva ani la Birchiş) la Liceul din Făget, de unde s-a pensionat.

Volume: *Allegro, ma non troppo* (fabule), Facla, 1983; *Sus scrofa redivivus* (fabule), Helicon, 1998; *Sperietoarea* (fabule), Nagard, 2006.

Colaborări/cenacluri: „Orizont" (Timişoara); „Flacăra" (Bucureşti); „Tibiscus" (Uzdin, Serbia); „Redeşteptarea" (Lugoj); „Renaşterea bănăţeană" (Timişoara); „Orient Latin" (Timişoara); „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj); „Apostrof" (Caransebeş); „Ridendo" (Timişoara). Are numeroase colaborări în emisiunile de literatură umoristică (inclusiv la cenaclurile radiofonice de literatură „în grai bănăţean") la: Radio Timişoara, Radio Reşiţa, Radio Arad, T.V. Europa Nova, TVR Timişoara, TV Reşiţa. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; *La poşmândre*, III; Horia Ţâru, *Promovarea poeziei româneşti* (Mirton, 2007); *** *Antologie de poezie în grai*, Casa de Cultură Bocşa (Marineasa, 2003); Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Śe drăguţă

O tăhulă gi muiere
Mare, groasă ca ş-o buce
M-o fost prins cu glas gi miere
Şî m-o dzîs: „Mă Ioańe, duce-n
Fras, nu fi buzdură,
Fîndcă vreu să şădz cu mińe
Şî să-ţ trag o ţucătură,

Să să-nfoaie maiu-n cińe!”
„Care mai? Śe ţucătură?
Tu pă mińe? Ba pă dracu!”
Şî dzîcând aşa gin gură
Mă trăźam năpoi ca racu
Şî-m făśam o sococeală:
Dacă-i vorba pă ţucace,
Asta îi cu ameţală:
O’ mă ţucă, o’ mă bace!
Şî-i dzîśam năince tare:
„Şădz, muiere, ce socoace,
Io mi-s mic, tu eşci pre mare,
Altă faită! Nu să poace!”

N-apucai să-m spun io gându,
Că m-o prins tăhula-n braţă,
Vedz, şcia cum vińe rându…
Io zberam (că-m veńa greaţă)
Ca ş-o marvă la tăiere
La căsapu Giţă Chelu,
Da’ gămanu gi muiere
Iuce m-o şî făcut felu,
Că m-o prins aşa gi bińe
Nu şciu cum, pă gigisupt.
Fără grijă o’ ruşîńe,
M-o ţucat până m-o rupt…
[…]
Vedz, aşa păţîi ruşîńe
C-am rămas gi-atunś c-o frică
Ş-acu’ mă ghingesc că-i bińe
Să-m caut o drăguţă mică!…

La târguit purśei

Cum îi vremea, draźii mei,
Să ńe cumpărăm purśei,
Io cu Ńelu am plecat

La moşîia lui gin sat,
La Sînceşci, pă Fărcăzîia
Inge-ş are el moşîia…
Mama lui, draga gi ea,
I-o pricit lui cam aşa:
– Gin străbuni îs nişce leź
Cum purśeii să-i aleź:
După formă şî coloare,
Că-s gi carńe, o' unsoare,
După chile, după rât
Să nu fie baş urât…
Ńelule, îi dzîsă mama,
Când îi cumperi, să iei sama,
Ţîn la cińe, ce iubesc,
Da' nu pot să nu-ţ pricesc:
Să mânśe, să doarmă bińe
Şî să sameńe cu cińe
Ca să pună śeva chile
Câce-or măi avé gin dzîle
(Să fie fieşcecare
Formă bună – dă porc mare)…
S-aźungă frumos şî greu
Cam aşa ca Ńelu meu
Care-o fost gi mic vigan
C-o crescut el într-un an
Cam cât alţî cresc în tri;
Cum vă măi dzîsăi, copii,
S-aźungă cătră Creśun
Baş ca cińe – numa bun!

Şî s-o dus Ńelu şcolat,
Purśeii i-o cumpărat…
Ş-am venit noi la Creśun
Să vegem porcu gi-i bun…
Mândru-i, Doamńe, ţîńe-i felu,
Că-i frumos, pogan, ca Ńelu,
Cred că dacă-i dăm răchie
El să şî vorbească şcie…

Când în Uie am întrat,
Şî porcu trăbă şcolat:
Cum la troacă tră' să steie,
Cum să mânśe şî să beie,
Chile – nu măi mult d-o sută,
Că atunś luăm vălută,
Cum śer ăia la Iesterńe –
Pucem exporta… Guverńe!

Dacă vrei să vedz purśei,
Vină să îi vedz p-a' mei,
Viń la mińe la moşîie
C-or măi venit pă gostîie
Tăţ precenii ăi pogani
Śe-am crescut cu ei mulţ ani…
I-am gostît cu cotoroaźe,
Cu cântări şi vorbe şoage
Şî, cum m-o plăcut şî mie,
Măi cu samă cu răchie…
Şî acuma Ńelu meu
Îi măi bun ca leu' greu,
Că să umflă ca un ştab,
Ńelu-i gras şî leu'-i slab…
Da' să şcie adz tăt natu
Gin Sînceşci în tăt Bănatu,
Gi la domni pân' la prostime,
Porc ca Ńelu n-are nime!…
Da' la mińe gi măi buie,
Io îl bag pă Porc în Uie!

Care-i măi gişcept?

După śe gătară treaba,
Să înfruntă, pept în pept –
Să sfăgesc Moşu cu Baba:
Care-i gin ei măi gişcept?

Şî s-or luat ei gin nimic,
Gin a Domnului lucrare,
Cum că ea-i cu capu mic
Şî la el câta-i măi mare.

Baba bleoscoveşce Moşu:
Tu să şcii, aśi-n voreț
N-o cântat niścând cocoşu
Când o tras vo doi-tri deț.

Şî nu mi ce-umfla în peńe
C-ai un cap gi-i dai ocol
Cam o dzî, că-i cât o speńe,
Da' înlontru-i locu gol.

Are, n-are cap muierea,
Ea îl mână pă bărbat,
Dumńedzău i-o dat pucerea,
Că-i măi prost şî dărinat.

Dzîs-atunśa Moş Lăiță:
– Tu ce ridz, că-n loc gi cap
Ai coló o ludăiță;
Să n-o perdz când pleś în trap.

Io-am zmicit când ce-am luat,
Dumńedzău să mi ce ţînă,
Páric-am fost ca blăstămat –
Ai cap mic, mince puţînă…

Hai că n-ar fi bai dă mince,
D-ai aźuns o babă sură
Şî n-ai pus ghince pă ghince
Niśo cleanță-n loc gi gură.

– Moşule, taś şî m-ascultă,
Nu vorbi tu fără rost,

Că la mincea me ha multă
Dumńedzău m-o dat un prost.

Śe-i drept, ai tu capu mare
Baş ca Păpu gin Bichiź,
Da' în cap ţî să clotoare
Śeva críei – că-s cam miś.

Şî oricât vrei s-o cam dai,
Io să şcii că nu zmincesc:
Ăla nu-i cap – îi ludai
Baş gin hăla d-ăl porśesc!

Vedz, aşa îi rânduiala
Şî aşa ń-o-mperecheat:
Lovească-ce ameţala
Io-am ghingit şî tu-ai lucrat!
[…]
Io, gi după gard, cumince,
Ascultai, şî cred ca voi:
C-or avut numa o mince
Laolaltă – amândoi.

ION GHERA
(1947)

Data şi locul naşterii: 15 iunie 1947, satul Ohaba Mâtnic, judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala elementară în satul natal, liceul la Caransebeş, iar studiile superioare la Facultatea de Filologie a Universităţii din Timişoara.

Profesia/ocupaţia: Profesor de limba şi literatura română în Ohaba Mâtnic. Debutează cu versuri în grai bănăţean; este preşedintele Asociaţiei Scriitorilor în Grai Bănăţean (şi membru fondator al acesteia).

Volume: Un şir de plachete şi volume de poezie lirică scrise în limba literară, publicate, începând din 1999 la Editura Dacia Europa Nova/ Nagard din Lugoj. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Volumul publicat în colaborare (cu Ştefan Pătruţ şi Petru Andraş) *Săraşi bogaţ* (Dacia Europa Nova, 1999) cuprinde versuri în grai bănăţean.

Colaborări/cenacluri: „Nichifor Mihuţa", cenaclu de poezie în grai; „La poş-mândre", cenaclu radiofonic din Caransebeş; „Redeşteptarea" (Lugoj); „Orizont" (Timişoara); „Banat" (Lugoj); „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj); organizează anual festivalul de poezie dialectală „Toamnă la Ohaba", finanţează (parţial) revista „Tăt Bănatu-i fruncea" şi a amenajat la Ohaba Mâtnic o casă de creaţie a Asociaţiei Scriitorilor în Grai Bănăţean.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Rugă la Ohabă

Bat clopocili – şî-n progage
ţăranii givănesc cu domnii;
pră oameni şî pră fapce cage
lumina aorului tomnii;

Părincili, cu ochi dă soare,
binecuvântă cu iubire
ălor śe-aşceaptă îndurare,
cu duh le spuńe dîn *Psăltire.*

Apoi el ie dă mân-o fată
şî-nśepe horă şî dă doi –
fată śe n-o măi fost źucată –
tri paş năince, doi năpoi.

Dzîc săxofoanili turbace
cu sârme şî bănuţ găcice,
să puńe lumea pră źucace,
pră strîgături şî chiuice.

Îi rugă cum în tăt Bănatu
nu o măi fost şî n-o măi fi,

ferbe-n clocot întrăg satu,
ploaie dîn śeri cu bucurii!

Litre umpluce cu răchie
pră źucători îi înconźoară,
ţînutu tot i-o bucurie
Ohaba me îi cât o ţară!…

Bat clopocili, bat întruna,
ţăranii givănesc cu domnii,
dă sus, pră toţ, aruncă Luna
lumina aorului tomnii!

Tuńelu

Moşu Gruia câce şcie, Moşu Gruia câce-m spuńe,
Dzău că nu le pot chici ca să le trimet în lume…
Într-o sară, numa noi, beam răchie d-a dă pruńe
Şî Moş Gruia povestea: „Ioańe, m-am fost dus în lume
Să-m văd ţara, să-m văd ńamu şî să mă dăzmeciśesc,
Nu-i nimic ca românimea – pîntru care măi trăiesc.
Am lăsat plugu în breazdă şî caii să ogińască
Ş-am bătut în lung şî-n lat Ţara noastră Românăscă.
Am plecat io pră piśoare la gară la Cornuţăl,
Şî când trenu o venit, iuce m-am suit în el.
Era sara amurţîtă, şî a noptîlor regină
Arunca prăstă ţînuturi mere coapce dă ruźină,
Greierii, prîn ăle colţuri, făśau mare tărăboi,
Gându meu pleca năince şî să întorśa năpoi.
Am vădzut livedz dă aor, grâńe scursă ca dîn soare,
Cucurudză dă śerńală – dî la Sfânta Născătoare.
Trenu meu fuźa-n găloape dă să clăcina pământu
Ş-am trecut o noapce-ntragă numa cu visu şî gându.
Gimińaţa, śe să vedz, ungeva o roată mare
O ieşît dă dup-un geal, prăcum fundu dă căldare
Şî m-o bătut ochii tare şî m-o spălat dă ruźină
Aruncând pră toată ţara pândză albă dă fănină.

Dar baş în momentu ăla io n-am măi văzut nimic,
Am urbit, strîgam io tare, aźutaţî-mă un pic,
Am urbit în trenu ăsta, Doamńe, scapă-mă dă el!"
Iar un cinăr o dzîs tare: „Nu, treśem prîntr-un tuńel!"

PETRU ANDRAŞ
(1948)

Data şi locul naşterii: 9 septembrie 1948, satul Căvăran (Constantin Daicoviciu), judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/Studii: Şcoala generală în Căvăran, Liceul „Traian Doda" (Caransebeş), Facultatea de Fizică (Universitatea din Timişoara). Este profesor la Liceul „Traian Doda".

Volume: *Nu treşi drumu fiecum* (Editura Ionescu, Caransebeş, 1998); ediţia a II-a, Nagard, Lugoj, 2005, *Săraşi bogaţ* (volum colectiv – cu Ion Ghera şi Ştefan Pătruţ), Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1999.

Colaborări/cenacluri: „Redeşteptarea" (Lugoj); „Vrerea" (Timişoara), „La poşmândre" (Cenaclu radiofonic, Caransebeş); „La givan" (Cenaclu radiofonic, Lugoj); „Gura Satului" (Cenaclu radiofonic, Timişoara). Este membru fondator al ASG.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *La poşmândre*, VI; *Bădia Mihuţa*; Pătruţ, *Antologia*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Oriśe naş are nănaş

Śińe nu-l şcie pă Trośa,
Potcaşu fără păreche
Care-i măscărea pă toţ,
Dă să becejau dă streche,
Care strîga dîn dăparce
Când vegea pă orşîcare:
– Bună dzîua, tu, căśulă,
Că stăpânu bani nu are!…
Da-ntr-o dzî, în Drumu mare,

La fântână la Birtaşu,
Fără să să nădăiască
Ş-o găsît şî el nănaşu.
Tri veśińe, fiecare
Cu câce o vadră-n mână,
S-or zoitat c-au d-adus apă
Şî givăńau la fântână.
Dzîśe Trośa-n băşcălie
– Vă cresc rădăśini ca mâńe:
Dac-aş fi bărbatu vostru
Ńiś dă izvod nu v-aş ţîńe!
Dă câtă vreme d-acasă
După apă aţ plecat,
S-o săturat şî fântâna
Şî dă śiudă o săcat!
Nu-ş isprăvi bińe vorba,
Că sări Floare-a lu Śapă:
– Nu-i treaba măgarului
Dacă beu oili apă!…
– Ha, soro, ăsta-i măgari
(Să băgă ş-a lu Păsulă)
Că-n viaţa me n-am vădzut
Măi śunavă şloampătură!
– Pleacă d-aiś, ogârsîce,
Îi strîgă Ana lu Bilu,
Dă ce-o vegea vro greoańe,
Aia lapădă copilu!
Sîmţând el că nu-i a bună
Ş-o să iasă rău oricum,
Sococi că îi măi bińe
Să îş cauce, vedz, dă drum.
Da' niś doi paş nu făcu
Că dîn graba śe-o plecat
Să-mpegecă d-un petroni
Şî cădzu ca săśerat.
Scuturându-ş pălăria
Şî nădraźii dă prau, Trośa

Dzîs-atunś ca prîntru sińe:
„Fuź dă dracu, dai dă Socea!…”

Rar, dă doauă ori pă dzî

Cum aveam lipsă dă bani,
M-am dus la oraş cu vaca
A bătrână, făr-un corn
Ca să o dau la ORACA.

Am plecat cu noapcea-n cap
Dîn Susań cu ea pă źos
S-aźung dăvreme-n oraş
Cum m-o pricit Tie-ăl Gros,
Dă-i căsap la abatori:
„Śe ţî-i suta, śe ţî-i mia –
Miśc-o ţâră dîn urechi
Ş-o dai la calitacea-ntâia!
Asta pot să-ţ rândui treaba
Dar s-aźunź până la şapce:
Dai śe trăbe, unge trăbe
C-altfel, Petre, nu să poace!”
Brândza dă oaie, răchia
Să şciţ c-or făcut menuni
Mă bace-Al dă Sus dă vă mint
Că n-am căpătat bani buni.

Aşa că ń-am măi vorbit
Cu Tie-ăl Gros ca la doauă
Să-l omenesc în piaţ
La berăria a noauă.

Cum mă bâzgońam pă Dâlmă
După ţâţâni pîntru poartă
Prî la tandări şî tărăbe,
Dă śińe dau? Dă Ion Boată,
O ţâră călămăśit –

Primu bărbat a lu Lina,
Veśina dă păstă drum,
Îm pusă p-umere mâna
Şî dzîsă: Mă frace Petre,
Poţ şî tu să dai o bere
Că rămăşăi fără bani
Şî dă marţ fără muiere,
Că o fost slabă dă mince,
Prostîtă dă finu Ches,
M-o lăsat! Şî pîntru śe?!?
Śică mă-mbătam cam ghes!…
Să nu credz că mi-i uşor –
Îi tare greu, habar n-ai…
– Mă Ioańe, spuńe girept
Cât dă ghes ce îmbătai?

– Dacă tot eşci curios,
Uice-ţ spun, dzîsă Ion Boată,
Rar dă doauă ori pă dzî,
Da-n toată sara o dată…

Unge o nimerit Linu

Mâne să plińeşce luna
Dă când Linu Arimie,
Veśinu dă păstă drum,
O-nchis ochii pă veśie

Şî o scăpat dă nevoi…
Doauă nopţ l-or privegheat
Cum îi zăconu la noi
Şî apoi l-or îngropat.

Cu mortu plecaţ d-acasă,
Cum vremea cam iuce treśe,
La besăric-or aźuns
O ţâră după doispreśe.

Să tot fi fost unu când
Dîn besăric-or ieşît;
Popa Iancu, rău dă frig,
Păstă *stâlpi* o cam sărit,

Că afară strânźa bińe
Şî era soare cu ghinț –
Numa-n źumăta' dă śas
Or şî aźuns la morminț.

Şî când pop-o prohogit:
„S-aźungă-n loc aşădzat,
Luminat şî cu vergeață",
Nevasta lu Ion Izdat,

Care la cap nu-i baş toată
Dece-un cot la a lu Streche,
Îş dusă mâna la gură
Şî îi dzîsă la ureche:

„Tu Floare, săracu Linu
Şî după moarce-i trugit,
Că nu pringe-un loc cu carńe –
Dă vergețuri… o murit."

TEODOR GROZA DELACODRU
(1952)

Data şi locul naşterii: 16 februarie 1952, Mesici (Voivodina).

Şcoala/studii: Şcoala elementară în localitatea natală; astras de literatură (lirică mai cu seamă), se preocupă de poezie, de arta actoricească, de umor şi epigramă.

Profesie/ocupație: Ca performanță profesional-ştiințifică şi intelectuală, este biolog, **doctor în ştiințe**, îmbrățişând însă profesia de ziarist.

Volume: *Versuri pentru Terra* (poezie), Editura Macarie, Târgovişte şi Tibiscus, Uzdin, 1997.

Colaborări/cenacluri: „Redeşteptarea” (Lugoj); „Urzica” (Bucureşti); „Glasul Naţiunii” (Chişinău-Bucureşti); „Tibiscus” şi „Cumpăna” (Uzdin); „Heliopolis” (Timişoara); „Libertatea” (Panciova); „Lumina” (Novi Sad) etc.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; *Satira*; *Când urducaţî*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, II; Boldureanu, *Contemporanii*.

Luna

O ieşît luna cât roata
Dîntr-un nor mânat dă vânt
Ş-o-nśeput să lumińedză
Şî pră śer şi pră pământ.

Dar la mulţ nu le plăcusă
Dă śe luna s-o ivit,
S-or uitat la ea cu śudă
Ş-or luat-o la suduit.

Măi întâi ibovniśii-ăşcia
Or fost ăi măi amăriţ
Că să vege când săr gardu
Dî la mândre – tăbăriţ.

Ş-atunś câce şî măi câce
Vorbe-n sat or să să spună…
Iaca śe le poace faśe
O băźocură dă lună!

Şî beţî o suduiră
Bătând cu pišoarili,
Or credzut c-o trecut noapcea
Şî c-o ieşît soarili.

Mândrili dîn cas-ascunsă
Or privit-o cu năcaz,
Dă tri ori or blăstămat-o
Ş-or schipit-o în obraz.

Idilă

În cipsîie teleniţa sfoarăie dă bunătace,
Pră cilim la Maica Floarea s-or astrâns florili toace,
Rîşniţa să zbace-ntruna şî dîn grâu stoarśe făninа,
Costa, ostănit la masă,-n patru părţ frânźe lipina.
Tăbărit, un pom pră coastă s-o propcit cu creanga-n glie,
Doi ciurcani s-or luat la sfadă şî fac larmă prîn avlie,
Un nărod dă câńe latră dî la paie-n śudă goală
C-o cădzut la pat ’ta Pătru şî ori-că nu să măi scoală.
Stogu, plastu şî jârada stau cuminţ tumna-n fundoańe,
Śublili-s plińe dă apă şî prîn pod un mâţ mîrloańe.
Boii rumăgă-n tăśere cu gându la câmp afară,
Niśun zbiś nu măi pocńeşce, niśun car nu să măi cară…
Pră ogaş apa străluśe, bag-sama la noapce-ngheaţă,
O fi Śoaca năcăjîtă dă s-o-nvăluit în śaţă.
Dîntr-un iagod zbear-o zaică, mă mir cum n-o doare ciocu,
Duminică-n drumu mare buliganii iar scot źocu.
S-o măi rupt poaci-c-o şîndră dă ńe ploaie-n pod pă grindă,
Dă pirotă s-ogińeşce puşca-n cuniu dî la cindă
Jordăliu-ăl în vreme l-o rupt vijolia-n doauă,
Ca un pirăş prîntră stăle s-ogińeşce luna noauă.
Ustănind, urechea babii o ruşît ca cărmăjîna,
După nuc stă d-astă toamnă pitulată şî prăjîna
Marva dzaśe şî şuśńesce rumîgând în somn aleńe,
Prăst-ogaş Baba Băloańe puń-un pecic… la izmeńe.

Amurţîre

La Dosîce, prîntră tufe
Stă ogliśa înflorită
La Faţîlă – ca arźintu
Luśesc mâţî dă răchită
Apa, pră după băuţă,
Să źoacă d-a pituliśa…

S-o frânt – Dumńedzău să-l ierce –
Moş Trăian a' lu Coriśa.
Codru-o-ncărunţît dă chige
Şî dă źer trîmură Śoaca,
Śocnitorili, dă foame,
S-or vorbit să bată toaca,
Dîn culcuşu ei śuleşce
Veveríţa spăriată…
La ăi morţ traźe izvoru
O năschécheră dă fată.

Cu dor

O-nflorit pră coastă foiomfiu'
Vânăt ca un śeri dă primăvară;
Iar m-o prins nu şciu a câcea oară
Dor dă boi şî scrârţăit dă cară.

Gândurili fruncea îm dăspică
Vin, să duc… O' śińe le măi şcie
Nu măi pot să le ţîn pept d-o vreme
Şî m-or luńecat dă pră arcie.

Pre puţîńe Paşci am dus cu Moşu
Tata o păşît în Lumea Noauă,
Io ar trăbui, cum să cuvińe,
O formă să ţîn d-amândoauă
Da' nu pot. Mi-s pre legat cu doru
Dă śe o fost şî n-are să măi fie.

O putrădzît şî poarta dîntră vremuri
Ş-o crescut buźacu pră avlie…

IONEL STOIȚ
(1952)

Data şi locul naşterii: 5 iulie 1952, satul Begheiți (Torac) din Voivodina (Serbia).

Şcoala/studii: Şcoala generală (în limba română) în satul natal; Şcoala Medie Tehnică (liceul) şi Şcoala Superioară Tehnică la Zrenianin (Serbia).

Profesia/ocupația: Inginer. Informatician/ statistician la Consiliul Executiv al Provinciei Autonome Voivodina; specialist la Centrul Regional de Calculatoare, Novi Sad (din 1994); cunoscut activist cultural al românilor din Voivodina. S-a numărat printre inițiatorii revistelor „Lumina torăceană" şi „Tribuna tineretului" (în anii '70).

Volume: 11 volume diferite, din care două sunt versuri în grai bănățean: *Zâmbiți, vă rog* (1992) şi *Hai cu mine în coşie* (2002)

Colaborări/cenacluri: Postul de Radio Novi Sad (redacția română), festivalurile de umor din Torac, Uzdin şi Seleuş, precum şi Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice"; redactor şef al revistei umoristice „Scărpinatu", editată de Societatea literar-artisrică „Tibiscus", Uzdin.

Prezență în culegeri şi dicționare: **** Când urducați*; Pătruț, *Antologia*; *Satira*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean,* II; Boldureanu, *Contemporanii*.

Hai cu mińe în cośie

Hai ce suie în cośie
Să ce car în lumea mea
Cu doru dîn poezie
Unge doarme dragostea.

Doina cânce la ureche
Versu ei tărăgănat,
Aminciri dîn lume veche
Doinili śe le-am zuitat.

Caii fugă, caii zboare
Pă poceaca dînspră râu
Şî cu doru-n inimioară
Să zburăm până târdzîu…

Măi o dată în cośie,
Măi o dată dor şî jăle,
Măi o dată-n poezie,
Îm caut dorurili mele.

Da' párică s-o pre-nsărat,
Caii nu măi pot să tragă,
Párică şî tu m-ai lăsat,
Unge eşci, inimă dragă?…

Unge ci-i fi pitulit,
Dorule dîn inimioară,
Soarili m-o asfinţît,
Plânźe doina me amară

După cai, după cośie,
După sărili dă vară,
Dup-un vers dîn poezie,
Dup-un dor dîn inimioară.

Criza

Uica Pătru lu Smântână,
Măi bińe d-o săptămână,
Rău la nervi îi atăcat
Că nu are *concentrat*…
Porśii – trăbe să-i râńască;
Persa lui – să-nńebuńască:
Di śe şăge tot în pat?
„– Când îi omu tulburat,
Ăla ăl dîn cănţălare
Să duśe la bolovańe

La băi şî l-aer curat,
Tu nu mă laş niś în pat!”
Dzîśe Pătru năcăjît.
„– Audz, Petre, n-ai prostît
Să-ț iei şî tu bolovańe
Că-ț creapă marva dă foame.
Nu ce fă dă vai ş-amar,
Aer curat ai p-otar,
Haida şî ce scoal-odată,
Că acuşa iau o boată
Şî ț-oi da io bolovańe,
Śe tu credz? îț trăbă carńe?”
Uica Pătru în izmeńe
Să scoală dîn sobă, źeme,
Suduie şî păoritu,
Făbríca şî *concentratu*
Şî porśii când i-o-nvățat
Să-i îngraşă „concentrat”,
Suduie criza, natura…
Strîgă Persa: „Să-ț țîń gura,
Śe-m atâta bleoceşci,
Să ce duś să urluieşci
Şî să dai la porś pisat,
Da’ să-i iei un pic la sfat:
Şî ei trăbă să înțăleagă
Că-i criză în lumea-ntreagă!”

VASILE BARBU
(1954)

Data şi locul naşterii: 6 septembrie 1954, Uzdin (Voivodina, Serbia).

Şcoala/Studii: Şcoala elementară la Uzdin, liceul la Covăcița (în limba sârbă), studii superioare la Novi Sad (literatură sârbă şi universală).

Profesia/ocupația: Ziarist, redactor la Radio Novi Sad (redacția în limba română), conduce revista şi Editura Tibiscus (Uzdin), vicepreşedinte al ASGB şi întemeietor al USGB din Voivodina.

Volume: Peste 25 de volume (plachete) de poezie şi de aforisme în limba română literară: *Aici totul e dor* (1993); *Bătătorind drumul ploilor* – poezie (1997); *Zodia Bordeiului* – poezie (1998); *Drumurile noastre* (antologie, 1999); monografii şi almanahuri. Creează poezie în dialectul literar bănăţean cu o puternică amprentă a graiului local, dar şi cu inconfundabila pecete a poeziei actuale. A publicat o panoramă a poeziei în grai bănăţean din Voivodina intitulată *Când urducaţî drâmbon în bucfare*, Uzdin, Editura Tibiscus (fără an), care cuprinde 32 de autori. În grai a publicat volumul *Năloagă în fondroc* şi volumul *Stroalie goalie* (cu Ionel Stoiţ).

Colaborări/cenacluri: În total a îngrijit şi editat peste 40 de volume, colaborări atât cu reviste de cultură din România, cât şi cu mai toate publicaţiile din Banat: Timişoara, Lugoj, Făget, Caransebeş, Reşiţa, Bocşa. Este membru fondator al Cenaclului de literatură în grai bănăţean „Cea Ventilă" din Banatul Sârbesc. A pus bazele unor festivaluri şi concursuri de poezie: „Drumuri de spice" şi Festivalul de creaţie literară în grai bănăţean „Todor Creţu Toşa-Petru Dimcea" (Uzdin).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; *Satira*; Pătruţ, *Creatorii*; *Când urducaţî*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, II; Boldureanu, *Contemporanii*.

Umbre dă dămult

Îm vin în vis, dar şî aivea
Umbre dă dămult în cale,
Mă costoresc cu vorbe dulś
Şî-m amincesc dă când eram noi miś.

Îi văd şî astădz ca şî ieri,
Le milui fruncea şî obrazu,
Îi măi întrăb cum îi prî la ei
Di śe-s urišoş şî zăbovesc cu năpoiatu…

Di śe poartă béche şî-s înstrăinaţ atât dă mult,
Poace doru lor nu are nume,

Poace prî la ei îs alce schidoale,
Şî când cu śiniva ce leź nu ce măi dăzleź.

Ori lor nu le vińe doru după noi,
După socacu plin dă prau şî dă năroi,
După primăverile cu troscoţăl şî pui dă reaţă,
După şcolile la care nu să-nvaţă,

Prîn śe cobârlăie stau acum piciţ,
Îs sănătoş ori or fi dă tăt nălbiţ,
Śińe i-o ghiţuşît şî śe-i cu vinitu,
Au tornomence ori capătă cu merticu…

Di śe nu măi brocesc ca lumea iar cu noi,
Îs puţuluiţ, făloş, plăcesc vro armiţâie,
Cătăńesc şî ei ori îs năoceşîţ,
Or fi tot asudaţ, plini dă muşâń şî răzńeţ.

D-aia când pră inimă mi să puńe greomânt
Mă duc în soba mare, stau sîngur şî plâng,
Ei stau smirom şî jîmbăsc a râge
Dîn molăraili dă pră părece.

Tăt măi mult mă doare doru

Cum trec anii şî-ş scutură arźintu,
Tăt măi mult mă prind cum mă ia gându
Şî mă azvârleşce napoi cu ani şî ani
Când îmblam fără grij şî bani în pozonar.

Şî mă trezăsc că suspin cu lacrămi,
Dă mi să rupe baieru inimii,
Ni-i dor dă ăia care nu-s măi cu noi,
Care or plecat şî nu măi vin napoi.

Veśinii mei ăi dîn veśini
Unge măi gráśină acum,

Cu śińe măi stau acuma dă vorbă,
Pră śińe dă vreme ei măi întreabă?

În śe lumi acum s-or fi propcit,
Cu śińe dă nou s-or măi ńemoşît;
Śe măi fac vara, să ogińesc iarna,
Culeg toamna, samănă tot primăvara?

Unge-s acum moş Ioniță lu Roşu,
Adămiță lu Bercea şî Şămănțonii, baba şî moşu,
Steva lu Bosică şî uica Gheorghe lu Ghilăgeanu,
Gheorghe lu Rista şî Ioniță lu Măranu?

Śe pociacă or luat dă nu măi vin acasă,
Pră unge urma lor acum să lasă;
Unge să asnuiesc cu dă toace acuma
Şî prîn śe lumi le flutură chica.

Răspuns nu am la niśo întrăbare
Totu-i prîntru om o mare, ascunsă mirare
Şî d-aia mă pun ghes să drâmbon
Şî să scutură chimeşa dă pră orişîśe om.

Viața asta

se dedică lui Valer GROSU

Toț pr-un dărap dă glie
Şî-ntr-o limbă ń-am născut,
După un anumit rățăpt năşciut
Şî toț ńe ńemoşăm cu viața asta păcătoasă,
Cu viața asta atât dă cicurată.
Îi plăcim întruna arvăluc,
Nu măi avem în ea ruştuc.

Viața asta, vinită dă sus dîn stăle
Îi o olendră şî nu măi are stăvală,
Ńe dă cu merticu şî-i şpeculantă,
Dar noi, noi di śe o lăsăm vacantă?

Di śe ńe ţîńem atât dă chíţoş şî făloş,
Atât dă îmbonţîţ şî dă graş,
Di śe ne-ntrâncim cu ea mereu
Când platca eşci tăt tu, ortacu meu?

Di śe o potcovim cu cuńe dă Cristos,
Di śe aşădzăm tot śeva pră dos,
Di śe încinźem mâna abia la şlogoit,
La îmburiţat şî la băşcăşît,

Când viaţa asta nu-i o zdruncnitură
O rablă śe trăbă ţînută cu ţuţla la gură?
Viaţa asta, ortacu meu – îi o ştroálă
Śe răncheadză dîn leagăn pân' la şcoală.

Rabdă şî să gostăşce
În anii când ea peţăşce,
În anii când par a fi atât dă źepoş
Să păcuieşce ş-o ia mereu pră źos.

Vińe-o toamnă

Frig în suflet, frig în casă
Sloieţî mi să prind dă masă;
Toamna niśodată nu-m fu măi năcăjîtă,
Viaţa niśodată măi amărâtă.
Mălăxît mi-s şî măscărit dă viaţă
Joavinile m-or lovit cu tăt felu dă lopăriţă;
Eram tătdăuna numa mărźinari la mânăvre
Îmbleznat şî fără miciavă, pus numa la probe.

Toamna asta o făcut dîn mińe
Om mânjît cu mele-corcofele
Mulă măndrălită, moleşîtă şî măscărită
Mozomaină nătrăbuită şî năoplăşcită.
Afurisîta dă toamnă m-o pus astupuş,
Iar ea s-o rătras, ghingeşci c-o avut spiriduş,
Lăsând în urma ei numa pustînătace.

Dzîlile acuma una-ntr-alta să rostogolesc,
Ogina niścum nu m-o măi găsăsc;
Toamna asta, pizdurană, dîn oasă
Niśodată nu va pucé fi scoasă.

DORINA ŞOVRE
(1955)

Data şi locul naşterii: 11 mai 1955, satul Peştere, judeţul Caraş-Severin

Şcoala/studii: Şcoala generală în satul natal. Liceul şi Şcoala Populară de Artă (secţia actorie) la Reşiţa.

Profesia/ocupaţia: Actriţă la Teatrul Popular din Caransebeş, instructor/metodist la aceeaşi instituţie, iar după 1989 redactor la Radio 11+ din Caransebeş; referent cultural.

Volume: (în grai bănăţean) *Vă port în suflet*, Caransebeş, Editura Ionescu, 1997; *Plină-i lumea dă menuni*, Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1999; *Dă la Săbeş la Lugoj* (împreună cu Sorin Olariu şi Ştefan Pătruţ), Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1998; a obţinut mai multe premii la festivalurile-concurs de poezie în grai.

Colaborări/cenacluri: Cenaclul radiofonic „La poşmândre", Radio 11 Plus, Caransebeş (redactor realizator); Emisiunea „Śasu gugulănilor". Revistele/publicaţiile: „Renaşterea bănăţeană" (Timişoara), „Orient Latin" (Timişoara), „Redeşteptarea" (Lugoj), „Timpul", „Semenicul" (Reşiţa), „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj) etc.

Prezenţă în culegeri şi antologii: *La Poşmândre*, I-VI; Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Suflet drag

Eşci śeriu, mamă, şî pământu,
Eşci primăverile cu flori,
Eşci pita dă pă masă şî cuvântu…
Şî io ce-am năcăjît d-atâcea ori.

M-ai dat viață într-o primăvară
Şî m-ai udat cu lacrămi ca să cresc,
M-ai legănat cu drag sară dă sară
Şî nu m-am prăśeput să-ț mulțămesc.

Tu ai trugit, măicuțo, toată viața
Ca noauă să ńe fie-un pic măi bińe.
Dîn śe în śe țî-i tot măi scurtă ața
Şî nu ce-am prețuit, şî mi-i ruşîńe!…

Mă tot petreś până la poartă
Şî ai în ochi o pustă dă suspińe;
Şî mi-i năcaz pă viață şî pă soartă
Că n-am dăstulă vreme pîntru cińe.

În sufletu-ț bogat dă bătrânică
Tu ai un loc anume – pîntru toț
Şî trîmuri pîntru noi ş-acu' dă fricâ
Şî nu ce întrăbăm dacă măi poț…

Ai mânili pre mult bătătorice
Dă pâricâ ai veni dîn alce vremi,
Piśoarili țî-s tot măi ostănice
Şî n-ai avut răgaz să ce ogeni.

Țî-s țoalili tot ńegre şî śernice
Dă pâricâ-ai jăli potop dă morț,
Durerili țî-s toce răstîcnice
Când nu venim şî ńe aşcepț la porț.
[…]
Pre mulce dzîle nu măi ai supt soare –
Dar n-ar aźunźe niś dzîlili mele
Câce m-ar trăbui să-ț śer iertare
Şî n-am atâcea lacrămi să mă spele…

Măi zăboveşce tu o vreme-n lume,
Ca să măi pot să şciu că-n prag

Mă măi aşceaptă şî pă mińe
Un suflet dă măicuță drag…

Nu măi plânźe, omule

Când ai câce un năcaz,
Ard-o focu dă ursîtă,
Omule, nu-ț faśe viața
Şî măi gre şî amărâtă.

Nu ce plânźe fără rost
Prî la suflece străińe
Care stau cu poarta-nchisă
Şî nu au milă dă cińe.

Într-o lume dă nemerniś
În zădari ce baț, ce frânź,
Nu vedz că n-ai pîntru śińe
Să puń suflet şî să plânź?

Nu ce plânźe şî învață
Dî la alțî să trăieşci,
Fii măi hulpăv dăcât ăia
Dacă vrei să izbângeşci…

Śińe are astădz vreme
Vorbili să țî le-asculce?
Când îs ocupați să-ş deie
Toț în cap, să buie-n frunce.

Omule, di śe ce plânź
Pîntru śiń ce năcăjăşci,
Śińe-i ăla să meríce
Pîntru el să ce jăleşci?

Śińeva dă-ț faśe rău,
Fă-i şî tu nă-ntârdzîiat,

Nu întoarśe ca-n Scriptură
Şî obrazu ălălalt…

Că el n-are omenie
Să poată să să căiască,
Ba aźunźe pîntru asta
Tot el să ce duşmăńască.

Nu purta grija lu altu,
Ţîie să îţ fie bińe
Că niś când ţî ţîie rău
Nu stă nime lângă cińe
[…]
În nime să nu ce-ncredz,
Tot śe faś – fă pîntru cińe,
Vinge-ţ precinu şî ńamu
Atunś când îţ pică bińe

Dacă nu le-o iei năince,
Să n-ai grijă, ce vind ei,
Fîncă-aşa-s dă când îi lumea:
Proşci ăi buni şî buni ăi răi!…

Când ţî-i greu şî nu măi poţ
Traźe uşa după cińe –
Şî poţ plânźe pân-ce saturi
Da’ să nu ce vadă nime!

Uscă-ţ lacrăma śe pică
P-o grămadă dă gunoi,
Merź năince, calcă tot
Şî să nu ce uiţ năpoi!
[…]
Fii dă stâncă şî dă peatră,
Nu îţ plânźe tot amaru
Pă unge jâmuie porcu
Şî ce źugecă măgaru…

Niś Dumńedzău nu măi are
Loc în noi – la o agícă;
Ş-atunś cum s-ncheapă-un suflet
Într-o lume-atât dă mică?…

ANA BERLOGEA
(1962)

Data şi locul naşterii: 19 octombrie 1962, Oravița, județul Caraş-Severin; copilăria fericită şi-a petrecut-o la Oravița, iar vacanțele în satul Broşteni (din apropierea Oraviței).

Şcoala/studii: Elementare (clasele I-VIII), la Şcoala Generală nr. 2 din acest oraş, iar apoi urmează Liceul de Chimie pentru Industria Alimentară din Tulcea.

Profesia/ocupația: Casnică/țărancă.

Volume: Nu are; a început să scrie de prin anul 2000.

Colaborări/cenacluri: Singurul cenaclu la care este prezentă relativ des: „Gura Satului", Radio Timişoara.

Prezență în culegeri şi dicționare: A participat sporadic (din proprie inițiativă) la câteva şedințe de cenaclu ale creatorilor în grai din județul Caraş-Severin şi a publicat tot astfel, ocazional, versuri în câteva reviste de profil din zonă. Boldureanu, *Contemporanii*.

Soarili în cotăriță

M-am ghingit că ar fi bińe
Să îl ieu în cotăriță
Soarili pră śeri când vińe
Şî aşcerńe-n poieniță…
Să îl bag în soba mare
Într-o cârpă-mpachetat,
Să-l pripon cu pălămare
Şî să-l țîn pră lângă pat…

Dar cum să-l scobor dîn śer
Cându-i atât dă dăparce –

C-a' lui ază sara per
Şî să topesc toace-n noapce…
Mă gângesc supt poart-afară,
Unge uneori mă culc
Şî adorm cu gându, iară,
Soarili cum să-l aduc…

Dar tăman în vis mă văd
Cum, c-o cotăriță-n mână,
Cătră soare mă răpăd
Şî îl cem în źos să vină.
El îm dă lumina-n ochi,
Nu îl pot vegea prea bińe,
Radza lui – să n-o giochi –
Să-ngireaptă cătră mińe!…
Dă aproape-i mult prea mare,
Cât un munce, nu-m închepe
Într-o cotăriță-n care
Abé tună ńeşce śepe.
Dîn obor l-am vădzut mic,
Cât un pepeńe d-ăl copt
Śe străluśe num-un pic
Gimińața prî la opt…
[…]
Dă foc frundza-i arsă-n nuc,
Soarili s-o dus grăbit,
Niśiodată n-am s-apuc
Să-l aduc – cum am dorit!…

S-o pus toamna…

S-o pus toamna-n sat măi iuce,
Sus pră geal şî prîn obor,
Nucu-ş lapădă dîn frunce
Frundză palige śe mor.

S-o pus toamna-n cucurudz,
S-o pus toamna prîn grăgină,

Şî la inimă s-o pus –
O aşcept dămult să vină…
Loza galbănă d-o parce
Stă-n obor cu şal dă brumă,
S-or lăsat dă astă noapce
Norii grei spălaț cu humă…
Strugurii cu boamba mare
Să tot lasă-n źos dă grei,
Ca scânceia dî la soare
Suie-albinile pră ei.
[…]
Toamnă arsă şî pustîńe,
Şădz supt poartă pitulată
Şî dă vedz că bagea vińe
Mi-l opreşce măi o dată!…
Țîńe-i calea făr-buiege
Când scoboare dî la fân
Că pră mińe-abia mă vege
Bagea meu cu suflet bun…
Lasă-ț, toamnă, frundza-n cale
Supt fereastră lângă prun,
Dar io caut doru pră vale –
Şî cu doru mă cunun.

Iarna

Pică ńaua dî la śer
Nu măi şăge – şî acuş
După ea şî zmău' źer
Faśe iuce luńecuş.

Şî pră źos numa ochece
O să fie cătră sară,
Ca oglinda dîn părece
O s-arece-n drumu-afară.
Să fac țurțuri śe străluc
Ca uiaga, sus la casă,

Norii să giumic, să duc
Ńaua iuce-n źos să lasă.
În aźun dă Sărbătoare
Iarna-i mândră ca-n poveşci,
Dudu-i împistrit cu floare,
Sara-m sapă la fereşci.
Źuńii iară or ieşît
Cu uratu-n drumu mare,
Ńaua s-o măi ogoit,
Nu-ş măi lapădă dîn floare…
S-o pus iarna – şî cu drag
Satu tot l-o molărit;
Şăge-n poartă un fireang
Dă ńauă cu stropi d-arźint,
Pop-o fost cu bosîiocu,
O trecut la fiecare,
În şpoiert să-nvârce focu
La moş Ion în soba mare.

Copilărie

Pic pră gânduri câceodată
Când mă pun la drum, pră peatră
Şî o frundză-n poală-m şăge
Galbănă – dîn nucu-ăl verge…
Basâm toamna iară vińe
Şî io nu şciu śe-i cu mińe,
M-ai lăsat dă dor beceagă,
O, copilărie dragă!…

Cum băceam lopta la drum,
Buna mă strîga supt ulm
Să mă duc să-m gea criţari,
Boboanţă dîn pozonari…
Alergam la ea să-m spună
Iar cu vorba ei a bună:
– Ţuc-o buna, fata mică,

Pră sprânśeńe şi pră chică.
Şî m-o luat la ea în braţă.
– Ţuc-o buna! mă răsfaţă…

Dar acuma… iaca, luna
Mi-aminceşce-n drum dă buna…
N-o măi am; śe greu mi-i mie,
Unge eşci, copilărie?!…

ADRIAN GERHARD
(1965)

Data şi locul naşterii: 21 martie 1965, oraşul Oţelu Roşu, judeţul Caraş-Severin.
Şcoala/studii: Şcoala generală şi liceul în Oţelu Roşu.
Profesia/ocupaţia: Funcţionar în localitatea natală.
Volume: Nu are volum propriu; s-a afirmat pe plan local ca poet postmodern, dar şi ca autor de epigrame.
Colaborări/cenacluri: Publică versuri în grai la „Redeşteptarea" (Lugoj) şi „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj); a obţinut premii la festivalurile de creaţie în grai bănăţean „Nichifor Mihuţa" şi „Tata Oancea". Membru al Cenaclului „La poşmândre" (Caransebeş) şi colaborator la Cenaclul „Gura Satului" (Radio Timişoara). A obţinut mai multe premii pentru creaţie (poezie dialectală).
Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *La poşmândre* III, VI; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Suflecile-n fulź dă ńauă

Norii să strâng pă alesă
Duş dă noapcea śe-o trecut
Numa luna, făr' să-i pesă,
Întră ei s-o aşcernut.

Vântu să propceşce-n şopru
Niś nu intră – niś că-i pasă,
Pă un scamn lângă şpoiert
Mama ştrimfi dă lână faśe.

Frundzîle dă nuś cădzuce
Lângă staulu dă oi
Şăd grămadă adunace –
Plângând párică – nuśii goi.

Fulźii mari ca dă pămucă
Pă ţîgla căşî să lasă,
După ei să-mburdă alţî
Ostăniţ dă noapcea groasă.

Iarba-i strânsă păstă gealuri
Când suflecile ălor mulţ
Caută-n apa dînspră maluri
Dă párică-s orbi şî dăsculţ…

Aşceptăm să piśe iarna,
Fulźii albi ai tuturor
Să aducă daruri sfince
Acasă – săcenilor…

Înstrăinaţî

În satu nost ţîńe păcatu –
Că-i sat dă munce ori dă pustă,
În suflece să zbace plânsu
Da’ nime párică nu ń-ascultă.

Săceanu-i trudă şî-i şî sânźe,
O cumpănă śe scoace apa,
Ţăranu în ţărână plânźe
Cu mânili, cu plugu şî cu sapa.

Ń-am străinat fără să vrem copiii
Când la oraş i-am dat la şcoală
Să fie domni lipsîţ dă grijă,
Să-ş facă numili dă falâ…

Le-am vrut pucerea şî nărocu
Şî lacrăma care cuvântă.
Le-am dat o parce dîn tot locu
Supt ţoala bătrânească – sfântă.

Dîn noapce-n noapce-i tot măi greu
În viaţa asta – oltonită…
Şî plâng p-ascuns, în credzu meu
Că şciompu căşî mulţ zăuită.

Ţăranu-i apă şî-i şî sânźe,
O lacrămă dîn śeri cădzută,
Ţăranu-i ţărâna śe plânźe
Supt ţoala bătrânească ruptă…

Măi şcii tu, mamă?…

Măi şcii tu, mamă, śe-i tăśerea
Şî cum să zbace ea în noi,
Cum treśe limpedzînd durerea
Lăsându-ńe în suflet – goi?…

Oh, câce nopţ îm duśe plânsu
Încârligat în ceamă şî ńevoi –
Îm picură stăle în sânźe,
Cascadă-s visăle şuvoi…

Nu am răgaz otava s-o ascult
Cum iară rupe dîn ţărână,
Niś gríerii dîn fânu verii
Śe cântă-ngrămăgiţ dă lună.

Măi şcii tu, mamă, cum ai dzîs
Când povestam sara în cuină?…
Că *dîncoló* – cum om fi fost –
Veśi-om duś-o împreună…

Îm porț dă grijă în poveri
Ce-ascult ş-acu' cu gându –
Trecut-or mulce primăveri
Ş-aşcept să-m vină rându.

Beceag dă viață, mă aşcern ca apa
Acolo unge-i săśeta măi mare
Să-i umedzăsc ălui rămas doar faţa
Scursă dă stropii rătăśiț dîn soare.

Mă duc ca az, mă duc ca mâńe,
Párică m-aş duśe-n gostîie…
Ş-aşcept şî io – măi şcii tu, mamă? –
Să plângă strugurii în vie…

Umbra buniśii mele

Oceşîtă – luna ruptă
Scarmănă în gând, străină.
Mă pomen târdzîu în noapce
Aşceptând Buna să vină…

Bace-n poartă: śoc! śoc!
Ca un vânt tăcut dă sară,
Îm mut ochii în alt loc –
Păstă ńegura d-afară

Toamna reśe, dărinată,
Cu o noapce plină-n stăle,
Pă un stei şădzând la poartă
Párică-i umbra Bunii mele.

N-o aud, că nu mă ceamă,
Nu-i văd ochii ăi frăbinț,
Doar un câncec – bag dă samă –
Cage-n dor dîn śeri cu sfinț.

Śoc! Śoc! Măi bace-o dată
Şî mă uit să văd măi bińe,
Poace toamna-i mâniată
Ş-o trimes vântu la mińe.

Niś nu şciu śe s-o-ntâmplat,
Toace s-or oprit în loc,
Şăd cu fruncea pă ochece,
Sufletu mi-i numa foc.

Lapcili în rainã nu-i,
În cârśag – un strop dîn râu,
Dîntr-o pită – nu şciu, Doamńe,
O-ncolţît un bob dă grâu…

În poiană la izvor
Unge paşî-m ţăs în soartă
Şăd toţ caii-mpegecaţ
Cu o lacrămă sărată.

S-o dus Buna după ei
Mereuţ – fără zor mare –
Cu un zbiś strălućitor
Ca o rază dî la soare

S-o dus baş în noapcea asta
Şî să perge-n gându meu
Aplecată-n altă lume
Unge-oi zăbovi şî eu…

Tăierea mieilor

Să taie mieii-n primăvară
În dusa iarbă căzătoare,
Să taie-n vremea cătră Pacimi
Cu apa smulsă dîn izvoare.

Să taie mieii-n flori dă măr,
În păru meu albit dă stele,
Să taie-n crud şî-n agevăr,
Cu amincirea vrâstii mele…
[…]
S-or dus în alce primăveri
Atâcea nopț dă trecătoare viață,
Să taie mieii-n flori dă măr
Ş-au ochii ninş d-atâta gimińață.

Dar Învierea-i un bălsam durerii,
Un sămn dîn śeruri pururi ni s-o da:
O încolțî lumină dîn lumină
Şî-n veşniśie toț om învia.

Suflet cald

S-o crepat śeriu în doauă
În pădurile dă brad,
Buna-n cuin-ațâță focu
Colăśit pă un năclad.

Śeriu-i vâlvără d-o parce
Párică s-o aprins un nor
Pă-ndălece, ca să smulgă
Dîn pucerea stălilor.

Luna şăge aţîpită
Şî cu coarnili în sus,
Śercuită cu un śarcăn
Dî la înźeri páric-adus

Şî, cum dzîua pringe toarta
La băgicu cu lumină,
Fuźe luna după gînduri
Aşceptând noapcea să vină…

Ploili dă cătră toamnă
– Stropi d-aleasă bogățîie –
Cam târdzîu m-or pomenit
Să strâng strugurii dîn vie.

Nopțîle cădzuce-n grabă
Ş-oltonice-n ruga Bunii –
Un țucat păstă durere
Şî un trîmurat al mânii…

Poace-s poamă fără pom,
Poace-s stauă fără śer,
Îm rup ghinții-n ea viață
Şî să fiu dripit mă śer.

Plâng ca tăț, mă rog d-o viață
Şî aşcern cu gând dă bińe
Suflet cald în ploi curace
D-unge-s io şî pân' la cińe…

Gând dă sară

Măi o sară cage-n pripă
Cu peptari dă stăle-aprinsă
Śe tăt ard la poarta viețî
Încuńată ori dăşchisă.

Daficea şuşcăi prîn grăgină
Că dzîua-i scurtă-n toamna noauă
Zuitând o dâră dă lumină
În bobii stropitori dă roauă.

Un soare strâns bace-n apus
Cu śiptă-n norii sânźerii,
În prag dă noapce să-mprăşcíe
Căldură-n visă dă copii.

Potop dă aminciri să rup
În ochii mei dăşchiş dă vânt
Fără să şciu unge să fug
Dă rău' stors 'iś pă pământ.

Unge-aş măi pucé să plâng în cicnă,
C-un fulźer să-m astâmpăr chinu
Şî să śupél nopţî durerea,
Brumarea urii şî veninu.

Şî măi o sară cage-n pripă
Cu pre mult rău bătut în casă
Şî cu limpaşu-n umbra lunii
Śe o ugit dămult pră masă.

Dar cu năgejge îm fac cruśe
Şî d-astă lume mă dăsfac,
Iară-n hogeana cu suspińe
Binili aş vre să-mpac…

Când ploaie

Pita me o-mpart în doauă
Poace-n tri ori patru-śinś,
Fuźe gându meu pră roauă
Întră śeri şî śe-i aiś…

Fiiśile-m să duc în voie
La besărică în strană,
Io le ţuc pră fruncea naltă
Şî pră ochi şî pră sprînśană.

Bace ploaia, bace toaca,
În firang să strânźe vântu,
Moşu be puţînă apă,
Da' măi multă be pământu…

Pră furiș să rupe-un fulźer
Șî s-apringe śeriu-n vale,
Norii-ș dau d-a curișcapu
Prăstă ulițîle goale.

Bace ploaia, bace-n śudă,
Bolboroș cad prîn avlie.
În ocheț, pră Maica-bună
Páric-o văd șî párică-i vie…

Mă dăsfac dă lumea-multă,
Beu păharu śe mi-i dat
Șî mă uit cum bace ploaia
Prîntru śei śe s-or-nălțat…

SORIN OLARIU
(1965)

Data şi locul naşterii: 8 februarie 1965, Buchini (localitate periurbană Caransebeşului), judeţul Caraş-Severin.

Şcoala/studii: Şcoala generală şi liceul („Traian Doda") în Caransebeş; Facultatea de Mecanică (la Politehnica din Timişoara), apoi studii de teologie la Colegiul din Caransebeş – secţie a Facultăţii de Litere, Istorie şi Teologie de la Universitatea de Vest din Timişoara).

Profesia/ocupaţia: Redactor al rubricilor „Jurnal", „Cenaclul Artelor" (mass-media caransebeşană); profesor de teologie la Liceul Industrial nr. 2 din acest oraş. De câţiva ani s-a stabilit în S.U.A.

Volume: *Şapte păcate* (Lugoj, Dacia Europa Nova, 1997); *Uica Níelu dîn Buchin* (Caransebeş, Editura Ionescu, 1997 – două plachete, 2001, 2002, versuri în grai bănăţean). Apoi încă trei plachete de versuri în grai; *Uica Níelu să întoarśe* (Buchin, Editura Uica Nielu). Volumele colective *Cu pocegu supt pişior* (Dacia Europa Nova, 1998); *Dî la Săbeş la Lugoj* (Dacia Europa Nova, 1998); în cele şase volume din culegerea *La poşmândre* (Cenaclul radiofonic din Caransebeş, 1998-2003); volumele *Bădia Mihuţa şi urmaşii lui*, I, II (Mirton, 2001, 2002).

Colaborări/cenacluri: A debutat cu poezie (în limba literară) în gazeta „Meridianul" din Timişoara în 1991, (pseudonim **Sorin Solaris**). A participat – ca prezență remarcabilă – la cenaclurile din Caransebeş („La poşmândre", „Apostrof", „Nichifor Mihuța"). A colaborat la publicațiile „Rostirea românească" (Sibiu-Timişoara); „Renaşterea bănățeană" (Timişoara), „Redeşteptarea" (Lugoj), „Tibiscus" (Uzdin, Serbia), „Tăt Bănatu-i fruncea" (Lugoj).
A colaborat şi colaborează la emisiuni TV Eurosat (Reşița), Radio 11+ (Caransebeş), „Gura Satului" (Radio Timişoara), Radio Reşița.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; *Caiet cultural*; Boldureanu, *Contemporanii*.

Ou' sau găina?

Doamńe-feri d-aşa o sfadă,
D-aşa formă dă prišínă
Ś-o avut-o ceacea Ńelu
Într-o sară după šină.

Că ńepoți lui, becherii,
Răi dă mață, bată-i vina,
Să sfăgeau ś-o fost dîntâia:
Fost-o ou' ori găina?

– La-nśeput o fost găina,
Nu ce măi uita ca bou'!
– Bou eşci tu, dă vrei să şcii,
Fîncă primu o fost ou'!

Ba găina, ba că ou',
Ba că ou', ba găina…
Dă-l făcură pă cea' Ńelu
Să nu-i măi cicńască šina.

Ba măi mult, d-atâta sfadă
Să sculară în pișoare
Șî-nșepură să să bată
Dă ghingeai c-or să s-omoare.

Când vădzu șî asta, uica
Țî-i luă la scuturat,
Îi pusă la loc pă scamńe
Șî le spusă apăsat:

– Amândoi vi-s prostolani!
Ascultați numa la moșu:
Vă sfăgiț tăman în taină,
Fîncă primu-o fost… cocoșu.

P-urmă dî la el dîn coastă
O făcut Domnu găina
Șî găina… hop cu ou',
Iară proșcii… cu prișína!

La băut, cu Mitru Broancă

Uica Ńelu-i dă comége:
Cu cât be el într-o sară,
Linișcit poț să probeșci
Să dai drumu la o moară.

Într-un an, cu Mitru Broancă
Sara, dă Sântămărie,
S-o chicit uichița nostru
Pă o belcă dă răchie.

Da' śe dzîc io numa una –
Dî la aia să tot fie
Măi vo tri, ori poace patru –
Nu dă apă – dă răchie.

Şî-i trăsără… noapcea-ntragă
Da’ gimńaţa, pî la şasă,
Betu Mitru, cum îi cuniu,
Durmea cu capu pă masă.

Ńelu, cu o belcă plină,
Ś-o adus-o iar dîn pod
Ţî-l şî luă la scuturace
Cum era el cam nărod:

– Mitre, bată-ce nărocu!
Ia să-m spuń acuma mie:
Când ce măi trezăşci odată
Ca să traźem… o beţîie?!?

Un śas cu cuc

Ion lu Jurmă dîn Buchiń,
Un veśin, fără măsură,
Avea pacimă năroadă
Pă ţîgări şî băutură.
Toată dzîua sta la birt
Cu uieźili ’năince
Să-mbăta, să dăzbăta…
Ca să fie om cumince.

Ş-uice cum, că într-o sară,
Stând aşa, la una mică,
Numa să trezăşce-n birt
Cu ńepotu-so, cu Tică:
– Curi, mă bunule, acasă…
Las-o-n geală băutură!…
Să şupi Tică să-i ieie
Beuşagu dî la gură.
– Păi śe drac s-o întâmplat?
Să-ndreptă el dă mijloc –
Śe tot zberi ca nima-n lume,

Că do' n-o luat birtu foc?!
– Cum, śe drac s-o întâmplat?
Stai aiś şî bei întruna,
Iară śasu dumitale
O căḑzut pă beta Buna!

– Stai, mă Tică… măi uşor!…
Măi slăbeşce-mă un pic!
Śe-i tot dai atât cu śasu,
Că io nu prăśep nimic?!
– O' n-audz śe îţ tot spun?
Cum o tras ea dă fereang,
Cum era să-i cadă-n cap
Śasu ăl cu cuc dîn gang.
Dzău dă şciu śe s-o-ntâmplat!…
S-o dăspins, c-o fost în cuń,
O căḑzut în urma ei
Ş-o lovit-o-ntr-un cîlcâń.

Num-un **ţănti** o făLit…
Doamńe feri-ńe, śe soartă –
Şî acuma Buna noastră
Ar fi fost pă masă moartă!

– Fire-ar mama lui dă śas!
Sudui cea' Ion lu Jurmă,
Că dă când l-am cumpărat
Tăt mereu rămâńe-n urmă!…

Când ce supără ficatu

Oamini buni, să şciţ cu toţî
C-astădz să-mplińeşce anu
Dă când s-o-ntâmplat o şoadă
La Grăgina „Gugulanu":

Baş cea Ńelu, buchińanţu,
Sta la masă – ca tot omu –

Cu vo şapce halbe-n faţă,
Cu mâncarea şî cu romu.

Ş-uice-aşa dîn întâmplare,
Cum mânca şî bea cumince,
Lângă masa lui d-odată
Să opreşce dom' Părince.

– Śe măi lucri, ceacea Ńele,
Care-i viaţa dumetale?...
Că besărica d-o vreme
Nu ţ-o măi ieşît în cale!...

– Śe să fac, Părince dragă,
Na, p-aiśa, ca tăt natu,
Da' mi-s năcăjît dă moarce:
Mă cam supără ficatu!...

– Śe ţ-am spus io, ceaceo dragă,
Ţ-am pricit-o sus şî tare:
Las-o-n geală, băutură,
C-asta-i boala a măi mare!

– Care boală, dom' Părince?!
Că mă bulgui ca zăludu...
Uită-ce şî dumetale
Că mi-s sînătos ca dudu!

Numa vedz – ficatu ăsta
Dă îţ lasă gura apă?...
După śe că nu-l prăjîră,
I-or pus şî pre multă śapă!

Bumbi dă cap

Oriśe om pră lumea asta
Poace avé un ńepot
Care-i câta dus d-acasă,
Dar a' meu – îi dus dă tot.

Ş㎆geţ să vă povestăsc
Śe-o făcut ńepotu meu
Cu săraca Părăschie
Când fusă beceagă rău.

(Io n-am fost acas tri dzîle –
M-am fost dus cu Imeseu'
Iac-aşa, câta, prîn ţară
Ca să cumpăr ńeşce hoară)...

...Iară baba me – săraca –
Nu pot şci ś-o fi păţît
D-o căd㎆zut dîn greu la pat,
Tare rău s-o becejît...

– Ghiţulică, ţuśe-l buna,
Du-ce pân' la păcicari
Să-m aduś vun bumb dă cap
Până n-aźung la şpitari.

Că d-atâta frăbinţală
Am vigenii, trîmur toată,
Las-o-amarului dă loptă,
Lasă-ce şî du-ce-odată!...

Da' Ghiţucă – śe să pleśe,
Că era cu doauă fece
Şî pocńa dă numa-numa
Cu surduca-ntr-un părece.

– Mă Ghiţucă, tu n-audz?
Lasă fecili-n obor
Şî adú-m un bumb dă cap
Că-ntr-un śas cred c-o să mor!

– Bińe, babo... dzîsă el
Şî să luă cu una-doauă,

Da’ să dusă la ormanu
Cu chimeşa me a noauă...

Şî-i tăie frumos un bumb
Dî la mâńeca gireapta,
P-urmă îl dădu lu babă
Ca să-l be cu ńeşce apă.

– Ţîńe, nu ce plânź-atâta,
Că-i măi rău – d-aia ce doare,
Eşci muiere-n toată firea,
Credz c-aşa uşor să moare?!?...

– Păi śe bumb m-ai dat, ńepoace,
Párică-i bumb dî la vro ţoală,
Ori niś nu măi văd io bińe...
Doamńe, feri d-aşa o boală!...

– Babo, be-l şî taś dîn gură
Că nu-m arge d-aşa źoc –
Ăsta-i bumb d-ăla ńemţăsc
Śe ce vingecă pră loc!...

Şî-l bău atunśa baba
– Mă copile, ai dreptace,
Párică m-o trecut durimea...
Vină să ce ţuc, ńepoace!

...Ş-uice-aşa-n câceva dzîle,
Bumb cu bumb – fără să şcie
M-o lăsat chimeşa... cheală
Leac lu baba Părăschie.

Śińe lu śińe să-i cânce...

Lume multă,-nghesuită,
Domni şî paori, şloasări, sluź
S-or astrâns cu mic cu mare
La negeia dî la Ruź.

Cântă páricã rup pământu
Bodoiță, Gheza, Luca,
Ńeşce chindări, măi dălături,
Bat dîn răspuceri surduca.

Lângă bină, prinsă-n horă,
Tot o formă îmbrăcace,
Źoacă patru văruichiță
Cu cotrânță împupace.

– Fie-n sănătacea noastră
Ş-a lu toț ortaśii mei!...
Îl țucă pă Luca unu
Şî-i dădu śindzăś dă lei.

Altu, un văleiboian,
Măi cu dare, măi cu moț,
Îi dădu pră loc o sută:
– Cântă, Luco, pîntru toț!

Prîn şâreghe, doi bețîś
Trag dîn litra dă răchie:
– Be, mă frace, be cu mińe
Că ni-s oamini d-omenie!

Tii, da' fain îi prî la noi,
Prîn Bănatu ăl pogan!
Țîńe-ar Dumńedzău ńegeia
Bárem źumăta' dă an!

Ş-uice-aşa, măi dup-o vreme,
C-or cântat o sară-ntragă,
Să opriră muzîcanțî
Sufletu să şî-l măi tragă.

Numa baş atunśa, frace,
Cătră bină, dînăince,

Lângă muzîcanţî noşcí
Să iveşce dom' părince:

– Ţuśe-i popa să îi ţuśe,
Dă frumoş şî dă becheri,
Ia cântaţî-i lu părince
Doauădzăś dă primăveri!

– Nu-ţ pucem cânta daficea,
Da'-ţ cântăm în astă sară
Numa dă ńe dai, Părince,
Câce-un leu... dă **primăvară**!

– Da? 'Po' bińe, dzîsă popa,
Dare-ar bunu Dumńedzău
Dacă nu-m cântaţ voi mie,
Să vă cânt atunśa eu!

– Ba ńe feară Ăl dă Sus,
Dzîsă un lăutaş cumince,
Nu ńe-afurisî cu d-aşcea
Că-ţ cântăm cât vrei, Părince!...

Ş-uice-aşa, că muzîcanţî
Măi cu mândră, măi cu dragă
Îi cântară lu părince
Pră daficea noapcea-ntragă...

Cum să-ţ petreś

Givăńau măi după śină
Uica Ńelu dîn Buchiń
Cu-a lui soacră, baba Floare,
Aia plină de venin.

– Ăl măi fain pră lumea asta,
Mamo soacră, mumo dragă,

Îi să merź la câce-o nuntă
Să-ț petreś o noapce-ntragă!

Să-ț cânce dîn duduroańe
Brâuri, sârbe ş-argeleńe
Şî să źoś, să faś coveie
Prîntră lădz şî dămiźeńe!...

– Ba pră dracu să ce ieie!
Dzîsă soacra apăsat,
Numa la băut țî-i gându,
La lăutaş şî la źucat?!

Da-ț-ar Dumńedzău o nuntă
Să-ş petreacă fiecare,
Numa tu să ai orbalț
Şî la mâni şî la piśoare,

Ca să nu poț niś să źoś
Şî să n-ai poftă să bei
Numa să ce uiț ca marva
Şî să ce râmńeşci la ei!...

– Da' metale, dzîsă Ńelu,
Śe ț-ar plaśe ăl măi tare?
– Śe să-m placă, mă prostańe,
M-ar plăśa o-nmormântare,

Unge-i linişce şî paśe
Ş-unge lumea dîn Buchiń
Să-ş petreacă pân' la groapă
O' vun ńam, o' vun veśin.

Numa nu măi poś să merg
Că mă doare un piśor,
Nu măi poś să ies dîn cuină
Niś mácăr până-n obor…

– Bińe, mumo, dzîsă Ńelu,
Bińe că-m spusăș, că dzău,
Iac-atunśa śe-ț doresc
Să îț deie Dumńedzău:

Să ce duś la-nmormântarea
Aia-n care lumea toată
Să ste oblu în pišoare
Numa dumeta... culcată!

O poveastă dă dămult

Haidaț să vă dzîcă uica
O poveastă-agevărată,
O-ntâmplare tare fainî
Śe s-o petrecut odată:

Śicî Bunu Dumńedzău,
Să mă cregeț pră cuvânt,
L-o luat pră Sfântu Pătru
Ș-or scoborit pră pământ.

Iar pră vremea cu prišína
Era foamece-aşa tare
Dă mureau săraśii oameni
Dî la mic până la mare.

Ș-uice cum, umblând ei doi
Șî-mpărțînd colaś cu sacu,
Văd în cale o muiere
Care să sfăgea cu dracu.

Îș strîgau, să măscăreau,
P-urmă, ca o vîlvătaie
S-apringeau şî una-doauă
Să să ieie la bătaie.

– Petre, lasă ’iś colaśii,
Lasă saśii źos şî, dzău,
Du-ce acoló şî-mpacă-i!
Spusă Bunu Dumńedzău.

Śe să facă Sfântu Pătru?
O plecat frumos la pas
Şî s-o-ntors la Dumnedzău
După vun fârtai dă śas.

– Na, i-ai împăcat tu, Petre,
Că stătuş cam mulcişor?...
– Împăcat, Slăvice Doamńe,
Da’ n-o fost niścum uşor!

Cât mi-s io dă Sfântu Pătru
N-am putut să îi ogoi
Până când nu le-am tăiat
Limbili la amândoi.

– ’Po’, mă Petre, tu nu şcii
C-am venit... nu să strîcăm
Lumea asta păcătoasă;
Am venit s-o-ngireptăm!

D-aia, dzîsă Dumńedzău,
Du-ce tu năpoi dăloc,
Limbili lu amândoi
Să le puń frumos la loc!

Şî să dusă Sfântu Pătru,
Da’ în graba ast-a lui
Lu muiere dîn zgreşală
’I pusă limba dracului...

Iar lu drac, limba muierii.
Şî d-atunś, luaţ amince,

Pră pământ muierea párică,
Párică-i câta măi cumince...

Dară-n iad să vedz năcazu
Prîntră draśii scriş în scripce:
Dracu nostru dîn poveastă
Az le faśe dzîle fripce!

Dzî şî noapce îş petreśe
Ţulăindu-i pră ortaś
Dă le vińe să îş lasă
Mesăria lor dă draś…

IOAN VODICEAN
(1967)

Data şi locul naşterii: 21 iulie 1967, localitatea Birchiş, judeţul Arad.

Şcoala/studii: Şcoala generală în satul natal, liceul la Hunedoara, studii de drept la Timişoara.

Profesia/ocupaţia: funcţionar administrativ (financiar), fost primar al comunei Birchiş.

Volume: În colaborare cu Sorin Olariu şi Ştefan Pătruţ volumul colectiv *Cu pocegu supt pişior* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 1998) şi, individual, volumul *Gi la Murăş la Petrari* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 2003).

Colaborări/cenacluri: Cenaclul „George Gârda" din Făget; emisiuni în grai bănăţean la radio: Timişoara („Gura Satului"), Lugoj, Caransebeş, Reşiţa. A publicat versuri în grai bănăţean în revistele: „Tăt Bănatu-i fruncea", „Redeşteptarea" (Lugoj), „Tibiscus" (Uzdin, Voivodina). A participat la festivaluri şi concursuri de creaţie şi recitare în grai, obţinând câteva premii. Este membru fondator al ASGB.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Pătruţ, *Antologia*; Pătruţ, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Soacra

Soacra me, s-o țînă Domnu,
Îi cu şciință, bat-o ploaia,
Sara n-o apucă somnu
Până nu śiceşce foaia.

Nime-n lume nu-i rezistă
Dă să ie cu ea în gură,
O poț faśe analistă
Că plesńeşce dă cultură.

Da' să vedz alaltăsară,
Frasu-o şcie śe-o făcut
Că s-o sococit să moară –
Şî io nu că n-aş fi vrut,

Numa şciț cât îi dă scumpă
Az la noi o-gropăśuńe
Şî l-aşa o bucurie
Nu ce-ai faśe dă ruşîńe.

O dăşchis tălevizoru,
Cum v-am spus, alaltăieri
Ş-o prins baş „Observatoru".
Mă! Nu-i proastă! Śe ce miri?

Când coló, auge numa
Că tri źuni cu minț cam slabe
Şî măi unu cât huiduma
Ar fi ruşînat tri babe.

Am vădzut-o io că ei i-i…
Rău; da' n-am şciut ś-o pățît:
Muśca budza cu źinźeii
Până tăt-o vînățît.

Cu gându dăparce dus
Şî un ochi cam şloguit,
Să uita numa în sus
Şî aşa o glăsuit:

„Ce rog, Doamńe, şî îm spuńe,
Că mi-s mânioasă foc,
Cu śe-or fost alea măi buńe
Dă le-ai dat aşa năroc?”…

Bou’ gi la Sfat

În ştălogu gi la Sfat
Unciu Ion lu Grumadzîlă
Avea-n grijă pîntru sat
Ăi doi biś mari gi prăsîlă.

Unu, cam cu beceşug,
Pă vaś n-o măi vrut să sară;
Niś cu lulă, niś în źug
Nu puceau să-l scoat-afară.

Śe s-o sococit primariu
Fără să să măi ghingească:
O cemat veterinariu
Şî l-o pus să-l işcopească.

La vun an şî źumătace
S-o făcut un bou… minuńe
Gras şî cu vălău pă space
Cum nu stă altu-n lume.

Luna-n śeri s-o clăcinat
Gi poveşci śe s-or făcut
Când or dat gi veste-n sat
Că l-ar scoace la vindut.

Şî-ntr-o dzî viniră doi
C-o măşînă ge-a domńască,
Îmbrăcaţ în ţoale noi
La un preţ să să tocmească.

Ion, îngrijîtoriu, zbeară:
„Dom' primari, lasă birou'
Şî hai fuga pân-afară
C-or vinit să vadă bou'!"…

În peţît l-a lu Cărică

Într-o sară pă răcoare
Unciu Ion şî unciu Vică
S-or ghingit să mă însoare
După Ana lu Cărică.

Unciu Ion dădu a-m spuńe
– Du-ce-ţ rupe vo tri flori,
Ie pă cińe ţoale buńe
Că ńe duśem peţîtori.

Rămăşăi cam gură-cască
Ca lovit gi leucă-n cap,
Dar viní să mă trezască
Unciu Vică, dă-i căsap.

M-o pricit să şăd cumince
Că io n-am nimic a faśe,
Să nu râd, că n-am un ghince
Şî la fată nu i-o plaśe.

Am aźuns, ń-or pus la masă;
Ei s-or dat pă loc să spună
Că fata nu-i pre frumoasă
Numa zestrea-i tare bună:

Poţ să-ncarś o dzî întragă
Caru-ăl lung cu loitre noi
Până n-or pucé să-l tragă
Patru boi… măi mari ca noi
[…]
Şî pământ i-or da śinś iugări
Cu grăgina gin Fundoańe,
Ţoale noi băgace-n cufări
Şî la CEC tri milioańe.

Fata-i tare prăśepută
Şcie faśe scrob cu lapce
Şî cu lucru rău să luptă…
Schimbu tri ori schimb gi noapce.

Bună îi şî gi prăsîlă,
Că-ntr-o sară bieta fată
S-o uitat l-a' lu Tośilă
Ş-o rămas… îngreońată.

Da-n spăśelu lung la mâńeś
Pucem dzîśe că-i stă bińe
Şî-n poalili gi dumińeś
Ar începe tri ca mińe…

Unciu Ion şî unciu Vică
Or picat în grea mirare:
Tătu trimurau gi frică
Să nu-i mânśe… arătarea.

Morceşag şî veşniśie

Źos în sat nu-i strop gi larmă,
Lumea-n lucru-i opăśită;
Pă un gard gi spini la ţarnă
Şăge-o ţarcă źepeśită.

Poace-or fi tridzăś gi grage
Supt gorun la umbra groasă,
Grâu' spicu şî-l slogoabe
Aşceptând să-l iei în coasă.

A' lu Ion lu Podăriță,
Ăl d-o fost în sat poştaş
Duśe-n cap o cotăriță
Cu fruştucu la cosaş.

Pătru Pancovă cu fata,
Năşopcind niśun cuvânt,
Gi cu noapce dau cu sapa,
Da-s făloş că au pământ…

Śara, rupț gi lucru, pică
Pă răstanița la pat;
Dorm în câncec dă śomvică
… Mâńe arânźile bat…

Aşa treś pîn astă lume
Şî nu şcii când viața-i gata;
Ş-atunś tot pământ ț-or puńe
Pă pept, alțî, cu lopata…

… Źos în sat nu-i strop gi larmă
Lumea-n lucru-i opăśită;
Pă un gard gi spini la țarnă
Şăge-o țarcă źepeśită…

VIOLETA TIPA
(1968)

Data şi locul naşterii: 28 septembrie 1968, Timişoara.
Şcoala/studii: Clasele primare la Şcoala generală nr. 11 din Timişoara, gimnaziul şi liceul la Liceul de Artă „Ion Vidu" din Timişoara (secţia **Arte plastice**); Şcoala profesională (comerţ), Timişoara.
Profesia/ocupaţia: întreprinzător particular – Firmă familială (profil comercial) – Timişoara.
Volume: *Ne ţîneau dzîlili-n palmă*, Timişoara, Editura Marineasa, 2008 (versuri în grai bănăţean).
Colaborări/cenacluri: Ca interpretă-creatoare de folclor muzical (din zona de baştină a Banatului de Câmpie – Ghilad, Petroman), colaborează cu Radio Reşiţa şi Radio Timişoara; are două albume cu melodii – apărute în 2004 şi 2009 – intitulate *Din Ghilad şi Petroman*. Cenaclul „Gura satului" (după debutul editorial). Este o colecţionară pasionată de piese de vestimentaţie tradiţională bănăţeană, colecţie de peste 200 de piese, valoroasă prin autenticitatea ei, ce a organizat-o tematic (într-o expoziţie itinerantă) şi pe care o prezintă într-un album elaborat împreună cu muzeograful etnograf dr. **Aristida Gologan** (în curs de apariţie în 2010).
Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Turcuş, *Poezie în grai bănăţean*, I.

Vine sara dînspră luncă

Vińe sară dînspră luncă,
La fereastră stă ş-ascultă;
Dînspră lună să prăvale
Noapcea – ca o ursîtoare.

Fie om ori fie floare
Îş fac culcuş dîn răcoare
Şî stau toropiţ cu toţî
Ca năluca-n umbra nopţî…

Gimińaţa suie iară
Soarili cu-a lui vârpală
Şî-n fereastra dî la cindă
Să uită ca-ntr-o oglindă.

Vorbă dîn bătrâni

Dîn pământ până la soare
Toace-s umbre trecătoare,
Iar dî la soare-n pământ
Toace să cuprind în gând.

Lumea, colduşă, s-ascunge,
Śasu-i treaz, dar nu-i nišunge,
Băzna gându îl pângeşce
Şî omu păcătuieşce…

Viaţa fără dă păcat
Doar la śeri s-o înălţat,
Iar d-acoló spră pământ
Să pogoare Duhu Sfânt.

Moşu

Tăt natu-l şcie plecat
Pră moşu bitangă-n sat
Sara, cu şpenţălu-n space
Fluşturat ca vântu-n noapce,
Lunacic dă lună plină
Şî cântând prîn bolbocină:
„Răchia dă pră la noi
Îi ca sarea prîntru oi!”
Iar când probeşce păharu
(Doar ca să-ş stâmpere-amaru…)
Îi lunecă pră grumaz
Şî-i stâmpăr-oriśe năcaz,
Îl scapă dă tătă greaţa
Amincindu-i cinereaţa…
(… Dă-l apucă gimińaţa!…)

Śeriu dă Sândzîieńe

Dă pră pońevi dă flori
Să slobod dzîua în zori,
Pră clopotnița d-aramă
Să revarsă şî ne ceamă.

Źoacă spiśili dă soare
Pră pământu dăzmerdat,
Sîndzîieńe țăs cărarea
Spră besărica dîn sat.

Florile dă sândzîieńe
Binecuvântă pământu:
Dragostea pră sat s-aşterńe
Şî rogeşce când i-i rându.

SERGIU BOIAN
(1983)

Data şi locul naşterii: 10 februarie 1983, satul Heredeşti, județul Timiş.

Şcoala/studii: Clasele primare în Herendeşti, gimnaziul la Lugoj (Şcoala Generală nr. 1), Liceul „Iulia Hasdeu" (Lugoj), studii superioare la Universitatea de Vest din Timişoara.

Profesia/ocupația: Profesor la Herendeşti.

Volume: *Către mileniu şie vine* (Dacia Europa Nova, 1999).

Colaborări/cenacluri: „Redeşteptarea" (Lugoj); „Tăt Bănatu-i fruncea" (Făget); Cenaclul în grai „Victor Vlad Delamarina" (Lugoj) „Gura Satului" (Radio Timişoara) – contribuție cu totul remarcabilă. Este membru fondator al ASGB.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Antologia*; Pătruț, *Creatorii*; Luchescu, *Lugojul*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, I; Boldureanu, *Contemporanii*.

Noapce

Noapcea îş dă în stobori
Prăstă ńaua d-o gorgoańe,
Satu – zuitat dă cocori –
Muţăşce până-n fundoańe.
Niśo ste – śeriu posteşce,
Luna îş caută păreche,
Źeriu, turbat, să-năspreşce,
Buie ca muścat dă streche.

Noapce îi; ninźe şî taśe –
Ńaua-ş dă în ştucătură,
Vântu înśepe să źoaśe
Lopta prăstă arătură.
Paśe oablă,-n ţăst închisă,
Satu doarme; lămpe stînsă,
Viaţă moartă, lume – visă
Niś tu risă, niś tu plânsă.
Sîngur, cu noapcea dă mână
Gândurilor pun călpac:
Unu ar fuźi la źană –
Să îl las? Să nu? Să tac?…

Noapcea-ntruna mă şpăţîră,
Mă frământă ca aluatu,
Ninźe. Ńaua să prăfiră
Párică să astupe satu.
Iarna, venită dăvreme,
Să ascunge după şoapce;
Śińeva ţîńe să ceme
Gându meu în altă noapce…

Iarna dîn noi

Nimic nu să auge, lumea-o aţîpit,
Soarili, dă mult, páric-o murit,
Să răstoarnă śeriu, fulźii umblă goi,
Iarna bleococeşce cu iarna dîn noi,

Ńe apringe-o steauă calea înspr-apus,
Îngropaț dă gânduri – merźem cătră sus,
Satu nostru moare şî învie când
Clopocili nopțî răsună plângând,
Cuvântarea sorțî picură poveț,
Poşoare dă ńauă ńe bat la ocheț,
Sloiețî la streşîni párică-nśep a plânźe,
Lumina dîn noapce moare, nu să stînźe.
Am murit. Şî iarna pomană ńe puńe,
Satu-i prăgăcit pîntru-ngropăśuńe
Şî cum plânźe śeriu lacrăma îngheață –
Iarna dîn noi faśe o cruśe dă gheață.

Larmă şî pițărăi

Iarna-ş scutură śupagu
Prăstă lumea dărinată,
Ńaua rige lângă pragu
Satului – párică zuitată,
Căşîli – śuperś dă mai
Înălbice dă puceri,
Îmbrăcace, în alai
Abé răsuflă pră nări.
Ulița – şărpe d-arźint
Suśită după covei,
Dăparce şoapce dă cânt
Să aud. Îs pițărăi.

Źeriu îş faśe cunună
Şî o pringe pă ocheț
Cu sândzîieńe dă lună
Prinsă pră gard la voreț.

Ninźe iar; dăşchid fereastra
Înțăpenită– c-o mână,
Luna îş arată creasta,
Pițărăii trăb' să vină.

Iacă doi; d-abé păşăsc:
– Bună dzîua lu Aźun!
Nuśili le prăgăcesc
În straiță să li le pun…
Glasu lor źeriu stăveşce,
Îs miś, cu ochii sănini
Bucuroş trec păoreşce
Să cânce şî la veśini.
Ńaua le astupă paşî,
Źeriu cântă supt goruni,
Iarna îş caută nănaşî…
Oare ninźe dă Creśun?

O noapce

O noapce măi am întraga avere,
Luna să zbace tăcută şî pere,
Śeriu să dăzbracă, norii umblă goi,
Gânduri rătăśice să-ntorc înăpoi…

O noapce – num-atâta măi aşcept
Să viń; o' nu – o fi girept
Să mori în gându meu śe-nvie
O primăvară mărturie?…

Şî ghiośei s-or naşce dă lumină…
Să-nchină alcei ierni śe va să vină
În noapcea-n care satu să prăfaśe…
Şî umbra-ț ruptă înśepu să źoaśe

Scriu şî śicesc şî iară scriu
Şî gându să-ncovoaie iar ponchiu,
Când noapcea creşce după grindă
Paríc-ar fi gata să ce prindă.

Să zbace luna sîngură şî pere –
M-ai luat şî noapcea şî-ntraga avere,
Śeriu să dăzbracă, norii umblă goi,
Párică să aleargă întră amândoi…

Flori dă gheață

Flori dă gheață îm astrâng
Dîn pucerea nopții blândă,
Ninźe dîn ochii śe plâng
Nopții – atâta osândă.

Sîmt miros dă fum; şî párică
Źeriu să-năspreşce, buie
Şî linişcea să dăscarcă
Prîntră norii albi śe suie.

Ninźe; zăpăśiț dă urme
Śe-m apasă gându crud
Fulźii vin ca ńeşce turme,
Mă gorgon, dar nu-i aud.

Multă gheață, muce flori
Mă îmbracă şî mă dor,
Albu cure cătră nori
Ca un reśe fum – şî dor…

Flori dă gheață prind în śer,
Iarna toarśe şî adună
Satu lângă care per
Toace nopțîli cu lună.

Să ningă [Blăstăm dă iarnă]

Să ningă. Ńaua să mă-mbreśe
În albu ei străluśitor,
Să măi zăuit vremea śe treśe
Şî doru meu rătăśitor…

Să ningă. Num-atâta vreu
Să număr fulźii care cad,
Că ei furară satu meu
Şî toace crenźili dă brad…

Să ningă. Cât măi mult să ningă,
Să mi ce prindă iarna-n braţă
Şî când o fi ea să ce strângă
Să sîmţ căldura ei dă gheaţă…

Să ningă cum n-o nins dămult,
Târşătu iernii să-l primeşci,
Iar doru teu când îl ascult
Mereu, mereu să ce topeşci.

Să ningă. Până să sprăjăşce
Şî umbra iernii ce apuśe,
Când źeriu numa să năspreşce
Şî soarili nu ce aduśe…

Să ningă. Iarna să śulească
Ca o cemare-a nopţî, blândă,
Iar ochii tei să n-o găsască
Şî măi dup-aia să să-nchidă.

Să ningă, să ningă, să ningă,
Să mori supt ńaua care vińe
Şî gându meu, d-o fi să plângă,
Muri-o odată cu cińe!…

Când primăvara

Când primăvara ce aduśe
Şî ce aşadză întră ghiośei,
Niś gându nu să poace duśe
S-aźungă lângă ochii tei.

Priśep ori nu. Mă chinui oceşît
Şî umbra tea mă luminadză,
Di śe când viń un soare-o răsărit,
Iar când ce duś ai omorit o radză!…

Śulesc, şî cimpu – odată ortac –
Acuma să prăfaśe în năşcire
Şî primăvara rige pră socac
Ca azvârlită într-o rătăśire.

Di śe să zbace şî cuvântu
Şî pringe párică glas dă sară,
Tu eşci acuma prăcum vântu
Śe bace pîntru-ntâńa oară…

Ce am în gându śe gorgoańe
Şî linişcea dîn ochii mei,
Sîngur – cu noapcea măşcioańe –
Ce caut pă poceśili ei…

Când primăvara îş arată
Pońava ei plină dă flori,
Io îț culeg iubirea toată
Ş-o prăsăgesc până la nori.

Glas dă toacă

Glas dă toacă să răsfiră şî s-auge-n dăpărtare,
Şopcind párică la tot satu că îi Săptămâna Mare,
Estă vremea dă creginţă, dă durere şî dă post
Săptămâna asta-n care Domnu răstîcnit o fost
Întră doi tâlhari, pră cruśe, chinuit cât nu să poace
Ca să scăpe cúmva lumea dîn potopu dă păcace…

Glas dă toacă să scoboare, gimińaţa lacrămi pringe,
Satu, îmbrăcat dă gânduri, dă creginţă să apringe,
La besărică s-adună lumea să să spovegească
Şî părincili-i îngeamnă să nu măi păcătuiască.

Glas dă toacă să răsfiră şî s-auge-n dăpărtare,
Şopcind párică la tăt natu că îi vremea dă iertare…

Toamna

Spândzurată după vie
Lăsă toamn-o mărturie
Şî fuźi după covei,
Io – după urmili ei…

Când frumoasă, când urâtă,
Să prăfaśe bărosîtă,
Grăieşce cu glas dă fată,
Ca ispita să arată.

Mă străcor, o ază pripe,
Pră śeri bace dîn ăripe
Cocoştârcu. Iar io vreu
Să-l abat în drumu meu…

Toamna să ascunge, hoaţă,
Prîntră frundză să acaţă,
Îş dă pârcu, dă să vină,
Îm toarnă în ochi ruźină…

Să cucedz să mă îndoi
Cătră prunii ugiţ goi?!
Ba nu. Toamna întră ei
Scutură dîn anii mei…

Plec cu paşu năcăjît –
Las' că-i toamnă, şî atât…
– Să nu credz; acu-s stăpână! –
Mă-nhaţă toamna dă mână.

Îmbufnată îm priceşce
Śeva. Nu şciu. Rătăśeşce,
Páric-o ie după covei –
Io-adulmec urmili ei…

Cu primăvara dorm

Cu primăvara dorm, în vis
Miros mirosu gimińeţî
Când soarili, daru trimis,
S-opreşce la uşa poieţî.

Cu primăvara dorm, şî când
Culeg doi ghiośei micuţ,
Grăgini dă flori s-aşcern în gând
Ş-umblu-ntră ele dăsculţ…

Cu primăvara dorm o noapce
Dîn şîru anilor śe trec;
Înmugurit d-atâcea şoapce,
D-a' ei miros mă şî îńec…

Cu primăvara dorm – şî satu
Aşa dă lacom ńe înghice,
La urmă trăsă şolocatu
Fereşcilor párică picice.

Cu primăvara dorm în paśe,
Iar roaua-m picură poveţ
Şî vântu să ogeńe, taśe
La umbra cińerii gimńeţ!

Cu primăvara dorm, şî dacă
Gimńaţa să arat-aşceptând,
Lumina lunii să apleacă
D-asupra me tot picurând…

PROZĂ

FLORINEL
(?-?)

Data şi locul naşterii: Necunoscute. Sub acest pseudonim se ascunde (fără să fi putut fi identificat nici măcar prin una dintre cele mai acribe documentări la nivelul severului doctorat – cel al lui Gabriel Ţepelea, despre George Gârda şi literatura dialectală bănăţeană –, susţinut în 1948 la Universitatea din Bucureşti, sub conducerea ştiinţifică a lui George Călinescu) unul dintre primii autori de proză din literatura noastră dialectală, despre care literatul sus-amintit scrie:

„Încă din anul 1895, când Delamarina mai colabora la «Dreptatea» cu versuri în grai bănăţenesc, apar în acelaşi ziar [numărul 26/1895, p. 143 şi 181 – n.n. I.V.B.] trei schiţe de **Florinel** (s.a.), având acelaşi erou[,] pe Iliă Căprariu, un ţăran năzdrăvan din Cârnecea-Caraş (…)[;] în anul 1902, Florinel, de-a lungul unui an întreg, începând cu numărul 73 al «**Poporului român**» din Budapesta, publică toate isprăvile aceluiaşi Iliă Căprariu". (Ţepelea, 2005, p. 141).

Acestea sunt datele bibliografice esenţiale pentru a găsi proza în dialectul literar bănăţean publicată de enigmaticul autor.

Vom prelua în antologia noastră fragmentele selectate de Gabriel Ţepelea (*op. cit.*, p. 142 şi urm.), transcriindu-le în sistemul propus de noi.

Apă dă pomană

Iliă cu Filip caută pră fireastră. Ei văd că înăincea carălor or ieşît muierile cu apă, or adus apă dă izvor. Să înţăleg: „Vedz, o fi vrun mort în sat". Iliă vege că muierile să duc cu apă dî la fireastră la fireastră. Să vege că dau dă pomană multă apă. Sunt femei cu inimă, dau apa ca să fie dă Dumńedzău, să fie dă Sfântu Aranźel, „să fie tâlharilor şî tălhăriţălor". Toţ oamenii primesc apa cu voie bună. Iliă-i şî el sătos şî abé aşceaptă să aźungă muierile la fireastra lui.

– Pofteşce dumńevoastre apa?

– Cum să nu, soro! Să-ţ fie dă pomană.

– Cut póhar pofteşce?

– Mácăr toată, soro!

Muierea îi încinźe doauă păhară. Iliă cu Filip o stoarśe dă ţî-i măi mare dragu.

– Dumńedzău să primească lu copiii, lu ńepoţî, la casă. Bogdaproste. Să-ţ fie dă pomană! Că bună fu. Ńe 'stâmpărarăm şî noi ficaţî.

– Póhar doi kraiczári!

– Şî doi crăiţari? Mulţămim, soro. Dumńedzău să-l apere de ńegrii tâlhari – plata să-i fie, cu voia bună să treacă luntrea prăstă apă mare.

– Banii dai!

– Unge-s banii?

– Tu dai patru kraiczári.

Iliă îş faśe cruśe.

– Dar lasă, soro, că nu suncem copii. Bani pră apă?! Poace n-o fost dă pomană? *Ba că io nu păcătuiesc*. Nu ce cemi, soro, că ce bace Dumńedzău?

– Nu este vreme la mińe – iuce că cem jinderi.

– Să cemi mácăr pră dracu şî ăluia îi spun śe-ţ spun.

Într-aia, în źuru muierii să făcu târg mare. Oamenii să rid şî zbeară ca la comégia dă măimuś dî la Târgu-Bogşăi. Toţ la Iliă căutau şî boscorogeau dând dîn mâni.

– Moi, de bani la seraca muere.

– Io nu i-am furat, ca să-i dau pră apă.

Iliă văzdzu că o să deie dă dracu, să rătrasă dî la fireastră, să puńe pră jîlţ, ca şî cum el ar fi fibirău la Oraviţa. Las' să zbere, dar el pră voie nu le faśe!

Coconu Păsulie, ca măi cumince, şî şciind moda dă pră la trenuri, plăceşce apa şî caru pleacă măi dăparce. Toţ îs cu voie bună, numa Iliă să ceme că muierea asta o să păţască pră lumea aialaltă.

– Śe ţî-i, Iliă? întrabă Păsulie.

– Săraca ńemţoańe! N-avu vântă (*folos*) dă apă că îş strîcă izvoru. Săraca, pră ailaltă lume n-o să dzîcă:

„Câţ oameni or treśe
Toţ apă m-or be,
Şî m-or ogini,

Numa ea o să dzîcă:

Da' ei că m-or pus,
Dălături dă sat,
Şî m-or mulţămi."
Und' vânturi mă bat.
Şî ploaia mă ploaie,
Şî ńaua mă ninźe,
Soarili mă friźe.
Nime, dzău, pră mińe
Cu apă mă-mbie.

– Dar di śe?
– D-apoi śińe o măi văzdut să dai bani pră apă!
– IIio, aşa-i răzlogu (*datina*) pră aiś. Şî pîntru apă trăbuie plăciț bani.
– Hm. Hm. Asta baş că s-o spuńem cârniśenilor.

DIMITRIE V. PĂCĂȚIANU (1856-1900)

Data şi locul naşterii: 1856, localitatea Selişte, județul Arad.

Şcoala/Profesia: Şi-a petrecut copilăria (deci şi şcoala elementară) în câteva sate bănățene; o mare parte a vieții a trăit la Bucureşti unde, după preocupări profesionale de fitopatologie („Chestiunea filoxerei") şi prin scrierea *Călăuză practică pentru fabricanții de spirtoase şi licheruri*, pare să fi lucrat în domenii ale chimiei aplicative/alimentare. După unele semne, se pare că a fost (ajutor de) spițer la București (cf. Suciu, 1940, p. 117-129).

Volume: *De pe la noi*, Nuvelete de D.V. Păcățian, 1889-1991, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Minerva, 1899 [în dialect].

Colaborări/cenacluri: A scris nuvelele pe un interval de timp între anii 1889 şi1891 (Țepelea, 2005, 147). Reputatul cercetător al literaturii dialectale bănățene apreciază că locul lui Dimitrie V. Păcățianu este, în literatura dialectală bănățeană, **după** Florinel, întrucât Păcățianu foloseşte forma dialectală mai ales în dialogurile personajelor din „nuveletele" sale (Țepelea, 2005, p. 146).

Prezență în culegeri şi dicționare: I.D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire*, Timişoara, 1940, p. 117-129; G. Țepelea, *Plugarii condeieri din Banat. Literatura în grai bănățean*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, p. 146-150.

Notă: Volumul, de 113 pagini, cuprinde opt „nuvelete": *Liza lu Trifu Cătană*, *Din dragoste, Săcerişul, Licheaua, Uitarea, La nălbitóre, Têrgul, Rêndunelele*. Titlurile, scurte introduceri, legăturile dintre replicile dialogului sunt mai apropiate de limba literară (după regulile de scriere ale acelei vremi); **vorbirea personajelor** însă este redată în chip foarte apropiat de **rostirea**

bănățenească utilizându-se (cu surprinzătoare inventivitate) posibilitățile sistemului grafic (tipografic) din epocă. Transcriem – în sistemul propus de noi – nuvela *Tĕrgul* (1891). Fragmentele subliniate – în ediția din 1899 în limba literară – au fost „reconstituite" în forma pe care este foarte probabil s-o fi avut dacă ar fi fost redate şi ele în ceea ce avea să se constituie încă de la început ca **literatură dialectală bănățeană**.

Totuşi, transcriem cu grafia originală, cea din prima ediție (1899), pasajul introductiv al nuvelei *Têrgul*, ca mostră a limbii literare din epocă, în care Dimitrie Păcățianu a scris secvențele dintre replicile dialogurilor, dialoguri tipărite în ediția originală în ceea ce avea să fie acest nou tip de literatură.

Têrgul [Târgu]

Îi têrgu dă «Armingeu». Soarele privea din vinețiile ceruluĭ, drăgăstos, ca'n luna luĭ Maĭ, peste luncile mănoase şi largĭ ce se întind de-a dreapta şi stênga drumului, ca şi cum ar fi voind să ridice cu zimțiĭ razelor sale fir după fir de earbă ca să crească mai curênd din pământ, fir după fir de florĭ ca să înflorească maĭ de vreme.

Lunca têrgului să înțesa-sĕ de lume ce călca şi strivea cu tălpile earbă şi florĭ abia înmugurite, fără nicĭ o milă, fără nicĭ o durere de inimă. Îĭ trebuia acesteĭ lumĭ banĭ şi pentru ce te mai întrebĭ de inimă?

Milogitul cerşetorilor, țiuitul din clarinete şi trîmbițe răguşite, buimbăitul zgomotos din tobeli mari a comedianților, meeitul mieilor, mugitul vacilor ca şi țipetele negustorilor, totul striga după banĭ şi numai după banĭ, făcênd un sgomot groaznic de auzit.

– Al dracului neamțu, mă! – î-şi ziseră unul altuia doĭ feciorandri, privind din vêrful caruluí năzdrăveniile unuĭ saltimbanc de têrg. Mă, acesta'ĭ în stare să'ți fure cu ochiĭ bani din şĕpar. – Ia uit'al draculuĭ, cum să dă de-a berbeleacu peste cuțite! – Are iarba fierelor în foale.

Şi saltimbancu striga cât îl ducea gura: – numaĭ douăzecĭ, numaĭ douăzecĭ de craĭțarĭ, veniți! numaĭ douăzecĭ! de văzut minune!

Têrgu începu-sĕ a curge în toĭ. Cererea era mare şi prețurile să'mbunaŭ din minut în minut. Numaĭ comedianțiĭ nu'şĭ maĭ urcau preț.u.

– Noa, iacă! Trisuce śinśdzăś, vrei? Dă mâna şî dzî năroc! Ba niśun crițari nu las, că nu-s dă furat. I-am crescut io dîn vițăii mei. Iacă-i vind cum îț

spun fincă m-o dat potca dă cap. Niś tri suce tridzăś? Da' mă doare inima că-i dau şî cu tri śindzăś, da' śe să fac… – Noa, iar: şî patrudzăś fie, dă mâna… Da' „Codalbu" faśe sîngur doauă suce şî măi bińe, api' „Boian"? Nu ce uiț śe blagă dă bou… E, iacă fie! Da' să plăceşci alvălucu; dă mâna şî dzî năroc.

Vândzătoriu-i dece mâna dzîcând: „Să ai năroc dă ei, da' pră Dumńedzău îț spun că mă cred înśeluit; n-am śe să mă fac, cum îț spun: m-o dat potca dă cap…

– Ba, frace, să nu ce credz înśeluit şî să mi-i dai cu totă inima. Potcă, năpotcă, să ai năroc dă bani, apoi bun îi Dumńedzău…

– Atâta mă bucur şî io, da' cum îț spun, n-ar fi fost lipsă să-i vind dacă nu-m murea muierea tumna la Sângeorz…

– Dumńedzău s-o ierce!… Nu ce măi amări daficea…

– Da' vedz că m-or ugit doi pruncuț şî śe să mă şciu faśe…

– Lasă, frace, să-ț trăiască şî bun îi Dumńedzău! O să ai aźutori la dzîle dă bătrîńeță.

– Atâta mă bucur şî io, cu năgejgea asta.

Şî pă când schimbau ăi doi plugari aşce vorbe, vândzătoriu, Florea, să căzńa să dăjleźe pălămarile śe legau pă „Codalb" şî pă „Boian" dă roțîle carului unui veśin şî abé izboci că, după cum era dă zăpăśit, el măi mult le-nnoda.

– Țîńe! – dzîsă el punând cu gireapta capeții pălămarilor în stânga cumpărătoriului – să-ț deie Dumńedzău năroc cu ei! Da' numa bińe să-i îngrijăşci, că-s ńeşce boi, cum îț spun, c-o mie bună şî nu poț să le găsăşci păreche în tăt târgu.

Cumpărătoriu, la rându lui, îi pusă cu gireapta banii în stânga: – iacă tri suce, iacă şî śindzăś! Să ai năroc dă bani, mă frace!

II

După śe Florea-ş pusă banii-n şărpari şî cumpărătoriu să măi uită o dată în gura boilor, plecară amândoi la „şatră" păstă drum, să be, după cum îi data, „alvălucu" târgului.

– O iță dă răchie! – strîgă Florea care era dători a da alvălucu, şî după śe nou' stăpân a' boilor îi legă dă stâlpu şătrii, întrară amândoi înuntu şî să aşădzară la o masă.

– Şî cum îț spun, mă frace, – răînśepu Florea – aşa potcă pă cap să nu de Dumńedzău niś la dúşmanii mei!

– Şî întăreşce-ț inima, mă frace, nu fi aşa slab dă înźer! Iaca io-ț spun, am păcimit d-aşcea dăstule. Întrabă pă śińe-i întâni dîn Drăgăńeşci dă Chentă Țâmătu; ț-o spuńe; că am îngropat pân-acu tri muieri şî iacă tăt n-am murit. Aşa

vre Dumńedzău şî paśe! Morţî cu morţî, viii cu viii!… vedz-bińe, dî la Sângeorz pân-acu, iac-abé-i o săptămână; nu puceai s-o zăuiţ; da' la luna – párică niś n-o trăit, aşa o să-ţ vină.

– Ba că n-o s-o pot zuita totă viaţa me, c-aşa blagă dă muiere nu-i găsî într-un corn dă ţară! Numa să ce dai în vorbă cu śińeva dî la noi dîn Dobreni dă nora lu Mioc Gornicu, ńevasta lu Florea nu a lu Sîmion…

– Mă frace Floreo! Tăce să schimbă în lumea-asta, ascultă-mă pă mińe, că mi-s fript, cum niś nu gângeşci; tăce muierile-s blagă-n casă, numa bărbatu să fie om!

– Api' năroc bun, vrat Chentă – închină Florea – şî bună cunoşcinţă! Să-ţ trăiască śeledu śe ţ-o dat Dumńedzău în casă, să ce îmbucure, şî boii śe ţ-am dat dă bunăvoie şî cu tătă inima să-ţ aducă năroc în ogradă şî să ţî-i ţînă Dumńedzău în paśe!

– Amin! S-aźuce Dumńedzău şî ţîie, frace Floreo! Să-ţ deie tot śe cu gându-i ghingi şî să ce mângăie la-ntristarea d-ai!

Şî amândoi făcură sămnu cruśii şî băură câtă un śocănaş dîn iţa dă răchie.

Chentă scoasă dîn straiţă un crâmpuşor dă mălai copt în ţăst, rumăn şî pofcitori în coajă şî înśepu să îmbuśe după răchie îmbiind şî pă Florea, care, năavând ńevastă, nu pucea avé niś straiţă găcită dă târg cu śeva d-ale gurii prîn ea.

„Mulţămesc – dzîsă Florea răfuzând – că n-o să-mbuc nimic, fîncă, vrând Dumńedzău, am dă gând să cumpăr o văcuţă şî mă grăbesc să merg prîn târg, că şcii vorba: śińe pleacă măi dăvreme aźunźe măi bińe! Cum îţ spun: am doi pruncuţ miś şî mă gângesc cum să-i cresc fără dă mamă."

III

Şî lu Florea îi licăreau ochii-n lacrămi când îl duśea vorba la prunśii săi; unu abé înţărcat, altu abé pă tri ani.

Închină cu a' doilea śocan lu Chentă, îş luă dzîua bună şî plecă prîn târg grăbit. Cum umbla, întrăbând dîn om în om preţu vicelor, văzdu el că-s foc dă scumpe şî śe era cât dă cât văcuţă măi bună, îi śerea suta şî śindzăś. Îş făcu sococeală: o sută śindzăś pîntru vacă; la Popa Moisă doauădzăś – pîntru maslu, stâlpii la îngropăśuńe; pîntru pomeni, pă puţîn o sută; nu-i rămâńe dăstul pîntru „porţîie". – Nu poace cumpăra vacă şî ś-o să mânśe beţî copii? Cumnată-sa, ńevasta lui Sîmion frace-soăl măi mare, păcat dă Dumńedzău că i-o dzîs să fie muiere! Măi bińe o făśa broască, că tare-i şî plaśe „glodu" şî lătrătura, dar dă lucru fuźe în fundu pământului. S-o afumi cu tămâńe şî să fuź să nu ce măi gângeşci a „sâmbrălui" cu ea prîn „śeledu" căşî.

Florea sîmța că-i arge pălăria pă cap. – Śe potcă-i veni aşa, d-odată. La Paşci era Anica lui – să sparź petri cu ea; – doauă săptămâni în urmă, o îngropă. – Cum nu să uită Dumńedzău cât-odată śe faśe! Bińe, rău – nu aleźe; dă o dată cu pumnu-n Śeri şî stînźe o dragă lumină dă viață pă pământ. A cui o fi să fie, nu măi întrabă dă nime! Bagsamă aşa i-o fost rânduit. Când să dzîcă şî el: Doamńe-aźută! Trăbui să scoată dîn ladă suta să cumpere săcriu, zăbranic, mărămi la gieś, vin pîntru pomană şî câce alcili; să măi rămână şî dători lu Popa Moisă.

– Doamńe, Doamńe! Mare-i milostivirea ta! Scapă-mă şî pă mińe, că n-am făcut la nime nišun rău! Dzîsă el dăsperat când, întrăbând încă la o mârțoagă dă vacă, i să spusă: suta şazdzăś. „Şciam io că m-am înśeluit! Şî patru suce śindzăś aş fi prins pă boii mei; da' nu măi ai tu capu la loc? Să fii tu şî om, şî muiere!"

Plecă năince prîn târg, trăgându-ş dîn greu sufletu. Nu poace cumpăra vacă, paśe bună!

IV

Şî cum merźa aşa, perdut în gîndurile trişce śe-l munśau, să pomeni prîn târgu oilor şî a bunăsamă ar fi trecut şî prîn el, năşciutori dă capu lui, dacă nu l-ar fi dăşceptat zberătu meilor śe țîpau în mânile căsapilor care-i legau şî-i aruncau în care lunź să-i ducă la moarce – pîntru bani.

„Uită, săraśii mei! Cum zbiară ei după mamili lor, tumna ca copilaşî mei", şî inima i să împlu şî măi mult dă durere.

Îi veni în gând să-ş cumpere vro oaie-doauă pîntru lapce, dar vădzând măi la o marźină şî o śireadă dă capre, ş-adusă amince că, pă când era la şcoală, într-o dzî le spusăsă dascălu cum că lapcili dă capră îi măi sănătos ca ăl dă oaie şî să hotărî să întrăbe dă prețu lor, plecând întracoló.

V

Privi el prîn śireadă şî vădzu una care-i părea a fi bună, lăptoasă; ńagră şî cu uźeru mare. „Pământu ńegru faśe pită albă şî bună, îş dzîsă întrăbând pă ńevestica śe o păza stându-i la coadă cu jorgiță în mână: „Cum dai capra, nană?"

Capra, ca şî cum ar fi înțăles că îi vorba dă pelea ei – śe să vinge pîntru bani – să uită lung la Florea şî înśepu să zbere; párică-i dzîśa prîn meieitu ei trămurători: bun întînitu!

– Dar vai ş-amar dă mińe, mă frace! – răspunsă stăpâna caprii, o ńevestică dă vro doauădzăś dă ani – m-or dat doauădzăś şî unu pîntru ea; da' asta-i capră dă doauădzăś şî unu dă florinț? Tri iță dă lapce dă totă dzîua; iacă,

fă sococeala, numa cu câce tri groşîță… Io am śerut tridzăś, da' iaca, dacă ți-i gându dă luat, ț-o dau cu doauădzăś şî opt, că mă sîleşce-amaru meu şî n-am śe faśe, da' n-o dau dă bunăvoie…

VI

Florea părea că să măi uşuradză pă inimă. Ágică măi stă lume ca el, cu potcă pă cap, cu amaru-n suflet, izbit dă rânduiala ursîtorilor. Când vedz că ai tovarăş, zuiț o leac-dîn năcazu tău; aşa-i făcut omu să fie!

– Ba io să-ț dau doauădzăś şî patru; m-oi înśelui, nu m-oi înśelui. N-am măi sâmbrăluit cu capre dă când m-o făcut mama, da' śe să mă fac, cum îț spun: potca śe nu faśe dîn om. Iacă dzî năroc bun! şî Florea-i încinsă mâna.

– Da' măi bińe să şciu că nu măi văd criţarii ochii mei şî n-o dau măi lesńa dă doauădzăś şî opt! Nu ce scumpi dumńata, c-aşa blagă dă capră n-ai găsî în tăt târgu, să dai suce. Iacă-ț spun că-i numa dă tri ani, crescută dă mińe dă când eram fată, cu tăriță dîn palmă.

VII

Capra când audzî dă palmă să întoarsă spră dânsa meieind, iar stăpână-sa îi măi dece o coajă dă pogaśe să rumeźe – Draga me! Vedz cum şcie ea c-am vorbit dă tăriță. Lu Florea-i creşcea oarecum inima vădzând atâta cuminţiie la capră şî la stăpână-sa o inimă aşa dă bună. „Să vege că-i muiere śe-i plaśe să sâmbrăluiască cu iorsagu dîn ogradă" – **îş dzîsă el**. „Niś cu doauădzăś şî şasă n-o dai?" **dzîsă el ńevestii făcându-să că pleacă.**

– Mă doare inima că trăbe să o dau şî cu doauădzăś şî opt, da' śe să fac? Amaru meu…

VIII

Lu Florea-i spunea śe-i spunea că trăbuie să ie capra asta, că nu era în totă śireada târgului, cât era dă mare, alta la fel. Să întoarsă iar:

– Noa, că-ț măi dau un florinț, doauădzăś şî şapce, vrei? Dă mâna şî dzî năroc!

Să sococi cât să sococi vândzătoarea: s-o de, să n-o de. Dar di śe fără soț? să-ntrăbă ea hotărită.

– N-o dau măi lesńa dîn cum ț-am spus! Nu ce scumpi acuma pîntru nimic, că-ț iei un iorsag în ogradă, îț spun pă Dumńedzău… Dă doauădzăś şî opt şî iacă, năroc bun să fie! Dă, să fie bárem banii cu soț! – şî ńevasta oftă dîn lung, pomenindu-ş vorba dă soț.

IX

Pă Florea îl măi străbăceau lacrămile-n ochi „Aşa-i! Să fie bárem banii cu soţ” **să gângi şî el şî abé acuma prinsă şî el a înţăleźe di śe ńevasta asta, cinără cum o arăta faţa, îi cu opregu mohorit, fără śerśei în urechi şî fără mărźele şî salbă la gât, când toce ńevestili nu merg la târg dăcât cu haińe** „dă ţînut”, a bună samă-i şî ea fără soţ – ăsta-i amaru dîn vorbă.

– Noa, fie cu soţ dară! dzîsă el dîn totă inima şî dăşchisă şărpariu. Iacă o carce dă dzăśe; hai coló la o şatră să bem alvălucu, ca să schimb, că n-am mănunt.

X

Nevasta luă hârcia dă dzăśe, o ’nodă în colţu mărămii şî-ş dăzbăieră brăśirile să leźe capra dând lu Florea jorgiśca. Târgu năfiind încheiat încă pă dăplin întră dânsa şî Florea, care nu numărasă încă toţ banii, ea trăbuia să ducă capra dă brăśiri până la „şatră” când, primind toţ banii, i-o va da în primire cu vorbe potrivice: s-o stăpâńeşci sănătos şî alcili.

Mădgălina, aşa să cema ńevestica cu capra, era în floarea vrâstii, cum îi măi bună dă iubire, nu pre frumoasă, dar şcia să să poarce. Umbletu ei era fălos dă-ţ părea că îi un păun. Şî Florea băgasă bińe dă samă la toce śe avea ea atrăgători. Cum merźau prîn târg alături, căci capra nu măi trăbuia să fie mânată dîndărăt, el o întrăbă dă unge îi.

– Da’ dî la vai ş-amar dă mińe – răspunsă dânsa tot întristată – dî la Dragşîna!

– Api’-atunś suncem veśini! – obiectă [sic] Florea. Io mi-s dîn Dobreni, hotăriś cu Dragşîna; fiśoru lu Mioc Gornicu – dac-ai audzît dă el.

– Aşa, dară nu ni-s dăparce. Io mi-s fata lu Pavel Boantă, śe l-or omorit lotrii în drumu mare cătră graniţă.

XI

Măgdălina, cum să uita spră Florea, îi veńa, nu şciu cum, ca şî când l-ar fi vădzut; îi părea om aşa dă bun şî precinos, să nu ce măi dăzlipeşci dă el.

Întră aşcea, sosîră la şatră. Legară capra dă chiotoarea uşî şî, întrând înlontru, Florea śeru „o iţă dă răchie-ndulśită”, **că şcia că muierilor nu le plaśe dăcât răchia-ndulśită. După śe să aşădzară la o masă, Măgdălina răînśepu firu vorbirii; că-i Măgdălina, fata lu Pavel Boantă.** Iac-aşa, amar dă mińe! Tăt fără năroc am fost. Rămăsăi dă mama numa dă unspreśe ani; pă taica-l omoriră lotrii; mă măritai acuma-or fi tri ani, la Rusale, şî iaca aźunsăi şî văduvă cu copil! Vai ş-amar dă mińe! **Şî ochii-i licăreau în lacrămi, oftând dîn fundu sufletului. Apoi continuă**: Biată capra asta śe m-o măi rămas şî căşcioara şî

iaca, trăbui s-o vind, că n-am cu śe să pun pomană bărbatului, că vedz-bińe, lumea nu ce-ntrabă [dacă] ai; dacă n-ai puńe, numadăcât ț-ar scoace vorbe: abé o apucat să moară… şî-ş şcersă ochii śe nu măi puceau ţîńe lacrămile.

XII

Lu Florea îi era greu, dar să gângi: omu năcăjît, când şcie că şî alt nat sufără, să-mpacă măi uşor cu năcazu. D-aia şî-nśepu a spuńe şî dânsu năcazu său Măgdălinii.

– Śe să faś, nană Măgdălină? Poace că-i scris altui nat dă om aşa. Când s-ar bucura măi bińe, atunś să guşce măi mult dîn venin.

XIII

Iţa dă răchie veni şî abura, caldă, răspângind un miros dă mere prîn şatră. Florea śeru mănunţîş la o „carce dă dzăśe" **şî umplu în śocănaşă** „alvălucu".

– Iacă aiś – dzîsă el – dzăśe florinț ț-am dat căpara şî cu încă dzăśe, doauădzăś; iaca şî opt. Să ai năroc dă ei!

Măgdălina-i dece mâna: Api' năroc bun să deie Dumńedzău şî dumitale brat Floreo! Iorsagu śe ţî l-am dat dă bunăvoie şî dîn tătă inima curată să-ț trăiască, să-ț aducă năroc la ogradă şî să-ț îmbucure śeledu!

– Amin! S-aźuce Dumńedzău şî dumitale, nană Măgdălină, śe cu gându-i gângi – dzîsă Florea scuturându-i mâna.

XIV

Şî nu şciu cum îi părea lui mâna Măgdălinii; caldă, moale şî mică. Sămăna aşa dă mult cu mâna Anicăi lui… şi śe înțăleaptă muiere! Śe frumos şcie să vorbească! Un fior îl cutrîmură în tot corpu; ca şî cum ar voi să-i cură tot sânźili dă prîn vîni, aşa umbla śeva prîn ele. Dar îş luă corajgie şî închină Măgdălinii care-ş legasă banii în colţu dă măramă.

– Dumńedzău să ce-mbucure, nană Măgdălină! Lasă, fă-ț corajgie, că-i bun Dumńedzău! Să trăieşci! Şî śocnind cu śocănaşîli, băură.

– Să-ț aźute Dumńedzău şî dumitale, brat Floreo, da' vedz, cam greu să-mpacă inima, bat-o focu dă inimă.

XV

Florea nu audzîsă śe-i răspungea Măgdălina, că era perdut în neşce gânduri śe-i umblau a valma prîn cap. Să gângea la mulce şî-ş puńa fel dă fel dă întrăbări: ś-o dzîśe lumea? Trăbe să ce ţîń dă gura lumii? Poț să dai ascultare inimii? Da' lumea faśe altfel?

Măi tornă în śocănaşă şî închină Măgdălinii, bând oarecum sătos, dîntr-o înghiţîtură conţînutu śocănaşului.

– Da' cât copii dzîś că ţ-or ugit, nană Măgdălină? întrăbă el.

– Num-o feciţă aproape dă doi ani! **răspunsă ea înduioşată, scoţând dîn straiţă un crâmpei dă pâńe nădospită, că i să făcusă foame după răchiu' cald şî dulśe, şî îmbie şî pă Florea** – că nu-i fi mâncat d-acasă!

XVI

Dar el nu observă că iar îl cuprinsără gândurile lui mulce. Îş rădzîmă fruncea în palmă şî-ntr-un târdzîu întrăbă iarăş:

– Când dzîś că ţ-o murit bărbatu?

– Tumna la zăpost l-am îngropat, Dumńedzău să-l ierce! **răspunsă dânsa, şcergându-ş iar ochii śe nu măi închepeau dă lacrămi** – Când aş fi dzîs şî io Doamńe aźută, în floarea vieţî – iacă merg pă doauădzăś şî unu dă ani – să stăśim śeva pă dzîle dă bătrîńeţă…

– Ascultă! **o întrărupsă Florea luându-ş corajgie, ca şî cum s-ar fi dăşceptat dîn ńeşce visuri plińe dă făgăduieli**, ţ-ar strîca să ai tri copii? Iacă, mă gîngesc aşa: ai o feciţă şî io am doi copii… şî patru lanţă dă pământ, că-i tare greu să fii în toce părţîle…

XVII

Măgdălina să ruşî în obraz şî-ş plecă privirea-n poală, gîngitoare. Inima-i spuńa prîn bătăi nălinişcice śe voia să şcie, şî aşce bătăi dă inimă párică o îngemnau să s-arunśe în braţîle lu Florea, că era aşa dă bun şî precinos om să nu ce măi dăzlipeşci dă el.

– Aşa văd şî io – **răspunsă dânsa într-un târdzîu, sfioasă** – că-i greu să fii şî om, şî muiere, când Dumńedzău o lăsat dă lucru pîntru fiecare…

– Iac-atunś dă mâna şî dzî năroc bun! Nu ce măi gângi.

– Da' când sococeşti?…

– Pân' la Rusale, iacă, măi avem śinś săptămâni fără tri dzîle; tumna dăstulă vreme să ńe vină cărţîle…

Măgdălina-i încinsă mâna, trîmurând dă bucurie. Să-i vină nărocu aşa, d-odată, fără veste.

– Dă n-ar fi într-un śas rău. Să ńe de Dumńedzău năroc şî sănătace, brat Florea! Cu creginţă unu cătră altu, o să ńe-mbucure Dumńedzău!

XVIII

Lu Florea-i schinceie ochii dă vesălie. Cum i-o dat Dumńedzău în gând să să ducă prîn târgu oilor să găsască aşa „blagă" dă ńevastă şî să-ş vadă d-odată tot viitoriu, śe în faptu dzîlii era ńegru şî posomorît, atâta dă luminos şî sănin, ca ochii Măgdălinii.

– Nană Măgdălină! dzîsă el ţînându-i mâna mică şî caldă pă inima lui – să fim sănătoş noi şî copiii, aźutoriu dzîlilor dă bătrâńeţă, încoló niśo lipsă n-o să avem, că, mulţam lu Dumńedzău, avem cu śe trăi.

XIX

El măi umplu şî a' triilea śocan dzîcând: Ăsta-i dă creginţă – **şî după śe-l băură să sărutară. Lumea śe-i vegea îi cregea beţ şî nu să înşăla, că beţ erau, însă nu dă śocanili cu răchie, ci dă bucurie.**

Capra înśepu să zbere afară şî Florea-ş adusă amince că măi are mulce dă târguit pîntru pomană şî să sfătui cu Măgdălina dă tot śe trăbuia, făcându-ş sococeala dă bani. O să-i rămână atâta cât să poată cumpăra ş-o păreche de źuncani.

Să scularâ să pleśe. „Dă când m-o făcut mama – **dzîsă dânsu dăjlegând capra dîn cheutoarea uşî** – cu capra n-am sâmbrăluit. Ia-o tu ş-o du acasă până la Rusale, că io oi merźe prîn târg să caut źuncani; doar oi găsî măi lesńa cât dă miś, pân' la anu o să crească ei buni dă plug".

– Bińe, dzîsă Măgdălina, da' vedz să nu ce-nśelui să-i plăceşci pre scump.

– Dac-aşa, hai cu mińe! **Şî plecară amândoi, Măgdălina ducând capra dă brăśiri. Mergând, întâniră prîn târg pă Chentă.**

– Bun întânit, frace Chentă! **strîgă voios Florea vădzându-l.**

– Năroc bun, frace Floreo! Da' śe-ai măi târguit?

– Iac-o biată dă capră şî… **răsuśindu-ş musteaţa, arătă dîn źana ochiului spră Măgdălina.**

– Noa, vedz! Nu ţ-am spus io? Mă frace, io mi-s păcimit cu d-aşcea. Da' fie-ntr-un śas bun! Năroc să vă deie Dumńedzău şî s-audzîm dă bińe.

XX

Şî Chentă să perdu prîn mulţîme. Cum străbăceau ei prîn târg, Florea să chibzui cu Măgdălina că ar fi mult măi bińe să nu măi meargă prîn Dragşîna, ci dîn târg să meargă la dânsu şî duminică s-or duśe să ie şî dânsa fecița s-o aducă la el, śeea śe-i plăcu şî Măgdălinii.

Îş măi făcu o dată sococeala dă bani ca să şcie până la cât poace da pîntru źuncani. Śijmili, lumânări, vasă, mărămi şî alce mănunţîşuri pîntru pomană – n-o s-o facă aşa mare şî scumpă – vro śinspreśe florinţ tot, – Popa Moisă măi aşceaptă el. O să poată da pîntru źuncani până la o sută śindzăś, măi rămâńe şî pîntru nuntă vro şapcedzăś. Cam puţîn, da' nunta dă văduvi nu-i aşa scumpă.

Târgu vicelor śe era dă gimińaţă stăpânit dă plugari, aźunsăsă acu' pă mâna căsapilor, care voiau să cumpere ieftin şî prîn urmare preţurili scăgeau mereu, aşa că Florea-ş cumpără doi boi buni cu o sută şasdzăś dă florini.

– Iacă – **dzîsă el Măgdălinii** – când înśepe nărocu îţ merźe tăt bińe. Boii mei, cu puţîn măi buni ca ăşcia, i-am dat cu tri suce śindzăś.

Plecând cu boii şî cu capra, grăbiţ să cumpere dă toce şî pîntru pomană, că soarili abé măi era dă tri suliţă pă śeri şî să nu-i prindă noapcea pă drum, când să iasă dîn târg, să întâniră cu Popa Moisă.

– Bun întânit, părince!

– A, bińe că ce-ntânii, Floreo! **dzîsă Popa Moisă cu un aer tare îngrijorat** – poace că ai să-m dai ăi doauădzăś dă florini śe-m dătorădz, că mi-s tare lipsît dă bani.

– Ba, părince, să mă măi ierţ doauă-tri luni… iac-o să mă-nsor dă Rusale şî nu ţî-i pot da acuma.

Părincili Moisă-ş schimbă îndată, ca prîn farmec, înfăţîşarea. Şcia că cununia o să-i măi aducă vro câţva florini; unge măi puń apoi bocedzîle ś-or să-i vină după cununie. Prîn urmare să bucură la astă veste.

– Bińe, bińe, fiule! Dacă-i aşa, năroc bun! Dar aşa dăgrabă?…

Florea-l rugă să-i scoată cărţîle dî la Prota şî-i spusă śińe îi Măgdălina, care-i sărută mâna, apoi luându-ş dzîua bună, îi dzîsă:

– Ap-aşa-i bun târgu, părince!

Bucureşci, 1891 Ianuarie

IOAN FĂRCAŞ
(1929)

Epigramist, moralist dar mai ales **scriitor de literatură dialectală** (versuri şi proză), Ioan Fărcaş este un prozator al literaturii dialectale bănăţene mature, în sensul că proza lui (scurte povestiri, schiţe şi mai puţin isnoave) este marcată de o anumită „tentă de seriozitate", fie că are un caracter memorialistic, fie că încearcă pretexte ficţionale (cum ar fi **visul**) care se deschid în parabole ce trimit, însă, lucid şi convingător la realitatea noastră cea de toate zilele. Un

anume **umor serios** (unul dintre semnele umorului de bună calitate) îi marchează cu nostalgică blândeţe proza memorialistică, făcând mult mai vie şi mai credibilă dimensiunea sufletească a acesteia, dincolo de impedimentele create de modul (mult prea personal) al autorului de a reda în scris idiomul din satul natal, Sărăzani. Cele trei povestiri sunt selectate şi transcrise din volumul Ioan Fărcaş, *Ugiaşciă [Rămâne]. Povestiri în grai bănăţean*, Lugoj, Editura Nagard, 2005.

Răscoala

După primu războiu mondial, era în vremea când să dăstrăma fostu imperiu austro-ungar, şî prîn sacili bănăţáńe s-or făcut mulce roscoboale – unili măi mari, alcili măi miś.

La Sărăzań, îm povestea tata, s-or bărăbărit caregoge fiśori, unii dîntr-ăi măi prăpăgiţ dîn sat, şî s-or sococit să ie cu pucerea căzanu dă făcut răchie, śe-l aveau în ortăśie câţva oameni dîn sat, fiecare fiind pră rând dă gazdă câce-un an.

În cimpu dă s-o pornit roscoboala, într-ăla an, căzanu era la Taica Pătru, moşu meu dînspră tată. Dă el nu-m aduc pre bińe-amince, dar am zăflat că era om śinstit, numa cam iuce dă fire; ba îm adusăi d-amince, eram mic, cum odată o apucat un berbec mare dă-l aveam şî împunźa oamenii śe veńau la noi – şî lovea moşu cu berbecu dă pământ şî dă poarta dî la drum să-l zmleśască nu alta – páric-ar fi fost o dârză, nu berbec.

Când ăia cu roscoboala s-or băgat în voreţ şî or porînśit să le de căzanu, Moş Pătru, care baş avea în mână ńeşce codolii dă mestacăn, o-nśeput să le de cu ele prăstă cap şî p-unge să ńemerea. Ei, luaţ pă dînăveste, or fuźit iuce dîn ocol, împegecându-să unu dă altu ca oile-n pârleaz.

Dar nu după multă vreme banda s-o întors la noi acasă cu săpi şî cu topoare, or spart poarta, or buit în voreţ şî s-or arăcăduit cătră Moş Pătru, care s-o dat dîn calea lor şî s-o tras după vălău' dă lângă fântână; unu dîntr-ăi cu roscoboala o răgicat sapa dasupra capului lu Moş Pătru şî-l tăt întrăba nărvos: „Mă, di śe m-ai dat tu cu codolia prăstă cap, ha?!"

În vremea asta, audzînd larmă şî gumbuzală în voreţ, tata o ieşît în târnaţ cu puşca încărcată, că baş în noapcea aia s-o fost întors dă pră frunt (numa lucru' ăsta nu or avut dă unge-l şci ăi cu roscoboala) şî, cu puşca îngireptată cătră ei, le-o spus să iasă moment dîn voreţ, că dacă nu îi puşcă fără milă.

Unu, Lică Birtariu, care s-o brătăluit cu ei, măcăr că era om dă rând în sat şî cear śeva precin cu tata, s-o apropiat înśet dă tata şî cu vorbă blândă o śercat să-l îndupleśe să lasă źos puşca, dar văzdând că nu-i glumă şî tata o pus puşca la ochi

îngireptând-o spră Lică, s-o-ntors năpoişîlea şî cu toţ răsculaţî o ieşît dîn voreţ, aşa cum or vinit – fără căzan şî fără să aźungă să să răzbuńe pră Moş Pătru.

Când o gătat tata poveasta, l-am întrăbat śe-ar fi făcut dacă Lică Birtariu şî ăilalţ nu plecau şî s-ar fi înflăibărat în voreţ – ar fi tras ori n-ar fi tras. Atunś tata m-o spus că niś în cimpu războiului, pră frunt, el şî alţ rumâni dă-i şcia nu trăźau girept în om, să nu ie cu bună şciinţă viaţa cúiva, că scrie-n Scriptură cum că ăl śe dă sabie să va folosî, dă sabie va şî muri. M-o fost spus dă unu câńos, care pră frunt număra oaminii puşcaţ dă el şî să făloşa, că la un atac o fost puşcat girept în frunce…

Io nu m-am lăsat şî l-am măi întrăbat o dată: „Śe făśai dacă îi dăgeau lu Moş Pătru cu sapa-n cap şî ar fi luat căzanu dîn cămară?" El s-o arătat d-odată tare grăbit şî o plecat fără să măi dzîcă śeva.

Am măi probit să-l întrăb şî dup-aia dă măi mulce ori, dar niśodată nu m-o răspuns, aşa că niś az, la mulţ ani după śe l-o luat bunu Dumńedzău, io tot n-aş pucé să vă spun…

La nou' źugeţ

În dzîua aia, o fost într-o marţă, abé am putut să prind cursa dî la Logoj la Cărănsăbeş. Înluntru era gumbuzală mare, că mulţ stăceau în piśoare. D-aia pă mińe m-o mirat că pră scamnu-ăl dupla dîn mijlocu măşînii stăcea dăbălat un sîngur om chicit în ţoale ńemţăşci, îmbrăcat ca la oraş. Io, fără să măi întrăb, m-am şî ţâpat pă cât loc o măi rămâńat lângă domn. Na, iaca să urni atotbuzu cătră Cărănsăbeş. Cum nu-m era dă givan, am închis ochii ş-am śercat să aţîpesc. Da' omu dă lângă mińe înśepu să de dîn gură:

– Io mă duc la Cărănsăbeş, la źugeţ, că am treabă ca avocat la Trebunalu źugeţean d-acoló. Acu' îi măi uşor, că năince trăbuia să mă duc până la Cimişoara, vedz d-aia, să-ţ spun girept, m-am şî luptat io atâta ca să să înfiinţădză nou' źugeţ. Că, să şcii, n-o fost uşor. Măi întâi o trăbuit să-l lămuresc pră Iliescu, prîntru că el o fost coantra, vedz i-o ţînut la rândză pră logojăni că nu l-or pofcit la vizîtă când o tăiat aţa dă s-o fost 'ńegurat mândreaţa dă oraşu-ăl nou Făźet.

Dup-aia iar o trăbit să mă lupt cu Văcăroiu, fincă ăsta o fi el bun socotaş, da' le cam zmiceşce la virgúlă, când o scriat cheltuelile śe s-ar faśe pîntru răinfiinţarea źugeţîlor – śică ar fi cât buźetu ţării pă doi ani în loc dă 0,2 ani.

Şî acu', să-ţ spun la ureche să nu ńe audă vun străin, că şî consilerii voşci dî la Logoj or pus mulce coantre la înfiinţarea źugeţului Săverin.(…) Nu ce uita aşa la mińe, că io ce cunosc pă dumita şî şciu că eşci ăla d-ai scriat poezîia cu

răînfiinţarea Polonií – vedz unge şî źugeţu Săverin o fost împărţît întră Caraş şî Cimiş ca cum Polonia fusă dăbucată întră ńamţ şî rus; cum s-ar dzíše, ai bătut şaua să prăšapă iapa. (…)

Io, tredzît dîn cucăială, m-am uitat măi cu băgare dă samă la vorbăreţu dă lângă mińe, că-m părea cunoscut, şî-l întrăbai:

– Da' dumita, dacă nu ce superi, cam šiń-ai fi, că nu-m pari să fii dă prîn părţîle noaşce.

– Hai, nu ce faše că nu mă cunoşci! Că nu să poace să nu şcii că io mi-s fişcalu Antonie Iorgovan, părincili Conştituţîii.

Când ńe dădurăm źos la Cărănsăbeş (basâmcă domnu fişcal îmbla să ie avionu dî la aeroportu dîn geal), l-am vădzut că să-ngireaptă cătră unu še să părea că-l aşceaptă în ştaţie.

– Bună dzîua, domnule Frunzăverde, o dzîs Iorgovan, ce grătulădz că ai fost promovat dîn fruncea źugeţului Caraş ca ministru la Bucureşci! Dar še să măi auge cu puntu dîn contratu cu Rumânia dăspră răînfiinţarea źugeţîlor?

– I-am convins pă tăţ, să n-ai grijă! Źugeţîle or rămâńe aşa cum or fost şî cum îs în dzîua dă astădz, că acu' am şî măi mare cuvânt ca ministru. Cât oi fi io în guvern, Săverinu n-o să măi fie… dăsfiinţat!…

Atotbuzu s-o oprit cam priponit ş-o borăit c-o aźuns în ştaţie la Cărănsăbeş; io trâcnii dîn aţîpeală şî mă vădzui sîngur pră scamnu-ăl dupla.

Visu lu Ion

În sara aia, Ion s-o culcat ostănit şî năcăjît. În cimpu dzîlii š-o trecut, când întorša grăbit roata dî la fântâna lor dîn voreţ ca să umple vălău' cu apă la vaš, tăt cu gându la mişmaşurili še să fac la gostatu ăl d-o fost la Făźet dăspră girepturile oamenilor še aveau pământurili luace să fie acu' acţîonari, s-o rupt o dzală dî la lanţ şî vadra o picat în fântână. S-o dus el după aia d-o scormonit prîn feroceniile dîn şofru, da' n-o zgogit baş mare lucru că n-o aflat numa mâţa dă fer cu tri ghere, dar lanţu še era pus la ea, fiind pre scurt, nu pucea aźunźe până-n fundu fântânii unge dzăša vadra picată. Aşa că o trăbuit să amâńe scosu vedrii pră mâńe-dzî.

Noapcea somnu i-o fost, cum dzîsăi, tare greu, că muierea lui, Persîda, l-o audzît bulguind vorbe fără-nţăles ca anu trecut când o avut apringere dă plumâni, d-o bulguit atunš totă noapcea. Dă cătră dzîuă Persîda o trăbuit acu' să-l pomeană dîn somn, că Ion, bunduz, o prins-o dă chică ş-o zmâcnit-o cu pucere.

L-o tredzît şî el i-o povestit visu:

Am visat vă aveam casa nu unge-i acu', numa prăstă drum dă gostat, la Făźet, şî am vădzut când am răgicat o şolocatră că în voreț la ei îi o cośie cu prinź plină cu saś dă griu, cam atâța câț ni s-ar fi cuvenit noauă prîntru ăşcia doi ani dă când n-am căpătat nimic pră pământu nostru śe nu ni l-or dat. Atunś, śe-m vińe în gând? Că să nu mă simtă boactăru, care aţîpi pră scamn, să arunc mâța cu pălămariu-ăl lung, să acăț cośia şî s-o trag la noi în voreț. Năcazu era numa că lanțu dî la mâță o fost pre scurt şî pre greu ş-ar fi făcut larmă să-l trâcnească pră boactăr. Atunś am pus la mâță un ştreang pră care l-am găsît la noi în şofru. Am aruncat mâța, dar şî ştreangu ăla era pre scurt; numa să vedz menuńe, că pălămariu ăla o-nśeput să să lunźască, să să mățuie sîngur, aşa că mâța să tăt apropia să acheață cośia dă pocega dî la drepcenicu dîn stânga.

– Înțăleg, dzîse Persîda, d-aia m-ai tras aşa dă tare dă chică, pîntru că ai acățat cośia cu mâța ş-ai vrut s-o traź cu pălămariu la noi în voreț…

– Numa pră năcazu, că nu mi s-o arătat în vis să fie aşa. Baş atunś veńa într-o măşînă ministăru agriculturii, dă-i dzîśe Tabără ca un vicodol (…), basâmcă el n-avea dă gând să ste, numa s-o fi răpedzît prî la **uica endu**, cum să dzîśe acu', prî la pitreśere la Valea lu Liman. Io am trâcnit şî să-ț spun gipert, Persîdo, m-am spăimat să nu-m rămână şî mâța la gostat s-o perd şî să nu măi am cu śe scoace vadra dîn fundu fântânii…

ŞTEFAN PĂTRUȚ
(1938-2003)

Preocupat de a-şi lega numele prin cât mai multe fire de mişcarea amplă a resuscitării şi reabilitării **literaturii dialectale bănățene** de după 1989, proces declanşat cu o mare forță de impact şi răspândire de Cenaclul **Gura Satului la Radio Timişoara**, profesorul **Ştefan Pătruț** (care debutase cu versuri încă din 1972 în „Drapelul roşu" din Timişoara, la rubrica de umor „Hai să zâmbim serios") s-a simțit atras de creația în grai bănățean. Progresiv, prin străduanie şi perseverență, a fost primit ca „membru cu drepturi depline" în **Gura Satului** după câțiva ani, astfel că în volumul al III-lea, cel antologic, apare cu un grupaj de versuri (Mirton, 1996). Colportând informații despre o seamă de versificatori în grai pe care i-a cuprins într-un volum intitulat (excesiv) *Antologia poeziei în grai bănățean* (Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1999), şi-a extins încă şi mai mult preocuparea semnalată mai sus: şi-a creat propriul cenaclu radiofonic la Lugoj („La givan" – Radio şi TV Europa Nova), precum şi Cenaclul în grai

bănățean „Victor Vlad Delamarina”, asumându-şi şi gestiunea (în calitate de **consilier editorial**) pentru **Colecția Grai bănățean** a Editurii Dacia Europa Nova din Lugoj, serie în care a girat apariția a vreo două duzini de volume (majoritatea de versuri în grai). Însă sub nr. 19 al acestei colecții, în 2003, Ştefan Pătruț a publicat cartea intitulată *Creatorii în grai bănățean, condeierii plugari din Banat, personalități care scriu despre graiul bănățean*. Îşi va fi dat seama sârguinciosul dascăl de limba şi literatura română de diferența de fond şi de nuanțele care-i despart pe „creatorii în grai bănățean” (adică pe **scriitorii** – poeți, prozatori, dramaturgi – **de literatură dialectală**) de „condeierii plugari”? Nu putem răspunde tranşant; ceva trebuie să fi prins de veste – nu ştim însă **cât**, **ce** şi **cum**. Cert este că arareori Ştefan Pătruț a „produs” ocazional proză în dialect. Că a privit cu seriozitate (şi, probabil, cu oarecare neliniște) **fenomenul prozei dialectale** stă mărturie scurtul şi dramaticul crochiu inserat într-o carte serioasă a sa (apărută, din nefericire, postum): *Monografia comunei Boldur* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova/ Nagard, 2006), schiță pe care am socotit de cuviință s-o preluăm în antologia noastră, urmată de o variantă rămasă în Fonoteca Studioului de Radio Timişoara (variantă ajutată de „spectacolul rostirii”), precum şi de o **poveste pescărească** (transcrisă de noi din aceeaşi fonotecă).

[Cotele obligatorii]

Ca să nu existe dubii asupra acelor momente dure, vom menționa următoarea întâmplare petrecută în localitatea Jabăr.

Într-o zi au apărut colectorii de la C.S.C. Lugoj, între care era şi Nicolae Pătruț, tatăl subsemnatului care, după eliberarea din închisoare, unde a stat doi ani şi jumătate, a lucrat trei săptămâni colector, mai fiind venit la acțiune şi şeful Centrului Lugoj. Au primit ordin să ia cota ori chiar supracota, cum se obişnuia pe atunci. Însoțiți de căruțe şi de ochii oamenilor necăjiți, ajung la familia unui om bogat: uşi închise şi nimeni acasă.

Sare unul poarta şi într-o „cuină” găsesc o bătrână în pat, legată la cap, acoperită cu o pătură şi necăjită.

Tatăl meu, „mare isteț”, zice să-l audă şeful:

– Bună dzîua, maico! Ungi-s a’ dumitale?

– Îs la lucru, la oldă, tăț, da’ io nu baş aud.

– Da’ dumeta di śe suferi? Cu śe eşci biceagă?

– Ha?

– Śe ce doare? Śe ai dă eşci legată aşa?

– A, dragă, am gâlś la grumadz…

– D-api' di śe nu ce măi traź, nu ce măi unź, nu-ț puń lipitori, c-am audzît c-ar fi buńe…

– Buńe, buńe, da' acu' n-are śińe le pringe!

– Cum aşa?

– Iaca bińe că tăț ăi care năince pringeau lipitori az îs ca cińe… preceptori şî colectori!

A urmat un râs, o ruşinare a celor în funcție, şi a rămas o bătrână la care cred că i-a trecut boala de **gâlci** când le-a servit o asemenea tabletă.

Lucrurile mi-au fost comunicate întocmai de tatăl meu care, Dumnezeu să-l ierte!, în acțiunea de la Hodoş, fiind trimis să-1 execute la sânge de cote pe Julian, chiar o rudă de-a noastră, a fost surprins la o sticlă cu țuică de şefi şi care l-au apostrofat:

– Ce faci aici?

– Distrug chiaburimea sătească!

– De mâine să nu mai vii la lucru!

Şi nici nu s-a mai dus. Tot nu-i plăcea tatălui meu **lucru**', nici acasă; de serviciu ce să măi vorbim!

Secvența am redat-o, fiindcă în ciuda hazului, bătrâna bolnavă spusese un mare adevăr: în funcție erau avansați toți neaveniții, care nu ştiau multe şi făceau ce li se ordona, din teamă sau din dorința de a parveni. Şi mulți au rămas pe scara ierarhiilor fără a avea merite, iar truditorii, care cu greu şi-au agonisit pământul şi averea de pe lângă casă, erau huliți, batjocoriți, chinuiți şi umiliți până peste poate.

Miliție, colectori, primari, secretari şi tot ce mai avea puterea locală desfăşurau o tensiune continuă asupra paorilor, stresându-i, determinându-i la acte de rezistență, în urma cărora erau maltratați şi trimişi la puşcărie. Ce făcuseră ei? Cu ce greşiseră?!

Trăitorii acestor momente de groază vor povesti şi au povestit, suntem convinşi, urmaşilor, spre a nu uita în veci acele timpuri de restrişte.

[Colectorii]

(…) urâț ca nărodzî: dau cu uşîli, să bagă prăstă tot, rup, suduie, zbeară dă trîmură şî cânili în lanț. Ca la țircus.

Unu-i mare, ńegru şî îmblă dă părică râşchie; ăl dîn mijloc îi mic, ogârsît, c-o mână măi scurtă şî cu un umere-n sus; a' triilea îi cam mic, búźet, puśat la obraz, cu sprânśenili şchipice, d-un sur clăcinat. Or aźuns la Laie Covăsât în voreț:

– Gazdo! Afară, că ni-s noi! Nu s-auge?! Nu să vege?! Nu să crege?!?

– Cea' Laie! Ieş, că tăt nu scăpi dă noi!

Niś pâs. Niśun răspuns. Văd ei că nu-i cośia, dau la pod – lăcătu-i pus. La umbrari stau doi-tri pari… ş-alt lăcăt, d-ăl cătăńesc. Când la cindă, uşa-i dăşchisă; îş dau, făloş, colectorii drumu. D-aiś – în sobă. Nimic. Întuńeric. În pat – párică śińeva să miścă. S-apropie ăl cu mâna măi lungă.

– Bună dzîua, buno!

– Oooo… Ś-ai dzîs?…

– 'Nă-dzîua! Şî dădu dîn cap.

– Nu-s acas! Numa io-am rămas, că mi-s beceagă!… zbeară baba dîn tăce pucerili, d-or trâcnit colectorii. Ăl mic pringe corajge şî s-apropie dă babă:

– Śe dzîś, buno, că ce doare?

– Ooo… mi-s dămult în pat. Mă dor gâlśili, şălili… şî… nu-i măi bun capu.

– D'api', buno, di śe nu-ţ măi puń şî 'mńeta lipitori?…

– Śe scălâmbăń, că nu ce baş prăśep?…

– Di śe nu-ţ puń li-pi-tori?! Să apropie dă babă, la ureche:

– … li-pi-tori!… Baba prăśepu şî-nśepu să să ridă:

– Buńe ar fi, copile, lipitorile… Da' dă unge?… că acu', tăţ ăi d-or îmblat cu lipitori… îs prăceptori şî colectori!…

[Haiduśii-ăi noi sau… povească cu pescari]

(…) mă, ńepoace, tata dumitale o îmblat mult, i-or plăcut puşchili… Ascultam pră Costa Cuplăr şî mă ghingesc cumă or fost oaminii dă altădată. Când umblau ei, tată-to, fugari cu Giţă, or stat o vreme în păduriţa dă pini dî la Jabăr, pră Şanţ. Le duśa când mumă-ta, când babă-ta dă mâncare; când nu căpătau, śereau dî la oameni…

Într-o noapce le-o venit lor în cap să să ducă la Chizătău. O fost cald, tare cald; o lună, ca dzîua, împlea śeriu. Să auge până dăparce cum unda dă apă să zbace întră ţărmuri şî ţârăitu greiilor dă prăstă tăt. Numa noi, paorii, treśem pră lângă d-aşcea cuminţ, fîncă le sococim pră lumea noastră. Le audzîm d-atâcea ori dă când ńe faśem până murim…

Vin ei, vin, pră Şanţ: Giţă năince şî tată-to după el; şî vorbesc, da' śulesc ca iepurii. Aud ei, dî la o vreme, givan pră Şanţ; Giţă: Ăşcia-s la peşci! Traźe tu o dată dasupra, să le luăm peşcii şî crâsniśili, dzîśe tată-to. Sloboage un foc Giţă, şî măi unu. Stau şî śulesc; pescarii n-or avut grija puşcatului, o'… n-or audzît. Ei, dă pră ţărmure, era… o postată bună întră ţoale şî pescari. Tată-to tot

aruncă la bolovani în apă năincea crâsniśilor… „Audz mreana!”… Giță şî tată-to or prăśeput că întră pescari îi şî Giță Mărcin; odată tată-to o prins să zbere: „Tov căpitan, în stânga!… După casa luntraşului! Îi pringem!”

Bandi-baci, mâńe-dzî, o povestît, spăriat, ś-o pățît. „Fost la peşci az-noapce cu Giță. Vrut pringe miliția Cimişoara. Noi fuźit, atita fuźit la Goloşîe, când luat izmeńe. Noi lasat straiț cu peşci, crîsniş şî fuşit. Aşa scápat… cu Giță”.

După śe tata o ieşît dî la vărmege, îi la Nistor Miroancă la givan. Iaca vińe şî Giță Mărcin. Când îl vege tată-mio, înśepe: „Tov căpitan, la stânga, pă după casa lu luntraşu”… Da’ Bandi-baci, care era dă față, căscând gura la givan: „Mă Laicu, tu fost! Tu luat la noi peşce şî crisnic… şi tot ismeńe nostru!…”

Da’ Lăiță, tată-mio: „Na, Bandi-baci, iaca târdzîu, dar tot am zăflat că şî dumita ai fost în noapcea aia pescari fără izmeńe… Bińe că n-o zăflat şî tovarăşu căpitan dî la miliția dîn Cimişoara, că ce-ar fi băgat şî pră dumita la varmege. Ş-am fi fost coleź la… **Popa cu cipişapcă**…

Ion Muț
(1939–2004)

Data şi locul naşterii: 21 martie 1939, satul Cebza, județul Timiş.

Şcoala/Studii: Mutat cu părinții în orașul Sânnicolau Mare (județul Timiş), urmează cursurile şcolii elementare din acest oraş, iar liceul la Şcoala Medie nr. 5 din Timişoara (1953–1957). Absolvă cursurile Şcolii Tehnice (postliceale) de Activişti Culturali la Bucureşti (1957–1959).

Profesia/ocupația: Metodist (îndrumător cultural) la Casa de Cultură din Sânnicolau Mare, iar apoi funcționează ca secretar la Judecătoria Sânnicolau Mare. După 1968 a fost contabil la Întreprinderea Agricolă de Stat din acest oraş.

Volume publicate nu are, dar a înregistrat la o firmă o casetă audio.

Colaborări/cenacluri: Nu are colaborări „în exterior”; fiind însă înzestrat cu talent de umorist şi având vocația de „slujbaş al culturii”, era simțit ca o **prezență** în viața cultural-artistică a comunității. Remarcabil rămâne faptul că tocmai pe temeiul acestor calități, **Ion Muț** a fost în repetate rânduri „gost la Gura satului”, adică invitat la emisiunile cenaclului radiofonic cu acelaşi nume de la Radio Timişoara.

Prezență în culegeri şi dicționare: Au rămas câteva creații şi interpretări valoroase de proză dialectală (adevărate spectacole ale rostirii) care se păstrează în fonoteca Studioului de Radio Timişoara. Boldureanu, *Contemporanii*.

Chińezoańa

La radiu Cimişoara s-o dat dă şcire că la Geoagiu-Băi un privat o' că o privată o adus tumna dîn China o doftoriță care ce-npunźe cu aśe în locurili unge ce doare şî-ț ie durimea ca cu mâna!… în ăl mult dzăśe dzîle, prîn **acupuntură**. Cumgoge toce mă dor, mă nădăi că ar pringe bińe… Las lucru' şî mă duc puşcă la veśinu Pătru lu Dostreală, că-l vădzui prăstă gard când o ieşît dîn privada dă după şură, că clozetu dîn casă îl folosăşce numa când vin goşcii – prîntru că-i scumpă şî urcia dîn sul şî niś apa nu-i pră daficea, ca cumă-s ghijîli şî śocanii-ăi dă cucurudz…

După śe-i povăstui că ś-am audzît la radiu Cimişoara, dzîśe Pătru:

– Mă, Ioańe, hai în pita tea să ńe duśem amândoi să ńe traźem să ńe treacă dă durime, dă reumă şî dă odoloańe, ś-o măi fi… om vegea noi cumă-i cauzu…

– Uşor dă dzîs, mă Petre, da' śe faśem cu muierili, că nu ńe lasă să ńe duśem niś dacă-am băoni până dasńață; aşa că haidareț să faśem pleanu dă bătaie… pră bază dă muncă dă lămurire… care cumă o şciut, care cumă o putut.

Io, năince d-a mânca d-amńadzăț, înśep să mă prăumblu prîn cuină, îm trag după mińe pişoru ăl girept şî-nśep să mă vaicăr: Iauuu, că mi-s gata!… Că nu măi pot! Iauu, pişoru, auuu spacili!… Floriț, cred că mi-s gata!… Iauu-ho-uu…

– Śe pleasnă, că nu ce-am măi audzît pân-acuma să ce vaiț!

– Au, Floriț, mi-s gata, nu măi pot!… Dacă nu mă duc să mă trătădz, să mă trăctălădz… (na, că mă scăpă gura!… Năroc să n-o băgat sama) mă ie şlogu… Şî-i povăstui cum că śe-i cu Chińezoańa şî śe menuni faśe.

– Tuńe rău'-n cińsă tuńe, că ț-am cântat io țîie. Lasă țîgarea şî duhanu, că nu-s buńe! Şî iaca, ai aźuns la vorbili mele! Şî răchie cât-ai băgat în cińe, că mă mir cum nu ț-o plesnit ficatu!… şî rândza în cińe… Du-ce! Du-ce, Ioańe, că ai bani dă bulendrit!

– Mă Floriț, țucu-ț gura tea, poce tu credz că d-aia mă duc io, să bulendresc… Doamńe fereşce! Mă duc pîntru sănătacea mea şî… bucuria tea… Ş-apoi nu-i vorba dă bani, că bani avem, baş am vindut śinś lanță dă pământ, ş-apăi śe să faś cu banii?! Că bárem să-ț vedz dă sînătace!… cum dzîsăi.

– Apăi, sigur… Domnu să duśe la trătămenturi… Şî Floriț, că-i bolândă, să ste să lucre!… Să-l țînă pră domnu la nu-ş' śe Chińezoańe!

Măăă, când am audzît vorbili aşcea, mi s-o cam tăiat mau'… O ieu altmintrilea: Floriţo, am vorbit cu veśinu Pătru Dostrealî să merźem amândoi; şî când vinim noi dî la Chińezoańe, moment vă duśeţ voi muierile… Că nu pucem să ńe duśem toţ, că n-are śińe să aibă grijă dă casă şî dă marve.

– Audz, Ioańe, şciu că eşci biceag şî eşci putrăd tot… Du-ce! Duuu-ce!… Numa dacă nu-m viń ţais, cu mińe-n pat nu ce măi culś!!

Atât-am aşceptat; fuga la Pătru – care şî el o avut tăleconferinţă cu-a lui. Am stăbilit data şî śińe să ńe ducă, fata lu Pătru o vorbit la tălifon, ń-o căpărit locurili pîntru dzăśe dzîle…

După patru śasuri dă drum, că n-am oprit numa cât să ńe uşurăm, o dat Ăl Bun c-am aźuns la băi. Iońel al lu Pişcirig, źinerili lu Pătru, ń-o făcut formili dă răţăpt, ń-am băgat în soba care ń-o fost dată, ń-o arătat-o un copilandru, care ń-o dus şî străiţîli şî care-o rămas cu mâna-ncinsă şî n-am şciut di śe… Ń-am ales paturili… măi ales io, că Pătru o dzîs că lui i-i totuna. Io am ales patu dî la răstaniţă, c-acas-am durmit la părece şî dă câce ori o trăbuit să mă duc noapcea pîntru mińe afară, o fost musai să trec prăstă Floriţa… ş-atunś nu scăpam… până nu dăgea să să sufulśe la brăśiră… Aşa c-am dzîs că fac o ţârică dă… răpauzie; să nu visădz urit, Doamńe-păzăşce…

Ustăniţ dă drum cum am fost, ń-am culcat. N-apuc să aţîpesc, că-nśepe Pătru meu să hârcoană, mă, da' nu aşa, d-am dzîs că pică păreţî pră noi; îl trag dă nas, fluier, hârcon şî io – daficea! Gimińaţa îi spun să să trăctădză la Chińezoańe şî pîntru hârconat.

La Chińezoańe, ś-am vădzut acoló – lume năcăjîtă, nu śegoge: care-ş trăźa un pişor, care pr-amândoauă… care mîna-i zbendăra a pagubă, care gura-ntr-o lături şî ochii-n soare, vai-ş-amar! Îl bolgesc pră Pătru şî-i spun că noi ni-s fişori-źuni pră lângă năcăjîţî-ăşcia.

Ń-am luat şî ń-am pus la rând să ńe băgăm la Chińezoańe. La noauă śasuri o vinit un fişor şî ń-o băgat câtă patru-ntr-o sobă; io cu Pătru am ńemerit într-una cu doauă paturi. Nu după multă vreme veni muierea dî la care lumea aşcepta menuńa… baş Chińezoańa! Am dat bună gimińaţa, dar nu ń-o răspuns pră rumâńeşce, numa în americăńeşce, o' că-n anglizăşce. Cu ea o venit în sobă şî şăgârtu, basâm sănitariu, el o şciut americăńasca-anglizasca, ş-o-nśeput să ńe vijgălească cum că śe şî unge ńe doare. Când o aźuns la Pătru, o spus şî el unge-l doare, numa s-o zuitat să spună că sufără şî dă hârconat. O trag pră Chińezoańe dă śoariś, cum eram încins pră pat – că chińezoańili nu poartă poale o' că sucnă ca la noi – şî-i spun dă hîrconatu lu Pătru… „Uat?!?" dzîśe Chińezoańa „N-o ouat şî ńiś nu oauă Pătru, Doamńe fereşce! Numa îrcoańe noapcea şî nu pot să dorm". M-am nădăit că nu prăśepe, şî-i spun la şăgârt – numa ńiś ăsta nu prăśepe…

Atunś îi spun lu Pătru – „Fă-n pita lui un hârcońat să prăśapă Chińezoańa!” După śe Pătru o hârcońat dă vro doauă ori, Chińezoańa o dat dîn mâni a înțăleźere ş-o dzîs: „Ies-ies!”, numa n-o ieşît nicăuri, o rămâńat în sobă.

În vreme śe-l vijgăla pră Pătru, m-am uitat la un tas în care-or fost ńeşce acoańe mari cu care coş saśii, măi gata cât potricala şî hamurili dă cai la noi. Ş-am dzîs în mincea mea, di śe potcă-i dzîśe la trăctăment **acupuntură**, că măi ńemerit ar fi să-i dzîcă **aconiupuntură**…, ori măi dăgrabă **potricăleală**.

După śe ń-o gătat dă vijgălat, ń-o spus şăgârtu să ńe dăzbrăcăm; ń-am dăzbrăcat ş-am rămâńat numa-n izmeńe. Sănitariu o fost foc pră noi ş-o dzîs să ńe lăpădăm şî izmenili, că n-are cum să ńe buturească Chińezoańa, şî dă mâńe să venim în bugii d-ăi scurț. Iuce-am lăpădat izmenili şî le-am pus pră foale, şî cu curu-n sus, aşa cum ń-o pricit sănitariu.

Chińezoańa m-o şcers fain cu pămucă şî şpir d-ăl puturos ş-o-nśeput să baźe acoańe în mińe: în cap, după cap, după ureche, în mâni, în piśoare, în tălpi – śe măi! – m-o buturit tot. După ś-o gătat dă buturit, mă ghingeam c-atunśa când scoace acoanili dîn mińe, să umple soba dă răchie!…

Lu Pătru i-o băgat măi mulce acoańe, cu doauă – în grumadz, pîntru hârcońat. Când ń-o gătat dă buturit, Chińezoańa o ieşît, şî şăgârtu ń-o cotropit fain c-un măsai – să nu riśim – c-o fost o țârică răcoare, ca la noi în soba mare, vara. N-o trecut mult, că-l aud pră Pătru că-nśepe să hârcoană. Măăă, n-am putut să mă scol să trag dă el şî să-l întrăb cât pita lor stăm cu acoanili în noi, că mie-m vińe să mă duc afară dă lipsă mică, că nu măi pot. Mă, da’ nu vińe nime să vadă śe-i cu cińe, d-am dzîs că să sparźe beşîca-n mińe.

Apo’ după vrun śas, o dat Ăl Bun că s-o băgat în sobă şăgârtu-sănitari şî ń-o scos acoanili…

Iuce trag dă Pătru şî-i spun: „Scoală-ce, bolândule, că ni-s gata!” „Aşa iuce?!?”

IONEL IACOB-BENCEI
(1940)

Prezență contemporană de anvergură în ultimele trei-patru decenii în perimetrul literaturii umoristice (epigramă, versuri satirice, şarje, dialoguri şi dueluri epigramistice, pamflete), dar şi în planul literaturii dialectale bănățene, îndeosebi printr-o amplă creație în versuri, **Ionel Iacob-Bencei** s-a exprimat nu de puține ori şi în proză (atât în limba literară – eseuri, amintiri, memorialistică –, cât şi în **dialect literar**). Proza dialectală scrisă de el vine să confirme atât viabilitatea creației în atare literatură, cât şi posibilitatea prozei dialectale de a

exprima o arie tematică mai amplă, o mai mare varietate de gânduri, idei, sentimente, atitudini, nu doar „spectrul glumeț", pitoresc, aşa cum se crede îndeobşte (chiar şi în ziua de azi şi chiar de unii pretinşi cunoscători/ „degustători" ai acestui tip de literatură).

Cu Colă la Ştrasburg

În loc de motto:
„Haida să ńe faśem tropa
C-am intrat în Europa!"

…Şî asta nu am fi răuşît dacă Partidu „Gura Satului" nu s-ar fi întâlnit duminica trecută să ie în discuție primirea noastră în Conziliu' Europii. Aşa după cum v-am anunțat la vremea potrivită, lucrării s-or dăsfăşurat cu uşîli închisă dîn motiv că traźe curentu. Acuma pucem să dăm la iveală obiectu şădințăi estraordinare:

„Aprobarea raportului śe urmadză să-l prezînce domnu Colă lu Tutubă la Ştrasburg."

Cum dumńavoastră, la oara la care vorbim, cunoaşceț răzultatu adoptat dă Parlamentu Eoropii, nu ńe rămâńe dăcât să vă povăstuim cum o fost cu intervenție domnului Colă, prezăşu nostu. Păi, iaca cum:

Înarmat cu un răvol, cumpărat dî la raionu dă dulśuri, Colă o răuşît să să străcure în sală aşădzându-să în şâreghea dă 'năpoi ca să poată asculta linişcit toț vorbitorii. La un momen' dat, când o văst că lista ăstora nu să măi gată şî o parce dîn ei vin numa cu amendamence, s-o năravat ş-o buit la tribună. După ś-o bătut cu pumnu-n masă d'o făcut uiaga zdriele, o dzîs:

– Apăi bińe, domnilor, până când măi aveț dă gând să ńe perpeliț ca găina la grill? Śe-i cu-atâcea amendamence, că în toată agricultura socialistă n-am avut aşa śeva? O' baş nu vi-s śitavi la cap? Cât măi stăm noi pă la uş? Şî în colț pă coj dă nuś?!

Ca să vă dovegesc că ni-s pă calea a bună, vă prezînt pontu dă vigere al partidului nostu:

„Contribuții dă samă pă ogoru grămaciśii prîn conjugarea bilingvă a verbului a memora".

Aşa că amendămentu cu minorităților cage dîn capu locului şî dîn capu cui l-o scos. Da' mă ieu cu givanu şî nu vă spusăi concluzîia la care am aźuns după lunź şî furtunoasă dăzbaceri pă secțîuni şî în plen:

La singular (ştud!)	**La plural** (soţialmence…)
Io memoriez	Noi memorăm
Tu memoriezi	Voi… comemoraţ
El, ea memoriează	Ei, ele memorandum

Asta-i tot ş-acuma, la vot! dzîsă Colă scoţând răvolu dîn pozonari. Întraga adunare o înzglemenit, răgicând mânili. Śe-i drept, până să să gace cu numărarea voturilor, unii or făcut scurtă la mână, alţî or rămas cu mâna pă sus şî după aia. Una păstă alta, Colă s-o dăclărat mulţămit dă răzultat şî dă bucurie o muścat ţapăn dîn ţava răvolului, cumpărat dî la raionu dă boboanţă, dăclămând ca pă bină: TITAN HĂIS! ALTĂ VIAŢĂ!

După asta, o părăsît *în trompă* sala dă şădinţă luând prima cursă „Ciartăr" cu care o aterizat forţat pă aeroportu dîn Bolomaś, unge rămâńe la răfaśere până duminica śe vińe.

Aşa am întrat noi în Eoropa. Dîn motive lesńe dă-nţăles, tăleviziuńa n-o prăzăntat epizodu în cauză ca să nu strîśe imaźińa Rumâniei la noi acasă…

„Schimbare … fără ură şî fără răzbunare"

Draź paori şî iubiţ ţărani,

Anunţăm mare schimbare, mare, în guvern, după cum umadză: da' măi întâi trăbă să vă spuńem că schimbarea să faśe dătorită altor partige care tătă săptămâna anunţă câce-o alternativă dă guvernare.

Aşa că, având în vegere trănspăreanţa, dămocrăţîia şî faptu că păstă tot să schimbă câtă śeva, faśem şî noi o rămańere în Guvernu Partidului „Gura Satului", drept pîntru care dăm prezăntu

ORDINANŢ:

Art. 1. Ceaica Marius Munteanu, dzîs şî Ion Scăiece-Dubaşu, treśe dă la estărńe (unge n-o făcut nimica) la agricultură, ca să-l vigem cum ară cu nasu pă gheţuşu d-afară, el aşa lăudându-să în '91.

Art. 2. La estărńe să numeşce domnu Colă lu Tutubă, cărúia i să dau dă înfăptuit următoarili sărśini dă moment:

a) Să răzoalve situaţîia cu barjîli dă pă Dunăre, că tot îi plaśe lui să-ş baźe nasu în politícă;

b) Să trimeată o poştală dă consolarie la Doamna Buşoańe, că o părăsît muierea Casa Albă;

c) Să trimeată o epistólie dă mulţămire lu domnu Geoarge Buş pîn care să-i mulţămească pîntru câce o făcut el, săracu, pîntru „IEROPA", că ńe umplú

dă căşci vânăce dă o să vigem numa vânăt năincea ochilor ş-o să fim vânăţ dî la nogeie până-n chemea capului;

d) Să trimeată pă moment o tăligramă dă grătulare domnului Bilă lu Clintoańe prîn care să ńe dăm bińe cu el, că nu să şcie śe ńe măi aşceaptă.

Art. 3. Uica Vică, mare şpeţialist în finanţuri, care o adus leu' unge l-o adus, treśe la iustiţie, că-i pucere supărată în stat; aşa că poace să taie şî să spândzure fără să măi de sama cúiva.

Art. 4. Pătru Chira treśe la mediu să răzoalve o dată pîntru tădăuna problema substanţălor toxiśe, el find foarce dăprins cu ele.

Art. 5. La agricultură treśe Şcefan Pătruţ, ăl măi mare paore dîntră noi, că tot îi obişnuit el cu cultura… dă cucurudz.

Art. 6. Taica Pătru treśe la industríe, că-i bătrân ca şî ea, după cum ńe spuńe Don Pedro, care ń-o băgat frica-n sân cu alternativa dă guvernare, ń-o pus pă gânduri şî alta nu.

Art. 7. Io, Iońel Iacob Benśei, rămân pă loc: la interńe, să fac paśe cu mińerii.

Prezăntu ordinanţ, cu data dă mâńe, să śiceşce astădz şî să puńe în aplicare înśepând dă ieri…!

Sămnadză Iońel Iacob Benśei
împucerniśit

Un tată năcăjît

Mă Colă, mă, şî voi ortaś, cum s-or strîcat vremurili şî lumea… D-apăi cińeretu…

Ia ascultaţ śe-m spusă mie săptămâna asta un paore cu care m-am întânit dîn întâmplare pîntr-un sat, om pă care nu l-am cunoscut pân' atunś, da' l-am vădzut tare mânios, că suduia cum îi vińa la gură. Am căutat io să-l măi domolesc, după care îm dzîśe:

– Dragă, o bolândzît lumea! Bunăoară, io mi-s năcăjît că fiśoru meu m-o spus az-gimińaţă că să duśe la doctoru dă măsăle şî când-coló, pă la vo dzăśe śasuri, strîgă un veśin la mińe, că baş eram la capăt dă oaldă cum săpam la cucurudz, śică:

– Dă tu cu sapa că odrasla te dă cu rumu…! Io caut să-l contrădz cum că fiśoru meu îi plecat la oraş la doctoru dă măsăle. El nimic şî măi mult, că l-o vădzut în sat la birt, unge traźe tare să-i amurţască basâmcă măsaua a beceagă.

La amńadz ieu sapa-n space şî dau o fugă acasă, ca să dăjleg viţălu la supt. Da' trecând pă lângă birt şî audzînd un bică dă baltă cum borăia „Ş-aşa

beu oamenii buni", dau şî mă bag; când, śe să vedz, fiśoru meu cânta dă mama focului, dară vădzându-mă o-nzglemenit. Îi dzîc: Păi, bińe, mă, prăpăgitule, io la sapă, şî tu la birt? Îi frumos asta?!

La care śe credz dumeta că-m răspunge pîntră sughiţuri?

– Pământ ai vrut, pământ ai! Io am învăţat „Internăţionala" şî acoló aşa spuńe: „Pământu est-a' celor harniś./ Cei leneş pleśe unge vor!" Aşa că tu, harnicule, ce-ai dus la sapă şî io am vinit la birt.

Audzînd asta, am scos cureaua şî l-am cuptuşît bińe dă abé l-o scos birtaşu dîn mânili mele; nu atâta dă milă, cât dă frică să nu piardă un client. L-am lăsat în plata Domnului, da' astară când vińe la śină am să-i spun şî io ś-am învăţat dî la tata şî dî la moşu-meu: „Pământu îi a śelor harniś/ Ăi leneş mânśe unge vor…!" Da' la masa me, nu!

M-am dăspărţît dă uica dându-m sama, încă o dată, cât dă înţălept îi paorili nostu. Şî cum lucrurili stau aşa, m-am pus în sara aia ş-am scris rândurili aşcea.

NICOLAE JEBELEAN
(1948)

Data şi locul naşterii: 14 iulie 1948 — Silagiu, lângă Buziaş (judeţul Timiş).

Şcoala/Studii: Silagiu (4 clase), gimnaziul şi liceul la Buziaş. Facultatea de Teologie Ortodoxă – Sibiu.

Profesia/ocupaţia: Preot la Blajova (judeţul Timiş) din 1974 până la pensionare (2004). În prezent locuieşte la Silagiu.

Volume: Nu a avut ocazia să publice, neinteresându-se în mod special de acest lucru. Dar este pasionat de sculptura „pe mersul naturii, în lemnul rădăcinilor şi-n podoaba fructelor".

Colaborări/cenacluri: Colaborare la spectacolele Casei de Cultură Buziaş (momente vesele); sporadic la cenacluri de la Lugoj dar mai ales la Cenaclul radiofonic „Gura satului", Radio Timişoara (de prin 1994).

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Fonoteca Studioului de Radio Timişoara; Boldureanu, *Contemporanii*.

Ńegurarea[1]

Şăgeț, oameni buni, să vă povăstui că cumă s-o fost făcut **colectivu**, ágică „colhozu" la noi în sat; că vigeț cum după răbăluțîie lumea o băgat dă samă cumă s-o spart…

Na, 'po' la noi, oameni buni, n-o fost ca-n alce sace — după cum s-o audzît măi pră urmă – că prîn alce părț s-o făcut cu mare năcaz, cu bătaie, că i-or spăimat pră săcenii ăi dă n-or vrut să să scrie „dă bună voie" – i-or spăimat că-i bagă la vărmege, ba śică pră caregoge i-or şî băgat acoló… Mare năcaz, cum vă spuşăi.

Dar măi cătră sfârşît, când îi cipiră şî-i vâpiră la colhoz măi gata pră tăț, fieşcecare cu întrăg śeledu, prăstă tăt, pră rând în fieşcecare sat colectivizat, partidu şî guvernu prîn activişcii dî la raionu dă partid s-o făcut mare fărşanc şî părage, dă s-o putut trăctăla tăt natu – persoană dă om o' că dă muiere – cu bere şî cu mâncăruri şî frumoşățuri dă cântări dîn torogoț, o' că dîn fămfare… Ş-apo' la asta, la părageа asta, i-or dzîs basâmcă ăi dî la raionu dă partid cum că śică ar fi **îńegurarea**. Aşa s-o-ńegurat într-o duminică la Valea Pai, într-alta la Izgar, o' că la Icloda, o' că pră ungegoge, după cumă s-o dat rânduiala dî la raionu dă partid, ágică dî la Logoj, cum fusă cauzu. Aşa că dă ńegurare avurăm şî noi la Sîlagiu parce… Şăgeț pră paśe, că nu vă povăstui totă trăctălarea, numa măcăr înśeputu.

Na, cum dzîsăi, când s-o cam dogătat să să facă colectivili, iaca veni rându să ńe năgurădză şî pră noi.

Ş-apo' o fost aşa: cam în dzîua dînăince, îm párică o fost într-o sâmbătă, iaca pră dînăveste pică iar în sat la noi un om tare mândru şî plin dă făloşîie, cu taşcă dă pele dă porc în mână şî cu cipişapcă dă doc în cap, iar pră umeri, numa că n-o fost baş aşa dă răcoare – un răglan. Să prăzîntă el şî spuńe la Sfatu Popular că-i trimes dî la raion să givăńască cu oaminii dîn sat şî să le spună că śe biuşag îi aşceaptă la colectiv ca să-i lămurească pră tăț până la unu ca să între fieşcecare la colectiv cu tot śe au. Ş-apo' dă mâńe-dzî poace să-nśapă măcăr când fărşancu dă-ńegurare, că flighihoarnili ş-ălelalce duduroańe dî la fămfara dă pănduri a lu Şmiț dî la Logoj îs gata pregăcice.

Na, îl pusără pră moş Gogă să bată doba în cruśa uliţîlor, ca să ştie tăt natu şî să vină la căminu cultural.

Măi cătră sară, nu pre uşor, să strânsă śeva lume la cămin; fieşcecare s-o pus pră unge o putut, iar tovarăşu inştructăr dî la raionu dă partid s-o suit pră bină şî o dzîs, śică:

[1] Vorbă scornită întră săcenii dîn Banat cu care dănumeau sîlnica părage śe să ţíńa când în caregoge sat să dăclăra încheiată colectivizarea (ńegurare < **inaugurarea** – ştudă vorbă!)

– Tovarăş săteni, am fost trimes aici la voi, aşa, cu însărcinarea din partea partidului nostru să vă aduc o veste măreaţă care o să vă umple sufletele de bucurie: am venit să vă anunţ că trebuie să încheiem colectivizarea şi să vă dau de ştire că câtu-i mâńe trăbe-musai să vă înaugurăm colectiva şi la voi în sat – cum zice cântecu din folcloru nou. Să ştiţi că bińe au făcut ăi de s-au scris déja şi încă bińe fac puţinii care au rămas la coadă, de s-or scrie chiar acú până la ultimu! Că aşa vă aşteaptă pe toţi o mare fericire: dăm drumu la înaugurare câtu-i zîua de mâńe.

Acum să vă dau conferinţa de partid şi să vă spun că partidu şi guvernu m-a trimis să văd cu ochii mei cum sunt colhozurile din măreaţa noastră pretenă de la răsărit, să mă documentez la faţa locului cum lucrează harnicul popor sovietic eliberator şi, iată, să vă spun şi vouă. De ce am văzut acolo, m-am mirat cu mirare foarte:

– Ei nu lucrează cum am lucrat noi, fiecare pe câte-un petic de niciun lanţ de pământ, ici şi colo. Nu, dragii mei! Ei au în colhoz tarlale de sute şi sute de hectare, cu grâu, cu porumb, cu floarea soarelui, sfeclă şi ce mai cultivă ei; au herghelii de cai, ciurde de vaci şi turme de oi – de nu poţi să le numeri, şi dacă le-ai număra, tot n-ai putea ţińe minte numărul lor!

– Dar au nişte tractoare mari de tot, cam cât casele voastre, care trag pluguri cu şapte brăzdare cel puţin, şi ară pământul aproape la un stânjăn afunzime…

– Şi este de înţeles de ce din nişte cartofi, cât ar fi ei de mărunţi, fie doar cât negru sub unghie – ies recolte de mii de tone la hectar, să se-ndestuleze ieroicu popor sovietic eliberator. D-apoi găinile din crescătoria vizitată de mińe?!? N-au somn! Zi-noapte stau sub **lampa lu Ilici**, care-i becu electric, şi atunci fac câte două ouă pe zi, zi-noapte, că-i tot lumină.

De aia, hai să facem şi noi ca ei! Şi-n scurtă vreme vom avea tot ce ńe dorim şi-om trăi foarte bińe!

Oamenii dîn sală s-or cam bâzgońat unii cătră alţî şî s-or mirat, alţî numa s-or prăfăcut că să miră – care-cum, dar linişce să făcu prăstă ei…

Şî iaca, numa să răgică în pişoare nime altu numa Moş Pavel Golâmboni, pră care măi gata era să-l dăclăradză dă chiabur ăi dî la raionu dă partid, şî-nśepu să grăiască părerea lui aşa, śică:

– Tovarăş oameni, vreu să-m de voie şî mie tovarăşu dî la raionu dă partid să spun vo doauă vorbe dacă să poace. Tovarăşu dî la raion mâcăni dîn cap.

Iaca, dumńata ńe spusăş c-ai fost ş-ai stat cam tri luni în Uniunea Sovietícă; şî io vreu să-ţ spun că în prima bătaie mundială, măi cătră sfârşît am picat prins şî m-or ţînut prinzońeri măi-gata vro śinś ani acoló.

Tovarăşu dî la raionu dă partid, sîmţînd că-i vińe apă la moară dîn sparcea unui om cu mărturie că ś-o vădzut,încă îi dece slobod şî corajge să dzîcă.

Şî moş Pavel Golâmboniu dzîsă, śică:

Tovarăş oameni buni, tovarăşu dî la raionu dă partid are toată gireptacea în śe ń-o spus; numa el în abé tri luni n-o putut, omu, să vadă dăstule; că io, în măi bińe dă patru ani, îm aduc d-amince ca az că am vădzut cum cucurudzî cresc câtă patru-śinś śocăni pr-un tuleu dă prăstă tri metări înălţîme, iar pră śocan cresc ńeşce boambe atâta dă pogańe dă nu le pot înghiţî niś găińili şî ńiś gîşcili, încă ńiś ciurśili – numa rar ciurconi d-ăl care zgogeşce să-nghită nuśile ca pră boambili dă grâu… şî după śe dăspoiau cucurudzu, śocălăii erau atâta dă înalţ că-i puńau bińe şî-n primovara dă vińe îi împlântau ca pari dă legat părădăisîli.

Ş-apo' şî dă crumpi, are tovarăşu dî la raionu dă partid gireptace – dar io am vădzut cu ochii mei că pră vremea aia o fost cu mult măi bińe. Că-n colhozu unge-am lucrat, dîn ńeşce crumpi dă sămânţă niś cât źumătace dă śapă, toamna scoceau cu plugu ńeşce crumpi dă nu-i puceau sui în cośie numa cu doauă ciuschii dă către-o lături… Iar dăspră oauă – istina: fiecare găină făśa încă pr-atunś câtă doauă oauă. Dară poci-fi-că dă piroceală, ori dă grabă, nu-ntădăuna zgogeau să le scoată becile găini boboloaśe – ş-atunś măi ieşa câtă unu şî-n patru o baş şî-n śinś colţuri…

Ş-apo' tovarăşu dă la raionu dă partid, aiś dă faţă, n-o źuit ori că n-o zăflat nimic dăspră măreţu, vestîtu şî-n veś-lăudatu Minśurin, care o oltonit părădăiś în trupină dă crumpi – şî-n pământ or crescut crumpii mari cât ludaiu-ăl turśesc, iar d-asupra s-or copt mândreţă dă părădăis – cam cât lubiniţîli dă pogańe…

Dar măi aleş o oltonit griu' ăl măi prima pră rădăśină dă piru-ăl rău nu piere – ş-apo' dă atunś, la ei ńiś astădz mă nădăi că nu să măi samănă griu', numa să culeźe… tătă vara, an dă an, câtă doauă luni şî măi bińe ţîńe săśerişu.

Şî apo' când or găta dă săśerat la ei, iaca s-or şupi să-l săśere şî pr-a' nostru, ca să să-ncingă piru-ăl dî la Răsărit, să fie biuşag şî la noi, ca la fraţî noştri dî la Răsărit. Şî iaca, tovarăş oamini buni şî tovarăşă dî la raionu dă partid, trăbe musai să ńe grăbim să ńe ńegurăm cu colhozu şî la noi în sat. Dacă să poace, cear dă mâńe-poimîńe, dzîsă moş Pavel Golâmboniu şî să pusă la loc pră clupu-ăl lung dîn căminu cultural şî să uită cu o căutătură cam chişăvă pră faţa obrazului…

Iar ăialalţ or mâcăit dîn cap cum că or înţăles care-i agivăru-agivărat cu ńegurarea.

Piparca

O fost odată – că dacă n-ar fi fost nu s-ar fi fost povestît – unu, Moş Căroi; o fost pus stăpân prăstă o grăgină mare şî frumoasă dî la marźina unei ape care curźa lin la vale, când nu stăcea pă loc; da' atunś stăcea…

Frumoasa asta dă grăgină, aşa cum vă spusăi, o conduśa un mare grăginari care era Moş Căroi şî cu măi mulţ ortaś, dîntră care unu o fost măi

dăzgurdzît la mince dîntră ei şî l-o cemat Ion. Şî-n grăgina aia, śe cregeţ, oameni buni, că puńau ei?! Numai-şî-numai piparcă – cât o fost grăgina dă mare. Şî creşceau ńeşce mândreţuri dă piperś dă toce formili – să le mânś cu ochii, nu alta! Şî erau acoló piparcă sărvińască, d-aia galbănă şî d-aia verge pîntru dă făcut sarme, piparcă d-aia îmflată ca o turtă friptă – dă care să puńa pră iarnă la acrit; piparcă dulśe şî piparcă iuce, piparcă lungă şî d-aia bobolocată şî piparcă sfâśorită – śe să vă măi spun oameni buni, tăce formili dă piparcă dîn lume, pră care Moş Căroi cu Ion, ortacu lui, făśa bani frumoş. Numa că – iaca să vă spun – că dup-o vreme, după câţva ani Moş Căroi şî cu Ion nu s-or măi fi fost baş aşa dă buni precini. Şî să vigeţ di śe: 'Pi' pîntru piparcă, oameni buni! Numa pîntru piparcă. Aveau – după cum v-am spus la înśeput – toce formili dă piparcă dă pră lume. Şî mare mirare le-o fost lor când or conştătat după ani dă ştudiu, că cum aduc soiuri dă piparcă dă pî la englej, o' dă pî la franţuj, o' dă prî la americănoni ies piperśili mari, frumoasă şî dulś, iar după cum ce apropii tot măi mult dă ţara noastră aśi, cătră răsărit – piperśili înśep să-ş schimbe şî gustu şî coloarea şî mărimea şî să să facă tăt măi iuţ. Iaca că d-aśi s-o băgat întră ei o vrajbă mare. Că, după cum şciu, piparca aia, cât o fi fost ea dă bună – că Moş Căroi, care-o fost gazd-al mare, să ţíńa sus şî tare că trăbă să pună cât măi multă piparcă iuce: dî la unguri câta, dî la bulgari câta măi multă (c-a lor îi măi bună şî măi iuce!) ş-a măi multă s-o pună dî la ruş, că a lor îi iuce foc! O băgat el dă samă că dacă are multă piparcă d-aia rusască – cum o bagă la unu în gură, cum taśe mâlc… Az piparcă iuce, mâńe piparcă iuce, an dă an piparcă tot măi iuce – oamenii dîn sat s-or săturat d-atâta iuţală ş-or înśeput să cam strâmbe dîn nas. Iac-aşa unu, mâńe altu – or înśeput să borborosască întră ei şî să le fie śudă pră Moş Căroi dă atâta usturime śe le-o băgat în suflet. Ion o cam prins el mersu că śe vreu oamenii şî i-o spus lu Moş Căroi să pună bárem câceva rânduri dă piparcă d-a americáńască. Da' Moş Căroi – nu şî nu!

O ţíńa una şî bună, că dacă prind iar oamenii gustu dă piparcă dulśe, nu măi mâncă d-aia iuce şî s-ar pucé să să-ntâmple vo hibă. Şî d-aśi s-o mâniat tare rău Moş Căroi pră Ion şî l-o trimes la ape… Ágică cum la ape? L-o pus śică să scoată apă dîn râu' care treśa pr-acoló, să uge piparca să crească mare, frumoasă şî… iuce!

Oamenii dîn sat, când or vădzut că Moş Căroi nu să-ndură să pună piparcă măi dă Doamń-aźută, s-or ghingit să-i facă sama. Şî iacă śe făcură:

Într-o iarnă, cam cătră Creśun, s-or strâns la casa lu Moş Căroi, l-or prins şî l-or potricălit cu ś-or avut la îndămână. Or făcut groapă şî l-or îngropat aşa dă iuce că mulţ niś nu ş-or dat sama că cumă o perit un aşa dă mare grăginari dă pră faţa pământului. Toce or fost tare buńe. S-or bucurat ei o vreme c-or scăpat

dă Moş Căroi, or źucat toce formili dă źocuri – hore, brâuri, dă doi, bătuce şî argeleńe – or făcut prau tot ś-o rămas dîn grăgina lu Moş Căroi. Că vigeţ că mare śudă or avut pră el prîntru piparca aia iuce. Numa că śe?! După ś-or făcut toce pofcili, s-or trezît că primăvara bace la uşă şî grăgina-i goală! S-or hotărât ei, s-or sococit, s-or sfăgit – ba s-or măi şî bătut unii – şî până la urmă pră śińe cregeţ c-or ales măi-mare prăstă grăgină?!

Pră Ion! Că el o şciut măi bińe ogodu la piparca lu Moş Căroi…

Acu' nu şciu bińe cum să vă spun; că s-or dus oamenii să-l aducă pră Ion la grăgină, o' că o fi venit el să îi lămurească. Şciu numa c-o fost o ţârică roscoboală, că măi bińe să de grăgina la caregoge dă prîn alce părţ să pună grăgina, să pună piparcă… Ion o vinit atunś ş-o strîgat că nu-i bińe să de grăgina la alţî dîn alce părţ, că ăia ń-o fură. Ş-o venit c-o vorbă mare, care-o rămâńat în gura satului: „Nu ńe vingem grăgina!"

Iaca numa că Ion o pus în grăgină şî câceva rânduri dă piparcă americăńască… Da' numa dă ochii lumii şî dă gura satului. Aşa că dă aia iuce tot nu am scăpat. C-o avem în creasta minţî…

Ś-o fost – am vădzut (dar n-am prăśeput); ś-o veni – om vigé…

UN LIDER: IOAN VIOREL BOLDUREANU

Despre Ioan Viorel Boldureanu este foarte greu de scris fiindcă este profesor dr., autor al unor studii fundamentale de antropologie, folclorist, autorul unor exemplare anchete de teren. A realizat monografii în numele profesiei de sociolog: câteva sate din Banat au fost privilegiate de atenţia domnului Boldureanu. Conduce doctorate privitoare la cultura Banatului (Banatul din România, dar şi cel din Serbia) cu atenţia profesorului care trebuie să aibă grijă şi de ucenicii săi. A scris schiţe, nuvele, romane sub semnul unei generaţii literare războinice, dar şi sub semnul unei tradiţii care urcă până la Slavici. Şi chiar dincolo de el. E unul dintre liderii timişoreni ai opzeciştilor. Realismul slavician şi conştiinţa monografistului se regăsesc într-o literatură care iubeşte construcţiile temeinice, verificabile într-o literatură a realismului obiectiv. Poate cea mai populară parte a acţiunii culturale a dlui Boldureanu este legată de participarea la emisiunile realizate la Radio Timişoara de poezie – literatură în grai. Dar cu adevărat popular a devenit Ioan Viorel Boldureanu prin show-urile sale tv, prin monologurile sale scrise şi interpretate de el, care au adus în spaţiul bănăţean un personaj al carnavalului: Colă lu Tutubă. Numeroasele cărţi ale lui Ioan Viorel Boldureanu de literatură,

teorie şi istorie literară, de proză se adaugă mereu acţiunii sale de animator al lumii culturale a Banatului – al unei tradiţii locale vii, importante sau foarte importante în lumea de azi.

Cornel Ungureanu

IOAN-VIOREL BOLDUREANU
(1950)

Data şi locul naşterii: 12 februarie 1950, Topolovăţu Mare, judeţul Timiş.

Şcoala/Studii: Şcoala generală în satul natal, liceul la Lugoj („Coriolan Brediceanu"), Facultatea de Filologie la Universitatea din Timişoara, Facultatea de Filosofie la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj. Doctoratul în filologie la Universitatea din Timişoara (1985).

Profesia/ocupaţia: Profesor de română-franceză; profesor de filosofie. Cadru didactic universitar din 1974 la Universitatea din Timişoara. A parcurs toate treptele ierarhiei profesionale. În prezent este profesor universitar, conducător de doctorate.

Volume (de creaţie literară): *Povestiri de la marginea Câmpiei* (Timişoara, Editura Facla, 1984), *Casa şi memoria lui Avram Procator* (Timişoara, Editura Marineasa, 1999); *Întoarcerea lui Tosu*, povestiri (Bucureşti, Editura Eminesu, 2000); *Niepoţî lu Moş Costa*, Comedie în grai bănăţean (Timişoara, Editura Marineasa, 2003, seria „Literatură dialectală").

Acestora se adaugă încă vreo 10 volume de specialitate şi peste 100 de articole, recenzii, prefeţe şi studii în reviste, culegeri, antologii etc.

Prezenţă în dicţionare de specialitate (cele mai importante): Academia Română, *Dicţionarul general al literaturii române*, 2004; Iordan Datcu, *Dicţionarul etnologilor români* (2006); Aurel Sasu, *Dicţionarul bibliografic al literaturii române* (2006); Universitatea de Vest din Timişoara, *Dicţionar al scriitorilor din Banat* (coord. Al. Ruja, 2005) etc. Ca scriitor de literatură dialectală: *Gura Satului* I, II, III; Pătruţ, *Creatorii*; Boldureanu, *Contemporanii*. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România (2002) şi membru de onoare al Asociaţiei Scriitorilor în Grai Bănăţean (2003).

Śińe mi-s io?!?

Întrăbarea asta îi plină źantă dă învățătură şî filozoafă rău!

Dă câce ori nu ş-o puńe omu? Când îl năcăjăşce ńevasta orică soacra, când îl vatămă vrun şăf, când să sfăgeşce cu un veśin ori cu vrun ńemoşag, când are vrun copil cibezăr, şî câce şî măi câce d-aşcea. Atunś îi gata să să privadăzadză şî să treacă dî la bodega socialistă la buticu (agică la butca privadă), unge-l găsăşce tot pră Costache birtaşu (dacă-l găsăşce!), dacă nu, să duśe la moş Efta, be o źumătace dă litră dă răchie întărită cu găinaț şî reśită cu azot furat dî la ceapeu' care nu s-o dăsființat şî încă şăge pră fundamec ca piramigili lu Fărăon dî la Egípet; be omu o źumătace dă litră dă răchie, îi vumvăńe capu dă găinaț, dă năcaz, ori dă azot, stă şî să-ntrabă: „Śińe mi-s io?", şî măi adoagă o propozîțîuńe dîn bătrâni, pră care omu ar spuń-o şî dî la lăcrița Parlimentului, da' io n-o scăp aiś, că mi să ruşînă obrazu…

Mă nădăi că întrăbarea asta „śińe mi-s io" o fi venit adusă dă moşî ńemțîlor dî la Iozîfalva dî la moşu lor Cant Filozofu, dî la Germania. Că moşu ăla a' lor o fost tare învățat şî le-o arătat cum să să-ntrăbe. Numa ńiś noi, rumânii, nu ni-s copii proşci! Da' dă unge! Iaca măi ieri-alaltăieri domnu Chițac Mihăilă, ăl d-o fost tovarăşu înțălept ś-o lăpădat câceva plumbe chimucale să le facă cimişorenilor urdori la ochi măi cătră Ignatu lu '89, domnu tovarăş general Chițac ń-o arătat cum să faś să nu răspundz la źugecători şî la procorori. Iac-aşa! Nu răspundz şî gata!

Că veni vorba: la procesîle aşcea să întrabă śe să întrabă, dă răspuns nu baş să răspunge, da' dă-nvățat să învață. Toț învață. Bunăoară Ńelu Peścan dî la Sînisîg, ăl dă o cucedzat să să fictuie cu Dăscălescu la Răbăluțîie până n-o fost picat Ciuşăscu – îl şciț, cum să nu, ńepotu lu moş Savu dî la Sînisîg – o-nvățat dî la domnu colońel Corńel Bădoniu, şăfu źugecătorilor, cum o fost aşceptat Creśunu lu '89 dă tăț rumâńi, nu numa dă bănățăni, cum o dzîs văruțu Ńelu Peścan. Încă s-o restit o țâră cătră văruțu, prăcum că s-o mai întărmińe cu bănățănii ăşcia! Audz! N-o izbocit Ciuşăscu s-o întărmińe cu bănățănii ş-atunś cum să-i śară lu văruțu Ńelu aşa śeva?

Io m-am ghingit că-i spuńe domnu źugecători şî poezîia cu care copiii or fost prăgăciț dă tovarăşîle lor dî la ovodă să-l întâmpińe şî să-l gratuladză dă Anu Nou 1990 pră Iubitu Părince Conducători:

„Moş Gorilă, toț îm spun
Că eşci darnic şî eşci bun!"

Da' şî domnu źugecători-şăf o-nvățat śeva dî la văruțu Ńelu: o-nvățat să să şuşcăie! Să şuşcăiau, săraśii, amândoi, dîn capătu peptului şî căutau agivăru. Iar să şuşcăiau şî iar căutau… Numa daficea. Măi trăbă să treacă 89 dă ani, că unu o trecut dîntr-ăi făgăduiț, şî atunś prăşădincili ales sloboage agivăru!

Da' tare mă dăpărtai şî niś n-am făcut întrăbarea: că baş, śińe mi-s io?

Acu' nu-i multă vreme, să fie vo tri stămâni, ăl măi nalt om dîn satu meu mă zăpsăşce la Prefectură şî dzîśe: Iaca aiś îi dracu ăl mare – aiś îi Colă lu Tutubă dî la Bolomaś! Io dau să-i spun că mi-s Viorel Boldureanu, a' lu Avram dî la Topolovăț. El să resteşce că oi fi io a' lu Avram, da' atunś mi-s dî la Bolomaś, io şî ńamu meu! Io îi dau bună dzîua; el – „bună pră dracu!", io mi-s ăla, Dracu ăl mare! Oi fi dî la Topolăvăț, dzîśe, da' atunś să-m fie ruşîńe că-m bat źoc dă sat, cum o scris în țăitung, vedz bińe, şî tov. colońel ăl cătăńesc (ori dă care o fi fost) şî atunś nu pot să fiu altu – dăcât prăpăgitu dă Colă lu Tutubă, care nu-i răprăzîntă pră oamenii omenoş, demni şî buni. Io mi-s ńam cu Cloamba!

Ba încă să măi ńemeri, nu şciu cum, la Prefectură şî un alt om demn, omenos şî bun: ăl dă o-nființat colectivu la noi. Io eram mic pr-atunśa. Da'm aduc d-amince că i-o spus lu Taica, fi-iertat, că dacă nu mă bagă şi pră mińe la colhoz, n-o să fiu slobod să îmblu la şcoli. Taica o dzîs să fie tata la colectiv scriat în locu meu şî io să merg la şcoli, da' tovarăşu n-o vrut. Io am ghingit că mă cunoaşce totă viață, că nu s-o fi zuitat. Numa la Prefectură m-o arătat cu źeźetu, o dzîs că io mi-s tata şi i-o śerut la domnu să mă gorgoană afară dîn sală.

Śińe mi-s io?! Că veni vorba dă şcoală, tov. domn ăl cătăńesc dzîśe în śinstita şî agivărata „Răna şcere bănățană" că la Topolovăț niś n-ar fi fost şcoală până-n zorii Iepóśii dă Aor. Asta însamnă că io niś n-am învățat! Acuma prădăleg io di śe agivărați oameni, oamenii dă fală, ş-or dăplinit ştudiile numai-şî-numai la fără frecvență: că n-or fost şcoli! Ş-atunś or dat egzămenturili pră unge or putut; şî or putut!

Dar śe să măi dzîc? Moşoniu Ianăş Bumbăśilă şî moşoniu Pavăl Romoloasă, mîndreață dă gugulăni, or copilărit, or fiśorit, s-or tăiat dă vo câceva ori, da' nu rău, câta la guşă şî la foale, când s-or bătut; măi dup-aia s-or încuscrit dă vo tridzăś dă ani şî iaca acuma, ca tătăuna, s-or 'tânit źoi la Cărănsăbeş la Pomu-ăl Verge la căfană, bucuroş că ńepotu lor Moisă dzîs Strechea o întărminat făculitacea dă doftori dă marve la Cimişoara. Iac-aşa beu ei doi-tri deț dă răchie dă bucace dî la Americа, d-asta dă-i dzîśe Visichi, le plaśe, beu măi vo doi deț fieşcecare, şî moşoniu Ianăş Bumbăśilă, dă să țîńe śeva ńam dă paşă turśesc, răgică dîn sprânśană, îl pringe pră cuscru-so Pavăl prăstă umeri şî dzîśe cu glas măreț ca naşu Moisă, popa dî la Ceregova:

– Cuscre Pavele, ţucu-ce-n suflet, o' şcii 'meta śińe mi-s io?!?… Cuscru-so Pavăl să boldăńe la ochi, îl încheptoră dă guler şî să născocori cătră cuscru-so Ianăş:

– Da' şcii 'meta, cuscre Ianăşă, ţucu-ce-n bot, că śińe mi-s io?!?

D-aia: Ceaico Marius, ţucu-ce-n suflet, vedz! Spuńe-m 'meta śińe mi-s io…

Mârtanu Bubu

Uina Cuţa o luvat năravu să-l spele pră Bubu, mârtanu ei, cât dă ghes, mácăr o dată pră stămână, ca să-l aibă puţuluit şî să nu-l posogească puriśii. Dă bună samă că aşa śeva o vădzut ea la tălevizor; gireptu-i că doamnili dă le-o arătat tălevizoru îş spală căţăii, nu mârtanii; dară cânili ei, Lampi, n-ar închepe niś în troaca a mare dă grijat porcu, d-apoi în văilinguţu dă făcut făşârturi!…

Aşa că Uina Cuţa îl îmbăiadză pră Bubu şî după aia îl pulfăreşce cu pudăr să miroasă mândru şî să nu-l prindă, cum dzîsăi, puriśii.

„– Sama, Cuţo, să nu obârşăşci cu atâta puţuluit şî să de dă rău betu Bubu!" – dzîsă Uica Prohab, veśinu. Şî nu trăcură niś tri stămâni d-atunśa, când o vege Uica Prohab pră Uina Cuţa cănunată rău şî vânătă śivită dă năcaz.

„– Da' śe s-o 'tâmplat dă-m párică eşci cam năcăjîtă, Cuţo?!…"

„– Ai-do-mińe-Doamńee, Prohabe! Da' cum să nu fiu?! C-o murit Bubu meu!", dzîsă ea tânguindu-să ca când ar fi răpăuzat nu-şciu-śińe.

„– Vedz dacă l-ai spălat pre ghes, l-ai oglăvit… Ţ-am spus io!…"

„– Lasă-mă năcazului, Prohabe, nu mă măi cănuna şî tu, că hiba nu-i că l-am spălat, numa zmincii, acu', în rându-ăl dă pră urmă, că m-am nărăvat şî l-am stors un picuţ cam pre tare"…

Źocuri dă copii dî la bloc

Doamńe, 'po' câtu-s dă cumince copiii dîn dzîua dă astădz! Să nu le fie dă giochi! Iaca, nu măi dăparce dăcât la iorsagurili mele dî la bloc la Cimişoara, în Calea Torontalului, acuma când fusă măi cătră Creśun. Le legară părinţî cheile la grumadz ca izvonu la mândz, că vedz, basâmcă nu le-or dat şăfii dzîle libăre dă Sărbători până la *30 dăţâmbre,* când îi dzîua *răpubliśii iubice*, ş-or trăbuit să să ducă la lucru, ş-apo' cu copiii śe să facă? I-or slobodzît să să źoaśe. Că dădu Dumńedzău dă s-o făcut călduţ afară ca primovara… numa-n bloc tăt frig o rămâńat, că s-o băgat în betoanili alea…

Cum dzîsăi, copiii afară – să źucau. Unu îş legă prăstă cheie o bărbuţă cam rătăritî, dă pămucă, prinsă pră un pecec dîn cojocu lu moşu-so dî la sat.

Dzîc în gându meu: „Să źoacă d-a Moş Creśun copiii!” Şî vrusăi să mă apropii să prind dă givan cu ei. Îm dădură bună dzîua şi să źucau măi dăparce. Când îi întrăbai cum îi dzîśe la źocu ăsta, îm spusără că-l ceamă *D-a everacu.* Io nu baş prăśepui. Dzîc: *D-a Everestu*? Am ghingit, vedz, c-or fi audzît la tălevizor dă muncili ăsta năprasnic. Ei, nu! C-or audzît la tălevizor dă unu şî măi năprasnic, dă *everacu.* Unu dzîsă: „*D-a şcătula cu Moş Tăbletă* îi măi dzîśe la źocu ăsta”. Atunś am prăśeput io că să źoacă *d-a tălejurnalu dî la actualităţ* dă sâmbătă sara.

Încă am înţăles că o feciţă să prăfăśa că-i *Dăńela Gămuleasca* şî-l duśa pră Moş Tăbletă legat c-un şpogot dă grumadz. Îl măţuia cătră *containărili* dă gunoi. Dzîśă cătră ortaśii ei dă źoc că ş-o cumpărat un ţap să-l źoaśe dă Creśun ş-acu’ îl duśe să pască hârcii dîn gunoi… Copii, śe să-i faś?!

Găsîră un tălevizor d-ăle bătrâńe, numa ghioaśa, lăpădat la *containăr*; bucuria lor! Să băgă *Dăńela* cu capu-n şcătulă şî dece dă şcire *Tăbleta lu Moş Păvăl.* Dup-aia îi băgă tălevizoru pră cap, gata să-i smulgă barba. Moş Păvăl înśepu să dzîcă tăbletu dîn cap, *că cât* dă bun o fost comunizmu, cum o dat el dă lucru şî dă mâncare la tăt natu, cât dă *dămocrat* o fost statu sośialist şî câce şî măi câce d-aşcea. Şî pră lătińeşce o vorbit ca popa ăl cătălic dî la Iozîfalva; numa ăla n-are barbă… şî niś ńevastă.

Dăńela îi smulsă tălevizoru dîn cap şî înşciinţă poporu că la Slacina-Olt un ńepot d-a’ lu Ciuşăscu o *lănsat* baş acu’ dă Creśun o carce dă pomană lu uică-so şî lu mătuşă-sa, apădămiźana, ăi dă i-or puşcat ăşcialalţ tăt dă Creśun măi anţărţ. Încă o pomenit şî dă ńeşce ziarişci tăleni, care ń-or lăudat cât ni-s noi dă *dămocraţ* în Rumânia. Că niś n-or trecut śinś ani dă când îl puşcarăm pră Ciuşăscu şî iaca iar scoacem măi un volum dă *Omăgii.* ’Po’ la ei trecură śinśdzăś dă ani dă când îl spândzurară pră *Mosolini* şî încă nime nu-l laudă în cărţ; că vedz, cu *dămocrăţia* lor… vai-ş-amar!

Da’ şî la noi îi vighilenţă, măcăr că-i *dămocrăţîie orighinală* d-a năprasnică. Numa să cucedz să pomeńeşci numili lu *Hiclăr,* că moment prăşădincili nostru ce *decretadză* legionari şî ceamă Procoratura. Le priceşce la procorori, care tăţ îs tare buni precini cu el, să să *atotsăsizadză* dîn oficiu şî să vină să ce leźe că eşci *hiclărist*, să ce baźe la varmege, *măi dragă*!

Na, înśepură neşce miźgari dă ploaie şî mă băgai în sobă. Baş atunśa audzîi mare gumbuzală la copii afară. *Dăńela* dădu cuvântu lu *Opozîţîie* şî-l prinsă pră Eftimuţ lu Pocăitu dî la blocu-ălălalt, care să prăfăśa că-i Moş Căposu, dă *cimpu dă antenă.* Eftimuţ zbera ca dîn gură dă şărpe. Da’ Solcanu strîga şî măi tare să nu le de tălevizoru, că opozîţîia n-are *cimpi dă antenă,* că d-aia îi opozîţîie, să n-aibă cimpi… Să tacă şî să de dîn cap în *conzăns* cu

emănațî… Eftimuț nu, că are cimp, da' *Dăńela* l-o prins şî nu-l lasă… Gata să i-l źumătățască!

Dăńela îş pusă ochilarii, să mânié şî să resti cătră ei:

„– Tăśeț, fir-ați a' dracului! Bată-vă Dumńedzău dă socialişci!"…

Să potoliră. Eftimuț fu uşurat c-o scăpat, cu *cimpu dă antenă* întrăg, şî nu i-o măi trăbuit tălevizoru. L-o lăsat să fie a' nățîunii…

Io dădui drumu la tălevizoru meu ăl bun, ăl dă istina, ăl *alba-ńagra,* că în fărburi n-am. Ş-o vădzui pră Dăńela a agivărată cum îş puńe ochilarii şî ie cuvântu dî la domnu Everac şî-l dă *în conzăns* lu doamna Rodica Beclean, care-i musai să aibă *cimp dă antenă* ca să fie mulțămită şî să ńe arece şî noauă câtu-i dă frumos Creśunu la *Cotrośeni* şî cum vin dîn tătă țara să-l colinge pră nou' nostru prăşădince emănat cu *staua a în śinś colțuri.* Nu mă putui cuncina şî-i schipii pră tăț, să nu le fie dă giochi!…

Cucubina

În bucfariu nostru dă învențîi, 'novățîi, scorńeli şî scormeleli, la lităra *Cî* avem măi mulce, da' a măi fainâ îi CUCUBINA, care ń-o făcut pră noi, ăi dî la Bolomaś, hăi măi vestîț nu în źugeț, nu în țară, nu în Eoropa, numa dîn întraga lume. Minśinos să fiu dacă nu mă cregeț! Numa staț un picuț să vigeț!

CUCUBINA. Turcu are patru ńeveste şî dă patru ori cătă patru soacre – aia vińe şaspreśe – că turcu-i om dă treabă şî prețuieşte pră fieşcecare ńevastă a lu socru-so; şî, cum el are patru socri cu cătă patru ńeveste fieşcecare, iaca, dzîsăi bińe: şaspreśe soacre! Să şciț că ibovniśe turśii n-au, că nu-i slobod dî la popa lor ăl turśesc! Dar turcu ăl cinăr dacă-i bogat măi are şî un harem, cu acce-n răgúlă, că asta-i slobod după leźa lor, care, după cât îi turcu dă hoț şî după câtu-i ceapeu' dă mare la ei în Turśía, poace să aibă câtă douădzăś şî opt, o-că tridzăś şî doauă dă muieri d-ăle cińere. Da' nu-s ńeveste, numa-s cădâńe! Că şî io – să nu m-audă Tutuboańe – când fusăi la Ştămbuliu-n Țărigrad cu atotcaru dî la şiltu dă-i dzîśe „Atlantíc", baş am ńemerit să mă-mprecińesc c-un turc, numa nu era cear aşa dă bogat, că n-avea dăcât ăle patru ńeveste, ăle şaspreśe soacre şî nu avea numa douădzăś şî patru dă cădâńe d-aşcea în harem, că vă spusăi că nu era cear aşa dă bogat, niś prezăş şî niś hoț, săracu! Nărocu meu cu Iońel Iacob-Benśei, oamini buni, că era şî el cu noi la Ştămbuliu, şî cum are el mare grijă dă mińe, țucu-i persoana şî fața obrazului, m-o luvat la abrictăluit:

„– Mă, Colă, mă, 'po' fă tu bińe şî lasă ńevestili, soacrili (că niś ele nu erau dă etace pre bătrână), şî cădânili turcului, că dăcă ce zăpşăşce turcu la

vruna, ń-o bătut Dumńedzău-ăl turśesc. Nu mi-i dă alta, numa ce taie la guşă şî măi avem şî noi dă val, dă ńe curăță, să iertați, turcu pră tăț, ca pră măscurei!”… Apo’ o dat Dumńedzău că nu m-o zăpşît turcu. Dar la noi, la creşcini, fieşcecare are o ńevastă (dăcă are), o soacră, dăcă-i trăieşce, şî cât-o drăguță în capătu grăginii, pră aialaltă uliță, numa să nu fie aşa dăparce… să poată să calśe uşor şuşcina.

Ei, ş-acuma-i novațîia noastră dî la Bolomaś: *Cucubina!* Că la noi, oaminii care să răşpectă, îs valoroş şî preţuiț dă tăț ăialalț, n-au o ńevastă, n-au patru ńeveste, n-au douădzăś şî opt dă cădâńe ca turcu, să le hărăńască dă pomană, numa au cătă tri o’ că patru cucubińe! Cucubińe au oaminii şî-n alce părț, da’ una şî bună, nu tri-patru ca la noi! Şî tăce tri-patru îs în câmpu munśii, şpețialişce a’ satului, cu acce-n răgúlă şî cu potrocoale răcunoscuce până la Cotrośeni. Ele trăiesc în conzăns, să țîn dă supsori, mâcăńe dîn cap şî să prăzîntă cu mândrie, făloasă şî demńe, înăincea mácăr cui: ş-a lu Ciuşăscu, ş-a lu Regelu Mihai, ş-a lu Papa dî la Roma! Numa nărocu că Regelu şî Papa nu fac *vizîce dă lucru* la noi la Bolomaś, că nu capătă ei vizurăpert cu peśece în păşăport, n-áve grijă! Îi îngujbeşce ăstalalt buríu, ţuric-năpoi dîn aeroport!… Numa, cum dzîc, vińe ăstalalt, conştatadză că cucubinilii-s la locu lor, le vijgăladză la potrocoale, găsăşce că totu-i în răgúlă şî pleacă măi dăparce mulțămit.

Omu, bărbatu cum ar vini, a’ lu cucubinili să numeşce: *Cucubeț.* Ş-apo’ cucubeţu-i harnic, nu cumgoge, şî cu una dîntră cucubińe, ori cu măi mulce faśe cât-un *pui dă cucubeț.* Puiu dă cucubeț ăl dîntâi născut, dacă să isfeleşce pră viţa a bună a lu cucubeţu, pră sămânţa lu tată-so, când aźunge mare, are tătă moşcenirea lu ăl bătrân, luvată pră bază dă potrocoale, să ortăśeşce cu cucubina-mamă ca să le încontrădză pră ălelalce cucubińe, mácăr că ele l-or crescut ca pră copilu lor, tăt cu oauă d-ăle moi; că el nu-i copil ca tăț copiii, numa-i *pui dă cucubeț,* crescut şî educat dă cucubina-mamă şî dă ălelalce cucubińe. Dîn cucubeț tăt cucubeț răsăre, dzîcă śińe ś-o vre!…

Cumince oameni îs la Bolomaś!…

Hei, hei!… Dacă ai îmbla lumea-n lung şî-n lat şî Eoropa dî la Moscova până-n Ştrasburg şî iară năpoi la Căcauz, ca să nu ce dăsparț cumgoge dă pucerea soviecelor, apo’ dzîc dzău lu Dumńedzău, cum îi vorba, că oameni dăşcepț ca la Bolomaś măi rar găsăşci! *Că când* s-o apuca Uinița Pălugoańa să-ț explicădză, să ce tălăntădză şî să ce grătulădză *că cumu-i* mincea la om, mincea te, baş cum îi rândza la găină aşa-i criélu la om, şî să-ş bată źoc dă cińe, apăi nu ce măi speli cu tot năroiu dîn Mośur şî cu totă imala dă pră Bighei…

Că-m adusăi d-amince, o măi fost unu la noi, cumince şî dăşcept om, unu-i Costa Crampu, o fost el śeva baumaistor în cińereţă, da' măi pră urmă n-o măi încheput maistor la colhoz, şî cu Taica, fi-iertat, o lucrat la echipă, că rău or rătărit-o după śe le-o luvat totă averea śe-or stăśit-o şî i-or sîlit să să baźe. Io cam într-aia vreme îmblam la Cluj să dăpun egzămenturili şî să-m dăplińesc făculitacea la fără frecvenţie, după cum trăbe că-ş aduc d-amince şî Ginuţu lu Barbu dî la Cimişoara şî Ion Budoniu dî la Śireaşa dă după Cărănsăbeş şî măi unu dă s-o făcut śeva fişcal, dî la Făgimac, o' dî la Cucina-i el dă naşcere, unu Giţă, bun precin d-a' meu, care tăţ merźam pr-atunś la Cluj prî la făculităţ, care-cum.

Da' dădui io să vă spun că şî ńepotu-so dă źińere a' lu Uica Costa Crampu, măcăr că era dă etace măi bătrână şî era pr-atunś cum dzîsăi om însurat, să scremea şî el săracu să între la făculitacea a fără frecvenţie ca să-l poată vâpi śeva domn la tovarăş. Apo' aşa o şî fost. Domn la tovarăş, la comunişci, o încheput, că s-o şpezat omu dă i-o uns pră ăi care o trăbuit pră tăţ, numa niś mort nu măi şciu să vă spun fost-o întrat ńepotu-so dă źińere, o măi bińe-dzîs źińere dă ńepoată, că aşa i-o venit el lu Uica Costa Crampu, la făculitace într-ahăla rând. Şciu că l-or trimes tovarăşî la *Şcefan Georghiu* măi după aia şî tăt o aźuns mare domn la comunişci: n-o măi avut lipsă dă făculităţ. Şî domn o rămâńat şî-n dzîua dă astădz!

Dzîśe Uica Costa Crampu, luvându-l pră dîn dăparce pră Tăicuţu:

– Frace Titule, śe măi zgogeşce ńepotu teu? – ágică io.

– Śe să facă, îi prî la oraş… la slujbă.

– Bińe-bińe, da' cu făculitacea cum merźe?

Taica, cu gându că io mi-s dascăl la făculitace la Cimişoara şî năşciind baş śe fac io într-ahăla moment, dă să-i spună că mi-s pră paśe şî merg dzîlnic la slujbă, *ca cum* aş fi, bunăoară, la echipă, la colhoz. Dar Uica Costa Crampu, făcându-să zuitat dă prima me făculitace, îl ie măi pră dîn scurt:

– Dar dăspră dascălii dî la făculitacea dî la Cluj śe părere are? Că ńepotu-mio Trăilă la momenturile aşcea iară dăpuńe egzămenturili şî să învinźe în cap cu ei! Spusu-ţ-o ńepotu teu – ágică io – că dascălii dî la Cluj îs pogan dă mari în cap? Când să-ncócoră dă atâta şciinţă, ca armiźii lu Brăşcin, încă le şî măi creşce! Dă atâta śicit. Să îmflă *capu la* ei *ca cum* să sloboage splina în bou! Că aşa-i şî mincea la om cumă-i splina la bou. Musai că trăbe să-i împungă, că altmintrilea nu li să măi bagă pălăria şî iarna clăbăţu pră cap şî nu măi pot oaminii să pestească, pocńesc dă frig! O' că-i bace soarili-n cap!

Apo' la Răbăluţîie l-or împuns pră Trăilă, l-or ńemerit cu sula baş în cap ca în splina dî la bou! Dă cum l-or porobocit cu sula-n cap, *ca cumă* l-o

potricălit atunśa Moş Căposu pră prăşădincili emănat, ágică dămfuit, cu sula-n coaste, i-or fost dzîs lu Trăilă a' nostru *Cap dă bou,* vedz dă unge-i şî el persoană dă om, împuns cu sula-n cap, *măi dragă,* vestît în lume şî-n ţară!…

Franţ Iozîf la uspăţ

Śică: „Vreniś prăcum îi tot ńamu lor, ńemţî veniţ dăvreme primăvara, în anu ăla, s-or aşădzat în fărtiri prî la săceni, prî la veśini şî în fieşcecare dzî trăbăluiau câtă śeva şî plăceau şî năimitori, că vedz, or venit, oamenii, cu śeva bani la ei…

Ş-atunś, până toamna – măi cătră iarnă – tăt or zgogit să-ş facă mândreţă dă căş dă văiugă, dar acoperice cu ţiglă noauă, adusă cu cośiile dî la făbríca lu Moş-Muşoni dî la Logoj. Da' când să să baźe pră iarnă, śică: unge să iernăm noi aiś, în ţară străină, fără să avem un şăf, un capel-maistăr?!

Ş-atunś ş-or ales un şăf, pră Iozîf-Prinţ. Care, dă primăvară, o pus rânduială dzîcând dîn gură un ordinung. În anu esta, faşem: chirvaiu, chind beserica-i gata, faşem bocéţu satu – că n-are nume – şi io fac nunta lu fişoru meu, Prinţake!

Fiind Iozîf Prinţ glumeţ dîn fire, śică:

„– La toamna, tri saptamini festung la noi, ia, ia! Chirvai: boceţ şi nunta. Vine caizer nostru Franz Iosif cu familie!" Ş-apo-aşa o şî fost!

O venit împăratu cu ńevasta şî cu-ăi doi fiśori măi mari; că pr-ăl măi mic l-or lăsat acasă, cu soacră-sa lu împăratu, că era pre mare ustăńala pîntru betu copil.

Tri stămâni or ţînut păragea şî făşancu! Măi întâi, or bocedzat satu: nănaşu satului o fost baş împăratu *Franţ Iozîf!* Ş-atunś, după nănaş, i-or dzîs *Iozîfalva;* na, aşa o rămâńat! Dup-aia, nunta lu Prinţake şî chirvaiu-or mers dăprăuna: tri stămâni fără doauă dzîle. Şî nănaş la cununie o fost iar Franţ Iozîf împăratu cu ńevastă-sa. Şî nănaşul chirvaiului – tăt el cu ńevasta.

Ş-atâta ś-or fi dănţuit, ş-atâta śe s-or fi trăctălat!… Dar Franţ Iozîf, fiind el dă doauă ori nănaş, şî a triilea oară nănaşu chirvaiului şî având śinste dă împărat, ţucu-l io, o şădzut tătă vremea hăptac, n-o pus capu pră pernă… Până când, după vro doauă stămâni, într-o noapce, cătră gimińaţă, o cucăit un picuţ, dar când o băgat dă samă o trâcnit, s-o trezît, dar l-o apucat un căscat pogan dă tăt. Şî cum o căscat năprasnic, aşa i-o rămâńat gura: căscată; n-o măi putut să ş-o închidă niś ca cum!

Na, śe să facă să-l zviduie pră nănaşu Franţ Iozîf, să-i chicheascâ falca, să-ş poată omu închige gura?!

Nu şciu care dîntră goşci îş adusă d-amince că Moisică (dzîs şî Tata lu Ilia lu Ciulu o' că a' lu Ilia lu Pera) să prăśepe să chicheascâ încheieturi licnice la

mâni şi la pişoare. Dărinca, ńevasta lu Moisică, încăldza moment o vadră dă apă, frăbince ca cumă-i aia dă şupeli găina, Moisică-i băga încheietura licnită în apa aia şî omu n-are vreme niś să-l doară, că moment i-o poroboceşce la loc şî rămâńe zviduit gata.

D-apăi cum să-l baź pră împăratu Franț Iozîf cu capu cu mândreața dă barbă şî dă pocumpări în apă fiartă?! Dacă, Doamńe păzăşce, i să şupele barba?!?

Aşa că Dărinca nu măi încăldzî apa. Da' Moisică, în gându lui: mă, dacă io aş şci unge să gată barba lu împăratu şi unge înśepe falca, atunś aş cecărui-o io cúmva la loc; dar nu văd unge. Şî în momenturile alea, o muscă înśepu să bâzoańe prîn sobă şî să aşădză pră grindă, pră śerime. Moisică lu Tata, vădzând-o, îi veni gându-ăl bun. Ş-o rupsă o țârică pră ńemțăşce, c-o învățat la cătańe, la răgăment:

„– Main her Caizăr, şau ti musca torthin!" şî-i arătă cu źeźetu dî la mâna stângă musca pră śerime… Iar Franț Iozîf răgică iuce capu să vadă musca până nu zboară… Ş-apo' în momenturile alea, cu pumnu dî la gireapta, când să şfungui Moisică pră supt barbă baş unge înśepea falca lu împăratu, fu o scârțăitură scurtă ca când calś pră o țavă dă soc dî la sucală. Şî falca – chichită, gura închisă lu împăratu! Şî împăratu, când îş veni dîn trâcńala aia, şi să uită în oglindă şî-ş vădzu falca la loc, barba la loc, pocumpării la loc, gura închisă – apo' să porni pr-un ris, dă ghingeai – Doamńe!"

Lotru' dă păgubaş

Ilie Pârcu, dzîs şî Găgăuță, dî la noi dîn Bolomaś s-o fost dus în pădure la Chizdia să-ş aducă o rămorcă dă lemńe să aibă śe să baźe în şpoieri ńevastă-sa, doamna Suloańa, şî cu śe să să-ncăldzască la iarnă. Numa-i cam lungă poveste…

După ś-o plăcit rămorca şî trăctoriu cât n-ar fi plăcit lemnili cu trăctorist cu tăt la un loc, s-o pus Ilie pră aşceptare; până or trecut ăle tri văcănții a' copiilor şî văcanția părlămentară, ca să poată prănnoi prețu la motorină (că acu' prănnoieşce tare ghes prețu Guvernu prîn ordinanță), şî să şî treacă tăț răpetenții, până o trecut cămpania agricólă dă vară şi dă toamnă, care într-ăla an s-or țînut cât o fost iarna dă lungă şi o țără dîn primovară, cam până cătră Sfincili Paşci, că or fost tare întârdzîiace (cămpăniile, nu Paşcili!). Că supt comunişci munca era plănuită şciințîfic şî fieşcecare răporta răcolce răcord şî aşcepta să le culeagă fraci-so, că d-aia munca era înfrățîtă, ca cum ńe răportadză şî astădz Taica Pătru, duminică dă duminică, la Radiu Cimişoara, că śică încă merg lucrurili pră marile ogoare dî la gostaturi şî dî la colhozuri. Dar nime n-avea

frace să astrângă bucacili… Şî le astrânźau cu sîla şcolarii, ştudenţî şî cătanili… ’Po’ cum n-o fost biń-atunśa?!

Cum dzîc, fieşcecare răporta la źugeţu dă partid, dî la źugeţ la Ceceu şî d-acoló lu Nicolae, şî niśo grijă nu măi avea; aşa că ńe hărăńam ca muşcili cu producţii răcord pră hârcie şî pră tărezîie, ágică pră raţîie: tri deche dă carńe cu tăt cu os, clisă şî câtă şapce lăbi cu ghere, un sfârtai dă decă dă ţucor, pră a dzăśea parce dă decă dă uloi şî încă măi puţîn unt, că avea grijă domnu Iulian (nu împăratu ţîganilor, că ăla era atunś tovarăş şî avea dă tăce, nu l-aţ vădzut la tălevizor, acu’ că l-o arătat când s-o cununat la cătădrală, după tridzăśi şî śinś dă ani dă cucubinaş, când n-o fost împărat, numa o fost cucubin cu împărăceasa, a d-or încoronat-o ţîganii pră fugă, că i-o gorgonit părincili Miclea, prota; i-o cununat, şî când or vrut ţîganii să-i şî încunune împărat şî împărăceasă, după modelu jăpáńez, pră care ni-l predícă Prăşădincili Iliescu, prota i-o gorgonit). Cum spusăi, nu împăratu Iulian, numa Iulian ăstălalt, dă-i acuma iar Ministăr dă Sănătace, mă rog, la noi, în trădiţîia răpublicană, plină źantă tăt cu domni, prinţ, voievodz, împăraţ, regi şî copii dă regi d-ăi făcuţ dîn flori… La casa dă copilărai, cumă-i dzîsa.

Cum dzîsăi, domnu Iulian ăsta dî la Ministeriu dă Sănătace îi dzîśa lu Nicolae ăl puşcat să ńe hărăńască ca pră muşce, pră gonź şî pră vermi: veńa iarna, ho, mă, gângănii, nu măi mâncareţ, daţ tăt śe nu mâncaţ la isport, să cumpărăm noi cât măi mulce ferocenii, să avem ha măi mare producţîie dă fer bătrân pră capu dă lăcuitori dîn lume!…

Şî, cum vă spusăi, Găgăuţă nostru (că Găgăuţă nu i-or dzîs dî la Iliuţă, să-l dăsmerge. Nu. I-or dzîs că avea, săracu, mincea tare împegecată. Hei, dac-ar măi trăi acuma ş-ar fi śitav, Dumńedzău să-l ierce, numa bun ar fi, menunat, de vrun ministeri, o mácăr la Părlăment!).

Dar atunś în hălălalt anţărţ, aşcepta supt comunişci să treacă tăt năcazu şî să-i de şî lui rămorca plăcită, să-ş aducă omu lemnili…

Na, iaca, după vo doi ani îi dau rămorca lu Găgăuţă a’ nostru, da’l pun la camătă cu şporlung pîntru c-o întârdzîiat. Când să să ducă omu noastru la pădure, hop, bucuria lui c-o fost iarna aia uşoară când o vinit Răbăluţîia la Cimişoara, cu cântărili dă Creśun, când i-or puşcat pră Ciuşăscu şî pră cănistra lui soţîie Leanţa la Târgovişce, la ailaltă, dîn Regat, nu la a dă lângă Logój, dă s-o împăroşat pelea pră betu Ilie, că el şcia dîn moş-strămoş că la Creśun să taie numa porśii, nu să puşcă şî cânii, şî iar o rămâńat omu fără lemńe… Na, iaca, veni şî primovara! După śe-o trăcut gumbudzala aleźurilor dîn mai noauădzăś, s-o dus omu să-ş ie lemnili dîn pădure, că, cu mincea lui, s-o ghingit c-or fi dăstule uscături în pădure la Chizdia după aţâţa ani!

Când să să baźe cu rămorca, ho, stai, aşa! Ţuric-năpoi! Plăcit-ai preţu ăl nou, măjurarea, gloaba şî motorina şî şpeza pîntru trăctori şî rămorcă, dzîsă Titu Pârlitu, blăstămat om, adus dî la pinzie, gata-gata să-l întoarcă năpoi. Când o arătat Ilie toce documencili śe le avea, măi gata să le arece şî pră alea dă le-o śerut Leanţa la Proţăs la Târgovişce când s-o născocorit, dacă i le-ar fi śerut Titu la vijgălat, iaca băgă dă samă că n-are oamini dăstui să încarśe lemnili în rămorcă!… Să le tragă dîn pădure.

Śe să facă betu Găgăuţă; hai năpoi fără lemńe. Când aźunźe acas pră pişoare, că rămorca şî trăctoriu or fost oprice la Sămeteu, care acuma baş ş-o schimbat ticlu' şî directăru cu tri d-ăi noi şî s-o scriat, după răgúla a noauă, AGROMEC, cum dzîsăi, vińe omu pră pişoare, năcăjît acas fără picătură dă lemn; că firizîli, topoarili cu tăt cu codz, mă rog, tăt śe-o măi fost, poijă, or rămâńat în rămorcă; dup-aia le-o luvat care-o putut, c-o fost lizîtat în săcriet: avere dîn popor pîntru popor, nu cumgoge!

Când să să baźe Găgăuţă-n târnaţ şî să buie-n cindă, hopa că uşa-i încuńată şî-i tras şî răstău'!… „O fi plecată prî la veśini Suloańa me, o' s-o fi dus la soru-sa, la şogoru Chentă", îş dzîsă în gându lui, ca să să păśeşăluie Găgăuţă, da' cu mincea o ţâră cam împănjănită. Dece măi tare la uşă, când audzî înluntru un glas năcunoscut şî lătrătură dă câńe străin.

„– 'Po śińe năcaz îi în casa me?"

„– Aiś îi Săcuritacea; şî asta nu-i măi casa te, îi casa noastră. Ń-am împroprietărit, ń-am privadăzat cu acce-n răgúlă. Nu măi ai śe să cauţ aiś, că-ţ rupem coastili! Ţî le numărăm cu paru, ca lu Colă…"

Atunś Găgăuţă ş-o adus d-amince nu dă mińe, Colă lu Tutubă, numa dă Moş Adam, că i-o rupt Dumńedzău numa o coastă ş-o făcut-o pră Moaşa Eva, d-apoi Săcuritacea, când ţî le rupe pră toce?! … O întrăbat Ilie unge-i ńevastă-sa, Suloańa, că dacă or fi să-i rupă coastili tăce, Săcuritacea-i măi tare ca Dumńedzău, şî atâta lucru merită şî el – să şcie śe-i cu ńevastă-sa.

Şî Suloańa-i răspunsă:

„– Mi-s aiśa! Da' nu măi mi-s ńevasta te. Că m-am prămăritat cu Săcuritacea. Cu ofiţiriu śe-s dzîśe Cemiriśe, pră numili lui săcriet, conşpirătiv, că tu, niś măcăr io, nu-i slobod dă aflat altu nume! Acuma-i cinăr penzionari, tuns scurt, că l-or lăsat la pinzie şî l-or trecut la ţîvil… Şî-n casa asta nu să măi mâncă crofne, dubaniţă şî pancove, dăcât **numai-şî-numai** pucsă şî tortomele!" Atunś Găgăuţă o sîmţît cum mincea i să împănjăńeşce dă tăt şî dobângeşce aferem, ca muierili…

Dîn dzîua aia caută întruna, cu mincea tăt măi pâşcăvită, lemńe uscace în pădurea noastră rumânească, dar nu le găsăşce, că-s bińe dosîce şî au încă

rădăśini mari şî tari. Vorba poetului Băońescu, pră bina la lăcrița Părlămentului şî-n țăitung:

„Mare-i pădurea,
Sămeț Cârmaśu!”…

Rostu ştrimfilor în dotarea trupilor şpeţiale

Acuma, după o bună, mătúră şî pătriotícă sococinţă – Creśunu ar trăbui mutat întră Sfântu Nicolae şî Creśunu ăl bătrân. Aia ar cam veni pră şaspreśe-şapcespreśe decemvrie. Aşa le răzolvăm pră toce: creşcini ni-s, pră eroii martiri dî la Cimişoara îi slăvim, dar nu l-am zuitat niś pră Ciuşăscu că o fost Nicolae, hăsnuiască-l Talpa Iadului!

D-aia la Cimişoara o fost mare gumbuzală. Dî la Bucureşci, pră ausfalt, or venit vro doauădzăś dă măşîni cum n-o vădzut lumea pîn-atunś. Săcriet, săcriet – că vă spuşăi că săcrietu-i cheia biuşagului! – dar lumea tot o zăflat. Aşa că Doamna Săveta, dîntr-un sat dă pră lângă Logój, s-o nădăit că-i venirea Prăşădincelui! Iuce l-o cemat pră Moş Pepa Lăhuţă dzîs şî Prostośa – care o fost śeva agent săcriet (tot săcriet) – şî l-o pus să întâmpińe coloana cu pită şî cu sare. Sare nu s-o aflat dă Creśun la cumpărativă şî atunś or zdrobit d-a pîntru oi. Coloana nu s-o oprit, o trecut ca vântu. Şî moş Pepa Lăhuţă s-o spăriat când o vădzut că în toce motoarili alea or fost cătă patru mozomaińe cu ştrimfi negri şî groş dă muiere traş pră faţa obrazului.

Doamna Săveta o ghingit că lu Pepa i-or slăbit şî vegerile nu numa mincea. O pus iuce o mandră la foc să le-o de cu brândză la fiśorii ăi cu ştrimfi dă muiere traş pră cap – iară pîntru Prăşădince o spart vo tridzăś dă oauă proaspece să facă o găigană, cum o făcut ea şî prîntru ălălalt, prîntru Ciuşăscu încă şî prîntru Leanţa când or vinit în vizîtă. Că numa ea o fost primită atunśa socăśiţă. Źingăşă muiere. După aia o stat la talifon ş-o aşceptat să afle când să întorc măşînili. O ieşît ea pră ausfalt în costum năţional cu becheşu prăstă mincíe, că o fost cam frig – dar fără pită şî sare şî fără Pepa Lăhuţă, dzîs Prostośa.

Măşînili or trecut tare şfunguice, dar tot i-o putut vegé pră fiśorii cu obrăzari dîn ştrimfi dă muiere. Dă Anu Nou o bătut o tăligramă dă grătulare cătră Bucureşci. Le-o făgăduit tot atăşămentu şî i-o asîgurat că firma ei le aduśe ştrimfi dă damă a măi prima dîn Italia. Să nu măi îmble oamenii cu ştrimfi dă lână pră obraz! Că merítă măi mult. Pîntru linişcea noastră!

Ionu-ăl mic

Lui Mihăiță, fiul lui Ion Micu

Ceacea Tică o încheput şofeeri pră „Bobeda" dî la Regiuńa dă Partid, la Cimişoara, îs ani buni d-atunś. Pră Ionu-ăl Mic l-or luat dîn glasu întâi să-ş dăplińască şcoala la Cimişoara, întră copiii dă domni-tovarăş dî la regiuńe, vedz, ca să să alepce şî să să dăzgurdzască măi iuce la mince.

Dar în văcanția mare, Ionu-ăl Mic o venit năpoi la moşî-so Partenie.

Iaca într-o dup-amńadză, Ionu-ăl Mic să źuca poarca în voreț cu Mircea Reață, cu Gelu lu Şchet şî cu Costică lu Vlaicu. Moş Partenie dzîśe blând cătră Ion:

– Ioańe, lasă şaica, ie cârśeguțu şî ce du la arteză să aduś apă, că-i trăbă lu babă-ta să pună dă śină păsulă cu şonc. Dzîśe, taśe şî să duśe omu să-ş vadă dă otană prîn casă.

După vrun śas dă vreme, pră Ionu-ăl Mic îl vege tot în voreț, că l-or prins blăstămații ăia şî l-or pus cloță prăstă poarcă.

– Ioańe, dzîśe iar moş Partenie o țâră măi aspru la glas, ie cârśeguțu, că ț-o pricit babă-ta Mărincuță, să aduś apă să baźe păsula cu şonc pră śină! Dzîśe, taśe şî să duśe în grăgină.

Da' Ionu-ăl Mic nu scapă; tot gornic prăstă şaică-i şî nu poace să-i prindă pră ăi tri să pună pră vrunu şăicari în locu lui şî să scăpe.

Moş Partenie vińe dîn grăgină cu un braț dă şolomage, îl vege pră Ionu-ăl Mic closind măi dăparce şaica, duśe brațu dă notreț, îl aruncă în iesă la vițauă, să prontoarśe cătră Ionu-ăl Mic; lu' Ion niś că-i pasă, şî moş Partenie să resteşte cătră el:

– Ioańe, rupă-ț rău' osu peptului, ie cârśeguțu şî ce du după apă, că nu să măi ferbe păsula dă śină! Şî bătu dîntr-un pişor, vedz, ca să-l trâcńască pră Ionu-ăl Mic.

Da' Ion să dece o țâră într-o lături dî la şaică, bătu dîn amândoauă pişoare, răgică dîntr-o sprânśană şî dzîsă cât putu el dă priceaş:

– *Ce strigi aşa la mine, crezi că mă im-pre-si-o-nezi*?!?…

Moş Partenie, om tare blând dă felu lui, să iță ca lovit dă streche:

– Ieş, Mărincuță, sări să-l audz pră Ionu-ăl Mic cum mă suduie! 'Po' asta o învățat el la oraş în glasu-întâi, ha?! s-o fost născocorit moş Partenie şî ş-o trâncit pălăria dă pământ.

O dzîs, o tăcut, ş-o luat pălăria şî vadra şî s-o dus după apă la arteză. Baba Mărincuță i-o gorgonit pră ăi patru cu joarda pră izlaz până sara. Moş Partenie o făcut śina; cam târdzîu. Ionu-ăl Mic o măi śinat dă doauă-tri ori în vara aia sălată dă joardă şî s-o dus în glasu-a' doilea, la oraş, măi cumince…

Soacra şî lupta dă clasă

„Soacre dîn toace ţărili, iertaţî-mă!" Şî ca să fiu întocmai şî la cimp în conzăns cu o indicaţîie preţîoasă śe m-o dat-o subt formă dă ordin scris galanton un fost tovarăş colońel, măi stămâna trecută, vă spun: ţucu-vă mânili bătătorice dă suśitori, dă mătură, dă vătrai şî dă alce intemperii şî vicisîtudini prîn care treśeţ voi, soacrili, dă când îi lumea şî pământu – pîntru a dobângi conzănsu în toce lupcili dă clasă şî în toce mińeriagili cu nurorile dă prătutingeńa!

Io ghingesc că voi, soacrili, vi-s tot aşa dă mulce ca şî proleterii, ba poace şî măi mulce, şî d-aia nu vă spun strîgătura lu Marxu: „Soacre dîn toce ţările, uniţî-vă", că mi-i ceamă să nu să uńască ăle patru rânduri dă soacre a' fiecărui turc ori musliman şî să înśapă iar războiu în Golf. Pîntru că fieşcecare musliman însurat în leźa lui are patru ńeveste şî, câtu-i cinăr, are şî dă patru ori patru soacre. Iar cum źińerii ascultă dă soacre, gata-s să pleśe şî ei la luptă, numa să scăpe dă gura lor!

Da' o să dzîśeţ: śe are soacra cu conzănsu, cu războiu şî cu lupta dă clasă? Io vă spun: staţ o ţâră, să vegeţ că are.

În vremea când să făśa colectivizarea la Cotcoreţ, sat dă geal cu fântâni rare şî afunge, Ioţa să tot ghingea cum să facă să aźungă el prăşădince, ágică prezăş. Comunist s-o scriat; da' n-o fost dăstul. Colectori s-o băgat; da' n-o fost dăstul. Învăţământu politíc l-o dăplinit, şî tot n-o fost dăstul! Dî la învăţământu politíc o prăśeput śeva: că lupta dă clasă să ascuce, că dúşmanu dă clasă să ascunge în rândurile burghejîlor, moşîierilor şî chiaburimii şî nu doarme. Burghej la Cotcoreţ n-or fost, boieri o' spăii, niś atâta. Atunś n-ar măi fi năgejge dăcât dă śeva chiaburi. Da' dă unge să-i scoţ?! Că n-ai dă unge. „Dîn pământ, dîn peatră sacă şî dîn gaoră dă şărpe!" le-o pricit tov. inştructăr Erdéli dî la raionu dă partid, chişav om, tătu puśat la faţa obrazului.

Iac-aşa, într-o gimińaţă dă Dumńedzău că soacră-sa, Drăghiţa, cum s-o fost sculat cu noapcea-n cap (că dúşmanu dă clasă n-are somn), o căđzut în fântână. Jiva, socru lu Ioţa, s-o dat iuce cu mâţa cu pălămari s-o scoată. Şî mănunţăl şî fără pucere cum era, o căđzut şî el în fântână.

Ioţa, cînd i-o audzît blotośind prîn apă în fundu fântânii, o luvat doauă vedre ş-o dat fuga la Firu Pocumpăr, îl şciţ, cheferistu, dă i-or măi dzîs lui măi târdziu şî Brejńev, ş-o-nśeput a căra dă zori apă dîn fântâna lu Firu în fântâna dî la casa unge-o fost el źińere.

– Mă Ioţo, śe vreniśie ce-o źuit dă ce văd cărând apă acu'aşa dă gimińaţă? dzîsă Firu venind dă după şură, cum o ieşît omu pîntru el, să iertaţ, săracu!

– Iaca mă grăbesc să duc cât măi multă apă, dzîsă Ioța înfocat troncănind dîn vedre, dă párică ar fi răspuns la învățământu politíc.

– 'Po' bińe-bińe, Ioțo, că voi aveț fântână, îș adusă Firu d-amince.

– Sigur că avem, dzîsă Ioța grăbindu-să.

– Șî di śe nu scoț apă dî la cińe? întrăbă Firu, tot măi buzuminit dă cap. O fi picat vro afurisîtă dă mâță și ț-o spurcat fântâna?

– Da' dă unge, să resti Ioța! O căđzut soacră-mea în fântână!

– Doamńe fereșce! dzîsă Firu și îi peri somnu. Ceamă-l pră uica Jiva s-o scoacem!

– Nu pot, că și el s-o dus după ea!…

– Ș-apo' atunś dî śe nu-m spusăș măi iuce să ieu pălămariu să-i scoacem!

– Las' că nu-i niśo grabă!

– Ioțo, 'po' cum vorbești tu?! Śe drac faś cu vedrili?!? Lapădă-le năcazului, să-i scoacem, dădu Firu să-l zorească.

– Niś poveste!, dzîsă Ioța, prăfăcându-să isteț. Aźută-mă măi bińe să car apă dîn fântâna te într-a me!

– Ioțo, Ioțo 'po' tu ai zăludzît dă tăt! Di śe să cari apă în fântâna te?

– 'Po' nu-ț spusăi c-or căđzut socrii în ea?

– Ș-atunś?!? dzîsă Firu nămăiprăśepând nimic.

– Nu-i dăstul dă afundă apa! Nu le aźunźe până unge trăbă. Ar măi făli vro dzăśe-śinspreśe vedre…

– Ioțo, bolândule, tu vrei să-i 'ńeś?! Nu eșci tu suflet dă creșcin?! Să-ț 'ńeś socrii?! Doamńe apără și păzășce! își schipi Firu în sân la chimeșa a lungă.

– Nu-i 'ńec, da'i spării! Când dă să le aźungă apa până prăstă nas, îi întrăb:

– Vi-s voi chiaburi, o' nu vi-s?! Cum n-or avé încotro, trăbă să răcunoască. Atunś îl cem pră tov. inștructăr și-i spun: iaca, am scos chiaburii dîn pământ, dîn peatră sacă, cum aț porînśit! Îi scot dîn fântână, ei prăcunosc că-s chiaburi, acu-i bag la colectiv, dă bunăvoie și năsîliț dă nime!

Da' socru lu Ioța tot n-o vrut să să baźe la colectiv! O luat-o pră Drăghița dă subsuori ș-or dat să sară iar în fântână. Tov. inștructăr, om milos, nu i-o lăsat. I-o trecut pră listă; și i-o trimes în Bărăgan. Acoló n-or fost fântâni…

Ioța s-o dăspărțît dă ńevastă-sa a dîntâi, s-o mutat dîn sat. Da' unge l-o mutat partidu l-or făcut prezăș. Că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti. Șî trăieșce Ioța ferișit și-n dzîua dă astădz.

Gânduri îndurerace şî înălţătoare în Sfânta Duminică a Rusalilor

Nişunu dîntră sămnili întruchipace dă cuźetu şî mincea omeńască nu-i atâta dă plin dă tainâ pră câtu-i Sfânta Cruśe! Că mâna omului, urmând învăţătura ălor vădzuce cu ochii şî calea ălor prăśepuce cu gându ăl pământesc, poace să făptuiască chip dă asămănare a tot śe Dumńedzău o lăsat pră pământ. Dară nimic dîn śe Bunu Dumńedzău o rostuit ş-o rânduit după firea lumii trecătoare nu dă ochiului şî minţî chipu, niś înţălesu Sfincei Cruś aşa cum, bunăoară, Soarili şî Luna închipuie śercu, rotundu, cugla, ágică sfera, lumina şî căldura, ori cum apa limpege şî linişcită aşcerńe o faţă păśuitoare şî prevesceşce oglinda şî cum frundza dă iorgovan samănă ca formă inimii.

Dar Sfânta Cruśe nu samănă cu nimic dîn ăle lăsace dă Dumńedzău dă voia lor, după fire, trecătoare şî schimbătoare, pră pământ. Şî cum spusăi, Cruśa a plină dă tainâ îi făcută dă Om, dar nu după vegerea ălor vădzuce, niś după prăśeperea ălor prăśepuce – numa după sîmţîrea care purśege dî la Dumńedzău şî să răvarsă scoborind girept în inima omului, ca să-i facă plinire. Dîn nămăsurata Milă şî Iubire dumńedzăiască, sîmţîrea asta porńeşce veşnică şî fără capăt către tăce inimile, la toţ oamenii, dîn tăce ńamurili şî dîn tăce vremurili, ca inimă în care Dumńedzău o suflat suflare dumńedzăiască dîn Duhu Sfânt, măi năince dă toţ veśii.

Probiţ, numa, şî daţ unui prunc năşciutori pleivais şî hârcie şî, lăsîndu-l dă voia lui, veţ vegé că nu prăstă mulce momence are să facă Sămnu Cruśii! Şî odată făcându-l, îl îndrăźeşce şî-l faśe dă cât măi mulce ori, ca pră lucru-ăl măi firesc, ăl măi la îndămână, măcăr să nu îl fie vădzut cu ochii niśodată până nu l-o iscat dîn inima lui, cu mânuţa lui, dar venit fiind scoboritori dîn sîmţîrea provenită dî la Dumńedzău – firii omeńeşti.

D-aia, Porunca dumńedzăiască: „Să nu-ţ faś chip śoplit, niś asămănare vrunui lucru dîn śeri ori dă pră pământ" nu acinźe pră sîmţîtor-făcătorii, pră izvogitorii dă Cruśe, pîntru că ei poartă în inima lor taina răvărsată dîn preplinu Duhului dumńedzăiesc.

– D-aia, draź fraţ ai noştri, oameni dă oriśe creginţă în Dumńedzău, prăśepeţ că Sămnu Sfincei Cruś ńe apropie şî ńe faśe să ńe răgăsîm, să ńe întărim în năpiergerea Tainei Sfince, care, iaca, poace să-ş afle locu în sîmţîrea iubitoare dă Dumńedzău a inimii noaşce, dacă bunăvoinţa, iubirea aproapelui şî săcea mântuirii ńe ocârmuie paşî în viaţă către Dumńedzău, prîn Iubire, Creginţă şî Năgejge.

– D-aia Sfânta Cruśe îi sămnu aduśerii-amince a şăgerii lu Hristos, prîn iubire jărtfelnică, prîntră noi şî pîntru a noastră mântuire – până la sfârşîtu veacurilor.

– D-aia Sfânta Cruśe să înfăptuieşce prîn prăumblarea mânii girepce cu primili tri źeźece, împreunace ca Sfânta Trăime, a fiecărúia dîntră noi dasupra chipului nostru, prunśilor noştri şî răpăuzaţîlor noştri în vremea când stăm la capecile lor şî întru întărirea rugăśunii!

– D-aia Sfânta Cruśe străjuie la capu morţîlor noştri, săvârşîţ întru Domnu Dumńedzău, ca sămn dă custare, dă păzîre a Duhului Sfânt şî, dopotrivă, ca mărturie a Jărtfirii Mântuitoare a lu Hristos – făgăduind Învierea vieţî, da' şî aduśerea la Scamnu Źugecăţî!

– D-aia Sfânta Cruśe împărtăşăşce Pământu şî Śeriu, viaţa şî moarcea, lumea cu ăle patru zări!

– Şî tot d-aia, înălţarea Sfincei Cruś în fiecare an al vieţî noaşce şî cu înălţarea la śeriuri a Fiului lu Dumńedzău în sîmţîrea inimii noaşce totdăprăuna îs!

„Vai, voauă, strîcătorilor dă Leźe, vai, voauă strîcătorilor dă Cruśe! Fără întuńecata voastră vrere uśigaşă, pră ăi dă i-aţ omorit câńeşce – fără mormânt, niś Cruśe! – Dumńedzău i-o prăschimbat în Martiri. Cutrîmuraţî-vă-reţ dă iertăśuńa lor, la înfricoşata Dzî a Źugecăţî!…

TEATRU

NICOLAE VUCU-SECĂŞEANU
(1885-1953)

Data şi locul naşterii: 1885, Secăşeni, judeţul Caraş.

Şcoala/Studii: Clasele elementare în satul natal (unde a şi rămas, ca ţăran înstărit); preocupat de cultură şi slova scrisă – ca autodidact.

Profesia/ocupaţia: Orfan de la şapte ani, moştenitor al unei gospodării ţărăneşti bunişoare, iar mama sa i-a înlesnit contactul cu lumea cărţilor, acordându-i destulă libertate (Ţepelea, 2005, p. 81). A ajuns senator de Caraş (ca membru al „Ligii Agrare" – 1931-1932) în Parlamentul României.

Volume: *Pomana* (piesă de teatru, 1927); *Nuntă fără voie* (piesă de teatru, 1928), iar în manuscris a rămas piesa *Nărodu în cale.*

Colaborări/cenacluri: Editează împreună cu Ilie Crăciunel gazeta „Ţăranul" şi colaborează la „Almanahul Banatului", „Cucu", „Zorile Banatului", „Cuvântul satelor", „Progresul" ş.a.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: Atipic pentru plugarii-condeieri, „scriitorii-ţărani", dar tot pe-atâta de elocvent pentru **genul dramatic al literaturii dialectale** (la vârsta ei de tinereţe), este remarcat (şi antologat!) de Gabriel Ţepelea în *Plugarii condeieri din Banat* (Bucureşti, „Cercul bănăţenilor", 1943) şi trecut în câteva cărţi bio-bibliografice şi dicţionare: Iosif Stănilă, *Un fenomen bănăţean: ţărani scriitori, ţărani compozitori* (Reşiţa, Editura Timpul, 1994); Bitte, *Dicţionarul*; Pătruţ, *Creatorii*.

Fragmentul (scenele II-IX) sunt preluate din Gabriel Ţepelea, *Plugarii condeieri din Banat (...)*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, p. 82-88 şi transcrise în sistemul propus de noi pentru textele dialectului literar bănăţean, sistem aplicat – spre omogenizarea lexicului şi unificarea grafiei – în toate textele („clasice" sau contemporane) din antologia noastră, indiferent de modul sau „aproximaţia" cu care au apărut în anterioarele ediţii şi variante de tipărire.

Notăm că piesa de teatru *Nunta fără voie* (dramă) „e scrisă în dialect bănăţean" (Ţepelea, 2005, p. 82)

Nuntă fără voie
[fragmente]

Scena II
(Gheorghe – tatăl, Sofia – mama şi Trăian)

Trăian *(venind de la şcoala de repetiţie cu cărţile subsuoară)*: Sărut mâna!
Sofia: Să trăieşci! Dar śe poace fi d-ai stat atâta la şcoală, ori vrei şî tu să ce faś popă ori dascăl?!
Trăian: Ba nu, mamo! O ţînut domnu învăţători prăleźere cu noi dăspră economie, dăspră prăsîla la marve şî la hoare, cum le dzîśem noi acasă…
Sofia *(râzând)*: Ha, ha, ha... Ba că ş-o găsît sacu pececu, învaţă Tanda pră Manda. Dzîś că o ţînut leźe cu voi, dar oare el îi fişcal să şcie leźile? Dar dă unge şcie el păoritu ca tată-tu? El care umblă cu păpuśii vicsuiţ când săre lumea în sus dă lucru, atunś îi la şpaţiri. Dar dă marve śe şcie el? Că n-are crac dă marvă-n avlie. Dă hoare nu dzîc, o şci dacă i-o fi spus dăscăliţa cum să pun oauăli supt cloţă...
Gheorghe: Lasă-ce cu flecurili tele, nu ce 'mestăca unge nu-ţ ferbe oala!
Sofia: Ducă-să dă dascăl... O avut el vreme până la doispreśe ani dă învăţat, nu acuma când am io dă gând să-l însor.
Gheorghe: Oi avé tu, dar n-o avé el şî n-o să faś nuntă fără voie...
Sofia *(punând mâna pe capul lui Trăian)*: Aşa-i, Trăiańe, io m-am pus în gând să ce-nsor cu Florica lu Ion Albu...
Trăian *(cu mirare)*: Pră mińe? Poace credz că m-am zăbunit, să mă băźucurească lumea? Śe ar dzîśe copiii dă sama me? Şî śe ar dzîśe domnu învăţători, domnu părince – care ńe dau alce învăţături, nu ca voi? Ei ńe spun să nu faśem cum aţ făcut voi până acuma, nunţ năcununace ca la ţîgani, numa să urmăm pră alce naţii măi învăţace dăcât noi, śe-s măi naintace în propăşîre... în progres.
Sofia *(aparte)*: Ăsta iar înśepe păsăreşce... naţii, propăşîre, progres śe şciu io śe-s alea?
Gheorghe: Vedz c-ai făcut socoata fără birtaş!...
Sofia: Dar s-or măi însurat la noi aşa!...
Trăian: S-or fi însurat, nu dzîc ba, dar io nu fac una ca asta, Doamńe fereşce! Ori voieşci să mă prăfac ca „un copil śe vre să fie mare" dîn carcea dă śicire, care luându-ş pălăria, praşchia şî boata lu tată-so, s-o credzut om mare? Aşa dă însurătoare; io mă duc să văd la precini pră unge mânăm vaśili după amńazăţ *(Iese grăbit.)*

Scena III

(Gheorghe şi Sofia)

Gheorghe: Vedz śe răspuns căpătaş dî la copil?! Tu ai credzut că-i aşa cum tu vrei? Şcie el măi mulce dăcât cińe, ba încă şî dăcât mińe. Ieri m-o śecit dîn gazătă un cauz dăspră urmărili unei nunţ năcununace şî fără acce, cum scria acoló: copilu ăla o rămas oarfăn după tată, dar n-o dobângit nimic dîn avere, că părinţî n-or fost cununaţ şî copilu o trăbuit să să baźe slugă. Apo' io nu vreu ca averea me căşcigată cu atâta sudoare să aźungă pră mâna advocaţîlor ori în mânili unor ńamuri-năńamuri.

Sofia: La noi niścând nu o să să întâmple aşa!

Gheorghe: Dumńedzău măi poace şci urmărili, măi cu samă că niś copilu nu să-nvoieşce odată cu capu. Dar o să mă duc să-i povestesc gându tău şî lu domnu părince, ca să văd ś-o dzîśe el...

Sofia *(cu mânie)*: Du-ce, că tot cu sfaturili popilor m-am ţînut casa şî binili! Du-ce spuńe-i şî ś-am śinat asară, că tu aşa eşci făcut; *(pentru sine)*: Popa... popa şciu ś-o să spună. O să-nśapă iar cu predíca dî la Anu Nou, o să i-o spună dîn fir în păr totă, ba măi adoagă el śeva, şcie el că dacă faśem nuntă năcununată n-o să ie niśun criţari dî la noi, dar aşa ar avé vro śinś-şasă lei pră „estractu" dă bocedz, vro dzăśe pîntru cununie, afară dă asta ar fi şî el la nuntă, că-i bun precin cu Gheorghe dă când îi „îmbru" la besărică. Numa că mie nu-m pasă niś dă dzăśe popi! Ori dacă nu ieu fata asta după copilu meu, îm dă el fata lui? Dar să vină baba Ruja să-m aducă vorba dă fată şî pră copil îl înduplec io până să-nvoieşce, şî dacă o fi să-i de ocolu dî la „fântâna cu leacuri", să va învoi şî Gheorghe. *(Se uită spre uşă.)* Dar iacăt-o că vińe – vorba rumânului – când vorbeşci dă lup, lupu buie-n oi!

Scena V

(Sofia, Baba Ruja)

Baba Ruja *(intră cu o sticlă la brâu)*: Bună dzîua, Sofio-o-o!

Sofia: Bună să fie... mamo Rujo!...

Baba Ruja: Au, ţuś-o mama, ce-i fi năděit că m-am prins pră acoló dă vin aşa târdzîu.

Sofia: Ba, şciu că alcili ce-or opăśit.

Baba Ruja: Opăśit, dzău, opăśit – că au, mulţam lu Dumńedzău – au dă toce. Când le spuşăi că am venit în peţît pîntru voi, ca să aduśem pră Florica

după Trăian, nu măi şciau – dă bucurie – pră śe lume îmblă. Că n-au, dragă, n-au alț oamini pră potriva lor în sat, şî să o de în alt sat le pare şî măi rău, că atâta fată au şî ei, ca şî voi copilu. O śerut-o şî un dascăl dîntr-un sat veśin, dar nu o dau niś după vlăgica. Dă bucurie îm dădură câta răchie ca la o muiere bătrână – şî cu asta m-am amânătat. Îm măi arătară câce-toce, vro opt pońevi, toce țăsuce rânduriu, dzîśau că toce îs a' lu Florica, vro dzăśe-doauădzăś dă trâmbe dă pândză. M-or dat într-o uieguță câta răchie, iacăt-o *(scoate sticluța.)* Be şî tu Sofio, să vedz numa śe răchie bună au. Spusără că măi au vro patru-śinś acoave anumit prîntru nuntă.

Sofia: Las-o păcatului dă răchie... dar śe-o dzîs Ion dă zăstre, că numa cu asta dacă l-om puce îndupleca pră Gheorghe meu...

Baba Ruja: Nu pot să şciu, că pră Ion nu l-am aflat acasă.

Sofia: Asta ar fi măi fi dă lipsă să să şcie... că deh! Gheorghe nu pre îi cu voie, iar copilu nu vre niśdăcum. El şcie śe şcie. Şcie câce-toce dî la şcoală; nu-i măi lumea ca năince-vreme. Acuma şî crâmpoțî dă copii şciu dă prîn ăle cărț, dă prîn ăle novele tot śe-i în lume...

Baba Ruja: Lasă-i pră maica... O' nu şcii tu śińe-i baba Ruja dăscântătoarea, că vin la mińe muieri tumna dă pră lângă Dunăre să le dau în sămn, dară țîie să nu-ț fac, că ni-s uşă lângă uşă?!? Copilului îi fac o unsoare dă dragostă, dă să duśe-n lume după fată!... Lu Gheorghe tău îi fac o apă dî la moară, care să-ntoarśe pră stânga, ş-atunś nu ci-i ceme!...

Sofia: Da, că asta am vrut să ce-ntrăb şî ío, că eşci muiere prăśepută.

Baba Ruja: Adă, dară, lu maica vro şasă cucurudz, tri d-ăi albi şî tri d-ăi galbeni, o źumătace dă litră dă răchie şî după śe o dăscânt să-i dai lu Gheorghe să guşce. Pîntru copil adă o bucătură dă clisă să-i topesc o untură.

Sofia: Îț aduc, mamo Rujo, îț aduc!... Îț aduc doispreśe cucurudz, nu numa şasă, şî o litră dă răchie, dar să le dăscânț cu leac, că tare am voie dă fata asta.

Baba Ruja: Atunś îi şî măi bińe!... Că dîn śe-i mult, îi măi cu leac...

Sofia: Mă duc să-ț aduc, că acuş o să vină Gheorghe, că uită, la śas acuş îi doispreśe – vremea prândzului. *(Iese.)*

Baba Ruja *(caută la brâu după sticlă)*: Să măi înghit câta dîn uieguță, că doar o fi bińe. Pră sară capăt dî la Sofia. *(Bea.)* Că doar n-o să-i fac dăscânceśile cu răchia, niś unsoarea cu clisa!... O să fac câta unsoare pră grumadzu meu, că dzău, îi şî uscat d-atâta post, că la mińe-i măi mult post dăcât slastă, poace să mă cumińeśe popa în fiecare dzî, că mi-s prăgăcită – tot cu stomacu gol... Îm țîn viața cu uieguță d-aşcea *(îşi*

arată sticla). Cucurudzî îi voi da la ăle doauă găinuță, dacă s-or măi țîńe prîn ocol, că nu le-am văzut d-alaltăieri... *(Se uită la sticlă.)* Aş măi be, dar mă cem că mă pringe şî-i amńazățu, mă cem că mă clacin pră drum. *(Îngândurată.)* A... puie-n ei, că doar n-oi fi furat-o!... *(Mai trage două-trei înghițituri, apoi vâră uieguța la brâu.)*

Scena VII

(Baba Ruja şi Sofia)

Sofia *(intră cu cucuruzii în poală şi cu o sticlă în mână)*: Iacă, mamo Rujo, cucurudzî şî răchia, fă cum şcii că-i măi bińe, că dacă o da Dumńedzău să faśem nuntă, ce-oi gostî ca pră o nănaşă.

Baba Ruja: Grija maichii! Du-ce adă şî o bucătură dă clisă prîntru unsoarea copilului...

Sofia: Haida, că clisa o țîńém în cămara dîn avlie.

Scena VIII

(Trăian, apoi Sofia)

Trăian *(vine grăbit)*: Oare unge-o fi mama? *(Se uită la ceas.)* Îi vremea prândzului şî trăbe să plec cu marvili în țarină. Uşîli dăşchisă... sigur poace fi prîn avlie *(strigă spre obor)*: Mamo!... Mamo!... Vină să-m dai śeva dă prândz, că mă duc cu marvili în țarină, la păscut...

Sofia *(intrând)*: Śe poace fi dă viń aşa dă târdzîu? Doar că nu-i fi fost iar prî la şcoală?...

Trăian: Am fost la precinii mei. Ń-am vorbit să merźem măi mulț cu marvili pră izlaz...

Sofia: Să ce laş tu dă precini, că io m-am înțăles cu tată-to să ce însurăm cu Florica lu Ion Albu.

Trăian: Ad-o prîntru dumita, că io nu mi-s dă însurat, ea poace să să mărice, că-i măi cimpurie cu un an dăcât mińe. La şcoală o fost cu o clasă măi sus dăcât mińe.

Sofia: Nu afla tu spini în coleşă, că s-or măi însurat şî alțî aşa.

Trăian: Nu-m pasă! Dă-m dă mâncare, că mă duc.

Sofia: Aşceaptă să vină şî tată-to dî la popa, să prândzîm cu toț.

Trăian: Śe faśe el la popa?!

Sofia: S-o dus să-i spună şî lui că vrem să ce însurăm.

Trăian *(supărat)*: Śińe l-o mânat acoló? Că părincili îi ăl măi mare potrivnic a' nunţîlor năcununace. Mie mi-i şî ruşîńe!... D-ai şci cât ń-o învăţat el la religie dăspră strîcăśuńa bănăţănilor, care măi toţ îş fac dă cap cu aşa nunţ sălbaciśe.

Sofia: Lasă pră mama, nu ce năcăjî, că nu o să tot merź la şcoală. Până când o să fii tot pră mâna lor?

Trăian: Dă-m dă mâncare, nu vreu să aud vorbe d-aşcea! Io nu mi-s dă-nsurătoare şî paśe! *(Îşi caută mâncarea singur şi pleacă grăbit.)*

Scena IX

(Gheorghe, Sofia)

Gheorghe: Śe ce superi daficea, mă abătui şî io la domnu notari şî n-ai śe-i faśe, nu ńe lasă cu muzícă, măi cu samă că n-am fost omu lui la aleźuri.

Sofia *(întrerupându-l)*: Dă domnu „notăraş" nu-i smintă, o păreche dă pui la doamna ş-atunś dăloc să suśeşce, că nu-ntoarśe caru cu patru boi...

Gheorghe: Dacă ce ghingeşci tu că lui îi porînśeşce doamna, cum îm scoţ tu mie ochii...

Sofia: Na, bińe, bińe!... N-ai vădzut tu śińe şăge la gireapta când să duc ungeva? El ori ea?

Gheorghe: Că baş prîntru aia-i măi mică, că şî Cristos stă d-a gireapta Tatălui...

Sofia: Asta iar popa ţ-o spus-o!...

Gheorghe: Lasă-ce că n-o să aźunźem la sfadă. Adă prândzu că-s doauăspreśe śasuri. *(Sofia aduce două tacâmuri.)* Năcaz cu copiii până-s miś, năcaz şî când îs mari *(după o gândire mai îndelungată)*: Nu şciu dă śińe să ascult: dă popă ori dă muiere?...

Sofia *(aduce de-ale mâncării)*: Dă muiere! Că ea ce-ndoapă cu mâncăruri, nu cu predíś ca popa.

Gheorghe: Da' unge-i Trăian?

Sofia: S-o dus cu marvili la izlaz...

Notă: „Piesa e scrisă în dialect bănăţean" (Ţepelea, 2005, p. 82).

DAN RADU IONESCU
(1922-1996)

Dan Radu Ionescu face parte dintr-o ilustră familie de actori timişoreni, de scriitori care s-au implicat cu asupra de măsură în viaţa artistică a Timişoarei ultimei jumătăţi de secol. Scrisul lui Dan Radu Ionescu este al unui comediograf care nu îşi alege mijloacele pentru a facilita întâlnirea cu cel mai larg public cu putinţă. Comediile lui Dan Radu Ionescu urcă de la scheci la compoziţia ambiţioasă de formulă caragialescă, reprezentabilă pe marile scene.

Jucat la Teatrul Naţional timişorean în mai multe rânduri, cu comedii de succes, el n-a ignorat teatrele săteşti, implicându-se în devenirea literaturii dialectale prin piese importante pentru înţelegerea rostirii în grai. Regizor şi actor, Dan Radu Ionescu a realizat piese într-un act în care lumea rurală se exprimă cu har. Comicul de situaţie trece mereu către carnavalesc, comicul de limbaj se sprijină pe rostirea dialectală, atât de favorabilă azi comediei. Regizorul, actorul şi scriitorul Dan Radu Ionescu îşi defineşte apartenenţa şi, evident, orgoliul prin personaje care exprimă fidel Banatul.

Cornel Ungureanu

Data şi locul naşterii: 15 decembrie 1922, Timişoara.

Şcoala/Studii: Şcoala primară în localitatea natală; după clasele gimnaziale şi liceale, urmează Facultatea de Artă Dramatică la Cluj, precum şi Facultatea de Istorie-Geografie din acelaşi oraş.

Profesia/ocupaţia: Regizor la Teatrul de Stat, apoi la Teatrul Naţional din Timişoara.

Volume: Nu a publicat volum personal. Comedia *Uina Sida are goşci* a rămas în dactilogramă; a fost jucată la Teatrul Popular Buziaş (1972; 1978) şi la Căminul cultural Topolovăţ (1973), de trupa de teatru sătesc din această localitate.

Colaborări/cenacluri: Cenaclul „Ridendo"; publicaţii: „Timişoara", „Renaşterea bănăţeană", „Pardon" etc.

Prezenţă în culegeri şi dicţionare: *„Ridendo" 40* (volum aniversar) îngrijit de Ionel Iacob-Bencei, Timişoara, Editura Eurostampa, 2009.

Uina Sida are goşci

[comedie în grai bănățean – traducere şi adaptare?]

Personajele

(în ordinea intrării în scenă)

Uina Sida – săteancă, nevasta lui Trifu – 45-50 de ani
Trifu – capul familiei, ceapist – cam 50-53 de ani
Persa – vecină, cam de aceeaşi vârstă cu Sida
Marin – fiul unor prieteni din Craiova, cunoscuți la mare, tânăr modernist, pletos, înzorzonat venit în vizită din alt oraş la familia lui Trifu
Georgeta – fiica maistorului Miclea, venită şi ea la aceeaşi familie
Petrică – fiul Uinei Sida şi al lui Trifu – 25 de ani
Vioara – sora lui Petrică
Doamna Marinescu – mama lui Marin
Maistoru Miclea – tatăl Georgetei, maistru la Hunedoara, care s-a împrietenit cu Uina Sida şi cu Trifu în concediu la mare în anul precedent.

Actul I

(Suntem în casa nouă a lui Uica Trifu. Camera din mijloc. E spre seară. Uina Sida confecționează un ghem. Uica Trifu, deşi îi ține sculul, parcurge, peste braț, ziarul desfăcut pe masă. Cortina descoperă tabloul.)

Trifu *(comentariu la cele citite)*: Au-Doamńe!…
Sida: Śe-i?
Trifu: Au-Doamńe! *(începe un râs sănătos.)*
Sida: Śe ce-o apucat, omule?!
Trifu: Numa śiceşce, Sido, în foaie śe şodzănii măi poace scrie şî Uica Vică ăsta!…
Sida: Śiceşce-m tu, că io nu-m măi văd niś mâna cu ocherii ăşcia vechi. Dă prăstă un an ce bat la cap să-m iei alțî când ce măi ceamă la Cimişoara.
Trifu: Numa să nu ce zăuiț tu să-m aduś amince c-o dzî năince d-a pleca – noa ascultă! *(Ia ziarul în mână obligând-o pe Uina Sida să-ş adune ghemul ocolind ziarul. Lectura o face ca unul care a mai citit o dată şi râde anticipat la poante)*:
„Ieri m-or dzîs şî Ceacea Savu şî Cea Regă a lu Tie/ Hai să ńe śinstim, Cea Vică, cu o țâră dă răchie!/ După multă sfadă Sofi s-o-ndurat ca să

mă lasă/ Da' m-o dzîs: La noauă śasuri să fii omule acasă!/ Io am cam băut cu Savu şî cu lotru ăl dă Rega/ Pân-la tri fârtai la unu, când s-o încuńat bodega./ Când aźung acas la mińe, merg înśet ca baba surdă/ Dar nimer o vadră goală, o lovesc şî ea să-mburdă./ Sofi s-o trezît dă larmă, dă supt dună o scos nasu/ Ş-o-ntrăbat: Îm poţ tu spuńe cam la câce o fi śasu?/ Io îi spun pră întunerec că îi tri fârtai la dzăśe./ Dar pendula bace unu, d-am sîmţît pră space reśe./ Sofi-atunśa, mînioasă, spus-o: Nu fă pră ńebunu,/ Nu-m spuńe că-i numa dzăśe când pendula bace unu!/ Io mă źor şî-i dzîc: Îi dzăśe – numa vedz tu că pendula/ Bace unu, că nu poace bace, dară, şî pră nula!… *(Se amuză amândoi de poanta finală, dar din senin Uica Trifu oftează.)*

Sida: Acuma śe ce-o apucat?

Trifu: Iar am dat cu ochii dă buletinu metiorologic. Iar niś gând dă ploaie… *(Se revine la scena mută de la începutul actului I.)*

Persa *(apare în prag şi face înconjurul camerei cu privirea)*: Ha, voi vi-s acasă?

Trifu: Şî tu ai venit să vedz dacă-i aşa…

Sida: Śe nouătăţ ń-aduś?

Persa *(ca să nu se cunoască că a venit pentru cu totul altceva)*: Sămoil-a' meu vre să şcie mâńe la câce śasuri ieşîm la oaldă.

Trifu: Că el nu şcie?!

Persa: Şcie, da vre să şcie egzat.

Trifu: Ca şî adz, ca şî ieri, ca şî alaltăieri, ca dă când îi agricultura. *(Moment de joc mut*: *Sida cu Trifu cu ghemul, Persa cu inspecţia.)*

Persa: Şî voi tot sînguri?…

Trifu *(după ce a privit sub masă şi sub scaun)*: Sînguri!!

Persa: Śe ce mânii tu pră mińe?!

Sida: Nu să mânie pră cińe, îi mânios pră grăginărit, că s-o săturat până prăstă cap.

Trifu: Nu-i istina. Da' când mă uit şî văd cum să uscă tot, îm vińe să bolândzăsc!

Persa: Asta îi numa d-aia că nu măi cregem în Dumńedzău-dragu. Nu trimece ploaie numa ca să arece că El o rămas ăl măi tare dîntră toţ…

Trifu: …Bolândzî dă trimuriś!…

Sida: Şî baş acu' o trăbuit să să strîśe şî „dumńedzău-ăl dă răzărvă".

Persa: Ha?

Sida: Măşîna aia care faśe ploaie.

Trifu: Strîcat?! I s-o mâncat rotoru şî baiu-i că nu să găsăşce cu dărabu. Prăstă tot am căutat, prăstă tot am śerşît. Nu găsăşci cu dărabu niś dă sămânţă. Niś dacă dai ciubuc…

Persa: Dă miru lumii!…

Sida: Usche-să dracului tot! Śe-ț sparź tu capu pîntru asta? Nu-i grăgina tea.

Trifu: Sido, câtă sudoare m-o curs numa io şciu. Ş-acuma, când îi să strânźem răcolta, să uscă tot!

(Surprinzând intenția Persei de a inspecta din ochi şi camera de alături): Sido, spuńe-i la muierea asta că nu ń-or vinit încă goşcii, că altfeli bolândzăşce. N-o vedz cum să tot foieşce?

Sida: Că nu dă asta o vinit!

Trifu: Nu?! Ea o vinit că-i strîcată pumpa dă apă şî nu să găsăşce om care s-o chicheascâ!…

Persa: Să şcii că baş dă aia. Că dacă n-ai răcoaltă, niś căşcigu nu-i calumea.

Sida: D-aia i-am spus c-ar fi fost măi bińe să ńe fim dat copiii să lucre la făbrícă la oraş, au sălariu lor şî nu le strîcă ploaia căşcigu. La sat îi bińe să viń numa la ogină când ai conced… iaca aşa cum vin goşcii noştri.

Persa: În sara asta.

Trifu: Dă unge şcii tu că vin baş în sara asta?

Persa: Poace n-am iscălit io scrisorili răcomăndace, când n-aț fost voi acasă?! Una dî la Craiova şî alta dî la Huńedoara.

Trifu: Ş-o fost scris pră plic că vin în sara asta?

Persa *(lezată)*: Doamńe, Trifule, tu credz cúmva c-am bogicăit prîn scrisori?!?

Trifu: Nu cred, mi-s sigur.

Sida: Acuma nu vă sfăgiț! Povesteşce-i măi bińe cum ń-am cunoscut cu ei anu trecut la mare.

Trifu: Cum?! Tu ai givănit cu ei cât o fost dzîua dă lungă şî, cum tot n-aț gătat, i-ai pofcit la noi. Că tu nu ce-ai dus pîntru nimic în lume în apă.

Sida: Doamńe, bace-mă! Pîntru asta îi musai să ce dăzbreś aproape în pelea goală.

Persa: Asta aşa-i! În dzîua dă astădz nu măi ezicstadză ruşíńe.

Trifu: Vi-i śudă pră alcili. Hai să faśem un rămăşag. Dacă voi doauă aț îmbla tri luni în pelea goală la mare, niś dracu nu s-ar uita la voi, ar întoarśe capu.

Sida: Śeee?!?

Persa: Haaa?!?

Sida: Unge-i măturoniu?

Trifu: Tu vrei să ńe bacem? Atunś sara bună! Io m-am dus.

Sida: Du-ce! Da' du-ce şî-m ie ocheri măi tari! *(Trifu pleacă repede.)*

Persa: Nu ce năcăjî, Sido, că toț bărbațî îs la feli. Pră toț îi musai să-i trimecem cu răcheta pră lună.

Sida: Ogoaie-ce, că io măi am lipsă dă Trifu meu!

Persa: Ha?

Sida: Cum nu?! Śińe să de la marve dă mâncare? Nu-i om rău, numa că atunś când i să faśe lui dă ducă, dusu-i!

Persa *(care a trecut în locul lui Trifu la ţinut sculul)*: Śe oameni îs ăşcia care vin acuma la voi?…

Sida: Unu-i arvocat prî la Craiova şî pră muiere-sa o ţîńe acasă; şî unu-i maistor la furnale la Huńedoara şî muiere-sa infermeră la creşa dă copii miś. Numa că nu vin ei. Trimet numa copiii.

Persa: Şî-s mari copiii?

Sida: Nu şciu, că la mare or fost baş ca noi – fără copii. Cred că îs cam d-o samă cu Petrică şî Vioara me, că şî noi ni-s cam d-o samă cu ei.

Persa: Şî câţ copii vă trimet?

Sida: Unu şî unu. Ăia dî la Craiova au doi şî ăi dî la Huńedoara au tri, da' la noi trimet numa câtă unu.

Persa: Bińe că să sîmt!…

Sida: Di śe? Loc în casa asta noauă ar fi fost pîntru toţ şî nu strîca să-i măi scoată dîn blocurili alea dă ţăment măcăr pîntru câciva dzîle.

Persa: Da' copiii tei unge-s acuma?

Sida: La Căminl, la proba dă źocuri. Învaţă ***Şâreghea*** şî ***Leuca*** pîntru concurs.

Persa: Şî îi aduc cu măşîna?

Sida: Nu, îi trimet cu trenu.

Persa: Trenu o vinit d-un śas. Iu Doamńe, s-or fi rătăśit prîn sat!

Sida: D-un śas? *(se uită mioapă la ceasul de pe perete)*. Mânśe-i focu dă ocheri! Io-i sparg. Iuuu, şî io m-am luat cu vorba şî încă n-am gătat dă pus în rând soba-mare. *(Trece repede în camera alăturată. Lătrat de câine în paralel cu glasul de afară al lui Marin care repetă*: *„Fără scandal, tăticu!"...)*

Sida *(de alături)*: Iacătă c-or aźuns! Perso, adă tu goşcii-n casă!

Persa: Dăloc, că io pîntru asta am şî vinit, să-i văd! *(Strigă din uşă)*: Pofciţ vă rog!

Marin (*de dincolo de gard)*: Fiţi amabilă, legaţi-l pe Jegărică, că-mi face pantalonu dantelă.

Persa *(ieşind)*: La loc, Turcu, la loc, că vedz pră dracu! *(În timp ce Turcu se liniştеşte după o schelălăitură, Sida parcurge scena intrând în bucătărie, luând în trecere şi ghemul şi sculul rămase pe masă).*

Persa *(revine, conducându-l pe Marin)*: Pofciţ, domnişoară!… *(Marin intră – justificând confuzia*: *e cu ultra-plete, cu pantaloni evazaţi, cu bluză sport, cu sacoşă şi poşetă pe umăr.)*

Sida *(apare din bucătărie în clipa în care Marin îşi depune bagajele)*: Bińe aţ vinit!

Marin: Sărut mâinile. După descrierea pe care v-au făcut-o bătrânii mei, sunt sigur că dumneavoastră sunteţi lelea Sida.

Sida: Io mi-s. V-or spus cum arăt? *(Persa duce bagajele alături.)*

Marin: Înseamnă că cei de la bufet nu mă îndrumară greşit *(vine la Sida)*. Primo, permiteţi-mi să vă îmbrăţişez. Secundo, un pupic din partea doamnei Marinescu. Terţio, un pupic din partea avocatului *(i-a făcut capul volan de maşină pe drum cu serpentine)*. Şi ad finem, un pupic special din partea subsemnatului.

Sida: Măi mereu cu ţucatu, că-m suś grumadzu, domnişoară.

Marin: Care domnişoară, tăticu?

Persa *(revenită din camera de alături în timpul pupăturilor)*: Nu ce zmuśi, Sido, că poace aşa-i moda la fecili dî la Craiova…

Marin: Care fete, tăticu? Unde vezi mata p-acilea o bambină?

Sida: Atunśa… poace vi-s măritată… şî trăbe să vă spun doamnă.

Marin: Ferească Sfântu! Sunt fără verighetă.

Sida: Asta-i bińe, că eşci prea cinără, domnişoară.

Marin: Iar domnişoară? Mi se pare că stăruiţi într-o confuzie…; *(cedând jocului)*: Din partea mea, dacă vă amuză…

Persa: Şî di śe nu vă plaśe să vă spună domnişoară?

Marin: Mie-mi place să mi se spună simplu: tu.

Sida: Vedz-aşa, fată, acuma înśepi să-m plaś. Da' cum ce ceamă pră cińe?

Marin: Marin… ăă… Marina.

Persa: Frumos nume. Vińe dî la vapoare?

Marin. Nu. Vine de la *(cântă)* „Marina, Marina, Marina"…

Persa: Aha, dî la televizor. *(Lătrat de cîine şi clacsonat insistent de camion).*

Sida: Na, că o aźuns şî gostu ălălalt. Pră unge o vândrăli Trifu ăla?

Persa: Poace s-o fi dus prî la Sămuilă a' meu.

Sida: Să păzască uiaga în doi să nu să-mburge. *(Lătrat insistent.)* Mă duc să ţîn cînili. *(Iese).*

Marin: Păi mai vine cineva?

Persa: Cum nu? Copilu lu ăia dî la Huńedoara, că şî ei or fost la mare cu-a' voştri.

Marin: Ie-te-te, nene!…

Sida *(revine aducând-o pe Georgeta. Georgeta e tunsă „tifos", e în pantaloni şi jachetă şi duce de toartă o valiză)*: Na, iacătă toţ goşcii noştri îs aiśa. *(Marin aşteaptă o nouă confuzie şi ea se produce. Uina Sida se*

adresează Georgetei): Ascultă tu, copile, fără să ce mânii, ţîie îţ spun pră loc: tu!

Georgeta: Bineînţeles, tuşică Sida, cum doriţi dumneavoastră.

Sida: Perso şî Marină, aiś vi-l prăzăntez pră domnu Miclea ăl mic.

Georgeta: Dar eu sunt…

Persa *(nu-i dă răgazul să sfârşească)*: Io mi-s uina Persa a lu Sămoilă lu Păcmez, mulgătoare fruntaşă! *(Cu modestie.)* Decoraţia m-am lăsat-o acasă…

Sida: Şî domnişoara îi Marina Marinescu dî la Craiova. Stă şî ea la noi doauă săptămâni în gostie. Pră mińe mă scuzaţ o ţâră că măi am câta dă chicit în sobă (*Iese cu Persa după ea.)*

Marin *(mucalit)*: E bene? *(se prezintă)* Marin Marinescu.

Georgeta: Georgeta Miclea, dar mi se spune Getuţa.

Marin: Georgeta e mai distins.

Georgeta: Ce ne facem?

Marin: Sau punem buletinele pe masă… sau ne amuzăm aşteptând să vedem cât durează confuzia. Altă soluţie nu întrezăresc, Georgeta.

Sida *(apărută ca din senin)*: Ha, cum i-ai dzîs?

Marin *(prompt)*: Georgel. Acasă i se zice Gicu, dar e mai drăguţ Georgel.

Sida: Şî io o să-i spun atunś ca prî la noi: Giţă.

Marin *(amuzat, Georgetei)*: Giţă, tăticu!…

Persa: Aşa, Sido… Acuma, că ţ-am văzdut goşcii, io pot să mă duc linişcită acasă la mińe.

Sida: Să mi-l trimeţ pră Trifu iuce, că altcum iar mi să-ntoaśe pră tri călări. Că el di śe bea, tot ar măi bea… şî dă atâta śinstit, vińe acasă cherchelit.

Marin *(Sidei)*: Sunt versuri proprii sau folclor local?

Sida: Śe-ai dzîs?

Marin: Zisăi că aş conduce-o pe tanti Persa până la domiciliu. Ard de nerăbdare să-l cunosc pe nenea Trifu câteva clipe mai devreme.

Persa: Foarce bińe, să vadă şî Sămuilă cum arată domnişoarili dî la Craiova.

Sida: Numa să nu stai mult, Mărino, şî să mi-l aduś acasă şî pră uica Trifu.

Marin: Împachetat, dacă nu s-o putea altfel.

Persa: Sara bună! *(pleacă urmată de Marin, care de pe prag aruncă o bezea Georgetei).*

Sida: Śe şoage apucături are fata asta. Dacă ar fi Vioara me ca ea, i-aş flesni una să-i sară muśii!

Georgeta: Copiii dumneavoastră sunt plecaţi din localitate, tanti Sida?

Sida: Nu. Îs la căminu cultural, că-s artişci amatori şî au probă. Trăbă să vină dăloc.

Georgeta *(ezitând)*: Tanti Sida, aş vrea să vă spun ceva, dar nu ştiu cum…

Sida *(a înțeles altceva)*: Cum ieş afară în voreț, pră lăturea gireaptă.

Georgeta: Nu, nu asta… *(Îi dau lacrimile de neputința de a lămuri frontal problema cu confundarea ei cu un băiat.)*

Sida: Prăśep, nu eşci învățat să fii plecat d-acasă şî țî-i dor. Las' că-ț treśe. Nu stă frumos ca un băiat ca cińe să plângă…

Georgeta *(împăcându-se pentru moment cu situația)*: Mi-a trecut.

Sida: Na, vedz. Fii şi tu ca Mărina asta, o înśeput să să sîmtă ca acasă. Spuńe-m cum l-ai găsît pră Budală lu Limbălată să ce aducă dî la Cimişoara cu motoru?

Georgeta: La Timişoara am pierdut legătura. Am început să plâng. Trenul mi-a plecat dinaintea nasului. Un nenea, care fugea şi el după tren, m-a întrebat unde vreau să merg. I-am spus. „Urgent la şosea!" M-a luat cu el. E doctorul de aici din comună, face naveta. A aflat că-n noaptea asta are inspecție la dispensar… şi să nu pățească un bucluc, nici n-a pus bine piciorul în oraş, şi înapoi la gară. Şi la gară…

Sida: Şî Budală ce-o adus pră daficea?

Georgeta: Nu prea…

Sida: Şoferii ăşcia nu fac doi bani!…

Georgeta: Ăsta a făcut douăzeci de lei.

Sida: Iu, bată-l potca! Lasă-l pră mâna mea la şădință, țî-l măi spăl o dată. Şî cum nu i-o fost ruşińe să ce ie pră cińe copil cinăr în cabină când îi toată lipită cu molăraiuri dă muieri în pelea goală?!

Georgeta: Nu m-am uitat la ele.

Sida: Foarce bińe ai făcut! Na, ş-acu' spune-m śe măi fac părinții tei?

Georgeta: Vă transmit salutări şi multă sănătate şi doresc la anu' să vă întâlniți iar la mare.

Sida: Mulțam!

Vioara *(intră ca o furtună, trece în camera de alături să-şi depună jacheta cu care a venit în mână)*: Sărut mâna, mamă! *(n-a remarcat-o pe Georgeta.)*

Petrică *(intră aruncându-şi haina pe bancă)*: Sărut mâna, mamă! Auuu… Iacătă că ń-or ajuns goşcii!

Sida: Or ajuns. Pră copilu ăsta frumos îl ceamă Giță Miclea. Na, io acuma mă duc să aduc să pun śina. *(Iese în bucătărie.)*

Petrică: Fain, Giță, io mi-s Petrică! *(Îi strânge mâna bărbăteşte.)*

Georgeta: Auu!…

(Vioara vine din camera în care a intrat.)

Petrică: Şî ea îi sora mea, Vioara.

Vioara *(se prezintă)*: Viorica!

Georgeta *(se prezintă)*: Georgeta!

Petrică: Cum?

Vioara: Ea?

Georgeta *(şoptit)*: Nu sunt băiat, sunt fată, dar mămica voastră…

Sida *(intră aducând faţa de masă şi pâinea)*: Goasta care ń-o venit dî la Craiova s-o dus până la Persa să-l aducă pră Trifu dî la Sămuilă.

Petrică: Nu cred să poată să-l aducă sîngură; dau şî io o fugă până la cea Samuilă.

Sida: Aiś să stai!

Petrică: Mă întorc cât ai bace dîn pălmi! *(Dispare).*

Vioara: L-ai vădzut pră fraci-miu, cât o audzît d-o fată, o şî zburat! Când dă cotrânță-i miroasă, fiśoru fuźe d-acasă.

Sida: Vioaro, lasă strîgăturili aşcea urice, că-i copilu ăsta cinăr în sobă. *(Iese din bucătărie.)*

Georgeta: Viorico, sunt atâta de nenorocită… Spune-i tu mămicii tale cum stă situația. *(Se aşază lângă Viorica şi-şi pune capul pe umărul ei oftând.)*

Sida *(revenind din bucătărie, e gata să scape tava cu farfurii)*: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! Numa ce uită la el! Mutu rupe căputu! Dă aşa śeva nu ce-aş fi credzut înstare!

Vioara: Mamă, io cred că gostu nostru are śeva dă spus şî nu cuceadză; are śeva pră inimă.

Sida: Asta-i altăśeva. Dacă ai śeva pră suflet, spuńe, copile. Dar nu-i spuńe lu Vioara, spuńe-i lu Petrică, ca întră fiśori. El mi-s sigură că o să ce prăśeapă. *(Din curte răzbate, pe trei voci,* ***Bagă Doamńe luna-n nori****.)*

Vioara: Audzî-i că vin! *(Se aude basul lui Uica Trifu).*

Sida: Doamńe, Trifule, poace ai bolândzît dă tot?!? Nu ți-i ruşîńe dă copii? Iar eşci mort dă beat!

Trifu: Măi bińe mort dă bat
Dăcât mort încins pră pat!…

Sida: Şî nu ți-i ruşîńe dă goşcii noştri? Śe o să dzîcă domnişoara Mărina?

Trifu: Taś, că şî Mărina o tras cu mińe!…

Sida: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! Mărino, ai băut şî tu răchie, ha?!?

Marin: E oprit prin lege, lele Sido?! Şi are nea Samoilescu ăsta o ţuiculiță foc, nu alta!

Trifu: Lasă, Sido, nu ce mânia! Trăbe să-m îńec năcazu: că pră śeri nu-i niśun nor…

Sida: Să mă laş în paśe! Tu şî aşa nu ce uschi! Să şcii, cât stau copiii ăşcia la noi, comînduresc io în casa asta! Io am răspungerea faţă dă părinţî lor! Şî tu să nu înveţ copiii la prostîi!! *(Dă să plece spre bucătărie şi dă cu ochii de Marin, care şi-a aprins între timp o ţigară)*: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! Mărino, d-apoi asta śe-i?!?

Marin: „Snagov" de Capitală. Îmi permiteţi să vă servesc cu una? Sau fumaţ fără filtru?

Sida *(înăbuşită de fumul ţigării)*: Că urit măi púce! Spuńe, Mărino, a' tei şciu că duhăńeşci?!

Marin: Cum să nu? Şi mămica fumează şi încă „Tractor"!

Sida: Iu Doamńe! *(Iese din bucătărie.)*

Petrică: Marino, dă-m voie să-ţ prezînt pră sora me Vioara (*Marin dă mâna cu Vioara).* Ai dî la mińe o răchie mare dac-o înveţ şî pră ea să duhăńască!

Vioara: Măi dăgrabă o dăzvăţ io pră Marina.

Sida *(intrând, a prins ultimele vorbe)*: Asta o fost o vorbă cumince! *(Aşază mâncarea pe masă şi o distribuie)*: Pofciţ la śină! *(Grup în jurul mesei. Se mănâncă).*

Sida: Şî tu, Mărino, cât ai conced?

Marin: Nelimitat.

Sida: Śe vińe asta „nălimitat"?

Marin: Cât îmi face mie plăcere.

Vioara: Ha, ori tu n-ai slujbă?!

Marin: Nu.

Petrică: Niś mesărie? Ori măi merź la şcoală?

Marin: Terminai cu şcoala, am diplomă de inginer.

Sida: Ai gătat dă anźiniră?

Marin: Opreşte legea?

Trifu: Şî śe feli dă anźińeră eşci tu?

Marin: Făcui mecanica agricolă.

Trifu: Apu' cu anźiniri dă ăşcia ń-am lămurit…

Marin: Cum vă lămuriraţi?

Petrică: Dî la Semeau' nostru or fuźit déja vro tri. Niśunu n-o stat măi mult dă vo tri luni.

Vioara: Nu le-o „surâs" viaţa la sat…

Trifu: Baş că astădz or trimes pră unu dî la źugeţ să vadă śe-i cu pumpa dă apă. Copil tare cumince. După śe-o ştudurit-o tri śasuri, i-o găsît śe are hibă – ś-am şciut şî noi. Dup-aia ş-o pus ştampila pră delegaţîie şî dus o fost!…

Marin: Nu e vina mea că tăticu ăla era tolomac în materie şi nu le vedea la reparaţii.
Vioara: Io mă mir cum tu n-ai slujbă, că inginerii agricoli îs căutaţ ca pita caldă.
Marin: Din păcate numai la sate…
Trifu: Şî tu unge-ai vre?
Marin: Deh, ştiu şi eu?…
Petrică: Care va să zîcă eşci şî tu unu fuźit dî la sat…
Marin: Nici nu dădui p-acolo.
Sida: Aşa śeva nu-i oprit dă leźe?!
Marin: Până acuma se pare că se mai înghite figura. Păi n-am să schimb ditai Craiova cu un amărât de sătuleţ…
Vioara: Şî stai pră capu la tată-tu şî lu mumă-ta…
Marin: Nicio tragedie. Bătrânu, cu relaţiile lui, o să mă plaseze la nivel de Ploieşti, Galaţi – ceva p-acilea!…
Trifu: Bravo! Asta însamnă că părinţî tei s-or împăcat cu gându ăsta…
Marin: Mămica s-ar ofili de plâns dacă m-ar şti undeva pe la Trichileşti…
Sida: Trifule, śe ţ-am spus io ţîie? Oraşu-i oraş!
Trifu: Dzău?!?
Sida: Da' śe credz tu? Na, dară prîntru astădz o fost baş dăstul! *(Începe să strângă cina)*. Îi vremea să ńe culcăm, că gimińaţă – toată lumea sus!
Marin: *(privindu-şi ceasul)*: Începe soileala chiar aşa devreme?
Sida: La noi aşa-i programu. Şî dă mâńe înśepe altă viaţă prîntru voi.
Marin: Cum „altă viaţă"?
Sida: Părinţî voştri ń-or scris să vă puńem la lucru.
Trifu: Advocatu o scris-o răspicat: hogina dacă nu-i activă nu-i hogină!
Marin: Ei, lasă că-l iau eu la seminar pe babacu când mă întorc la „Cetatea Banilor". Şi, mă rog, care-i programul zilei de mîine, că nu mă pot ciuguli?
Sida: Giţă să duśe cu Petrică la colectiv; Petrică, śe aveţ mâńe dă lucru?
Petrică: Io cu brigada me cărăm gunoi.
Geta: Ceee?!?…
Sida: Las' că vedz tu!
Petrică: Şî nu-i rău toată dzîua în aer curat. Tu unge lucri la Huńedoara?
Geta: Niciunde… Mă pregătesc pentru facultate.
Marin: Şi de câte ori căzuşi până acuma?
Geta: De două ori. N-am chemare pentru medicină, dar părinţii mei se încăpăţânează.
Marin: Cunosc placa: ore în particular, eforturi intelectuale…

Geta: Deziluzii… *(îi dau lacrimile.)*

Sida: Mărino, să-m laş copilu în paśe, că dăloc înśepe să plângă. Aşa-i. Viaţa dă oraş îi lăsată dî la Dumńedzău măi uşoară. Da' la mińe capătă mâncare ăla care lucră!

Marin: Ca la litera legii. Şi eu? În ce constau sarcinile mele de mîine?

Sida: Tu stai acasă.

Marin: Excepţional, tăticu!

Sida: Tu înveţ să faś mâncare, că mi-s sigură că nu ce prăśepi.

Marin: Aoleu, tăticu…

Sida: Nu numa atâta; înveţ tot śe trăbă făcut în casă: spălat, pigluit, şcers prau', măturat, ştricuit, cârpit ştrimfi… Numa să vedz şî să nu credz śe gospodină fac io dîn cińe! Ş-acuma să ńe împărţîm cum durmim: Vioara cu Mărina şi Giţă cu Petrică.

Marin: Mai mult decât excepţional! Nu chiar conform legii, dar e total acceptabil!

Sida: Śe ai tu tot la a doaua vorbă cu leźa?!?

Trifu: S-o molipsît dî la tată-so.

Sida: Na, atunś: în soba mare doarme Mărina cu Vioara, în cuină doarme Giţă cu Petrică şî în târnaţ io cu moşu.

Geta: Tanti…

Sida: Śe-i, drago?

Geta: Eu n-aş putea să dorm cu Viorica?

Sida: Iuuu, că mă loveşce şlogu!

Trifu: Numa ce uită śe să ascunge-n el! Vorba aia: tăcut-umplut!

Sida: Trăbă să-ţ spun că m-ai omorit. Dacă ce-ai fi dus şî tu la Sămuilă, aş dzîśe că vorbeşce răchia dîn cińe…

Petrică: Nu, Georgele, tu dormi cu mińe.

Geta *(se smulge de lângă Petrică şi începe să plângă)*: Nu, nu!

Sida: Acuma-i baş dăstul! Daţî-i drumu-n sobă şî în cuină! *(Sida îi împinge pe Geta şi Petrică spre cuină, Trifu – acelaşi lucru cu ceilalţi doi spre cameră.)* Dăgrabă în pat, că pun mătura pră voi! *(Nu se lasă până ce perechile sunt scoase din scenă).* Au Doamńe, śe-i şî cu cińerii dîn dzîua dă astădz?!? Hai, moşule, să ńe culcăm şî noi! *(Iese urmată de Trifu.) (Tinerii revin în vârful picioarelor.)*

Petrică: Śe ochi o să facă maică-mea când o să prăśeapă situaţia…

Marin: Mie-mi spui, tăticu?! *(O ia pe Vioara de mână şi vrea s-o tragă spre cameră).*

Petrică: Fii cumince, Sucă! Ńe culcăm cum să cage: fiśorii cu fiśorii şî fecili cu fecili.

Vioara: Ar trăbui să terminăm cu țircusu!…
Petrică: Di śe? Ńe distrăm şî noi o țâră…
Geta: Mi-i frică. Trebuie să le spunem adevărul.
Marin: Fii cuminte, tăticu! Nu-mi tai pletele pentru o vacanță la țară. Dacă află coana Sida că-s băiat, crezi că scap netuns? Nu văzuşi ce principială e? Rămâne situația aşa cum e, neschimbată. De acord?
Petrică: Da! *(Fetele se codesc.)*
Marin: Juranți pe pletele mele?
Toți (şoptit): Da, jurăm! *(În clipa asta, groază – precum în Hamlet – uica Trifu cu un lămpaş se vede în dreptul uşii din fundal).*

CORTINA

ACTUL II
[Episodul I]

*(De dincolo de cortina lăsată răzbate puternic o muzică **beat**; pe alocuri se distinge şi motorul unui aspirator. Acelaşi decor, câteva zile mai târziu, tot spre seară. Marin face curat cu aspiratorul. E cu şorțuleț şi legat cu o basma.)*

Sida *(vine de afară; o înnebuneşte zgomotul şi țipă)*: Hálo! Mărino!! *(se duce la radio-casetofon şi vrea să dea cu el de pământ)*: Ori eşci surdă, ori nu eşci întragă la cap!
Marin *(îşi salvează radioul, reducându-i volumul sonor)*: Ce s-a întâmplat, madam Sido?!
Sida: Aiś nu-i socacu dă şpațir dî la Cimişoara, duminica, când ies toț şăgârțî şî ciopoclendării cu şcătula cu muzícă! S-or spăriat mâțîli lu Persa.
Marin: Portativul nu-i oprit prin lege nici chiar în orele serii!…
Sida: Asta după leźili tele, da' la mińe-n casă io mi-s leźa!!
Marin: S-a marcat! Nu se va mai repeta.
Sida: La cińe nu şcii niśodată când vorbeşci sărios şî când ce ridz dă mińe. Da' lasă numa, că pun io şaua pră cińe, n-áve grijă! Śina ai gătat-o?
Marin: Sfinte Sisoe! Uitai „potolu". *(Fuge în bucătărie.)*
Sida: Auu Doamńe! N-o să-ț între cuinăritu-n sânźe câtu-i lumea şî pământu!
Persa *(vine de afară)*: Sido, śe ce-o apucat să ardz dârză acuma cătră sară?!?
Sida: Ard pră feńa! Am lăsat-o pră Mărina să facă śina…

Persa: Asta-i. După miros trăbă că-i o mâncare pră care n-o cunosc. Poace o afumătură şpeţială dî la Craiova… Tu, Sido, vorbeşce lumea-n sat…

Sida: Nu-i istina nimic dîn śe spuńe lumea! Petrică îi toată dzîua cu Giţă şî n-are vreme nişun moment să să uice la Mărina. Şî Vioara să ţíńe câtu-i dzîua dă lungă dă craioveană. Da' aşa-i lumea – dacă nu vorbeşce îi beceagă! Să-ş vadă fieşcare dă a' lui!…

Persa: D-apoi nu şciu, nu mi-s totă dzîua la cińe-n casă? Io nu văd cum le scorńeşce şî le scormeleşce satu?!

Trifu *(vine de afară; adulmecă mirosul de ars)*: Iar cuinăreşce aia lungă?

Sida: Trăbe să-nveţă fata!

Trifu: Perso, ś-ai făcut astădz dă śină?

Persa: Sarme.

Trifu: Mânc la voi.

Persa: Haida, c-am făcut vo śindzăś şî pră Samuilă nu-l las să mânśe măi mult dă śinspreśe, c-are atensiuńe! Hai şî tu, Sido, să m-aźuţ s-aleg, că iar o fătat mâţa şî nu şciu pră care să-i las…

Vioara *(venind de afară)*: Săru' mâna!

Trifu: Fuź în cuină dă vedź śe faśe anźińera, că mie-m pare că rămâńeţ flămândz la śină… *(Bătrânii pleacă. Vioara fluieră celebrul şlagăr al anilor '50-'60* ***Marinică, Marinică)****.*

Marin *(apare din bucătărie plin de funingine pe şorţ şi pe faţă)*: Iote-l pe „tăticu"!

Vioara: Ce, te apucaşi să cureţi coşul chiar acuma?

Marin: Fii serioasă, Ofelia, nu curăţai niciun coş.

Vioara: Ia ce uită în oglindă!

Marin: Nu „ce", ci **te** – e timpul să facem „cotitura literară".

Vioara: Dar la **literară**, nu la „văzui, fusei, mă-ntorsei"!

Marin: Tăticu, ajutor reciproc pentru înnobilarea modului nostru de exprimare gramaticală. *(Se contemplă în oglindă şi-i sare ţandăra deodată)*: Fi-ar a' naibii de plită, de cratiţă şi cine le-a inventat! Uite-mă şi Othello!…

Vioara: Eu cum nu mă căńesc?

Marin: Probabil că-n voi, femeile, există un simţ aparte, un talent ascuns… Gata cu aiureala! De mâine nu mai pun piciorul în bucătărie.

Vioara: Crezi c-o să poţi de mama?

Marin: M-am săturat de sportul ăsta. Sunt în stare să fac orice în loc: cel mai greu lucru, dar să fie treabă de bărbat…

Vioara: … şi de inginer.

Marin: Şi de inginer!
Vioara: Repară pompa pentru irigaţii!
Marin: Poftim, tăticu?!?
Vioara: Da, treci la o treabă de bărbat şi te scap de bucătărie.
Marin: Şi de gospodărie?
Vioara: Şi de!
Marin: O clipă, să meditez…
Vioara: Meditează. Nu uita că, fiind vorba de pompă, o să ai şi în tata un aliat.
Marin: E paradită rău?
Vioara: De unde să şciu… *(se corectează)* să ştiu?… Eu lucrez în alt sector. Trebuie s-o vezi.
Marin *(se scarpină în creştet)*: Ar fi o chestie, tăticu. Dar ştii ce mă frământă? Îmi face impresia că nea Trifu n-o s-o poată convinge pe lelea Sida.
Vioara: Di śe? *(Marin tuşeşte uşor, ea se corectează)*: De ce?
Marin: Prea e dumneaei **cocoşul** în casă!
Vioara: Nu-l cunoşti pe tata când e vorba de interesul echipei…
Marin: Să ne mai gândim.
Vioara: Marine, mi se pare că dai înapoi! Ţi-e cam frică să nu te faci de râs?
Marin: Tăticu, am pompele astea în degetul mic!
Vioara: Dacă le-ai avea şi-n cap, ar fi total „după lege”.
Marin: Nu mă pune la „ambiţ”, că ţi-o demonstrez pe viu!
Vioara: Dacă n-ai fi în clipa asta pe post de coşar, te-aş ţuca… pardon, te-aş săruta.
Marin: Mă rog, dată fiind intenţia şi acţiunea, nu mă deranjează chiar dacă o spui bănăţeneşte. O secundă, dau fuga la fântână şi mă reîntorc alb ca floarea de crin. *(Iese)*.
Vioara *(trecând în bucătărie)*: Of, Marinică… Marinică…
Petrică *(vine urmat de Geta)*: Iar o adurmit Sucă cu ţîgarea aprinsă. Miroasă a ars. Ăsta o s-aprindă casa într-o dzî.
Geta: Te-nşeli, nu miroase a cearşaf ars, ci a mâncare arsă.
Petrică: Iar o s-avem parce dă zupă cu găluşche dă cărbuńe.
Geta: Şi mi-e o foame de lup… de lupoaică.
Petrică: Aşa-i dacă ai stat mult la luft curat. Faśe foame.
Petrică: Pră mama ar lovi-o şlogu, d-ar şci că eşci… lupoaică.
Geta: Nu mai rezist să fac pe băiatul.
Petrică: Iar înśepi?!
Geta: Nu mai rezist! M-am săturat de meniurile lui Sucă! Mi-e foamee!
Petrică: Cum ţî-i foame când ce-ai săturat?

Geta: M-am săturat de ce sunt obligată să mănânc, nu de mâncare.
Petrică: Şciu io un leac „prima”: tri ţucături şî-ţ treśe foamea! *(O îmbrăţişează şi o sărută.)*
Vioara *(venind din bucătărie, îi surprinde)*: Iuu Doamńe, că mă loveşce şlogu! Petrică!! Georgeto!! Tu, bolândo, să-m laş fracili în paśe!!!
Petrică: Tu, bolândo, să nu mă măi spării! Am ghingit c-o venit mama *(imitând)*: Iuu Doamńe, că mă loveşce şlogu!
Vioara: Tu să-ţ ţîń gura! Tu nu măi eşci fraci-miu, eşci ultimu om dă pră lume! Unge-i mama, unge-i tata? Numa aşceaptă tu! Şî tu, Georgeto, să ce ’stâmperi! Nu-ţ dau voie să-i suś capu lu fraci-miu!
Petrică: Şî io nu-ţ dau voie să strîź la viitoarea me ńevastă!…
Vioara: Ha?…
Geta: Nu-s vinovată, Petrică a insistat…
Vioara *(strigă spre curte)*: Marino, vină iuce!
Marin *(vine fulger)*: Gata, tăticu, la ordin! Dă-i năvală cu **pupingu**!
Vioara: Marine, ăşcia doi să însoară!
Marin: Iote grăbiţii!! Felicitările mele, tăticu!
Vioara: Dar nu se poate, Marine!…
Marin: De ce? Parcă noi nu suntem „gând la gând cu bucurie”?!?
Petrică: Ha?
Marin: Păi eu cu Viorica…
Petrică: Tu n-ai slobod nimic cu soru-mea! Tu îţ faś bagaju! Tu eşci în vânt, n-ai slujbă. Tu eşci, vorba ńamţului, „luftinşpectăr”!
Marin: Prudent, tăticu, că făcui şi karate şi judo.
Petrică: Io n-am făcut, da’ţ dau una ca paorii, dă ce las lat, cu toace şticurili tele dă **Mannix**!
Geta: Calmează-te, Petrică! Calmează-te că încep să plâng…
Petrică: Ai dreptace, Giţă. Trăbă să mă obişnuiesc cu toace. Dar pră Vioara n-o las să ie pră **nima-n lume**!
Marin: Ce zisăşi, tăticu?! Bă, tu nu ştii cu cine vorbeşti?! Bă, „agricultură tradiţională”… Cu un inginer al zilelor noastre!…
Petrică: Cu śe ai dovegit-o?
Vioara: O s-o dovegească cu pompa!
Petrică: Gâdzălă-mă să mă rid! Ăsta nu-i inźińeri, ăsta-i copilu lu mămica şî tăticu! Dăcă ăsta chiceşce pompa, io o mânc!
Marin: Bine, tăticu, dar în niciun caz gătită de mińe! Aveţi un atelier mai de Doamńe-ajută?

Petrică: Ha, dar tu śe credz, că ni-s în junglă, ori… pă vremea moşîierilor?!?
Marin: Păi atunci o papi, tăticu!
Vioara: Aşa-mi placi, Marine.
Marin: Pun însă condiţii. Primo: să văd pompa. Secundo: mi se pune la dispoziţie necesarul. Terţio: coana Sida mă scuteşte de corvezi casnice. Ad finem: mi se acordă ca premiu mâna Vioricăi!
Petrică: Numa dacă şî ea vrea, că tata, dacă repari pompa, ce ie dă źińere cât eşci tu dă urit!
Marin: S-a făcut. Din clipa asta Marina a decedat şi s-a renăscut Marin.
Petrică: Nu merźe; nu pucem s-o faśem pră mama dă risu satului.
Marin: Bă, cumnate, m-am săturat să tot schimb în fiecare seară domiciliul. Îţi dai seama ce dandana iese dacă ne surprind într-o seară bătrânii?! *(Sida şi Trifu revin.)*
Sida: Gata śina, Mărino?
Marin: Nu mă mai priveşte.
Sida: Ha? Am audzît io bińe?!
Vioara: Marina să apucă dă mâńe să ńe chicească pompa pîntru irigăţii…
Trifu: Ha, ha, ha…
Sida: Măi năince să înveţă să facă dă mâncare.
Marin: Nu intră în atribuţiile unui inginer. Există cadre specializate pentru asta.
Trifu: Ascultă tu, ńepoata lui Amza Pellea dî la televizor: dacă faś tu una ca asta, mă źor că tot śe-m śeri tu io-ţ împlińesc!
Sida: Muierea să şadă la oale!
Trifu: Tu să taś, babo! Acuma io mi-s cocoşu. Acuma tratez io! *(Lui Marin)*: Tu credz că poţ?
Marin: Tălică ce crezi, că eu dormii la facultate?!
Sida: Io nu mi-s dă acord!
Trifu: Dacă nu-ţ ţîń gura dăloc, io ce fac dă miru lumii la şădinţă, cât îm eşci dă babă! Tu acuma ai altă sarśină pră linie dă sat. Să le spuń la ăi cińeri śe învitaţîie ń-o făcut Miţa lu Śoclod.
Sida: Ń-o pofcit la nunta lu Tie cu Solomie.
Vioara: Śe i-o apucat?!
Sida: Vreu să să făloşască cu goşcii noşci dî la oraş!…
Marin: Iote-mă şi în chip de atracţie de la „centru”.
Sida *(Marinei)*: Tu o ţoală măi calumea ţ-ai adus la cińe?
Marin: Ce să-mi aduc?!
Sida: O rochie dă sărbătoare.

Marin: N-am ştiut că voi avea nevoie de ţinută de gală.

Sida: Nu-i nimic, îţ coasă Persa una, c-am văzut că la măgăzînu universal le-o venit un **lame** cu străluś, da' fain dă tăt!… *(Pronunţă cuvântul ca şi când ar fi „lame de ras".)*

Marin *(amuzat)*: Şi vreţi să mă-nţolesc în láme?!?

Sida: Aşa-i moda la nunţ la noi; *(Getei)* şî tu śe ţoale ţ-ai adus?

Geta: Doar astea.

Sida: Nu-i nimic, śerem dî la Sămuilă ţoalili lui dă nuntă.

Trifu: A' mele îs măi faińe!…

Sida: Alea să le umpli cu paie şî să le puń în grăgină să să spărie śorile. Na, că m-am zuitat! Voi o să fiţ giveri. Petrică cu Marina şî Giţă cu Vioara. Aţ prăśeput?! Na, ş-acuma să văd io dă śină prîntru voi, că n-o să vă culcaţ flămândz! *(Iese în bucătărie).*

Trifu: Io mi-s fălos şî că inźińera probeşce să răpărădză pumpa şî că dă mâńe iar faśe Sida dă mâncare…

CORTINA

(Cade pe fond muzical – cântec bănăţean de nuntă cu strigările „cemătorilor"/giverilor tradiţionali.)

ACTUL II

[Episodul II]

Acelaşi decor. Ziua nunţii

(Petrică îşi perie hainele de sărbătoare. Trifu vine de afară cu un coş de zarzavaturi proaspete.)

Trifu: Iacătă minunăţîie! O înviat grăgina. N-aş fi credzut că olteanca noastră să chicească aşa dă bińe pumpa.

Petrică: O şî lucrat cu mână dă maistor.

Trifu: Asta or dzîs-o toţ dî la ateleri. Numa, bat-o focu, cât o fost dzîua dă lungă o duhănit, o suduit ca un cośiş şî tot la a doaua vorbă o dzîs „tăticu".

Petrică: Da' o şî pus răgúlă în ateleri!…

Trifu: Predzăşu m-o spus să întrăb nu vre să rămână la noi. Da' io nu şciu să-i pun problema… Nu vrei s-o întrăbi tu?… *(Întrebare cu subînţeles).*

Petrică: Di śe baş io?!

Trifu: Tu eşci părechea ei astară la nuntă.

Petrică: Nunta asta n-o zăuit câce dzîle-oi avé! Am onoarea s-o duc dă mână pră domnişoara inźińeri.

Trifu: Mă Petrică, ţîie nu-ţ plaśe muierea asta? Io ce întrăb nu ca tată. Ce întrăb ca întră bărbaţ. Nu-ţ plaśe? Că mie mi s-o părut că tu… cu ea…

Petrică: Mă bolândzăsc după ea. Nu-i frumoasă, da'n schimb duhăńeşce şî be dă tri ori măi mult ca cińe şî ceacea Sămuilă la un loc!…

Trifu: Mă Petrică, tu eşci d-acu' fişor dăstul dă bătrân.

Petrică: Dacă asta ţî-i grija, na atunś află că nu mă pringe anu fără muiere-n casă!

Geta *(vine de afară cu un costum bărbătesc de culoare închisă pe braţ)*: Marina nu s-a-ntors?

Petrică: Încă nu.

Trifu: Unge s-o dus?

Geta: A luat-o Viorica cu ea să-şi facă pieptănăturile.

Trifu: Foarce bińe. Fecili trăbă să fie la nuntă bińe pepcenace.

Geta: Marina nici n-a vrut să audă, dar tanti Sida nu s-a lăsat. A gonit-o cu mătura.

Trifu: Şî ţoalili lu Sămuilă cum îţ vin?

Geta: Cam lărguţe.

Trifu: Dzîś că aşa îi moda noauă la oraş.

Geta: Au să râdă de mine.

Trifu: Fii pră paśe! Că dă mâńe îş faśe tot satu ţoale larź. No, io acu' mă duc să dau dă mâncare la hoare şî la marve, că iar s-o zuitat inźińera. *(Iese în curte.)*

Geta *(privind costumul bărbătesc de pe braţ)*: Nu îmbrac costumul ăsta! Am să arăt ca un clown. Trebuie să-i spunem mamei tale totul!

Petrică: O să ńe omoară. N-o să ńe ierce c-o aźuns dă risu satului… şî o să aźungă dacă s-o afla că o credzut dă un băiat că-i fată şî d-o fată că-i băiat. Nu rămâńe dăcât să plecaţ şî tu şî Marin şî să vă întoarśeţ măi o dată, tu ca fată şî el ca băiat. Să dzîśem tu ca soru-ta şî el ca fraci-su.

Geta: Tanti Sida o să-şi dea seama din prima clipă că suntem tot noi.

Petrică: O să aranjăz cu tata să nu-i ia ocheri noi până atunś.

Geta: Îţi arde de glume…

(Apar Vioara cu Marin. Marin e cu pletele ondulate. Geta şi Petrică izbucnesc în râs.)

Marin: Poftim, tăticii se sparg de râs! Şi pe mine mă arde pielea capului de văd stele verzi.

Geta: Marine, eşti ultra delicios!

Marin: Crezi că n-ai să arăţi la fel de delicios când ai să te introduci în pantalonii de nuntă ai lu nea Samoilescu? Bă, tinerețe, sunt total şah-mat…

Vioara: Sărăcuțu de tine!
Marin: De ce nu sunt eu în stare pentru tine, Viorico?!? Am îndurat să iau pe cap casca de cosmonaut, să admit să mă ciupească de unghii, să mi le boiască cu ojă.
Petrică: Da' în schimb eşci măi frumos ca o cântăreață de muzică uşoară dî la televizor. Vină să ce țuc!
Marin: Bă, Petrică, tu tot nu scapi nebătut de cumnatu matale.
(Vine Sida urmată de Persa, care aduce o rochie de lamé.)
Persa: Iu, śe mândru ş-or făcut frizurile fecili!..
Sida: Ha, Mărino, ț-ai făcut unghiili cu farbă roşie? Ce împunźe vaca mâńe când o mulź.
Marin: Mă scuzați, dar de mâine încetez relațiile cu dumneaei.
Sida: Acuma ai gătat cu pumpa, ce întorś la gospodărie…
Marin: Să treacă la treaba asta Georgel.
Sida: Śe vorbeşci bolândzîi, cuinăritu şî vaca nu-i treabă dă bărbat! Şî acuma dați-i drumu la îmbrăcat! Bărbați în cuină, că aiś o îmbrăcăm pră Mărina.
Marin: Ce faceți aici, tăticu?
Sida: Ce îmbrăcăm pră cińe!
Marin: Cine mă îmbracă?!
Sida: Io cu Persa, că ea o cosut sucna.
Marin *(imitând-o pe Sida)*: Iuu, că mă loveşce şlogu!…
Sida: Ori ce ruşînădz dă noi?!? Muierili nu-i slobod să să ruşînădză întră ele. Petrică şî Giță – voi afară, în cuină! *(Cei doi ies râzând.)*
Persa: Hai, dăzbracă-ce!
Marin: Fii serioasă, madam Samoilescu!
Sida *(autoritar)*: Scoace śoareśii şî chimeşa!
Marin: Uşor, lele Sido!…
Sida *(punând mâna pe bretelele pantalonilor)*: Źos śoareśii!
Marin: Protestez categoric! *(Smulge rochia de la Persa)*: Mă îmbrac singură! *(Iese în camera mare).*
Sida: Śe faśe atâta comége cu îmbrăcatu?!
Persa: Poace are vo bubă şî nu vre să să şcie…
Sida: Pră feńa! N-are *(arată în zona sânilor)* şî i-i ruşîńe.
Persa: Să şcii că asta-i! N-am văzdut prîn chimeşă țâță la ea. Aşa-i la aşcea dî la oraş până să mărită.
Marin *(din cameră)*: Viorica, vino să-mi tragi fermoarul!
Viorica: Iaca vin! *(Intră în cameră.)*

Persa: Ori are chimeşa ruptă, că la oraş să-mbracă cu chimeş supțîri dă nailón şî le creapă când să suc o țârâ…
Trifu *(venind din curte)*: Cińerii s-or gătat?
Sida: Să gată acuma.
Trifu: Sămuilă o vinit dî la bărbiri?
Persa: O vinit, da' nu-ş găsăşce briu' şî s-o dus să śară unu dî la źocuri, dî la căminu cultural.
(Reapar Petrică şi Geta în costumele de nuntă. Persa începe să plângă.)
Trifu: Śe ce-o apucat, muiere?!
Persa: Mă ghingesc cât dă mândru o fost Sămoilă cinăr!…
Petrică: Fecili s-or gătat?
Marin *(apare în rochia de lamé şi în pantofi cu tocuri înalte*): Viorica mai are puțin.
Petrică *(desşurubându-se de râs)*: Marino, niś n-am şciut că eşci atâta dă arătoasă!…
Persa: Nu mă laud, dar niś la **Casa dă modă** a noauă dîn Cimişoara nu fac țoale măi frumoasă!…
Marin: Nici la Cristian Dior la Paris…
Persa: Mulțam. Nu şciu śe-i aia, unge-i, da' mulțam!
Petrică: Marino, o să fim o păreche cum niś la mozi, la cińematografu dă altădată nu vedz: comiś vestiț a' ecranului!
(Marin vrea să-i tragă un picior, dar tocul înalt îi face festa şi cade.)
Persa: Iar o turnat în ea răchie!…
Sida: Io cred că fata asta are o boală…
Marin: Nici una, nici alta, tăticu, mi se suci nițeluş tocu!
Vioara *(revine îmbrăcată de nuntă)*: Gata mi-s!
Sida: Na, voi duśeți-vă năince şî le spuńeț că darurili le aduśem noi, că voi vi-s pre faini să cărați cotărița…Luați voi numa chita dă pene. *(Tinerii pleacă).*
Sida: Pogană fata asta!
Trifu *(privind în urma lor)*: Măi pogană dăcât ce ghingeşci!…
Sida: Śe vrei să spuń, omule?
Trifu: Nu şciu dacă-i bińe să spun întră Persa…
Persa: Ha?! Nu s-o fi dat la Sămoilă meu?
Trifu: Şădz pră paśe! Alta-i. Ieri-noapce o trăbuit să ies afară prîntru mińe, să iertați!
Persa: Ágică?
Trifu: Na, şî tu!… Di śe iesă omu. Ori Sămuilă teu să sloboage-n pat???
Persa: Iu Doamńe, Trifule!…

Sida: Şî?
Trifu: La cuină era fereastra dăşchisă; şî śe văd? Mărina cu Petrică, amândoi pră marźina patului, duhăńau dă ghingeşci – Doamńe!…
Sida: Iuu, că mă loveşce şlogu!
Trifu: Mă duc înśet şî mă uit şî pră fereastra dî la soba mare: Vioara cu Giță, pră marźina patului, îş şopcesc śeva…
Persa: Ha, 'po śe să fie?!?
Sida: Ha, 'po śe să fie?!?
Trifu: Ha, 'po śe să fie, muieri buńe?!?

CORTINA

ACTUL III

Acelaşi loc de joc. Peste câteva zile

(Marin calcă rufăria)

Sida *(vine din bucătărie)*: Di śe taś tu dă doauă dzîle, ha?
Marin: Fui dus de nas!
Sida: Tu? Baş tu?!
Marin: Dar cine? Mi s-a promis că dacă dreg pompa scap de aiurelile astea. Mă întreb cum mai pot suporta calvarul ăsta.
Sida: Tu ce-ntrăbi? Tu?! Când tu eşci cu muscońu cât baliga pră căśulă?
Marin: Sunt complet distrus… distrusă!
Sida: Na, na! Baş aşa dă rău nu-i. Alce fece or păţît-o şî măi rău. Lasă pră uina Sida că faśe ea să iasă toce bińe!…
Marin: N-am să mai pot trage un şut calumea toată viața.
Sida: Ha?
Marin: Noaptea aia afurisită, la nuntă, pe tocuri înalte m-a invalidizat; adio, fotbal!…
Sida: La fodbál ce ghingeşci?! Asta-i grija tea?? Párică n-ai suflet dă om în cińe! Ori tu nu vrei să vorbeşci dă starea în care ai aźuns?… Apu' lasă că atunś vorbesc io ca viitoarea tea soacră…
Marin: Excepțional!… Ați aflat totul de la Viorica?…
Sida: Ş-o căpătat şî ea porțîia! O plâns până s-o prăpăgit când i-am spus că-i musai să să mărice cu Giță.
Marin: A plâns? Aiurea. I-au dat lacrimile de rîs!…

Sida: Ha?

Marin: Zisei şi eu, aşa, o vorbă…

Sida: Da' śe crege ea, că după ś-o durmit cu el oi lăsa-o să mă facă dă miru lumii?!? Şî tu trăbă să ce măriț cu Petrică! Ăl puțîn până vi s-o naşce copilu!

Marin: Gata cu balamucu! O întind la frizerie *(Lătrat de câine.)*

Sida: Du-ce măi biśe să vedz śiśe viśe!

(Marin iese câțiva paşi, apoi se întoarce şi intră fulger în bucătărie.)

Sida *(se duce la uşa de intrare să privească în curte)*: Aha! Mumă-sa la poartă, d-aia fuźe domnişoara!… *(Strigă înspre afară)*: Staț, doamnă, că dăloc vin să țîn cânili. *(Iese. Marin pândeşte la fereastra de la bucătărie, apoi iese imediat pe fereastră şi dispare).*

Sida: Pofciț, numa, înluntru. Trăbă să vă spun c-o mers tare iuce tăligrama!…

Mama: Unde mi-i copilu? Mai trăieşte?

Sida: Ogoiți-vă că n-o murit nime, măi iuce ar pucé să să nască!…

Mama: Nu vă dați seama ce tragedie a stârnit telegrama la Craiova?

Sida: Şî aiś am avut dăstulă potcă… şî încă avem.

Mama: De fapt, ce s-a-ntâmplat?

Sida: Mi-i ruşîśe să vă spun, da' trăbă: „comoara" voastră s-o băgat noapcea în sobă la Petrică meu.

Mama: Şi unde vedeți răul că băiatul meu a intrat noaptea în cameră la băiatul dumneavoastră?!? Doar nu-i hoț!

Sida: Nu băiatu, **fata**!…

Mama: Imposibil! Fata-i la Eforie!!

Sida: Fata-i în cuină!! *(Intră ca s-o aducă pe „Marina"; revine).* O fuźit bolânda dă frica voastră pră fireastră!

Mama: Doamna Sida, vă asigur că fata mea-i la mare.

Sida: Şî io vă asigurădz că-i aiś.

Mama: Ia stai; aiuritu ăla de fiu-meu nici nu vroia să audă de sat – deşi când au tras la sorți, lui i-a ieşit satul. Să ştiți că asta e: şi-au schimbat biletele de tren în gară şi a plecat el pe litoral.

Sida: Na, vedz! Io nu mă-nşăl niśodată!

Mama: Şi, mă rog, dacă ar fi aşa; unde vedeți răul că într-o noapte fiica mea a intrat în odaia micuțului?

Sida: Ori poace-fi c-ai bolândzît şî dumita?!? V-aț zuitat când v-am spus la mare că am un copil dă doauădzăś şî śinś dă ani?!?

Mama (*i se face rău)*: Leşin!…

Sida: M-am ghingit io dăloc c-o să vă şloguiască… şî pră dumńavoastră!… Haidaţ o ţârâ în soba mare să vă îmburdaţ pr-o lături şî vă treśe măi uşor… *(O sprijină şi o conduce în camera de alături.)*

(Petrică apare la uşa din fund şi inspectează locul, apoi fluieră un semnal; Geta urmată de Marin apar în cadrul uşii.)

Petrică: Nu-i nimeni.

Geta: Ai avut vedenii, Marinele…

Marin *(intră precaut, trece şi se uită pe gaura cheii în camera de alături).* Vedenii?! *(le face semn să poftească să se convingă)*: Vedenii?!? Roiu, fraţilor, că-i prăpăd!…

Geta *(e prima care vrea să iasă pe uşa din fund; se opreşte pe prag înspăimântată)*: Tata-i la poartă!!

Petrică: Pră feńa! Nu latră cînili.

Geta: E cu unchiu Trifu. Ce ne facem, Petrică?

Petrică: Nu măi merźe altcum: Marin – iuce la bărbiri! Şî ţîie să-ţ cumpărăm iuce o sucnă dî la Măgăzînu Universal!

Geta: Pe unde ne strecurăm să nu ne vadă?

Marin: După „tăticu"; am experimentat adineauri o figură grozavă. *(Intră în bucătărie urmat de cei doi; se repetă ieşirea pe fereastră după ce Trifu cu Miclea intră în cameră.)*

Trifu *(intrând cu maistoru Miclea; ambii sunt puţin „afumaţi")*: Şî io tot cred c-o avut caregoge un viţ prostesc… Noi n-am trimes niśo tăligramă. Ţ-am spus-o şî când ce-or trimes dî la gară girept la mińe la grăgină, ţ-am spus-o şî la bufet şî ţ-o spun şî acuma în casă la mińe.

Miclea: Apo' tuńe dracu-n el să tuńe! Dacă-l prind, îl topăsc în cuptor, la tri mii şăpte sute de grade! Ce crede el că să joacă cu Miclea?!? Da' cińe-s io? Auz tu, să-mi scrie că-i ceva bai cu fătuca mńe?…

Trifu: Vedz, d-asta îţ spun io prăcum că-i śeva viţ dă om slab la mince! Niś nu şcie că la noi nu ţ-o vinit fata… că ţ-o vinit fiśoru.

Miclea *(cu încăpăţânare)*: No, nu fătu, doară fătuca!

Trifu: Crege-mă pră mińe când îţ spun: nu fata, numa fiśoru.

Miclea: Fătuca, nu fătu!

Trifu: Fiśoru, nu fata!

Miclea *(strigând)*: Fătucaaa!

Trifu: Na şădz să aduc dîn cuină uiaga cu răchie, că văd că altmintrilea nu ńe înţăleźem niś ca cumă… (*Trece în bucătărie.)*

Sida *(vine din camera de alături)*: Bińe că s-o linişcit!… Ha? 'Po' śe văd?! Aţ aźuns şî dumńavoastră? Când aţ aźuns?

Miclea: De vrun ceas, dar m-am dus mai-nainte la pretenu Trifu la grădină, că acóle m-or îndrumat.
Sida: Şî unge-i Trifu acuma?
Miclea: S-o dus acóle ie, să aducă oarece de-ntăritură… (arată spre uşa bucătăriei.)
(Sida intră în bucătărie, dar între timp Trifu, auzind glasul Sidei, a reeditat „figura" lui Marin.)
Sida *(revenind)*: Poace ţî s-o fi-mpărut dumitale că s-o băgat în cuină, da' aişa nu-i!
Miclea: Nu-i?
Sida: Nu-i.
Miclea: Atunci poate o ieşit pe acóle, că prea sigur nu-s…
Sida: Da' măi-năince d-asta mă nădăi că ţ-o fi spus mutălău' că śe s-o-'tâmplat la noi în casă cu copiii!… Urit lucru, să ce feară Dumńedzău, dar s-ar pucé până la urmă să să gace bińe, c-o nuntă!
Miclea: No, că doar nu s-o fi luat fătu dumniavostră de fătuca mńe?…
Sida *(pentru sine)*: Au Doamńe! Śe faśe băutura dîn om?!?… Nu! Fişoru dumivoastră s-o legat dă fata me!
Miclea *(îndărătnic)*: No, 'poi asta nu să póte!
Mama *(intrând)*: Aţi sosit şi dumneavoastră?!?… *(Mirare).*
Miclea: Ie. Sărut mâna. N-am ştiut că sunţeţi în conced la sat…
Mama: Concediu? Necazuri! Telegrama asta alarmantă *(I-o arată.)*
Miclea *(parcurgând-o)*: No ni, că parcă-i soră cu a mńe.
Mama: Doamna Sida…?
Miclea: Unde-i fătuca me? Vreau să vorbăsc cu ie!
Sida: 'Po' dă unge vreţ să şciu io unge vi-i fata? Io n-am nimic cu ea; io am śe am cu fişoru vostru. Nu ea o durmit cu Vioara me. Uritu s-o băgat noapcea în sobă la ea!
Persa: Iacătă-i c-or aźuns!…
Sida: Mama fecii şî tata fişorului!
Miclea: A' cui tată?!…
Sida: Tu, Perso, dă când m-o făcut mama me n-am pominit om măi greu dă cap ca maistoru ăsta!
Persa: Niś io şport cum să faśe pră socac: Mărina să 'tâńeşce cu Petrică şî cu Giţă. Givăńesc o ţârică să bagă-n luntru şî iacătă-i că iar ţup-ţup, toţ tri săr pră rând pră fireastră!
Sida: Şî-m strîcă vardza. Că acoló-i stratu dă curechi.
Persa: Ei nu ţ-or strîcat-o; numa ţ-o strîcat-o pegestru' dă Trifu, că şî el o sărit măi dup-aia folomoc pră fireastră!…
Sida: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! 'Po' o sărit şî împegecatu dă moş pră fireastră?! Şî tu, Perso, di śe n-ai vinit dăloc să-m spuń moment!?

Persa: ’Po ’am aşceptat prăcum că să văd dacă măi săre caregoge persoană dă om o’ că dă muiere pră fireastră… că v-am văzdut şî pră voi – pră cińe, pră doamna şî pră domnu – cum aţ întrat…

Mama: Foarte interesant şi amuzant ce povestiți dumneavoastră, dar cred c-ar trebui să revenim la problema copiilor noştri.

Miclea: Ie, aşé!

Mama: După cele aflate până acuma, se pare că aici s-au petrecut fapte reprobabile: fetița mea a căzut victimă fiului casei, iar fiul dumnealui meşter Miclea a compromis fiica casei…

Miclea: Numa că, dragă doamnă dragă, ficioru mńeu nice n-o pus picioru aice, în astă casă – nice ăl mic, nice ăl mare! Aice o vint numa fătuca mńe!

Sida: Ieşîţ în voreţ, la fântână, şî să vă daţ cu apă reśe pră faţa obrazului… La noi v-o vinit copilu, şî nu **fata**!

Miclea: Numa te coată cîtu-i de căpoasă baba aiasta! No, dacă-i p-aşé adu-ce-mi-ţ ficioru aice să-l iau io la-ntrebări!…

Sida: Perso, încotro or fuźit blăstămaţî ăia după ś-or sărit pră fireastră?

Persa: Cătră „Complex”, cătră Măgăzînu-ăl mare.

Sida: Şî Trifu?

Persa: S-o oprit la Sămoilă.

Sida: Voi, dumńavoastră, staţ o ţâră aiś. Perso, vină cu mińe să-i trimecem pră Trifu şî pră Sămuilă să-i găsască, să-i prindă şî să-i aducă dă urechi. *(Iese cu Persa.)*

Miclea: Dragă doamnă, ficiorii mńei nu pot să fie aice: unu-i cu fotbalu în Germania şi acela micu – cu pionirii în tabără la munt′e.

Mama: Tot aşa am crezut şi eu la-nceput, dar se pare să se fi schimbat între timp…

Miclea: Nu să poate! Fătuca mńe nu ştie fotbalu şi acela micu mi-o trimăs o vedere colorată din Predeal.

Marin *(apare, tuns scurt)*: Ce surpriză!… mămica… Sărut mâinile, madam Marinescu!

Mama: Marine, ce-i cu tine? Visez?! Ai renunţat la divinele tale plete?!?

Marin: Le-am cenzurat. Nu mai ţineau, încurcau borcanele…

Miclea: Stai o ţâră, domnule: Dumńavoastră aţi avut o frizură din cele lungi?! Ca ceia cu chitări electrice?

Marin: Da.

Miclea: No, acú pricep. La dumńavoastră, doamnă, e limpede! Baba ceea l-o crezut fătucă; şi mai stai o dată: Te pomeneşti că pe fătuca mńe o crezut-o de făt, că şi-o tăiat păru după moda „tifos”.

Marin: Io-te la tăticu! Ce mai, detectiv, ca *Un şerif la New-York*.
Mama: Marinel, lasă formulările astea ale tale de bar de zi! Ce-o să spună domnu Miclea de educaţia ta?!
Miclea: Lăsaţi, doamnă, că şi ai mńei vorbăsc păsăreşt′e, dar le-o trece…
Mama: Marinel, ce se petrece aici?
Marin: Nimic rău, mămico, în afară de mica confuzie făcută de bătrână…
Mama *(arătându-i telegrama)*: Atunci de ce alarma asta?
Miclea *(scoţând telegrama lui)*: Şi asta?
Marin *(parcurgând textele)*: Hopaaa! Ne-o fi surprins careva noaptea pe când schimbam camerele.
Miclea: Nu pricep.
Marin: Tăticu, cum să-ţi spun eu dumitale?! Democraţia tânără, conflictul între generaţii, teribilismul vârstei – şi peste tot, aici şi căpoşenia lu madam Sida, care aşa a văzut şi a priceput, fără ochelari…
Miclea: Care va să zică, nu-i nimic rău? Totu-i în regulă?
Marin: Absolut totul, chiar dacă în perspectivă, la Georgeta poate să fie căsătoria cu… Petrică.
Miclea: Iar nu pricep…
Marin: Nuntă, tăticu! Pe şleau…
Miclea *(îndărătnic)*: No, asta s-o puté numa după ce fiică-mea o ieşi doctoriţă!
Mama: Foarte limpede, foarte just!…
Marin: Nu sunt de acord; aici e vorba de… destine personale! Şi eu am de gând să rămân p-acilea…
Mama: De când?
Marin: De când am izbutit să repar motopompa fără ajutoru tău şi-al lu Tăticu!…
Geta *(vine însoţită de Petrică. E îmbrăcată în rochie. Îl vede pe maistoru Miclea, se duce repede la el şi începe să plângă lipită de pieptul lui)*: Tăticu meu scump, am făcut o boacănă…
Miclea: Nu t′e mai smiorcăi, că nu pricep ce vorbeşti. Trage-ţi sufletu, şterge-ţi nasu şi vorbeşte cuminte!
Geta *(plângând şi mai abitir)*: Tată!
Miclea: Noa, dară ce-i?…
Geta: Tată!…
Miclea: Noa, dară ce-i? Zi!…
Geta: Tată!…
Miclea: Noa, dară tu ai de gând să mă ţii până la dimineaţă tot aşé…
Geta: Tată!…

Miclea: Noa! Noa! Dară tuńe feńa-n ea dă treabă!! (*Imitând-o pe Sida)*: Că şclogu mă loveşte: aşe-i de mare lucru să-i spui lu taica tău că vrei să te măriţi?!?

Geta *(perplexă)*: De unde ştii?

Miclea: Dar tu ce crezi? Am şi io „interpolu" mńeu! *(arătând spre Petrică)*: Şi acela trăbă că mi-o fi viitoru jinere? Nu mă bag în treburile tale, că nici pe tata nu l-am lăsat să zică o vorbă când mni-am ales muierea, dară tu îi musai mai nainť e să te faci doctoriţă!

Geta *(plângând mai mult decât jalnic)*: Nu pot, nu rezist să văd sânge!… mor. Nu pot să văd oameni bolnavi…

Miclea: Şi eu nu suport să ştiu că fata mńea toată viaţa ei să stea şefă la oale!

Geta: În toamnă mă prezint la… Agronomie!…

Miclea: No, nu-i rău nici aşa ceva! Că eşti cu vro şepť e trepť e piste mumă-ta… Şi cu bărbatu ce faci?

Petrică: Îm tĕrmin Seralu şi fac şi io ori Agronomia, ori Mecanica Agricolă.

Marin: Io-te că făcui, „tăticu", propagandă pentru astă nobilă profesie *sine qua non* pe ogoarele patriei…

Miclea: Ce-i vorba asta *sinequa* şi mai cum zîsăş, că io nu ştiu limba asta şmecherească!…

Marin: Păi, tăticu, ca viitor socru al lu cumnatu-nio, te iau la reciclare în sânul familiei.

Mama: Ca viitor ce?

Marin: Aşa-i, că dumneata, madam Marinescu, n-ai de unde şti că Petrică are şi… o soră şi…

Mama *(pe punctul de a leşina)*: Marine, Marinică, Marinel…

Marin *(imitând-o)*: Mămico, Mămicuţo, Mămiţel!… Dacă ai de gând să leşini, dincolo e un recamier foarte comod…

Mama: Ştiu, c-am mai leşinat o dată pe el…

Marin: Cu atât mai bine; n-o să trăieşti *Şocul viitorului*!

Vioara *(vine de afară)*: Marine, Georgeto – alarmă! Mama, tata, uica Samoilă, uina Persa răscolesc satu după voi!

Marin: Şi ne găsiră?!

Viorica *(pretându-se la glumă)*: Se pare că până acu' nu! Dar tu n-o să scapi nedescoperit! Tata cu uica Samoilă au intrat să te caute la bufet.

Marin: În ordine, de doi adversari am scăpat! Au rămas pe câmpul de luptă… Şi sectorul „băbet"?

Viorica: Vin zdrobite spre casă…

Mama: Dumneaei o fi… fiinţa (*arătând spre Vioara).*

Marin: Zi şi tălică, mamă, dacă nu-i drăguţă!

Mama: Şi ce profesiune are domnişoara?…

Marin: Zootehnistă cu înaltă calificare. Habar n-ai câte premii a adunat fetiţa asta pe la fel de fel de concursuri!…

Mama: Şi unde crezi tu că la Craiova avem loc în apartament măcar pentru… o clocitoare, ca să-şi exercite domnişoara foarte înalta ei calificare?!…

Marin: N-am ştiut că-mi semeni şi ai haz, ştii, mămico?!? Băiatu nu mai virează, „tăticu", spre Craiova!… A dat la frizerie peste preşedintele de acilea de la Ceapeu, se dete-n vorbă şi îşi arvuni viitorul: inginer şef, „tăticu" – şef, fără glumă! Şi-şi face şi casă ici-aşa!

Mama: Marine! *(tânguios)*: O să mă ai pe conştiinţă dacă înnebunesc!…

Marin: Soacră-mea are o expresie parcă mai spirituală *(imitând-o pe Sida)*: „Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu!"

Sida *(intrând urmată de Persa)*: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! Uită-ce la ăsta, că vorbeşce baş ca soru-sa, Mărina! Ha, 'po' voi vi-s bolândz, aţ bolândzît dă tăt! Nu ń-or fost dăstul doi copii loviţ cu leuca-n cap, aţ măi cemat doi?

Marin: Mămico, ia-o de braţ şi treceţi dincolo, pe recamier, că-i de două persoane… leşinate! Treceţi, „tăticu", până nu-i prea târziu…

Sida: Uită-ce la el, numa, că vorbeşce baş aşa dă şod ca soru-sa!

Marin: Păi cum ai vrea tălică să vorbească dacă, „tăticu", e *baş* sora dumnealui în persoană…

Sida: Ha? Că mi s-o-ngurdzît mincea ca maţîle dîn porc dă nu măi prăśep nimic!

Marin: Zău, mamă-soacră, chiar aşa de mioapă eşti?!

Persa: Sido, Sido, uită-ce măi bińe: îi Mărina, numa că ş-o tăiat păru ca să ńe prostească iar!…

Sida *(dându-se mai aproape)*: Iu Doamńe, Mărino, 'po' tu eşci, ha?!? I-adă să ce văd măi bińe…

Marin: Nu, tanti Sida, eu fusăi pân-acuşi **Marina**! Acu-s **Marin**!

Sida: Tu să nu mă bolândzăşci pră mińe! Că moment ce apipii, dă să vedz tu numa! Că mácăr că mi-s cu ocherii ăi bătrâni – io śe trăbă să văd, văd!!

Marin: Atunci ar trebui să vezi *(arătând spre Geta)* că domnişoara e una şi aceeaşi persoană cu Georgel… mă rog, Giţă, cum îi spui mata! Iaca apipi-o! *(Râde.)*

Sida: Ahaaa! Aşa vreţ voi s-o-ntoarśeţ acuma ca să scăpaţ dă răspungere. Că şî lor li-i frică, şciu ei dă frica lu uina Sida!… Da' staţ voi numa, că dă śe vi-i frică nu scăpaţ niś voi, niś ei.

Persa: Aşa-aşa! Bińe dzîś, Sido, nu ce da, nu ce lăsa! Numa îngujbeşce-i pră tăţ dî la voreţu teu!… Li-i şî frică şî ruşîńe – să le fie!

Miclea *(Persei)*: Dar dumńata de ce ťe amesteci?
Persa: Cum di śe?!? Am gireptu! Că io am băgat tăligramili la poştă! *(Triumfător)*: Îhî-îhî!
Miclea: Domńevoastre?!?
Persa: Io, baş io, Persîda lu Sămoilă!!
Miclea: Noa, dumńeta, Persîda lu Sămoilă, ştii cîtu-i căldura într-un cuptor Zimens-Martin?!?
Persa: Girept ai avut, Sido, când îm spusăş că la omu-ăsta-i plin capu dă răchie!…
Marin: Nene Miclea, stop! Să rămânem în domeniu, să nu intrăm în metalurgie!…
Miclea: Şi de ce, mă rog? Că eu tăt nu mă lăs până n-oi ţâpa-o p-aiastă babă în cuptoru **Zimens**!…
Persa: Ha, śe vrei?
Marin: Nea Miclea are ambiţia să vă bage în cuptor la Hunedoara…
Persa: Pră mińe?!? Să mă baźe? Ba poace pră dracu! *(O întrerupe cântecul ce se aude afară.)*
Trifu *(vine din curte cântând)*: „Bagă, Doamńe, luna-n nor”…
Sida: Iu Doamńe, că mă loveşce şlogu! O dată am şî io lipsă dă un om la casă şî atunśa el îi tropa!
Persa: Unge-i Sămoilă?
Trifu: O rămâńat cu prezăşu. Dar staţ! Că mă aşceaptă şî pră mińe!… Că io am venit să-m ieu źińerile. Musai să-l sărbătorim; poce-fi că-i puţîn lucru ś-o otărit el astădz?!?…
Sida: Bagă dă samă, şucliatule, că źińeri-to nu ce măi vre dă socru! Acuma să prăfaśe că-i fată, dărinatu!… *(Arată spre Geta, fostă Giţă.)*
Trifu: Sido, ’po’ tu o să mori muiere proastă şî gata! Tu tăt nu prăśepi cum stau lucrurili?!?
Sida: Cum stau, cum nu stau, nu mă întărisadză şî nu mă priveşce! Trăbe să ste musai aşa cum am otărit io cu Persa!
Persa *(categoric)*: Baş aşa şî niśun ţântimetăr altmintrilea!
Sida: Petrică-i musai s-o ie pră Mărina, şî Giţă să să căpătuiască cu Vioara!
Vioara: Dar asta nu să poace, mamo!
Sida: Musai să să poată dacă io dzîc!
Vioara: Nu mă pot mărita cu o fată!…
Petrică: Mamo, şădz mereuţ, s-o luăm pră rând, că altcum nu le măi gătăm niś pân-la Creśun…
Sida: Tu să taś, nimeńo! Tu-ţ baź mintun, câtu-i dzîua dă mâńe, accili la primărie! Nu să poace ca feciţa lu doamna Marinescu ş-a lu domnu arvocat să fie dă pocoru lumii, să meargă cu ruşîńa acasă…

Trifu: ’Stîmpără-ce, mă babo!

Sida *(teribilă)*: Nu mă ’stâmpăr!!! Stâmpără-ce tu, beţîcule!! Petrică-i musai s-o ie pră doamna Marinescu! Pfiu, draśe, că m-am zăbunit dă cap! Pră feciţa lu doamna Marinescu!!

Petrică: Nu pot, mamo, prăśepe odată! M-am legătuit cu fătuca lu uica Miclea – aśí dă faţă!

Sida: Unge-i? Pră aia dă unge-o cunoşci?!?

Petrică: Dă aiś dîn casă!

Sida: ’Po ’când o fost aia aiś, în casa me?!

Geta *(smerită)*: Tanti Sida, de când am venit de la Hunedoara!

Sida: Tu să nu ce ’mestăś, că mă bunduzăsc dă cap! Tu śińe eşci?

Geta: Georgeta…

Sida: Şî śe eşci? Fiśor o’ că fată?

Geta: Fată…

Sida: Ş-apo-atunś unge-i Giţă?

Geta: Aici!

Sida: Şî unge-i Mărina?

Marin: Lele Sido, stăi şi nu te repezi! Că nu mai ieşim din cercu ăsta vicios, în care ńe vârârăm.

Sida: Ba viţios eşci tu, că duhăńeşci şî bei răchie, beţîco!

Marin: Nea Trifule, ia dumneata problema în mână şi lămureşte lucrurile!

Sida: Nu poace, că nu-i el cocoşu-n casă; ş-apoi îi măi bîţîc ca cińe!…

Trifu *(amenințător)*: Ţîńe-ţ fleanca, babo! *(Tare)*: Vedz numa, că oi fi io harnic dă-ţ rup pârpărița aia dă gură!!

Sida: Ai bolândzît dă tot, dă strîź ca un văcari?!?

Miclea: Mă rog, cu linişte, că n-ajungem niceunde dacă strigăm unu la altu! *(De fapt şi el a strigat, ca să se impună.)* Noa, să merem naint′e cu meto- de paşnice, ca la şădinţă. Puntu unu: Fătuca mńe şi ficioru lu domna or fo-vint aice. Noa, până aici îi bińe! Puntu doi: Bińe nu-i, dară, că şi fătuca mńe şi ficioru lu domna or fo-vrut să fie în rând cu moda asta nouă – cum că ficiorii-ş lasă păru pist′e umeri şi fătucile să tund **bubi-copf** ca orăşănii de malagambai… Noa, mai depart′e. Puntu tri: Fătucile s-or momit să poarte tătă zua cioreci, că cică-s mai practici când să suie în autobuz. Noa, limpede-i? Puntu patru: Amu, cum rămânem cu însurătorile?!?…

Sida: Perso, tu ai prăśeput śeva?

Persa: Io nu mă măi ’mestăc; nu mă ’mestăc, nu mă bag! Că nu vreu să dau dă dracu, acu’ la bătrâńeţă!…

Trifu: Doamńe aźută! Bińe c-o dat Dumńedzău să nu dai dă dracu. Na, acuma tu, Sidoańo: cum rămâńém cu nunţîle?

Sida: Să duc la sfat ş-apo' la besărică, prăcum śińe cu śińe o durmit!…

Petrică: Asta nu să poace! Că niś la primărie, niś la besărică nu să cunună fiśor cu fiśor şî fată cu fată!

Sida: Na, 'po-atunś s-o ie el! *(îl arată pe Marin)* pră ea! *(o arată pe Geta)*. Şî Petrică s-o ie pră Vioara!

Trifu: Ha, 'po-ai bolândzît dă tot?!? Ţ-ai perdut toce minţîle?! Aşa śeva nu merźe niścum!

Sida: Di śe, dacă io dzîc?!?

Trifu: Pîntru că-s frace şî soră, bolândo!!

Sida: Da' tu dă unge şcii, beţîcule?… Acuma să mă lăsaţ toţ în paśe, că dacă mă mânii, dobângesc aferem la inimă ş-atunś îi musai să să-nsoare maistor Miclea cu doamna lu arvocatu dî la Craiova, tu Trifule – cu Persa şî io cu doftoru Fluture dî la Casa d-ăi bolândz dî la Jăbel – să scăp dă voi toţ!!!

Trifu *(duios-amenińtător)*: Sido! Ia vedz! Nu mă faśe să fiu ăl dă n-am fost, vorba lu uica Bulfă, fi-iertat!

Sida *(resemnată)*: Dîn sparcea me – însoare-să śińe cu śińe-o vre! Dar măi năince să-m aducă fieşcecare śercificace dî la doftor prăcum că śe-i caregoge: fi-o om o' că fi-o muiere! Ágică prăcum că îi dă parce bărbăceascâ o' că-i dă parce femeiască!…

Trifu *(exasperat)*: Sido…

Sida *(îşi revine-n forţă)*: Şî tu, năzgreşît să-m aduś o ţîdulă să şciu şî io că cumă stau lucrurili cu cińe… Iu Doamńe că altmintrilea nu dau io slobod să să facă niśo nuntă în casa me!

Trifu *(epuizat)*: Ha?…

Sida: Dacă să fac nunţîle prăcum voi vreţ, aźunźem dă bleazna şî dă pocoru lumii; să rige tăt satu dă noi!… Dă mińe să rige!! Io mi-s dă risu lumii!

Petrică: Nu-ţ fă grij, mamo, o să spuńem la oamini că voi aţ şciut dî la-nśeput că cumă stau lucrurili, da' aţ vrut să vigeţ dacă satu ghiśeşce că… care-i fata şî care-i fiśoru…

Sida: Şî credz că lumea-i proastă, ha?

Petrică: Cum să nu… Numa dacă nu cúmva… uina Persa…

Persa: Śe credz tu, Petrică, că io schip în bugilariu meu?!… Pră Sida o măi cruţă satu, că ea-i cu ochilarii-ăi bătrâni, dar dă mińe o să să ridă măi dă cum să rid dă tălevizor când îi arată pr-ăia doi că-s în iepoaca dă peatră! Aminet!!

Mama: Stetei în espectativă, convinsă că până la urmă tot se va termina comédia asta, dar văd că nu vrea să-nceteze! Dumneavoastră chiar credeți că nunțile ce se pun aici la cale sunt ceva serios?!?…

Vioara: Mă scuzați, doamnă, dumneavoastră v-ați măritat în glumă?

Mama *(înțepată)*: Cum îți permiți, fetițo?!

Marin: Dat fiind că-i cunoaştem anticipat, viitoarei mele soacre mi-am permis să-i fac educația cum s-o ia de la-nceput…

Mama: Unde mi-e valijoara? Plec imediat la Craiova şi mă întorc cu avocatul!…

Marin: Dar să nu uite să-şi ia şi costumul pentru festivități, că nunta tot va avea loc chiar dacă tălică, mamă, o să te dai nițel în spectacol…

Mama: N-o să pot trăi ştiindu-te departe de mine! Şi încă unde…

Trifu: Unge, doamnă?! La sat? Oare dumńavoastră aț trecut cu ochii-nchiş prîn satu nostru şî n-aț văzut mândreață dă sat, cu măgăzîn universal, cămin, ausfalt şî floaştăr pră drumu-ăl mare… şî câce şî măi câce!

Mama: Nu mă interesează! Mă interesează doar viitorul fiului meu, cariera băiețaşului meu!…

Marin: Atunci, scumpă mămică, lasă-l pe el să şi le facă după cum crede şi simte chiar el…

Mama: Dar tu nu ştii să faci nimic de capul tău!…

Sida: Aşa-i, doamnă! N-o fost înstare să facă o zupă s-o poată mânca omu, niś să cârpească o păreche dă ştrimfi…

Trifu: Dar iu Doamńe cum şcie să răpălădză măşînili şî pumpili?!!

Mama: Marinel, vreau să aud ultimul tău cuvânt în privința asta!

Marin: Uite ce e, mămico, dumneata eşti o fire visătoare. Te întorci frumuşel la Craiova, te închizi în alcov şi-ți închipui că eu, odorul dumitale, sunt în Capitală şi tai frunze la câini… E bine? Împăcăm şi capra şi varza.

Sida: Iu Doamńe, că veni vorba, vardza mee! Că sîmt că mă loveşce şlogu: tută-i cutropită!…

Trifu: Iacă dă śe nu măi pot io acuma! Lasă dracului curechiu, că aiś îi vorba dă viață, nu dă vasu śe-l puń tu pră iarnă…

Miclea: Chiar aşé! Îi vorba de probleme majore! Dragă domnă, şi pe mińe m-o pus jenerația tânără în fața unor probleme, fără să să conzulte înaint'e cu mińe. No, ce-i de făcut în cazu aista? Dacă ce ar avé de gând n-ar fi ceva frumos – că şi dumńavostre, dragă, zic dacă n-ar fi ceva frumos ce-au ei de gând, io mint'enaş aş pune mâna pe botă! Or, se arată în cazul de față că tânăra jenerație nu vre ceva rău. No, ş-atunce nu-i cazu

de a puńe mâna pe botă. Cred c-aţi înţăles că nu-i vorba de bota-botă, dară-i cea de prelucrare ca-n şedinţa deşchisă… Noa, dară, intelijănt ar fi să le spuńem să fie cuminţi d-aici-nainţe şi să trăiască-n fericire şi bună înţălejere!

Trifu: Vină să ce ţuc, cuscre, c-ai vorbit baş ca dîn mincea me!

Mama: Şi pe mine nu mă sărută nimeni?… Nu vedeţi că şi eu mă-mpăcai cu gându!…

Marin *(sesizând ironia)*: …Fără ironii, mămico!…

Mama: Crede-mă, Marinele, mă-mpăcai cu gându! Nu-ţi distrug eu fericirea! Dar să ştii – şase luni pe an stau la voi…

Marin (*o sărută)*: Mămico, e prima dată când simt nevoia imperioasă să te sărut…

Miclea: Daţi-mi voie şi mie să vă sărut, că văd că-ncepeţi s-o meritaţi!…

Sida: Şî pră mińe zogoniţî-mă-ţ dîn casă, că văd că-nśepeţ care pră care… să vă ţucaţ. Şî io n-am niśo vorbă!…

Trifu: Nu ce mânia, Sido! *(Râde).*

Sida: Şî pră cińe śe ce rige dracu?! Credz că pră cińe nu ce afurisăsc că dă câce ori ce duś la Cimişoara, ce zăuiţ să-m cumperi ochilari dă-i măi tari?!? Iuu Doamńe *(către sală)* că iar mă loveşce şlogu!

Persa: Śe ţ-o venit, Sido?

Sida: Acuma, iaca, ai pońat tu la ochi; nu măi vedz… Uită-ce că-i tăt satu la fereastră. Traźe iuce firangu să nu să măi ridă atâta dă noi!

(Persa se repede şi închide CORTINA.)

Omu dân casa pustâie [Omu dîn casa pustîie]
Comedie în grai bănățean, în trei acte
Uzdin [Voivodina], Editura Tibiscus, 1998

Personajele

Văsîlă – sătean în vârstă, rămas singur în casă
Gion – fiul lui Văsîlă, plecat cu familia peste ocean, în S.U.A.
Giorgi – nepoțelul lui Văsîlă
Meri – fiica lui Gion
En – soția lui Gion, plecată cu ei în America
Iancu – sătean, prieten al lui Văsîlă
Ghiorghina – o femeie de vreo 48 de ani, arătoasă, săteancă
Adriana – fiica Ghiorghinei
Vărsăvia – săteancă, candidată la căsătorie cu Văsîlă, rivala Ghiorghinei
Medicul
Iosîmel – fratele Adrianei [plecat ginere în alt sat]
Sultănica – soția lui Iosîmel
Cuscru Sima [tatăl lui En]
Adămiță [cuscru şi el, socrul Adrianei]
Isa şi **Irimia** – doi bătrâni din sat; nedespărțiți [„surdul şi chiorul”]

ACTUL I

(O cameră țărănească. În mijloc o masă mare cu scaune lungi [clupuri]. Un pat. În peretele din fund două geamuri. Între ferestre – icoana patronului casei. Pe un perete lateral – tabloul bunicului în uniformă de husar. În celălalt perete, o uşă care duce în cealaltă încăpere)

Scena 1

Văsîlă *(se pregăteşte de cină. Pe masă, o bucată de pâine, două cepe, o bucată de slănină. Soarbe apă dintr-o cană. După ce şi-a umplut gura, lasă apa să-i curgă în palme spălându-se pe mâini, apoi pe față. Repetă aceasta de câteva ori. Se şterge cu un prosop murdar apoi îşi face cruce)*: În numele Tatălui ş-a' Fiului ş-a' Sfântului Duh, Amin! Doamńe aźută-ńe. *(Se opreşte şi oftează adânc. Apasă pe un buton al magnetofonului de pe masă)*: … Să măi stăm de vorbă câta cu puii mei.

Glasul lui Gion: Vorbeşce Gion, copilu teu. Havariu! Bună sara, deri!
Văsîlă: ’Ţam, puiule!
Glasul lui Gion: La noi îi **Dzîua Ciurśilor**; mare sărbătoare! Avem vicheişîn. Numa śe gătarăm śina, ń-am pus să ńe-ndulśim cu paiu.
Văsîlă: O puii mei!…
Glasul lui Gion: Păturată ca la voi. Iaca îţ vorbim la sârmă să ńe măi givănim cu cińe. Tu śe faś?
Văsîlă: Śinădz…
Glasul lui Gion: Ascultă-l acuma pră Giorgi, ńepotu-ţ… Cam, hani, spune-i o vorbă lu Gren.
Glasul copilului: Hai!
Văsîlă: Unge?
Glasul copilului: Cum faśe? *(Se aud hohote de rîs)*: Sanavabić!
Glasul lui Gion: Măgariule, aşa-i frumos să vorbeşci cu moşu Gren? Fă bińe şî-l iartă. Ce-o suduit pră americăńeşce. Măgariule!
Văsîlă: Nu-i bai. Ţuśe-l taica!
Glasul lui Gion: Măgariule! *(Se aude Gion bătându-l pe Giorgi, care plânge)* Măgari americăńesc!…
Glasul lui En: Şarap, Giorgi! *(Se aude cum îl bate şi ea.)*
Văsîlă: Mânśi-vă năpustu să vă mânśe, nu baceţ copilu! Nu plânźe, copilu lu taica! *(Mângîie magnetofonul parcă ar mângîia copilul.)*
Glasul lui Gion: Tare s-o bitănźit, taico. Noi cu biznisu nostru, nu-i măi poartă nime dă grijă. La toamnă îl băgăm cu sîla la şcul. Gherau, boi, afară!
Văsîlă: Mă cem că ăsta iasă cauboişîn.
Glasul lui Meri: Halo, Gren, eşci ochei? Noi ni-s fain. Dar Ioşca śe faśe?
Văsîlă: Latră, fata me!
Glasul lui Meri: Fă-i un pusi dî la mińe!
Văsîlă: Ba dracu-l măi şî ţucă.
Glasul lui En: Audz tu, să-m păzăşci ormanili. Să nu ce pună pusu să-m borândăieşci prîn ţoale, că alea-s dî la mama me, dîn chinu şî sudoarea ei, care-or băgat-o în groapă. Mulţam Tatălui dă Sus că io m-am scăpat dă sapă. Nu măi vin napoi să fiu păoriţă proastă, aiś mi-s doamnă, lucru cu mapu.
Văsîlă: Şciu, doamnă dă spălat pogelili…
Glasul lui Gion: Izi, En, măi mereu! Lasă, taico, măi stăm câţîva ani să faśem dulari…
Glasul lui En: Iur creizi, eşci prost dă tăt! Tu du-ce!

Glasul lui Gion: Ochei, En, ochei! Bai, taico, bai!

Văsîlă: Bai, puiule! Tot opăcă o rămas. *(Oftează, se-ntoarce spre tabloul bunicului în uniformă de husar.)* Vădzuş, taico bunule? M-or lăsat sîngur într-o căsarmă dă casă, ca pră un cuc. Ţîń mince când trăiai în vatră śe m-ai pricit? Să lucru ca maica şî să păzăsc criţariu ca cińe. Aîh, taico bunule! Tu ai avut pîntru śińe. Dar pîntru śińe io?!? O' n-ai audzît cum vorbeşce sârma dîn troacă?!

Scena 2

Iancu: Măăă!… Eşci viu?

Văsîlă *(pentru sine)*: Viu?

Iancu *(intră)*: Nu ce măi sîmţ d-o săptămână. M-am ghingit: Ori ce-ai măritat, ori ce-ai dus la-i mulţ.

Văsîlă: Dă-ce-n bălauri, la śe ce ghingeşci!…

Iancu: Sărbus!

Văsîlă: Trăieşci!

Iancu: Cum o măi duś?

Văsîlă: Ca vaişamar.

Iancu: Mă, tu eşci năchibzuit. La anii ăşcia eşci în stare să ţîń sîngur atîta avere?

Văsîlă: Lasă-mă năcazului!…

Iancu: Mă, la atâta avere, dacă aş fi ca cińe, aş ţîńe doauă babe. Una tare, numa să lucre, şî una źíngaşă, numa să ce gigileascâ…

Văsîlă: O, că nu-ţ măi dai tu ticvă!

Iancu: Śe să fac? Bárem cu vorba.

Văsîlă: Bińe, mă, să las tot să să părăsască, asta vrei? Apu' prîntru śińe o strâns moşu… *(Arată icoana bunicului, dar îşi dă seama şi se întoarce.)*

Iancu *(se ridică, întoarce icoana cu faţa la perete)*: Na! Pră el l-am chicit. Vorbeşce acuma fără frică.

Văsîlă *(priveşte în pământ)*: 'Po' bińe…

Iancu: Spusu-m-ai tu că ăi dî la Ameríca nu măi vin?

Văsîlă: Aşa m-or scris…

Iancu: Spusu-m-ai tu că nu ţ-or măi trimes niś carce?

Văsîlă: Dă când m-or trimes troaca asta *(arată magnetofonul).*

Iancu: Atunś śe măi aşcepţ?! Vrei să faś păduchi?!?

Văsîlă *(oftează punând ochii în pământ.)*

Iancu: Ia spuńe-m girept, dă câtă vreme n-ai mâncat cu lingura?

Văsîlă: Asta… śe să dzîc?…
Iancu: Na vedz!..
Văsîlă: Śe să văd?
Iancu: Să vedz cât eşci dă prost! Spuńe-m śe dzî îi astădz?
Văsîlă: Alaltăieri o fost… Ś-o fost?
Iancu: Atâta poţ să şcii ś-o fost alaltăieri. Dar astădz nu…
Văsîlă: Mă, Iancule…
Iancu: Alaltăieri lu Veta lu Buboańe ai putut să-i vedz numa călcânii, dar astădz, să fie cu iertare, poţ să-i vedz şî ţâmpii…
Văsîlă: Iar înśepi cu d-a' tele.
Iancu: Înśep cu aia śe văd. Mă Văsîlă! Când înśepe moda să treacă dasupra dă bârgovenie, nu să măi întoarśe la călcâni.
Văsîlă: Nu prăśep!…
Iancu: N-ai prăśeput tu niś când s-or lăsat panjănii că să schimbă vremea…
Văsîlă: Bińe că tu ai prăśeput!…
Iancu: Arată că am prăśeput. Io mă givănesc cu copiii mei la masă nu prîn troacă. Şcii di śe? Când am vădzut că şî *Tatăl nostru* s-o măi modificat, io am prăstat să-nśeapă întâi cu „În numili fiului ş-a' nurorii!…" şî abé dup-aia cu „numili tatalui"… Dar ţîie ţ-o măi jăsît după grumpuc dăcât după mătriculă… D-aia îţ stau şolocătrili dî la fereşci şî dzîua tot închisă…
Văsîlî: Acuma îi târdzîu… Daficea le dăşchid. Śe să măi străbată?
Iancu: Măi vro zare. Mácăr dî la vrun soare cu ghinţ…
Văsîlă: Soarili meu o scăpătat…
Iancu: Ăăăă!… Nu-l vedz tu dă źana dă nori… Dă când o murit moş Văsîlică, la cińe-i źana atâta dă mare că nu măi străbace niśo zare. D-aia ce-or lăsat copiii. Ai vădzut tu vrun śas să meargă napoişîlea?
Văsîlă: Nu-i aia! Li-i măi jăle dă Golumbus dăcât dă mińe.
Iancu: Le-o fi. Ăla o rătăśit pră apă, nu pră uscat…
Văsîlă: N-am rătăśit io; vremurili m-or rătăśit!…
Iancu: Ăi dă şciu să 'noace 'noată şî când bat tălaşî – dacă şciu încotro să meargă… unge-i ţărmurili. Dar ţîie-ţ trăbe acuma un śámăţ ca să nu ce îneś şî pră uscat…
Văsîlă: Śe śámăţ?
Iancu: O babă, mă, o babă!
Văsîlă: Śe-m trăbă babă, śe să fac cu ea?!?
Iancu: Să ce răpălădză câta… Ca s-o măi duś…
Văsîlă: Să urle pră mińe?

Iancu: Măi bińe să urle baba dăcât părețî. Dzîś că ț-or scris americanii că nu măi vin?

Văsîlă: Da, m-or scris; m-or spus să fac śe şciu, că ei nu măi vin…

Iancu: Atunś ar fi vremea să ce însurăm, că eşci źuńe, sîngur la părinț.

Văsîlă: Mi-s bălaore!…

Iancu: Babe ar fi câce doreşci. Să-ț aleź: în stare bună, măi purtace şî d-ăle dă casă. Fiecare cu prețu ei. Cu traiu vieț, cu tal şî fără tal.

Văsîlă: Dzău, Iancule, di śe ce puń în capu meu?!

Iancu: Mă, am crescut la un loc şî am fost precini buni. Mácăr că m-ai fost gazdă şî nu pot să sufăr când ce văd mâncându-ce sîngur.

Văsîlă: Da, Iancule, numa una ca Răveca me nu măi găsăsc.

Iancu: Eh, acuma vedz! Poace o aźuns vremea să ce zâcțărească śiniva şî pră cińe. D-aia tu aleźe! Iaca şî Vărsavia lu Gicu, muiere dă casă, fără gloată, fără biográfie. Nu-i musai să ce sui la Ghiorghina lu Micu, că-i pre cinără, cu fată măritată, copil însurat şî să măi vorbeşce c-ar țîńe şî câta ordinație…

Văsîlă: Mă, Iancule, îț măi aduś amince…

Iancu: Zmăule, tot n-ai zuitat-o! O fost puşcă… puşcă. Ń-o mâncat moş husariu teu când ń-o sîmțît. N-o măi vrut s-o ie dzîuaşă, c-o fost fată mare şî noi însurați.

Văsîlă: Ńeşce ani am tot visat-o…

Iancu: Fereşce-ce dă d-aşcea şî ce ghingeşce la vruna dă sama te!…

Văsîlă: Hm!…

Iancu: Eh, Văsîlă, io mă duc, că-i noapce. Sărbus!

Văsîlă: Măi dă-i prî la mińe, să ńe măi vorbim. Şî aşa dzîś cu Ghiorghina?

Iancu: Da. Ń-o strîcat toce sococelile moş Văsîlică. *(Pleacă.)*

Scena 3

Văsîlă: Hm!… Poace că are Iancu gireptace. Di śe să stau ca un cuc în căsarma asta dă casă, unge şî părețî sună a pustîietace? Numa io cu grioruşî. Pot să trăiesc măi vro doauădzăś dă ani. Uf! Măi doauădzăś dă ani sîngur, ca-n robie. Să şcii că Iancu are gireptace! Într-o casă fără muiere, eşci ca-ntr-o ghețărie. Dacă m-aş puńe câta la ordnung, poace că n-aş arăta rău… Hmmm!…

Tabloul II

(O cameră țărănească bine aranjată. Două geamuri [ferestre] mari pe peretele din fund. Între ferestre, icoana Arhanghelul Mihai cu balanța într-o mână și sabia de foc în cealaltă. Două paturi cu perinile în dungă. Masă mare cu bănci lungi [clupuri] cu spetează. În peretele din dreapta o ușă.)

Scena 1

Ghiorghina *(o femeie de vreo 48 de ani, bine aranjată. După înfățișare se vede că în tinerețe a fost foarte frumoasă)* Moşulică meu, śe să-ț facă Ina te bun dă mâncare?

Văsîlă *(îmbrăcat ca de sărbătoare, proaspăt bărbierit, cu mustața rasă, pieptănat cu cărare)*: Scumpo! Fă śe-ț plaśe ție, că io mânc cu dulśe tot śe iesă dîn mânuțîle tele *(Se apropie de ea.)*

Ghiorghina: Pogănio! Ai dat dă trai!…

Văsîlă *(Mângâind-o pe spate)*: Dorito!…

Ghiorghina: Miścă-ce!… Uşor după śe ce-am scos dîn râńe să mi ce-nfoi ca ciurcanu!… Că dzău, moşulică, să tăiem ciurcanu ăla, că nu pot ieşî dîn casă, să înfoaie după mińe.

Văsîlă: Taie-l, scumpo! Eşci în casa te, eşci găzdăriță… śe mă şî întrăbi?!

Ghiorghina: Moşulică, măi vreu una!…

Văsîlă: Spuńe, scumpo!

Ghiorghina: Chertău', Ioşca, mă latră ca pră un străin. Fă-i dă potopenie.

Văsîlă: Scumpa me, ăsta-i forma noastră. Aor dă câńe. N-o muścat pră nime.

Gehroghina: Ia uită śe om dă vorbă eşci! Până ai pus laba pră mińe, m-ai făgăduit śeriu şî pământu. Şî io, săraca dă mińe, ț-am śerut un lucru mic, dar ś-o fi când ț-oi śere un lucru mare?!? Au, săraca Stana me, unge o aźuns să să strîngă ea? *(Simulează plânsul.)*

Văsîlă: Ghiorghina, scumpa me! Gata Ioşca, gata…

Ghiorghina: Na. Dzîc io, aşa-i bińe. Că nu măi ni-s mucoş şî la noi trăbe să fie înțăleźere. Dacă am spus o dată hăis, rămâńe hăis!

Văsîlă: Ori dacă spun cea…

Ghiorghina: Eh, vedz, asta nu-i bińe! Am spus hăis, hăis rămâńe!

Văsîlă: Bińe, rămână.

Scena 2

Adriana *(de afară)*: Mamiii!…
Ghiorghina: Iu! Fata me!
Văsîlă: Lasă că ies s-o pitrec io… *(iese).*

Scena 3

Ghiorghina: Fiica me, bińe că viniş să vedz pră mami te în śe pălat trăieşce şî śe măi găzdăriță o aźuns!

Scena 4

Adriana *(intră)*: Doamńe, mami, dar cum nu ce zăbuńeşci prîntră atâcea uş?! Că dzău, dacă nu era uica Văsîlă, că niś nu ń-am vorbit cum să-i dzîc…
Ghiorghina: Dzî-i tăicuțu, fiica me!
Văsîlă: Puiule, mă bucur că ai vinit să vedz unge trăieşce mămica te…
Ghiorghina: Şî cum trăieşce. Că aiś numa lapce dă pasăre nu-i!
Adriana: Numa înțăleźere să vă trimeată Ăl dă Sus. Că aşa dzîc şî a' mei d-acasă: înțăleźere şî rânduială!
Ghiorghina: Śe să țîńe dă mińe, numa să înțăleagă el…
Adriana: Tăicuțu meu şî mami mea, şciț dă śe am vinit? Vrem să vă gostîm. Mâńe năsmincit. C-ar fi ruşîńe să vă gostască alțî năincea noastră…
Ghiorghina: Iu, Văsîlă, śe-i cu noi?!?
Văsîlă: Audz, Ghiorghino, du-ce numa tu!…
Adriana: Doamńe, tăicuțule, dar prîntru śińe ń-am cheltuit?!
Ghiorghina: Dar cum arăt io fără cińe-n capu mesî?!
Văsîlă: Fiica noastră, iaca dacă mumă-ta vre, nu vă strîcăm voia, vinim.
Ghiorghina: Nu măi cemaț şî pră alțî?
Adriana: Nu. Numa pră cumnata me cu bărbatu şî cu copiii. A' noştri, ăi dă prăstă drum şî doi-tri veśini. Iaca om măi sta şî noi dă vorbă. Că noi ń-am givănit în casă, să măi luăm dîn grij. La voi îi lucru mult.
Ghiorghina: Mult, fiica me!
Adriana: D-aia ń-am ghingit să vă măi uşurăm. Ăle patru lanță śe le-ai scris pră mami îs vécima ca şî a' noaştre… Pământu ălălalt l-am lucra în parce… Noi v-am aduśe ca pră tast. Śe vă trăbă şî cât vă trăbă! Porțîia şî aşa o plăciț voi. Socru-mio o măi dzîs: „Pucem folosî şî caii lor.

Gimińața vińe Păvălică şî-i ie, sara vińe şî-i aduśe acasă". Dătoria voastră-ar fi numa să trăiț, fără grij, fără nimica.

Ghiorghina: Că bińe s-or ghingit, Văsîlă. Doamńe, śe măi cap la alțî!

Văsîlă: Ca la fişcali.

Adriana: Socru-mio o măi dzîs: „N-o făcut bińe cuscra c-o prăstat numa la traiu vieț pră soba dî la casa a mică. Ca mâńe Văsîlă moare, ăia vin dî la Ameríca ş-o închid în sobă. Dar pră unge să iasă? Pră fireastră? Dar unge să duśe? Că mi-i şî ruşîńe să-ntrăb, să dzîc ś-o dzîs, în supat?"

Ghiorghina: Fiica me, nu-i rău, dar io mă ghingesc şî altcum, şî la fracili teu. Di śe să-l lăsăm să fie slugă la socrie când poace să fie gazdă la casa lui?

Văsîlă: Care casă?

Adriana: Doamńe, tăicuțule, căsarma asta! Vrei să-l faś gazdă, o io nu măi mi-s bună, ca atunś când ń-o lăsat pră drumuri şî s-o băgat în casă la fluşturata aia unge o dat dracu sara bună, dă nu ńe măi vegem cu anii?

Ghiorghina: Dar śe aț vre voi? Să păpaț numa voi?!

Adriana: Vrei să-l aduś ca să-ț lucre şi tu să porînśeşci, ca după aia să-i laş lui tot?…

Ghiorghina: Îi copilu meu…

Adriana: Dar a cui drac mi-s io?!?

Ghiorghina: Tu eşci fată şî ț-ai căpătat talu.

Adriana: Şî nu măi am alt girept? O' averea asta nu ńe aźunźe la amândoi?!

Ghiorghina: Nu vreu să-m źumătățăsc averea.

Adriana: Aşa?!

Ghiorghina: Aşa!

Văsîlă: Staț, mă muieri!

Ghiorghina: Tu să taś! N-ai śe ce 'mestăca întră noi.

Adriana: O vedz, tăicuțule?! Aşa o fost tătdăuna, încăpățânată! Ori îi după a ei, ori măi mulce n-or fi.

Ghiorghina: Tu să nu mă măscăreşci în faţa lu bărbatu-mio! Mucoaso! Văsîlă, ai muțît?!

Văsîlă: 'Po' śe şciu io!?…

Scena 5

Iancu: Mă, voi părechea a noauă, vi-s întrăź?

Văsîlă: Iancu!…

Ghiorghina: Na, śe măi vre şî ăsta?! Să şcii că mie nu-m plaśe să broceşci cu mácărśe năspălat!

Văsîlă: Da' cu śińe să brocesc?
Ghiorghina: Cu d-ăia dă forma noastră, oamini dă viță.
Iancu *(intră)*: Sărbus!… Hopa! Că-i familia țacumpac.
Ghiorghina: Şî-ț pare rău că ni-s una şî ńe căptăm?
Iancu: Ba mă bucur când îi bińe!
Adriana: Mamo, io mă duc.
Văsîlă: Bińe, puiule, dacă nu măi poț să stai… ăsta… śe am vrut?…
Gheorghina: Dar rupe-o odată!
Văsîlă: Śe faśem mâńe, vinim?
Adriana: Doamńe, tati, dar pîntru śińe ń-am cheltuit?
Iancu: Zmăilor! Or înśeput să vă gostască! Aşa-i până-i sîta noauă.
Adriana: Vă las cu sînătace!
Văsîlă: Sînătace!
Iancu: Sînătace! *(Ghiorghina o conduce.)*

Scena 6

Iancu: Ruşińe să-ț fie! Să nu mă cemi tu la nuntă, şî am tras atâta nadă să fiu… givăr.
Văsîlă: Să păzăşci pră cinără?!
Iancu: Şî cum ce laudz? Poace… să lucre, îi harnică?
Văsîlă: Las-o că vécima să vaită…
Iancu: N-aş crege…
Văsîlă: Ba da! Tu şcii cât dă lucru stă la mińe şî śe fel dă gazdă mi-s io. Când spun o vorbă…
Iancu: …îi vorbă! Dzău, Văsîlă, câtă vreme i-o trăbuit până ce-o făcut să-ț radz musteț île?
Văsîlă: Musteț île le-am ras dă voie. Bińe, o dzîs şî ea…
Iancu: Ś-o dzîs, c-o-mpung?
Văsîlă: Nu. Dar am vădzut io sîngur că are gireptace. Acuma arăt om.
Iancu: Agivărat, măi năince ai arătat măimucă… N-ar fi mirare mâńe să ce găsăsc îmbrăcat şport şî în śoareś d-ăi scurț şî pră Ghiorghina cum ce molăreşce prîntru fortogrăfii.
Văsîlă: Nu mă măi năcăjî şî tu!… Nu-ț fă şî tu taină dă mińe…
Iancu: Śe taină?…
Văsîlă: Şcii di śe-o vinit sătana aia mică?
Iancu: Să ce gostască.

Văsîlă: Dă gostîie le arge lor?!?
Iancu: Ăiii… Văsîlă, Văsîlă! Nu ț-am spus io să nu ce sui în cucuiéle?!?
Văsîlă: Dracu măi şcie ś-am vrut…
Iancu: Śe-ai vrut şciu. Numa śe-ai făcut nu prăśep. N-am fost proroc, că am credzut că eşci treaz, şcii śe aleź…
Văsîlă: Aluniţa ei dîn frunce m-o mâncat. După śe m-ai sfătuit să mă însor şî ai amincit-o, am rămas ca ăl ameţît. M-or luat neşce văpăi dîn luntru d-am înśeput să mă şpăţîresc c-al căpiat. Noapce dă noapce n-am pus źană pră źană. Stăveală n-am avut. Sîngur am vorbit şî năincea ochilor am vădzut…
Iancu: …aluniţă prăstă aluniţă.
Văsîlă: Ghingeşci că m-o luat śińeva dă space d-o trăbuit să mă duc la medzu noptî să-l mân pră Firu lu Câiu peţîtori la ea…
Iancu: Mince scurtă dă muiere la Ghiorghina!… Cum ce-o prins în văpăi, să-ț fie śerut totă averea, tu ai fi prăstat şî ai fi suptscris.
Văsîlă: Da.
Iancu: Şî cu śe politícă o vinit zmăoańa aia mică? O vre cúmva să ce năţionalizădză?!?
Văsîlă: A mică vre numa copăraţîie…
Iancu: …cu tobolaţîie.
Văsîlă: A bătrână vre năţîonalizaţîie. Vre să-ş aducă nora cu fiśoru şî ńepoţî aiśa. În casa me!
Iancu: Dar śe-ai ghingit tu?! C-o vinit dă dragu lu pocumpării tei ori la dricala te a împlută cu ghijă dă cucurudz? Văsîlă, Văsîlă, la cińe niśodată n-or bătut zvoanili la vreme…
Văsîlă: Mă Iancule, śe să mă fac? Aźută-mă!…
Iancu: Aźuce-ce śińe ce-o băgat! Io nu mi-s mirogenie să mă puń în tăt sosu…
Văsîlă: Taś! Audzî-o că vińe…

Scena 7

Ghiorghina: Afurisîtă fată! Totă-i ca tată-su, Dumńedzău să-l ierce, că dă afurisît o murit. Apo'-i şî împonchişată dă scârbosu ăla dă socru-so. Vre să să îngăzdească pră spacili mele… Dar n-o fi cum vre ea, măcăr să pocńască!
Iancu: Mă Gheorghină!…
Ghiorghina: Nu mi-s Gheorghină, numa Ghiorghină!
Iancu: Tot un drac… Poace că fata nu să ghingeşce rău.
Văsîlă: Lasă, Iancule, nu ce 'mestăca…

Ghiorghina: Tu să taś!
Iancu: Di śe să nu le daţ pământu în parce? Dîn doauă. Porţîia, tot dîn doauă. Vă lăsaţ vro grăgină pîntru bucace şî vă duśeţ traiu. Di śe să nu folosască şî ei?
Ghiorghina: Audz tu, cârlonţ bătrân, dar śe fişcal eşci tu în casa asta?
Văsîlă: Śe ţ-am spus?…
Ghiorghina: Iar înśepi?!
Văsîlă: Iaca tac!
Iancu: Niśun fişcal, Ghiorghino. M-am ghingit c-aşa-i măi bińe şî pîntru voi şî pîntru fată… Dîn sparcea me, lăsaţî-l pârlog în veś.
Ghiorghina: Dar di śe să-l lăsăm pârlog?
Iancu: Po' atunś nu-l lăsaţ.
Ghiorghina: Avem noi śińe să-l lucre.
Iancu: Mă bucur.
Ghiorghina: Dar śe ai tu să ce bucuri?! O' nu ni-s dăstui noi care să ńe bucurăm?!?
Iancu: Da' śe făleşce dacă să bucură unu măi mult?…
Ghiorghina: Şciu io śe ce coaśe: N-ai putut tu puńe mâna pră avere!
Iancu: Dacă aş fi vrut avere, nu l-aş fi sfătuit să să-nsoare.
Ghiorghina: Nime-n lume, l-ai sfătuit s-o ie pră mozămaina aia dă Gicoańe, lu care-i pică mucu-n păturată.
Iancu: Bárem atunś ar fi fost nătăfleaţă-cu-mustaţă nu urs-ras-cu-belśug în nas!
Ghiorghina: Ha, 'po' tu să-ţ baţ źoc dă casa me şi dă bărbatu meu ăl blând?!? Arnăutule! Văsîlă, da' până când îl măi pesteşci?
Văsîlă: Iancule!…
Iancu: Mă duc, Văsîlă, mă duc…
Ghiorghina: Şî să nu-m măi calś pragu până trăieşci!…

CORTINA

TABLOUL III

(Acelaşi decor ca în Tabloul I)

Scena 1

Văsîlă *(în haine de lucru, murdar, nebărbierit)*: După ś-ai plecat ce-o blăstămat cât ce-o blăstămat şî atunś s-o tovărit pră mińe. Dîn bou şî porc nu m-o măi scos. Noapcea aia o fost iadu pră pământ. Spume la gură o făcut dă atâta tocăńală.

Iancu: Poace omu rebda măi mult dăcât marva…
Văsîlă: Abé în zori am aţîpit. Dar ń-o sculat cocoşu.
Iancu: Ş-o-nśeput iar ofenziva…
Văsîlă: Da. Întâi cu căraba, atunś cu drâmbońala, dă m-or trecut sudorile dă moarce…
Iancu: O trecut prăstă cińe uzoń prăstă uzoń. Mare măistoriţă cínărea tea!
Văsîlă: Fosta!
Iancu: Ce-o frământat după pofta ei, dă ce-o dus la gostîie…
Văsîlă: Am inimă miloasă. Când văd lacrămi, dăloc capitulădz…
Iancu: Aşa-i la cińe: când vedz aluniţă – capitulădz; când vedz lacrămi – capitulădz! Numa când ţ-or plecat copiii în lume, atunś n-ai capitulat. Atunś n-ai avut inima d-acuma!
Văsîlă: Măscăreşce-mă acuma!…
Iancu: Dac-aş pucé, ce-aş bace tot cu śocanu-n cap, ca pră ăi sminciţ!
Văsîlă: Acoló-n gostîie, dî la uşă o înśeput rusfaiu.
Iancu: Aşa m-am şî gângit. Abé or apucat să pună laba pră cińe.
Văsîlă: Dă-ntâi o înśeput cuscru Adămiţă, cu aia că mi-s bogătoni şî nu vreu să mă lipesc dă sărăśie. Vreu să-i folosăsc ca pră ńeşce sluź. Atunś o prăluat ştămfeta sama-m dă fată-sa, cu lacrămi în ochi, că vreu s-o-ngrop în lucru pră mumă-sa, aşa m-or şpăţîrit dîn gură-n gură.
Iancu: Şî Văsîlă numa înghice…
Văsîlă: …la noduri. Ghiorghina tăcu cât tăcu; şî când s-o îmflat ea, o-nśeput tabăra. Ń-o porcăit şî pră mińe şî pră ei. Śică să nu măi dârńască ńime la averea ei, că ea faśe cum ea şcie şî cum ea vre. Atunś s-o-ncăierat cu cuscru-so. Dar io n-am măi putut rebda şî le-am spus: „Nu vă sfăgiţ în tainä, că io mi-s gazda şî fac cum socot că-i bińe”. M-am sculat să plec şî am dzîs: „Ghiorghino, haida!” Dar ea: „Tu du-ce!” Ś-o fost măi dăparce nu şciu, că acasă n-o măi vinit.
Iancu: Acuma nu ce măi tângui! O trecut răbăluţîia prăstă cińe şî ai rămas zdravăn. Poace după asta ţî-i da în mince. Odată am vrut să ce văd ras şî pepcenat, dar acuma mi-s măi bucuros că ce văd în rând cu lumea.
Văsîlă: Da, Iancule, numa-i tare greu când omu să învaţă în păreche şî pră urmă rămâńe răzńeţ.
Iancu: Nu ce ceme, că nu ce las!… Vin io pră la cińe.
Văsîlă: Dar unge ai măi vădzut tu doi golâmboni păreche?!?
Iancu: Dar śińe ce-o pus să-ţ aleź păreche golâmbiţă cu coada în sus?!?
Văsîlă. Dzău, Iancule, îţ baţ tu źoc dă mińe, dar sîngur nu măi pot rămâńe.

Iancu: Ce-mpărechedz io!
Văsîlă: Cu Vărsavia lu Gicu?
Iancu: Dacă vrei paśe.
Văsîlă: Numa îi uritǎ, Iancule.
Iancu: Du-ce ghiś-o! Să fii mulţămit dacă măi vre să vină după cińe, că ţ-ai mâncat nărocu… Eşci zăit rău în sat că schimbi babili ca pilarii caii.
Văsîlă: Nu dzîc, Iancule, numa nu-i totuna să sări dă pră cal pră măgari.
Iancu: Atunś fi chíţoş, ad-o năpoi şî gata!
Văsîlă: Năpoi iadu; năpoi nu!
Iancu: Lasă după ea şî atunś nu-i măi iad, îi rai.
Văsîlă: Să-i dau totă averea?
Iancu: Eh… Tu vrei şî cu mândra, şî cu draga! Aşa nu merźe. Ori scoace modă noauă: când ce aźunźe doru dă gigileală, ad-o pră Ghiorghina, când ce calcă iadu, schimb-o, ad-o pră Vărsavia. Şî tot aşa.
Văsîlă. Şî śe dzîśe satu?
Iancu; Ś-ai cu satu? Ai apucat odată în gura lui şî acoló rămâń!
Văsîlă: Nu, nu măi vreu! Am fost dăstul o dată tras în ghinţ când or plecat copiii.
Iancu: Atunś śe faśem? O aduśem pră Vărsavia?
Văsîlă: Of, Iancule…
Iancu: Şciu, îi slută.
Văsîlă: Când mă ghingesc s-o aduc, socot că-i măi bińe mort dăcât însurat.
Iancu: Atunś creapă şî ce-ai scăpat şî dă babe şî dă sat!
Văsîlă: Nu ce mânia, Iancule. Tu încă nu-ţ dai sama în śe stare mi-s io…
Iancu: Ce-or cuptuşît babili dă ai rămas în altă stare. Şcii śe, Văsîlă, io dzîc să faśem capătu: rămâń văduvoni şî amin!
Văsîlă: Aia nu!
Iancu: Ad-o năpoi pră Ghiorghina!…
Văsîlă: Nu pot.
Iancu: Atunś pră Vărsavia.
Văsîlă: Śe şciu io…
Iancu *(se ridică să plece)*: Di śe perd io vremea cu o suśitură ca cińe?! Ori n-am io dă lucru la casa me şî cu śińe mă givăni? Numa trăbe să-ngirept pârśurili tele?! Dă când ce şciu, ai fost mare căpiat, dar acuma ai trecut prăstă tărămtăt! Mă duc, şî o să mă măi aşcepţ…
Văsîlă: Stăi, mă Iancule!… Uice, dă dragu teu o aduc pră Vărsavia…
Iancu: Ad-o bárem dă dragu meu dacă dă dragu ei n-o aduś. Cu asta faś casă. Şcii că nu-ţ doresc rău'!

Văsîlă: Cât śere?
Iancu: Un lanț navec.
Văsîlă: Îl dau pr-ăl dîn geal, că-i măi slab.
Iancu: Dacă prăstai, mâńe sară ńe gostîm!…
Văsîlă: Prăstau!
Iancu: Mă, să nu mă faś dă miru lumii! S-o aduś la noapce pră Ghiorghina şî io să vin mâńe cu Vărsavia prăstă ea…
Văsîlă: Mă Iancule, 'po' io dzîc că ni-s oamini!

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL IV

(Decorul ca în Tabloul II)

Scena I

(Văsîlă se bărbiereşte)

Ghiorghina: Grăbeşce-ce şî ce gată! Iaca şî chimeşa curată pră pat. Ce înschimbă să nu ce măi văd aşa!
Văsîlă: Moment, băbuțo! *(Se spală pe față.)*
Ghiorghina: Dă acu' năince, bagă la ticvă, o dată la săptămână să ce scaldz şî aia źoia, că-i dzî dă slastă. Tot a doaua dzî să ce văd ras, o dată la lună tuns şî în totă gimińața periat cu călare.
Văsîlă *(se apropie de ea)*: Porînśeşce numa, scumpecea me!
Ghiorghina: Dar śe ce-ai fi făcut fără mińe?!
Văsîlă: Dar śe ce-ai fi făcut tu dacă nu ce aduśam năpoi?
Ghiorghina: Aih, moşulică-moşulică! Am şciut io că viń. Şî aia la săptămână, noapcea. Am pus śasu să zvârnăie ca să fiu gata.
Văsîlă: Dacă şciam, aş fi lăsat pră mâńe-dzî.
Ghiorghina: N-ai fi putut!
Văsîlă: Agivărat.
Ghiorghina: Acuma vedz că nu măi poț fără mińe?! Dacă ce porț bińe şî mă asculț, niś io n-am să pot fără cińe!
Văsîlă: Ce ascult, scumpo, ce ascult!

Ghiorghina: Că noi trăbă să trăim ca fraţî şî să ńe iubim!
Văsîlă: Cum să nu ńe iubim?!?
Ghiorghina: D-aia ar trăbui să mă ţîń pră palmă şî să mă hărăńeşci ca pră puiu-ăl dă golâmb…
Văsîlă: Scumpa me, când ce aźunźe popta, numa pioańe, că vin să-ţ dau bucătură cu bucătură…
Ghiorghina: Şî Ghina te ce spală şî ce curăţă…
Văsîlă: Raiu pră pământ!…

Scena 2

Iancu *(de afară)*: Mă, văduvońule, eşci viu? Dăşchige porţîle şî prăsară penili să tuńe roaba te, Vărsavia! *(Intră Vărsavia.)*
Văsîlă *(frapat)*: Iancule!…
Iancu: Văsîlă, draśe, io, trimesu teu, ce uńesc şî ce-mprăuńesc şî ce-mpărechez cu… *(Dă cu ochii de Ghiorghina)* Hopa, draśe!…
Vărsavia *(apare în uşă)*: Iuuu!…
Iancu *(căzându-i zestrea Vărsaviei de pe umăr)*: Mă făcuş dă pocoru lumii şî dă miru satului, Văsîlă, nu ţ-ar măi muri mulţ năince!…
Văsîlă *(pierdut)* 'Po' śe pot io…?…!
Vărsavia: Iadu să ce stăpâńască! Dar śe-m făcuş? *(Izbucneşte în plâns.)*
Ghiorghina: Dar tu, spurcăśiuńeo!!! *(Sare la Văsîlă lovindu-l cu pumnii în piept)*: Ś-ai vrut să faś dîn casa me, cuplărai?!? *(Către Iancu)*: Şî tu śe vrei să fii, cuplămutăr?!?
Iancu: Na, asta nu m-o trăbuit! O dzîs bińe Nasta me: „Iancule, Iancule, nu ce amestăca, că aiś nu şcii śe iesă…"
Ghiorghina: Acuma du-o prăstă Nasta, că ce-ai şî boit să o măriţ!
Vărsavia: Strîcată ca cińe nu mi-s, să sparg casa altúia!
Ghiorghina: Iuuu! Vătămato! Dar acuma śe vrei?!
Iancu: Nu ce lega dă ea, că io am adus-o. Sătana l-o şciut pră scrâncitu ăsta că ce aduśe năpoi.
Ghiorghina: Asta ai vrut, să nu mă aducă?!?
Iancu: N-am vrut io. Sîngur s-o źurat că pră cińe nu-i măi trăbă: iadu pră pământ, vorba lui…
Văsîlă: Mă, Iancule, nu mă cufunda…
Vărsavia: Haida, Iancule, du-mă acasă!…
Iancu: Apo' Văsîlă, fală-ţ fie!… *(Pleacă cu Vărsavia.)*

Scena 3

Ghiorghina: Nu ţî ruşîńe la obrazu teu să-m faś mie aşa blamă? Mie, pră care tăt satu mă prăcunoaşce şî mă preţuieşce? Tu, nime-n-drum!

Văsîlă *(suflă greu)*: Luft Gheorghino, luft, că mă astup!…

Ghiorghina: Astupă-ce, că asta cuştuli! Dar cum să-m măi scot obrazu întră lume dă atâta ruşîńe? Şî cu śińe ai vrut să mă dăfăimădz, cu spaima găinilor?!?

Văsîlă: Dulśo, ogoaie-ce!…

Ghiorghina: Dar cum să mă ogoi?!? *(pornită pe plâns)*: M-ai nănorośit pră totă viaţa. C-o să rămân dă pomină în sat. Că m-am măritat şî viaţa m-am legat-o dă un afurisît dă bărbat – care o adus babă prăstă babă!… *(Boceşte.)*

Văsîlă: Scumpo, mă źor că n-am şciut śe fac!… Oi fi vorbit cu Iancu, dar gându nu mi s-o dus dî la cińe! Śe i-am spus, nu măi şciu. În zăbuńala aia, ori Iancu n-o prăśeput, ori io nu i-am spus cum trăbă. Dzău, scumpo, nu măi fac! Să pocnesc dacă ce mint! *(Ghiorghina începe să-şi adune hainele suspinând.)*

Văsîlă: Śe faś? Nu mă lăsa!… N-am să ce măi năcăjăsc şî dîn vorba te n-am să măi ies… *(Se apropie.)*

Ghiorghina: Lasă-mă!

Văsîlă: Iartă-mă, băbulca me! O fost smintă…

Ghiorghina: La cińe-i smintă că vrei să ţîń doauă babe! Dar nu şcii śe să faś niś cu una.

Văsîlă: Dar di śe m-ai lăsat sîngur să mă smincesc?

Ghiorghina *(înduplecându-se)*: Fie!… Dar a dă pră urmă oară!

Văsîlă: Cum dzîś tu, scumpo!

Ghiorghina *(scoate un portofel mare, bărbătesc, de la brâu)*: Iaca aiśa banii. Ce duś şî cumperi tri chile dă mere, un tuţ dă smochińe, o rudă dă putăr, o litră dă zăicin, tri alimuni. Ce duś la căsăpie şî iei o chilă dă carne fără os şî źumătace dă ficat. Bagă dă samă la cântari şî la socoată, śere şî chitanţă.

Văsîlă: Moment, scumpo! *(Pleacă vorbind pentru sine)*: Tri chile dă os, tuţ dă putăr, rudă dă smochińe…

Scena 4

Ghiorghina: Las' că ce chicesc io, ori măi mulce n-or fi! Ai să źoś ca ursu după duba me!! Bárem dacă ce rebd lângă mińe şî abdzîc dă toce ăle lumeşci, să am vro hasnă. Doamńe, cum dă n-or aźuns copiii?!? Că aizâmbanu o trecut dă mult. Io cred c-or fi căpătat carcea me, că am trimes-o cu răţîpis *(Se duce la fereastră.)*

Scena 5

Iosîmel: Uico Văsîlă!…
Ghiorghina: Vină!
Iosîmel *(apare în uşă)*: Na, śe măi pofciț cu totă familia? Ce-o aźuns doru dă mińe? Tu credz că am bani dă lăpădat să-ț fac vizîtă dă câce ori schimbi antresu?
Ghiorghina: Da, ăsta mi-i mulțamu că vreu să ce fac om, să scăpi dă slugărit la socrie.
Iosîmel: Am audzît io śeva dă plianurile tele, m-o spus Adriana prîntră blăstămuri dăspră ś-ai vre cu mińe.
Ghiorghina: Dar di śe n-ai vinit girept la mińe?
Iosîmel: M-am dus să las ńevasta şî copilu.
Ghiorghina: 'Po' da, în palatu ăsta n-au loc!…
Iosîmel: Or avé, că mi l-o lăsat moşu girept moşcenire.
Ghiorghina: Țî l-o lăsa śińe-l are acu'…, dacă moşu teu o fost pârlit.
Iosîmel: Şcii śe, mamo, mie blăstămu altúia nu-m trăbă. Dar io slugă la moş Văsîlă nu vreu să fiu! Să-m scot copilu la cale, am dăstul aşce dzăśe źeźece!…
Ghiorghina: Nu slugă, gazdă!
Iosîmel: Mă socoț tu prost?! Dă unge ai născośit că un zgârśit ca moş Văsîlă, care n-o dat criț ariu la copiii lui, să lasă condus dă mińe? Nu-ț măi bace limba!…
Ghiorghina: Audz, copile, tu şcii śe şcii. Dar pră mińe nu mă cunoşci. Am făcut io dîn Văsîlă ăla mozîie…
Iosîmel: Da? D-asta eşci în stare! Îț măi trăbă încă un mozîie, pră mińe. Da' asta-i măi greu!
Ghiorghina: Audz, cum vrei. Io am vrut să ce hăsnuieşci tu, dacă nu – mă suc la Adriana.
Iosîmel: Bińe, bińe! Dă-i drumu la plianuri, ce ascult. Până la urmă ce miri că o ieşî śeva śinstît.
Ghiorghina: M-am măritat pră patru lanță navec. Doauă le am după tată-to. Îs şasă. Asta-i averea me pră care io porînśesc. Nu-i suptscris, dar cât îi mâńe nu mă las până nu mă puńe la pământ. Tu-l mînś şî noauă ńe dai cu dăputatu.
Iosîmel: Iar americanii îs mulțămiț numa aşa, cu dăputatu?!
Ghiorghina: Ei or abzîs dă Văsîlă, el s-o lipit dă mińe.
Iosîmel: Hai să dzîśem că ce cred; vreu numa s-o aud şî dîn gura lui.
Ghiorghina: Ai s-o audz cum ț-o spuńe dîn cap, ca pră poezîie.
Iosîmel: Tocale are?
Ghiorghina: Tot sorsagu.

Scena 6

Văsîlă: Hálo, mutăr, unge pun cvitănțîle? *(Intră şi dă cu ochii de Iosimel)*: Ăsta…
Ghiorghina: Da, ăsta-i copilu meu, Iosîmel. O vinit să-ş prăia slujba.
Văsîlă: Un scamn să stau… c-am tăbărit.
Iosîmel: Dzîua bună, moşule! Nu ce da, nu ce moia!
Văsîlă: Hm! Nu ce da?…
Ghiorghina: Văsîlă, el o vinit şî prăstă să rămână, dacă tu mă puń la pământ cu traiu vieții. El ar țîńe averea şî noauă ń-ar da cu dăputatu.
Văsîlă: Ghiorghino, di śe veśim d-acuma cu dăputatu?
Ghiorghina: Pră dăputat ni-s fără grijă!…
Văsîlă: Pră dăputat nu vreu!
Iosîmel: Bińe, moşule, io prăstau şî fără dăputat.
Ghiorghina: Da' cu pusu la pământ?
Văsîlă: Să mă măi ghingesc, să măi ştudăresc…
Iosîmel: Bińe, moş Văsîlă, cum credz s-o luăm?
Văsîlă: Uice, copile, io i-am dat patru lanță lu mumă-ta navec. Ălălalt îi pământu căşî şî să mâncă în casă!…
Iosîmel: Moş Văsîlă, pră ăle patru lanță poț s-o folosăşci pră ea, nu şî pră mińe.
Văsîlă: Dacă vrei să lucri, stai, mâńś şî ce îmbreś d-aśí.
Iosîmel: Da' cu venitu?
Văsîlă: Rămâńe a' căşî.
Iosîmel: Asta însamnă că io aş fi slugă fără platâ.
Ghiorghina: Iar înśepi să suś dîn coadă?! Ghingeşci că ce źoś cu mińe? D-a' tele mi-s sătulă! Când ai vinit noapcea după mińe şî ce-ai pus în źenunchi să mă roź să mă-ntorc, adă-ț amince śe m-ai făgăduit!…
Văsîlă: Ghiorghina me!…
Ghiorghina: Lasă-mă! Prăstai la făgăduiala dîn noapcea aia?
Văsîlă: Uf! Iar îm vińe să amețăsc!…
Ghiorghina: Da, îț vińe amețala când trăbă să dai, dar când făgăduieşci nu.
Văsîlă: Ghiorghină, să ńe măi vorbim…
Ghiorghina: Cu cińe nu măi am śe vorbi! Iosîmele, la mama, vină mă aźută să mă pachetădz. Mă aźuț ori nu mă aźuț?!?
Iosîmel: Haida, dacă nu avuş śe lucra şî m-ai cemat să-l văd pră moş Văsîlă…
Văsîlă: Stai, copile! Di śe nu-l iei să-l lucri în parce?

Scena 7

Adriana *(intră cu Adămiță)*: Śe-i, mami, iar ce pachetădz?

Iosîmel: Merźe la antresa bătrână…

Văsîlă: Copile, śe dzîś dă prăpunerea me?

Iosîmel: Dă lucru nu fug. Dar în parce capăt la mińe în sat cât vreu. Şî am cu śińe lucra. Socru' şî soacra îs în pucere. Aşa că sococeala voastră n-o faśeț cu plevaisu meu…

Adriana: Tăicuțu meu, în parce îl lucrăm noi!

Ghiorghina: Nu țî ruşîńe să ce aruńś prăstă fracili teu?!

Adriana: Dacă el să îmbie ca popa la crițari!… Dzău; tăicuțu meu, noi ń-am pringe câtu-i mâńe!

Adămiță: Să dzîc şî io śeva: Are girept cuscru Iosîmel că nu vre să-l ie în parce; pîntru că dîntr-o sparce la lucru' în parce n-ai niśun căşcig. Rămâń numa cu chinu. Măi-aleş că el aiśa n-are niś brață dă muncă; în sat la el îi altă treabă, că-i socru' şî soacra – prăśepi asta…

Adriana: Altăśeva îi la noi dacă ni l-aț da…

Adămiță: Bińe, la noi îi altă śeva. Noi ni-s ńeşce oameni care nu pucem fără lucru. Apo' ni-s şî mulț, lucrăm şî acoló unge-i căşcig. Prăśepi asta.

Ghiorghina: Fain, cuscru' meu! Altu nu poace, numa voi! Tot voi!

Iosîmel: Na, cuscre, că la asta nu m-am aşceptat!…

Adămiță *(către Văsîlă)*: Apo', s-o luăm, cuscre, şî dîn altă sparce: Noi nu ț-am sta niś în cale. Avem casa noastră, locurile le şcim, prăśepi asta, aşa că tu şî cu cuscra puceț trăi ca bancherii.

Adriana: V-am aduśe ca pră tast…

Ghiorghina: Dar până când să n-am linişce în casa me dă voi?!

Adămiță: Cuscră, n-ai prăśeput? Asta n-o faśem pîntru noi, numa pîntru binili teu!…

Ghiorghina: Mare bińe să-m faś!…

Adămiță: Las' să spună şî cuscru Văsîlă.

Ghiorghina: Voi cu Văsîlă faśeț śe vreț, că io plec şî-n casa asta nu măi mă aduśe nime!

Adriana: Iar nu țî śeva pă plac?! Dar până când să fie numa cum vrei tu? Śe-ț pasă țîie, ce-ai măritat la palat, capeț tot ca pră tast şî iar nu țî-i bińe!… Da' oceşăşce-ce şî tu odată ungeva! Lasă pră ceacea să să-ntoarcă la casa lui şî pră noi să ńe căutăm dă lucru' nostru!

Iosîmel: Adriano, măi mireuț! Niś nu m-ai adus tu aiś, niś n-o să mă mâń tu năpoi! Mama m-o cemat şî vreu să aud măi o dată śe spuńe moş Văsîlă.

Adriana: Ş-o spus omu o dată!
Iosîmel: Śe dzîś, moşule?
Văsîlă: Io am spus.
Adriana: Na, vigeț?!?
Ghiorghina: Tacă-ț fleanca!
Iosîmel: Dăstul odată!! Altcum, moşule, dzîsăş că nu să poace?!
Văsîlă *(Strânge din umeri.)*
Iosîmel: Io plec dăloc să prind aizâmbanu…
Ghiorghina: Atunś în casa asta nu măi stau niś legată! Haida!
Adriana. Dar noi?
Iosîmel: Am spus dăstul. *(Îşi strînge lucrurile şi pleacă.)*
Văsîlă: *(căruia parcă i se tăiaseră picioarele)*: Uf… Staț…
Ghiorghina: Iuuu!…
Iosîmel: Śe-i?
Ghiorghina: Văsîlă!… *(Se întorc toți, îl ridică pe un scaun, îl stropesc cu apă. Văsîlă respiră foarte greu.)*
Adriana: Ăsta-i şlog!
Ghiorghina: Traźe să moară şî numa śe-o dzîs să staț şî o vrut să spună că prăstă. L-aț vădzut c-o făcut dîn cap?
Adriana: Dă unge o măi făcut dîn cap?!?
Ghiorghina *(Încet către Adriana)*: Îț dau ăle doauă lanță dî la tată-to navec, proasto. Dar cum n-ai vădzut?
Adriana: Śińe spuńe că n-am vădzut?! Am vădzut cu ochii mei!…

CORTINA

TABLOUL V

(Acelaşi decor ca în Tabloul IV)

Scena 1

(Văsîlă întins pe pat, paralizat de partea stângă. Sima şi Iancu stau lângă pat. Medicul a terminat vizita şi-şi împachetează sculele.)

Ghiorghina: Śe părere aveț, domnu doctor, scapă?
Medicul: E grav. Bunăoară poate şi scăpa, să zicem. Dar trebuie dus imediat la spital. Hârtiile le-am făcut. Poftim.

Ghiorghina: Acasă n-ar scăpa?
Medicul: Nu, să zicem.
Ghiorghina: Dar mi-i frică, domnu doctor, c-o duśe mult şî śińe-l caută?
Medicul: Poate!
Ghiorghina: Cât cregeţ, să dzîśem, aşa pră zgoadă?
Medicul: O zi, o lună, un an, să zicem.
Ghiorghina: Iu Doamńe! Un vac!?
Medicul: Aşa-i ăsta – cum ziceţi voi, şlogul – al dracului!
Ghiorghina: Dar după şpitari, dacă scapă, cum ar arăta?
Medicul: Legat de pat.
Ghiorghina: Iu, maica me Doamńe, pegestru?!
Medicul: Dacă vreţi să scape, să zicem, fiecare minut e scump.
Ghiorghina: Bińe, vă mulţămim, domnu doctor! Cât vă cuştuleşce?
Medicul: Nimic, e asigurat, să zicem. La revedere!
Iancu, Sima: Sănătace, domnu doctor!
Ghiorghina: Sănătace bună! *(Îl strigă pe Iosîmel care e afară)*: Iosîmele, petreśe pră domnu doctor!

Scena 2

Cuscru Sima: Cuscra me, śe dzîśe doctoru?
Ghiorghina: Spuńe că a lui nu-i lungă. Dar să nu ghingim să-l scrâncim dîn loc ca să-l duśem la şpitari, că nu ieşîm întrăg cu el niś până afară dîn sat.
Curscru Sima: Au, cuscre, cuscre!… Ś-ai stat tu să faś?…
Iancu: Iaca, să ńe facă năcaz, încăpăţânatu… Totă viaţa o făcut numa-n coantra.
Ghiorghina: Au, dúşmanule, dúşmanule!… Dar di śe când ń-o fost măi dulśe, ce-ai băgat întră noi? Cât dă fălos o fost când or vinit copiii mei în casă… S-o sîmţît dăplin, aşa o dzîs: „Acuma, Ghiorghina me şî copiii mei, numa sănătace să fie" şî moment s-o prăbuşît, ghingeşci că l-o cosît śińeva…
Iancu: Dă făloşîie!…
Cuscru Sima: Ia ce uită, asta n-am şciut. Am audzît că dă greomând capeţ şlog…
Iancu: La el şlogu-i dîn coantra.
Cuscru Sima: Mă, frace Iancule, şî numa śe m-am ghingit să vin astădz să mă împăc cu el şî să-l iert, că iaca dîn sparcea lui s-or dus copiii prăstă mări. M-am ghingit că am rămas doi bătrâni în doauă căş sînguri şî să purtăm béche. Dar n-am măi putut, n-am măi apucat – că, iaca, cuscru' s-o grăbit. Am măi avut dă gând să-l şî măscăresc…

Iancu: Măscăreşce-l acuma, poace măi pringe câtă śeva.
Cuscru Sima: Cuscră dragă, i-ai prăgăcit ţoalili?
Ghiorghina: Prăgăcit, cuscre. Am luat şî lumânări. Numa nu şciu śe să fac dă încălţămince… Are numa o păreche dă şlapi.
Iancu: Dar ś-o faśe când s-o puńe pr-acoló vro vreme ră ş-o fi vrun nălap?…
Cuscru Sima: Cuscra me, am o păreche dă păpuś dă box năpurtaţ că mă strâng. El n-o fost tălpos, ghingesc că n-o să-l strângă.
Iancu: Frace Simo, or fi cojaţ, l-or glogí şî s-or faśe beşîś la pińoare.
Ghiorghina: Lasă, cumpăr d-ăi noi.
Iancu: Vedz aşa, că o lăsat o avere.
Cuscru Sima: Io, cuscră, am trimes tăligramă la copii în Ameríca, prăcum că îi mort şî să vină.
Ghiorghina: Doamńe, cuscre, 'po' di śe să vină? Să să cheltuiască pîntru atâta morceşag. Poace noi nu ni-s în stare să ńe dorim să-l cântăm şî să-l oceşîm la locu lui dă veś?!…
Cuscru Sima: Nu vreu să-m baźe vină fata şî źińerile că nu i-am înşciinţat.
Iancu: Bińe ai făcut, frace Simo, măi bińe d-ar vini acuma până-i lucru cald.
Cuscru Sima: Estă.
Ghiorghina: Ba n-o făcut bińe! Dacă Văsîlă, Doamńe fereşce, scapă, cu śe nas măi iesă în faţa lor?
Cuscru Sima: Ia ce uită, mă! Cum dă nu m-am ghingit la asta?
Ghiorghina: Dă-i altu tăligram – să nu vină.
Cuscru Sima: Estă, dau tăligram că nu-i mort şî-i înşciinţădz că pră ăl dîntâi nu şciu śińe l-o trimes. Śe dzîś, frace Iancule?
Iancu: Io dzîc că să mânie pră cińe cum dă nu şcii śińe l-o trimes pră ăl dîntâń…
Ghiorghina: Dă-i fuga, cuscre, până nu să-nchige poşta.
Cuscru Sima: Trimece-l pră Iosîmel că-i măi uşor, să-l de în locu meu!

Scena 3

Cuscru Sima *(după ce a ieşit Gheorghina)*: Śe credz, Iancule, auge cuscru'?
Iancu: Di śe? Vrei să-l măscăreşci?
Cuscru Sima: Nu. Aş vre să-i spun că-l iert. El să scapă şî io rămân cu mânia…

Scena 4

Adămiţă: Năroc! Măi cum îi?
Cuscru Sima: Năroc!
Iancu: Tot aşa.

Adămiță: Săcrinu l-am adus. Iaca noi ń-am prăgăcit, prăśepi asta? Am porînśit śe să scrie şî pră el şî pră cruśe. Apo' oameni buni, nu măi găsăşci mătărial ca năince; un śas l-am apipiat. Unu câtă unu l-am śocănit să aud cum cântă lemnu, prăśepi asta? Că m-am ghingit, o dată în viață îl cumperi. Abé dădui prăstă śeva trainic. Şî să vigeț, cuscre şî tu Iancule, m-am cruśit. Ăl măi bun îi şî ăl măi lesńa!…

Iancu: Prăśep…

Cuscru Sima: Mă oameni, să mă întorc la vorba lu cuscra. Dar dacă scapă, săcrinu… hm!…

Adămiță: Hm!?…

Ghiorghina *(intră)*: Las' că nu să lapădă!… Îl suim în pod, că nu śere pită. Domnu doctor o spus că şî să scăpe, o să rămână legat dă pat şî nu măi are cum să-l vadă.

Cuscru Sima: Atunś lasă că-i bińe.

Adămiță: Fraților şî tu cuscră, io dzîc că nu-i rău să aibă omu dă toce în casa lui. Că uită, un morceşag dă anu trecut o fost pră źumătace dă preț, prăśepi asta. Un morceşag la anu śe vińe iesă dupla.

Cuscru Sima: Aşa-i! Cu banii dă anu ăsta, năince-l îngropam dă doauă ori…

Scena 5

Iosîmel *(intră)*: Cuscre, l-am trimes, tăligramu, şî iaca m-o dat poştariu altu venit dî la Americа.

Cuscru Sima: Ia ce uită, mă! E espres! *(Desface telegrama şi citeşte)*: „Dumńedzău să-l ierce. Ştop! Îngropați-l nu! Ştop! Pucem vini. Puńe pomană mare, ştop! Aiś prăarătăm nuntă dă pomană. Ştop! Copiii".

Ghiorghina: Aț vădzut, au nuntă şî nu pot vini la pomană!…

Cuscru Sima: Nu, cuscră! Nu să pot duśe la nuntă, că-i pomană.

Adămiță: Ba nu-i pun pomană că vin la nuntă, prăśepi asta. Nu, śe vorbă!…

Scena 6

Isa *(intră împreună cu Ieremia. Cu o voce pițigăiată, surd)*: Văsîlă, blago dă cińe! Ț-ai luat grija dă pră cap! Dumńedzău să-l ierce!…

Irimia: Nu, Iso, îi numa pră cale…

Isa: Śe faśe? Da' uice, ghingeşci că doarme.

Irimia: Iso, îi şloguit dă stânga. Şlog, audz?

Isa: Aud, aud. Las-că-i bińe c-o trecut odată prăstă el… O putut să fie şî măi rău… Să să ducă. Că-i măi greu când aşcepţ şî nu vińe dăcât după ś-o trecut.
Irimia: Oh, că-i top dă surd!…
Ghiorghina: Şăgeţ!
Iancu *(lui Isa, la ureche, tare)*: 'Cea Iso, nu-i mort, tot măi suflă.
Isa: Di śe?
Iancu: Prîntru că-i viu!
Isa: Nu vorbi?! Viu?… Audz, Irimio, śică-i viu…
Irimia: Şciu.
Isa: Iartă-mă, Văsîlă, io m-am ghingit că ce-ai scăpat.
Iancu: 'Cea Iso, śińe şcie cât măi are dă chinuit.
Cuscru Sima: Păcat, că nu-i aşa dă bătrân, o măi avut loc…
Irimia: Agivărat, copii. Rându ar fi fost nu a lui…
Isa: Śe faśe?
Irimia: Dzîc c-ar fi fost rându nostru…
Isa: Schipe-ţ în sân! Nărocu nostru că Ăl dă Sus nu să ie după mătricólă. Au rânduielile lor.
Adămiţă: O' n-ai trăit dăstul?
Isa: Śe faśe?
Iancu: Ce întrabă nu ţî-i dăstul cât ai trăi?
Isa *(plânge)*: Ba da, numa śe să fac dacă am dzîle?!…
Iancu: Poace nu vrei să aźunź măi iuce în rai?
Isa: Nu vreu. Nu-m plaśe disţîplina. Irimio, da' unge-s copiii lu Văsîlă, că nu-i văd. Śińe îs ăşcia?
Irimia: Taś!
Isa: Śe faśe?
Irimia: Nu faśe nimic. Am dzîs să taś.
Isa: Iaca tac. Numa śińe-i ńevasta asta?
Irimia: Ńevasta lu Văsîlă.
Isa: Răveca?
Irimia: Răveca-i moartă dă mult. După śe or plecat copiii, Văsîlă s-o-nsurat.
Isa: Unge s-or dus?
Irimia: La Ameríca.
Isa: Di śe?
Irimia: Să lucre acoló.
Isa: Poce Văsîlă n-o măi avut pământ dă lucrat?
Irimia: Ba da. Numa taś odată!
Isa: Iaca tac!…

Scena 7

Adriana *(intră)*: Bună sara! Măi cum i-i lu tăicuțu meu?
Ghiorghina: Tot așa.
Isa: Irimio, śińe-i ńevasta asta?
Irimia: Măi taś, nu-i musai să şciu śe-i dă nou!…
Isa: Iaca tac dacă io nu trăbă să şciu śe-i dă nou!…
Ghiorghina *(o trage pe Adriana de-o parte)*: Făcut-ai śeva?
Adriana: N-o pre vrut omu, dar nu m-am lăsat dîn capu lui până n-o făcut contriacu.
Ghiorghina: Şî unge-i contriacu?
Adriana: La briu. Doamńe, mami me, dar v-aț vorbit oare dă îngropământ?!?
Ghiorghina: Vedz, ń-am dat cu vorba… Śe dzîś, cuscre?
Cuscru Sima: Ńe trăbe doispreśe să-l ducă, patru la staguri, unu cruśa… *(Văsîlă deschide ochii.)*
Cuscru Sima: Frace Iancule, śe ńe măi trăbă?
Iancu *(cu amărăciune)*: Măi Văsîlă să moară…
Adriana: Colăcărița.
Ghiorghina: Lasă, că aia-i baba Icónia.
Isa: Irimio, śe măi povăstuie?
Irimia: Iaca, fac plianuri cum să-l ducă.
Isa: Poce-i gata ha? Mă apropii să-l conştătădz. *(Se apropie.)* Irimio, o dăşchis ochii. Văsîlă, śe vedz? Taica meu nu-i pră aiśa, moş Arun, îț aduś amince? Dar Sîminica me?… *(Plânge; toți se apropie de pat.)*
Irimia: Văsîlă, să viń după noi, să nu ńe laş mult, că nu ni-s măi buni dă nimic…
Isa: Śe faśe?
Cuscru Sima: Cuscre, io ce iert, numa n-ai făcut bińe ś-ai făcut. Uice că nu-s copiii lângă cińe în śasu ăl dă pră urmă…
Adămiță: Cuscre, să şcii că ț-am luat săcriu. Lucru bun şî nu scump. Nu ce năcăjî!…
Iancu *(cu ochii în lacrimi)*: Precinu meu, țî-i greu? Lasă că are să-ț treacă.
Ghiorghina: Audzîț, oamini, dar să-l înschimbăm în țoalili dă moarce? Până nu îmbuldzăşce lumea să-l păzască.
Cuscru Sima: Aia dzău, până şcie dă el, că ni-i măi uşor, ńe măi aźută şî el.
Adriana: Poace c-o vre să să vadă cum arată înschimbat dă moarce. Dzău, mami, să nu ńe baźe pră urmă vro vină.
Iancu: Oamini buni, să nu-l chinuim… Lăsațî-l!…
Adămiță: Haidareț să scoborim săcrinu dîn cośie să nu să pună vro vreme. Śe faśem, cuscră, îl aduśem aiśa?
Ghiorghina: Nu, duśețî-l în şură.
Cuscru Sima: Haidareț!

Scena 8

Ghiorghina: Adriano, adă contriacu. Tu răgică-l ca să pot io cu mâna lui să supscriu. Adă şî păharu cu apă, să creadă zăbuniţî ăşcia că-l adăpăm.

Adriana: Haida *(Îl ridică, îi pun o pernă la spate. Ghiorghina îi ia mâna dreaptă şi cu greu iscălesc hârtia. Văsîlă holbează ochii, dar nu se opune. Oftează greu.)*

Irimie: Iso, tu vedz bińe śe faśe Văsîlă dă suflă aşa greu?

Isa: Śe faśe?

CORTINA

ACTUL III

TABLOUL VI

(Decorul din Tabloul V)

Scena 1

Ghiorghina: Tuńe-o mie-n el să tuńe dă american. La moarcea lu tată-so n-o şciut să vină, numa acuma după un an dă dzîle, să ńe încâlśie lucrurili.

Iosîmel: Da, aşa-i. Numa śe am pus toce la locu lor, hop draśe, pridă cheile!

Ghiorghina: Şî numa câce pomeni nu i-am pus?! Cât l-am jălit, că altă văduvoańe măi ńagră dăcât mińe n-o fost. M-am cântat dă am aprins mormânţu. Că toce muierile s-or oprit dîn cântat şî m-or ascultat. *(Oftează).* Iuf! Cum m-am dorit. C-o dzîs baba Via lu Śimpoca: „Doamńe strîc-o pră Ghiorghina, dar cum le tocmeşce şî dă unge le iscogeşce, că să trifesc ca la carce!”

Sultănica: Dă năpuţîńe ori ţ-am spus: mumă-mumă, nu ce tângui atâta, că śińe să becejăşce dă dor, leac nu măi are! Îş faśe dă cap…

Iosîmel: Ce-ai tânguit ori ba, lumea tot aşa ce-o źugecat. Şî iaca śe-am aźuns! Să părăsîm tot şî să plecăm.

Ghiorghina: O fi ori n-o fi. Aşceaptă până-i gata źugecata, că noi avem mărturii.

Iosîmel: Potop dă mărturii! Un orb ş-un surd! Cum ieşîm în faţa źugecăţî, cum căşcigăm!…

Ghiorghina: Dacă n-or crege la păru lor cărunt, io mi-s cununată şî am girept la trai, să mânc dîn averea lu bărbatu meu. Ai audzît śe o spus advocatu nostru: „Śińe i-o dat păharu ăl dîn urmă dă apă, are girept.”

Iosîmel: Numa că nu şciu ś-o spus advocatu lor. Ascultă, mamă, mie blăstămu americanilor nu-m trăbă!…

Ghiorghina: Ś-ai luat-o năince cu blăstămu?! Aşceaptă să vigem śe dzîśe leźa. Şî dacă ea ńe dă girept, prindă-să blăstămu dă leźe, nu dă noi.

Iosîmel: Da, numa moş Văsîlă – până o şciut dă el – nu s-o pus să iscălească că ńe lasă totu noauă aşa cum ai śerut tu. Dar iscălitura aia dă pră contriac…

Ghiorghina: Vorba asta să nu-ţ măi iesă dîn gură! Şî dacă vrei să şcii, atunś când o sîmţît şlogu di śe credz că ń-o cemat năpoi? Ca să ńe de totu noauă!

Sultănica: Mamo, numa lumea vorbeşce dă toace…

Iosîmel: Dzîc că nu-i śinstît noi să ńe zburdăm în pălatu ăsta şî copilu lui cu nora şî ńepoţî să ste ghesuşît unu prăstă altu numa-n soba aia dî la casa mică.

Ghiorghina: Da' śe să le fac io? Di śe s-or dus şî l-or lăsat pră Văsîlă pră capu meu. Că asta l-o omorit.

Scena 2

Adămiţă *(de afară)*: Cuscră!

Iosîmel: Vină!

Adriana: Bună sara.

Adămiţă: Aş măi fi avut śeva dă lucru acasă, numa când am audzît cum stă taina m-am ghingit că aiś trăbă îndrumări mari, prăśepi asta. Nu-i tot natu croit prîntru îndrumări. Şî dacă le dau la un sat şî prî la piaţ când vin cunoscuţ şî năcunoscuţ dă prîn alce sace, mă întrabă: „Śe ńe îndrumădz, frace Adămiţă, dăspre cutare şî cutare lucru?", cum să nu vin la voi?!

Ghiorghina: Audz, cuscre, mie nu-m pasă śe ce întrabă ăi dî la piaţ. Numa şciu că ce-ai tras cu multă lume prîn źugecată şî ţ-o fi tunat şî leźa în cap.

Adriana: Mama me, dacă tata-socru' meu nu vă îngireaptă cum trăbă, că închinată mince are, altu n-o poace faśe.

Adămiţă: Io n-am vrut să stau dă vorbă cu advocaţî. Ei îs pîntru acce. Io pîntru źugecăţ. Când înśepeam să vorbesc, źugecătoriu îş lua ocśerii dă pră nas şî mă asculta cu gura căscată. Dar ştaţănvalu dăloc s-o pus pră scamn, prăśepi asta.

Adriana: Agivăr că la noi n-o trecut săptămâna să nu vină ţuştălăru cu vrun beşait.

Ghiorghina: Şciu şî cunosc. Numa ś-ar dzîśe leźa dăspră noi: rămâńem noi în casă ori vin americanii?!

Adămiţă: Cuscră dragă, trăbă luat punt cu punt dî la înśeput, prăśepi asta.

Ghiorghina: Prăśep.

Adămiță: Eh, acuma spuńe, când ce-o îmbiat Văsîlă întâń să viń după el?
Ghiorghina: În noapcea în care m-o adus.
Adămiță: Śińe i-o fost martoru?
Ghiorghina: Firu lu Câiu.
Adămiță: Fost-o dă față la tocmă?
Ghiorghina: Fost.
Adămiță: Un marture avem.
Adriana: Doamńe, tato-socrule, lu moş Trandafir lu Câiu ieri i-or pus pomana dă şasă săptămâni, poce ce zuitaş?!
Adămiță: Aăi, că ń-o scăpat dîn mână, ăsta o fost punt tare. Haida măi dăparce. Trecut-aț la arghitori?
Ghiorghina: Cu ăle patru lanță navec, da.
Adămiță: Puntu ăsta îi a' teu. Acuma: tu ai śerut traiu vieții la casa mare şî la pământu ăstălalt. Făcut-aț acturile?
Ghiorghina: Nu. Că Văsîlă s-o prăntors. Când am vrut să-l las şî să plec, el o strîgat: „Staț!" şî moment l-o şloguit, c-ai vădzut.
Adriana: Ş-o făcut dîn cap că da.
Adămiță: Puntu ăsta-i şod dă tot. Leźa nu răcunoaşce aia śe ghinceşce omu, numa śe spuńe. Vedz, asta-i parcea ei slabă, prăśepi asta. D-aia măi mult io am spus tădăuna că omu trăbă să răspundă şî pîntru śe ghingeşce, nu numa pîntru śe spuńe. Şî iaca aşa vedz, cuscra me, cum ai perdut măi un punt tare.
Ghiorghina: Afle-le boala dă punturi, că pră ăle tari le perd şî rămân cu ăle slabe!
Adămiță. Cuscra me, măi țîń contriacu supscris în śasu ăl dă pră urmă?
Ghiorghina: Cum să nu, că în ăla mi-i toată nada! Tot la briu ăl port.
Adămiță: Acuma, cuscră, cu mińe trăbă să fii dăşchisă, ca la ispovidanie, că numa aşa îi bacem pră americani. Dă care lături o fost şloguit Văsîlă?
Adriana: Dă stânga.
Adămiță: Punt tare, cuscră, îi a' teu!
Ghiorghina: Doamń-aźută!
Adămiță: Nu încă. Stăi. N-o fi fost cumva stângaś?
Ghiorghina: După câce țîn io mince, el pringea cu amândoauă.
Adriana: Lingura o țînut-o cu gireapta.
Adămiță: Până acuma merźe bińe. Cuscră, ce ghingeşce mult la aia śe trăbă să-m răspundz când ce śivişăsc. Când o supscriat, împins-o şî Văsîlă… plivaisu, o' numa tu?
Ghiorghina: Ba, numa io.

Adămiță: Vedz, cuscra me, cum faś dîn punt tare – slab. La źugecată spuń că el o împins plivaisu, tu numa l-ai ținut dă brâncă să nu treacă prăstă linie.

Iosîmel: Da, numa dă față or fost și doi marturi. Agivărat că unu-i surd și ălălalt nu vege bińe, dar śe ştim noi śe vor spuńe.

Adămiță: Ăștia doi pot să ńe încâlśie lucrurile. Dă spun mărturiile lor că n-o iscălit, casa mică și șasă luni frai la bani, amenda.

Ghiorghina: Śe fel dă bani?

Adămiță: Supscriére falșă, cuscra me, și prîntru asta să merźe la răcoare *(Se ridică să plece.)*

Iosîmel: Śe ț-am spus!…

Adriana: Na, că ț-ai făcut dă cap!

Ghiorghina: Așa! Acuma toț vă spălați pră lăbi. M-oi duśe la varmege, numa nu sîngură! Tu l-ai ținut dă space până am supscriat.

Adămiță: După leźe, îi numa aźutori dă faptă. Scapă cu tri luni, prăśepi asta.

Ghiorghina: Dar tu nu eşci alt aźutori pîntru că i-ai scos pră toț afară?

Adămiță: Da, numa io n-am fost încunoştcințat dă faptă!…

Ghiorgina: Dar śińe ce crege?

Adămiță: Așa!? Atunś sara bună! *(Pleacă împreună cu Adriana.)*

Iosîmel: Sultănico, păcuieşce tenții!

CORTINA

TABLOUL VII

(Decorul din Tabloul I)

Scena 1

Gion *(un om gras, îmbrăcat fără gust, haine de culoare deschisă, cravată cu flori mari, galbene)*: Da, numa ei spun că au contrec la mână, supscriat dă tata.

Iancu: Bińe, copile, dar când să-l fie supscris? Cum ț-am spus, sara am fost la el și ń-am înțăles s-o aduc pră Vărsavia. În zori, că n-o vrut muierea s-o vadă lumea, am găsît-o pră Ghiorghina găzdăriță, șăluită gata.

En *(femeie palidă, uscată, îmbrăcată cu o rochie care spânzură pe ea)*: O, ie! Ți-a făcut deri un surprais!

Iancu: Mie ca mie, numai lu Vărsavia. D-aia stau şî mă ghingesc, io cred, dar nu-i musai să fie aşa, după cât l-am cunoscut pră tată-to, el n-o fost în stare să iscălească aşa contriac până o şciut dă el.

Gion: Şur!

Iancu: Hm!… Mă paşce un gând.

Gion: Leţ go!

Iancu: În sara când l-am păzît, Adămiţă ń-o scos afară să scoborim săcrinu dîn cośie.

Gion: O, mai Gad! I-or cumpărat săcriu dă viu?!…

Iancu: Da, Ioańe, dă viu! Le-o fost frică să nu să prăştudărească, Doamńe iartă-mă! Vedz, înluntru or rămas Ghiorghina cu Adriana. Mă cem că sătanili aşcea or făcut vruna…

Gion: Go on, dă-i năince.

Iancu: Hhmm!… Atâta.

En: Iur creizi! O, ié… credz că atunś s-o dăpus iscălitura?

Iancu: Io, fată, nu vreu să-m fac păcat.

Gion: Atunś nu-i orait cu contrecu.

En: Şarap!

Iancu: Staţ, că minţîi! În sobă or măi rămas moş Isa cu moş Irimia.

Gion: Să-i coloim?

En: O, Gion, go on! Nu eşci aiśa la Ditroit. Mă duc să-i aduc imedetli *(Pleacă.)*

Scena 2

Gion: Mare năcaz, uico Iancule, şî cu tata şî cu noi, c-am vinit în ţară.

Iancu: Dac-aţ şciut că viniţ, di śe i-aţ scris lu Văsîlă că nu vă măi întoarśeţ? Pîntru că, uice, năcazu dă aiśa o pornit.

Gion: Dă fapt năcazu cu tata, dar nu-i ăsta ăl dă căpiceńe. Ăsta îi orait. Năcazu ăl mare o pornit la Ditroit.

Iancu: Di śe, aţ perdut lucru'?

Gion: O, no, uico Iancule, nu-i vorba dă biznis.

Iancu: Atunś care-i năcazu dă căpiceńe?

Gion: Cu boii, cum le dzîśe la voi – copiii.

Iancu: O fi şcoala pre gre?

Gion: O, no! La şcul în Ameríca să-nvaţă numa cât trăbe. Giorgi a' nostru o fost mare ocoş, şî acoló or fost ocoş şî măi mari dăcât el.

Iancu: Lasă, Ioańe, aşa-s copiii.

Gion: No problem, Giorgi… Încă boi mic. Problem Meri. Duhăńeşce, vecem îi mis… secsi, mariuana.

Iancu: Śińe-i aia?
Gion: Ţîgare din Mehico. Ăsta-i măi la vale dăcât of America.
Iancu: D-ăle scumpe?
Gion: Foc. Când o iei în gură vedz stăle… d-alea…
Iancu: Roşii?
Gion: O, no! No ca la voi. Vedz stăle, cum le dzîśeţ?
Iancu: Verdz?
Gion: Ies! Să strâng soţieti d-alea şi tuns şi flocos şi codos, aprind ţigara, să dăzbracă la pele şi fac enimal dansing. Şi ghers şi boi. La un loc.
Iancu: Bińe, Ioańe, dar unge-s părinţî? Unge-s dascălii? Śe faśe popama aia? Aud dî la voi că merźeţ la besărică.
Gion: O, uico Iancule, śińe are vreme acoló dă boi, că să perge biznisu.
Iancu: Śe nu-i prăié poliţia?
Gion: N-aźunźe niś polisu să le facă pră toce. Când am mirosît că vreu pră Meri s-o întraducă în soţieti a lor, altă cale n-am avut. Go hom. Gioni, bec acasă.
Iancu: Io dzîc, Ioańe, bińe aţ făcut. Ni-s măi scumpi copiii dăcât banii. Nu-i Ameríca croită pîntru noi.
Gion: Numa pliz, uico Iancule, mă rog, nu povăstuí la nime. Şcii cum îi lumea noastră.
Iancu: Copile, am îmbătrânit în casa asta…

Scena 3

Isa: Dzîua bună, copii.
Irimia: Şî bun lucru.
Gion: Cum măi trăiţ?
Isa: Śe faśe?
Irimia: Ńe întrabă cum măi trăim.
Isa: Bińe.
Irimia: Će-ai întors sînătos, copile?
Gion: O, ié, sînătos.
Isa: Sînătos.
En: Gioni, io nu le-am spus nimic.
Gioni: O chei. Uico Iancule, înśepe tu.
Iancu: Şciţ di śe v-am cemat?
Irimia: Dacă ńe spuń tu!
Iancu: Când l-am păzît pră Văsîlă, v-aduśeţ amince că noi, oamenii, am ieşît să dăscărcăm săcrinu?…

Isa: Śe faśe?
Irimia: Când o tras Văsîlă să moară? Îhî!
Isa: Poce Văsîlă-i mort?!?
Irimia: Spuńe-m mie, că el îi surd şî zuituc.
Iancu: Voi doi aţ rămas înluntru cu muierile. Nu-ţ aduś amince, moş Irimio, nu cúmva i-o dat Ghiorghina lu Văsîlă să iscălească vro ţîdulă?
Irimia: Mă, Iancule, să-i fi şî dat, io nu pre văd. Să-l întrăbăm pră Isa, că el să laudă că vege să baźe şî-n ac fără ocśeri. Vădzut-ai śeva tu Iso?
Isa: Śe să văd?
Gion: Iscălit-o deri vro arcie?
Isa: Mulce, copile. O fost maistor dă plevais.
Iancu: Nu moş Văsîlică, numa Văsîlă, copilu lui.
Isa: Ăsta nu pre…
Irimia: Ţîń mince?
Isa: Ţîn?!?
Irimia: Când am rămas numa noi doi cu Ghiorghina în sobă.
Isa: Şciu, cum să nu şciu. În bătaia dîntâń cu tălenii la Piava. Tu ai dărnit-o întâń…
Iancu: O, Iso, Iso. Nu măi ai ruşíńe! Nu vedz că-i ńevasta asta aiś!
Isa: Śe faśe?
Irimia: Adă-ţ amince când l-am păzît pă Văsîlă, am rămas numa noi cu muierile, oamenii or ieşît afară…
Isa: N-o ieşît nime. Tu eşci zituc. Nu şcii c-o dăşchis ochii şî toţ ń-am strâns lângă el, să-i pricim să de d-a' noştri pră acoló, să le povăstuie śe-i dă nou pră aiśa.
Irimia: Dă asta ţ-ai adus amince, numa śe trăbă 'abar n-ai. Nu vă bizuiţ pră noi, copii. Ăsta şî śe ar avé ochi, nu măi are mince, io şî śe aş avé mince, n-am ochi. Śińe îş măi aduśe amince ś-o fost prîn gumbuzala aia?!?…
Gion: Am sori pîntru tăbăreală. En, ai śeva tu trinc, dă băut?
En: O, ié! Whisky săvănap şî câta pap. Viniţ, moşîlor, dîncoaśe.
Irimia: Lăsaţ, copii, nu-i musai.
Isa: Śe faśe?
Irimia: Ńe ceamă să bem nu şciu śe.
Isa: Apu' haida!
Iancu: Poace că am greşît, Ioańe. O fi contriacu iscălit măi dămult şî io n-am şciut.
Gion: Ai do no! Meibi, să poace. Śe-i dă făcut, uico Iancule?
Iancu: Hm!… Dar să-i cemăm aiśa? Poace că totuş vă puceţ cúmva înţăleźe.
Gion: O chei *(se duce la uşă şi o cheamă pe En)*: En, caman.

En *(apare)*: Ies!
Gion: Du-ce la casa a mare şî ceamă-i aişa.
En: Io să mă duc?! O, no! Să mă-nchin la bestia aia, schiz mi, uico Iancule, să spăl ruşîńa ś-o făcut-o dăşceptu dă tată-to? O, no! Ai go no, nu mă duc!
Gion: Pliz, En!
En: Ai go no. Io să rog o păoriță?! Io? Care am fost bosoańe la modencompani, prăstă lucrătoarili dă Damen W.C. O, no!

Scena 4

(Sima intră neobservat.)

Gion: En!
En: Du-ce tu, că-i… mumă-ta! Poace va înțăleźe, dacă tata-to n-o vrut.
Cuscru Sima: Bună! Unge trăbă să mă duc io?
En: După cuscră-ta.
Cuscru Sima: A bună samă că mă duc. Cu aşa muiere treś marea. Prima! Ca śasu. Zvârlitură, nu alta. Îndămânacică. La mormântare o fost ca vipăra. Câtă un śas s-o cântat, dă ce ustura la inimă dă doarea ei. Şî aşa cât ai bătut dîn pălmi, l-am şî oceşît pră cuscru, Dumńedzău să-l ogineascâ!
En: Cât o fost dă prima, o şci cuscru-to măi bińe ca cińe! Numa du-ce şî-i adă aişa imediatli.
Iancu: Să aducă şî contriacu.
Cuscru Sima: Moment *(Pleacă.)*

Scena 5

Gion: Śe faśem, uico Iancule, dacă contrectu îi o chei?
En: Îț scot ochii şî țîie şî lu tată-to!
Gion: En, numa mie…
Iancu: Atunś vă faśeț frumos pogaju şî treśeț la Sima.
En: O, no! Am avut pră cap dăstul pră unu. Şî alta, nu vreu să-i duc noră lu tata fără tal.
Gion: Trăbă să faśem śeva. La America nu pucem năpoi, bicoz, pîntru că…
En: Şarap, Gion!

Scena 6

Cuscru Sima: Treśeț înluntru, cuscrilor!
Gion: Popciț, pliz! Uico Iancule, vrei tu să le spuń, că am câta zuitat cu limba…
Iancu: Ghiorghină, copiii s-or întors şî vreu să să înțăleagă cu voi dîn sparcea averii…
Adămiță. Agică ś-ar vre?
Adriana: Că-i totă a noastră!
Iancu: Ei ar vre să trăiască în casa, în averea lu tata lor.
Adămiță: Vedz, Iancule, gireptu ăsta îl şcerźe contriacu, prăśepi asta.
Iancu: Bińe, unge-i contriacu?
Adămiță: La advocatu, că el îi pîntru acturi.
Iancu: Însamnă că l-o iscălit!
Adămiță: Iscălit, Iancule.
Adriana: Am vădzut cu ochii mei.
Gion: Numa asta nu-i śinstît.
Ghiorghina: Asta să-l fi întrăbat pră buzdura dă tată-to. Tu să nu fi plecat ştroală să-l laş pră capu meu. Am girept la avere, că i-o l-am căutat.
Iancu: Cât? Tri dzîle întîń şî o dzî a doaua oară.
Ghiorghina: Mácăr numa un śas!
En: Ca să poț să-l omori?!
Adămiță: Fată, ăsta-i un punt greu śe l-ai spus! Altśeva era dacă numa ce-ai fi ghingit. După leźa d-acu'…
Ghiorghina: Ba voi l-aț omorit, că l-aț lăsat pră mîna me.
Iancu: Ruşîńe să-ț fie dă obrazu teu!…
Adămiță: Audz, Iancule, cuscra me are obrazu curat ca ochiu. Ea n-o vinit cu sîla la Văsîlă…
Cuscru Sima: Audzîț, eé!…
Ghiorghina: El o vinit la mińe, s-o pus în źenunchi şî cu lacrămi în ochi m-o rugat: „Ghiorghina me, hai, că vorba te în casa me are să fie sfântă! Copiii nu mă răcunosc, bună eşci dă ce doare, răcunoaşce-mă tu. Şî milă mi s-o făcut dă mila lui şî iaca aşa m-am jărfit.
En: Pfui, minśinoaso!
Ghiorghina: Nu țî-i ruşîńe, scroafo?!

Scena 7

Isa (*apare de alături, beat)*: Śe faśe?
Irimia *(vine după el)*: Hai, Iso, că eşci ţapăn.
Isa: Irimio, m-am adus amince…
Ghiorghina *(înghite un nod)*: Śe?
Isa: Io, fată, ce cunosc… Eşci ńevasta lu Sima. Tu l-ai ţînut pră cuscru teu Văsîlă dă space când o dăşchis ochii.
En: Şî ś-o măi făcut?
Isa: I-o pus…
Gion: Śe?
Isa: Căpătâniu la space.
Iancu: Ş-o măi făcut śeva?
Isa: Da, i-o dat…
Iancu: Śe i-o dat?
En: Plevaisu?
Isa: Apă.
Irimia: Haida, Iso, haida!…
Isa: Simo, ai ńevastă, tătă śinsta ei! *(Irimia îl ia de braţ şi pleacă amândoi.)*

Scena 8

Iancu: Adămiţă, ia dă-ce încoaśa.
Adămiţă *(vine lângă el)*: Dzî, Iancule!
Iancu: Io şciu că tu eşci pîntru źugecată, prăśep asta, numa hai să faśem paśe fără advocaţ.
Adămiţă: Cum?
Iancu: Ś-ar dzîśe sfatu teu dacă l-am părechi pră Sima cu Ghiorghina, vorba lu ’cea Isa.
Adămiţă: Iancule, tu ai fost croit dă solgăbirău. Sima are macsimu dă pământ?
Iancu: Are.
Adămiţă *(socoteşte, pentru sine)*: Atunś ăle patru lanţă dî la Văsîlă… Îhî! Iancule, lasă-i pră mińe. *(Parcă ar ţine un discurs)*: Cuscra me, frace Simo şî voi copii! Să ce traź astădz prîn źugecăţ îi o tovară ş-o cheltuială, dar până la urmă nu şcii cum iesă mâţa-n sac. Alta, să trăieşci răzńeţ, fără

părechea care ți-i sorcită, iar ar fi mare păcat. D-aia io şî Iancu, împărțând şî înmulțînd punturile, prăpuńem paśe şî mulțămire, prăśepi asta. Copiii lu cuscru vostru Văsîlă, fie iertat, rămân în casa şî averea lu tata lor.

Ghiorghina: Iu, cuscre!…

Adămiță: Aşceaptă! Cuscra me Ghiorghina, Doamńe țîńe-o tot aşa, îş aşcerńe cuibu în cuibul lu cuscru nostru Sima cu toț puii ei. Ş-am făcut familíile familíi.

Ghiroghina: Doamńe, cuscre!…

Cuscru Sima: Ia ce uită, mă!

En: Śe-i, tato? Ai muiere cu care poț treśe marea. Zvârlitură!…

Gion: Şur!

Cuscru Sima: Puuu, io nu-i bag niśo vină lu cuscra.

Ghiorghina: Niś io n-am śe vină să-i bag lu cuscru.

Adămiță: Di śe să ce traź prîntră străini când poț să rămâń în familíe.

Iancu: Atunś dă mâńe, trauf, fiecare la casa lui!

Cuscru Sima: Staț! Io prăstau, numa să treacă toț la număru meu. Că tătă viața am dorit să am moşcenitori.

Adămiță: Cuscre Simo, îi capeț crescuț gata, să nu ce măi chinui la bătrâńeță prăśepi asta…

Cuscru Sima: Aşa-i! Ia ce uită, mă!

CORTINA

IOAN-VIOREL BOLDUREANU
(1950)

Descoperind spectacolul de teatru la o vârstă fragedă, la jumătatea anilor ’50 – pe **bina** improvizatului, vechiului „cămin cultural” (fostul **Birtu lu Cana**) din Topolovățu natal, unde, la Paşti şi la Crăciun, erau jucate nelipsitele piese de teatru – de regulă comedii – redate în limbă literară destul de „aproximativă” de actori amatori, săteni talentaţi, dar şi de dascăli, intelectuali ai satului, îndrumaţi decenii la rând de inimosul învăţător Dumitru Barcan, **Ioan Viorel Boldurean** (devenit elev în clasele primare al lui Dumitru Barcan) s-a apropiat tot mai mult de arta spectacolului (în varianta teatrului de amatori), jucând ca elev al Liceului „Brediceanu” de la Lugoj atât în trupa şcolii, cât şi în cea a „Sindicatului Sănătăţii” din oraş.

La începutul anilor ’70, ca student la Filologia timişoreană în ultimii ani, Boldureanu a avut ideea ca – sub tutela şi puterea amintirilor încă vii lăsate de spectacolele lui Dumitru Barcan – să-l „instige” pe fostul său dascăl spre a reînvia spectacolele de teatru sătesc. Pe atunci trăiau talentaţii actori-săteni ai deceniului şase, cei din anii ’50. Acelora li s-au alăturat noi şi tinere talente. Au jucat: Caragiale (*O noapte furtunoasă*); Branislav Nuşici (*Un individ suspect*) şi comedia *Uina Sida are goşci* (localizare şi traducere a unui text german dialectal făcute de regizorul Dan Radu Ionescu – cel puţin aşa spunea legenda în epocă, legendă, se pare, „iscodită” de D.R. Ionescu însuşi).

Toate au avut succes deosebit, dar spectacolul cu traducerea „în dialect” i-a făcut pe actori să-l conjure pe Ioan Viorel Boldureanu să scrie o astfel de **comédie întreagă.**

Aşa a luat naştere prima variantă a piesei *Niepoţî lu Moş Costa*, prin ale cărei fragmente din varianta finală (2003) ilustrăm **acest moment al literaturii dialectale bănăţene**. (Boldureanu, 2010, p. 250-270, 468-474).

„Cred că reabilitarea literaturii dialectale reprezintă un proces capital către înţelegerea adevăratei, profundei culturi bănăţene; textele dlui prof. Boldureanu sunt, deopotrivă, o creaţie în spiritul locului şi o lecţie de literatură.

Dacă încercăm astăzi să redescoperim literatura dialectală bănăţeană în ceea ce are ea mai înalt, trebuie să rămânem lângă două-trei nume. Eseist şi profesor, prozator şi dramaturg, teleast şi comper, Ioan Viorel Boldureanu mi se pare a fi unul dintre ele”.

Cornel Ungureanu
Niepoţî lu Moş Costa, 2003 (Coperta a IV-a)

Niepoțî lu Moş Costa [Ńepoțî lu Moş Costa]

comedie în grai bănățean în două tablouri, prolog, intermezzo şi epilog
Editura Marineasa, Timişoara, 2003

Personajele

Regizorul – orice vârstă matură, poate fi chiar regizorul („instructorul") trupei
Moş Costa – cam 80 de ani (vârstă neschimbată de-a lungul acțiunii) sătean, neam cu aproape toată lumea din sat
Prăbăgăndistu – 40-45 de ani (vârstă neschimbată de-a lungul acțiunii, activist, instructor de partid comunist)
Baba Eva – cam 75 de ani, săteancă, „responsabilă cu veştile"
Leanța – 45-50 de ani, săteancă, soția lui Ion Păvăloańe d-a Gireapta
Măriuța – 45-50 de ani, săteancă, soția lui Ion Păvăloańe d-a Strânga
Ńesuică – vreo 25 de ani, profesor, fiul Leanței, proaspăt absolvent, repartizat în satul natal
Mariana – cam de aceeaşi vârstă cu Ńesuică, zootehnistă, fiica Măriuței, şi ea recent repartizată în acelaşi sat
Cicea Giuca – 50-55 de ani, poştaşul satului
Rita şi Gigel – prieteni din studenție cu Măriana şi Ńesuică, având cam aceeaşi vârstă cu ei, doctoriță şi inginer (soț-soție), repartizați în acelaşi sat
Copilul – 5-7 ani (vârstă neschimbată de-a lungul acțiunii), „un copilaş din vecini"

Acțiunea piesei se întinde pe un lung răstimp – din anii'50 până spre începutul anilor 2000 – şi se desfăşoară într-un sat din Câmpia Bănățeană.

(fragmente)

Prolog

Scena 2

(Moş *Costa, Prăbăgăndistu. Cortina e tot lăsată.)*

Moş Costa *(un suspin lung, teatral, zgomotos)*: Hhooo! Hei-hei… Vai-ge-ş-amar dă lume! Mă năd**ă**i să fie măi-gata tridzăś dă ani d-atunś, dacă nu, poace, şî măi bińe! Pră vremea aia eram boactăr cu beşait suptscriat dă şăfu dă post dî la miliție, în răgúlă, iaca, tăt aşa, şăgeam pră scamnu ăsta, că dă

atunś îl am, mi l-o fost făcut Giuri tişlăru. Era sara, în dzîua a doaua dă Paşci, la bal, şî aşceptam, bunăoară ca acu, să văd pesu. Lumea în sală, fişorii şî fecili pră bină, gata să-nśapă, când… *(Se aude un zgomot puternic, o detunătură, ca un tunet prelungit în ecou; după câteva străluciri violente de fulger se modifică lumina, diminuând, roşiatică.)*

Moş Costa *(după un moment de perplexitate, dezmeticindu-se)*: Iacătă-l că iesă prîn firang. Îi baş el, Prăbăgăndistu… Mălăgămbistu… Împucerniśitu!… (*În faţa cortinei apare Prăbăgăndistu. Poartă un pardesiu şi nelipsita şapcă de activist de partid de pe vremea lui Gheorghiu-Dej.)*

Moş Costa: …Baş aşa! 'Na-po-acu' fiţ numa sameş, să vigeţ cu ochii voşcí că cumă s-o fost-tâmplat păţania cu Prăbăgăndistu… Mare comége.

Prăbăgăndistu *(îl ia la ochi, vigilent, pe Moş Costa. Înalţă ochii în tavan, majestuos, parcă ar face o repetiţie, reproducând şcolăreşte textul pe de rost)*: Tavarişci colhoznici şi colhoznice, cetăţieni! Am venit să inaugurez balu vostru şi să vă ţin o vorbire de conferinţă! *(Flutură victorios maldărul de hârtii cu textul, îl înghesuie în buzunarul pardesiului, apoi începe să se dezbrace.)* Tavariş cetăţian-moşule, aici de faţă, eşti colectivist de nădejde? Te-ai înscris?

Moş Costa: Ha? Cum dzîsăş? Io mi-s boactăr cu beşait.

Prăbăgăndistu: Atunci ia ţine-mi astea! Dar cu grijă şi cu simţ de răspundere!… *(Moş Costa primeşte smerit pardesiul şi şapca. In forţă, către publicul din sală.)* Tavarişci colectivişti, săteni şi sătence, dintru bun început, mai întâi, ieu vă spun s-o lăsaţi mai moale cu paştele, crăciunu şi alte d-astea, suprăstiţiuni, misticizme şi obscurăntizme, şi să şădeţi în lumina ateismului biruitor, cum ne-nvaţă marii dascăli Marx-Engels-Lenín şi Stalín şi cuvântu Partidului şi Guvernului!

Mai dup-aia, puntu doi, să trecem la vorbirea de conferinţă: *(urlând)* Trăiască lupta pentru pace! Ura! Ura! Ura! Stalin şi poporu rus libertate ne-a adus! Bastionu păcii e U-Re-Se-Se! *(Ca apucat, bătând din picioare şi izbind cu pumnii un duşman burtos şi imaginar)*: Moarte imperializmului american! *(Înălţând braţele, triumfător)*: Trăiască comunizmu – visu de aur a omenirii! Ura! ura! uraaa! *(Schimbă tonul)*:

De curând, numa ce m-am întors din măreaţa Uniune Sovietícă, unde am fost într-o vizită de pretinie. Acuma am împuternicirea prin cuvântul Partidului şi Guvernului să vin şi să spun vouă, oamenilor muncii de la oraşe şi sate, că ce-am văzut acolo. Voi sunteţi oameni ai muncii de la sate! Aud?

Moş Costa *(mimând sfioşenia)*: Apoi, domnule tovarăş, că măi biíne n-oi dzíše, cauzu estă că noi am cam fi fost śeva ńam dă paori… *(Prăbăgăndistu îl priveşte crunt.)*... dîn moş-strămoş…

Prăbăgăndistu *(îşi revine, continuă)*: Mai întâi, puntu unu, trebuie musai să vă spun că am vizitat acoló o mare fabrícă de tractoare, pluguri, semănători şi alte d-astea. Fabríca-i nouă şi muncitorii-s tare veseli – tot într-o voioşie o duc! *(Moş Costa îl priveşte lung, de la marginea plictiselii.)* Dar asta încă nu-i totul; că când v-oi spune ieu, oameni buni, cetăţieni şi tavarişci săteni, cât de mare-i fabríca aia, vă las cu gura căscată! Atunci să vă minunaţi! Dar mai întâi şi-ntâi, puntu unu, ştiţi voi ce-i aia o fabrícă? Văzut-aţi voi în timpu burghezo-moşierimii vro fabrícă?

Moş Costa *(moale)*: Girept să-ţ spun, domnule tovarăş, că măi biíne nu ţ-oi dzíše, să fie *domnule* mácăr o vorbă bună măi năince, girept să-ţ spun, că niś n-am avut lipsă… dar am vădzut făbríca dă bere dî la Cimişoara şî pr-a dă ţiglă a lu Moş-Muşoni dî la Logój, dîn Drumu nostru…

Prăbăgăndistu *(cu greu, să nu piardă şirul)*: …Am mai văzut şi eu fabríci d-astea de la noi; ba am şi lucrat într-una, pe care am denumit-o după numele eroinei clasei muncitoare, „Ocsko Terezia”…

Moş Costa *(încercând să-i câştige bunăvoinţa)*: …aia şcim, domnule tovarăş, îi dă ştrimfi, făbríca, viíne pră mâna gireaptă cum aźunź la Piaţu-ăl dă Fân, dîn Drumu nostru…

Prăbăgăndistu *(tot mai greu urmărind şirul)*: Staţi să vedeţi!… Aşa năpraznică fabrică ca-n măreaţa Uniune, ieu n-am mai pomenit! *(Simţind cum îşi dă singur apă la moară, Prăbăgăndistu îşi sumege mânecile cămăşii şi-şi scuipă vârtos în palme.)* Închipuiţi-vă, oameni buni şi tavarişci colectivişti, că numa fabríca-i, cu clădirile şi maşinăriile din ea, cam cât ar fi de la Lúgoj până la Timişoara, peste toate satele şi comunele câte-s… şi Buziaşu.

Moş Costa *(împăciuitor)*: Pră Moş Bîzieş ar fi biíne să-l lăsăm în paśe… să nu-l cutropim şî pră el, sîracu, supt talpa făbríşii… Să nu-l ńegurăm şî pră el la colhoz.

Prăbăgăndistu *(însufleţit, nebăgându-l în seamă pe Moş Costa, îşi prefiră cu încântare demonstrativă degetele)*: Eih, ce spuneţi, oameni buni şi tavarişci colectivişti?!… *(Moş Costa rămâne cu privirea în gol şi cu un zâmbet îngăduitor uitat pe figură.)* …Biíne…. poate că nu vă pricepeţi la făbríci… Dar să nu uitaţi ce voi spune acuma… acuma… (*căutând subiect)*: Ce credeţi c-am mai văzut acolo, în măreaţa Uniune? Mai întâi

şi-ntâi, puntu unu, asta am să vă spun… Că trebe musai după cuvântu Partidului: Am văzut-o pe Vaca Kostroma! Asta-i, oameni buni şi tavarişci săteni, Campioana de lapte pe întreaga şi măreaţa Uniune Sovietícă!… E drept, toate vacile din ferma sovhozului ăluia-s numai una şi una. Dar ca Vaca Kostroma-Campioana nu-i nicicare! Toate dau cel puţin câte şaizeci de litri de lapte zilnic.

Dar Campioana, Vaca Kostroma?? Cam cât lapte credeţi că dă în fiecare zi, dar şi noaptea, că şi noaptea, sub lumina lămpii lui Ilici – becurile electrice ard zi şi noapte acolo! – o mulg dă şapte-opt ori pe zi şi noapte. În total, cam cât lapte socotiţi că se adună din cele şapte-opt mulsori per douăzeci şi patru de oare de la Vaca Kostroma-Campioana??? *(Moş Costa şi publicul tac neştiutori.)* Eih, vă spun, că văd că nu ştiţi! Nici n-aveţi de unde…

Apoi, să ştiţi, băgaţi biíne la cap, cetăţieni şi cetăţieńe, cu mândrie vă spun, şi fiţi mândri că Vaca Kostroma, nu e zi din an, fie vară, fie iarnă – să nu dea cel puţin 280 de litri de lapte de cea mai bună calitate, cum nu dau nici pe departe vacile imperializmului american putred! Aşa-i! Să rămână stabilit!! *(Pauză, perplexitate. Moş Costa, ridicându-şi puţin căciula, se scarpină ostentativ în creştet. Moment penibil.)* Eih, oameni buni şi tavarişci săteni, ieu am auzit că şi voi aveţi acasă vaci bune. E drept, fără supărare, mai bune-s ăle din şeptelu Gacului. Dar fără părere de rău, şi alea-s tare departe de Vaca Kostroma!… Aşa că, să-mi răspundeţi pe loc: Nu v-ar trebui şi vouă măcar o vacă ca Vaca Kostroma? Ai? Aud?!? Hai, oameni buni şi tavarişci săteni, nu v-ar trebui, spuneţi?! *(Altă pauză penibilă)* Care sparge gheaţa?… Cine se înscrie… la cuvânt? *(Pauză, zumzete – oamenii crezând că-i vorba de înscrierea în GAC.)* Liniştiţi-vă! Staţi la locurile voastre, tavarişci săteni… Alo! Linişte!… Haideţi, lista rămâne deschisă… Curaj, cine sparge gheaţa?… *(Pauză.)*

Moş Costa *(ridică mâna, îşi drege stingherit glasul)*: Apoi… io. Iaca, io – dăcă-i musai!… Io m-am scriat la cuvânt… Dar numa la cuvânt m-am scriat… nu la alce alea… să n-avem vorbe, bagă dă samă… domnule tovarăş!

Prăbăgăndistu *(bucuros de ieşirea din impas, încurajator)*: Aşa tavariş, aşa moşule, ai cuvântul, cetăţiene!

Moş Costa: Apoi, domnule tovarăş… biíne dzîsăş că americănonii-s putrădz… dă bogaţ… mă nădăi.

Prăbăgăndistu *(întrerupându-l, cu însufleţire, încurajator)*: Moşule dragă, fii bun, nu îmi mai spune domnule tovarăş… Domnule nu are ce să caute aici; de ce să-mi spui aşa? E destul tovarăşe… Cât despre imperializmul american… ia vezi!

Moş Costa *(luând seama, îşi calcă pe inimă)*: Bińe, fie, dăcă dumńata dzîś… Dară io m-am sococit în mincea me a proastă… că o vorbă bună, calumea, *domnule*, nu strîcă… Îm' párică ţ-am măi spus, numa n-ai băgat dă samă.

Prăbăgăndistu: Hai s-o lăsăm, că nu-i de lipsă… vorba asta burghezo-moşierească. *(Poruncitor)*: Dă-i drumu!

Moş Costa: Apoi, tovarăşule, cum să-ţ spun io dumitale, că mi-s om bătrân, am vădzut ş-am audzît mulce în viaţa me… Poace să fie cúmva vo făbrícă aşa dă pogană prăcum dzîsăş… măi ales că pr-acoló unge-ai fost s-o fi învreniśit lumea acu' după războ… *(Prăbăgăndistu dă încântat din cap, aprobativ. Moş Costa schimbă brusc tonul)* Numa vreu să-ţ spun, uită, pră sufletu meu, să mă bată Unu-Dumńedzău, dăcă mie m-o trăbe pră Vaca Costroama! Dzău că nu m-ar trăbui-o niś mort! *(Prăbăgăndistu stupefiat)* Nu m-o trăbe şî gata! Niś pră daficea…

Prăbăgăndistu *(revenindu-şi)*: Chiar nu ţi-ar trebui aşa vacă, moşule?!

Moş Costa: Niś ca cumă!… Niś dă sîlă… Şî uită-ţ spun aiś dă faţă cu tătă lumea asta: Nu şî nu şî nu! Prîntru că di śe? Na, iaca că di śe. Cât lapce dzîsăş că dă Vaca Costroama dzî pră dzî? Îm párică doauă suce optdzăś, ha? Vedz, baş d-aia! Măăă… doauă suce optdzăś dă litre… spurc dă lapce!… 'Po' d-ar fi aşa prăcum spusăş şî vaca asta dăc-ar fi la uşa me, în voreţu şî-n ştălogu meu, apo-ar fi curată bătaie dă Dumńedzău!… *(Prăbăgăndistu e zăpăcit.)* Io m-aş perge źińerile dă ńepoată, că el râńeşce la marve. Da, da, mi-l perd sigurat şî năzgreşît!… Puie-n el să puie!! *(Râde frecându-şi mâinile.)*

Prăbăgăndistu *(neînţelegând)*: Moşule, văd treaba că dumneata umbli să-ţi baţi joc de mine, faţă cu atâta lume; ai luat-o brambura!… Ce drac de legătură are Vaca Kostroma cu ginerele ori cu nepotu tău?? *(Ameninţător)*: Ia vezi!… Că vorbim în altă parte!…

Moş Costa: Źińere dă ńepoată, mă rog frumos…

Prăbăgăndistu *(iritat)*: Fie şi ginere de nepoată! Dar tot nu văd nicio legătură!

Moş Costa: Doamńe păzăşce! Poace-fi că dumita ai vro fălincă măi ascunsă, măi dosnică… O nátură câta cam re… Ori vro hibă ruşînoasă… *(Îşi face cruce.)*

Prăbăgăndistu *(întrerupându-l)*: Termină cu aiurelile! *(Iritat peste măsură)*: Care-i legătura?

Moş Costa: Vedz, aiśa îi dracu! Că ţ-o spun mintun. Dăcă ai vro fălincă măi ascunsă, ce poţ zvidui totfurt. Şî dacă vrei, dăstâmpit rămâń dă minśună… Numa dacă vrei… Că asta-i măi greu.

Prăbăgăndistu *(ieşindu-şi din fire)*: Mă faci tâmpit? Jicneşti cuvântul şi omul partidului??!

Moş Costa: N-am io nimica cu partidu… M-o ferit Dumńedzău. Şî nu şciu śe-i aia… Dară tâmpit io nu ce-am făcut… Poci-fi-că-fără-dăcât numa mama dumitale… care ce-o făcut, că ea ce-o făcut… Io aş vre numa, spră binili dumitale, să ce dăstâmpesc dă năravu dă a spuńe śe cu mincea nu poţ să credz…

Prăpăgăndistu: Mă faci mincinos?…

Moş Costa *(luându-i vorba)*: Nu-ţ spusăi: io nu! Poci-fi-că-fără dăcât numa… mama dumi…

Prăbăgăndistu (*pierzând teren, îl întrerupe)*: Hai să trecem peste asta! Las de la mine. Deşi cuvântul partidului… *(Se enervează, ca un veritabil anchetator)*: Care-i legătura?

Moş Costa *(prefăcându-se, cu naivitate)*: Care legătură să fie?…

Prăbăgăndistu: Între nepot ori ginere şi Vaca Kostroma. Care-i legătura?

Moş Costa *(senin)*: Źinere dă nepoată… nu-ţ spuşăi? Nišuna. Fără-dăcât-numa-că…

Prâbâgăndistu *(zăpăcindu-se)*: …mama mea…

Moş Costa: …că el râńeşce şî adapă marvili. Ba cătăodată mulźe şî vaca… cam dă ghesăori…

Prâbâgăndistu (*revenindu-şi, în forţă)*: Care-i legătura?!?

Moş Costa: …Vedz, aiś îi aiś! Aiś îi hiba!! Numa, iaca, nu mă laş să ţ-o spun… Cât lapce dzîsăş că dă Vaca Costroama aia, ha?

Prâbăgândistu *(răspicat)*: 280 de litri per zi şi noapte!

Moş Costa: Dumita ai spus-o, vigeţ oamini buni?! Doauă suce optdzăś dă litre dă lapce dzî la dzî, ha? Aşa o dzîs, oamini buni, uitaţî-vă-ţ numa, la el! Apo' dumita, tovarăşu Prăbăgăndistu, n-ai cap să ce… ghingeşce-ce că la doauă suce optdzăś dă litre dă lapce, câtă apă trăbe să care źinerile dă ńepoată tătă dzîua încă şî-n pucerea nopţî ca s-o adăpe?!? Nu că sacă fântâna noastră, dar źińerile dă ńepoată pustîńeşce, să duśe pră lume, unge vege cu-ăi doi ochi!… Şî-m lasă ńepoata… Apo' śińe să măi bagă źińere la socrie unge-i aşa vacă?!?… Că d-aia îţ spun io dumitale că-m perd źińerile dă ńepoată! Şî d-aia nu m-o trăbe niś mort pră Vaca

Costroama, aşa să şcii! Iaca, ie-ţ dumita căputu ăsta şî cipişapca şî du-ce cu Dumńedzău, că-i pre dă tăt corcofăńată croafna… Ń-ai ńegurat dăştul. Mulţam. *(Prăbăgăndistu încearcă să explice ceva. Moş Costa îl îmbie cu prefăcută bunăvoinţă)*: Fii bun şî ce du şî ńe lasă! Du-ce cu Dumńedzău!… Ori dacă ţ-o fi măi bińe, du-ce cu domnu dracu! Că el îi bun tovarăş. *(Îl scoate din scenă, oblăduitor, ţinându-l de umăr. Răsuflă uşurat)*: Iac-aşa nu vrusără să ńe lasă cu pământurili noaşce şi cu marvili noaşce… Ş-apo' niś nu ń-or lăsat! Dar pră Vaca Costroama tăt nu m-o trăbuit-o! Niś ca-cumă… *(Râzând, îşi reia locul pe scaun.)* …Nu ń-or lăsat, ni le-or luvat… Numa cu năravurile-am rămâńat! Năravurili ń-or mâncat! Să vigeţ că cum. *(Spre cortină, scoţând o fluieriţă de ţignal, fluieră)*: Hálo! Daţî-i drumu, voi – fiśori, şî voi fece o' că ńeveste! *(Se şterge la ochi, se scobeşte în urechi, din nou se scarpină-n cap pe sub căciulă, ridicându-şi-o cu cealaltă mână şi ţinând-o deasupra capului, apoi se aşază cât mai comod.)*

Tabloul I

(Scena înfăţişează două case bănăţeneşti „în vinclu" (cu cot), dos în dos, partea dinspre uliţă, cu gardurile, porţile de intrare şi porţiunea de curte vizibilă prin şi peste gardul scund, dinspre uliţă, gardurile fiind din lăteţi rari sau din plasă de sârmă şi cadru din fier forjat. În faţa fiecărei case, simetric, câte o bancă. Pe case, tot simetric, antene de televizor.)

Scena 3

(Leanţa, Baba Eva)

(Leanţa Păvăloańe iese furioasă din curte şi se aşează pe banca din faţa casei ei; cu zăduf vorbeşte singură ca să fie auzită.)

Leanţa: Tăt vorbe şî minśuni!… Că-m vińe să-m las casa şî să pustîńesc în lume… Ăşcia-s veśini?! Foc şî otravă! Colduş şî dúşmani! *(Se apleacă să ia un bulgăr)* Mânśe-vă buba ńagră dă hoare şî pr-ăl dă vă are, că vă ogârsăsc, ori măi bińe vă omor! *(Aruncă bulgărele spre gardul vecinei, spre nişte orătănii imaginare)*: Tot aţ pigulit dîn grăgina şî dîn voreţu meu!… Şî dîn drumu meu, mânca-v-ar colera!… Că nu măi am pic dă grinţaicuri, toce le-aţ nimiśit, bată-vă Dumńedzău pră voi şî pră gazdili voaşce! Că bogaţî nu-ş fac gard la grăgină. Numa iorsaguri şî hăndecuri

pră-nvinsă! Şî ’năpoi, în turu śoareśilor şî-n bugi le suflă vântu! *(Aruncă iar cu un bulgăre)* Mânśe-vă frasu, că vă omor!…

Măriuța Păvăloańe *(din culise)*: Ştuta, ştuta, ştuta! Iaca scroafa că ieşî-n uliță! Tuc, tuc, tuc, buri, buri, pui, pui, haidareț-iś la mama în voreț, că măcăr voi aveț o țără mince-n capu vostru dă hoare! Că caregoge persoańe dă muieri dă-s marve n-au niśun pic… *(Leanța se îneacă şi înghite în sec, dă neputincioasă din mâini, boscorodind.)* Le-o săcat Dumńedzău criélu dîn cap ca medzu la nuca pâşcăvă!

Baba Eva *(apare pe uliță)*: Estă-eşci tu acasă? Că ce văd… ’po’ śe ce otrăveşci, Leanțo?

Leanța: Dară cum să nu mă veninădz, că m-or dripit grăgina… tăt-or strîcat-o.

Baba Eva *(cam tare de ureche şi aşteptându-se la alt subiect)*: Ha? śe dzîsăş că ț-or strîcat?

Leanța: Grăgina!… Bunătace dă grăgină, că n-o fost grăgină, numa-o fost smochină!…

Baba Eva: ’Po-śińe dzîś că ț-o dripit grăgina? Caregoge marve ori că blăstămaţî ăia dă copii, chindlăraiu’ lu momârlanii d-or cumpărat casa lu moş Vuița? Ț-or fi rupt şî penili dîn grăgină?!…

Leanța: Da’ dă unge! Hoarili lu bogătonii-ăi dă veśini. Că nu-ş au grijă dă gloata lor, d-apoi dă marve şî dă hoare. Vai-ş-amar! Tătu or pigulit ş-or dripit!… *(Dă cu mâna a lehamite şi dispreț spre casa vecinilor.)* Cear, bińe că veniş pră uliță, uino Evo, şădz o țără, dăcă ai vreme, să ńe givănim. *(Se aşază amândouă pe bancă.)* Vină, vină măi aproape, să nu ńe audă… *(Tare)*: Cumă ce măi sîmț cu sînătacea?

Baba Eva: Ha?! Aaa… sînătacea? Ca năcazu, amar dă mińe şî dă dzîlili meale! Nu pot să mânc, nu pot să mă hógin, nu pot durmi dă greomânt câtu-i noapcea dă mare. M-astup. Párică m-aşadză śiniva pră capătu peptului şî mă bicuşă la rândză, dă mă strâcńeşce până-n bobriź…

Leanța *(prefăcându-se interesată)*: Apo’, friptoarea asta cu strâcnitură nu-i a bună… Fost-ai la doftor?

Baba Eva *(resemnată)*: Fost…

Leanța: Şî nu ț-o dat leacuri? Śeva miluțînuri?… Poci-fi-că s-or căpăta pră la vo pătică… Ha?

Baba Eva: Ba!

Leanța *(nemulțumită de prelungirea subiectului)*: ’Po’ ț-o fost dat, o’ nu ț-o dat?! Că nu prăśep…

Baba Eva: Lasă-mă-n feńe, Leanțo, şî nu mă măi cănuna!… Că nu m-o dat niś bumbi dă cap niś dă somn şî niś dă-i să-m uşuradză astupala. Numa

IOȚA VINCA
(1937-2010)

Mai apropiată de profesia lui **vocațională** (întrucât a devenit de timpuriu redactor la Radio Novi Sad – susținând – ca „spectacol al rostirii" – emisiuni de umor, fără să fi făcut o specializare profesională ca atare), **Ioța Vinca** se interpretează pe sine ca personaj – **Ventilă Agraru**, ipostază din care (culegând, acumulând şi chiar creând „șodzănii") trece, firesc, la postura de a se încerca în **autor dramaturgic**.

Extrovertit până la limitele unui parodic „cult al personalității" (propunea chiar un „Partid Laburtist" privat şi unit şi jubila „mitic" în propriul cenaclu „Cea Ventilă"), el a scris şi a publicat, e drept, în colaborare cu Todor Crețu-Toşa), două piese în grai: *Ventilă în haină nouă* (că tot vorbirăm mai sus de extrovertire…), dar mai ales *Omu dân casa pustâie* (Uzdin, Editura Tibiscus, 1998), pe care o transcriem aici. Menționăm că după această piesă Studioul de televiziune Novi Sad a realizat în anii '90 un film, avându-l în distribuție, cap de afiş, pe Ioța Vinca.

Prezență în culegeri şi dicționare: Pătruț, *Antologia*; *Când urducații*; *Satira*; Pătruț, *Creatorii*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, II.

TODOR CREȚU-TOŞA
(1929-1979)

Data şi locul naşterii: 1929, Uzdin, Voivodina (Serbia).

Şcoala/Studii: Şcoala generală/elementară la Uzdin, Liceul Românesc din Vârşeț, doi ani de studii superioare la Universitatea din Belgrad.

Profesia/ocupația: Animator cultural, redactor, regizor şi autor de piese de teatru (împreună cu **Ioța Vinca** a scris piesele de teatru *Ventilă în haină nouă* şi *Omu dân casa pustâie* (în grai bănățean, prezentată în antologia noastră). A mai scris **proză literară** (romanul *Cumpăna fântânii* – în colaborare cu Petru Dimcea).
Teatrul de amatori din Uzdin îi poartă, din 1985, numele, iar din 1996 Societatea literar-artistică „Tibiscus" din Uzdin în colaborare cu „Făgețeana" din România a inițiat festivalul de Creație Literară în Grai Bănățean „George Gârda – Todor Crețu-Toşa".

Prezență în culegeri şi dicționare: *Satira*; Turcuş, *Poezie în grai bănățean*, II.

audz śe m-o spus: că să nu măi mânc. M-o pricit că nimic să nu măi pun în gura me… Că dobângesc nărvi la rândză şî să suie la inimă şî la jâgăriță, şî dăcă mă culc îm vińe greomântu la cap dă mă bunduzăsc… Apo' năhoacili-i măi şcie şî pră doftorii ăşcia; basâmcă s-or fi zăbunit, or preveşcit d-atâta carce… Cum socot ei că poace omu să trăiască fără să mânśe?! Fără-dăcât-numa dăcă-cúmva poci-fi-că cu luft… Da' io nu pot. Nu pot şî nu pot!… *(Oftează)*: Ş-apo' cât răgăment mânc, ha? Că n-oi mânca io ca scroafa lu moş Tănase lu Vlaicu a dă şapce chible să-m pună śercuri să nu mă sparg!… Tătă dzîua mi-s dădată cu lucru', abé źuiesc să sorb totă oala dă dzamă dă crumpi, dă păsulă, curechi d-ăl gros cu jumere o' că śe zgogesc să-m fac proaspăt dă prândz. Iaca, vedz, numa cătră sară mă măi ogoi şî io cu tătă otana ş-atunś am cicnă să mânc cătă un jap dă şonc cu clisă d-a brumoră, groasă d-un lat dă palmă, că d-aia-m plaśe mie dă cându-mi-s, vro fălie dă brândză câtu-i caşu naocol c-o crişcă dă pită, o' că pr-alt rând şapce-opt oauă, că śe-i un ou, tare-s mănunțăle, páricâ d-o vreme s-or strîcat şî găinile, li s-o strâmtat oauătoarea, iac-aşa abé-m iesă d-o găigană, cu doi-tri pumnişori dă cârnaț dă pră coş, dărăburit, orică dîn chiscant, cu untură cu tăt, că aşa-i dă bun!… *(Leanța-i tot mai agasată, plictisită, nerăbdătoare, nemulțumită de cursul nedorit al discuției. Pauză.)*

Auuu… D-aia m-am ghingit acu' într-o sară, dă n-am putut să aț'îp, că vedz, n-o dat Dumńedzău-dragu să-nveță fiśoru tău, Ńesuică vostru, să iasă dă doftor. Că poci-fi-că el ar fi fost măi cu sfat, măi cu înțăles, să prăśeapă, şî aş fi putut şî io să-i spun a' mele… *(dezamăgită)*. Dar dăcă n-o fost cu cale să s-alepce dă învățătura asta… Că el îi a' nostru, întră ńemoşag… Ha, că nu-i vin io lui mătuşă… nu mătuşă, băicuță, babă dă buric… lui o' că țîie. Că nu măi şciu, iaca, mi-s zăludă, vai-do-mińe, Doamńe!… Că şî pră el tăt io l-am băbit la buric.

Leanța *(la capătul răbdării, prinzându-se cu disperare de un capăt de fir din discuție)*: Baş bińe că adusăş vorba, băicuțo Evo, că m-eşci băicuță, aşa vińe, ńamuri dîn scurt: Lu Ńesuică nostru, cear dîn gura me aşa i-am dăşchilinit: Ńesuică dragă, că eşci copilu meu, acuma bińe că dădu Dumńedzău dă gaț acuş şî tu făculitacea şî ieş dă prăfesăr, că ce-ai isfelit dăşcept, pră vița noastră… Numa fă bińe să baź dă samă śe-ț pricesc io în momentu ăsta: cap la mińe să nu fie dăcă tu ce-nsori cu altăśeva fără dăcât numa şî numa doftoriță-i musai să fie! Nimic altăśeva! Că mie alt fel de feleźéńe dă noră la casa me şî la numili meu nu-m trăbe, ńam!

Baba Eva *(admirativ)*: Ha?!? Apo-aşa, Leanțo, aşa! Bińe dzîś, nu ce da, nu ce lăsa!!

Leanța: Dar şî Ńesuică meu îi dă părere că aşa-i bińe, tăman cum dzîc io… Baş, uino Evo, că nu ce-ntrăbai, trăbe-ț śeva, o gură dă răchie, o pocăraie, śeva, că ț-o fi gura uscată…

Baba Eva: Lasă-le lu Dumńedzău!… Că dă răchie mă vumvăi la cap pră căldura asta şî dă pocărăi mi-i cúmva să nu-m facă dălbet, că-s dulcoańe… Numa dăcă baş vrei să mă omińeşci, fă bińe şî-m dă o cafă; dăcă să nimere să ai una făcută gata, rămâńată…

Leanța: Estă, că la amńadză băui doauă după prândz, să nu m-apuśe cucăiala dă căldură, ca pră oaie… *(Pleacă grăbită.)*

Baba Eva *(strigându-i în urmă)*: Sama, Leanțo, să nu fie tri fârtaie zob, că nu mi-s iapă să mă zobeşci!… *(Singură)*: Că aşa pățîi şî păcimii ieri la Căfană, dă avui dă val cu Scălăniśa, că-i śelaică ca babă-sa, śe fura la chilaş, pilărița d-o îngroşat smântâna cu fănină ca s-o vindă măi bińe la Piațu Bagea Cârnaț la Cimişoara… d-or globit-o armițaşî ş-or gorgonit-o dîn piaț… Dar când îi spusăi dă babă-sa, Nuica pilărița, s-o născocorit śică: „Tacă-ț fleanca, babo Evo, că iubitu nost conducători, tovarăşu Ciuşăscu, o porînśit să băgăm în cafă optdzăś dă proțănturi ordz prăjît şi coajă a pită zdrumicată… Ca să ai dumita sînătace…" Audz, blăstămata! *(Leanța se întoarce cu o cană zdravănă de cafea, cam cât o gamelă.)*

Leanța: Iaca, be, uino Evo, câtă-ț trăbe… Am îndulśit-o drupt-zăcon să nu dobângeşci cum dzîsăş, dălbet… la sînźe…

Baba Eva *(sorbind vârtos)*: Că-i baş bună! Dumńedzău să-ț facă parce şî ţîie şî la śeledu tău, lu Ńesuică măi aleş!… *(Speculează)* Că iacă, Leanțo… mă tăt ghingesc şî io ca o babă zăludă… la Ńesuică teu, cu şcolile aşcea… le-o dăplinit, ha? Cumă-i treśe vremea… *(Îşi dă seama de gafă)*: Doamńe, nu mă lăsa! 'Po' śe vorbesc io, dă páricǎ m-o schilodzat Dumńedzău la criélu capului! Că lu Ńesuică teu niś nu i-i pre trecută vremea… dă-nsurat!…

Leanța *(hotărâtă, semețindu-se)*: Că aşa-i şî! Aşa-i şî!! *(Aplecându-se spre urechea Babei Eva)*: Că-i fiśor! Şî la fiśori nu le treśe aşa iut' vremea! Numa păluga, dăşălata dă fătălău a bogătonilor ăşcia! Că iaca, ar fi să fie muieroacă după vrâstă, că are doauădzăś şî patru dă ani la primovară… Şî s-o mărita… Când oi fi io mireasă cu şlaier! Că nime n-o ie; nu-ai vădzut-o? Niś n-are ştălung dă muiere… în izâdă şî-n zădari să ţîn şî să făles bogătonii cu ea! C-o rămâńat fată bătrână… îi gata rămâńată!… I-o crescut mărari pră spinare, cumă-i dzîsa.

Baba Eva *(întorcându-se grabnic cu cealaltă ureche)*: Stăi un picuț să mă-ntorc cu urechea a bună, să șulesc măi bińe!

Leanța *(continuând cu înfocare)*: ...Că s-or îmbogățit!… Dîn furace! Dîn furace s-or… Da' fătălău' tot nu și-l pot mărita. Așa să rupe, să șcii!

Baba Eva: Doamńe, tu Leanțo!… Că mi-s muiere bătrână, babă-cărabă cumă-i dzîsa, și nu-m stă bińe să fac vorbe și să îmblu cu minśuni. Numa am audzît… și mi-i și greu să ce-ntrăb: śe-i cu ea, cu fata lu Măriuță, veśină-ta? *(Leanța, ostentativ, se face că nu pricepe, strângându-și gura pungă.)* Cu Măriana… Cu Măriana, a dă-nvață la școlile forma noauă, la Cimișoara… *(Leanța – mormânt.)* 'Po' śe năcaz dă slujbă învață ea, śe iesă ea dî la școala aia, că iaca s-o zăit că tătă dzîua, iarnă-vară, îmblă prîn oraș ba cu trăctoriu, ba cu cămioniu. Śe școala lu geala-i aia, prîntru fece, că śică au și ștăloaźe cu marve, cu armiź și cu biś d-ăi mari, dă sămânță. Că numa dăcă-m închipui, trâcnesc și visădz urit noapcea! *(Își scuipă-n sân și-și face trei cruci)*: 'Po' asta-i mesărie prîntru muieri?! Că-i năprasnică vorba „Calśe-ce vaca!", ápoi cum ar fi „Calśe-ce bica"!?! Doamńe apără-mă și mă păzășce! *(Iar își face nenumărate cruci)*: S-o dus să-ș piardă cinereații și atâta pucere dă ani la școli ca să îmble cu trăctorișcii și cu șofeierii și să scoată gunoiu dîn ștăloaźe și sămânța dîn biś?!?…

Leanța *(părășește brusc mutenia și-i dă apă la moară)*: Śică ar ieși śeva anźiniră… Anźiniră dă biś și dă armiź!… 'po-i ca marva…. aia vińe ca un fel dă marvă… O' că prăstă marve!… Că anźiniu-i prăstă oamini, nu prăstă marve!

Baba Eva: Śe lipsă să aibă marvili dă anźiniri?!… Dar io-ț spun: să fie fata o' că ńepoata me, măi bińe-aș vre s-o șciu moartă, Doamńe iartă-m sufletu dă babă bolândă, dăcât bicușîtă și tătă plină dă piștávină dî la biśii-ăi mari dî la oraș…

Leanța *(antrenîndu-se tot mai mult)*: Așa! Așa!! Istina-i! Da' s-o vedz pră suloańa dă mumă-sa, Măriuțoaca-și-Iuțoaca, că niś asta n-o avut ștălung dă muiere, numa ca sulu dî la războiu… Cumă să laudă ea și să pohfăleșce la arteză, când să duśe cu șofeiu să spele chimeșîle, că-i mamă dă anźiniră, nu śegoge… Șlogu mă lovește, nu alta, fras capăt numa când o văd, d-apo' când o măi și aud!! Doauă capre o avut și tăt Leanța le-o fost bocedzat! Pr-amândoauă! Încă o dat Dumńedzău că pr-una o lovit-o buba ńagră ș-aialaltă s-o îmflat în trifoi ș-o pocnit… dă armurare.

Baba Eva: Îm aduc d-amince… *(şoptit)*: că blăstămata asta dă Măriuță o mânat vorbili prîn sat că śică io i-aş fi luvat lapcili… dî la capre. Dar bińe dzîsăş, că ea o avut numa doauă capre, niś vacă n-o avut…

Leanța: 'Po' da, că ea aşa mince, îi mare maistoră la minśuni!…

Baba Eva: …că-i tare minśinoasă! Să ce păzască Dumńedzău dă gura ei!… Baş să ce-ntrăb: Fost-ai zăpsît să fie venit fată-sa, Măriana, pr-acasă cu fiśoru ăla?

Leanța *(prefăcându-se)*: 'Po' śe fiśor să fie? Că io n-am zăflat dă niśun fiśor… Peţîtori, la uşa lor?!? Niś dăcă s-ar da Măriuțoaca d-a curişcap.

Baba Eva: Ba, că śică aşa s-o audzît că Măriana ş-ar fi aflat pr-unu să să căpătuiască acu' când gată şcoala. Śică ar veni śeva anźiniri mehanic, vedz cumă să dzîśe pră mare; aia ar fi śeva şăf prăstă cloamfări… Anźiniri dă mărşîni, nu dă marve… ca cumă-i ea.

Leanța: Da, da, că aşa s-o lăudat iar Măriuțoaca când o fost la arteză pr-alt rând cu chimeşîli, că nu-i trăbe la uşa ei altăśeva *(imitându-i preţiozitatea)* fără-dăcât-numai-şî-numai doftor o' că anźiniri! Śică dă amăriț dă dascheli îi plină lumea şî-s pră tăce şanțurili… Vedz, unge-i Ńesuică meu măi-gata dascăl… Audz la Iuțoaca, rupă-i caii lu Sâmtoager ghinți dîn gură să-i rupă!

Baba Eva: 'Po' vedz, ce-o afumat, unge-i Ńesuică tău o țâră dascăl; şî el aźunsă sîracu!…

Leanța *(luându-şi seama, o întrerupe)*: Ho! Pân-aiś! Să nu zmincim: Profesăr, că profesăr iesă acuş… dăcă nu-i şî ieşît cúmva…

Baba Eva *(spăşită)*: Śiśe, prăfesăr, prăfesăr, că bińe dzîś!

Leanța *(triumfător)*: Om şî domn, audzît-ai, om şî domn!!

Baba Eva *(suspină)* Śiśe... Da, da… *(Lipsă de subiect, tăcere.)* Apo', dară, să mă duc şî io… Leanțo-Leanțo, zogoańe-mă acasă, că i-i avé dă otană, dă oringit prîn casă şî io ce țîn dă givan!…

Leanța *(nevrând să piardă ocazia de a se mai lăuda)*: Ba, măi ducă-să-n primejgie dă otană, tătă dzîua otăńeşci. Că dă când m-o făcut mama, mânuțîle meale nu măi şăd!… Da' încă-i mult până astară. Mă sui în pod să aźung ńeşce păsulă, că am formă bună, ca untu-i, moment ferbe, s-o fac cu şonc pră śină… Că iaca-i źumătacea anului şî măi avem şapce şoncuri d-ăle falniśe, c-am tăiat tri porś, şî mi-i fricâ să nu să amuşască să trăbe să le bag la sopun… Păcat dă Dumńedzău! Să măi viń prî la mińe să-ț măi dau câtă-un dărab dă şonc d-a-nostru, că poci-fi că dumneata l-ai gătat… Haidaț cear ş-acuma să stai cu mińe-n cuiniță până aleg păsula să pun dă śină…

Baba Eva: Ba, nu mă măi bag; oi veni pr-alt rând, că în cuină să faśe damf dî la oale şî m-astup, mi-i greomânt. Sînătace bună, Leanțo!

Leanța *(intrând în ogradă)*: Sînătace bună, să fii sînătoasă, băicuțo Evo!

(Baba Eva pleacă agale. După ce Leanța dispare, se întoarce şi deschide portița de la casa cealaltă, la Măriuța lu Ion Păvăloańe-d-a-Stânga.)

Scena 4

(Baba Eva, Măriuță)

Baba Eva *(încet, conspirativ)*: Măriuță!… Măriuță!… Eşci acasă, ha? *(Pentru sine)* Sigurat îi acasă, pr-aśi pră úngeva picită. Că nu să poace să nu fie tras ea cu urechea, prăcum i-i năravu… o śulit ea!…

Măriuță *(ca din casă)*: Hoi, hoi! Mi-s aiś, iacătă-mă! Haidareț… vină, vină, uino Evo!

Baba Eva: Ba, că nu mă măi bag, numa trecui pră uliță şî dzîc ia să văd śe măi faśe Măriuța lu Păvăloańe… Bună vremea, Măriuță!

Măriuță *(apare la poartă în grabă)*: Bună vremea, uinițo Evo, mulțam-dumitale! Vină, acuma, o țâră, că doar n-o fi foc; nu arge lumea.

Baba Eva: *(dă să intre)*: În sobă nu mă măi bag, că mi-i greomânt, m-astup. Vińe damf dî la oale, cu asmu meu… Rău cu damf, rău cu vremea asta uscată. Nu măi ploaie picătură! Bárem să miźgure o țâră…

Măriuță: Tătă dzîua m-am ghingit la dumita şî cear m-am sococit să mă şup măi pră sară după śe mulg vaśili să-ț aduc o olcuță dă lapce… şî să ńe măi givănim. Doauă vaśi avem; nu şciu fostu-ț-am spus, ń-am măi cumpărat una!

Baba Eva: Śiśe, v-aț măi cumpărat o vacă!?!… Cumă-ț spusăi, nu mă măi bag, numa iaca să stau aśi pră clup să-m trag un picuț răsuflarea. Că nu şciu di śe, numa atâta śe-oi fi dă mălăxâtă dă nu măi pot dă sufletu meu. *(Se aşează pe banca din fața casei; amândouă suspină.)* …Cumă-i dzîsa, Doamńe dă izvor la vacă!

Măriuță: Iac-aşa!… *(direct la subiect)* Audz, uinițo Evo, că io cu dumita mă givăn şî nu vreu să mi s-audă vorba. Mă tăt muśesc gândurili, că iaca acu' Măriana me o dăplinit cu făculitacea şî iesă dă anźiniră! Ş-atita śe mă duşmăńesc afurisîțî ăşcia dă veśini – că nu-s veśini, numa calvini! – că fata me-i anźiniră şî ciopoclendăru lor nu putu să iasă numa un bet dascăl; şî stăi, şî asta om vigé dăcă o ieşî!… Că n-au loc, nu măi închep dă noi. 'Po' śe mare zgoadă-i să fii dascăl, ha?! Că dascăl o

fost năince-vreme şî sîracu moş Pătru Pomană, ăl dă cânta în strană şî primea că-i învăța pră copii *Apostolu* pră potcoave…

Baba Eva: Da, da, aşa o fost pră vremea me… O' că, după aia, cumă fusă doamna Zița, dă s-o întitulat drăguța lu doftor Pătru Groaza, ş-o cântat pră bină „Naşă, naşă dămocrată, lasă uşa dăşcuńată" dă ghingeai că s-o băgat giavălu în ea… Că tăt dăscăliță o fost… Dă i-o zăbunit dă cap pră copii: ba că oaminii-s śeva ńemoşaguri dă măimucă, ba că soarili şăge zglemenit pră loc şî pământu să-ntoarśe cărică d-a curişcap şi încă şî naocol dă soare, ca copiii-n cocaie… O bolândoacă… Da' śe vrusăş, tu Măriuță, să-m spuń că-ț luvai vorba dîn gură?

Măriuță *(preocupată)*: Mi-i tare frică, moartă mi-s, uiniţo Evo, îț spun ca la mama me, că Măriana nu-ş găsăşce dăgrabă un bărbat calumea, pră potriva ei… ş-a noastră. Că, uice, niś noi nu ni-s mácărśine! Iacă noi… io i-am fost cricit că niś dă lucru să nu-ş facă cu vrunu dăcă nu-i doftor năzgreşît, orică bárem anźiniri… mácăr ca ea, dară, dăcă s-ar nemeri, să fie măi pră dasupra… Da' atâta śe m-o fi dă frică, dă nu poț să-ț închipui!… Am postit pră supt-ascuns, vedz să nu mă zăfladză inştructăru dî la raionu dă părtid să-i baźe dă vină lu Ionu meu la comunişci, că m-ar nimiśi dăcă l-ar lăpăda… Atita śe m-oi fi fost io zmleśit cu gândurili aşcea, d-am fost dobângit aşa o durime la pipotă, şî numa iaca śe visădz, uiniţo Evo, măi-gata noapce dă noapce, nu şciu dăcă m-ai crege, că o visădz pră mama me, Dumńedzău s-o ierce, că-i răpăuzată dă mulț amar dă ani… Baş astă noapce, măi dă cătră gimińață-m vińe-n vis mama me Tuica, Dumńedzău s-o oginească, şî-m tămăstuie dăşchilinit, rupt-ales: „Măriuță, nu măi îm da tu mie ţoale dă pomană că am dăstule, mulțam lu Dumńedzău, niś nu măi am unge să le pun, aiś… Şî nu ce măi îngrija dîn sparcea lu Măriana că dişnăince-i gata legătuită c-un fiśor-aproape, chichit la faţa obrazului, numa-i lunguieț ca o trăgulă, nu boboloc, persoană dă om, nu śińegoge… Aşa mi s-arată mie aiś pră lumń-alaltă… să loveşce dă menună cu Măriana noastră, ea cam bârnaśe, el îi măi dăgrabă băloni…" *(Pauză.)*

Şî măi îm dzîsă mama me Tuica: „Măriuță, nu ce măi zgurima cu îngrijările măricişului lu Măriana, că şî să vrei n-ai măi pucé s-o prăntorś dîn legătuială! Numa du-ce iut' la Logój în ducheanu lu domnu-ăl alb, la Pepi, prăstă pod, şî-i cumpără lu uiniță-ta Eva tri metări dă pândză ńagră dă glot dupla dă lată, numa d-a măi gheasă, să nu ce nistoțăşci la bani, să fie mulțămită, că-i muiere sîngură… Şî tu să

fii śată, că, câtu-i dzîua dă adz ori dă mâńe, vińe poştariu Giuca cu veste re la uşa lu Leanța: cum-că fişoru ei, Ńesuică, s-o şî fost căpătuit la oraş cu o con-fre-ză… Şî dîn vestea dă tăligramă, gumbuzală va fi şî tu dîn dârdora asta dobângi-vei dăşchilinire şî răzlogu-ț va să fie cu bucurie!…" Iaca, baş aşa m-o glăsuit, ca-când ar fi śecit dîn carce, mama me Tuica, Dumńedzău s-o ierce şî s-o ogińască!… Şcii, uiniţo Evo, că śe-i aia confreză? *(Baba Eva dă semne că n-ar şti ori că s-ar feri să afle. Măriuță, triumfător)*: Apo' confreza-i o frizăriță da' nu dă oamini, numa la muieri… Le faśe păru creț, îl puńe pră moață, dă dzîś că-i oala cu sarme la ele-n cap. Că şî la noi aśî la frizărie, vrusără s-aducă o fată d-alea, confreză, numa nu s-o arătat niśo muiere să să ciuştuluiască şî să-ş pună păru pră moață, aşa, ş-apo' confreza s-o dus năpoi la oraş, în treaba ei…

Baba Eva *(peste măsură de mirată)*: Śiśe!?!… Doamńe, nu mă lăsa! 'Po' io aşa vis, dă când mama me m-o făcut, dă şapcedzăś şî măi bińe dă ani dă etace, n-am măi pominit!! Şî, sama, Măriuță, că visîli aşcea cu domnu-ăl alb şî cu pândză ńagră, măi aleş dăcă-i dă glot d-ăl ghes, şî încă dupla dă lată, apo' tăce să isfelesc tăman!…

Măriuță *(pe gânduri)*: Aşa o fost dzîs şî mama me Tuica, Dumńedzău s-o ierce…

Baba Eva *(în acord total)*: …şî s-o ogineascâ!…

Măriuță: …Numa o măi dzîs mama me Tuica dă pră lumń-alaltă să-ț cricesc să faś bińe, că trăbuie, să-m stai dă mare aźutori, că fără dumita nu să isfeleşce visu! D-aia, moment să ce duś prîn sat să-l cauț pră Giuca poştariu, sârboniu, că el nu stă acasă niś noapcea, să vedz să nu să fie opăśit la vrun deț dă răchie, că s-o fi buzuminit şî s-o zuitat năcazului dă tăligram… Să calț să dai dă el, şî dăcă śińegoge ce-ntrabă că di śe ți lipsă dă Giuca, dumita să spuń mintun, dîn fir în păr tătă dârdora cu tăligramu şî prăcum că śe-i scriat acoló anume prîntru Leanța dăspră gloata ei… Aşa o fost dzîs mama me Tuica când mi s-o arătat în vis şî m-o cricit să nu mă zăuit dă pândza dă glot, tri metări dupla dă lată, prîntru dumita… Io am şî cumpărat-o dî la domnu Pepi, îi în cădrof pusă bińe, n-avé grijă! Când viń năpoi, ț-o dau 'mediat…

Baba Eva *(nerăbdătoare)*: Mulțam, las' că nu-i baş grabă, că acu' ş-aşa n-am bani s-o plăcesc pră măistoriţa Fişăroańe, şnăidăriţa, să-m gace măcăr o cotrînță dînăince ş-un spăśel d-ale dă jălit, măi calumea, dăcă mă duc la vrun mort… *(suspină).* Da' acu' moment mă şup să-l aflu pră Giuca să-l śivişăsc dă tăligramă, că trăbe să fie aźunsă pră poştă, dăcă aşa ț-o fost spus Tuica, Dumńedzău s-o ierce…

Măriuță: Sînătace bună, uiniţo Evo! Iaca du-ce, că ce-aşcept!… *(Singură)*: Acu' o pocni pipota în Leanța când s-o zăi prîn sat, să şcie lumea şî ţara, că dăşîratu ei dă źuńe cu buśile dî la obraz ca sfleca ńemţască s-o şî însurat cu confreza dî la oraş! *(Se întoarce şi intră în ogradă satisfăcută.)*

Scena 5

(Giuca, apoi Leanța şi Măriuță)

Giuca *(uşor cherchelit, dar în formă, cu chef de glume. Accent sârbesc)*: Leanțo, mândro-drago, măi Leanțo, măi! Vino iuce cu ochilarii la ochi să vedz ce ţ-am adus!… Śeva… ciric-îmbuc!…

Leanța *(dinăuntru)*: Giuco, draśe, puńe ţăitungu pră târnaţ, că n-am io vreme dă poşmândrili tele!

Giuca *(vesel)*: Leanțo, du-ce dracu tu şi io! Vino, că nu mă glumesc, ai taligrama di la Cimişoara…

Leanța *(iese poticnindu-se)*: Iu-Doamńe, Giuco, istina-i?!? *(Îşi frânge mâinile.)* 'Po' dorcă nu i s-o fi 'tâmplat śeva rău lu Ńesuică meu? Ha??

Giuca *(şi mai vesel)*: Da' ge unge! Niśun rău şi numa bińe! Doamńe ţińe lumea asta şi pră mińe lângă cińe!… *(Chiuie ca la nuntă jucându-şi şapca de poştaş ca pe-o ploscă, ca şi când ar fi vornicel.)*

Leanța *(grăbită şi încă speriată)*: Au, inima me! Dă-m iuce tăligramu, du-ce focului să ce ardă, Giuco, că mă omori cu dzîle, nu alta!… Nu mă măi friźe!

Giuca *(cu un calm teatral, tacticos)*: Stai o ţără, slujba-i slujbă, să nu le-ncurc. Că cu căldura asta, m-o bătut soarili-n cap şi mi-s cam amiţit. Ai plevais?… Că io nu-l găsăsc p-a' meu…

(În timpul acestei discuţii animate, Măriuță iese din casă şi, la colţul gardului, trage cu urechea cu gura căscată. De câte ori aude cuvântul telegramă îşi face cruce cu mulţumire, strângându-şi mâinile la piept a rugăciune.)

Leanța *(dându-şi seama că Măriuță trage cu urechea, se înfurie şi ajunge la culmea nerăbdării)*: Giuco, mânca-ce-ar fraímonu, lasă plevaisu şî dă-m odată tăligramu, că-m ie dracu păsula, totă-m cure-n foc şî s-afumă!…

Giuca *(cu şagă nepotolită)*: Ai plevais? Că nu eşci tu năalfabetă?! Mama de profesor fără plevais?!? Iaca io nu vreau să-ţi dau! *(Arată spre buzunarul pantalonilor)* Vino şi-ţi ia… *(Râde cu subînţeles.)*

Leanța *(se ruşinează, furioasă)*: Giuco, dă-m śe-ai dă dat, că doar nu ţ-o fi luat Dumńedzău ori răchia mincea dîn cap!

Giuca *(vesel)*: Nu, mândro-drago, nu răchia, că nu beau pă căldura asta… Numa berea… aş bea o vadră… Tu nu?

Leanţa: Dă bere-m arge mie acuma, când mi s-afumă păsula?!

Giuca *(înţelegător, scoţând plaivazu din buzunarul pantalonilor)*: Na, iaca plevaisu, să nu dzíś că Giuca-i om rău. Da' acuma stai să caut taligrama că nu şciu unge-am pus-o. *(Se caută în toate buzunarele, tacticos, pe rând.)*

Leanţa: Aşa, aşa! Caută năcazului în tăce-odată, că găsăşci măi iuce!

Giuca *(cu metodă)*: Stai să nu le-ncurc. Daca-ţ dau alta tăligrama decât a destinata?!? Ce, îm perd io pita?!?

Leanţa (*cu simţ practic)*: Dăcă nu-i a me văd io şî ţ-o dau 'napoi mintunaş.

Giuca *(stăpân pe situaţie)*: Mândro-drago, asta nu să poace! Nu-i slobod de la reglementu…

Leanţa *(tot mai tulburată)*: Lasă-l în răgăment dă răglement! Că śińe drac o măi fi căpătat tăligram baş în momentu ăsta?

Giuca *(luminându-se)*: Vedz, mândro-drago, aiś îi aiś! Că nu-i dracu, numa-i giavălu ăl mare! Io cu mâna me am scriat după dictarea pă telegrafu di la Cimişoara doavă telegrame… pentru satu ăsta…

Leanţa *(revenindu-şi)*: Atunś dă-mi-le pr-amândouaă!

Giuca (*explicând calm)*: 'Poi nu ţ-am spus, măi muiere, că îi hiba – giavălu ăl mare! Că dîn doavă tăligrame, numa una-i a tea! Cum să ţi le dau pr-amândoavă?!

Leanţa: Atunś dă-m-o pr-a me!

Giuca *(calm)*: Da' nu şciu care-i a tea!…

Leanţa: Aia pră care-i scriat numili meu, Leanţa Păvăloane, număru 163.

Giuca: Pră niśuna nu-i scriat numili teu. Că tu eşci găina nu cocoşu!… Ion Păvăloańe şi iar Ion…

Leanţa: 'Po' atunś dă-m-o pră aia dă-i scriat numili lu cocoşu meu! *(Se zăpăceşte)*: Pfuih, draśe, că m-ai bolândzît dă cap; pr-aia dă-i scriat numili lu Păvăloniu meu, bată-l Dumńedzău şî pră el, că baş acuma n-o putut să fie fost acasă!…

Giuca: Pă amândoavă taligrame am scriat tăt Ion Păvăloańe…

Leanţa: Atunś dă-mi-le moment pr-amândouaă, că-ţ sparg capu, tătu ce fuşcic, moarce dă om fac, Giuco!

Giuca *(calm)*: Iaca dracu, iar o luvăm di la capăt! Ş-atunś spuń că poşta română merźe prost…

Leanţa: Ba capu tău îi prost!

Giuca: Num-al teu îi cumince, estă?!? *(Strigă)*: Capu meu îi bińe, poşta română merźe bună, tu du-ce-n geala, că acuş ajunge trenu di la cinci şi-ţ vińe ficioru di la Cimişoara…

Leanţa: 'Po' dă unge şcii tu că când vińe Ńesuică meu, ha?

Giuca: Din taligrama… Iaca să-ţ spun, da' ai rebdarea.

Leanţa: Spuńe, spuńe, bătu-ce-ar Dumńedzău să nu-ţ măi aźuce, Giuco!

Giuca: Iaca… Ieri stau io o ţără la recoare în poşta şi numa gata să aţipesc, ţărrr, ţărrr – zvońeşce talifonu. Hálo, aiś Giuca! Doavă taligrame; scrie Giuco: Cătră Ion Păvăloańe – scriu taligrama, nu-ţ spun ce niś daca pocńeşci, semńadză Măriana, Cimişoara. Închid taligrama, cum spuńe reglementu, o pun pe masa, hálo! A doava taligrama: Către Ion Păvăloańe, scriu taligrama, dar nu-ţ spun ce, niś daca crepi, mândro-drago, săcriet – semńadză Ńesuica; închid taligrama, cum spune reglementu, că io numa după reglementu fac treaba, o pun pe masa, închid talifonu să nu se arda şi deşchid fereastra – c-am asudat d-atita scriat. Ce crezi, nu-i lucru uşor, răspungerea mare! Cum dăşchid fereastra, se faśe corent, traźe ţugu şi-mi arunca amândoavă taligrame supt masa. Io mă bag supt masa la poşta, iau taligramili cu amândoavă mâni şi bag taligrama din gireapta în pozonariu girept şi din mâna stânga pe lăturea stânga. Di śe? Ce-am zis io? Măriana-i fata lu Ion Păvăloańe di-la-Stânga? Buun! Pun taligrama din stânga în pozonariu di la stânga! Ńesuica-i fiśoru lu Leanţa şi-a lu Ion Păvăloańe di-la-Gireapta? Zic bińe, mândro-drago? Buuun! Pun taligrama din mâna gireapta în pozonariu di la gireapta!…

Leanţa *(zăpăcită)*: Şî dă ieri până adz śe-ai făcut, Giuco, nu ţ-ar măi muri mulţ-năince?!?

Giuca: Ce-am făcut, ce-am făcut? M-am zuitat de taligramili…

Leanţa *(exasperată)*: Giuco, puşca-ce-ar trăsnetu să ce puşche, 'po' dă-m taligramu bárem astădz!

Giuca: Nu pot!

Leanţa: Ai perdut-o?

Giuca: Nu.

Leanţa: Atunś?!

Giuca: Iar le-am încurcat…

Leanţa *(categorică, luându-l din scurt)*: Ia stai! Unge-s taligramili?

Giuca *(arătând buzunarele)*: Aici şi aici!

Leanţa: Atunś cum le-ai încurcat, zăbunitule?

Giuca *(încercând să redevină stăpân pe situație)*: 'Po' uite cum *(stă cu fața către case)*: Dăcă stau așa, atunci Păvăloańe d-a-Stânga îi aici, pe mâna stânga, și pe mâna gireapta-i Ion Păvăloańe d-a-Gireapta. Estă? Istina-ie!

Leanța *(tâmpă)*: Îhî!… Îhî!… Îhî!…

Giuca: Buuun! Dar dacă mă-ntorc?! *(Se întoarce cu spatele la case)*: Vezi, mândro-drago, că acuma-i baș pe dosu! Asta nu șciu io: că cum o stat ăl care v-o probocedzat pe voi Păvăloańe d-a-Gireapta și Păvăloańe d-a-Stânga. Oare-o stat cu obrazu către voi, ori o stat, să iertați, cu dosu! *(Râde.)* Io, Giuca poștariu, n-am fost de fața și n-am nicio vina!… Și nu șciu niś cińo fost ăla…

Leanța *(total resemnată)*: Tu șcii numa să bei șî să-ncâlśii lucrurile. *(Disperată)* Acu' śe faśem? Śe mă fac?! *(Măriuță, de cum a auzit că sunt două telegrame, iese din curte și se lasă moale pe banca din fața casei ei.)*

Giuca *(imitând-o pe Leanța)*: Ce să fac, ce mă fac?!… Iaca, o cemăm și pe Măriuța și luvați fieșcecare o taligrama din cipișapca mea, puneț gegetu și semnați dupa reglementu aici și aici, le deșchigeț de fața cu mińe ca la loz în plicu! Vedz, mândro-drago, că capu-i la mińe tot bun! *(Alintându-se admirativ)*: Du-ce dracu tu și io! *(Pauză.)*

Măriuțo, Măriuțo! Vino să tragi la țancușa și să ghiceșci taligrama că io nu șciu care-i a tea și care-i a lu Leanța! Io n-am voia să deșchid io taligrama care nu-i a mea… Reglementu nu dă slobod! Și Leanța iaca se strofoacă ca mârtanu la nuntă… de un ceas de vreme, nu mă pot probi cu ea…

Scena 6

(Giuca, Leanța, Măriuță)

Măriuța *(încet, pierită, făcându-și pe ascuns cruce)*: Vin… vin… dăloc… Iacătă-mă, Giuco, iacătă-mă…

Giuca *(punând telegramele în șapcă, le agită)*: Măriuță, ție nu-ț mai spun despre ce-i vorba, că am mălăxit, mi-s dăbucat, iaca-m dau duhu. Șciu io că ai tras tu cu urechea după gard mai pogan cum traźe țugu la chefereu… Așa că luvați iut' câte-o taligrama, că acuș sosășce trenu dă śinś și vă vin copiii acasă di la Cimișoara. Că taligramili, v-am spus, nu mai întrăbați că dă unge șciu… Dacă n-aveț năroc să să ghiśască, le schimbați întră voi!… de față cu mińe! *(Îmbiindu-se și pândindu-se, fără să se privească, cele două înhață la întâmplare câte-o telegramă.)* Hooo! Mai întâi semnați aici! *(Îi pune plevaisu mai întâi lu Leanța)*:

Iaca, 'moaie-l tu, Leanțo, în gură, că eşci mai închimorată! *(Leanța ia creionul, îl scuipă furioasă, apoi semnează.)* Acuma ţucă-l tu, Măriuțo! Haida-deh! *(Iar începe să chiuie ca la nuntă şi către una şi spre cealaltă. Femeile desfac grabnic telegramele. Joc mut. Ambele se chinuie să buchisească mişcându-şi anevoios buzele. Leanța începe să icnească într-un râs forțat; Măriuță-i rămasă-n urmă cu lectura.)*

Leanța: Tolvaiii, muieri buńeee!! Tooolvai, oamini buni!!! Săriț, săriiiț! O dat Dumńedzău dă mi s-o izbângit! Suloańo, acu' să ce văd numa! Utoşo! Îhîîî… Stăi să strîg în gura mare, să audă tătă ulița! Tăt satu şî tăt natu! Să să ridă şî cânii dă cińe, dă gloata tea şî dă ńamu teu!! Audz, numa, că śe-ț scriadză în tăligram fată-ta, bicăşîța dî la făculităţîle ăle pogańe dă biś şî dă armiź *(silabiseşte cu dificultate, adaptând chinuit textul la pronunția bănățeană)*:

„Mamo şî tato,

Vinim acasă mâńe, io şî soțu meu, Gigel; io la ferma zotecnică, iară el la complecsu dă-dă-dă-sărvire…" *(se întrerupe comentând)*: Ha, 'po' fi-o źińeri-to śeva birtaş, o' că numa om dă sărviś, d-ăi dă spală criglili lu-ăi beţîś – că d-aia-i dă-dă-dă-sărvire, prăcum îi scriat aiś?!? Stăi că n-am întărminat dă śecit… *(chinuindu-se să înnoade şirul lecturii)*: Aşa! „Io la…. zotecnică, iar el la complecsu… la frizerie. Măriana" *(Se dezmeticeşte anevoie şi dă din nou într-un râs forțat şi zgomotos)*: Iaca, Suloańo, că ai źińere falnic, pră Gigel Bărbiriu! Ha, 'po-i bărbiri?! D-atâta fu harnică boităşîța tea dă anźiniră dă marve? Nu-ş găsî altăśeva fără dăcât numai-şi-numai pră bărbiriu? Şî încă Gigel? Ha 'po-i baş bărbiri, ca Ştârcu lu Raru lu Pupădzoń?!?

Măriuța: *(A rămas trăznită. Se screme să citească şi ea telegrama. Dezmeticindu-se cu greu, strigă cât poate de tare)*: Taś, Meliţo, taś, Buzduro, taś, Pârpăriţo! Taś… târciţo! Că tu eşci dă pocoru lumii!! *(Leanța continuă să râdă forțat)*: Taś, ruşîńa muierilor, taś, nimeneo, taś, cufurito!! Taś ş-audz! Iaca śe-ț făcu ţîie mândreața de fiśoru-to, ăl cu buśile dî la obraz ca sfleca ńemțască. Audz tu numa! Śiuliț, oameni buni! *(Tare)*:

„Tato şi mamo,

Sosîm acas mâńe la śinś śasuri. Io şi soţîia me, Rita. Io la şcoală, prăfesăr, ea la co-a-fu-ră, confreză"… draśe, că mă buzumińesc *(şarjând, preţios)*: „Co-a-fe-ză". Şi 'iśi, iaca sămnătura – „Ńesuică", vedz?!?

Na, iacătă-ț pră noru-ta! Şî cum ce umflai ca lapcili pră foc şî îț boldâńai ochii cât śepili că *(o imită)* „cap la mińe să nu fie dacă Ńesuică

meu nu să-nsoară cu doftoriță o' că bárem cu vro anźiniră, acoló!" Iaca-ț doftoriță, iaca-ț bárem vro anźiniră!! Confreza Rița –rupt-ales!!! *(Bate biruitoare cu dosul palmei pe telegramă)*.

Leanța *(amenințător)*: Tacă-ț fleanca, țundro, că la cińe nu-i gură ca la muieri, numa-i butușînă beșînoasă!….

Măriuță *(se repede)*: Ha, 'po' că tu-m strîź mie măscări d-aşcea?!? Stai, că ce ogârsăsc!! *(Se repede la Leanța.)*

Giuca *(întărâtându-le)*: Io mă duc, că nu vreau să fiu marture… Ia vigeț, care aveț mai mult păr dă smuls! *(Pleacă.)*

Scena 7

(Leanța, Măriuța)

(Femeile se apropie una de alta în chip amenințător, scuipând sec, apoi întorcându-se, se scarpină ostentativ pe şolduri. Repetă jocul, aşezându-se din când în când pe băncile din fața caselor, fiecare la a ei).

Leanța *(epuizându-şi repertoriul de invective)*: Suloańo !…

Măriuță *(la fel)*: Mueroańo!… Śocâiule! Pfui! *(Scuipă jos.)*

Leanța *(găsind)*: Pişotco!…

Măriuță: Zăfleśo! Crăcănato!

Leanța: Cufurito!

Măriuță: Sfârțăito!

Leanța: Taś, că ce-o bătut Dumńedzău!

Măriuță *(la fel)*: Şî pră cińe, şî pră cińe! *(Îi face în ciudă bătându-şi pumnii. Scuipă sec şi sonor una spre cealaltă de mai multe ori. Se ridică deodată, ca la comandă, se îndreaptă furioase una spre alta. Ajung față în față, dar, nemaireuşind să rostească vreo vorbă, îşi aruncă reciproc telegramele, scuipând şi suflându-şi nasul. Intră fiecare în curte, mai scuipă o dată spre gardul de la uliță şi continuă să bolborosească.)*

Scena 8

(Baba Eva, apoi Ńesuică cu Rita)

(Baba Eva vine gâfâind pe drum. Stă un moment în cumpănă, prudent, neştiind la care uşă să dea mai întâi; de la una la alta, nu se poate hotărî. Se aşează totuşi pe banca Măriuței să-şi tragă sufletul după osteneala zadarnică a căutării lui Giuca. Venind din stânga, apar Ńesuică şi Rita, cu bagaje, de la gară.)

Ńesuică *(încetinind pasul)*: Bună vremea, Babo Evo!…

Baba Eva *(prefăcându-se neştiutoare)*: Ha?… Mulţam-dumitale, domnule… Că baba nu baş auge… Śe vreme o fi, or fi vo śinś śasuri trecuce?

Ńesuică: Źumătace la şasă...

Baba Eva *(cu prefăcută indiferenţă)*: Las-că-i bińe… Să fiţ sînătoş. Abărăbari…

Ńesuică *(cu veselă mirare)*: Babo Evo, ’po’ baş nu mă măi cunoşci?!

Baba Eva *(naivă)*: Ha, cumă dzîsăş, că baba niś nu măi baş vege... Śińe dzîsăş că eşci?…

Ńesuică *(apropiindu-se de faţa Babei Eva, tare)*: Nu mă cunoşci?

Baba Eva *(îşi ridică mâna streaşină)*: Stăi, să mă uit măi bińe, că-ţ spusăi că mi s-o slăbit vigerea… *(Nu se dezmeticeşte.)*

Ńesuică *(vesel)*: Io mi-s, băicuţo Evo, Ńesuică lu Păvăloańe…

Baba Eva *(cu prefăcută mirare)*: Ha, ’po’ tu eşci, Ńesuică?! *(Îl scuipă)* Să nu-ţ fie dă giochi, că gata să nu ce măi cunosc!… Au-Doamńe, că tare dă mult n-ai măi fost pr-acas…

Ńesuică: …Cam dă mult…

Baba Eva *(curioasă, arătându-se ştiutoare)*: Ş-apo’ cu egzămenturili, fostu-le-ai dăpus pră toce?… Cu şcolili ai dăplinit?…

Ńesuică: Am gătat… Oare mama o fi zăflat că venim? O fi căpătat telegrama? *(Deşi ultima întrebare nu i-a fost adresată ei, când aude de telegramă, Baba Eva îşi face cruce, îşi scuipă-n sân şi cade năucită pe bancă.)*

Ńesuică *(rupând pauza, cu însufleţire)*: Uinţo Evo, iaca ea-i ńevasta me, aşa să şcii!… Rita o ceamă.

Baba Eva *(e tentată să se crucească din nou, dar se reculege brusc şi o scuipă pe Rita să nu o deoache, iar mâna stângă şi-o duce streaşină, în timp ce cu degetul mic al dreptei se îndreaptă spre fruntea Ritei)*: Să nu-i fie dă giochi! I-adă să-i fac cu źeźetu-ăl mic să nu-i fie nimic! *(Se depărtează pentru a o vedea mai bine)* Ăăăuuuu! Că-i tare frumoasă! Mândreaţă… Nu-i frumoasă, nu-i mândreaţă numa lisă şî scrisă. Apo’ oi fi io babă proastă, dară śe-i girept nu-i păcat, că aşa frumoşăţă dă fată… dar śe fată, că dzăsîş că-i gata ńevastă, io n-am măi văzdut dă când maica m-o făcut! Ńesuică, bińe c-o dat Dumńedzău!… dă v-aţ legătuit. Şî dzîsăş că v-aţ şî căpătuit, ha? Să fiţ dară sînătoş! *(Pe ultimele cuvinte ale babei Eva vin din urmă Mariana şi Gigel; semne discrete ca cei dintâi să plece. Ńesuică şi Rita se retrag la colţul gardului spre a urmări numărul celorlalţi doi.)*

Tabloul II

(Cortina se ridică. Aceeaşi privelişte, acelaşi decor, doar că lumina s-a mai modificat – ca unghi, nuanţă, intensitate – sugerând apropierea înserării.)

Scena 13

(Mariana, Rita, Gigel şi Ńesuică – apar veseli, venind împreună din sat.)

Ńesuică *(la poarta Leanţei, dând să intre)*: Pe naiba!… Iacă, au închis poarta… s-or fi culcat d-odată cu găinile. *(Tare)* Mamo, vină să ńe dăşchidz poarta!…

Mariana *(la fel, la poarta Măriuţei)*: Mamo, am venit! Ieş dă ńe dă drumu-nuntru, hai odată! *(Moment de tăcere în case.)*

Ńesuică *(strigând vesel)*: Gazdo, găzdăriţo, dă-ńe drumu-n voreţ!

Mariana *(cu stânjeneală, încercând să fie veselă)*: Mamo, haida, dăşchige odată! Dă-ńe drumu-n casă…

Ńesuică *(glumind cu subînţeles)*: …că acuş ni-s şasă!…

Mariana: Potoleşte-te, Ńesuică, nu le mai băga şi cuiu ăsta!…

Gigel *(cât mai convingător)*: Mamă, fii bună…

Rita *(asemenea)*: Mamă, te rugăm…

Ńesuică *(spre ceilalţi)*: Na, drace, te pomeneşti că nu mai vor să ne primească.

Mariana: E de rău; să ştiţi că poanta a prins cam prea tare. D-aia, Ńesuică, hai să nu mai punem gaz pe foc…

Gigel: Mă tem eu c-o să stăm toată noaptea pe băncile astea…

Ńesuică *(încrezător)*: Nicio grijă, doar n-or fi ele aşa de… bolomaśe!…

Rita *(neîncrezătoare)*: Dar cum facem mai departe? Cred că ar trebui să le spunem adevărul.

Ńesuică: Atunci să vedeţi râsul de pe lume! Partea a doua a comédiei.

Scena 14

(Apare Baba Eva)

Gigel: Iat-o şi pe mătuşa noastră…

Rita: Ce faci, maică Evă? Nu te-ai dus să te culci?

Baba Eva *(deosebit de vioaie)*: Da' dăinge! Dă somn mi-i mie acu?!? Că niś nu s-o-nsărat; n-o să mă culc io odată cu găinile! Ş-apo' tăt nu pot durmi câtu-i noapcea dă mare. Că m-apucă o durime dă cap şî mi să sprânjăşce somnu… Basâmcă dî la atensiuńe.

Ńesuică *(iscodind-o)*: Viń la noi, Babo Evo?

Mariana *(prevenitoare)*: Ori hai la noi, dacă vrei, măi bińe…

Baba Eva *(ocolind)*: Baio!… Numa, iaca, trecui aşa, pră uliţă… *(Luându-şi seama)*: D-apo' io văd că vă cunoaşceţ bińe… Oţ fi şî cúmva precini…

Gigel *(provocator)*: Ba chiar mai mult!…

Baba Eva *(continuând)*: …Şî la oraş îi atita lume! Da' vedz! Să 'tâmplă că cear acoló să să cunoască… *(insinuând)* …să-ş găsască sacu pececu, cumă-i dzîsa… *(Schimbă subiectul)*: Iuuh, că era gata să mă zăuit, baş d-aia venii, nărocu meu că m-am adus d-amince, să-i spun lu Leanţa că or băgat drojge la cumpărătivă… să nu să gace, c-o adus puţíńe şî n-are lumea pită… Stéreţ, voi, dară, şî givăniţî-vă-ţ că io mă şup o ţâră la Leanţa… *(Grupul aprobă, dar Baba Eva nu poate intra.)*

Baba Eva: Leanţo, Leanţo! Că vrusăi să mă bag o ţârică şî nu pot… Sama, c-or vinit drojge la cumpărătivă… *(Stând la poartă)*: Audzîtu-m-ai, ha? Dă, răspunge-ce, că mi-s io, Eva! *(Nimic.)* Să-i spun atunś lu mumă-ta, Măriuţă, să să ducă la pecărie, că ea nu-ş măi faśe pită acas, baş acu' o scos Monoslav un cuptori d-a frăbince… *(La fel, nu poate intra)*: Măriuţă, Măriuţă! Să ce duś moment la pecărie să-ţ iei pită, să nu să gace, că baş acuma o scosă Monoslav! Măriuţă, Măriuţă! Audzîtu-m-ai?!? *(Nimic.)* Iuuh – Doamńe, că párică-s moarce amândoauă!

Mariana: Nu-s moarce încă. Da's tare mânioasă pă noi…

Baba Eva *(prinzând firul)*: Ha? Cum dzîsăş, Măriano?! Îs mânioasă pră voi? 'Po' di śe să fie mânioasă, ha?

Ńesuică: Mă nădăi că stau clefnice în sobă şî dzac dă tugă…

Baba Eva (cu *importanţă)*: Au Doamńe, 'po' că nu le-o fi lovit lungoarea o' că armurarea, dă nu vin niścare să-m dăşchidă mie?!? *(Pauză)* Da' cu voi śe au? 'Po' că nu iţ fi voi hiba? Doamńe nu mă lăsa!…

Gigel: Ba, chiar noi. Noi toţi!… S-au supărat că ne-am căsătorit fără ştirea lor…

Ńesuică: Că m-am însurat fără să le spun…

Mariana: Da, Babo Evo, m-am măritat fără şcirea lor… la oraş…

Baba Eva *(prefăcându-se uluită; după un moment, cu gest larg)*: A-ha-ha-ha-ha… Îhîî!… Stăi-stăi, că acuma, iaca, prăśep şî io cu mincea me dă babă zăludă… *(Schimbă tonul, furioasă)* Na 'po' tuńe geala-n pipota lor dă muieri bolânge să tuńe, d-asta stau ele-nchisă-n sobă ca când ar fi mortu răpăuzat pră masă?!? *(Blând, mustrător spre ei)*: N-aţ făcut niś voi baş bińe, da' śe să-i faś?! *(Neîncrezătoare)*: Ha, îi istina, nu-i dă glumă śe-m spuşărăţ?

Mariana: Niś gând să fie glumă, Babo Evo, Doamńe apără!…
Ńesuică: Sigurat!
Rita: E treabă cum nu se poate mai serioasă!… Zău.
Baba Eva: Ba, Riţo dragă, s-ar fi putut, ar fi fost cu cale… măi sărioasă… dară, dacă n-o fost, n-o fost… Să fiţ voi sînătoş; i-adă să vă schip să nu vă giochiaţ… *(toţi se supun)* Na, acuma haidareţ să le strîgăm! Da' nu aşa, numa şciţ śe? Răiciul să faśem! Să audă tătă ulița! Şî cânii să să ridă dă ele! *(Puternic, apoi toţi deodată)* Leanţooo!
Ńesuică: Mamooo!
Baba Eva: Măriuţăăăă!
Mariana: Mamooo!
Gigel: Mamooo!
Rita: Mamooo!
Baba Eva: Ieşîţ, sulvăicilor, să vă astrânźeţ copiii dîn uliţă, că doar nu v-o luvat Dumńedzău minţîle, d-aţ bolândzît dă tăt!… Leanţooo! Măriuţăăă!
Ceilalţi *(în cor)*: Mamooo! Mamăăă!
Baba Eva *(mimând enervare exagerată)*: Buiţ mintun afară, zănaciśilor, că dă nu, iaca vă dau foc la casă să argeţ înluntru ca Bohaci, dă nu vă măi astîng niś pomperii-ăi dî la Răcáş… Ducă-mă dup-aia legată bumb la varmege, pună-mă-n belenś, numa foc vă dau la moment, scrum vă fac ca pră coacăni!… Aşa să şciţ, că cu Eva nu-i dă glumă… Ieşîţ mintun!

Scena 15

(Cei dinainte, apoi Leanţa şi Măriuţă, care apar legate pe frunte cu câte un batic înfăşurat.)

Leanţa *(deschide poarta şi iese mânioasă în uliţă)*: Śe vrei, uino Evo, śe ce lărmui aşa?…
Măriuţă *(asemenea)*: Îhîîî!! Śe vrei? Śe năhoace cauţ dumita la uşa me?
Baba Eva *(semeţindu-se, tacticos)*: Să vă-ntrăb io, stăi numa, zăbunicilor, să vă-ntrăb că śe vreţ voi cu copiii ăşcia? Śe aveţ cu ei şî cu viaţa lor, ha?! *(Moale, dar amenințător)*: Da' ia stéreţ voi numa o ţâricuţă… *(Tare)*: Tăśaţ, să le-ntrăb pră năiurlicili aşcea doauă: 'Po' śe şlogomentu vostru dă bolânge v-aţ legat la cap?!? Că dor-că vi-s persoane dă muieri în tătă firea!… *(Cu ironie)*: O' că v-or fi picat oglaniśile pră frunce, dă vreniśie, ca poalili dă pră Giula lu Pemu când s-o-nśintat la trăsură…

Măriuță: Iuuuh, uino Evo, da' nu-ț măi faśe taină dă noi şî dă suflecile noaşce…
Leanța: …că mi-s io dăstul dă cănunată…
Măriuță *(tânguindu-se)*: …şî dă bărosâtă dă Dumńedzău…
Leanța *(asemenea)*: Auuh, inima me!… Nu ńe măi căzniii, uino Evooo, nu ńe măi asupri şî dumita, uino Evooo!…
Baba Eva: Ba dracu, nu io! Măriano şî tu, Ńesuică, ia aduśeți-m oalili dă pră şpoieri, să le opăr şî să le śunăvesc pră amândoauă! Cu oalili le bat prăstă coveie!! Le opăr şî le oglăvesc ca pră Creața lu Śocâi, dă n-or măi fi buńe dă nimic! *(Spre cele două)* Numa nu vă ogoiț voi! *(Amenințătoare)* Baş d-aia, bolângilor, vă măi întrăb o dată că ś-aveț voi cu copiii ăşcia, ha?
Măriuță: M-or otrăvit! Iaca-m trîmură carńa pră mińe! Şlogu mă loveşce, nu alta!
Leanța: M-or veninat! Mi-s śivită dă mânie! Fras capăt!
Măriuță *(tot mai furioasă, răspicat)*: În casă la mińe nu să bagă dumńalui, bărbiriu! Aiś nu-s primiț!! Niś în privadă nu-i las!!!
Leanța *(la fel)*: Niś la mińe, în număru meu, n-are loc confreza! Confreza nu-i dă mińe!!
Măriuță *(categorică)*: La uşa me nu-m trăbe bărbiri!
Leanța *(la fel)*: Niś mie nu-m trăbe confreză!! Ducă-să-n confori, să n-o măi văd!…
Măriuță: Să vină numa Păvăloańe-meu acas, că-i îngujbeşce cu paru 'năpoi la oraş. Cu benzîn dî la Popedă le dă foc! Cu drujba îi nimiśeşce!
Leanța *(nelăsându-se mai prejos)*: Şî Ionu-meu, câtu-i el dă mutălău, cu chesăriu şî cu cuțîtu dă porś îi scrijăle!… îi mână năpoişîlea-țuric ca pră marve!
Măriuță: Cu letca îi dompunże ca pră hârśoś…
Leanța: …îi gorgoane-n lume cu furśeriu-ăl dă fer…
Măriuță: …Cu boata, ca pră marve…
Leanța: …Cu miliția!.,.
Ńesuică *(domol, cu detaşare)*: Las-că ńe duśem noi şi sînguri… Numa am śercat… cu binili…
Leanța: 'Mediat să plecaț! Hait!!
Măriuță *(domolindu-se fără să vrea)*: Să nu măi călcaț în veś pragu lu Păvăloń! Niś când oi muri!…
Leanța *(la fel)*: Să nu măi aud dă voi şî dă numili vostru!…
Măriuță *(muindu-se de tot, izbucneşte în hohote de plâns)*: Auuh-Iuuuh!… Inima me!… Leanțo, Leanțo, uită-ce cum ń-o bătut Dumńedzău!…
Leanța *(rezonând)*: …Ń-o bătut, Măriuță, da' cum ń-o bătut?!? Că în pământ mă bagă, cu dzîle…

Baba Eva (*liniştitor)*: Hooo! Bunduzîcilor, că v-aţ tăuzît dă cap. Vă cântaţ ca după mort! Tăšaţ, că n-o murit nime, n-am răpăuzat încă!… Voi plânźeţ dă tătu vă zgurimaţ, în loc să vă prăgăciţ dă nuntă… şî măi dup-aia dă bocedz…

Leanţa: Śe nunţ, că îs gata făcucee!… *(Plânge.)* Să vă duśeţ dî la uşa me! Periţ! Să nu şcie satu că o ţîn pră confreza!…

Măriuţă: …Şî pră dumńalui, bărbiriu…

Leanţa: Să nu audă lumea!…

Măriuţă: …Că mă prăpăgesc dă ruşîńe!…

Leanţa: Iaca io măi bińe mă duc să m-arunc în fântână *(bocete)*.

Baba Eva (*încercând să le liniştească)*: Vă spun io că nu vi-s śităve la cap… Că dăcă vreţ să nu vă şcie lumea şî satu, 'po' prîntru śe cănunu vostru borăiţ în gura uliţî ca după mort, dă măi-gata tri fârtaie dă śas dă vreme?!?

Leanţa *(îndărătnică)*: Da' io tot nu mă las până nu-m fac sama; hai, Măriuţă, şî tu, să sărim în fântână!… Ńe potopim…

Scena 16

(Cei dinainte, apoi Copilul, care, ridicându-se de pe scăunel, vine pe scenă, cu curaj.)

Copilul: Asta nu-i voie!… Să săriţ în fântână?!… Tovarăşa la grădiniţă l-o pedepsit pă Marińel când i-o aruncat ghiozdanu lu Ńela în fântâna lu Moş Bârdzăoń… Şi i-o şi scris lu Moş Gorilă să nu-i aducă lu Marińel macara, nimic… Niś lu Tibi… că m-o bătut… *(Recită)* „Moş Gorilă toţ-îm-spun-că-eşci-darnic-ca-un-prun…"

Măriuţă *(către Copil)*: Śińe năcazu-teu ce-o măi adus şî pră cińe aiś? Baş dă cińe era lipsă acú'?!?…

Leanţa *(către Copil)*: Du-ce moment acasă! Că ăşcia, dă miś numa prostîi învaţă! Nu-l audz?! Da' stăi un pic să ce-ntrăb că inge-ai învăţat, śińe ce-o învăţat măscarea asta?

Copilul *(recită vesel)*: „Moş-Pătru-şî-moş-Ilie-la-căzanu-dă-răchie-că-acoló-i vesălie!…"

Baba Eva: Na, Leanţo, śe vrusăş, căpătaş!… Da' măi bińe să ie careva copilu ăsta, că ńe stă-n pişoare dă ńe-mpegecăm dă el, în răotace!…

Rita *(timidă, cu blândeţe)*: Băieţelule, vino la mine!…

Copilul *(vine; cu curaj)*: A cui eşti tu?

Rita *(încurcată)*: Eu… eu… sunt… sunt a lui nenea Ńesuică…

Leanța *(furioasă)*: Ba eşci a lu dracu, dragă, că mie confreză la uşa me nu-m trăbe!
Copilul *(continuând susținut dialogul cu Rita)*: Şi cum te cheamă pe tine?
Rita *(uşor încurcată)*: Pe mine?!… Pe mine – Rita…
Copilul *(curios)*: Şi eşti tovarăşă la grădiniță?
Rita: Nu…
Copilul: Şi eşti măritată?
Rita *(stânjenită)*: …Da… îs…
Ńesuică *(salvând-o, către Copil)*: Haida-tu aiś la mińe şî las-o acu' pă Rita… *(Copilul merge la Gigel)*
Copilul: Omule, al cui eşti tu?
Baba Eva: Na, iaca geala!… Da' duśeț odată copilu-ăsta acasă când vă spun, să nu vină vro marvă o' că vrun trăctori pră uliță şî să-l oglăvească, Doamńe fereşce! O-că să riśască şî să-l prindă vo trognă. *(Ńesuică scoate Copilul în culise.)*

Scena 17

(Cei patru tineri se grupează într-o parte, „babele" în cealaltă parte a scenei.)

Rita *(în grupul tinerilor)*: Fraților, gata cu gluma! Mie-mi ajunge. Trebuie să le spunem adevărul. Facem prea mult circ şi nu-i cazul…
Ńesuică *(redobândindu-şi parțial buna dispoziție)*: Eu zic că bine-ar fi să le mai perpelim un picuț la foc mic… Măcar aşa să le răsplătim, că prea de tot ne-au cicălit ani de zile. Poate le vindecăm de năravu ăsta, că ele trebuie să ne-nsoare şi să ne mărite!…
Gigel: Bine-bine, dar e prea mult; şi, oricum, e prea târziu… Nu le mai înveți acuma. Faptele-s consumate…
Mariana: Lasă, Gigele, că prinde bine altora… să să vindece lumea de încăpățânare… năroadă.
Gigel: Dar în curând se adună tot satul… *(Femeile continuă să suspine sonor.)*
Leanța: Auuuh, sufletu meu!…
Măriuță: Iuuuh, viața me, śe n-o măi am!…
Baba Eva *(prinsă la mijloc)*: Vaai-ge-ş-amar dă lumea asta…
Ńesuică *(după un moment de gândire se-ndreaptă spre Baba Eva)*: Babo Evo, vină, fii bună, o țâră… *(Baba Eva se conformează.)*
Baba Eva: Scurt, Ńesuică maichii, scurt, dăşchilińeşce-mă că mi-s bunduzîtă dă tăt; dăzgurdzăşce-mă la mince, că-i ca pipota la găină când o scoț ş-o bați, tătă-i blotośită, nu măi prăśep…

Ńesuică: Na bagă dă samă, Babo Evo! Du-ce şî spuńe-i la mama că Rita nu-i ńevasta me, numa ń-am înţăles să dzîśem noi aşa, ca s-o lecuim pră mama şî s-o dăstâmpim dă năravu d-a mă căpui ea cu însurătoarea… şî cu toce ălelalce… că ei noră numa doftoriţă o' bárem anźiniră-i trăbe… Aşa că io nu mi-s însurat cu Rita dă istina, numa ńe prăfaśem.

Baba Eva *(surprinsă, nedezmeticită)*: Iaca mă duc, Ńesăluică maichii, dăloc m-am dus… *(Îi şopteşte Leanţei cele aflate.)*

Gigel *(în grupul tinerilor)*: Acuma haideţi să descurcăm mai departe iţele; dar puţin câte puţin, nu dintr-o dată, că, Doamne păzeşte, o fi careva slabă de inimă…

Rita: Eu zic c-ar fi bine s-o facem cât mai degrabă…

Ńesuică *(râzând)*: Nu la inimă au ele hibă… dar nu-i frumos să zic… pe şleau. *(Îşi bate discret cu arătătorul la tâmplă.)*

Mariana: Lăsaţi pe mine, că acuma-i rândul meu. Babo Evo, fii bună şî măi vină o ţârică aiś la noi…

Baba Eva: Iacătă-mă că am venit, Măriano maichii…

Mariana: Şcii śe mă rog io dă dumita, Babo Evo, că tot ce-ai ustănit dăstul cu umblatu… Du-ce la mama, la Măriuţă Păvăloańe, şî spuńe-i rupt-ales că nu mi-s măritată cu Gigel. Numa am dzîs aşa ca s-o dăzvăţ pră mama să să măi baźe-n treburile mele; măi ales să-m cauce mire tăt doftori şî anźiniri…

Baba Eva *(prompt, inimoasă)*: … 'ţăles, Măriano dragă, 'ţăles! *(Se duce la Măriuţă, cu care şuşoteşte.)*

Rita: Acu' să vedem ce se mai întâmplă! *(Râzând)* Ce naiba, în satu ăsta chiar aşa de mulţi oameni bolnavi sunt, de toată lumea vrea să-şi aducă neapărat în familie un doctor?!?

Ńesuică: Nu-i vorba de boală, ci de fală!…

Mariana: …ba mai bine de sminteală! *(Spre babe)* Eih, v-aţ sfătuit? Babo Evo, s-or măi tolduit? *(Pauză, ezitări.)* Ńe primiţ acasă?

Leanţa *(mai întreprinzătoare, spre Rita)*: Apo', domnişoară, cum să-ţ spun, atunś io n-am niśo treabă cu dumita! Iartă-mă că am fost cam re; aşa-i feliu meu, aşa mi-s io, măi închimorată. Când îm pun io śeva-n creasta minţî, o' că-m izbângesc, ori alta nu-i!… Ş-apo' poţ să fii şî confreză, că io n-am nimic în coantră, eşci în locu dumitale… *(izbucnind, uşurată)*: Numa tu, Ńesuică, rupă-ţ rău' osu peptului, marş în voreţ! Tuńe dracu-n ciń' să tuńe, că nu ce-am omorit când ai fost mic, da' ce-omor acuma dacă nu faś cum dzîc io!

Ńesuică *(cu binişorul)*: Stai, mamo… Mă cem că n-ai înţăles cum vińe treaba; şî măi ales n-ai învăţ… nimic.

Rita *(întrerupându-l)*: …Şi mie-mi pare rău. Dar să ştiţi că eu nu-s nici domnişoară şi nici coafeză!…

Leanţa *(pe faţă)*: Ágică-cum? Niś tu-domnişoară, niś tu-confreză?!?

Rita *(cât se poate de firesc)*: Coafeză nu-s pentru că nu-s. Iar domnişoară nu-s pentru că… sunt măritată!

Leanţa *(îl ia din scurt pe Ńesuică)*: 'Po' nu spusăş măi 'năince, mă, Ńesuică, mă, că nu eşci însurat cu Rita? Asta vińe că niś ea nu-i măritată! Nu?…

Rita: Ba eu sunt măritată, dar nu cu Ńesuică…

Leanţa *(îndărătnică)*: Numa estă că Ńesuică meu nu-i însurat?!…

Ńesuică: Ba, şî io mi-s însurat… Dar nu cu Rita.

Măriuţă *(prinzând curaj, gata iar de ceartă)*: 'Po' io nu şciu cum dă poace fi śińegoge aşa dă tutuluc dă cap?! Mă tăt mir şî mă menunădz, că doar-că nu-i marvă, numa să ţińe că-i persoană dă muiere… *(Către Baba Eva, tare)*: Iacă, ea nu prăśepe că numa Măriana me nu-i măritată!… Am şciut io tădăuna că ea-i fată bună şî cumince!… Numa acu', iaca să prosti o ţâră ca să-ş facă tainî dă noi, vedz-tu, să poşmândreascî!… *(Către Mariana, optimistă)* Estă, Marianî cu mama, că tu nu eşci măritată?!… Hai-la-mama, ţucu-ce, şî-m spuńe… tot.

Mariana *(categoric)*: Ba, mamo, şî io mi-s măritată, şî încă dă vro doauă luni!

Măriuţă *(dă să leşine)*: Au, Doamńe, nu mă lăsa!… *(îşi revine brusc)* Ş-apo' eşci muiere măritată, ha?! Măritată cu bărbiri, Mărianî, ha?!? *(Arată cu dispreţ spre Gigel)*: Stai, că tătu-ţ smulg io păru! Nu-l las io prî pupădzoniu ăsta să ce tungă!… Ce tung io, cioaşă ce fac!

Mariana: Stai, mamo, linişceşce-ce odată! Lasă-l în paśe pă Gigel, că nu cu el mi-s măritată… Şî Gigel nu-i bărbiri cum am spus noi ca să ce năcăjîm. Că iaca, dacă „nu-i doftor şî nu-i mácăr anźiniri" cum dzîśeţ voi, ţ-o fi bun şî źińere bărbiri!…

Măriuţă *(uluită şi neîncrezătoare)*: …Ş-apo' Gigelu, dacă nu-i bărbiri, atunś śe-ar pucé fi, mă rog frumos?

Mariana: Tăman inźińer!

Măriuţă *(tot mai stăruitoare şi mai tăioasă)*: Şî dăcă-i anźiniri şî nu-i însurat cu cine, atunś śe caută aiś, la uşa me şî-n satu meu?!

Mariana: Aiś ş-o luat slujba – repartizat inźiner-mecanic la tractoare.

Baba Eva: Las' că-i bińe: şî frumos, şî anźiniri! Să nu-i fie dă giochi… i-adă să-i fac cu źeźetu-ăl mic să nu-i fie dă nimic…

Leanţa *(prinzând curaj)*: Şî dacă domnişoara – ágică do-am-na! – nu-i con-frezî, atunś, mă rog, ś-o ştudurit şî cu śe anume să acupă?…

Ńesuică: Rita-i doctoriță ş-o fost repartizată la noi la dispenzari.

Leanța *(în culmea nedumeririi, dar şi a exasperării)*: Ş-apo' dăcă-i doftoriță; îi, ha? Şî-i măritată; îi, ha, Ńesuică? Atunś di śe nu-i măritată cu cińe, Ńesuică, tutulucule?!? Vai dă capu teu!… Că dafici şî-n izâdă ce-am ținut la şcoli, că n-ai mince-n capu teu niś cât o tutcă!… Calśe-ce vaca Costroama să ce calśe!…

Baba Eva *(profitând, se apropie de Rita)*: Audz, Riţo… dacă eşci doftoriță, baş să ce-ntrăb: fi-o slobod să mânc io oauă fripce căigană cu şonc şî cu śeapă la un loc făcuce?!…

Rita *(zâmbind)*: Cum să nu? Şi la vârsta dumitale!… dacă eşti sănătoasă şi ai poftă…

Baba Eva: Lacomă mi-s io, poptă m-ar fi… numa vedz, cu sînătacea stau ca năcazu… Beceagă-n forma me nu-i nime-n lume!…

Rita *(curioasă)*: Dar ce te doare?

Baba Eva: Vedz, Riţo dragă, asta-i: nu mă doare nimic, numa am atensiuńe şî mă astup noapcea d-aiś, dîn capătu peptului… *(luându-i mâna Ritei, îi arată locul)* ş-apo' am şî vînili îmflace la piśoare…

Rita *(serioasă)*: Vino poimâine… ba, vino mâine, că mă găseşti la dispensar…

Măriuță *(căutând să obțină teren)*: Audz, Ńesuică, dăşchilineşce-mă pră mińe: Estă-eşci tu însurat cu Rița?

Ńesuică *(senin, categoric)*: Nu!

Măriuță *(laborios)*: Stăi-stăi!… Atunś mă-nchipui în mincea me cum-că aia vińe că tu, Ńesuică, nu ai fi, basâmcă, om însurat?!…

Ńesuică *(la fel de prețios)*: Ba, uino Măriuță, mi-s baş om însurat, cu acce-n răgúlă, vizurăpert, sigurat!…

Leanța *(nelăsându-se mai prejos, o abordează în felul ei, direct, pe Mariana)*: Ha, Măriano, 'po' Gigelu îi bărbiri o' că anźiniri?

Mariana *(tranşant)*: Inginer!

Leanța *(simțind că-i vor veni răspunsuri nedorite, devine şi ea prezumtivă, parcă încercând să amâne aflarea adevărului)*: Ş-apo' fi-o el om însurat?…

Mariana *(scurt şi apăsat)*: Da!

Leanța: Ş-atunś ai pucé să-m spuń tu mie, dacă nu ce superi, că unge i-i ńevasta?…

Mariana *(sec, puternic)*: Aiś!!…

Leanța *(ca lovită în plex, după ce înghite în sec, izbucneşte între furie, disperare şi văicăreală)*: Auuudz, Ńesuuică, că Măriana fusă harnică şi pusă laba pr-un anźniiiri!… Numa tuuu! Cu capu teu ăl prost, că-i săc ca nuca a pâşcăvă, la cińe, Ńesuuuicăăă!… nu fusăş vrenic să ce-nsori cu Rita, că-i doftoriţăăă, haaa!…

Ńesuică: Stai, mamo, nu ce măi lăsa-n glas ca la mort, că Mariana nu-i măritată după Gigel…

Leanța *(repede, redevenind îndărătnică, apăsat)*: Da' Gigelu-i anźiniri?! *(căutând răspunsul şi la ceilalți)*: Estă?… Ha?…

Ńesuică: Da, estă…

Leanța *(repede)*: Şî spuşărăț că-i om însurat, ha?

Ńesuică: Da, estă…

Leanța *(supărată foc, izbucnind)*: 'Po', Ńesuică, tu eşci prost dă tăt! Tu nu prăśepi că Gigelu-i însurat cu Măriana?! Că Măriana-i căpătuită cu anźiniriu şî gata?!?

Ńesuică *(îndărătnic)*: Gigel nu-i însurat cu Măriana! Măriana nu-i căpătuită cu Gigel!!

Leanța *(la culme)*: Atunś poci-fi c-o fi însurat cu cińe, Ńesuică, bou-vacă ce-am făcut, bolândule!!! Iaca, oi avé buzăran la casa meee!… *(se tânguie.)*

Mariana *(pentru a opri degenerarea totală a discuțiilor)*: Uino Leanțo, fii bună!… şî linişceşce-ce… că-ț spun io cum stau lucrurili: Gigel îi însurat cu Rita.

Leanța *(perplexă, după o pauză, rătăcind prin şirul de afirmații)*: Apo'… da-da-da… apo', da-da-da… Istina. da-da-da! *(Exploziv)*: Iaca! Anźiniriu cu doftorița! Anźiniriu cu doftorița!! Am şciut io dî la înśeput!!! Şî pră voi v-o pus sfântu-dracu să vă faśeț dascheli şî grăjdari cu diplómă! Şî noauă tăt el ń-o luvat mințîle să vă lăsăm!! Măi bińe vă băceam la cur tătă dzîua şî vă țîńam să păzîț gânşcile pră rit!!!

Măriuța *(crezând că-i vine ei apă la moară)*: …Da' io tăt nu mă las până n-o mărit pră Măriana me cu un doftor o' că bárem cu un anźiniri; *cap la mińe să nu fie dacă n-o fi aşa*! Să fie măricişu pră potriva ei ş-a noastră – nu mácărcum. Baş aşa! Să crepe dúşmanii dă śudă!!

Leanța *(către Baba Eva)*: Audzî-t-o, numa, pră Suloańa cum dzîse ca mińe! „Cap la mińe să nu fie!…"

Rita *(către Măriuță)*: Doamnă… Dodă… Nană… Uină Măriuță, pe Mariana n-ai cum s-o mai măriți dumneata…

Măriuța *(retează)*: Ba io am s-o mărit! Io am făcut-o, io o mărit!

Rita *(continuând)*: …că-i deja măritată, gata!

Măriuța *(repede)*: Dă unge şcii?

Rita *(firesc, calm)*: Pentru că Gigel şi cu mine am fost martori când s-au cununat, am fost naşi la primărie… la Timişoara.

Măriuța *(derutată)*: Dacă aț fost marturi… ágică un feli dă nănaş… Da' io atunś tăt o omor pră Măriana: io am făcut-o, io o omor!

Baba Eva *(cu un zâmbet larg, rămânând branşată la spusele Ritei)*: Dacă voi aţ fost nănaş, să fiţ sînătoş! I-adă să vă schip!…

Leanţa *(isteaţă, insinuant, spre a pune gaz pe foc, imitând preţiozitatea Măriuţei)*: …Ş-apo-atunś, mă rog frumos, binevoireţ a mă dăşchilini şî pră mińe-n creasta minţî, prăcum că śińe să fie fost fălosu-ăl dă mire?!?

Scena 18

(Cei dinainte, Giuca)

Giuca *(intrând pe ultima replică, gata să rămână cu gura căscată ascultând, apoi deodată devine vesel, chiuind ca la nuntă)*: Iu-hu-hu!… Iu, iu, iu!… Asta-i nunta şi-i uspeţ!… Iaca, Leanţo, mândro-drago, ţ-o spuńe Giuca-poştariu că śińe-i mirili-ăl falosu. Iu-hu-hu!… Vină şi tu, Măriuţo, iu-iu-iu şi iu-hu-hu! Să audz şi tu, că în taligrama daficea aţ cetit; n-aţ preceput, că nu vă duce mincea… Oi fi io Giuca poştariu cam biţîc,.. da' prost nu! Să nu mai blehociţ… *(scurtă pauză; Giuca încearcă să ia o poziţie cât mai oficială; pentru sine)*: Iaca, nu mă clacin… *(Marţial, salutând)* Măi, voi nu precepeţ că mirili nu-i altu decât-numai-şi-numai Ńesuica?!? *(Dându-i uşor peste cap Leanţei)*: Ńesuica teu, mândro-drago, du-ce dracu tu şi io! *(Iarăşi poziţie marţială, salutând.)* Şi mireasa nu-i alta decât-numai-şi-numai *(preţios)* Mariana! Mariana tea! *(Lovind-o uşor în scăfârlie pe Măriuţă şi imitând-o pe Leanţa)*: „Cap la mińe să nu fie!…" Mândro-drago, du-ce dracu io şi tu! Iu-hu-hu şi iu-hu-hu!… *(Moment de perplexitate –femeile sunt de-a dreptul siderate.)* Măriano, spune-i tu lu Cicea Giuca, să audă toată lumea, istina ie că tu ce-ai măritat cu Ńesuica?…

Mariana *(confirmând cu convingere)*: Estă. Istina, Ciceo Giuco, aşa-i!

Leanţa *(furioasă, explodând)*: Ńesuică, calśe-ţ capra smârcu nasului, ha, 'po' ce-nsuraş cu sluta lu Suloańa?! Că tăce vînili-ţ put a vacă ş-a piştávină dă ştălog!… Cu gloata şî cu ńamu lu Suloańa ce-nciurbaş tu, muri-ţ-ar înźeru, ha?!? Bucură-ce şî ce faloşăşce, Suloańo, că vaca te a slută śe nu putu să-nveţă altăśeva numa şăfă prăstă śoardă şî arghelă, iaca să mărită cu prăfesăr, măăă! Cu prăfesăr, om şî domn!… *(pe alt ton, brusc, către Ńesuică)* Vai-ş-amar dă mincea te a śe n-o ai!…

Măriuţă *(expansivă)*: Taś tu, ţundro, că fata me-i frumoasă ca bujoru – că-i mândră, mare, albă, grasă şî pogană –, numa fişoru-to îi cu buśile dî la obraz ca sfleca ńemţască!…

Baba Eva: …Şî să facă bińe să să măi tungă, că are păru măi mare ca la fece, dă să rige satu dă el. Şî să-ş măi scurce şî pocompării, că iaca acuş aźung dă şî-i 'noadă supt barbă! Io atita-i spun, că mi-s muiere bătrână…

Giuca: Măăă!… Da' nu vă mai baceţ gura daficea! *(Luându-le la rost)* Leanţo, 'po' tu nu eşci făloasă că Ńesuică vińe profesăr iac-aiś în sat, cu tińe?!… Şi tu, Măriuţo, nu eşti bucuroasa că ai fata acasă?!?

Baba Eva *(amestecându-se)*: Ba, bińe că dădu Dumńedzău că-s şî însu…

Giuca *(o întrerupe)*: Măriuţă, vedz că ai fată frumoasă?…

Baba Eva *(amestecându-se)*: ..şî niś nu-i slută, numa-i păroasă şî frumoasă…

Giuca *(o întrerupe)*: …şi tu, Leanţo, ai fişor făţos…

Baba Eva *(amestecându-se)*: …numa să-ş taie pocompării, că iaca, acuş îi aźung la buric…

Giuca (o *întrerupe)*: Babo Evo, dar mai taś, cuncină-ce, o' că nu am dreptacea?

Baba Eva: Ba, Giuco, îi baş aşa cum dzîś… Frumoş, frumoş… I-adă să-i schip să nu le fie dă giochi!… *(Îi scuipă.)* Şî nănaşu anźiniri îi ţifrăş, şî nănaşa doftoriţă îi mândreaţă dă persoană… I-adă să-i schip şî pră ei, să nu-i apuśe vo durime dă cap! *(Îi scuipă.)*

Giuca *(râzând)*: Uino Evo, dăscântă-le şi pe năroagele aşcea doavă, că io cred că le-o lovit strechea şi căpiala, că nu mai te poţi înţelege cu ele…

Baba Eva: Lasă-le numa-n grija me, că le descânt io, moment le zvidui dă căpială!…

Giuca: Şi voi, copii, Nesuica şi Măriano, acuma voi trăbe să spuneţ unge vreţ să staţ: la Leanţa ori la Măriuţă. Că-i musai să să linişceasca amândoavă. Daca nu, le stâmpăr cu doauă vedre de apa reśe…

Babo Evo, le-ai descântat? Că văd că nu s-or potolit. Iaca acuş le descânt io, că mă precep:

Tu Leanţo şi tu Măriuţo,
Cu descâncecu meu, acuma la moment,
Astădz şi mâńe,
Sâmbătă şi duminică
Şi luni de nu v-o fi leacu,
Curat să vă ia dracu!

(Cască prelung): Aşaaa! Acu' vi-i de leac! Na, ia spuneţ la care dintră voi stau mirii? Până la nuntă şi după nunta di la sat. Că-i musai să le facem şi nunta di la sat! Cu popa, la bisărică.

Măriuţă *(mai domolită)*: Io nu-m dau fata noră!…

Leanţa: Niś io n-am o sută dă fişori să-i dau dă lângă mińe! Să să baźe-n ńamu

lu śińegoge…

Giuca *(amenințător)*: Io zic mai o data, să vă ghingiț iuce, până vi-i bińe…

Leanța *(căutând scăpare)*: Io aşcept să vină Ionu meu acasă…

Măriuță *(ținându-se la preț)*: Vińe, nu vińe, vină mácărśińe, io n-am fată dă dat noră!

Baba Eva: Aşa-i, aşa-i; să nu dai gloata tea şî lucru' teu dă lângă cine niś în ruptu capului…

Giuca: Taś, fii bună, uino Eva, nu mai apringe iară focu!

Leanța: Ba taś tu, beţîcule, că uinița Eva-i muiere bătrână şî cumince şî are girept să nu-m dau glocița me şî oşcioru meu!…

Măriuță: Că baş! Niś io nu-m dau fecița! Măi bińe mă omor ş-o omor şî pră ea.

Baba Eva *(prinzând curaj)*: Ş-apo' śe potcă dă cununie o măi fost şî aia fără părinț şî fără popă?! *(Cu amărăciune şi dispreț)*: Vai-ge-ş-amar, bleaznă şî băźocură, nu cununie! Păcat şî blăstăm…

Leanța *(înfierbântându-se din nou)*: Aşa, aşa – agivăru agivărat… Plecaț dî la uşa me!

Măriuță *(la fel)*: …Şî dî la a me! Duśeţî-vă unge vă duc ochii, că mie nu-m măi trăbe nimic!

Baba Eva *(puternic afirmativă)*: Bińe dzîsăş, Măriuță! Bińe dzîsăş, Leanțo!! 'Po' copiii voştri n-or fost volniś să-ş găsască pîntru căsniśie doftori şî anźiniri – pră voia voastră? Vai-ş-amar, v-or făcut dă pocoru lumii, cum spuşăi…

Scena 19

(Cei dinainte, Moş Costa. Moş Costa se ridică de la locul lui şi merge spre scenă.)

Moş Costa: Apo', Evo, iaca io nu măi pot să rebd! Śe ce ţîńe năspârcea aiś şî nu ce duś să ce-oceş acasă, că eşci babă zăludă. Tu śe măi vrei? N-ai văzdut, n-ai făcut şî n-ai păcimit dăstule în viața te, ha? Să vege că nu ţî-i dăstul. *(Aducându-şi aminte)*: Auuuh, Costo!… Aşa-ț trăbe… *(către Eva)*: Că n-am fost io harnic când ai fost pră brânca me să ce toldui, să ce saturi când ț-o fost vremea, c-apoi tolduită ai fi rămâńat pân-o durăi bordu pră cobârşău' teu şî n-ai măi fi îmblat cu şoalge şî cu boalge.

Baba Eva *(cu pretenție de seriozitate)*: Audz tu, Costo, ogoaie-ce şî şădz locului să nu ce lovească pră cińe brânca! Şî bagă dă samă să nu mă năravădz pre tare, că şcii tu că io mi-s porăvă rău! Moment capăt aferem, ş-apo-atunś

śe pun pră obrazu teu nu ce speli cu tătă apa dîn Cimíş…

Moş Costa: Târtăreşce tu numa dîn târtăriţă dară câtu-i vre, că-i bleauca te – că n-om fi noi proşci să ce-ascultăm până poimâńe. N-ar fi rostu meu să mă vâp, numa basâmcă potcaşîle aşcea-s gata să îmbătrâńască daficea şî-n izâdă, după câtă mince arată că n-au… 'Po' dacă copiii voştri ş-or vădzut dă şcoli, or învăţat – acu' daţî-le paśe să-ş vadă şî dă viaţa lor! Că doar n-aţ fi vrut să ţînă şî ei la oraş rânduiala voastră şî s-o mâńe tot într-o sfadă. Dacă ei s-or înţăles, s-or legătuit şî s-or căsărit ś-aţ fi vrut? Să-i măritaţ şî să-i însuraţ voi, babili, drupt înţăleapta căpuire a lu năstăvita asta dă potaie bătrână?!?…

Baba Eva *(ofensată)*: Sama, Costo, sama!…

Moş Costa: …nu pot să pun io atâta caznă pră obrazu vostru, că mi-i mie ruşîńe. Că baş, Leanţo, mulce ştudii şî egzămênturi dăpusăş tu în viaţa te, dă nu-ţ trăbe noră numa o doftoriţă, ha? Muuulce… Şî tu, Măriuţă, tot aşa! Ăi fi dîn vrun ńemoşag dă spăiie dă vorbeşci aşa dă pră mare, dă-ţ răsuś limba şî mincea d-o măi ai – dă párică la Părij în floarea-freanţură ai învăţat să dănţui valţştolţ şî să cânţ la clăvir? Şî iaca doftoru ori anźiniriu-i gata să-ţ iasă źińere, baş prîntru ciné… dîn şcătulă! Lăsaţ copiii-n paśe şî nu vă zuitareţ că după viţă vi-s ńamuri dîn băbăluc… bătu-v-ar bruma şî reuma! Na… na!… Că şî io mi-s ńam cu voi… şî mi-s om bătrân… *(Schimbând tonul)*: Ori voi vreţ sfada cu mińe?!?… O' că să v-aduc vrun popă să vă dăşchidă carcea şî să vă dăjleźe… Da' dă unge popă?!? Că dă când răpăuză părincili Titu, iaca, nu măi avem… niś popă!… Păśeşălaţî-vă-ţ, că doar nu v-aţ strîcat la cap!

Leanţa *(ruşinată, cu jumătate de gură)*: Nu, uico Costo… Mi-s śitavă…

Măriuţă *(la fel)*: Doamńe, apără-mă şî mă păzăşce… Dar cum să-m pot io închipui să mă zăuit dă ńamuri?!…

Moş Costa *(decis)*: Apo-atunś?!?… Ńesuică, Măriana şî voi nănaşîlor – că acuma şî voi vi-s ńamuri cu mińe: nepoţî-ăi noi a' mei! – şî voi *(către Leanţa şi Măriuţă)* şî tu, drughiţo *(către Eva)*– ia măi haidareţ aiś către Moş Costa, măi aproape!

(Apropie cele două bănci, se aşază, ceilalţi se adună în jurul lui, care pe bănci, care în picioare, ca să vadă şi să fie văzuţi.) Aşa, şăgeţ şî śuliţ bińe śe io vă spun: Io d-aiś nu plec până nu-aud când şî cum faśem nunta! Şî, moment după aia, că unge o sta Ńesuică cu Măriana… *(privind semnificativ spre Leanţa)* …O' că Măriana cu Ńesuică *(la fel*

spre Măriuță).

Giuca: Ágica unge-i nunta… Iuhu-hu-huuuu!.. Şi unge-i socria *(cântând)*: „Toce-n lume să le faś, George, Giuco/ źińere să nu ce baź, Giuco, Giuco!/ Dar şi nora la socrie/ Mândro, drago/ Îi ca ruda la cośie/ Dodă, dodă!…”

Moş Costa *(îngăduitor)*: Bińe dzîś, Giuco!… *(Către femei)* Na, acuma să v-aud cum cântaț voi!… Ia glăsuiț!

Leanța *(la strâmtoare)*: 'Po' io nu şciu… Să vigem că cumă dzîśe Păvăloniu meu…

Măriuță *(la fel)*: Niś io… Că io nu ies dîn vorba lu a' meu!…

Moş Costa *(mustrându-le blând)*: Dară nu vă măi faśeț curău! Poci-fi-că nu şcie tot satu că śińe cântă-n căşîle aşcea lu Păvăloni?! Voi căpuiț tătă rânduiala şî prăpăgiții ăia źoacă după clențaica voastră. Că vi-s dace-n gealî… Hameşă muieri, să ce feară Dumńedzău. *(Tot serios)* Na, acuma gata cu gluma! Dacă voi nu şciț, niś nu trăbe să şciț. Copiii trăbe să şcie; cinerii, mirili şî mireasa. Unge dzîc ei, acoló-i musai să-i primiț. Pân-or aźunźe ei să-ş facă ogodu lor şî casa lor… n-or sta aiś pă clup în uliță ca boactării… *(Tinerii ezită.)* 'Po' nu şciț niś voi, ha?… Atunś, Giuco, dă-m cipişapca te şî doauă țăncuşă – Leanța şî Măriuță – şî dă-m mie să trag că io mi-s nărocos! *(Giuca se conformează. Moş Costa, luându-şi seama, în glumă)*: Vorb-alúia, cumă-i dzîsa, prost să fii, năroc să ai!… Iaca, fi-voi io prostu şî voi-nărocoasîli! *(Giuca agită vârtos biletele în şapcă; Moş Costa extrage unul, îl dă lui Giuca să-l citească.)*

Giuca: Pă țăncuşa asta scrie… scrie… *(suspans)* scrie… Măriuță!

(Scurtă pauză)

Leanța *(izbucneşte în plânsete şi văicăreli)*: Vai dă nărocu meu, uiniț Evo!… Țîńe-mă să nu mă hurui, Moş Costo!… *(Boceşte)*: Că-m pleacă copilu źińereee!…

Moş Costa *(blând)*: Nu fi proastă, Leanțo, că doar eşci ńepoata me… Că nu-ț pleacă Ńesuică-n lume, numa iac-aiś în slog…

Baba Eva *(şuşotind spre Măriuță)*: Sama, tu Măriuță, să nu-l primeşci în casa te cu pocompării ăşcia, până nu şî-i rage moment!…

Moş Costa *(speculând la limită)*: Oceşă-ce, Evo, că dacă nu ce-am tolduit io la vreme… nu mă faśe… ăl dă n-am fost!… *(Iluminându-se, salvator)*: Da' ia staț voi pră paśe! Că iaca vin şî Păvălonii dî la echipă… Dă bună samă că ń-or văzdut, că iacătă-i cum s-or răznit unu cea şî altu hăis, ca boii, să-i vadă ńevestili că cum le poartă mânia… *(Tare)*: Haidareț, Păvălonilor, cureț iut', că-i lipsă dă voi – vi-s cuscri, cuscri, măăă! – aşa să şciț! Da' băgațî-vă-ț careva la baba Vuşca lu Prohab dă luvaț

crampu-ăl mare să sparźem o uşîţă, mácăr, în ruşînea aia dă zîd dîntră voreţuri… că v-o pus śińe v-o pus să vă băşcăşîţ cu zîdu-n slog, ca nălumea… *(Cei chemaţi nu mai apar.)* Şî iac-acu' Leanţa să căinadză că-i pleacă fiśoru źińere… la Măriuţă, după fata ei…

Baba Eva *(inimoasă)*: Şăgeţ voi-iś, că io mă şup la baba Vuşca s-aduc crampu lu moş Prohab – că cramp ca el n-are nime!… – să îmburdăm ruşîńa aia dă zîd.

Moş Costa: Ogoaie-ce, Evo, că moment îţ dau şî ţîie śeva dă lucru, că eşci muiere prăśepută şî ce ţîń mare maistoră. *(Spre Ńesuică şi Mariana)*: Voi veniţ la Moş Costa, că vi-s ńepoţî mei, să vă grătulădz şî să vă ţuc dă sînătace! *(Îi pupă pe frunte.)* Că nu mi-i ruşíńe cu voi. Şî mi-s fălos şî cu nănaşî-ăi ţifrăş. Iaca, acu' toţ ni-s ńemoşag!…

Baba Eva: I-adă să vă schip şî io pră tăţ să nu vă bicejîţ dă giochi, o' că să vă aźungă vo mânătură, ferească Maica Preźistă…

Moş Costa *(în glumă)*: Măi cuncină-ce năcazului, Evo, cu schipitu, că iaca acuş faś tău dă când tăt schipi!… Dar dacă baş vrei, schipe-le pră Leanţa şî pră Măriuţă câtu ţî voia, poace le zvidui, că párică le-o fost lovit strechea. C-apoi măi ţ-oi da io dă lucru mintun… Iaca, nu ce măi făli tu cu şupitu, că dîzśai că măi-gata ce-o uloźit reuma… Ş-apo' lasă crampu lu moş Prohab pră sama altóra, că tu n-ai fi în stare… să-l porţ, slabă năgejge… Dar dacă eşci muiere prăśepută, prăcum ce ţîń, apo' dă o făcătură ca să să-ntoarcă căşîle şî iorsagurili lu Păvălonii dîn dos-dă-dos în faţă-cătră-faţă! Ca la ńamuri după cumă şî îs dîn băbăluc.

Giuca: Şi cuscri, Moş Costo! Iu-hu-huuu! *(Cântând)*: „Socru-ăl mic şi socru-ăl mare/ Beu răchie dîn căldare/ Şi la Giuca au căutare!" Că la nuntă, musai io să fiu stăghiş. Iu-hu-huuu! *(Chiuie, cântă ca la nuntă şi mimează jocul steagului.)*

CORTINA

(Moş Costa iese prin partea stângă, traversează spaţiul scenei prin faţa cortinei lăsate şi se îndreaptă spre podium, se aşază pe scaun, răsuflând uşurat.)

Scena 20
(Moş Costa)

Moş Costa *(întorcând uşor capul spre public)*: Şăgeţ, draźii lu Moş Costa, că nu s-o întărminat încă!… Prîntru că di śe? – mă întrăbaţ. Că lumea asta,

măcăr dacă zgogeşci s-o chicheşci cu mâna, ea dă dîn copice şî iar să strîcă… Când ai dzîśe că-i chichită şî răpălată gata, numa iaca… *(Este întrerupt de zgomote straşnice, fulgerături, modificarea luminii – beznă în sală.)* Au, Doamńe, că înśepe potopu, puvoniu dă ape şi dă trăsńece, străluśe dă párică să huruie lumea dîn fundamec!… Şî inge-i Copilu? O rămâńat pră bină, ha?! *(Strigă spre scenă)*: Păvălonilor, Evo, Ńesuică… Sama la copil, aveţ grijă dă el, să nu păţască vro vătămare, că vă ogârsăsc, vă uśig! Vă zmleśesc… Copilu!… *(Rămâne tăcut şi îngrijorat pe scaun.)*

(Sfârşitul Tabloului II)

Epilog

(Zgomotele, fulgerele, tunetele continuă câteva clipe în semi-întuneric, apoi se mai liniştesc, rămânând în depărtare ecoul unei manifestaţii de stradă, vociferări indistincte ale mulţimii. Colţurile dinspre margini ale cortinei sunt ridicate atât cât să poată ieşi şi intra Prăbăgăndistu, ducându-l într-o roabă cu roată de cauciuc pe Copil. Prăbăgăndistu are mânecile sumese, nelipsita şapcă de revoluţionar de profesie, dar apare în chip de „om-sandwich" purtând un sarafan scurt, pe piept cu inscripţia „DEMOCRAŢIE (ORIGINALĂ)", iar pe spate „PRIVADĂZAT" „EOROPIA". El trece prin faţa cortinei în ritm lent dar sacadat, făcând un joc cu dese opriri şi scandând continuu şi repetat lozinci şi slogane postdecembriste. Jocul se repetă de şapte ori, de fiecare dată Copilul, şezând în roabă, agită în ritmul scandării făcute de Prăbăgăndist câte o mică pancartă cu inscripţii adecvate.)

Scena 21

(Moş Costa, Copilul, Prăbăgăndistu)

Moş Costa *(de pe scaun, cu năduf)*: Eih… hei-hei!… Iaca, pică şî Ciuşăscu!… Dumńedzău să-i ierce pră el şî pră apădămiźana doftor anźiniri Leanţa, cănistra lui soţîie… *(Zgomotul de adunare populară se îndepărtează şi mai mult.)*

Prăbăgăndistu *(iese de fiecare dată din partea stângă şi intră prin dreapta, purtând în roabă Copilul, care agită pe rând câte-o pancartă după cum*

sună scandarea zeloasă a Prăbăgăndistului, astfel):

– Ieşirea întâi – Lozinca (sloganul) scandat:
„Noi muncim, noi nu gândim!”
– Pancarta (inscripția): SALAM CU SOIA

– Ieşirea a doua: – Sloganul: „Cinste lor, cinste lor,
Cinste lor – minerilor!”
– Pancarta: TRĂIASCĂ FSN

– Ieşirea a treia: – Sloganul: „I-Me-Ghe-Be
Face ordine!”
– Pancarta: MOARTE INTELECTUALILOR

– Ieşirea a patra: – Sloganul: „Nu ńe vindem țara!”
– Pancarta: PRIVATIZARE SIDEX

– Ieşirea a cincea: – Sloganul: „Sprijinim Guvernul!”
– Pancarta: VAPOARE-FNI-BANCOREX

– Ieşirea a şasea: – Sloganul: „Liberali şi țărăniști,
Puneți mâna şi munciți!”
– Pancarta: CEC-ROMTELECOM

– Ieşirea a şaptea: – Sloganul: „Sărac dar cinstit!”
– Pancarta: ZÂMBIȚI, VĂ ROG!

(De fiecare dată, Moş Costa îşi face cruce, se minunează, îşi scuipă-n sân.)

Moş Costa *(întrerupe, la a şaptea ieşire, jocul)*: Hoooo! Măi opriț dracului gumbuzala asta!

(Prăbăgăndistu se opreşte, lasă roaba, dar continuă să scandeze cu voce tot mai slabă bătând pe loc din picioare în ritm. Ia pancarta de la Copil pe care o agită tot mai hotărât – spre a fi convingător – deasupra capului. Copilul coboară din roabă şi îl imită pe Prăbăgăndist.)

Moş Costa *(strigă)*: Da’ măi hoooo! Că ńe zăbuniț şî pră noi. O fi dăstul. Hoooo!!

(Prăbăgăndistu, îndărătnic, continuă să scandeze, apoi accelerează ritmul şi amestecă, dezordonat, toate celelalte slogane şi lozinci. Copilul pierde ritmul, se opreşte nedumerit, se sperie, dă în scâncet, căutând scăparea spre Moş Costa. Moş Costa îl aşează pe Copil în locul lui, pe scaunul mare. Scandarea Prăbăgăndistului devine tot mai slabă, el bâlbâindu-se incoerent, în timp ce Moş Costa coboară de pe podium. Cu fața către Copil şi sală.)

Moş Costa *(răspicat)*: Iaca, faśeț voi, dară, cum aț prădăles c-ar fi măi bińe, dar sama, să aveț grijă să nu rămâńeț dă pocoru, bleazna şî mireazna lumii! Iaca o venit vremea să plec, numa să-l măi întrăb śeva pră copilu ăsta *(către Copil)*: Ńepoace, estă-ai prins tu śeva, vrun viers, vo poezîie?… vo strîgătură măcăr?…

Copilul *(îşi revine şi se şterge la nas cu mâneca)*: Da…

Moş Costa *(încurajându-l)*: Ia dă-i drumu, s-audzîm!

Copilul *(ştergându-se din nou la nas, scandează)*: „Aț prostît poporu/ Cu televizorul" *(Repetă.)*

Moş Costa *(zâmbind blajin)*: Istina!… Iaca, io mă duc… să mă dau în şcirea Domnului. Numa voi, fiț sameş! Copile, tu şădz 'iś, în locu meu *(către sală)* şî voi, rămânéț locului cu bińe. Să nu vă pună năpustu să plecaț pră ungegoge; că poci-fi că vińe şî la noi Eoropa şî să nu vă găsască, în şlogoment, acasă!?!

(Prin sală, se îndreaptă spre ieşire; din depărtare se aud bătăi rare de clopot, vreme cât Moş Costa iese şi până se reîntoarce, ocolit, prin spate, în culise. Cortina se ridică, luminile se aprind puternic, dar scena e goală. Apare Moş Costa, derutat, de parc-ar fi din altă lume.)

Moş Costa *(firesc)*: Măi, ńepoț, haidareț, mă, pră bină, că, iaca, lumea vă aşceaptă. Şî n-o să né aşcepce până-i lumea!…

CORTINA
(Final)

1979; 2002. Topolovăț-Timişoara

GLOSAR

Notă: Acest glosar cuprinde, evident, numai termenii dialectali ce se regăsesc în textele prezentei antologii de literatură bănățeană, scrisă în graiurile subdialectului vorbit în Banatul istoric, deci şi în zona Voivodinei (Republica Serbia). E drept că lista conține numeroase cuvinte incluse deja în unele dicționare. Dacă am optat pentru ele, am făcut-o pentru că atestă cunoaşterea şi utilizarea lor şi în alte părți ale Banatului (în cele din care provin scriitorii antologați), altele decât cele specificate în lucrările noastre lexicografice. Alte cuvinte se deosebesc de cele din limba literară numai prin pronunțarea lor mult diferită în graiul natal al autorului. Uneori am inclus chiar cuvinte arhicunoscute, dacă au un alt sens decât cel înregistrat în dicționare sau în atlasele linngvistice ori se foloseşte în expresii mai rare.

Spre deosebire de alte glosare, am recurs, pentru elaborarea acestuia, la mai multe procedee ce țin de tehnica redactării dicționarelor, şi anume: **1.** Culegerea cuvintelor-titlu (formele nominale ale părților de vorbire) cu majuscule aldine şi drepte. **2.** Culegerea formelor de plural ale substantivelor, pronumelor, adjectivelor cu minuscule normale (neboldate) şi cursive (italice); la fel, în cazul verbelor, prezentul indicativ la persoana 1 singular (sau 3 singular, dacă verbele sunt impersonale). **3.** Indicarea principalelor categorii morfologice (partea de vorbire; genul şi numărul la substantive, pronume şi adjective; conjugarea şi diateza verbelor, ca şi prezentul lor indicativ – toate înlesnind, la nevoie, reconstituirea întregii paradigme a părților de vorbire flexibile). **4.** Marcarea obligatorie a accentului fiecărui cuvânt-titlu (cu excepția accentelor care cad pe vocalele *ă, â, î,* în cazul cărora, din pricina semnului diacritic, accentul este greu de marcat; cititorul însă îi va intui locul prin excluderea din calcul a celorlalte posibilități de accentuare a vocalelor – *a, e, i, o, u* – rămase cu bună ştiință neaccentuate de noi sau pur şi simplu conştiința sa lingvistică îl va ajuta să iasă din încurcătură). **5.** Consemnarea variantelor lexicale, acolo unde a fost cazul, între cuvintele-titlu, în ordine strict alfabetică, cu trimitere la forma considerată de bază. **6.** Definirea cuvintelor prin sinonime din limba literară, dar şi din grai, atunci când ele sau alte vocabule din aceeaşi familie lexicală figurează în lista noastră de cuvinte, şi culegerea cu cursive a

acestora din urmă; dacă un termen este polisemantic, n-am recurs la numerotarea sensurilor, ci le-am separat prin punct şi virgulă.

Ca o inovație, am notat, la sfârşitul părții explicative, în paranteze drepte – în loc de texte ilustrative –, paginile la care pot fi găsite în antologie cuvintele glosate. Astfel, glosarul nostru se poate constitui realmente în sursă pentru *Dicționarul limbii române.*

Abrevieri

adj.	– adjectiv
adv.	– adverb
art.	– articol
art. dem.	– articol demonstrativ
D	– dativ
etim. pop.	– etimologie populară
expr.	– expresie, expresii
fig.	– figurat
G	– genitiv
impr.	– imprecație, imprecații
interj.	– interjecție
intranz.	– intranzitiv
loc.	– locuțiune
loc. adv.	– locuțiune adverbială
mil.	– termen militar
N	– nominativ
p. ext.	– prin extensiune
pl.	– plural
pr. dem.	– pronume demonstrativ
prep.	– prepoziție
p. restr.	– prin restricție
pr. nehot.	– pronume nehotărât
refl.	– reflexiv
s.	– substantiv
s.f.	– substantiv feminin
sg.	– singular
sil.	– silabă/silabic
s.m.	– substantiv masculin

s.n. – substantiv neutru
s.v. – sub voce (sub cuvântul-titlu)
tranz. – tranzitiv
var. – variantă, variante
V – vocativ
v. – vezi
vb. – verb
vb. impers. – verb impersonal
Voiv. – Voivodina (Serbia)

Sigle bibliografice

Borza = *Dicționar etnobotanic*, Bucureşti, 1968.
DA = *(Dicționarul Academiei) = Dicționarul limbii române*, literele A-L, Bucureşti, 1913-1949.
DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, 1975.
DLR = *Dicționarul limbii române*, serie nouă, literele D, E, L, M-Z, Bucureşti, 1965-2010.
DSB = *Dicționarul subdialectului bănățean*, Timişoara, vol. I, 1985, vol. II, 1986, redactate de Sergiu Drincu; vol. III, 1987, vol. IV, 1988, redactate de Maria Purdela Sitaru.

A

ABĂRĂBÁRI! interj. – (Ca formulă de salut, mulțumire, urare etc.) Toate cele bune, toată fericirea! Ocolească-te orice necaz! [422]
ABDZÎŚE, *abdzîc* vb. III. Intranz. – A renunța, a abdica. [379]
ABLEGÁT, *ablegáț* s.m. – Deputat, parlamentar. [59, 68]
ABRICTĂLUÍ, *abrictălui* vb. IV. Tranz. – A muştrului, a pune la punct (pe cineva), a atenționa cu asprime. [307]
ACHICÍT, **-Ă**, *-ț, ce* adj. – Întremat, aranjat, dichisit; reparat. [146]
ACOLÍ, *acól/-ésc* vb. IV. Tranz. şi intranz. – A ocoli. [154]
ACÓV, *acoáve* s.n. – Unitate de măsură; vas, butoi de capacități diferite (de la 20 la 100 de litri). [326]
ACURÁT adv. – Clar, desluşit, neechivoc, limpede. [83, 435]

AFERÉM, *aferémuri* s.n. – Furie, nebunie, isterie; enervare. [313, 360, 435]
AIZÂMBÁN, *aizâmbánuri/aizâmbáné* s.n. (şi: **izâmbán**). – Tren, *ţug*. [59, 60, 379, 383]
ALBÉLE s.f. pl. – Sulimeneli, farduri albe. [48]
ALDUÍ, *alduiesc* vb. IV. Tranz. – A binecuvânta; a felicita, *a grătula*. [105, 111]
ALÉCE adv. – Agale. [142]
ALEPTÁ, *alept* vb.I. Refl. – A se deprinde, a se lumina la minte. [315, 409]
ALERGÁ, 3 sg.: *să aleargă* vb. I. Refl. – A se hârjoni. [260]
ALIMÚN, *alimúni* s.m. – (Voiv.) Lămâie. [379]
ALMÍNTRILEA adv. – Altminteri. [309, 352, 358, 360]
ALVĂLÚC s.n. v. **arvălúc**. [273, 278]
AMÂNĂTÁ, *amînătădz* vb. I. Intranz. – A întârzia. [326]
AMEŢÁLĂ, *ameţăli* s.f. – Leşin, vertij. (În expr.) **Cu ameţală** = imprevizibil, cu toane, năbădăios. [202, 381]
AMINÉT! interj.– Amin! Gata! Mântuit! Praful s-a ales de...! (Probabil contaminare între *amin* şi *amanet*.) [360]
AMUŞÎ, **3** sg.: *amuşăşce* vb. IV. Intranz. – A (se) sfoigi, a mucegăi; a (se) infesta (cu ouă şi larve de muscă). [412]
ANTRÉS, *antrésă/antrésuri* s.n. – (Voiv.) Adresă (scrisă pe plic). [380, 382]
APĂDĂMIŹÁNĂ s.f. v. **dămiźánă**. [306,439]
APIPIÁ, *apípii* vb. I. Tranz. – A pipăi. [386]
ARÁNŹEL, *aránźeli* s.m. – Arhanghel. [269]
ARÁPĂ, *arápe* s.f. – Aripă. [110]
ARĂCĂDUÍ, *arăcădui/-esc* vb. IV. Intranz. şi refl. – A se răboşi, a se repezi amenințător. [282]
ÁRET s.n. sg. – Împrejurime, ţinut, zonă. [67]
ARGHITÓRI, *arghitoáre* s.n. – (Voiv.) Catastif, registru agricol; autoritate agricolă. [391]
ARMÍG, *armíź* s.m. – Armăsar. [100, 102, 126, 309, 411, 420]
ARMIGÉU s.m. sg. – Armindeni. [272]
ARMIŢÁŞ, *armiţáş* s.m. – Vameş, încasator de *armiţîie*. [410]
ARMIŢÎIE, *armiţîi* s.f. – Vamă, îndeosebi pentru mărfurile din piaţă, târg. [217]
ARMURÁRE s.f. – Tetanie; colaps. [411, 424]
ARNĂÚT, *arnăúţ* s.m. fig. – (În impr.) Drac, diavol: **Arnăutule!** [374]
ARTÉZĂ, *artéză* s.f. – Fântână arteziană. [315, 411, 412]
ARVĂLÚC, *arvălúcuri* s.n. (şi: **alvălúc**). – Aldămaş. [218, 273, 277]
ASNUÍ, *asnuiesc* vb. IV. Tranz. (şi: **(h)ăsnui**). – A folosi, a trage folos. [218]

ASTÁRĂ adv. – Deseară. [126, 296, 346, 412]
ASTUPÁ, *astup* vb. I. Refl. – A se înăbuşi, a se sufoca. [408]
ASTUPÁLĂ s.f. sg. – Astm. [408]
AVLÍE, *avlíi* s.f. – Curte, ogradă, *voreţ*. [133, 134, 135, 211, 212, 236, 324, 327]

Ă

ĂL, **A**, *ăi, ăle* art. dem. (şi: **hăl, ha, hăi, hăle**). – Cel, cea, cei, cele. [39 şi passim]
ĂLA, **ÁIA**, *ăia, álea* pr. dem. (şi: **hăla, háia, hăia, hálea**). – Acela, aceea, aceia, acelea. [40 şi passim]

B

BÁBĂ DĂ BURÍC, *bábe dă buríc* s.f. – Moaşă de neam, *băicuţă*. [409]
BÁIO adv. – Nicidecum, exclus. [424]
BÁRBĂ, *bărbi* s.f. – Bărbie (la oameni). [121, 306, 311, 434]
BASÂMCĂ (şi: **basâm**) adv. – Pesemne, probabil. [227, 284, 285, 291, 295, 297, 305, 409, 423, 431, 436]
BAŞ adv. – Chiar, *cear*. [43 şi passim]
BÁUMAISTOR, *báumaistori* s.m. – Zidar, constructor. [309]
BĂBĂLÚC s.n. sg. – Străvechime. [178, 436, 438]
BĂGÍC, *băgíśe* s.f. – Fontă; vas de fontă; talangă. [233]
BĂICÚŢĂ, *băicuţă* s.f. – Moaşă de neam, *babă dă buric.* [409, 413, 422]
BĂL, **-Ă**, *-li, -le* adj. – Bălan, blond, *băloni*. [149]
BĂLÓNI, **-OÁŃE**, *pl. idem* adj. – Blond, bălai, *băl.* [414]
BĂONÁ, *băón* vb. I. Intranz. – A plânge în hohote, a urla, *a drâmboní*. [98, 290]
BĂRĂBĂRÍ, *bărăbărésc* vb. IV. Intranz. – A vagabonda, a se ține de prostii, a se înhăita cu oameni dubioşi. [282]
BĂRBÍE, *bărbíi* s.f. – Guşă (la porci). [În text – cu înțelesul 1 din DEX.] [110]
BĂROSÎ, *bărosăsc* vb. IV. Tranz. – A bate, a pedepsi, a nedreptăți, a trage ponoasele; a fi bătut de soartă (de Dumnezeu). [264, 426]
BĂRZĂÚN s.m. v. **bândăóni**. [188]
BĂŞCĂŞÎ, *băşcăşăsc* vb. IV. Refl. – A se separa, a se dezbina, *a se răzni*). [219, 438]
BĂTÁIE, *bătăi* s.f. – Război, bătălie. [64, 99, 122, 123, 129, 150, 165, 247, 290, 297, 298, 405]
BĂŹÓCURĂ, *băźócuri* s.f. – Potaie, netrebnic. [311]

BÂNDĂÓŃ, *bândăóń* s.m. – Bondar. [188]
BÂRGOVÉŃE, *bârgovénii* s.f. – (Voiv.) Dosul genunchiului. [367]
BÂRNÁŚ, **-ŚE**, *-ś, -śe* adj. – Brunet, oacheș. [414]
BÂZĂÓNI s.m. v. **bândăóni**. [311]
BÂZGOÍ, *bâzgói* vb. IV. Refl. (și: **bâzgoní**). – A se holba. [158]
BÂZGONÍ vb. IV v. **bâzgoí**. [207, 298]
BÂZONÍ, bâzóń vb. IV Intranz. – A bâzâi, a zumzăi. [314]
BÉCHE s.f. sg. – (Voiv.) Mânie, dușmănie. (În expr.) **A purta cuiva beche** = a purta cuiva sâmbetele. [216, 384]
BECHÉRI, *bechéri* s.m. – Șmecher, muieratic. [237]
BÉLCĂ, *belś* s.f. – Măsură de rachiu (cam ⅓ l ?) la birt. [238, 239]
BELÉNŚ, *belénśuri* s.n. – Cârlig, belitoare (suport) pentru vitele tăiate. [425]
BEMÉSUNG s.n. sg. – Dare, impozit. [68]
BESTRÁGĂ s.f. sg. – (În impr.) Diavol, drac, naiba, nevoie, sărăcie: *La bestraga!* = La naiba! [131]
BEȘÁIT, *beșáituri* s.n. – Certificat, adeverință, autorizație, hotărâre. [390, 401, 402]
BEȚÂRC, *bețârcuri* s.n. – Județ; judecătorie. [55]
BEUȘÁG, *beușáguri* s.n. – Bunătate de băutură [după *biușag*]. [239]
BÍCĂ, *biś* s.m. – Taur. [126, 127, 251, 295, 311, 420]
BICUȘÎ, *bicúș/-ăsc* vb. IV. Refl. – A se hârjoni, a se zbengui, a se agita (cu conotații sexuale). [167, 408, 411]
BIÉDĂ s.f. sg. – Necaz, bucluc; drac. [139]
BÍNĂ, *bini/bińe* s.f. – Scenă, estradă, podium. [244, 294, 297, 314, 402, 414, 439, 441]
BIOGRÁFIE, *biográfii* s.f. – Complicație de stare civilă (în acte). [368]
BÍSTOȘ adv. – Sigur, exact, negreșit. [127]
BITÁNG, *bitánź* s.m. – Haimana, hoinar, vagabond. [166]
BITÁNGĂ, *bitănź* s.f. și adv. – Haimana, vagabond. [97, 103, 256]
BITĂNŹÍ, *bitănźesc* vb. IV. Intranz. – A hoinări, a vagabonda. [365]
BIȚÍCLĂ s.f.v. *biț́iclu*.
BIȚÍCLU, *biț́icle/biț́icli/biț́icluri* s.n. (și: **biț́iclă**). – Bicicletă. [126]
BIUȘÁG, *biușáguri* s.n. –Belșug, bogăție, prosperitate. [297, 299, 314]
BLÁGĂ s.f. sg. – Bunătate, avuție. [273, 274, 276, 280, 386]
BLEÁZNĂ, *blézńe* s.f. – Blam. [440]
BLEHOCÍ vb. IV v. **bleocí**. [433]
BLEOCÍ, *bleócesc* (*ble-o-*) vb. IV. Tranz. (și: **blehocí, bleucocí**). – A vorbi vrute și nevrute. [215]
BLEOSCOVÍ, *bleóscovésc* vb. IV v. **bleucocí**.

BLÉUCĂ, *bléuś* s.f. – Gură spartă. [436]
BLEUCOCÍ (şi: **bleoscoví**) vb. IV v. **bleocí**. [258]
BOÁCTĂR, *boáctări* s.m. – Paznic de noapte (la sat); paznic la primărie; supraveghetor. [52, 177, 285, 401, 402, 437]
BOBOÁNȚĂ, *boboánță* s.f. (şi: **bombónț**). – Bomboană. [227, 294]
BÓBOT, *bóboce* s.n. – Flacără, vâlvătaie. (În expr.) **A vorbi în bobot** = a vorbi în dodii, a aiura. **A faśe śeva numa-n bobot** = a se inflama, a se aprinde ca un foc de paie, fără efect, zadarnic, a arde în gol, în suc propriu. [61]
BOBRÍG, *bobríź* s.m. – Rinichi. [408]
BOCÓNC, *boconś* s.m. – Bocanc. [169]
BOGĂT s.n. sg. – (În expr. **Bogăt dă floare** = foarte multe flori) (ca epitet cu valoare de superlativ al termenului calificat de care se leagă prin prep. *de*. [113]
BOGICĂÍ, *bogícăi* vb. IV. Intranz. – A bântui, a scormoni. [332]
BOITĂŞÎȚĂ, *boităşîță* s.f. – Păstoriță de boi; nevasta boitaşului. [420]
BOLBOCÍNĂ s.f. sg. – Loc cu ierburi, buruieniş. [172, 256]
BOLDĂNÍ, *boldăńedz* vb. IV. Refl. – A se holba. [305, 420]
BOLDĂNIÓS, **-ŃOÁSĂ**, *-nióş, -ńoásă* adj. – Cu ochii ieşiți din orbite, ochios, exoftalmic. [163]
BOLOMÁC, **-Ă**, *-ś, -śe* adj. v. **tutulúc**. [423]
BOLOVÁŃE, *bolovénii* s.f. (Voiv.) – Concediu de boală; convalescență. [214, 215]
BOMBÓNȚ, *bombóanță* s.n. v. **boboánță**. [98, 159]
BONTĂNÍ, *bóntăn/-ńésc* vb. IV. Intranz. – A lovi repetat, ritmic într-un obiect. [182]
BORĂÍ, 3 sg.: *bórăie* vb. IV. Intranz. – A rage, a urla ca boul, ca taurul. [284, 295, 427]
BORÂNDĂÍ, *borândăiesc* vb. IV. Tranz. – *A amesteca*, a face dezordine, a scormoni. [365]
BORD, *bordz* s.m. – Bulgăre de pământ. [435]
BRAT, s.m. sg. V (şi: **vrat**). – (Ca termen de adresare unui bărbat, făcând pereche cu **soră, dodă** adresate femeilor) Frate. [278, 279]
BRĂTĂLUÍ, *brătălui*/*-ésc* vb. IV. Intranz. – A se înfrăți, a se ajuta de, a se folosi de, a intra în cârdăşie, *a sâmbrălui*. [282]
BRÂNCĂ[1] s.f. sg. – Erizipel, orbalț. [435]
BRÂNCĂ[2], *brânś* s.f. – Mână. [392, 435]
BRIBÉCE, *bribéț* s.m. v. **vrăbéce**. [195]

BROÁNCĂ, *bronś* s.f. – Contrabas. (În expr.) **Uşa bronśii** = uşa cortului, ţigănie. [179]
BROCÍ, *brocésc* vb. IV. Intranz. – A osteni, a trudi cu, a-şi face de lucru cu ceva. [371, 372]
BRÚMOR, **-Ă**, *-i, -e* adj. – Roz-liliachiu. [409]
BRUSCĂLÁN, *bruscăláni* s.m. – Brustur 1 (DA). Căptălan. [176]
BÚBĂ ŃAGRĂ s.f. – Antrax, dalac. [411]
BUCÁCE s.f. pl. – Bucate (DA sub **bucată** III 1, 2, 3); cereale; (Voiv.) plante cultivate în grădină. [54, 67, 178, 304, 311, 374]
BUCFÁRI, *bucfárie* s.n. (şi: **bufári**).– Caiet, registru; cărţoi, catastif. [115, 119, 171, 181, 307]
BUFÁRI s.n. v. **bucfári**. [54, 56, 58]
BUGI s.m. pl. – Chiloţi (grosolani) de femeie (şi: **búgii**). (În expr.) **Ca ńeşce bugii d-ăi muiereşci**. [408]
BÚGII s.m. v. **bugi**. [292]
BUGILÁRI, *bugilárie* (şi: **bugilárieş, bugiláriş**) s.n. – Portofel. [55, 178, 361]
BUÍ, *bui/-ésc* vb. IV. Intranz. – A năvăli, a se repezi. [131, 162, 165, 175, 200, 222, 258, 261, 282, 293, 313, 325, 425]
BUIÉGE, *buiédz* s.f. – Buruiană. [226]
BULENDRÍ, *bulendrésc* vb. IV. Intranz. – A se comporta frivol, a umbla după femei. [290]
BÚLFĂ s.f. v. **búrfă**. [360]
BUMB, *bumbi* s.m. – Nasture; pastilă, hap. [241, 242, 243]
BUNDUZÎ, *bunduzăsc* vb. IV. Tranz. – A face dezordine, a răvăşi lucrurile; a ameţi. [135, 160, 284, 359, 409, 427, 428]
BURÁCĂ s.f. sg. (şi: **burágă**) – Ceaţă. [168, 172]
BURÁGĂ s.f. sg. v. **burácă** [168, 172]
BÚRE, *buri* s.f. – Butoi scund şi lat în care se scurge rachiul de la alambic. [177]
BÚRFĂ, ***búrfe*** s.f. – Tobă de porc, *búlfă*. [168]
BURÍU adv. – De-a rostogolul, de-a berbeleacul, peste cap, *curişcap*. [308]
BUTURÍ, *buturésc* vb. IV. Tranz. – A găuri, a străpunge; a penetra. [86, 131, 193, 292, 300]
BUTUŞÂNĂ, *butuşîni* s.f. – Rect, partea terminală a colonului. [421]
BUZĂRÁN, **-Ă**, *-i, -ńe* adj. – Sâcâitor; homosexual. [432]
BUZDÚRĂ, *buzdúri* s.f. – Custură. (Fig.: femeie rău famată, *ţundră*; om de nimic). [53, 197, 397, 420]
BUZUMINÍ, *buzumíńesc* vb. IV. Refl. – A se zăpăci, a se buimăci, a se turmenta. [317, 415, 420]

C

CAISÎN, *caisîni* s.m. – Cais. [100]
CALÚMEA adv. (adj.) – Corect, potrivit, firesc. [332, 350, 405, 414]
CÁPTĂ, *căpț* s.f. – Calapod. [186]
CARAMFÍLĂ, *caramfíle* s.f. – Garoafă. [101]
CAREGÓGE pr. nehot. – Oricine. [166, 172, 282, 297, 301, 352, 354, 360, 408]
CĂDRÓF, *cădrófuri* s.n. – Dulap. [415]
CĂIGÁNĂ, *căigáńe* s.f. (şi: **găigánă**). – Omletă, papară. [431]
CĂLÁRE, *călări* s.f. – Cărare, potecă. [81, 185, 187, 377]
CĂLĂMĂȘÍ, *călămășésc* vb. IV. Refl. – A se buimăci. [207]
CĂLĂPĂR s.m. sg. – Calomfir. [101, 258]
CĂLEÁLĂ, *călăli* s.f. – Mâncare, haleală. [66]
CĂLÉTCĂ, *călétche* s.f. – Colivie. [48]
CĂNUNÁ, *cănún* vb. I. Refl. – A se tângui, a se văicări; a se chinui, a suferi. [126, 160, 305, 408, 426, 427]
CĂPĂRÍ, *căpărésc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A arvuni; a se logodi. [63, 291]
CĂPĂTÂŃ, *căpătâńe* s.n. – Perniță de cap. [398]
CĂPĂTUÍ, *căpătuiésc* vb. IV. Refl. – A se făgădui, a se logodi/căsători. [358, 412, 415, 422, 432]
CĂPTÁ, *capt* vb. I v. **căutá**. [372]
CĂPÚT, *căpúturi* s.n. – Haină groasă bărbătească, veston, palton. [81, 128, 179, 337, 407]
CĂRÁBĂ, *cărăbi* s.f. – Cârâitoare; instrumentul primitiv de suflat cu ance dublă (pană de gâscă despicată, strămoşul oboiului). [184, 375, 411]
CĂRÍCĂ, *căríś* s.f. – (În ornamentică/țesături populare) Cerc; romb. [131, 414]
CĂSÁRMĂ, *căsărmi* s.f. – Cazarmă; casă foarte mare, conac. [366, 368, 371]
CĂSĂRÍ, *căsăresc* vb. IV. Refl. – A se căsători. [436]
CĂSÎRI, *căsîri* s.m. – Casier. [127]
CĂTĂLÍC, **-Ă**, *-ś, -śe* adj. – Catolic; greco-catolic.; unit. [306]
CĂTICHÍS s.n. sg. – Catehism. [54]
CĂUTÁ, *caut* vb. I. Tranz. (şi: **căptá**). – A se îngriji (de un bătrân, bolnav etc.). [397]
CĂZNÍ, *căzńésc* vb. IV. Tranz. – A ocărî, a certa; a chinui. [52, 104]
CÂI, **CÂIE**, *pl. idem* adj. (şi: **câni)**. – Ciung. [390, 391]

CÂŃE, *câni* s.m. – Câine. (Expr.) **Câńe-câńeşce** = târâş-grăpiş. [112, 156, 163, 181, 186, 193, 287, 305, 312, 351, 367, 420, 425]
CÂŃI, **CÂŃE** adj. v. **câi**.
CÂŃECRÉȚ s.n. – (Etim. pop.) Königgraz, localitate austriacă, renumită prin bătălia din 1866 dintre austrieci şi prusaci. [63, 64]
CÂŃÉSC, **-ÁSCĂ**, *-éşti* adj. – Rău, duşmănos, hain, *câńos*. (Despre dinți) Canin. [159]
CÂŃÓS, -OÁSĂ, *-óş, -oásă* adj. v. **câńésc**. [283]
CÂNTÁ, *cânt* vb. I. Refl. – A se boci. [385, 389, 396, 427]
CÂRLIŹÉL, *cârliźéi* s.m. – Zambilă. [101]
CÂRLÓNȚ, *cârlónțuri* s.n. – (Voiv.) Cuier, cârlig. [374]
CÂRŚÁG, *cârśéźe* s.n. – Ulcior, vas din lut cu „țâță“ (pentru apă). [111]
CÂTA adv. – Puțin, *o țâră*. [201]
CEA s.m. sg. v. **ceáce**. [237, 240, 330, 337, 387, 398]
CEÁCE s.m. sg. (şi: **cea**).– Nene. [68, 69, 133, 135, 237, 241, 315, 330, 347, 382]
CEÁMĂ s.f. – Teamă. [230]
CEAR adv.– Chiar, *baş*. [63, 120, 148, 149, 165, 170, 178, 282, 307, 409, 412, 413, 424]
CECĂRUÍ, *cecărui/-ésc* vb. IV. Tranz. – A tecărui, a strânge cu tecărăul (DLR); a introduce forțat (prin împingere). [311]
CEMÁ, *cem* vb. I Tranz. – *A chema*. [65 şi passim]
CÉME, *cem* vb. III. Tranz. şi refl. – A bănui, a suspecta pe cineva de infidelitate; a se teme. [53, 77, 78, 230, 270, 326, 327, 365, 375, 393, 429]
CEŞÂLĂ, *ceşâli* s.f. – Pungă (de păstrat banii), ches, chisea (devenit nume de batjocură); *pucsă*. [83]
CFARTÍRI, *cfartíre/-tíruri* s.n. (şi: **fărtíri**). – Locuință (provizorie), gazdă. Expr.: **În cfartiri** = în gazdă, în/cu chirie. [134]
CHÉME s.f. sg. – Creştetul capului. [295]
CHERTĂU, *chertăi* s.m. – (Voiv.) mârtan, motan, cotoi; câine de casă. [369]
CHESĂRI, *chesăre* s.n. – Teslă. [426]
CHÍBLĂ, *chíble* s.f. – Greutate de 50 de kilograme. [409]
CHÍCĂ, *chiś* s.f. – Coadă, codiță (împletită), plete (la bărbați), cosiță. [218, 228, 284, 285]
CHICHÍ, *chichesc* vb. IV. Tranz. şi refl. (şi: **chicí**)– A repara; a (se) dichisi, a (se) găti. [42, 310, 311, 332, 414, 438, 439]
CHICÍ vb. IV v. **chichí**. [96, 121, 134, 147, 204, 238, 283, 335, 344, 345, 346, 366]

CHILÁŞ, *chiláşă* s.n. – Cântar mic de piață (de mână, cu resort). [410]
CHIMEÁŞĂ, *chiméş* s.f. – Cămașă. [81, 192]
CHÍNDĂR, *chíndări* s.m.– Țânc, copil. [244]
CHINDLĂRÁI s.n. sg. – Puștime. [408]
CHIŃÉZ, *chińéj* s.m. – Staroste/cneaz, primar. [58, 73, 83]
CHIRVÁI, *chirváiuri* s.n. – „Nedeie șvăbească"; hramul bisericii șvăbești. [310]
CHÍŞĂV, -Ă, *-vă, -vi, -ve* adj. – Mohorât, încruntat. [299, 316]
CHIŚ, *chíśuri* s.n. – Șold. [100]
CHÍTĂ, *chiț* s.f. – Mănunchi, buchet. [349]
CHIȚORÁN, *chițoráni* s.m. (și: **chițcán**). – Șobolan. [41, 49]
CHÍȚOŞ, **-Ă**, *pl. idem* adj. – (Voiv.) Drăcos, focos, semeț. [219, 376]
CIBÉZĂR, *cibézări* (și: **cipézăr**) s.m. – Golan. [303]
CIC, *cícuri* s.n. – Cioc; șpiț, vârf ascuțit. [100]
CICILÁC, *ciciláś* s.m. – Pui de iepure. [99]
CICURÁ, *cícur* vb. I. Tranz. – (Voiv.) A găuri ceva cu un *cic.* [218]
CÍNĂR, **-Ă***, -ńeri, -re* adj., s.m. și s.f. – Tânăr; mire, mireasă. [156, 193, 195, 196, 205, 265, 277, 295, 307, 334, 336, 337, 340, 345, 349, 368, 372, 375, 437]
CÍNDĂ, *cindz* s.f. – Tindă; bucătărie. [211, 255, 288, 313]
CINDÚȚĂ, *cindúță* s.f. – Bucătărie de vară. [185]
CIŃEREȚĂ (și: **cińereáță**) s.f. – Tinerețe. [172, 195, 256, 309, 411]
CÍNGĂ, *cinź* s.f.– Chingă. [86]
CIOPOCLÉNDĂR, *ciopocléndări* s.m. – Pierdă-vară. [341, 413]
CIOŞ, **CIOÁŞĂ***, pl. idem* adj. – Fără barbă/păr, spân; sluțit. [430]
CIPÉZĂR s.m. v. **cibézăr**.
CIPÍ, *cipésc* vb. IV. Tranz. – A surprinde, a prinde la înghesuială, *a prispi, a zăpsî*. [168, 297]
CÍPSĂ, *cípsă* s.f. – Piatră-acră; alaun. [159]
CIRÍC interj. – (La jocurile de copii) **Ciric-îmbuc!** = Ghicește, alege pe nevăzute sorții! Cf. în DA sub **cirícă**: *în-buși*. [416]
CIUL, **-Ă**, *-i, -e* adj. – Ciung de-o ureche, fără o ureche. [310]
CIUSCHÍE, *ciuschíi* s.f. – Pârghie. [299]
CIUŞTULUÍ, *ciuştuluiésc* vb. IV. Tranz. – A netezi, a finisa, a ferchezui, a dichisi. [415]
CLĂVÍR, *clăvíre* s.n. – Pian. [436]
CLEFNÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Toropit, extenuat, leșinat. [424]
CLEŃÉT, *cleńéce* s.n. – Clarinet. [161]

CLENȚÁICĂ, *clențăiś* s.f. – Foraibăr; (fig.) gură spartă, (femeie) cicălitoare. [437]
CLOÁMFĂR, *cloámfări* s.m. – Tinichigiu. [135, 412]
CLOTORÍ, *clotór/-ésc* vb. IV. Tranz. – A agita (lichidul dintr-un vas); a clăti. [202]
COÁCĂŃE, *coácăni* s.m. – Șoarece de câmp, hârciog. [425]
COBÂRLĂU, *cobârlăie* s.n. – (Voiv.) Nișă, scobitură în zid, cotlon (unde se țin diverse obiecte). [217]
COBÂRŞĂU, *cobârşăie* s.n. (şi: **copârşău, săcrín, săcríu)**. – Sicriu. [435]
COBILÉȚ, *cobiléță/-uri* s.n. – Prichiciul vetrei (lângă cuptor), *chimineț* (DA). [183]
COCÁIE, *cocăi* s.f. – Scrânciob. [156, 162, 414]
COLÁINĂ, *coláine/colăini* s.f. – Medalie. [68]
COLDÚŞ, **-Ă**, *pl. idem* adj. – Invidios, răutăcios. [256, 407]
COLÉŞĂ (şi: **coleáşă**) s.f. sg. – (Banatul montan) Mămăligă tare care se taie cu sfoara. [66, 192]
COLOÍ, *cóloi* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) A suna (apela) la telefon. [393]
CONTRÁT s.m. v. **contriác**.
CONTRIÁC, *contriácuri* (şi: **contrát**) s.n. – (Voiv.) Contract; (p. ext.) testament. [284, 388, 390, 391, 393, 395, 396, 397]
COPÂRŞĂU s.n. v. **cobârşău**. [103]
COPILĂRÁI s.n. v. **cuplărái**. [312]
CORÁJ s.n. v. **corájge**.
CORÁJGE s.f. sg. (şi: **coraj**) – Curaj. [288]
CORCOFĂŃÁT, **-Ă**,*-áț,-áce* adj. – Diform, gras, lăbărțat, umflat. [407]
CORCOFEÁLĂ, *corcoféle* s.f. – (Voiv.) Minciună, vorbă slabă. (Expr.) **Mele-corcofele** = mâzgăliturі în caietele şcolarilor. [219]
COSTORÍ, *costorésc* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) A ospăta. [216]
COSTRÁVĂ s.f. sg. – Costrei. [188]
COTOROÁŹE s.n. pl. – Răcituri, piftie. [200]
COTROPÍ, *cotróp* vb. IV. Tranz. (şi: **cutropí**). – A acoperi; a năpădi, a cuprinde. [292]
COVĂSÎT s.n. sg. – Lapte prins, lapte bătut. [287]
COVÉI, *covéie* s.n. – Cotitură, cot, meandră, încovoiere (a unui râu); figură de virtuozitate la dans. [246, 259, 264]
CRAC, *craś* s.m. – Picior. [324]
CRAMP, *crámpuri* s.m. – Târnăcop. [309, 437, 438]
CRĂŞTOÁLĂ, *crăştóle* s.f. – Cratiță, *rainã*. [162]

CRÂMPOT, *crâmpoț* s.m. – Bucățică. (În expr.) **Crâmpot dă copil** = pici de-o şchioapă). [99]
CRÂMPOȚÎ, *crâmpoțăsc* vb. IV. Tranz. – A tăia ceva în bucăți mărunte. [133, 326]
CREȚ, **CREÁȚĂ**, *creț, créță* adj. – Îmbătrânit, şovăielnic. [99]
CRICÍ, *cricésc* vb. IV. Tranz. – A pune in vedere cuiva, a cere insistent cuiva să nu uite să facă un anumit lucru, *a prici*. [414, 415]
CRIÉL, *criéi (cri-él; cri-éi)* s.m. (şi: **cr(i)el**).– Creier. [61, 93, 166, 179, 202, 303, 408, 410]
CRÍGLĂ, *crígle* s.f.– Pocal; halbă. [420]
CROÁFNĂ s.f. v. **crofnă**. [407]
CRÓFNĂ, *crófne* s.f. – Gogoaşă. [313]
CUCĂÍ, *cúcăi* vb. IV. Intranz. – A picoti, a moțăi. [310]
CUCĂIÁLĂ, *cucăiéli* s.f. (şi: **cucăít**). – Picoteală, picotit. [410]
CUCĂÍT s.n. sg. v. **cucăiálă**. [310]
CÚCĂR, *cucăre* s.n. – Binoclu, ochean; orice aparat optic de măsurat [192]
CÚCE, *cúce* s.f. – Piatră de gresie, cute (pentru ascuțit coasa). [111]
CUCEDZÁ, *cucédz* vb. I. Tranz. – A cuteza, a îndrăzni. [264, 303, 306]
CUCUBÍNĂ, *cucubíńe* s.f. – Concubină. [307, 308, 312]
CUCUIÁUĂ, *cucuiéle* s.f. – (Voiv.; expr.) **A sui în cucuiele** = a te sui pe casă (pe hambar etc.). (Fig.) A risca, a se hazarda. [373]
CUMGÓGE adv. – Fiecum, oricum. [290, 308, 313]
CUNCINÁ, *cúncin* vb. I. Tranz. şi refl. – A (se) tempera, a (se) calma, a (se) potoli, a (se) controla. [434, 438]
CUNI, *cúńe* s.n. – Cui. (În expr.) **A şedea cuńe** = a sta nemişcat. [211]
CUPLĂMUTĂR s.f. – Şefă de bordel. [378]
CUPLĂRÁI, *cuplăráie* s.n. (şi: **copilărái**, prin etim. pop.) – Bordel. [312, 378]
CURĂU adj. şi adv. – Dificil, țâfnos, dat dracului. [437]
CÚRE, *cur* vb. III. Intranz. – A alerga, a se repezi. [239, 261, 437]
CURIŞCÁP adv. (cu vb. *a se pune, a se da*) – De-a berbeleacu. (În loc. adv.) **D-a/în curişcap** = din toate puterile, încercând totul. [98, 107, 412, 414]
CUSTÁ, *cust* vb. I. Tranz. – A îngriji, a (între)ține. (În expr.) **Dumńedzău să ce cúşce!** = Dumnezeu să te țină! [319]
CUŞTULÍ, 3 sg. *cúştule/cuştuléşce* vb. IV. Intranz. – A costa, a prețui, a valora; a merita. [379, 384]
CUTROPÍ vb. IV v. **cotropí**. [105, 115, 292, 361, 403]

D

DÁDA s.m. sg. – Capul (bătrân) al unei familii de țigani. [66, 150, 151]
DAFÍCEA adv. – Degeaba, inutil, gratuit. [41 şi passim]
DAMF, *dámfuri* s.n. – Aer, vapori sub presiune; miasmă. [52, 413]
DASŃÁȚĂ adv. – Azi-dimineață. [290]
DĂBUCÁ, *dăbúc* vb. I. Tranz. – A frânge (de efort, de oboseală); a rupe în bucăți, a tăia bucăți. [284, 419]
DĂÍNGE adv. – Nici pomeneală, exclus. [423]
DĂLĂTURI adv. – Mărginaş. (În expr.) **Nu sta dălături**. [244]
DĂLBÉT, *dălbéturi* s.n. – Diabet (prin etim. pop.). [410]
DĂLÓC adv. – Imediat, pe moment. [328, 351, 375, 419, 429]
DĂMFUÍ, *dămfui/-ésc* vb. IV. Tranz. – A umfla cu pompa; a gaza. [167, 309]
DĂMIŹÁNĂ, *dămiźéńe* s.f. – Damigeană (de la care, prin etim. pop., **apădămiźánă** = academiciană). [170, 171, 246]
DĂPRĂÚNA (şi: **totdăprăúna**) adv. – Concomitent, simultan; uniform, asemenea, la fel. [310, 319]
DĂPUTÁT s.m. – (Voiv. În expr.) **A veni cu dăputatu** = a veni cu cel mai tare argument; a obține un folos/rentă convenite. [380, 381]
DĂRÁP, *dărápuri* s.n. v. **dărăb**. [218]
DĂRĂB, *dărăburi/dărábe* s.n. (şi: **dăráp**). – Bucată. [331, 412]
„**DĂRĂBELU**” s.n. sg. – Nume ironic dat publicației lugojene „Drapelul” (1900-1920) şi apoi (pe vremea comunismului) ziarului timişean „Drapelul roşu”, datorită formatului mic şi paginilor puține în care apărea (etim. pop.). [61]
DĂRINÁT, -Ă, *-áț, -áce* adj. – Glumeț, frivol, neserios, fără căpătâi; mulieratic, afemeiat. [201, 231, 259, 358]
DĂRNÍ vb. IV v. **dârní**. [395]
DĂSTÂMPÍ, *dăstâmpésc* vb. IV. Tranz. – A descuraja, a dezobişnui, a dezvăța. [406, 429]
DĂZGURDZÎ, *dăzgurdzăsc* vb. IV. Tranz. – A descâlci; a desface o încurcătură. [300, 428]
DÂRDORĂ, *dârdori* s.f. – Tărăşenie; grabă mare, toi (**4**), zor[1] (DLR s.v.). [415]
DÂRJÁLĂ, *dârjăli* s.f. – Codorişte; coadă (de sapă, topor, lopată etc.). [97]
DÂRNÍ, *dârńésc* vb. IV. Tranz. (şi: **dărní**). – (Voiv.) A atinge; a hărțui, a abuza sexual; cf. şi *bicuşî.* [375]
DIŞNĂÍNCE adv. – De acum înainte, în viitor. [414]

DÎNĂVÉSTE adv. v. **véste**. [282, 297]
DÎNTÂŃ adv. – Întâi, prima dată, la început. [385]
DOÁRE s.f. sg. – (Voiv.) Suferinţă, jale, durere. [396]
DOLOBÉCE, *dolobéci* s.m. – Dovleac. [88]
DORÍ, *dorésc* vb. IV. Refl. – (Voiv.) A se boci. [389]
DOUĂNÍ vb. IV v. **duhăní**. [141]
DRĂGĂVÉI, *drăgăvéi* s.m. – Dragavei, ştevie. [107]
DRÂMBONÍ, *drâmbón* vb. IV. Intranz. – A plânge în hohote, a urla, *a băona*, a se tângui, a boci. [218, 375]
DREPCENÍC, **-**śe, s.n. – Stinghie de care se prinde hamul la căruţă. [285]
DRICÁLĂ, *dricăli* s.f. – Saltea umplută cu paie sau pănuşi de porumb. [193, 373]
DRIPÍ, *drip/-ésc* vb. IV. Tranz. – A călca în picioare, a striví. [112, 114, 181, 234, 408]
DRÚGHIŢĂ, *drúghiţă* s.f. – Piaptănul mic (mobil) cu dinţi de fier pentru scărmănat lâna, fuiorul etc.; (fig.) femeie clonţoasă. [436]
DRUPT prep. – Sub, după (În expr.) **Drupt zăcon** = după datină, după lege. [410, 436]
DUÁN s.n. v. **duhán**. [141]
DUBÁNIŢĂ, *dubăniţ* s.f. – Plăcintă din aluat nedospit în straturi subţiri umplută cu brânză, dovleac, mere; *păturată*. [313]
DUDURÓNI, duduroáńe s.n. – Ţeavă, tulpină de plantă goală pe dinăuntru; cucută; trâmbiţă. [196, 246, 297]
DUHÁN s.n. (şi: **duán)**. – Tutun. [130, 290]
DUHĂNÍ, *duhănésc* vb. IV. Tranz. şi intranz. (şi: **douăní**). – A fuma. [338, 346, 347, 350, 359, 393]
DÚNĂ, *duni* s.f. – Plapumă (nematlasată) umplută cu pene. [164, 193]
DÚPLA adv. – Dublu. [160, 283, 284, 386, 414, 415]
DUREÁ 3 sg. *doáre* vb. II. Tranz. – (Voiv.; expr.) **Îi bun dă-l doare** = e foarte bun, e capabil să se sacrifice pentru alţii. [397]
DURÍME, *durími* s.f. – Dureri, induraţii. [159, 174, 143, 290, 414, 423, 434]
DURÚŢ, *durúţă* s.n. – Suman. [100]
DÚŚE, *duc* vb. III. Refl. – (În expr.) **A să duśe la ăi mulţ** = a muri. [366]
DZÁLĂ, *dzăle* s.f. – Za (zale). [264]
DZÎUÁŞ, *dzîuáş* s.m. – Zilier, salahor, *năimitori*. [368]

E

EGZĂMÉNT, *egzăménturi* s.n. (şi: **izămént**). – Examen. [304, 309, 422, 436]

F

FÁITĂ, *fáice* s.f. (şi: **foáită**). – Fel, stirpe, *feleźenie*. [198]
FÁRBĂ, *fărburi* s.f. – Vopsea; boială, sulemeneală; culoare. [48, 192, 307, 348]
FÁŚE, *fac* vb. III. Intranz. – (Voiv.) A i se înfunda, a fi terminat (mort). (În expr.) **A-şi faśe/sta dă cap**. [389, 392]
FĂLÍ, *fălesc* vb. IV. Intranz. – A fi lipsă. (În expr.) **Îm făleşce o gâscă dîn śopor**. [317, 374]
FĂLÍNCĂ, *fălínś* s.f. – Lipsă. [405, 406]
FĂRŞÁNC, *fărşáncuri* s.n. (şi: **făşánc, făşáng**). – Bal mascat, carnaval; săptămâna nebunilor, sărbătoarea cornilor. P. ext.: chermeză. [297]
FĂRTÍRI, *fărtíre* s.n. v. **cfartíri**. [310]
FĂŞÁNC s.n. v. **fărşánc**.
FĂŞÁNG s.n. v. **fărşánc**. [310]
FĂŞÂRT *-úri* s.n. – Chiftea, şnițel. [305]
FELEŹÉŃE, *feleźénii* s.f. – Fel, tip, soi, *faită*. [409]
FÉŃE s.f. sg. – (Probabil) mlaştină, dar şi *fraimon, fras, şlog*. [341, 348, 352, 356, 408]
FERÁNG s.n. v. **fereáng**.
FEREÁNG, *fereánguri* s.n. (şi: **ferang, firán**, **firang**, **fireán**, **firháng**). – Perdea; cortină. [240, 362]
FEŞCÍLĂ, *feşcíle* s.f. – Feştilă, fitil (la lampa de petrol). [102]
FIBIRĂU, *fibirăi* s.m. – Notar, funcționar la primărie (în Austro-Ungaria). [143, 270]
FICTUÍ, *fíctui* vb. IV. Tranz. şi refl. – A ofensa, a vexa, a struni, a întărâta, *a îmbubița*; a se sfădi, a se mâna în vorbe cu cineva. [303]
FIRÁCIC, **-Ă**, *-ciś, -śe* adj.– Subțirel, ca firul, filiform. [102]
FIRÁN s.n. v. **fereáng**.
FIRÁNG s.n. v. **fereáng**. [116, 166, 227, 235, 362, 402]
FIREÁN s.n. v. **fereáng**.
FIRHÁNG s.n. v. **fereáng**.
FIŞCÁL, *fişcáli* s.m. – Avocat. [59, 86, 284, 309, 324, 371, 374]
FÂRTÁI, *fârtáie* s.n. v. **furtári**. [248, 331, 410, 427]
FLÁŞTOR, *fláştore* s.n. (şi: **floáştăr**). – Trotuar asfaltat. [179]
FLIGHIHORN, *flighihóarńe* – Fligorn, trompetă. [297]
FLOÁREA-FREÁNȚURĂ s.f. sg. – Sifilis, frenție, sfranț, sfrenție. [436]
FLOÁŞTĂR, *floáştăre* s.n. v. **fláştor**. [361]

FLUŞTURÁ, *flúştur* vb. I. Intranz. – A fâlfâi. [256, 371]
FOAITĂ s.f. v. **faită**.
FOÁLE s.n. sg. – Pântec, burtă. [59, 86, 136, 137, 272, 292, 304]
FOLOMÓC, *folomócuri* s.n. (şi: **foştomóc**). – (Despre materii moi – lână, cîrpe, paie etc. – strânse) Mototol, ghem, şomoiog. [353]
FORMÁRŞ, *formárşuri* s.n. – (Mil.) Înaintare. [63]
FÉSTUNG, *féstunguri* s.n. – Sărbătoare. [310]
FÓRMĂ, *fórme* s.f. – Model (de cusătură, de alesătură); fel. [143, 199, 212, 237, 244, 291, 300, 301, 318, 369, 372, 411, 412, 431]
FOŞTOMÓC s.n. v. **folomóc**. [52, 54]
FRAIMÓN, *fraimóni* s.m. – (În impr.) Călău; naiba; necaz, *fene*; boală incurabilă, *fras*, *şlog* etc. [134, 416]
FRAS s.n. sg. – Fraimon. [123, 128, 132, 159, 161, 197, 250, 416]
FRUŞTÚC, *fruştucuri/frustuśe* s.n. – Mic dejun. [254]
FURTÁRI, *furtárie* (şi: **fârtái**, **sfârtái**). – Sfert. [160]
FUŞCICÁ, *fuşcíc* vb. I Tranz. – A sfârteca, a sfâşia. [417]

G

GÁVĂT s.m. sg. – Mulțime (de oameni), aglomerație. [127, 133, 145]
GĂIGÁNĂ, *găigăni/găigáńe* s.f. v. **căigánă**. [409]
GĂMÁN, -Ă, *gămáni,/-ńe*, adj. v. **tăhul**. [198]
GEÁLĂ s.f. sg. – Dealã. (În expr.) **Cu geală** = cu vină, cu păcat, cu răutate, cu draci. (P. restr.) Naiba, dracul, *năpustul*. [97, 141, 167, 239, 241, 411, 418, 424, 437]
GHESUŞÎ, *ghesuşăsc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) înghesui, a îngrămădi, a claustra. [390]
GHIŚÍ, *ghiśésc* vb. IV. Tranz. – A încerca; a nimeri. [108, 376]
GHIȚUŞÎ, *ghițuşăsc* vb. IV. Tranz. – A îmbrânci, a (în)ghionti; a găbji, a găbui. [217]
GHIZDÁN, *ghizdáńe* s.n. – (Voiv.) Raniță, rucsac. (Fig.) Podoabă la ploscă sau la steagul de nuntă. [150]
GIÁVĂL, *giáveli* s.m. – Diavol. [414]
GIUMICÁ, *giumíc* vb. I. Tranz. – A dumica. [227]
GÍVĂR, *giveri* s.m. – Vornicel. [346, 372]
GLOÁBĂ s.f. sg. – Amendă; pedeapsă ca despăgubire. [313]
GLOÁTĂ s.f. sg. – Copii proprii, progenitură. [368, 420, 433, 435]

GLOBÍ, *globésc* vb. IV. Tranz. – A amenda. [410]
GLOGÍ, *glogésc* vb. IV. Tranz. – A face bătături, a juli. [358]
GLOGÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Cu bătături; ros de rele. [148]
GLOT s.n. sg. – Pânză deasă de bumbac (mercerizată). [414, 415]
GOGLEÁZ, *gogleázuri* s.n. – Rămășițe, moloz. [165]
GORGONÍ, *gorgón* vb. IV. Tranz. – A alunga, a izgoni. [71, 185, 261, 263, 304, 312, 315, 410, 426]
GOST, *góşci* s.m. – Oaspete. [124, 170, 200, 290, 310, 330, 331, 332, 333, 335, 336, 337, 345, 373, 375]
GOSTÍE s.f. v. **gostîie**.
GOSTÎIE, *gostîi* (și: **gostíe**) s.f. – Ospeție, primire de sărbători. [200, 231, 335, 373, 375]
GRĂȘINÁ, *grășin* vb. I. Intranz. – (Voiv.) A adăsta. [217]
GRĂTULÁ, *grătulădz* vb. I. Tranz. – A felicita. [284, 295, 308, 314, 438]
GREL, *grei* s.m. – (și: **grioruș**) – Greier. [288]
GREOÁNE (și: **tovărítă**) s.f. – Gravidă. [206]
GREOMÂNT s.n. sg. – Apăsare, suferință (sufletească). [104, 217, 384, 408, 409, 413]
GRINȚÁI, *grințáiuri* s.n. (și: **grințáic**). – Zarzavat, verdețuri. [162, 169]
GRINȚÁIC, *grințáicuri* s.n. v. **grințái**. [407]
GRIORÚȘ, *griorúș* s.m. v. **grel**. [288, 368]
GRUMBÚC, *grumbúcuri* s.n. (și: **grumpúc**). — Carte funciară, registru agricol. [58]
GRUMPÚC s.n. v. **grumbúc**. [367]
GUMBUZÁLĂ, *gumbuzăli* s.f. – Gălăgie, vânzoleală, agitație, aglomerație zgomotoasă, dezordine. [282, 283, 306, 312, 314, 395, 415, 440]

H

HÁLO! Interj. – *Alo!* [341, 381, 407, 418]
HALUÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Hulpav. [135]
HÁMEȘ, **-Ă**, *-ș, -șă* adj. – Încăpățânat, îndărătnic. [437]
HÁSNĂ s.f. sg. (și: **ásnă)** – Folos, folosință, profit, beneficiu, binefacere. [379]
HĂL, **HA**, *hăi*, *hăle* art. dem. v. **ăl, a, ăi, ăle**. [42, 43, 47, 51, 52, 55, 56, 58, 64, 65, 78, 79, 80, 170, 202, 312]
HĂLA, **HÁIA**, *hăia, hálea* pr. dem. V. **ăla, áia, ăia, álea**. [40, 67, 202]

HĂNDÉC, *hăndécuri* s.n. – Tranşee; adăpost subteran. [407]
HĂPTÁC adv. – (Mil.) În poziţie de drepţi. (P. ext.) Treaz, neadormit, vigilent. [310]
HĂSNUÍ, *hăsnuiésc* vb. IV. Refl. (şi: **ăsnuí**). – A se folosi, a profita, a se bucura de ceva. [314, 380]
HÂRC s.n. sg. – Sforăit; răceală (la plămâni); astm, *astupală.* [187]
HÂRCONÍ, *hîrcón* (şi: **îrconi**) vb. IV. Intranz. – A sforăi. [162, 167, 291, 292]
HÂRGHIE, *hârghii* s.f. – Zgâtie (de fată), *năschécheră*. [106]
HÂŢĂNÍ, *hâţăn* vb. IV. Refl. – A se legăna energic; a se scutura. [97]
HOÁRĂ, *hoáre* s.f. – Orătanie, pasăre de curte. [99, 185, 242, 324, 347, 407, 408]
HOÁRNĂ, *hoárńe* s.f. – Goarnă, trâmbiţă. [109]
HOGEÁNĂ s.f. sg. – Odihnă, astâmpăr. [235]
HOGINÍ, *hogín* vb. IV. Refl. (şi: **oginí**). – A se odihni. [110, 339]
HÓLGE, *hólge* s.f. – Holdă, *oldă, oaldă.* [47, 147, 148, 286, 295]
HOTĂRÍŚ, **-E,** *pl. idem* adj. şi s.m. – Mărginaş, limitrof; vecin de hotar, de sat. [277]
HURUÍ, *húrui* vb. IV. Refl. – A se dărâma, *a se îmburda*. [437, 439]

I

IAD adv. şi interj. – Deloc. (În expr.) **Iad (nu scapă!)**. [144]
IÁGOD, *iagodz,* s.m. – Măr. [211]
IBÚRG, *ibúrguri* s.n. – (Mil.) Exerciţiu. [63]
IERÚGĂ, *ierúź* s.f. – Canal de aducţiune, scocul morii de apă; pârâu. [66, 97, 165, 188]
IÉSĂ s.f. – Iesle. [315]
IMÁLĂ s.f. sg. – Noroi, zloată, *nălap.* [65, 66, 89, 107, 165, 308]
IORGOVÁN, *iorgováni* s.m. – Liliac. [318]
IORSÁG, *iorságuri* s.n. – Acaret; animal domestic mare, *marvă.* [276, 278, 305, 407, 458]
ISFELÍ, *isfelésc* vb. IV. Refl. – A se ivi/izbi pe cineva, a ieşi pe neam; a semăna cu cineva. [409, 415]
ÍSTINA adv. – (Cu) adevărat. [126, 299, 307, 331, 342, 411, 416, 419, 424, 429, 432, 433, 441]
'IŚ adv. – Ici, aici. [196, 235, 248, 441]
ÍŚCĂ adv. – Cică, (se) zice că. [87]

ÍȚĂ, *íță* s.f. – Íție, fele, unitate de măsură pentru băuturi (aprox. 0,75 l). [273, 274, 275, 277, 278]
IZĂMÉNT, *izăménce/izăménturi* s.n. v. **egzămént**. [55]
IZÂDĂ s.f. sg. – Risipă. (În expr.) În izâdă = în zadar, *daficea.* [410, 431, 436]
IZÂMBÁN s.n. v. **aizâmbán**. [52, 59, 160]
IZVÓD s.n. sg. – Sămânță. [206]

Î

ÎMBLEZNÁ, *îmbleznădz* vb. I. Intranz. – A înmărmuri, a rămâne fără glas. [219]
ÎMBONȚÁ, *îmbonțădz* vb. I. Refl. – (Voiv.) A se supăra. [219]
ÎMBRÂGLÁ, *îmbrâglu* vb. I. Refl. – A se încurca, a se înhăita cu cine nu merită. [87]
ÎMBRU, *îmbri* s.m. – Membru în consiliul parohial. [325]
ÎMBUBIȚÁ, *îmbúbiț* vb. I. Tranz. – A întărâta, a instiga, a zădărî. [129, 167]
ÎMBURDÁ, *îmbúrd* vb. I. Tranz. şi refl. – A (se) răsturna, a (se) dărâma, *a (se) hurui*; a doborî, a trânti la pământ. [59, 98, 128, 129, 162, 167, 229, 352]
ÎMBURIȚÁ, *îmbúriț* (şi: îmburica) vb. I. Refl. – A se ridica cu fundu-n sus; a se împopoțona. [98, 219]
ÎMPISTRÍ, *împistrésc* vb. IV. Tranz. – A face puncte sau figuri pe alesătură (țesut, brodat, încondeiat ouă) din diferite culori frumos armonizate. [102, 227]
ÎMPONCHIŞÁT, **-Ă**, *împonchişaț, -ce* adj. – Potrivnic. [373]
ÎNCHEȚĂNÍ, *închețăn* vb. IV. Tranz. –A apuca, a agăța, a încătuşa. [98]
ÎNCHIMORÁ, *închimorădz* vb. I. Refl. –A se încrunta, a se crispa. [420, 429]
ÎNCHINÁT, -Ă, *-ț, -ce* adj. – (Voiv.) (În expr.) **Închinată mince** = minte sucită, dată naibii. [390]
ÎNCÍNS adv. – Neîntrerupt, continuu. [150, 168]
ÎNCIURBÁ, *înciúrb* vb. I. Intranz. – A se complica, a se amesteca în afaceri cu persoane dubioase. [433]
ÎNDRUGÁ, *îndrúg* vb. IV. Tranz. – A pieptăna/a trece fuiorul prin drugă (scândură cu dinți/cuie de fier). [42, 54]
ÎNFLĂIBĂRÁ, *înflaibăr/ -bărădz* vb. I. Tranz. şi refl. – A (se) înflăcăra, a se irita, a se aţâța. [283]
ÎNGUJBÍ, *îngujbésc* vb. IV. Tranz. – A îndepărta, a alunga, a izgoni; a timora. [308, 357, 426]

ÎNGURDZÎ, *îngurdzăsc* vb. IV. Tranz. – A încâlci. [357]
ÎNŚELUÍ, *înśélui* vb. IV. Tranz. – A înşela; a amăgi; a păcăli. [131]
ÎNTRADÚŚE, *întradúc* vb. III. Tranz. – A atrage, a împinge, a băga; a transpune, a tălmăci. [394]
ÎNTRÂNCÍ, *întrâncésc* vb. IV. Refl. – (Voiv.) A se lua la trântă. [219]
ÎNVĂLI, *învălesc* vb. IV. Tranz. – A învălui (în voal, în linţoliu); a urzi. [81]
ÎNVEPEREÁLĂ, *înveperéli* s.f. – Îngrămădeală sufocantă, aglomeraţie tumultuoasă. [180]
ÎRCONÍ vb. IV. v. hârconí.

J

JAP, *jápuri* s.n. – Bucată mare; ciosvârtă; boţ; codru (de pâine, de mămăligă). [96, 409]
JĂSÎ, *jăsăsc* vb. IV. Intranz. – (Voiv.) A abzice. [367]
JÂGĂRÍŢĂ, *jâgăríţă* s.f. – Plămân. [409]
JÂMUÍ, 3 sg. *jâmue/-éşce* vb. IV. Tranz. – A râma. [223]
JÂRÁDĂ, *jîrădz* s.f. – Claie (de paie, de fân). [107, 211]
JOÁRDĂ, *jordz* s.f. – Nuia, vergea. [99]
JOÁVINĂ, *joávini* s.f. – Jivină, sălbăticiune, fiară. [49, 59, 142, 219]
JORDĂLÍU, *jordălíi* s.m. (Voiv.) – Arbust (cu ramuri fragede). [211]

L

LANŢ, *lánţă* s.n. – Iugăr; suprafaţă de teren de 0,58 ha. [290, 298, 370, 377, 380, 381, 383, 391, 398]
LAUFŞRÍŢ, *laufşríţuri* s.n. – (Mil.) Pas alergător. [63]
LĂCRÍŢĂ, idem pl. s.f. – Pupitru, tribună. [303, 314]
LĂPĂDÁ, *lápăd* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) lepăda; a arunca; a avorta. [206]
LÉCE s.f. sg. – Timp liber, răgaz. Loc. adv.: **Cu lecea** = agale, fără grabă, lent. [72, 103, 107, 145]
LÉDĂR, *lédări* s.m. – Pielar, curelar; croitor în piele. [128]
LEGĂTUÍ, *legătui/-esc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A se logodi. [422]
LÉSŃA (şi: **lésńe**) adv. – Ieftin; cu uşurinţă. [43, 276, 294, 386]
LÉTCĂ, *letś* s.f. – Vergea de fier cu care este prevăzută sucala şi pe care se introduc mosoarele sau ţevile; cursă de şobolani, jderi, nevăstuici. [426]

LÉUCĂ, *léuś* s.f. – Stinghie care sprijină loitra căruței de capetele osiilor; dans satiric ce se joacă spre sfârșitul nunților țărăneşti din Banat. (În exp.) **Lovit cu leuca** = nebun, dus cu pluta. [252, 357]
LICNÍT, -Ă, *-ț, -ce* adj. – Luxat; scrântit. [310, 311]
LIOÁRFĂ, *lioárfe* s.f. – Zdreanță; femeie uşuratică, *buleandră*. [86]
LIPÍNĂ, *lipini/-ne* s.f. – Lipie. [211]
LIS, -Ă, *-ş, -să* adj. –Neted. (În expr.) **Lisă şî scrisă** = frumoasă ca o icoană. [422]
LIZÎTÁT s.n. sg. – Licitație. [313]
LÓFTĂ, *lofce/lofț* – s.f. – *Loptă*, *surducă*, minge. [145]
LOMUÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Extenuat, epuizat, stors de vlagă, *mălăxît*. [185]
LOPĂCÍȚĂ, *lopăcíță* s.f. – Omoplat. [157]
LOPĂRÍȚĂ, *lopăríță* s.f. – Lingură lată de lemn, lopată (de bătut mingea); vâslă. [219]
LÓPTĂ, *lópce/lopț* s.f. – Minge, *loftă*, *surducă*. [122, 123, 227, 242, 258]
LOSTOPÍNĂ, *lostopíni* s.f. – Felie, pălărie de floarea soarelui; diademă, aură. [162]
LÓZĂ, *lóză* s.f. – Vrej.; viță de vie. [226]
LUDÁI, *ludái* s.m. (şi: **ludáie**). – Dovleac. [202, 299]
LUDÁIE, *ludăi* s.f. v. **ludái**. [107, 135, 160]
LUDĂÍȚĂ, *ludăíț* s.f. – Dovlecel. [201]
LUFT s.n. sg. – Aer. [343, 379, 409]
LUFTINŞPÉCTĂR, *luftinşpéctări* s.m. – Om fără ocupație. [344]
LÚLĂ, *luli/-le* s.f. – Lulea, pipă; dispozitiv din fier cu două brațe care se bagă în nările taurului, apoi se strâng cu un şurub, prelungit cu o funie folosit pentru scoaterea animalului din grajd. [251]
LÚMŃE, *lúmni* s.f. – Lume. [414, 415]
LUNGOÁRE, *lungóri* s.f. – Nume pentru diferite boli: gălbinare, anemie, tifos etc. [424]

M

MAI, *máiuri* s.n. – Ficat. [198]
MAICLÁUBĂR, *maicláubări* s.m. – Pocăit, neoprotestant. [68]
MÁRVĂ, *márve* s.f. – Vită, animal domestic (mare), *iorsag*. [99, 127, 186, 198, 211, 215, 246, 291, 304, 324, 327, 328, 333, 347, 375, 405, 406, 407, 408, 411, 412, 420, 426, 428, 428]
MAU s.n. sg. – Elan, aplomb, *şfung*. [291]

MĂI-ALÉŞ adv. – Îndeosebi, în special [382]

MĂLĂGĂMBÍST, **-Ă**, *-şci, -şce* (şi: **malagámbai**) adv. adj. – Modernist, excentric în vestimentaţie şi comportament; epitet peiorativ derivat de săteni de la numele lui Sergiu Malagamba (1913-1978), compozitor român de muzică uşoară şi baterist. [359, 402]

MĂLĂXÎ, *mălăxăsc* vb. IV. Intranz. – A osteni, a obosi, a se extenua, a se epuiza. [419]

MĂLĂXÎT, **-Ă,** *-ţ, -ce* adj. – Epuizat, mort de oboseală, *lomuit*. [162, 185, 219, 413]

MĂRŹINÁRI, **-E**, *pl. idem* adj. şi s.m. – (Voiv.) Mărginaş, lăturalnic; arbitru de tuşă. [219]

MĂSÁI, *măsáie* s.n. – Faţă de masă. [111, 292]

MĂSÁRI, *măsári* s.m. – Tâmplar, *tişlăr*. [62]

MĂSĂLÁRI, *măsălári* s.m. – Dentist. [160]

MĂSCĂRÍ, *măscărésc* vb. IV. Tranz. – A certa (cu vorbe de ocară), a batjocori. [85, 205, 219, 247, 371, 375, 384, 385]

MĂSCĂRI s.f. pl. – Cuvinte licenţioase, obscene. [86, 421, 427]

MĂŞCIOÁŃE, *măşcióni* s.f. – Mamă vitregă; gura-leului (*Antirrhinum maius*), căşcăoaṅe (nu figurează la Borza), floare frumoasă, dar nu prea plăcut mirositoare. [263]

MĂŞÎNGHIVÉR, *măşînghivére* s.n. – Mitralieră. [165]

MĂTRÍCULĂ, *mătrícule* (şi: **mătricolă**) s.f. – (Voiv.) Matricolă; arhivă; registratură. [367, 387]

MĂŢUÍ, *măţui* vb. IV. Tranz. – A întinde, a lăbărţa. [285, 306, 385]

MÂCĂÍ, *mâcăi* vb. IV. Intranz. (var. **mâcăní**). – A da din cap a mirare. [299]

MÂCĂNÍ vb. IV v. **mâcăí**. [298, 299, 308]

MÂNÁ, *mân* vb. I. Tranz. –A conduce un vehicul; a dirija mersul unui animal. [64, 135, 210, 277, 328, 412]

MÂNĂVRĂ, *mânîvre* s.f. – (Voiv.) Exerciţiu, aplicaţie, manevră militară. [219]

MÂŢĂ, *mâţă* s.f. – Dispozitiv de fier din trei cârlige prinse împreună şi o funie (lanţ) pentru a agăţa vadra scăpată în fântână. [285, 316]

MELŞPÁIS, m*elşpáisuri* s.n. – Prăjitură (cu cremă); tort; *pocăraie*. [127]

MERTÍC, *mertícuri* s.n. – Vas de lemn pentru măsuratul uiumului la moară. (În expr.) **Cu merticu** = cu măsură, cu puţinul. [217, 218]

MÉTĂR, *métări* s.m. – Unitate de măsură pentru greutăţi, chintal. [97, 128, 299, 414]

MICIÁVĂ s.f. sg. – (Voiv.) Putere; sprijin. [219]

MÍDĂR, *mídăre* s.n. – (Voiv.) – Corset. [42]
MIDUȚÎN, *miduțînuri* (şi: **miluțân**) s.n. – Leac, medicament. [126, 159, 160, 408]
MILUÍ, *mílui* vb. IV. Tranz.– (Voiv.) –A mângâia. [44, 216]
MILUȚÎN, *miluțînuri* s.n. v. **miduțîn.**
MINCÍE, *mincíi* s.f. – Palton din blană (imitație, postav) de culoare neagră (pentru femei). [314]
MINTÚN (şi: **mintunaş**) adv. – Imediat, (pe) moment. [193, 406, 415, 417, 425]
MIR s.n. sg. – Mirare. (În expr.) **Dă miru lumii** = de mirarea/ruşinea lumii, *de pocoru lumii*. [52, 68, 74, 79, 85, 211, 350, 290, 298, 332, 339, 345, 351, 377, 378, 380, 430]
MIREÁZNĂ, *mirézńe* s.f. – Minune, stupoare. [440]
MIŞCULÁNȚĂ, *mişculánță* s.f. – Şmecherie, tertip. Expr.: **Cu mişculanță** = cu forfârlica. [123, 124]
MIŞMÁŞ, *mişmaşuri* s.n. – Şmecherie, escrocherie, afacere ilicită. [284]
MIŹGÁRI s.m. pl. – Câteva picături de ploaie. [306]
MIŹGURÁ, 3 sg. *míźgură* vb. I. Intranz. impers. –A mijgura, a mizgui, a cădea picături de ploaie.
MOÁȚĂ, *moáță* s.f. – Bigudiu. [415]
MOIÁ, *moi* vb. IV. Refl. – A se pleoşti, a se fleşcăi, a se muia. [381]
MOLĂRÁI, *molăráie* s.n. – Poză, fotografie. [217, 336]
MOLĂRÍ, *molărésc* vb. IV. Tranz. – A fotografia, a zugrăvi. [372]
MORMÂNT s.m. sg. (şi: **mormînț**). – Cimitir, *progage*. [168, 319]
MORMÎNȚ s.m. pl. v. **mormânt**. [115, 182, 209, 389]
MORŚELÍ, *morśél/-ésc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) murdări. [55, 169, 192]
MOŞ-MUŞÓNI s.m. sg. – Marca vechii fabrici de țiglă „Muschong" din Lugoj. [310, 403]
MOTÂNTÓC, **-OÁCĂ,** *–óś, -oáśe* adj. – Mototol, molâu, lălâu, tembel. [53]
MOTÓR, *motoáre* s.n. – Camion, automobil. [132, 133, 336]
MÓZI s.n. sg. – Cinematograf. [349]
MÓZÎIE, *mózîi* s.f. – Arătare, marionetă. [380]
MOZOMÁINĂ, *mozomáińe* (şi: **mozămáină**) s.f. – Momâie, sperietoare, om urît, urâciune, pocitanie, monstru. [106, 162, 163, 166, 219, 314, 374]
MÚLĂ, *múle* s.f. – Catâr, măgar. (Voiv.) (În expr.) **Mulă mândrălită** = măgar mânjit de balegă. [219]
MÚSAI adv. – Obligatoriu. [127, 129, 179, 299, 307, 309, 332, 350, 356, 358, 359, 360, 368, 388, 393, 395, 404, 434, 437, 438]

MUŚÍ, *muśésc* vb. IV. Tranz. şi refl. – a (se) chinui, a (se) tortura; a (se) trudi. [413]

N

ŃAM! interj. – Defel, deloc, nicidecum. [409]
NAT s.m. sg. – *Ins*, persoană (În expr.) **Tot natu** = fiecare persoană, toată lumea. [189]
NÁTURĂ, *náturi* s.f. – Fire, caracter. (În exp.) **Are o nátură re** = este pervers, deviat sexual. [405]
NAVÉC adv. – (Voiv.) Pe viață, pentru totdeauna, definitiv. [377, 380, 381, 383, 391]
NĂCLÁD, *năcládz/năcláduri* s.m. şi s.n. – Butuc. [233]
NĂDĂÍ, *nădăi* vb. IV. Refl. – A presimți, a presupune, a bănui. [206, 290, 291, 299, 303, 314, 325, 353, 401, 404, 424]
NĂHOÁCE s.f. pl. – Duhuri rele, arătări, iezme, draci, strigoi. [409, 425]
NĂIMITÓRI, *năimitóri* s.m. – Zilier, salahor. [310]
NĂIÚRLEA adv. – Aiurea, cu capu-n nori. [107]
NĂIURLÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Aiurit. [425]
NĂLÁP s.n. sg. – Noroi mare, mâl, glod, *imală*; zloată. [385]
NĂLOÁGĂ s.f. sg. – Lume multă care se îmbulzeşte, aglomerație, buluceală, înghesuială. [100]
NĂNĂÍ, *nănăi* vb. IV. Tranz. – A îngâna. [109]
NĂPÚST s.m. sg. – (Art.) Duh rău, demon, naiba, necuratul, *geala*. [130, 365, 441]
NĂSĂRÂMBĂ, *năsărâmbe* s.f. – Tumbă, giumbuşluc; boroboață, boacănă; şotie, farsă. [106]
NĂSCHÉCHERĂ s.f. sg. – (În expr.) **năschécheră dă fată**, zgâtie, *hârghie*. [212]
NĂSCOCORÍ, *născocór/-ésc* vb. IV. Refl. – A se răsti la cineva, a se înfuria, a se mânia. [61, 107, 305,313, 315, 410]
NĂSPÂRCEA s.m. sg. – Unul dintre numele populare ale diavolului, nichipercea. [435]
NĂSTĂVÍT, **-Ă**, *-ț, -ce* adj. – Neastâmpărat, nepotolit, drăcos. [101, 106, 107, 167, 436]
NĂŞCÍRE s.f. sg. – Inconştiență; nepricepere. [263]
ŃEMOŞÁG, *ńemoşáguri* s.n. – Rudenie (mai îndepărtată, slabă, nesigură). [409, 414, 436, 438]

’ŃÉŞCĂ adv. – Parcă, ai iluzia că (din **gângeşci că**). [96]
NÍMEŃE (şi: **nime-n drum**) adj. – Fără valoare. (În expr.) **nimeńe dă om** = om de nimic. [358, 359, 420]
NIŞTOȚÎ, *nişţoţăsc* vb. IV. Refl. –A se zgârci, a se arăta zgârcit, avar, a se scumpi. [414]
ŃOÁRCĂ, *ńorś* s.f. – Broască. [163, 195]
NOGÉU, *nogéie* s.n. – Osul rotund al gleznei, oul piciorului. [108, 295]
NÚMAI-ŞÎ-NÚMAI loc. adv. – Exclusiv, în exclusivitate. [300, 304, 313, 412]
NUŞ’ŚE loc. adj. – Ceva, careva; oarecare. (În expr. **nuş’śe şăf** = ceva şef). [290]

O

OÁLDĂ, *oldz* (şi: **oldă**) s.f. v. **hólge**. [295, 331]
OBÂRŞÎ, *obârşăsc* vb. IV. Intranz. – A greşi, a gafa, a o face de oaie, a o băga pe mânecă. [305]
OBÓR, *oboáre* s.n. – Curte, ogradă, *ocol, voreţ*, *avlie*. [246]
OBRINCÍ, *obrincésc* vb. IV. Refl. – A se inflama, a se infecta, a se congestiona. [161]
OBŞIC, *obşicuri* s.n. – (Mil.) Lăsare la vatră. (P. ext.) Rămas-bun. [40]
OCEŞÎ, *océş/-ăsc* vb. IV. Tranz. şi refl.– A (se) linişti, a (se) calma, *a (se) ogoi*; a pacifica. [231, 282, 385, 396, 435, 437]
OCHÉCE, *ochéţ*, s.m. – Geam. [102, 107, 158, 183, 226, 232, 236, 259]
OCHÉRI s.m. pl. – Ochelari, *ochieţ, ocśeri, zârţă*. [330, 332, 333, 347, 357]
OCHIÉȚ s.m. pl. – Ochelari, *ocśeri, zârţă.* [99, 171]
OCÍC, *ocíśe* s.n. – Otic, bucată de lemn cu care se răsuceşte funia sau lanţul trecut peste o sarcină (de fân, de lemne etc.) (DLR sub *otic* 2). [89]
OCÓL, *ocoále* s.n. – v. **obor**. [282]
OCŚÉRI s.m. pl.– (Voiv.) Ochelari, *ocheţ, zârţă.* [390, 395]
ODOLÓNI, *odolóni/odoloáńe* s.m. şi s.n. – Os (mare); încheietură (oase ale încheieturii). [135, 290]
OGÂRSÎ, *ogârsăsc* vb. IV. Tranz. – A schilodi, a mutila, *a śunăvi*. [407, 421, 439]
OGÂRSÎT, **-Ă**, *-îţ, -îce* adj. – Pipernicit, subdezvoltat, distrofic; invalid, handicapat fizic. [111, 174, 206, 287]
OGINÍ, *ogín/-ésc* vb. IV v. **hoginí**. [270]

OGLÁNIC, *oglániśe* s.n. – Suport improvizat prin răsucirea unui batic sau ştergar în formă de colac, pe care femeile şi-l pun pe creştet când poartă greutăţi (coş încărcat, găleată plină etc.) pe cap. [425]
OGLĂVÍ, *oglăvesc* vb. IV. Tranz. – A vătăma, a *ogârsî*. [305, 428]
OGÓD s.n. sg. – Rânduială, ordine, apucătură, năravˌ obicei. [301, 437]
OGOÍ, *ogói/-iésc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) linişti, a (se) tempera, a (se) potoli, *a (se) oceşî*. [248, 332, 351, 379, 409, 426, 435, 438]
OLÉNDRĂ, *oléndre* s.f. – (Voiv.) Vagabond; aventurier. [218]
OLTONÍ, *oltońésc* vb. IV. Tranz. –A altoi. [230, 234, 299]
OLVÍȚĂ, *olvíță* s.f. – Ulcică (de lut). [177]
ONVÉȚ, *onvéț* s.m. – Honved. [39, 40]
ÓPĂC, -Ă, *-ś, -śe* adj. – (Voiv.) Penibil; certăreț, cusurgiu. [366]
OPĂŚÍ, *opăśésc* vb. IV. Tranz.– A împiedica, a înfrâna; a încurca. [253, 254, 325, 415]
ORÁCA s.f. sg. – Abator (în industria socialistă). [207]
ORBÁLȚ, s.n. sing. – Brâncă, inflamare a încheieturilor. [246]
ORDINÁȚIE, *ordinății* – (Voiv.) Cabinet medical; rețetă medicală; (fig.) ocazii de distracție; tractir. [368]
ORINGÍ, *oringésc* vb. IV. Tranz. – A deretica, a pune în/a face ordine. [412]
ORMÁN, *ormáńe* s.n. – Dulap. [365, 396]
OTÁNĂ s.f. sg. – Trebăluială zilnică în casă. [315, 409]
OTĂNÍ, *otăńésc* vb. IV. Intranz. – A trebălui, a roboti. [412]
ÓVODĂ, *óvoge* s.f. – Grădiniță de copii. [303]

P

PÁNĂ, *péńe* s.f. – Floare. [349, 378, 408]
PÁNCOVĂ, *páncove* s.f. – Colțunaş, turtă, gogoaşă. [164, 313]
PÁNJÂŃE, *pánjâni* s.m. – Păianjen. [104, 367]
PÁORE, *páori* s.m. – Țăran. [66, 72, 78, 188]
PÁRTĂ, *perț* s.f. – Dungă ornamentală țesută; fâşia de sus (țesută) a opregului; panglica pălăriei. [39]
PĂCICÁRI s.m. v. **păticári**. [242]
PĂCUÍ, *păcuiésc* – (Voiv.) A împacheta. [219, 392]
PĂLĂMÁRI, *pălămáre* s.n. – Funie, frânghie, ştreang, odgon. [224, 273, 285, 316, 317]
PĂLÚGĂ, *pălúź* s.f. – Prăjină (lungă). (Fig.) Lungan, deşirat. [410]

PĂMÚCĂ s.f. sg. – Vată, bumbac. [110, 229, 292, 305]
PĂNDÚR, *păndúri* s.m. – Pandur, slujbaş în uniformă, portărel; fanfarist. [84, 297]
PĂORÍȚĂ, *păoríță* s.f. – Țărancă. [396]
PĂRĂSÎ, 3 sg. *părăsăşce* vb. IV. Refl. – (Voiv.) A se pustii, a se părăgini. [294, 389]
PĂŚEŞĂLUÍ, *păşeşălui* vb. IV. Refl. – A se linişti, a se potoli. [313, 346]
PĂTICÁRI, *păticári* (şi: **păcicári**) s.m. – Farmacist, spițer. [76, 77]
PĂTÍCĂ, **-Ś** s.f.– Farmacie, spițerie, drogherie. [76, 77, 408]
PĂTRĂOÁNĂ, *pătrăoáńe* s.f. – Cartuş de puşcă de vânătoare. [184]
PĂTURÁTĂ, *păturáce* s.f. – Plăcintă nedospită cu foi, „pături" subțiri; *dubaniță*. [365, 374]
PĂZÎ, *păzăsc* vb. IV. Tranz. – A avea grijă, a păstori; (Voiv.) a priveghea mortul; a veghea un muribund. [81, 189, 319, 393, 394, 395, 432]
PÂNGĂ adv. – Pe lângă. [48]
PÂRCU adv. – De-a curmezişul, oblic, câş. Idem în loc. adv. **d-a pârcu**. [185, 187, 264]
PÂRPĂRÍȚĂ, *pârpăríță* s.f. – Vânturătoare mecanică pentru cereale. [359, 420]
PÂRŚ, *pârśuri* s.n. – (Voiv.) Brazdă deviată, nearată (strâmbă), greş; rătăcire, sminteală. [376]
PÂŞCĂV, **-Ă**, *-i, -e* adj. – Mucegăit. [313, 408, 431]
PECĂRÍE, *pecării* s.f. – Brutărie. [424]
PEGÉSTRU, **-Ă**, *-ştri, -stre* adj. – Olog, şchiop, invalid; împiedicat. [63, 353, 384]
PEPTÁRI, *peptáre* s.n. – Cojocel (pentru femei) fără mâneci, care se încheie lateral. [98]
PES, *pésuri* s.n. – Piesă de teatru, scenetă. [402]
PESTÍ, *pestésc* vb. IV. Tranz. – A suporta, a răbda; a îngădui. [309, 374]
PEŞCHÍR, *peşchíre* s.n. – Ştergar, prosop. [104]
PETRÉŚE, *petréc* (şi: **pitréśe**) vb. III. Transz. – A conduce, a însoți, a întâmpina; a se distra. [221, 245, 246, 384, 485]
PIÁTRĂ s.f. sg. – Grindină. [166]
PIGLUÍ, *píglui* vb. IV. Tranz. – A călca rufe. [340]
PIGULÍ, *pigól/pigulésc* vb. IV. Tranz. – A ciuguli. [407, 408]
PILÁRI, *pilári* s.m. – Precupeț, speculant, samsar. [376, 410]
PIPÁRCĂ, *pipărś/pipérś* s.f. – Ardei. [299, 300, 301]
PÍRĂŞ, *pirăşă*, idem. pl. ad. – (Voiv.) Pirotit, somnoros, lenos. [211]

PIRÍNCĂ, *piríńś* s.f. – Găinuşă, bibilică, *pirchiță*. [162]
PÍROTĂ, *píroce* s.f. – Piroteală. [211]
PISÁT s.n. sg. – Păsat, făină de porumb măcinată grosier. [215]
PIŞTÁVINĂ s.f. sg.– Dejecții (lichide) de la animalele domestice. [411, 433]
PÍTĂ, *piț* s.f. – Pâine; slujbă, profesie. (În expr.) **Îm perd pita** = sunt demis; **Pita ei dă muiere** = mama ei de muiere. [292, 417, 424]
PITRÉŚE, *pitréc* vb. III. Tranz. – (Voiv.) A întâmpina, a conduce înăuntru. [285, 370]
PITULÁ, *pítul* (şi: **pitulí**) vb. I. Tranz. şi. refl. – A se tupila, a (se) ascunde. [102, 103, 104, 124, 171, 211, 226]
PITULÍ vb. IV v. **pitulá**.
PIZDURÁN, **-Ă** *-i, -áńe* adj.– (Voiv.) Labil. [220]
PLÁTCĂ, *plátche* s.f. – (Voiv.) Persoană păguboasă (perdantă). [219]
PLEVÁIS, *pleváisuri* (şi: **pliváis**) s.n. – Creion. [163, 318, 382, 391, 392, 395, 398, 416]
PLIVÁIS s.n. v. **pleváis**.
POÁRCĂ s.f. sg. – Joc de copii cu nişte bucăți de țiglă asemănător cu *şaica*. [315]
POBÍR, *pobíri* (şi: **bobir**) s.m. – Ştiulete pipernicit. [68]
POCĂRÁIE s.f. pl. – Prăjituri, fursecuri, *melşpaisuri*. [410]
PÓCE adv. – Oare nu, nu cumva; probabil, poate. [290, 358, 387, 388, 391, 395, 412, 432, 437, 441]
POCEÁCĂ, *pocéś* s.f. – Cărare, potecă. [113, 114]
POCÉGĂ, **-Ź** s.f. – Stinghie de fier pe care pui piciorul la urcarea în căruță. [285]
POCNÍ, *pocńésc* vb. IV. Intranz. – A plesni, a crăpa, a muri (subit). [379, 411, 416, 418]
POCOMPĂR s.n. sg. v. **pocumpăr**. [434, 437]
POCÓR s.n. sg. – Râs, batjocură, ironie, dezonoare, *mir*. (În expr.) **Dă pocoru lumii** = de ruşinea lumii. [359, 360, 378, 420, 435, 441]
POCUMPĂR s.n. sg. (şi: **pocumpăr**) – Perciune, favorit, zuluf. [311, 373]
POGÁN, **-Ă**, *-i, -áńe* adj. şi adv. – Bogat, înstărit; semeț, faimos; năprasnic. [51, 60, 144, 157, 166, 168, 199, 200, 244, 299, 309, 310, 349, 405, 419, 420, 433]
POGĂNÍE, *pogăníi* s.f. – Bogăție, avuție. [369]
POÍJĂ, *poíj* s.f. – Bagaj, *pogaj*. [313]
PÓMINĂ s.f. sg. – Amintire, aducere-aminte. [46]
POŃÁ, *pońédz* vb. I. Intranz. – A chiorî. [362]
POŃÁVĂ, *pońévi* s.f. – Cuvertură, pătură, scoarță. [257, 263]

PONC, **POÁNCĂ**, *ponś, poánśe* adj. – Saşiu. [88]
PONCHÍU adv. – Oblic, pieziş, chiorâş. [260]
POPÁMĂ s.f. sg. – Popime, mulţime de preoţi. [394]
POPCÍ, *popcésc* vb. IV. Tranz. – A pofti. [397]
PÓPTĂ, *pópce* s.f. – Poftă. [431]
PÓRĂV, -Ă, *-i, -e* adj. – Certăreţ, irascibil; rău, câinos, iute la mânie. [435]
POROBOCÍ, *porobocésc* vb. IV. Tranz. şi refl.– a (se) potrivi, a (se) nimeri. [309, 311]
PORŞÓR, *porşóri* s.m. (şi: **poşór**). – Grămadă de fân, trifoi, paie etc., claie, căpiţă, purcoi. [100, 114]
PÓRŢÎIE, *pórţîi* s.f. – Impozit. [274, 370, 374]
POSOGÍ, *posogésc* vb. IV. Tranz. – A năpădi (lacrimile, sudoarea, plînsul etc.). [305]
POSTÁTĂ, *postăţ* s.f. – Fâşie (de teren agricol), *şuşcină*. [288]
POŞMÂNDRĂ, *poşmândre* s.f. – Glumă nepotrivită (licenţioasă) *şodzăńe*; parodie. [169, 416]
POŞMÂNDRÍ, *poşmândresc* vb. IV. Intranz. – A face glume nepotrivite, deplasate. [430]
POŞÓR, *poşóri* s.m. v. **porşór**. [146, 259]
POTCÁŞ, **-Ă**, *pl. idem* adj. şi s.m. – (Om) certăreţ, cusurgiu, arţăgos, cicălitor, intrigant. [54, 98, 165, 205, 436]
PÓTCĂ s.f. sg. – Belea, necaz, supărare, bucluc, cusur; naiba, drac. [51, 69, 84, 89, 126, 273, 275, 276, 292, 336, 351, 435]
POTRICÁLĂ, *potricăli* s.f. – Dorn tubular pentru a face găuri în curele, opinci, urechile oilor etc.; ciocan cu un pinten (vârf) folosit de măcelar pentru a omorî vitele. [292]
POTRICĂLÍ, *potricălésc* vb. IV. Tranz. – A găuri, a străpunge (pielea) cu *potricala*. [310]
PRAIS, *praiş* s.m. – Prusac. [63]
PRĂDĂLÉŹE, *prădălég* vb. III. Tranz. – A discerne, a distinge, a înţelege. [440]
PRĂSĂGÍ, *prăsăgésc* vb. IV. Tranz. – A răsădi, a replanta. [263]
PRĂSTÁ, *prăstáu* vb. I. Tranz. – (Voiv.) A hotărî, a stabili, a accepta, a aproba, a fi de acord. [367, 371, 373, 377, 381, 399]
PRĂŞTUDĂRÍ, *prăştudărésc* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) A-şi schimba părerea. [393]
PRĂUMBLÁ, *prăúmblu* vb. I. Refl. – A se plimba, *a se şpăţîri*. [109, 290, 319]
PRÉDZĂŞ s.m. v. **prézăş**. [316]
PREVEŞCÍ, *preveşcésc* vb. IV. Intranz. – A se pierde cu firea, a se buimăci. [409]

PRÉZĂŞ, *prézăş* (şi: **predzăş**) s.m. – Preşedinte (de colhoz, de cooperativă agricolă de producţie etc.). [293, 316, 317, 358]
PRÍCEAŞ, **-Ă**, *-príceş, -ă* adj. – Semeţ, mândru, trufaş, fercheş. [315]
PRICÍ, *pricésc* vb. IV. Tranz. – A pune in vedere cuiva, a cere insistent cuiva să nu uite să facă un lucru, *a crici*. [162, 169, 199, 207, 241, 264, 292, 315, 316, 366, 395, 409]
PRIDÁ, *pridáu* vb. I. Tranz. şi refl. – A dona; a se da în îngrijire cuiva. [178, 389]
PRÍNGĂ, *prinź* s.f. – Fiecare dintre cele două lemne puse de-a curmezişul peste capetele loitrelor, la carul pentru transportat cereale; consolă, suport. [285]
PRIPÍ, 3 sg. *prípe* vb. IV. Refl. – A se prăji (la soare, la foc), a se rumeni. [264]
PRÍPORE, *prípori* s.m. – Tăpşan, costişă, pantă, povârniş. [113]
PRISPÍ, *prispésc* vb. IV. Tranz. – A surprinde (asupra faptului), *a cipi, a zăpsî*. [177]
PRÓBĂ, *próbe* s.f. – Repetiţie; încercare. [219, 238, 256]
PROBÍ, *probesc* vb. IV. Tranz. – A încerca, a face repetiţii. [283, 419]
PROCESTÁ, *procestădz* vb. I. Tranz. – A analiza, a desluşi. [58]
PROGÁGE, *progăgi* s.f. – Cimitir, *mormânt, mormînţ*. [203]
PROLÉCĂ, *proléś* s.f. – Poreclă, nume de neam. [83]
PRÓTĂ, *proţ* s.m. – Protopop. [56, 57, 312]
PÚCSĂ, s. f. sg. – Prăjiturele de casă; fursecuri. [313]
PÚDĂR s.n. sg. – Pudră. [305]
PUIÁ, 3 sg. *puiádză* vb. IV. Tranz. – A face pui. (În impr.) **Puie-n el să puie** (cu subiect subînţeles: dracul). [98, 196, 327, 405]
PULFĂRÍ, *pulfărésc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) pudra. [305]
PUMNÁŞ, *pumnáş* s.m. – Manşetă. [98]
PÚŚÁT, **PUŚÁTĂ**, *-ţ, -ce* adj. – Pătat (despre piele, faţă). [287, 316]
PÚTĂR s.n. sg. – Unt. [379]
PUŢULUÍ, *púţului/-ésc* vb. IV. Tranz. – A curăţa, a şterge, a dichisi; a igieniza; a certa, a dojeni, a face cu ou şi cu oţet pe cineva. [217, 305]

R

RÁINĂ, *ráiń e/răini* s.f. – Cratiţă, *crăştoálă*. [161, 162]
RÁMPAŞ s.n. sg. – Must care începe să fermenteze. [177]
RĂCOÁRE, s.f. sg. – Închisoare. (În expr.) **Stai la răcoare şapce ani!…** [392]

RĂGĂMÉNT, *răgăménce* s.n. – Regiment. (În impr.) Drac, naiba, boală, răpciugă, *feńe, fraimon, fras, şlog*: **Mânśe-ce răgămentu!** [311, 409, 417]
RĂGÚT, *răgúț* s.m. – Recrut. [76]
RĂICIÚL, *răiciúluri* s.n. – Revoltă, răzmeriță; scandal, ceartă, *rusfai.* [425]
RĂMÁŞ, *rămáşuri* s.n. – Rămăşag, pariu. [48, 75]
RĂNTUNÁ, *răntún* vb. I. Tranz. – A răvăşi, a scormoni, a strica rânduiala, ordinea. [64]
RĂPĂLÁ, *răpălădz* vb. I. Tranz. – A repara, a remedia, a drege. [361, 367, 439]
RĂPĂUZÁ, *răpăuzădz* vb. I. Intranz. – A muri, a răposa. [305]
RĂPĂUZÁT, -Ă, *-ț, -ce* adj. – Decedat, răposat. [319, 414, 424, 427, 436]
RĂPEDZÎ, *răpéd/răpăd* vb. IV. Refl.– A se repezi, a se îmbuluci. [285]
RĂPÍDĂ, *răpídz* s.f. – Ripidă. [156]
RĂSTÁNIȚĂ, *răstăniț* s.f. – Scândură care formează marginea (cadrul) patului; răsadniță. [254, 291]
RĂSTĂU, *răstéie* s.n. – Resteu (întrebuințat la jug, dar şi pentru a bloca uşa). [313]
RĂSTÎCNÍ, *răstîcńésc* vb. IV. Tranz. – A răstigni. [196, 221, 263]
RĂTĂRÍ, *rătărésc* vb. IV. Intranz. – A da îndărăt, a se retrage (din fața duşmanului); a regresa, s slăbi, a deveni anemic, astenic etc. [305, 309]
RĂȚĂPT, *rățăpturi* s.n. – Rețetă; recipisă, *rățîpís*; adeverință, recomandare scrisă. [160, 218, 291]
RĂȚÎPÍS, *rățîpísuri* s.n. – Recipisă, aviz, *rățăpt.* [58, 379]
RĂZLÓG, *răzlóguri/răzloáźe* s.n. – Rezultat, deznodământ. [415]
RĂZŃÉȚ, -ÁȚĂ, *pl. idem* adj. – Despărțit, răzleț(it), *răznit.* [217, 375, 398]
RĂZNÍ, *răzńésc* vb. IV. Tranz. şi refl. –A (se) separa, a (se) despărți, a (se) dezbina, a divorța, *a se băşcăşî*. [437]
RÂŃE s.f. sg. – Râie. [369]
RÂNÍ, *râńésc* vb. IV. Tranz. – A hrăni animalele; a curăța grajdul. [406]
RINGHIŞPÍL, *ringhişpíluri* s.n. – Carusel. [162]
RIŚÍ, *riśésc* vb. IV. Intranz. – A răci. [428]
RIT, *ríturi* s.n. – Izlaz. [432]
ROMONÍȚĂ, *romoníță* s.f. – Muşețel. [101]
ROSCOBOÁLĂ, *roscoboále* s.f. – răscoală, *răiciul, rusfai*. [282, 301]
ROTCRÁIȚ s.n. sg. – Crucea Roşie. [64]
RÚDĂ, *rudz* s.f. – Bară, stinghie; bucată (de cârnați, salam). [184, 379]

RÚGĂ, *ruź* s.f. – Nedeie. [123]
RÚPE, *rup* vb. III. Intranz. – A se exprima cât de cât într-o limbă străină. (Expr.) **A o rupe pă ńemțăşce** = a se descurca în limba germană. [311]
RUPT-ALÉS adv. – Desluşit, clar, cert. [414, 421]
RUSFÁI, *rusfáiuri* s.n. – (Voiv.) Ceartă mare, *răiciul.* [375]
RUŞTÚC, *ruştúcuri* s.n. – (Voiv.) Odihnă, tihnă. (În expr.) **N-are ruştuc** = n-are odihnă. [218]
RUŹ – Sat al comunei Păltiniş, jud. Caraş-Severin. [243]

S

SĂCRÍN, *săcríńe* s.n. (şi: **săcríu**). – Sicriu, *cobârşău, copârşău*. [386, 388, 393, 394]
SĂCRÍU, *săcríe* s.n. v. **săcrín**. [275, 388, 393]
SĂRÁC, -Ă, *-ś, -śe* (şi: **sârac**) adj. – Sărac; sărman; orfan (Voiv. În expr.) **Săraca Stana me!** = Sărman de mine! [43, 78, 89, 91, 97, 103, 176, 196, 209, 242, 270, 294, 307, 309, 312, 316, 369]
SĂRVIŃÉSC, **-ÁSCĂ**, *-éşci* adj. – (În expr.) **Piparcă sărvińască** = ardei gras. [300]
SĂŹÁC, *săźácuri* s.n. – Pirostrie, suport. [193]
SÂMBRĂLUÍ, *sâmbrălui/-ésc* vb. IV. Intranz. – A colabora, a avea de-a face cu cineva, *a brătălui*. [274, 276]
SÂMCILÍE s.m. – Sărbătoarea Sfântul Ilie. [164, 165]
SÂRÁC adj. v. **sărac**.
SÂRMĂ, *sârme,* s.f. – Panglică. [203]
SCAMN, *scámńe* s.n. – Scaun. [54, 238, 319, 381, 390, 401]
SCHIDÓL, **-OÁLĂ**, *-i, -oále* adj. – Schilod. [217]
SCHILODZÁ, *schilodzădz* vb. I. Refl. – A se anchiloza, a înțepeni (prin etim. pop.). [410]
SCORMELEÁLĂ s.f. – Minciună (În expr.) **Scorneli şî scormeleli** = minciuni gogonate. [307]
SCORMELÍ, *scormél/esc* vb. IV. Tranz. – A născoci, a inventa; a răstălmăci; a improviza. [342]
SCORŃÁLĂ, *scornéli* s.f. – Născocire, invenție, răstălmăcire. [307]
SFÂRŚORÍT, **-**Ă, ***-ț, -ce*** adj. – Ţuguiat. [300]
SFÂRTÁI, *sfîrtáie* s.n. v. **furtári**. [312]

SÎLĂ s.f. sg. – Neplăcere, repulsie, aversiune; constrângere, violență, abuz. (În expr.) **(Tare)-n sîlă/-a sîlă** = (tare) greu/anevoie. [365, 397, 405]

SLÁSTĂ s.f. sg. – Mâncare de dulce, sinonim cu **slágnă** (DLR). (În expr.) **A mânca dă slastă** = a mânca de dulce. [326, 377]

SLOG, *slóguri* s.n. – Hotar, mejdină. [437, 438]

SLOIÉCE, *sloiéț* s.m. – Sloi de gheață, țurțure. [158, 168, 183, 219, 259]

SMÂRC, smârcuri s.n. – Smârc; cartilagiu. (În expr.) **Smârcu nasului**. [433]

SMICURÁ, *smícur* vb. I. Intranz. – A picura, a se prelinge. [102]

SMÍROM adv. – Smirnă (adv.), neclintit. [217]

SOÁRE-SCĂPĂTÁT s.n. sg. – Apus, soare-apune, soare-scapătă. [367]

SÓBĂ, *sóbe/sobi* s.f. – Cameră, odaie, încăpere. [182, 184, 185, 187, 215, 217, 224, 227, 288, 291, 292, 306, 311, 333, 335, 337, 340, 350, 351, 352, 353, 371, 390, 393, 395, 413, 424]

SOCÁC, *socácuri* s.n. – Uliță. [169, 217, 263, 341, 353]

SOCĂŚÍȚĂ, *socăśíță* s.f. – Bucătăreasă. [314]

SÓMOT s.n. sg. – Catifea. [108]

SORSÁG, *sorságuri* s.n. – (Voiv.) Încărcătură pe spatele unor animale de povară, samar. [380]

SPÁRCEA s.f. (rezultat din contaminarea prep. *(din)spre* şi a s.f. *partea*). – (Cu prep. *din*, exprimând fig. un punct de vedere, o privință) **Dîn sparcea părinților…**. [384, 397, 414]

SPĂÍIE, *spăíi* s.m. – Spahie, om bogat, latifundiar. [88, 436]

SPĂILOÁŃE, *spăiloáńe* s.f. – Boieroaică, bogătoaie. [83]

SPÉŃE, *speni* s.f. – Baniță. [201]

SPRĂJÎ, *sprăjăsc* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) strepezi; a (se) înăspri (gerul). [262]

SPRÂNJÎ, *sprînjăsc* vb. IV. Tranz. – A risipi, a împrăştia, a alunga. [423]

SPRÂZNÍ, *sprâzńésc* vb. IV. Tranz. – A întărâta, a agita, a zădărî. [99]

SPURC s.n. sg. – Mulțime, grozăvie, abundență. (În exp.) **Spurc dă bani**. [405]

STĂLUÍ vb. IV v. **ştăluí**. [369]

STĂŚÍ, *stăśésc* vb. IV. Tranz. – A agonisi, a economisi; a tezauriza. [272, 279, 309]

STĂVÁLĂ (şi: **stăveálă**) s.f. sg. – Astâmpăr, liniște, pace. [163, 176, 218, 373]

STĂVÍ, *stăvésc* vb. IV. Tranz. – A astâmpăra, a liniști, a potoli. [260]

STÂLP, *stâlpi* s.m. – Ectenie făcută de preot oprindu-se din loc la ducerea mortului spre cimitir. [209]

STÂNJĂNÍ, *stânjăńésc* vb. IV. Tranz. – A propti (cu strășnicie). [54]

STRÂCNÍ, *strîcńéşce* vb. IV. Tranz. – A înjunghia, a avea junghiuri, a avea dureri (nevralgii) intense. [408]

STÎNŹE-LÚNĂ – Prost ca noaptea (expr.). [89]
STOBÓRI s.m. pl. – Ghizdul fântânii. [133, 134, 258]
STRÎCÁ, *strâc* vb. I. Tranz. – A strica. Voiv. (În expr.) **Doamńe, strîc-o pă Ghiorghina!** = Iată minune: Ghiorghina! [389]
SUCÁLĂ, *sucăli* s.f. – Roată cu ax pentru a aduna firul pe *ţavă* pentru suveică. (În expr.) **D-a sucala** = în vârtej, în vălmăşie. [99, 104]
SÚCNĂ *sucńe* s.f. v. **súmnă**. [291]
SUFULCÁ, *sufúlc* vb. I. Refl.— A se sumete/sumeţi, a se sufleca. [49, 127, 147]
SULVĂÍT, **-Ă**, *-ţ, -ce* adj. – Înfumurat; superficial; repezit, impulsiv. [425]
SÚMNĂ, *súmńe* (şi: **súcnă**) s.f. – Fustă, rochie. [43, 186]
SUPÁT, *supáturi* s.n. – Loc de sub pat; spaţiu dintre pat şi duşumea. (Voiv.; în expr.) **În supat** = sub pat (loc strâmt, rău). [371]
SURDÚCĂ, *surdúś*, s.f. – Minge, *loftă*, *loptă*. [242, 244]
SURUPÍNĂ, *surupíni* s.f. – Surpătură, loc plin de scaieţi, mărăciniş. [98]
SUVÁICĂ, *suvăiś* s.f. – Suveică. (Fig.) mreană. [98]
SVÂRŚÓV, **-OÁVĂ**, *-óvi, -oáve* adj. – Smead. [137]

Ş

ŞÁICĂ, *şăiś* s.f. – Gamelă; tinichea; joc de copii cu o *şaică* aşezată într-un cerc desenat pe pământ şi păzită de un *şăicari* cu o prăjină, în timp ce copiii ceilalţi aruncă pe rând cu un retevei în ea până când unul o loveşte scoţând-o din cerc; şăicarul o pune repede la loc şi caută să-l atingă pe cel care n-a reuşit să-şi recupereze reteveiul, iar cel atins devine şăicar; *poarcă.* [315]
ŞAL, *şáluri* s.n. – Fular; guler. [226]
ŞĂGÂRT, *şăgârţ* s.m. – Ucenic. [291, 292, 341]
ŞĂLBÓC, *şălboáśé* s.n. – Santinelă. [84]
ŞĂLUÍT, -Ă, *-ţ, -ce* adj. – (Voiv.; despre beton) Turnat în cofraje. [392]
ŞĂRĂMPĂU, *şărămpăie* s.n. – Şanţ făcut de torent. [111, 175]
ŞÂRÉGHE, *şâreghi* s.f. – Capetele căruţei care închid spaţiul dintre loitre; dans satiric care se joacă spre sfârşitul nunţilor săteşti. [244, 293, 333]
ŞCĂTÚLĂ, *şcătúle/-i* s.f. – Cutie. [125, 139, 140, 162, 166, 306, 341, 436]
ŞCIOMP, *şciompi* s.m. – Pociumb, ciot; gospodărie de rădăcină; arbore genealogic. [72, 230]

ŞFOARŢ-CHÍNSLĂRL, *şfoarţ-chínslărli* s.m. – Magician, vrăjitor, scamator. [69]
ŞFUNG, *şfúnguri* s.n. – Elan, avânt, sprint, *mau.* [97, 98]
ŞFUNGUÍ, *şfúngui* vb. IV. Refl. – A se repezi, a-şi lua elan, a se avânta. [311, 314]
ŞILT, *şílturi* s.n. – Firmă, stemă, emblemă; pancartă. [307]
ŞLÁIER, *şláiere* s.n. – Voal (de mireasă). [410]
ŞLAP, *şlapi* s.m. – Papuc de casă. [385]
ŞLAUF, *şláufuri* s.n. –Furtun de scos rachiul din butoi. [177]
ŞLOÁMPĂT, **-Ă**, *-eţ, -ece* adj. – Neglijent, neîngrijit, lălâi; prost, leneş. [167, 206]
ŞLOAMPĂTÚRĂ, *şlompătúri* s.f. – Fiinţă *şloampătă*. [206]
ŞLOÁSĂR, *şloásări* s.m. – Lăcătuş, strungar. [243]
ŞLOG s.n. (şi: **şlogoménţ**) sg. – Paralizie. [120, 129, 337, 338, 340, 343, 344, 348, 350, 352, 354, 356, 357, 358, 361, 362, 383, 384, 386, 390, 391, 411, 426]
ŞLOGOÍ vb. IV. v. **şloguí**. [219]
ŞLOGOMÉNŢ s.n. sg. v. **şlog**. [425, 441]
ŞLOGUÍ 3 sg. *şlóguie* (şi: **şlogoi**) vb. IV. Tranz. – A paraliza. [131, 251]
ŞNĂIDĂRÍŢĂ, *şnăidăríţă* s.f. – Croitoreasă. [415]
ŞŃELŢÚG, *şńelţúguri* s.n. – Tren accelerat. [51]
ŞOD, *şoádă, şodz, şoáge* adj. – Hazliu, glumeţ. [43, 51, 60, 188, 200, 240, 335, 357, 391]
ŞODZĂŃE, *şodzănii* s.f. – Glumă (fară perdea), snoavă, *poşmândră*. [51, 300]
ŞOFEÉRI, *şofeéri* s.m. – Şofer. [315]
ŞOFÉI, *şoféie* s.n. – Butoi fără capac; cadă din lemn de cca 150-200 l. [128, 411]
ŞOLOCÁT, *şolocáturi* (şi: **şolocatră, şorlocat**) s.n. – Oblon. [169, 265, 367]
ŞOLOCÁTRĂ, *şolocătri* s.f. v. **şolocát**. [285]
ŞOLOMÁGE s.f. sg. – Porumb furajer sub formă de masă verde. [315]
ŞONC, *şóncuri* s.n. – Jambon, şuncă. [315, 409, 412, 431]
ŞORLOCÁT, *şorlocáturi* s.n. v**. şolocát**. [189]
ŞPĂŢÎRÍ, *şpăţîr/-ésc/-ui* vb. IV. Refl. (şi: **şpăţirí**). – A se plimba, *a se prăumbla,* a se **şpăţirí**. [172, 258, 373, 375]
ŞPĂŢÎRI, *şpătîre* s.n. – Plimbare. [93, 124, 324, 341]
ŞPÉNŢĂL, *şpénţăle* s.n. – Haină, veston. [256]
ŞPEZÁ, *şpezădz* vb. IV. Tranz.– A cheltui, a plăti. [127, 313]
ŞPIR (D-ĂL) PUTURÓS s.n. sg. – Spirt medicinal. [292]

ŞPOIÉRI, *şpoiére* s.n. v. **şpoiért**. [311, 426]
ŞPOIÉRT, *şpoiérturi* s.n. (şi: **şpoiéri**). – Sobă de gătit. [183, 227, 228]
ŞPÓGOT s.n. sg. – Frânghie subțire de rafie (pentru legat baloți de paie, înşirat frunze de tutun la uscat etc.). [128, 306]
ŞPORLUÍ vb. IV. v. **şporuí**. [134]
ŞPORLÚNG s.n. sg. – Dobândă, economie. (În expr.) **Camătă cu şporlung** = dobândă ilicită. [312]
ŞPORUÍ, *şpórui/-ésc* vb. IV. Tranz. (şi: **şporluí**). – A economisi, a chivernisi. [134]
ŞTÁIER, *ştáiere* s.n. – Impozit. [68]
ŞTAȚĂNVÁL, *ştaţănváli* s.m. – (Voiv.) Procuror. [390]
ŞTĂLÓG, *ştăloáźe/-óguri* s.n. – Grajd. [107, 251, 405, 411, 433]
ŞTĂLUÍ, *ştălui* vb. IV. Tranz. (şi: **stăluí**). – A aranja lucrurile, cărțile într-un dulap etc. [392]
ŞTĂLÚNG s.n. sg. – Statură, ținută, constituție fizică (impunătoare). [410, 411]
ŞTĂNÍȚ, *ştăníţă/-ţuri* s.n. – Pungă de hârtie. [123]
ŞTIC, *ştícuri* s.n. – (Cu vb. *a face*) Figură (la dans etc.), gest, exhibiție, şmecherie. [123]
ŞTRICUÍ, *ştrícui* vb. IV. Tranz. – A croşeta, a împleti. [340]
ŞTRIMF, *ştrimfi* s.m. – Ciorap, şosetă. [86, 228, 314, 340, 361, 403]
ŞTROÁLĂ, *ştroále* s.f. – (Voiv.) Haimana, ştrengar. [219, 397]
ŞTROM s.n. sg. – Curent electric; putere (mecanică). [66]
ŞTUDĂRÍ, *ştudărésc* vb. IV. Tranz. – A cugeta adânc. [75, 381]
ŞTUTÁ-ŞTUTÁ interj. – Grijă! (Scapă porcul.). [408]
ŞUCLIÁT, **-Ă**, *-şucléţ, -éce* adj. – Glumeț, ironic, care vorbeşte fără perdea. [76, 358]
ŞUPÍ, *şup* vb. IV. Refl. – A se repezi, a se avânta. [123, 124, 162, 239, 299, 413, 415, 424, 438]
ŞUŞCĂÍ, *şúşcăi* vb. IV. Intranz. şi refl. – A suspina, a ofta. [64, 104, 133, 174, 185, 304]
ŞUŞCÍNĂ, *şuşcíni* s.f. – Fâşie îngustă de pământ arabil (cca jumătate de *lanț*). [308]
ŞUŞNÍ, *şuşńesc* vb. IV. Tranz. – A răsufla, a ofta, a suspina, *a (să) şuşcăi*. [211]

Ś

ŚÁMĂȚ, *śámăţă* s.n. – (Voiv.) Barcă. [367]
ŚEGÓGE pr. nehot. – Orice. [291, 411, 415]
ŚELÁICĂ, *śelăiś* s.f. – Suzetă, înşelătoare, care înşală. [410]

ŞELÁINĂ, *şeláińe* s.f. – Înşelătorie. [106, 117]
ŞELÉD, *şeléduri* s.n. – Familie. [274, 278, 297, 410]
ŞERÍME, *şerími* s.f. – Tavan, boltă, grinda casei. [311]
ŞET, ŞÁTĂ, *şeţ, şéce* adj. – Liniştit, senin. [415]
ŞETÂRNĂ, *şetârńe* s.f. – Cetârnă, jgheabul în care se scurge apa de pe acoperiş (DA); *vălău* (făcut prin scobirea unei jumătăţi de trunchi de copac despicat). [103]
ŞÍCMĂ, *şícme* s.f. v. şiptă. [152, 153]
ŞIŃEGÓGE pr. nehot. – Oricine. [414, 430, 434]
ŞÍPTĂ, *şípce* s.f. – Dantelă. [234]
ŞÍŞE adv. – Aşadar, vasăzică. [412, 413, 415]
ŞÍTAV, **-Ă**, *-i*, *-e* adj. v. **şítăv**. [436]
ŞÍTĂV, **-Ă**, *-i, -e* adj. (şi: **şítav**) – Sănătos, întreg (la trup, la minte). [312, 427]
ŞIVIŞÎ, *şivişăsc* vb. IV. Tranz. – A chestiona, a trage de limbă. [415]
ŞIVÍT, **-Ă**, *-ţ, -ce* adj. – Vânăt de necaz; foarte mâhnit. [305, 426]
ŞOÁCĂ, *şoś* s.f. – (Voiv.) Stâncă. [211]
ŞOÁREŚ s.m. pl. – Pantaloni, cioareci. [99, 348, 372, 48]
ŞOCÂI s.n. sg. – Hoit, mortăciune. [181, 421, 426]
ŞOCLÓD, *şoclódz* s.n. – Ciocălău, cotor (de fructe, de varză). [345]
ŞONCÁŞ, **-Ă**, *şoncáş, -ă* adj. – Sâcâitor, cicălitor, *buzăran*; strîngaci, zgârcit. [143]
ŞÚBLĂ, *şúble,* s.f. – Vas, recipient; (piese de) veselă. [211]
ŞULÍ, *şulésc* vb. IV. Tranz. şi intranz. – A asculta cu atenţie, a trage cu urechea. [212, 262, 263, 288, 411, 413, 436]
ŞUNAV, *-ă, -vi, -ve* adj. – Mutilat, schilodit. [206]
ŞUNĂVÍ, *şunăvésc* vb. IV. Tranz. – A mutila, a schilodi, a poci (pe cineva), *a ogârsî*. [426]
ŞUPÁG, *şupáguri/şupéźe* s.n. – Partea iei de la brâu în sus; ie. [86, 259]
ŞUPELÍ, *şupăl* vb. IV. Tranz. – A jumuli. [86, 235, 311]
ŞURÉL, *şuréle* s.n. – Zurgălăi (la opinci); dispozitiv în formă de sită care se adaptează la ţeava stropitorii pentru culturile din grădini, *şuráică* îi mai spun bănăţenii. [156]

T

TÁINĂ, *táine* s.f. – (În expr.) **Nu-ţ fă tainã dă ea** = nu râde, nu-ţi bate joc de ea, n-o lua în derâdere; **Cumă-i (care-i) táina?** = Cum stau lucrurile? [238, 372, 375, 390, 426, 430]

TAL, *táluri* s.n. – Porțiune de pământ; parcelă (DLR sub **TAL**[3]). (Voiv.) Parte, zestre, dotă. [368, 371, 396]
TÁNDĂR, *tándări* s.m. – Vânzător de vechituri. [207]
TAS, *tásuri/tásă* s.n. – Tipsie, tavă, taler; taxă la biserică adunată de epitrop cu tasul. [292]
TAST, *tásturi* s.n. – (Voiv.; în expr.) **Pră tast** = pe tavă. [370, 382]
TĂBĂRÍ, *tăbăr/-ésc* vb. IV. Intranz. – A osteni, a obosi. [129, 210, 211]
TĂHÚL, *tăhúlă*, *-li, -le* adj. – Mătăhălos, *găman*. [197, 198]
TĂLÁŞ, *tăláş* s.m. – Talaz, val (Voiv.); fîşiile răsucite ce se desprind din scândură la geluit. [367]
TĂMĂSTUÍ, *tămăstui* vb. IV. Tranz. – A potrivi, a ticlui; a desluşi, a limpezi. [414]
TĂNDĂRÁI s.n. sg. – Talcioc, piață de vechituri; vechituri. [162]
TĂNTĂLĂU, -LÁIE, *-lăi, -láie* adj. – Nătâng, tont, tolomac, neisprăvit. [141]
TĂRĂMTĂT s.n. sg. – Limită, măsură. (În expr.) **Prăstă tărămtăt =** din cale-afară, peste măsură, peste limita admisibilă. [376]
TĂREZÎIE, *tărezîi* s.f. – Tain, porție, rație. [312]
TĂRTĂROÁICĂ, *-óiś* s.f. – Tartoriță, drăcoaică; femeie încăpățânată, îndărătnică. [137]
TĂUZÎ *tăuzăsc* vb. IV Refl. – A se buimăci, a se sminti, *a să bunduzî*, *a să buzumeni*. [427]
TÂRNÁȚ, *târnáță/târnáțuri* s.n. – Prispă. [54, 68, 96, 168, 176, 184, 194, 282, 313, 340, 416]
TÂRŞĂT, *târşături* s.n. – Salbă; trusou; dar de nuntă, de logodnă. [261]
TÂRTĂRÍ, *târtărésc* vb. IV. Tranz. – A turui sudalme, vorbe urâte, ca şi când ar ieşi din târtiță. [436]
TELENÍȚĂ s.f. sg. – Femeie uşuratică, persoană fără soț. (Fig.) Prăjiturele, îndulcitură, ştrudel. [211]
TÉNȚĂ, *ténță* s.f. – (Voiv.) Bulendre, catrafuse, calabalâc. [392]
TÍCVĂ, *tícve* s.f. – Craniu, țeastă, scăfârlie. (Voiv.; în expr.) **Îț dai ticvă** = îți vine mintea la cap; îți vine apa la moară. [366, 377]
TÍŞLĂR, *tíşlări* s.m. – Tâmplar, *măsari*. [402]
TOBOLÁȚÎIE, *tobolățîi* s.f. – (Voiv.) Intabulare. [373]
TOCÁLE s.f. pl. – Obiecte de uz casnic, catrafuse, calabalâc, *tență*. [380]
TÓCMĂ, *tócme* s.f. – (Voiv.) Pertractare, negociere. [391]
TOLDUÍ, *tóldui* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) linişti, a (se) calma, a (se) vindeca; a dresa, a îmblânzi. [429, 435, 437]
TORNOMÉNCE s.n. pl. – (Voiv.) Diferite obiecte strânse grămadă. [217]

TORTOMÉLĂ, *tortoméle* s.f. – Tortulețe pentru 2-4 persoane ce se pun la masă pentru nuntaşi. [313]
TOTFÚRT (adv.) – Îndată, numaidecât, prompt. [206]
TOVÁRĂ, *tovări/-éri* s.f. – Sarcină, greutate, povară, *greomânt.* [108, 185, 398]
TOVĂRÍ, *tovărésc* vb. IV. Refl.– (Voiv.) A se năpusti asupra cuiva, a tăbărî pe cineva; a fi (a lăsa, a rămâne) gravidă. [374]
TRAUF interj. – Afară! [399]
TRĂCTĂLÁ, *trăctălădz* vb. I. Refl. – A se distra, a chefui. [290, 297, 310]
TRĂSÚRĂ s.f. sg. – Transportarea snopilor din holdă pentru treierat. [299, 425]
TRÂCŃALĂ, *trâcńeli* s.f. – Tresărire. [311]
TRÂCNÍ, *trâcńésc* vb. IV. Intranz. – A tresări, a se speria. [145, 186, 285, 288, 310, 315, 411]
TRÂMBĂ, *trâmbe* s.f.– Balot, sul de pânză. [326]
TRÂNÍ, *trâńésc* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) v. **dârni**. [46]
TRIFÍ, *trifésc* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) A potrivi, a nimeri. [389]
TRIMURÍŚ, *trimuríś* s.m. – Membru al unei secte neoprotestante care se manifestă prin trăiri de exaltare deosebită. [331]
TRÓGNĂ, *trógne* s.f. – Guturai, răceală, gripă. [428]
TRUPÍNĂ, *trupíni* s.f. – Tulpină. [299]
TÚGĂ s.f. sg. – Jale, restrişte, durere sufletească. [424]
TÚMNA adv. – Tocmai, chiar, hăt (departe). [273, 290, 326]
TUNÁ, *tun* vb. I. Intranz. – A intra, a pătrunde undeva cu forța, a da buzna, a năvăli; (despre apă) a se infiltra lent. (În expr.) **Tuńe dracu-n el!**. [390, 421, 429]
TUTCÁN, *tutcáni* s.m. – Curcan. [60]
TÚTCĂ, *tútche* s.f. – Curcă. [431]
TUTULÚC, **-Ă**, *-ś, -śe* adj. – Greu de cap, bătut în cap, neghiob, tăntălău, ageamiu, tolomac; *bolomac*. [430, 431]
TUȚ, *túțuri* s.n. – (Voiv.) Şirag de smochine uscate, legate pe-o sfoară. [379]

Ț

ȚACUMPÁC adv. – Complet, cu tot ce trebuie, cu cățel şi purcel. [372]
ȚAIS adv. – Foarte bun; zdravăn. [291]
ȚÁRCĂ, *țărś* s.f. – Coțofană. [253, 254]
ȚÁRNĂ, *țărni* s.f. – Țarină, teren agricol. [253, 254]
ȚĂITÚNG, *țăitúnguri* s.n. – Ziar, gazetă, foaie. [58, 61, 304, 313, 416]

ȚĂNCÚȘĂ, *țăncúșă* s.f. – Bilet folosit pentru tragerea la sorți în scopul alegerii, desemnării, repartiției, lăsând să decidă întâmplarea, când șanse egale tuturor participanților la un joc, o împărțeală, un câștig etc.; bilet de loterie. [419, 437]
ȚÂMĂT s.n. sg. – Scorțișoară. [273]
ȚÂMP, *țâmpi* s.m. – Pulpă (de pasăre); (p. ext.) coapsă. [367]
ȚÂRÉP, *țârépuri* s.n – (Voiv.) Țigle. [74]
ȚÍFRĂȘ, **-Ă**, *pl. idem* adj. – Elegant, fercheș, îngrijit, pedant. [434, 438]
ȚUCÁ, *țuc* vb. I. Tranz. – A pupa, a săruta. [198, 343, 348, 362, 365, 420, 429, 438]
ȚUCĂTÚRĂ, *țucătúri* s.f. – Pupătură, sărut. [197, 198]
ȚUG, *țúguri* s.n. – Tren, *izâmban, aizâmban*. [101, 418, 419]
ȚULĂÍ, *țúlăi* vb. IV. Tranz. – A certa pe cineva în gura mare, a profera ocări grele la adresa cuiva. [249]
ȚÚNDRĂ, *țúndre* s.f. – Femeie uşuratică, *buzdură*, *buleandră*. [421]
ȚUȘTĂLĂR, *țuștălări* s.m. – (Voiv.) Curier. [390]
ȚÚȚLĂ, *țúțle* s.f. – Biberon. [219]

U

UGÍ, *ugésc* vb. IV. Intranz. – A rămâne. [39, 42, 160, 162, 170, 235, 264, 273, 279]
UIÁGĂ, *uiéź* s.f. – Sticlă; vas de sticlă, înalt, cilindric, cu gât îngust, pentru lichide. [58, 148, 149, 171, 190, 226, 239, 293, 326, 334, 352]
UNGEGÓGE adv. – Oriunde. [271, 441]
URLUÍ, *úrlui/-ésc* vb. IV. Tranz. – A măcina cereale pentru *urlău*. [215]
USPĂȚ, *uspéță* s.n. Ospăț, petrecere, chef, chermeză; prânz (cu lăutari) la botezul unui prunc. [310]
ÚTOȘ, **-Ă**, *pl. idem* adj. – Cel din urmă (în plan fizic, socio-moral, intelectual); codaș, ultimul om. [420]
UZÓNI, *uzoáne* s.n. – Ploaie torențială (În expr.) **Uzoni păstă uzoni** – colac peste pupăză, mare ghinion, nenorocire. [375]

V

VÁI-GE-Ș-AMÁR interj. v. **váișamár**.
VÁIȘAMÁR (și: **vái-ge-ș-amár**) interj. – Foarte rău. [401, 408, 428, 433, 435]

VÁLĂ s.f. sg. – (Voiv.) Nevoie, necaz, belea, val[1] I 3 (DEX). (În expr.) **Am dă val(ă) cu veśinu** = am probleme cu vecinul. [410]
VÁLŢŞTOLŢ s.n. sg. – Dans de societate („domnesc"). [436]
VÁNDRĂ s.f. sg. – Vagabond, hoinar. (În expr.) **A umbla în vandră** şi **a umbla vandra** = a vagabonda, a hoinări. [162, 193]
VARMÉGE, *varmégi* s.f. (şi: **vărmége**). – Puşcărie, prefectură, judeţ. [289, 306, 425]
VĂGÁŞ, *văgáşă/văgáşuri* s.n. – Făgaş; hudiţă. [51]
VĂILÍNG, *văilínguri* s.n. – Lighean. [305]
VĂIÚGĂ, *văiúź* s.f. – Cărămidă nearsă, făcută dintr-un amestec de lut cu pleavă, turnată în forme; chirpici. [310]
VĂLÉIBOIÁN, *văléiboiéni* s.m. – Locuitor din satul Valea Boului, azi Păltiniş (Caraş-Se-verin). [244]
VĂNDRĂŞÎ, *văndrăşăsc* vb. IV. Intranz. – A vagabonda, *a umbla vandra.* [156, 168, 334]
VĂRMÉGE s.f. v. **varmége**. [289, 297]
VÂLVĂRĂ, *vîlvăre* s.f. – Vâlvătaie. [233]
VÂNĂTÁRE, *vânătări* s.f. – Albăstrime. (În expr.) **Vânătări śereşci**. [93]
VÂNTĂ s.f. sg. – Folos (DLR sub **vîntă**[3]); profit. [270]
VÂPÍ, *vâp* vb. IV. Refl. – A se vârî, a se amesteca, a-şi băga nasul unde nu-i fierbe oala. [297, 309, 436]
VÂRPÁLĂ, *vârpéli* s.f. – Dogoare; flacără, pălălaie. [255]
VÂRVORÍŚ, *vârvoríśuri* s.n. – Sfârcul mustăţii. [83]
VÉSTE, *veşci* s.f. – Cu sensurile din DEX. (În expr.) **Pră dî'năveste, pră năveste**) = pe neveste, fără veste, pe neaşteptate, surprinzător (v. şi **dînăvéste**). [57, 279]
VÉCIMA adv. – (Voiv.) Deja; definitiv, pentru totdeauna. [370, 372]
VEŚÍ, *veśésc* vb. IV. Intranz. – (Voiv.) A vieţui, a trăi. [381]
VICODÓL, *vicodoále* s.f. – Vijelie. [99, 114, 164, 285]
VIGÁN, *vigană, -ni, -ńe* adj. – Zdravăn, vioi. [199]
VIZURĂPÉRT, *vizurăpérturi* s.n. – Adeverinţă, raport. [308, 431]
VÓLNIC, **-Ă**, *-ś, -śe* – Valid 1 (DLR); demn 1 (DEX); capabil, *în stare*. [435]
VOTCÓL, *votcoále/votcóluri* s.n. – Căruţă mică, cu două roţi, trasă de măgar. [164]
VORÉŢ, *voréţă/voréţuri* s.n. – Ogradă, curte, *avlie*. [74, 133, 158, 184, 193, 209, 259, 282, 283, 284, 285, 287, 315, 336, 354, 358, 405, 408, 423, 429, 438]

VRAT s.m. v. **brat**. [274]
VRĂBÉCE, *vrăbéț* s.m. – Vrabie, *bribece*. [41]
VREAD, *vreáduri* s.n. – Obicei, deprindere, rânduială; năravˎ. [177]
VRÉME s.f. sg. – (Voiv.; în expr.) **Să puńe vo vréme** = se strică vremea, vremuieşte. [385, 388]

Z

ZĂCÓN s.n. sg. – Datină, obicei, rânduială, lege (nescrisă). [208]
ZĂFLÉŚE, *zăfleś* s.f. – Balegă (crudă) de vacă, aşa cum se împrăştie în cădere pe drum. (Fig. despre persoane) Căzătură, târâtură scârboasă. [421]
ZĂÍ, *zăiésc* vb. IV. Tranz. – A calomnia, a defăima, a cleveti. [376, 410, 411, 416]
ZĂICÍN s.n. sg. – Ulei comestibil. [379]
ZĂNÁCIC, **-Ă**, *-ś, -śe* adj. – Dus de-acasă, aiurit. [425]
ZĂPÓST s.n. sg. – Lăsatul-secului; începutul postului (de Paşti, Crăciun). [279]
ZĂPSÎ, *zăpsăsc* vb. IV. Tranz. – A surprinde, a prinde la înghesuială, *a cipi, a prispi.* [145, 304, 307, 308, 412]
ZĂUITÁ, *zăúit* vb. I. Refl. (şi: **zoitá, zuitá**). – A uita. [139, 145, 149, 230, 259, 261, 274, 347, 362, 415, 424]
ZÂCȚĂRÍ, *zâcțărésc* vb. IV. Tranz. – (Voiv.) A deranja, a se lua de cineva, a şicana, a provoca. [368]
ZÂRȚĂ s.f. pl.– Ochelari, *ochieț, ocśeri, ochieri.* [157]
ZBENDĂRÁ, *zbéndăr* vb. I. Intranz. – A tremura. [291]
ZBIDUÍ, *zbídui* vb. IV. Refl.– A se ivi, a se naşte. [166]
ZDRĂVĂNÁ, *zdrávăn* vb. I. Intranz. – A strănuta. [161]
ZDRUCNITÚRĂ, *zdrucnitúri* s.f. – Zdruncinătură, zguduitură. [219]
ZDUPŞÎ, *zdupşăsc* vb. IV. Tranz. – A turti, a îndesa, a sparge. [134]
ZGLEMENÍ, *zglemén/-ésc* vb. IV. Intranz.– A înmărmuri, a înlemni. [166, 414]
ZGOÁDĂ s.f. sg. – Întâmplare, nimereală. Loc. adv.: **Pră zgoadă** = pe nimerite, la nimereală. [384, 413]
ZGOGÍ, *zgogésc* vb. IV. Tranz. – A reuşi, a izbuti (la limită, în chip surprinzător), a nimeri. [127, 284, 299, 309, 310, 409, 438]
ZGRĂBĂLÁ, *zgrábăl* vb. I. Tranz. – A zgâria. [111, 133]
ZGURIMÁ, *zgurím* vb. I. Refl. – A se sfărâma, a se zdruncina. [414, 427]
ZMÂCNÍ, zmâcńésc vb. IV. Tranz. – A zmuci, a brusca; a zbughi. [171, 284]
ZMLEŚÍ, *zmleśesc* vb. IV Tranz. – A terciui, a zdrobi, a fleci. [282]

ZOB s.n. sg. – Ovăz; nutreț din cereale măcinate şi tărâțe (pentru cai mai ales). [410]
ZOITÁ vb. I v. **zăuitá**. [139, 206]
ZUITÁ vb. I v. **zăuitá**. [172, 234, 258, 259, 274, 276, 291, 304, 309, 314, 346, 347, 351, 391, 397, 415, 418, 436]
ZUITÚC, **-Ă**, *-ś, -śe* adj. – Uituc. [395]
ZVÂRLITÚRĂ, *zvârlitúri* s.f. – Şopârlă; țipar. [396, 399]
ZVIDÚÍ, *zvídui* vb. IV. Tranz. şi refl. – A (se) vindeca, a (se) lecui. [310, 311, 406, 434, 438]

Ź

ŹÁNTĂ adv. – Plin ochi, arhiplin, burduşit; găbjit (În expr.) **Plin źantă dă trognă** = găbjit de guturai. [303, 312]
ŹEPÓS, **-OÁSĂ**, *-ş, -oásă* adj. – (Voiv.) (Referitor la semănături) Des. [219]
ŹEŹÉŃE s.f. pl.– Rele, necazuri. [64]
ŹÍNGĂŞ, **-Ă** *pl. idem* adj. – Fin, delicat, elegant, îngrijit. [314]
ŹINŹÁUĂ, *źinźéle* s.f. – Gingie. [130, 161]
ŹUÍ, *źuiésc* vb. IV. Intranz. –A izbuti, a reuşi, a pridídi, a o scoate la capăt. [157, 299, 316, 409]
ŹUNCÁN, *źuncáani* s.m. – Junc, bou tânăr, nepus la jug. [41, 280, 281]
ŹUNÍNCĂ, *zuníńś* s.f. – Junincă, juncă, viţea tânără (1-2 ani), care n-a fătat încă. [126]

ANEXĂ

Autori şi texte selectate în cele mai importante şi mai răspândite antologii şi culegeri de versuri şi texte bănățene apărute în edituri în ultimele decenii (1974-2010)
[se păstrează grafia din edițiile respective]

ANO, ANO, LOGOJANO

Versuri în grai bănățean

Selecție, prezentări şi introducere
de
GABRIEL ȚEPELEA

TIMIŞOARA,
EDITURA FACLA – 1974

Cuprins
[Autori şi texte selectate]

Introducere
Notă asupra ediției

VICTOR VLAD DELAMARINA
Scrisoarea Bincii
Ăl mai tare om din lume
Sînguru păcat
Lu Ana lu Gică

Pământu
Țucă-l moşu
Toaca la Logoj
Mă Cimişe

GHEORGHE GÂRDA

Că tăt Bănatu-i fruncea!
Izîmbanu
Tăt paore-i mai binie
L-o luminat
Ha măi şoadă
În dujmănie
La tiatăr

CASSIAN R. MUNTEANU

Baba Mărie
Tîrdzîu
Viciejî noştri

TATA OANCEA (PETRU E. OANCEA)

La căzan
Năcazuri dă prî la sacie
Frundză viergie
Şî măi bună sară, pauri

GRIGORE BUGĂRIN

La nana-n vale
Dă doi
Nepoata babii Floarea
Bănățana
Siejmie dă-nprumut

ION CUREA

Dă năgeie
Acasă
Mince şi prostie

C. MIU-LERCA

La tabla crăiască

VIRGIL ŞCHIOPESCU

Poganii
Fotbalu

La şcoli mari
Tunie dracu-n ei!
DELIA PIA BÂRLEA
Neaua d-întîni
Farmeşe dă lună
Jioc cu cliombi
Iarbă!
MARIUS MUNTEAN
Buna-bună
Testament
Cîntare pă băznă
Mărţişor
Ploaie de mai
NICHIFOR MIHUȚA
Plăneta
Pă margina giocului

GLOSAR

IOAN VIOREL BOLDUREANU **PĂTRU CHIRA**
IONEL IACOB-BENCEI **MARIUS MUNTEANU**
IOAN OLARIU **ŞTEFAN PĂTRUŢ**
VIRGIUL ŞCHIOPESCU

„GURA SATULUI"

la Radio Timişoara

Volum antologic alcătuit şi glosar de I. V. BOLDUREANU

Editura „MIRTON"
1996

Cuprins
[Autori şi texte selectate]

Cuvânt înainte (Ion Micu)
Câteva reguli şi observaţii pentru înlesnirea citirii

IOAN VIOREL BOLDUREANU
Pluguşoru conzănsului năţîonal
Mârtanu Bubu
Jiocuri dă copii dî la bloc
Franţ Iozîf la uspăţ
Cucubina
Cumince oamini îs la Bolomaşi!
PĂTRU CHIRA
Topograful-poet (catren)
Ianuarie

Năcăjît, amar dă mińe
Aşceptând să fece vaca
Lăcomoşî
Poşta lu Cupidon (dă zăpăşit lumea)
Potopu dă pră lume
Anț-țvai-trai
Sonet de sezon
Nostalgie
Concurență neloială
Vise
Menire

IONEL IACOB-BENCEI

Frundză verge
Tăt aşa?... Nu baş aşa!
Povastă electorală
Dă dor şî dă jăle
Toamna
Un tată năcăjît
Cum să schimbă vremurili!
Rebeliune ca la „Gura Satului”
Pomana

MARIUS MUNTEANU

Prima vorbire, pă care să n-o zăuce nime!
Câncec dă brumă
Epistólie cu şî cătă Moş Crăşiun
Sămne dă primăvară
Mărțîşor
A doua epistólie cătă păorime
...şî a doua vorbire cătă ascultători
Cu voia dumneavoastră, după vorbirea lu Colă
Sara la bunişii mei
A şinşea epistólie cătă păorime
Numa umbra
La o mare sărbătoare, a şasa vorbire
Câncec dă Sânzîiene
Tu eşci vis şî frig şî vânt
Pe lângă Ectenia mică, gând pios

IOAN OLARIU
Cântu nostu
Ciorompicu (loz în plicu)
Primăvară, viață, soare
Şcoala din avlie
...Satelit
ŞTEFAN PĂTRUȚ
Mă-nchin!
Să ai pământ
Ploaia dă vară
Vine-o toamnă
Dăscurcăreața
VIRGILIU ŞCHIOPESCU
Poganii
Fotbalu
Cu musca pră căbăț
Şahişcii
Al măi cumince
„Giony" dă la Jdioara
Ai dreptate!

Postfață (Mihai Anghel)
Glosar

ŞTEFAN PĂTRUŢ

Antologia
Poeziei în grai bănățean

Colecția Grai bănățan

Editura Dacia Europa Nova Lugoj
1999

Cuprins
[Autori selectați]

Cuvânt înainte
Bibliografie

I. ÎNTEMEIETORII POEZIEI DIALECTALE
Victor Vlad Delamarina
George Gârda
Cassian Munteanu
Iosif Romulus Dobrin
Tata Oancea

Grigore Bugărin
Delia Pia Bârlea
Ion Curea
Constantin Miu-Lerca
Nichifor Mihuța
II. POEZIA DIALECTALĂ ÎN CENACLURI
1. Gura Satului: Radio Timişoara
Marius Munteanu
Ionel lacob-Bencei
VirgiI Şchiopescu
Ștefan Pătruț
Ioan Olariu
Pătru Chira
2. La Poşmândre: Radio 11+ Caransebeş
Dorina Șovre
Petru Andraş
Ion Ghera
Sorin Olariu
Ionuț Jorz
Pătru Fara-Răcolț
3. George Gârda – Făget
Radu Georgescu
Lică Lăzărescu
Gelu Câmpeanu
Ioan Vodicean
Arcadie Chirşbaum
4. La Givan: Radio Europa Nova Lugoj
Ioan Fărcaş
Gabriela Berculean
Gheorghe Vuia
Ioan Peia
5. V.V. Delamarina: Radio Europa Nova Lugoj
Sergiu Boian
Cătălin Suba
6. Cea Ventilă: Uzdin – Iugoslavia
Vasile Barbu
Ioța Vinca

Teodor Groza Delacodru
Gheorghe Lifa
Iovița Dalea
Pavel Onciu Nicoară
Ionel Stoiț
George Tibi Petrovici
7. Paul Târbățiu – Bocşa
Ion Albu

III. POEZIA DIALECTALĂ ÎN AFARA CENACLULUI
Viorel Ancateu
Zaharie Moisescu
Iancu Almăjan
Ion Niță Secoşan
Iulian P. Nichi

Grai şi suflet

CÂND URDUCAȚÎ
DRÂMBON
ÎN BUCFARIE

o panoramă a poeziei
în grai bănățean din Voivodina

Ediție îngrijită de Ionel Stoiț şi Vasile Barbu

Uzdin, Editura „TIBISCUS”, Serbia

Cuprins
[Autori selectați]

Argument (Ionel Stoiț)
Literatura romană în dulcele grai bănățean la românii din Banatul sârbesc (Vasile Barbu)

Avram Vichentie
Baloș George Lavinel
Barbu Busuioc Petronela
Barbu Vasile
Berlovan Ion
Călăcean Nicoluță
Dalea Ioviță
Drăghici Dănuț

Filip P. Pavel
Gaşpăr Sima
Grosu Valeriu
Groza Teodor Delacodru
Lază Ionel
Lazăr Aurel-Cizu
Lelea Horea
Lifa Gheorghe
Lăpădat Livius
Meselgia Liubița Zela
Onciu Pavel Nicoară
Panciovan Cornel
Panciovan Iluța
Planjanin Rotariu Aurora
Popa Costa
Secoşan Ion Niță
Sârbu Mărioara
Stoiț Ionel
Stratulat Mariana
Țăran Todor Decico
Țepeş Ioan Alin
Vinca Ioța
Voina Pau

SATIRA ŞI UMORUL LA ROMÂNII DIN VOIVODINA
(antologie)

Ediție îngrijită de Vasile M. Barbu

TIMIŞOARA

UZDIN

2001

Cuprins
[Autori selectați]

1. Livius Lăpădat
2. Todor Crețu-Toşa
3. Teodor Groza Delacodru
4. Teodor Munteanu
5. Gheorghe Lifa
6. Petru Şoşdeanu
7. Florin Măran
8. Pavel Onciu-Nicoară

9. Ionel Stoiț
10. Petru Onciu
11. Iova Dalea
12. Dănuț Drăghici
13. Vasile Barbu
14. Dimitrie Miclea
15. Ioța Vinca

CARICATURIŞTI

1. Silvia Bosioc
2. Constantin Grosu

Poezie
în grai bănățean

Volumul I

ediție îngrijită de
Aurel Turcuş

TIMIŞOARA, 2009
EDITURA ORIZONTURI UNIVERSITARE

Cuprins
[Autori selectați]

Dimitrie Acea
Ioan Albu
Viorel Ancateu
Petru Andraş
Iancu Almăjan Bănățanu
Delia Pia Bârlea
Ionel Iacob-Bencei
Gabriela V. Berculean
Florin Bogdea
Sergiu Boian
Gheorghiță Brebenar
Grigore Bugărin

Ana Caia
Gelu Cîmpeanu
Ioan Cîrdu
Patru Chira
Iosif Chirilă
Arcadie Chirşbaum
Ion Colojoară Vrani
Ion Curea
Iosif Romulus Dobrin
Victor Vlad Delamarina
Ioan Fărcaş
Ande Pătru-Făgeţeanu
Ion Frumosu
George Gârda
Adrian Gherhard
Radu Georgescu
Nicolae Gheju
Ion Ghera
Livia Ilcău
Petru Ionică
Ion Jorz
Lică Lăzărescu
Constantin Miu-Lerca
Iosif Cireşan-Loga
Marcel Luca
Măria Mândroane
Nichifor Mihuţă
Zaharie Moisescu
Cassian R. Munteanu
Marius Munteanu
Iulian P. Nichi
Ioan Nicola
Tata Oancea
Ştefan Orbulescu
Ioan Olariu
Sorin Olariu
Marinela Panţiru

Ştefan Pătruț
Ioan Peia
Petru Peța
Tiberiu Popovici
Ion Vornic-Râcu
Pătru Fara-Răcolț
Delia-Maria Rădmănăştean
Cătălin Suba
Virgiliu Şchiopescu
Dorina Şovre
Petru Talianu
Dorel Teodorescu
Violeta Tipa
Vasile Bucur Uica
Ioan Văcariu
Ion Vodicean
Gheorghe Vuia
Mihai Petru Vucu

Anexa
Glosar

POEZIE ÎN GRAI BĂNĂȚEAN

volumul II

Autori din Voivodina, Serbia

Ediție îngrijită de
Aurel Turcuş
România

în colaborare cu
IONEL STOIȚ
şi
VASILE BARBU
Serbia

TIMIŞOARA, 2009
EDITURA ORIZONTURI UNIVERSITARE

CUPRINS
[Autori şi texte selectate]

Cuvânt înainte
Semnificația unei culegeri de poezie în grai bănățean a românilor din Voivodina
Literatura română în dulcele grai bănățean la românii din Banatul sârbesc

VICHENTIE AVRAM-FOLOMOC
Doamńe fereşce
Dacă litera e amanet
Vestea păstorului străin
Ordinea zilei

Cântarea
De la noi
Sima Boancă
GEORGE BALOŞ LAVINEL
Tata
Ministru dă agricultură
PETRONELA BARBU BUSUIOC
Cânt
Căigană ca la târg
Țăranul
VASILE BARBU
Lumia asta
Tăt măi mult mă doarie doru
Viața asta
Aminciri cu platcă
Moşî miei
Trăbă că
Unge-s?
Toamna asta
Bădania dă viață m-o artuit
Păcat
Testament
PAVEL BĂLAN
Drumurilie
Drumuri dă spişie
Să nu nie zuităm
ION BERLOVAN
Când ai bani
NICOLUȚĂ CĂLĂCEAN
Povestea vacii
TODOR CREȚU-TOŞA
Scrisă carcie
S-o dus Ion prăstă ocean
IOVA DALEA
La givan
Baba Varsăvia Motru

DĂNUȚ DRĂGHICI

Fără triecut

Floaria satului

PAVEL P. FILIP

Vatra noastră torăşiană

SIMION GAŞPĂR

Portu nostru românesc

Gincili

A fătat vaca lu Pătruț

Bunicu' mieu al bun şi blând...

VALERIU GROSU

Graiul mumii

Vieşinii miei

Uzdâniu mieu

Tata mieu

Niorcoş

Pescariu şî țânțarii

TEODOR GROZA DELACODRU

Nu mă mai chinui, Doamnie....

O ajiuns şî popa dascăl

Ca tot natu

Ogaşu

Puşca mia

ADAM IONAŞCU

Tri Doamnie, şî tăț tri

La culies

La păşunie

Plăcacilie

Pățania lu festivalu

Povasta consilului

Dudzî din copilărie

La coasă

RADOICA JIVOIN

Vorbeşce un om în sat

Vińe domnu dân oraş

IONEL LAZĂR

Mândra cu buricu gol

Pățania lu Baba Măriuța

AUREL LAZĂR-CIZU
Cătră oraş
Bărbatu mă cieme tare
La astrâns dă prune
LIVIU LĂPĂDAT
Cimişul
HOREA TH. LELEA
Al măi căutat articol dân lume
GHEORGHE LIFA
Mă cânt
Casa noastră
DANIEL MILOŞ-PEPE
Domnul Lonti
Teatru la Sărcia
IOSIF MILOŞ-PUIU
Românii mei dîn Bănat
Mama m-o-nvățat să cânt
Locu unge m-am născut
Îți aduci, mândro, amince
Dă multă vreme-am plecat
LIUBIȚA ZELA MESELGIA
O stâns foc cu apa sfântă
La givan
Şe-i viața?
În noapcea dă privege
PAVEL ONCIU-NICOARĂ
Satul meu
La vânătoare
Eminescu la Uzdin
Cum s-o format partidu Minciuna
PAVEL PANCARICEAN-LONTI
Alu Uica Todorică
Livi nostru
Bună sară lu Ajun
Cu vogița
Măria şî răchia
Hopa-țupa

CORNEL PANCIOVAN
Satu meu
Balada unui cioban
ILUȚA PANCIOVAN
La bunicii dân Uzdâni
Dor dă satu mieu
Nici în sat, nici la oraş
Baladă
Moda noauă
Soarta
GEORGE TIBI PETROVICI
Satu' meu
Săceana
Cuptoriu
COSTA POPA
Vremea da acuma
Tincuța
Nostalgie
Pensia şî advocatu
AURORA ROTARIU-PLANJANIN
Ce-o pățăsc eu cu veşina
Alo! Radio Novi Sad
MĂRIOARA SÂRBU
Pocăiala
Răportu
Şieva şî dăspră artişce
TRIFU ŞOŞDEAN
Poezie fără dămocrație
Doi ortaşi dă una mică
La pomana porcului
Bunica dăşceaptă
ION NIȚĂ SECOȘAN
Boancă la Pătica
În târg
Fără glumă
IONEL STOIȚ
Pita muiată cu miere
Compiutăru'

Criza
Dătorie
Doboşarul
Modă şoadă
Socoata lu uica Ion şi uina Cata
Firu dă tălifon
MARIANA STRATULAT
Cum o vrut moş Pătru s-o otrăvească pră baba Floaria?!
Morala în iubire
Moş Pătru iubi pră furiş
TODOR ȚĂRAN–DECICO
Pliecarea mia
IOAN ALIN ȚEPEŞ
Ţâie
Dor fără fată
După ani dă-nstrăinat
IOȚA VINCA
Cronicus... Călcânicus
La noi
Mu-mu
Şicma cuscrei
Cântaria mândrii
Clocitul vorbei
La târg
Parlamentul lu' Ventilă
PAU VOINA
La bierturile dân Banat

Glosar

CONSILIUL JUDEȚEAN TIMIŞ
CENTRUL DE CULTURĂ ŞI ARTĂ AL JUDEȚULUI TIMIŞ

CAIET CULTURAL

CULEGERE DE TEXTE ÎN GRAI BĂNĂȚEAN

Ediția a II-a
[Selecție de Răzvan Hrenoschi, Ciprian Cipu şi Daniela Pepa]

Timişoara, 2010
Editura Eurostampa

CUPRINS
[Autori şi texte selectate]

DIMITRIE ACEA
Mă duşiam fălos la jioc
Bănățanu
PETRU ANDRAŞ
După bureț
La operă
Cum am scăpat dă reumă
După meduțânuri
La fân
Să nu faşeț ca Țăsală
Şî minşiuna-i vorbă
Zâua muierii

Un iepure măi aparce
Dă Paşci
La peţât
La clacă
Piţărăii
În sară dă Anu Nou

DELIA PIA BÂRLEA

Vierge vâsc
Primăvara - Bănăţană
Mărţâşor
Mămăruţa
Curi dzâuă! Curi!
Străbunii mei
Farmeşie dă lună
Jioc cu cliombi
D-ascunsa
Neaua d-întâni

IONEL LACOB-BENCEI

Frundză verge
Tăt aşa?... Nu baş aşa!

FLORIN BOGDEA

La târg
Cu măşâna la oraş

GRIGORE BUGĂRIN

Nepoata babii Floarea
Bănăţana

PĂTRU CHIRA

Ianuarie
Aşceptând să-i fece vac
Anţ-ţvai-trai

ION CUREA

Dă Năgeie
Mince şî prostie

VICTOR VLAD DELAMARINA

Calu lu Doancă
Ăl mai tare om dân lume
Mă, Cimişe!
Toaca la Logoj
Sânguru păcat!

Baş sămnu!
Luna
Poeților profunzi
GEORGIANA DIDRAGA
Un gând
Vacanța
Măicuța mea
Mi-i dor dă sat
GHEORGHE GÂRDA
Că tăt Bănatu-i fruncea
Izâmbanu
Tăt paore-i mai binie
L-o luminat
Ha măi şoadă
La tiatăr
CONSTANTIN MIU-LERCA
La tabla crăiască
MĂRIA CICLOVAN MÂNDROANE
Malu' cu flori
La izvoare
Io, călători năobosât
Tare dor!
NICHIFOR MIHUȚA
Plăneta
CASSIAN R. MUNTEANU
Baba Mărie
MARIUS MUNTEANU
Buna-bună
Ploaie de mai
Câncec dă brumă
Mărțâşor
Sara, la bunişii mei
Câncec dă Sânzâiene
Luna
Năstăvitu' dă aprilie
Câncec dă neauă
Sămne dă toamnă la Murani
Câncec dă leagăn
Dudu'

Cântec dă śeară
Pomana porcului
PETRU E. OANCEA
Frundză viergie
IOAN OLARIU
Cântu nostru
SORIN OLARIU
Limba asta, bat-o vina!
Cân' bărbatu ce înşală
Aşchia nu sare dăparce
Cum să-ț petreşi
ŞTEFAN PĂTRUȚ
Ploaia dă vară
Viń-o toamnă
În Săptămâna Mare
Cristos o înviat!
Bace doba!
La vânat
Năincea rugii,
Iepurili şî făzanu
Bătrânii
Rândunica
Moş Pavel
În oraş
VIRGIL ŞCHIOPESCU
Poganii
Fotbalu
La şcoli mari
Tunie dracu-n ei!
DORINA ŞOVRE
Zî dă piaț la gugulani

Mic dicționar de termeni şi expresii în grai bănățean
Expresii tipice în grai bănățean
Bibliografie

IOAN VIOREL BOLDUREANU SIMION DĂNILĂ
CORNEL UNGUREANU

ANTOLOGIA
LITERATURII DIALECTALE BĂNĂȚENE

„GURA SATULUI" LA RADIO TIMIŞOARA
20 DE ANI

CONTEMPORANII

Editura Marineasa
2010

Cuprins

Precuvântare (Cornel Ungureanu)
Abrevieri şi sigle
Precizări cu privire la transcrierea textelor

POEZIA

Marius Munteanu ca reper (Cornel Ungureanu)
Marius Munteanu (1920-2005)
Cântec dă unu sîngur
Buna-bună
Primăvara
Tata-moşu
Îț aşcern cu romoniță
Numa umbra

Mărțîşor
Dudu
Cîncec dă ńauă
Sara, la buniśii mei
Mărțîşor pîntru mama
Năstăvitu dă april
Galbănă, cu doauă feță
Ploaie dă mai
Cîncec dă Sîndzîieńe
Lie, lie…
Opt ori şapce
Tata-n grâńe
Cîncec dă inimă
Luna
Cîncec dă śară
Tu eşci vis şî frig şî vînt
Roata
Cîncec dă brumă
D-a źocu…
Ploaia dă śenuşă

Virgiliu Şchiopescu (1922-1997)

Mitru-n rai
Fodbalu
Cu mişculanță
Hanzi
Baba Lenca şî bica
La box

Ionel Iacob-Bencei (1940)

Țăranii mei
„Babă dă martie” la Benśec
Sămńe dă primăvară
Noapce dă vară
Toamna
Bace duba…
Aminciri
Unge-i ńaua

Ioan Olariu (1923-2005)

Ciorompicu (Loz în plicu)
Şcoala dîn avlie

Ştefan Pătruț (1938-2003)

Să ai pământ…
Ploaia dă vară
Vińe-o toamnă
Oare nu-i nime vinovat?
În oraş

Postmodernismul literaturii dialectale. Cazul Pătru Chira (Cornel Ungureanu)

Pătru Chira (1938)

Mă ceamă pământu
Bătrâńața
Tristeț dă iarnă
La ghințari
OZN sau raina zburătoare
Idilă mutată la oraş…
Sâmcilie la Chişoda
Mincea omului
Odă viermilor
Dă iarnă
Poşmândra morțî
Dar Moarcea s-o prăntors
Cîncec dă toamnă
Suptscrisu

Goşci la „Gura Satului”

„Gazde” şi „Goşci” (Ioan Viorel Boldureanu)

Sergiu Boian (1983)

Noapce
Iarna dîn noi
Larmă şî piţărăi
O noapce
Flori dă gheață
Să ningă [Blăstăm dă iarnă]

Când primăvara
Glas dă toacă
Toamna
Cu primăvara dorm

Adrian Gerhard (1965)

Suflecile-n fulź dă ńauă
Înstrăinaţî
Măi şcii tu, mamă?...
Umbra bunišii mele
Tăierea mieilor
Suflet cald
Gând dă sară
Când ploaie

Sorin Olariu (1965)

Ou' sau găina?
La băut, cu Mitru Broancă
Un śas cu cuc
Când ce supără ficatu
Bumbi dă cap
Śińe lu śińe să-i cânce...
Cum să-ţ petreś
O poveastă dă dămult

Vasile Barbu (1954)

Umbre dă dămult
Tăt măi mult mă doare doru
Viaţa asta
Vine-o toamnă

Ioan Fărcaş (1929)

La Cimíş
George-i lotru
Cu uiaga

Teodor Groza Delacodru (1952)

Luna
Idilă
Amurţîre
Cu dor

Dorina Şovre (1955)

Suflet drag
Nu măi plânźe, omule

Arcadie Chirşbaum (1941)

Śe drăguță
La târguit purśei
Care-i măi gişcept?

Ion Ghera (1947)

Rugă la Ohabă
Tuńelu

Ana Berlogea (1962)

Soarili în cotăriță
S-o pus toamna…
Iarna
Copilărie

Ionel Stoiț (1952)

Hai cu mine în cośie
Criza

Dimitrie Acea (1941)

Ninsă-i şura mea bătrână
În amurg
În sat

Petru Andraş (1948)

Oriśe naş are nănaş
Rar, dă doauă ori pă dzî
Unge o nimerit Linu

Ioan Vodicean (1967)

Soacra
Bou' gi la Sfat
În pețît l-a lu Cărică
Morceşag şî veşniśie

PROZA

Un lider: *Ioan Viorel Boldureanu* (Cornel Ungureanu)

Ioan-Viorel Boldureanu (1950)

Pluguşoru conzănsului național
Śińe mi-s io?!?

Mârtanu Bubu
Źocuri dă copii dî la bloc
Cucubina
Cumince oameni îs la Bolomaś!…
Franț Iosîf la uspăț
Lotru' dă păgubaş
Rostu ştrimfîlor în dotarea trupilor şpețiale
Ionu-ăl mic
Soacra şî lupta dă clasă
Gânduri îndurerace şî înălțătoare în Sfânta Dumińică a Rusalilor

Ionel Iacob-Bencei (1940)

Cu Colă la Ştrasburg
„Schimbare … fără ură şî fără răzbunare"
Un tată năcăjît

Ştefan Pătruț (1938-2003)

[Cotele obligatorii]
[Colectorii]
[Haiduśii-ăi noi sau… poveastă cu pescari]

Goşci la „Gura Satului"

Ioan Fărcaş (1929)

Răscoala
La nou' źugeț
Visu lu Ion

Ion Muț (1939–2004)

Chińezoańa

Nicolae Jebelean (1948)

Ńegurarea
Piparca

Postfață. Cuvânt la 20 de ani pentru un nou început (Mihai Anghel)
Glosar
Referințe bibliografice

CUPRINS

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE/ 5
DESPRE LITERATURA DIALECTALĂ, APROAPE BICENTENAR, Cornel Ungureanu/ 7
CRONOLOGIE; NOTE ŞI MENȚIUNI, Ioan Viorel Boldureanu/ 9
PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA REDAREA ÎN SCRIS A ROSTIRII DIALECTALE BĂNĂȚENEŞTI/ 25

POEZIA/ 35

Victor Vlad Delamarina (1870-1896)/ 37
Scrisoarea Bincii [Scrisoarea Binśii]
Lu Ana lu Gica
Pământu
„Țucă-l moşu”
Mă Cimişă!
Sînguru păcat!
Ăl măi tare om dîn lume
George Gârda (1879-1948)/ 50
Ha măi şoadă
În dujmănie
Tăt paore-i măi bińe
L-o luminat
Fiśoru lu chinezu
Izâmbanu
Că tăt Bănatu-i fruncea!
Petru E. Oancea (Tata Oancea) (1881-1973)/ 62
La căzan
Năcazuri dă prî la sace
Frundză verge
Şî măi bună sara, paori…
Iosif Romulus Dobrin (1892-1948)/ 67
Ca la noi

R. Cassian Munteanu (1892-1921)/ 69
Vicejî noştri
Târdzîu
Vichentă Avram-Flomoc (1900-1953)/ 73
Sima Boancă
Ion Niță Secoşan (1900-1939)/ 75
Boancă la pătica
Fără glumă
Ioan Curea (1901-1977)/ 78
Mince şî prostie
Acasă
Constantin Miu-Lerca (1908-1985)/ 82
La Tabla crăiască
Grigore Bugărin (1910-1960)/ 85
Ńepoata babii Floarea [Lapce dă cocoană]
Śijme dă-mprumut
Iulian P. Nichi (1915-1993)/ 90
Pă merişce
Văsălie Birtaşu
Ion Frumosu (1920-1986)/ 92
Dăspră visuri
Marius Munteanu (1920-2005)/ 94
Câncec dă unu sîngur
Buna-bună
Primăvara
Tata-moşu
Îț aşcern cu romoniță
Numa umbra
Mărțîşor
Dudu
Câncec dă ńauă
Sara, la bunišii mei
Mărțîşor pîntru mama
Năstăvitu dă april
Galbănă, cu doauă feță
Ploaie dă mai
Câncec dă Sândzîieńe

Lie, lie…
Opt ori şapce
Tata-n grâńe
Cântec dă inimă
Luna
Cântec dă śară
Tu eşci vis şî frig şî vânt
Roata
Cântec dă brumă
D-a źocu…
Ploaia dă śenuşă
Virgiliu Şchiopescu (1922-1997)/ 118
Mitru-n rai
Fodbálu
Cu mişculanță
Hanzi
Baba Lenca şî bica
La box
Ioan Olariu (1923-2005)/ 129
Ciorompicu (Loz în plicu)
Şcoala dîn avlie
Iosif Chirilă (1924-2005)/ 136
Moda
Nichifor Mihuța (1927-1982)/ 138
Plăńeta
Muierea
Pă marźina źocului
Ioan Fărcaş (1929)/ 144
La Cimíş
George-i lotru
Cu uiaga
Todor Crețu-Toşa (1929-1979)/ 149
S-o dus Ion prăstă Ocean
Baba Via lu Śimpoca…
Ioța Vinca (Ventilă Agraru) (1937-2010)/ 151
Śicma cuscrii

Pătru Chira (1938)/ 155
Mă ceamă pământu
Bătrâńaţa
Tristeţ dă iarnă
La ghinţari
OZN sau raina zburătoare
Idilă mutată la oraş…
Sâmcilie la Chişoda
Mincea omului
Odă viermilor
Dă iarnă
Poşmândra morţî
Dar Moarcea s-o prăntors
Cîncec dă toamnă
Suptscrisu
Ştefan Pătruţ (1938-2003)/ 173
Să ai pământ…
Ploaia dă vară
Vińe-o toamnă
Oare nu-i nime vinovat?
În oraş
Ionel Iacob-Bencei (1940)/ 180
Ţăranii mei
„Babă dă martie” la Benśec
Sămńe dă primăvară
Noapce dă vară
Toamna
Bace duba…
Aminciri
Unge-i ńaua
Dimitrie Acea (1941)/ 194
Ninsă-i şura mea bătrână
În amurg
În sat
Arcadie Chirşbaum (1941)/ 197
Śe drăguţă
La târguit purśei
Care-i măi gişcept?

Ion Ghera (1947)/ 202
Rugă la Ohabă
Tuńelu
Petru Andraş (1948)/ 205
Oriśe naş are nănaş
Rar, dă doauă ori pă dzî
Unge o nimerit Linu
Teodor Groza Delacodru (1952)/ 209
Luna
Idilă
Amurţîre
Cu dor
Ionel Stoiţ (1952)/ 213
Hai cu mine în cośie
Criza
Vasile Barbu (1954)/ 215
Umbre dă dămult
Tăt măi mult mă doare doru
Viaţa asta
Vińe-o toamnă
Dorina Şovre (1955)/ 220
Suflet drag
Nu măi plânźe, omule
Ana Berlogea (1962)/ 224
Soarili în cotăriţă
S-o pus toamna…
Iarna
Copilărie
Adrian Gerhard (1965)/ 228
Suflecile-n fulź dă ńauă
Înstrăinaţî
Măi şcii tu, mamă?…
Umbra buniśii mele
Tăierea mieilor
Suflet cald
Gând dă sară
Când ploaie

Sorin Olariu (1965)/ 236
Ou' sau găina?
La băut, cu Mitru Broancă
Un śas cu cuc
Când ce supără ficatu
Bumbi dă cap
Śińe lu śińe să-i cânce...
O poveastă dă dămult
Ioan Vodicean (1967)/ 249
Soacra
Bou' gi la Sfat
În peţît l-a lu Cărică
Morceşag şî veşnišie
Violeta Tipa (1968)/ 255
Vine sara dînspră luncă
Vorbă dîn bătrâni
Moşu
Seriu dă Sândzîieńe
Sergiu Boian (1983)/ 257
Noapce
Iarna dîn noi
Larmă şî piţărăi
O noapce
Flori dă gheaţă
Să ningă [Blăstăm dă iarnă]
Când primăvara
Glas dă toacă
Toamna
Cu primăvara dorm

PROZĂ/ 267

Florinel (?-?)/ 269
Apă dă pomană
Dimitrie V. Păcăţianu (1856-1900)/ 271
Têrgul [Tîrgu]
Ioan Fărcaş (1929)/ 281
Răscoala

La nou' źugeț
Visu lu Ion
Ştefan Pătruț (1938-2003)/ 285
[Cotele obligatorii]
[Colectorii]
[Haiduśii-ăi noi sau… poveastă cu pescari]
Ion Muț (1939–2004)/ 289
Chińezoańa
Ionel Iacob-Bencei (1940)/ 292
Cu Colă la Ştrasburg
„Schimbare … fără ură şî fără răzbunare"
Un tată năcăjît
Nicolae Jebelean (1948)/ 296
Ńegurarea
Piparca
UN LIDER: IOAN VIOREL BOLDUREANU, Cornel Ungureanu/ 301
Ioan-Viorel Boldureanu (1950)/ 302
Śińe mi-s io?!?
Mârtanu Bubu
Źocuri dă copii dî la bloc
Cucubina
Cumince oameni îs la bolomaś!…
Franț Iozîf la uspăț
Lotru' dă păgubaş
Rostu ştrimfîlor în dotarea trupilor şpețiale
Ionu-ăl mic
Soacra şî lupta dă clasă
Gânduri îndurerace şî înălțătoare în Sfânta Duminică a Rusalilor

TEATRU/ 321

Nicolae Vucu-Secăşeanu (1885-1953)/ 323
Nuntă fără voie
Dan Radu Ionescu (1922-1996)/ 329
Uina Sida are goşci
Ioța Vinca (1937-2010)/ 363

Todor Crețu-Toşa (1929-1979)/ 363
Omu dân casa pustâie [Omu dîn casa pustîńe]
Ioan-Viorel Boldureanu (1950)/ 400
Niepoțî lu Moş Costa [Ńepoțî lu Moş Costa]

GLOSAR/ 442
ANEXĂ/ 487